ספר
חזוק אמונה

דאש דא האט (מחבר) גיוועזן (הבקי בתורה נביאים
וכתובים) · אך דער גלייכן (בספרי חכמי האומות) ·
ה"ה הנעלה כהר"ר יצחק בן אברהם ז"ל:

וועלכש איר המובן איבר געזעצט אויז (לשון הקודש)
אין טייטש אויז דיא דרוק וואש דא איז גדרוקט איט
לטיין צו אלט דארף דורך דען קערן כריסטופר וואגן זייל:

אונ' צור דרוק גיבראכט צו נוץ אלי ליב האבר דער
מייניקייט גאטש אונ' דען רעכטן יודשין גלויבן צו
ערקענן · אונ' אך אלי צווייבלהפטיגי פסוקים
דרינן ווערן פור קלארט וואור איט זיך דער
לייאכר וואו' ווערט פור גיגן · אונ' דר
דורך זוכה זיין (עולם הזה ועולם
הבא) צו פור קריגן:

באמשטרדם

בשנת תעז ידך תרום ימינך לפ"ק

Chissuk Emuna
(Befestigung d. Glaubens)
von
Isak b. Abr. Troki
Amst. 1717

הקדמת המחבר

אמר ער זאגט דער גרינגשטר פון דיא (צעירים) / (יצחק בן א"ש
אברהם)׃ איך האב איך (אקנא) גיזעהן פון גאטש וועגן. אום לוב פון
זיין גרוסן אונ׳ היילגן אונ׳ גיעהרטן אונ׳ פורכטזאמן נאמן. אונ׳ אום לוב פון זיין
הייליגה גמרה אונ׳ ווארהאפטיגה (תורה). דיא דר קויקט דיא זיל אונ׳ דיא
נארן קלוג אמכט. אונ׳ דש הערץ דר פרייאט אונ׳ דיא אויגן ערלייכט. ווייל איך
האב גיזעהן דז ווייניג אונטר אונש זיין דיא ערפארן זיין אין (תורה נביאים
וכתובים) דיא דא זאלטן קענן רעכט (תשובה) געבן אן דיא פעלקר דיא
קעגן זיא דיספוטירן אונ׳ גאטש ווארט אנדרשט אויש לייגן אז ווען עש דיא
(תורה) אונ׳ דיא (נביאים) האבן גימיינט. אונ׳ בייא גיברעך פון דיא
רעכטה וויסן שאפט זיא אול לייט בייא מיר איינונג בלייבן. אונ׳ ווערט אלז דער
נאמן פון גאט (יתברך) פר שוועכט דורך דיא ריד דר פעלקר דיא איבר
(ישראל) הערשן. אונ׳ אונטר דרוקן איט דיא פיל פון איירי לוגן זעלכי
מענשן דיא שטוך פון פר שטאנד זיין אונ׳ לעבן אין טרויארן אונ׳ זיפצן אונ׳ זייגן
פר שפרייט אן אלי פיר עקן דר ערד אונ׳ ליידן איין פלאג איבר דיא אנדרה. אונ׳
דורך דש לאנג גיוועהרן פון דש (גלות) אונ׳ דז דיא טעג פון דש מענשן לעבן זייגן
קארץ. אונ׳ דורך דיא שלעכטי לייטן אונ׳ פיל שוועריקייטן דיא אן אונז דריגן
אויט שטין. איז דיא קלוגהייט אונ׳ פר שטענדיקייט דר (חכמים) פר אינרט.
זא דז אן ניט קענן דיא (תורה) גרונדיג פר שטין. אונ׳ אן קענן דיא רעכטה
ווארהייט ניט טרעפן. אוב שון דיא זאכן אין זיך זעלבשט גאנץ גוט אונ׳ אויך
ריכטיג זיין אונ׳ קלאר אז אין שפיגל אונ׳ לויטר אז גאלד אונ׳ בייא פר שטענדיגי
לייט וואול צו פר שטין זיין אונ׳ איז ניקש קרואש נאך לווייל האפטיג דריגן. נאך
גלייך וואול קואט דיא שטרויכלונג דורך דר טרעקייט דז אן קענט וואול זיין
איינונג אורויש רידן קעגן אייגם דער דיא אמכט איבר איך האט. אבר דיא
אויך ריכטיגי טרעפן דאך אל לייט דען רעכטן וועג. אונ׳ דיא (רשעים) ווערן
דריגן גישטרויכלט. דארום האבן אונש אונזר (רבנים ע"ה) גילערנט זייא
פלייסיג אום (תורה) צו לערנן אונ׳ דוא זאלשט וויסן וואש דוא זאלשט ענטפרן
אן איין (אפיקורס) דש זייגן זעלכי דיא ניט פון (ישראל) זיין. אונ׳ ווען זיא
אונש וואש פרעגן קעגן גאטש ווארהאפטיגה (תורה) דורך אירי פייני אונ׳
סובטילי רעדן דיא זיא וויסן בייא צו ברענגן אונ׳ פלעגן צו דיא (יהודים) צו
זאגן זיכט איר שוואכי (יהודים) וואש דיא (נביאים) האבן גיפראפעצייאט.
וויא זייט איר אזו ווייט אב גיוויכן פון דעם רעכטן וועג אונ׳ איר ווייסט ניט וואו דש
רעכטה ליכט איז. אונ׳ נאך פיל אער שפאט ווערטר דיא זיא קעגן דיא
(יהודים) פירן. אונ׳ ווען איין גימיינר (יהודי) דש הערט וויא אן איק
אזו לויט שפאט קען ער זיין אונגר ניט עפנן דען ער וויס ניט וואש ער זאל
ענטפרן. זא בלייבט ער שטין אין אנגשט אונ׳ דר טרעקניש. אונ׳ דש
קואט

הקדמת המחבר

קומט וויל ער האט ניקש געלערנט אונ׳ האט זיין לייט מיט נארהייט אונ׳ אונגלי
זאכן דורך געבראכט · אדר וועגן דיא בטריבטניש פֿון דש גלות האט אים פֿר
הינדרט פֿון דיא רעכטה ווארהייט צו קענן פֿר שטין · אונ׳ דאריבר וייש ער אך
קיין ענטפֿרט צו געבן אוף דיא גירעכטיקייט אונ׳ מאכט פֿון גאט אן איין אנדרן
ביקענט צו מאכן · דארום האב איך איר פֿאר גינומן פֿון גאטש וועגן איין
(ספֿר) צו מאכן וועלכש איז קליין פֿון ביגריף אונ׳ פֿיל פֿון אין האלט · דען איך ווער
קארגן אונ׳ ניט וייט לויפֿיג דריכן רידן · אונ׳ דז זעלבי לייט דיא טוואך פֿון וויסן
שאפֿט אונ׳ פֿר שטאנד זיין גלייך ווי איך בין זאלן זיך קענן דר מיט ביהעלפֿן ·
אונ׳ איך האב עש גינענט **חזוק אמונה** אום צו שטארקן דיא שלאפֿי הענד
דיא ניט קענן פֿר שטין וואש אן אונש איז בילובט גיוואָרן · אונ׳ צו ביפֿעשטיגן
דיא שוואכי קניא פֿון וועגן דש לאנג דייארן פֿון דש ענד פֿון אונזר (גלות) · דען
איך האב גיהערט פֿון עטליכה דיא אך דען גאון פֿון (ישראל) האבן דיא דאריף
האבן גילעשטרט · אונ׳ האבן דר דורך איר (אמונה) פֿר לארן אונ׳ האבן זיך
פֿר מישט אונטר דיא (גוים) אונ׳ פֿון אירי (מעשים) אב גילערנט אונ׳ איר
אב געטר גידינט · אזו דז איר פֿר מישונג אונטר זיא וואר זיא צו איין שטרויכלונג ·
אונ׳ דש איז גיקומן וויל זיא האבן ניט גיוואושט צו ענטפֿרן אויף איר ריד אום זיא
צו ביווייזן אויש דיא (נביאים) דז זיא אום גלייך האבן · וועלכש אן קענט אך
ביווייזן אויש אירי אייגני ביכר · אונ׳ אוב שון דש פֿרעמדה פֿאלק הוט דיא מאכט
איבר אונש · נאך גלייך וואל קען אונש דיא ווארהייט בייא שטין · אונ׳ ווען
איר זיא רעכט קענטן ווידר ליגן אין דיא זאכן פֿון דער (אמונה) דורך
קרעפֿטיגי ריד אונ׳ ענטפֿרט זעלטן זיא ניקש האבן קעגן אונש צו זאגן אונ׳ זעלטן
ביקענן דז איר גלייך האבן גלייך אך פֿיל פֿון זיא וויסן · אונ׳ וויל גאט האט איר די
אויגן פֿון איין הערצן גיעפֿנט דורך זיין גינאד אונ׳ ווארהייט אום איין קליינניג
פֿון די וואונדר פֿון זיין (תורה) צו פֿר שטין · אונ׳ האט איר אך פֿר שטאנד גיגעבן
אין איין טייל (לשונות) אונ׳ ביכר דר פֿעלקר · דען איך בין אין איין יוגנט צו
לייטן אויש אונ׳ איין גיגאנגן צווישן הערן אונ׳ (יועצים) אין לאנדר · אונ׳ האב
נאך גיזעהן איר ביכר וואש זיא האבן גימאכט אונ׳ האב דען אין האלט דר פֿון
וואל פֿר שטאנדן · אונ׳ זיא האבן קעגן איר גידישפוטירט אונ׳ ביווייז גיבראכט
אויש אונזר הייליגה (תורה) אונ׳ אויש דיא (נביאים) אונ׳ (כתובים) אום
אירי זאכן צו ביפֿעשטיגן · אונ׳ אוב שון איך וואר נאך יונג אונ׳ ווייניג גימאכט
אונטר דיא מענשן אונ׳ נאך ניט פֿיל (חכמות) אונ׳ וויסן שאפֿטן גילערנט · האב
איך מיט גרושי הערן אונ׳ פֿירשטן גידישפוטירט אונ׳ בין אל צייט וואל
ביישטאנדן אונ׳ קיינר האט איך פֿר שמאט · דען איך האב מיט זיא (בנחת)
אונ׳ ליבליך גירעט אונ׳ ניט מיט צאנק אונ׳ דארום האבן זיא איך נאך גער ליב
גיהאט דען זיא האבן גיהערט דז אל איין ריד טאל (טענות) וואש איך האב
קעגן

הקדמת המחבר

קענן זיא גיפֿירט ווערן מייטל (תורת אמת) אונ׳ האבן קיין פֿאלשקייט אין איר ביפֿונדן׃ אונ׳ איך הב זיא ניקט גיזאגט וואש איך ניט העט זעלן אופֿנטליך ביוויזן וואו עש גישריבן שטיט׃ דאש איז דז דיא ווארהייט זאל בייא אידר מאן ביקענט אונ׳ ניט פֿר הולן זיין׃ אונ׳ דרום הב איך אויך אונטר שטאנדן אוש פֿר מיין גידעכֿטניש אויך צו שרייבן דיא פֿראג שטיקן וואש איר דיא פֿור נעאשטן דר (נוצרים) האבן גיפֿרעגט אויש דיא ביכֿר פֿון איר (און גליון) מיט דיא ענטפֿרט וואש איך הב אויך אין אידרן גיגעבן׃ אונ׳ נאך עטליכֿי דישפוטן וואש איך הב קעגן זיא גיהאט אזו ווייט אז איין פֿר שטאנד האט מיט גיברעכֿט אונ׳ וויא איך הב גילערנט פֿון (וואדיק) אונ׳ אויש דיא (ספֿרים)׃ אונ׳ הב אויך גאט פֿון (ישראל) איין פֿר זיכֿרונג גישטעלט דז ער ווערט איר דען רעכֿטן וועג ווייזן דז קיין פֿעלר אדר שטרויכֿלונג זאל דורך איר קומן׃ אונ׳ אין היאל זייכן איין לייגן דז איין פֿור נעמן איז ניט גיוועזן דש קליינה (ספֿר) צו אמכֿן וויל איך איך האלט פֿר איין (חלק) אדר אום גרושן (כבוד) דר דורך צו האבן׃ דען אל דיא איך קענן דיא ווישן וואול דז איך ניט בין פֿון זעלכֿי גדולים׃ דען איך בין דער אום פֿר שטענדיגשטר אונטר דיא מענשן אונ׳ הב ניט אליין דען מענטליכן פֿר שטאנד׃ ניימרט איך הב עש דרום גיטאן וויל איך הב איך (אקנא) גיוועזן פֿון גאט וועגן דער גרוש אונ׳ שטארק אונ׳ פֿארכֿטזאם איז פֿר וועלכֿן אליינט איך אזו איך פֿערכֿטן אונ׳ פֿר קיין טויזנטן פֿון מענשן׃ דרום הב איך דיא ווארהייט מיט גוטי רעדן אונ׳ פֿר שטאנד אויך גישריבן׃ דען דיא ווארהייט ווערט גליבט פֿון איין אידר דער פֿר שטאנד האט׃ גלייך וויא דער איינשטר דער (פֿילוסופֿים) (סוקראטוש) אונ׳ (אפלאטון) טרייבן׃ דיא ווארהייט איז בייא אונש זער גליבט׃ אונ׳ וויל דיא ריד פֿון אונזר הייליגה (תורה) אונ׳ (נביאים) אונ׳ (כתובים) זייגן (אמת) גלייך בייא איין אידר ביקענט איז׃ וועלכֿש אך זעלבשט ביקענן די קעגן אונש זיין דז זיא זייגן ווארהאפֿטיג אונ׳ האלטן זיא זער הוך׃ דרום אין אלי זאכֿן ווארין איר קוואן מיט זיא ניט איבר אייגנש׃ הב איך ביווייזן אויש דיא (פסוקים) פֿון דיא (תורה) אונ׳ (נביאים) אונ׳ (כתובים) אונ׳ דיא רעכֿטה אויש ליגונג דר פֿון צו פֿר שטין גיגעבן דען אין קען קיין בעשר ביווייז ברענגן אז אויש דיא (נביאים) וויל זיא האבן גיפֿראפֿעצייאט וויא גאט האט זיא ביפֿולן׃ אונ׳ אין דיא (פסוקים) דיא איין רעכֿטי פֿר קלארונג ניטיג האבן הב איך טייטליכֿי אויש ליגונג אונ׳ גוטי רעדן דריבר גישריבן פֿאלגנט דיא ביטיידניש דר פֿור נעאשטן אונ׳ ביקענטשטי אויש ליגרש דיא אונט דיא רעכֿטי ווארהייט האבן ביקענט גיאמכֿט אונ׳ דען רעכֿטן וועג גיוויזן׃ אונ׳ איין פֿור נעאן איז ניט אום אלט אויך צו שרייבן וואש אונט דיא גיאיינטה דר (נוצרים) פֿור ווערפֿן׃ דען דש ווער אום איגליך אלש אין דעם (ספֿר) צו שרייבן אונ׳ דען אער פֿיל אונ׳ ווניג...

הקדמת המחבר

זולן דרינן גיוועזן אונ׳ דש איז אונזר מיינונג ניט · נייארט איך ביגער נור אויך
צו שרייבן דיא אלי שטארקשטי שטיקן אזו דיא איינר דז זיא זיינן אזו פאסט דז
איר קענטן ניקש דרויף ענטפֿרן · דיא המבין איר גיזאגט צו ווידר לייגן אונ׳ מיט גוטי
רעדן צו פֿר ענטפֿרן אונ׳ דא דורך ווערן דיא טאפֿי אזו קיין גרושי שוועריקייט
דרינן איז פֿון זיך זעלבשט פֿר ענטפֿרט זיין · אונ׳ דש איז גוויש דז ווען אן וויל איין
זאך רעכט פֿר קלארן אום אויך דיא רעכטה ווארהייט צו קומן אזו מן צווייא
זאכן אין אכט נעמן · דש איינה איז דז מן אזו קלארי ביווייז ברענגן מיט אופֿן
בארי גילייגניש אויך דיא ווארהייט פֿון דיא זאך · צום אנדרן אזו מן קענן פֿון
קוואנטעליך ווידר לייגן אונ׳ צו ניקש אמכן אלש וואש קעגן דיא ווארהייט שטרייטי
דארום נאך דעם איך הב מיט קלארי אונ׳ ווארהאפֿטיגי לייגן ביוויזן דיא
גאטלקייט אונ׳ איביקייט פֿון אונזר (תורה) · הב איך אך קלארי ביווייז גיבראכט
אום צו ווידר לייגן אונ׳ קעגן צו שטין וואש קעגן אונזר (תורה) שטרייט אין דיא
ביכר פֿון (און גליון) אונ׳ אין דיא דר ניאונג דר גיזאכטן וועלכש זיא נענן
(אקטא אפוסטולורום) מיט אירי בריבן וואש זיא המבן גישריבן אן אירי אן
הענגרש · אונ׳ איבר אל וואו זיא וואש קעגן אונזר המבן הב איך עש וואול פֿר
ענטפֿרט · עש זייא נייט דיא (נביאים) אדר מויט דען פֿר שטאנד אדר
מויט אירי ביכר דען אין פֿיל זאכן שטרייטן זיא קעגן זיך זעלבשט אונ׳ קומן ניט איט
אננדר איבר איינש · אונ׳ זיינן אך דרונטר זאכן דיא קעגן דען (שכל) אונ׳
דיא (נביאים) זיין · אונ׳ הב דש (ספר) גיטיילט אין צוויא טייל · אין דען
ערשטן הב איך גישריבן וואש דיא (נוצרים) קעגן אונש המבן אונ׳ איט מיר
ביווייז וואש זיא ברענגן אויף איר גלויבן · אונ׳ דיא ענטפֿרט וואש אן קען דרויף
געבן · אונ׳ דר בייא פֿר אעלרט עטליכי דישפוטן וואש איך הב קעגן זיא גיהאט
מויט אירי זאכן קעגן אירי גלויבן · אין דען צווייטן טייל ווערט ביוויזן וויא אן
קען פֿר ענטפֿרן וואש דיא שרייבר פֿון (און גליון) קעגן אונש שטרייטן · אונ׳
דש ערשטי טייל ווערט פֿר טיילט אין (פרקים) נאך דעם צאל דר פֿר טיידיגי
זאכן דיא דרינן זיין · אונ׳ דש אנדרי טייל ווערט פֿר טיילט נאך דיא (פרקים)
פֿון (און גליון):

אונ׳ גאט דער דא וויישט אל דיא גאיטר אונ׳ האט דען אענשן פֿר שטאנד
גיגעבן · אונ׳ בייא אים אלי גידאנקן אופֿן באר זיין אונ׳ אלי אענשן
אויף אים האפֿן · דער זאל איין גידאנקן אונ׳ טואכן פֿר שטאנד פֿר שטארקן ·
אונ׳ זאל פֿר זיין קנעכט דען וועג גלייך אמכן אום · איין פֿור נעאן צו קענן אינש
ליכט ברענגן · אונ׳ וואו איך זעלט אירגן פֿעלן זאל ער עש איר פֿר געבן ·
אונ׳ דז איין גאנג זאל זיין צו זיין פֿארכט · אונ׳ זאל איר דען וועג וויזן צו זיין
דינשט · אונ׳ איין אויגן דר לייכטן אין דש ליכט פֿון זיין (תורה) · ביז ער
ווערט איך ברענגן צו דיא בעשטה רוא אונ׳ גליקליכשטה רוא (אאן כלח סלה) · אילונד

הקדמת המחבר

ווייל איך בגינן צו שרייבן צאל פון דיא (פרקים) פון דיזן (ספר) מיט
אירן אינהאלט:

החלק הראשון דש ערשטי (חלק) רעט פון דיא דישפוטן דר (נוצרים)
מיט אירי ביווייז דיא זיא קעגן אונש ברענגן. מיט דיא
ענטפרט אונ' זאכן דיא מיר קעגן זיא האבן. אונ' ווערט נאך דר בייא פר
מעלדט אייניגי דישפוטן דיא מיר האבן קעגן איר גלויבן. אונ' דש ערשטי
טייל בישטיט אין איין פור רעדן אונ' פופציג (פרקים):

החלק השני דש צווייאטי טייל רעט וואש אונז זאל ענטפרן קעגן איר זאכן
דורך ביווייז פון דיא שרייבר פון (און גליון) אוצו דיא (פרקים)
פון דען צווייאטן טייל זיינן גישטעלט אויך דיא (פרקים) פון (און גליון) דיא אין
דיזן (ספר) פר מעלדט זיין. אונ' זיינן אלי צו זאמן הונדרט (פרקים) אונ' אך
איין פור רעדן. אונ' אין דיא ערשטי ווערט ביקענט גימאכט דיא אורזאך
ווארום דיא (חכמים) דר (נוצרים) דיא אזו קלוג וואָרן אין דען אנטליכן פר
שטאנד האבן מיט אנדר בישלאסן אוף זעלכי זאכן צו גלויבן דיא פאלגט דען
פר שטאנד דר מענשן פר ער פור קומן זונדר פאשטי ביווייז צו ברענגן אויש
דיא ריד דר (נביאים):

דש זיינן דיא (פרקים) פונדש ערשטה טייל

פרק א דז דיא (נוצרים) זאגן ווארום ווילט איר (יהודים) ניט גלויבן דז
(ישו הנוצרי) איז (משיח) גיוועזן. נאך דעם אלז דיא (נביאים)
האבן אויך אים בצייגט:

פרק ב דיא (נוצרים) זאגן דז גאט האט דש פאלק (ישראל) פר שטאסט ווייל
זיא האבן ניט גיוואלט פאלגן דיא (תורה) פון (משיח) אונ' ווייל זיא
האבן אים גיפייניגט. אונ' דזער האט דיא (נוצרים) אויש דר ווילט ווייל זיא
האבן אן אים גיגלויבט:

פרק ג זיא זאגן ווארום האט אייער פאלק אייגנר קיין קיניג גלייך זיא האבן
צו פור גיהאט. דש איז דארום ווייל איר האט דיא רעגירונג פון (ישו)
אונ' זיין גלויבן ניט וועלן אנגעאן:

פרק ד זיא זאגן ווען דער גלויבן פון (ישו) ווער פאלש דען הערט עש באלד
אויף גיהערט. אבר ווייל עש האט שון אזו לאנג גידיירט זא איז
דער גלויבן פון (ישו) וואר האפטיג זיין:

פרק ה זיא ברענגן ביווייז אויף איר גלויבן ווייל דיא דר מאן גלויבן ביגליכן.
אונ' זאגן ווייל איר אזו נידריג זיין אין (גלות) דארויש ווילן זיא אך
ביווייזן דז איר גלויבן איז ווארהאפטיג:

פרק ו זיא זאגן דז איר פינדן נירגנץ אין דיא (נביאים) דז זיא זעלטן וואש
גיפרופעצייאט האבן פון דיזן (גלות) אונ' ווארין איר אילנגר זייט אונ'

אך

אך קיינה פר הייטונג דז איר ווערט דר פון דר לייט ווערן • דען אלדיא פראפעלייאונגן אול פר הייטונגן זיינן שון גישעהן אין (גלות בבל) אול אין דיא לייט פון דש לווייאטה (בית המקדש) :

פרק ז זיא ווערפן אונש פאר וויל דש־ענר פון אונזר (גלות) אזו לאנג גיוועהרט דארום זאגן זיא ווען גאטש ווילן ווער גיוועזן אום אייך אויש דעם (גלות) צו דר לייזן זוא העט ער אייך אזו איין לאנגה לייט ניט דריגן גילאזן • דען אין (גלות אצרים) זענט איר נור לווייא הונדרט אול צעהן יאר גיוועזן • אול אין (בבל) זיבנציג יאר וויל דר ווילן פון גאט איז גיוועזן אום אייך אויש דיא (גליות) ארויש צו ציהן :

פרק ח זיא זאגן ווען גאטש ווילן ווער אום אייך אויש דיזן (גלות) צו דר לייזן אול אייך צו ברענגן אין (ארץ ישראל) וועלכש צו די לווענן גישלעכטר זאל גיטיילט ווערן • זוא העט איר אזן וויסן ווער אונטר אייך פון (ראובן) אדר (שמעון) אהער קומט אדר זונשט פון דיא אנדרי (שבטים) :

פרק ט דז זיא ברענגן ביוויז אויף דען גלויבן דר דרייא פעלטיקייט אויש דען פסוק (בראשית ברא אלהים את השמים ואת הארץ) :

פרק י דז זיא אך ביוויז ברענגן אויף דען גלויבן דער דרייא פעלטיקייט אויש דען פסוק (נעשה אדם בצלמנו כדמותנו) :

פרק יא דז זיא זאגן דז פון וועגן דיא זינד פון (אדם הראשון) איז ער איט זיין קינדר גישטראפט גיוואהן איט דש שטארבן דר זיל ביז (ישו) איז גיקומן אול האט דורך זיין טוט דען אענש דר לייזט פון דען (גיהנם) אול ברענגן ביוויז אויש דעם פסוק (כי ביום אכלך ממנו מות תמות) :

פרק יב זיא זאגן דז (ישו) האט דען (שטן) גיטיט דעם ער נענט (נחש) אול דש ביוויזן זיא אויש דען פסוק (ואיבה אשית בינך ובין האשה ובין זרעך ובין זרעה הוא ישופך ראש) :

פרק יג זיא ברענגן ביוויז אויף איר גלויבן אויש דען פסוק (והתברכו בזרעך כל גויי הארץ) אול זאגן דז דיזה פר הייטונג איז אויף (ישו) גיזאגט אול אויף קיין אנדרי קינדר פון (אברהם):

פרק יד וואש זיא ברענגן אויש דען פסוק (לא יסור שבט מיהודה ומחוקק מבין רגליו עד כי יבא שילה) :

פרק טו וואש זי קעגן אונש דישפוטירן וויל איר ניט וועלן עשן פון אנדרייני טיר וועלכש דיא געטליכה (תורה) האט אונש פר באטן אין דען פסוק (לא תאכל כל תועבה) אול נאך אער אנדרי (פסוקים) :

פרק טז וואש זיא ביוויזן אויש דעם פסוק (ארור אשר לא יקים את דברי התורה הזאת) :

פרק יז זיא זאגן וויל נאך דיא היגטרשטי (קללות) דיא אין (כי תבא)

שטין דיא געזאגט זיין אויף דען (חורבן) פון דש צווייאטה (בית המקדש) קיין (נחמות) שטין גלייך נאך דיא ערשטי דיא נין (בחקתי) שטין וועלכי געזאגט ווערן אויף דען ערשטן (חורבן) · דארויש ווילן זיא ביווייזן דז אויר זעלטן (ח"ו) ניט דר ליזט ווערן אויש דיזן (גלות) :

פרק יח · זיא זאגן דז דיא (תורה) פון (משה) איז ניט אויף אייביג געגעבן ניימרט ביז אן דיא קונשט פון (ישו) :

פרק יט זיא זאגן דז דער דיא (תורה) האלט דעם העלפט עט ניקש לו זיין זיל ניימרט לו זיין לייב :

פרק כ וואש זיא ביווייזן אויש דען פסוק (כי מציון תצא תורה ודבר ה' מירושלים) אול אויש דען פסוק (כי תורה מאתי תצא ומשפטי לאור עמים ארגיע) אול אויש אנדרי דער גלייכן (פסוקים) :

פרק כא דז זיא ברענגן ביווייז אויף מיר גלייבן אויש דעם פסוק (הנה העלמה הרה ויולדת בן וקראת שמו עמנו אל) :

פרק כב וואש זיא ביווייזן אויש דעם פסוק (הנה ישכיל עבדי) אול אויש דעם פסוק (אכן חלינו הוא נשא ומכאובינו סבלם) אול אויש אל דיא (פסוקים) דיא דרויף פאלגן ביז (ולפושעים יפגיע) :

פרק כג וואש זיא ביווייזן אויש דעם פסוק (ונהי כטמא כלנו וכבגד עדים כל צדקותינו) :

פרק כד וואש זיא ביווייזן אויש דעם פסוק (לא יאמרו עוד ארון ברית ה' ולא יעלה על לב ולא יזכרו ולא יפקדו ולא יעשה עוד) :

פרק כה וואש זיא ביווייזן אויש דעם פסוק (מקוה ישראל ה' מושיעו בעת צרה למה תהיה כגר בארץ כאורח נטה ללון) :

פרק כו וואש זיא ביווייזן אויש דעם פסוק (והעבדתיך את אויביך בארץ אשר לא ידעת כי אש קדחתם באפי עד עולם תוקד) :

פרק כז וואש זיא ביווייזן אויש דעם פסוק (רגע אדבר על גוי ועל ממלכה לנתוש ולנתוץ ולהאביד) מיט דיא (פסוקים) דיא דרויף פאלגן · אול אויש דעם פסוק (ויאמר ה' אלי אם יעמוד משה ושמואל לפני אין נפשי אל העם הזה) :

פרק כח וויא זיא ברענגן ביווייז אויף מיר גלייבן אויש דעם פסוק (כה אמר ה' קול ברמה נשמע נהי בכי תמרורים רחל מבכה על בניה) :

פרק כט ברענגן זיא דעם פסוק (הנה ימים באים נאם ה' וכרתי את בית ישראל ואת בית יהודה ברית חדשה) :

פרק ל וואש זיא ביווייזן אויש דעם פסוק (והשבתי כל משושה חגה חדשה ושבתה וכל מועדה) :

פרק לא וואש זיא ביווייזן אויש דעם פסוק (כה אמר ה' על שלשה פשעי ישראל

ישראל ועל מרבעה לא אשיבנו על אדרם בכסף צדיק ואביון בעבור נעלים) :

פרק לב וואס זיא פרעגן אויש דעם פסוק (נפלה לא תוסיף קום בתולת ישראל) :

פרק לג וויא זיא ברענגן ביוויז אויף איר גלויבן אויש דעם פסוק (ואתה בית לחם אפרתה צעיר להיות באלפי יהודה ממך לי יצא להיות מושל בישראל ומוצאותיו מקדם מימי עולם) :

פרק לד וואס זיא ביווייזן אויש דעם פסוק (גדול יהיה כבוד הבית הזה האחרון מן הראשון אמר ה' צבאות) :

פרק לה וויא זיא ברענגן ביוויז אויף איר גלויבן אויש דעם פסוק (גילי אמר בת ציון הריעי בת ירושלים הנה מלכך יבא לך) :

פרק לו זיא ברענגן ביוויז אויש דעם פסוק (והביטו אלי את אשר דקרו) :

פרק לז וואס זיא ביווייזן אויש דעם פסוק (חרב עורי על רועי ועל גבר עמיתי נאם ה' צבאות) :

פרק לח וואס זיא ביווייזן אויש דעם פסוק (כי ממזרח שמש עד מבואו גדול שמי בגוים) :

פרק לט וואס זיא פרעגן אויש דעם פסוק (הנה אנכי שולח לכם את אלי' הנביא)

פרק מ וואס זיא ביווייזן אויש דעם פסוק (נאם ה' לאדוני שב לימיני) :

פרק מא זיא ביווייזן איר גלויבן אויש דעם פסוק (חוזה הוית בחזוי ליליא וארו עם ענני שמיא כבר אנש אתי) :

פרק מב זיא ביווייזן אויש דעם פסוק (ואחרי השבועים ששים ושנים יכרת משיח ואין לו) :

פרק מג זיא פרעגן אונט וואורום זיינט מיר ניט אן נעמן דש דריטה אול פירדה בוך פון (עזרא הכהן) אול דש בוך פון (ברוך בן נריה) אול נאך אנדרי ביכר דיא אונטר דיא ביכר דר (נביאים) ניט גישריבן ווערן אול שטין אין איר ביבל :

וייטר ווערן מיר שרייבן עטליכי דישפוטן דיא איר האבן קענן זיא צו פרעגן

פרק מד איר האבן קענן זיא אין צו ברענגן דז אין דיא (נביאים) ווערט גישריבן דז אין דיא צייט פון דען ווארהאפטיגן (משיח) ווערט נור איין (תורה) אול איין גלויבן אין דיא גאנצה וועלט זיין אול דש ווערט אנדרשט קיינה זיין אז דער גלויבן פון (ישראל) אליין אול פון קיין אנדרי פעלקר :

פרק מה דז דיא שרייבר פון (און גליון) ברענגן ביוויז אויף איר גלויבן אויש עטליכה זאכן דר (נביאים) וועלכה דיא (נביאים) ניט האבן גיווייזט

גיאייכט אונ' דארום פר ענדרן אונ' פר אינרן זיא דיא (נבואה) אום איר זאגן
דר מיט גוט צו לאכן:

פרק מו דז איר פינדן אין איר טריפטן דז דיא פעלקר דיא דא האסן אונ' בילייריגן דיא (יהודים) דיא ווערן פון גאט (יתברך) מיט איין גרושה שטראף ביטראפט ווערן:

פרק מז זיא זאגן דז דיא (יהודים) האבן (ישו הנוצרי) גיפייניגט אונ' גיהאנגן · קענן איך זיא פרעגן אוב זיא האבן איס דש גיטאן מיט זיין ווילן אודר קעגן זיין ווילן:

פרק מח אין דיספוט קעגן דיא (נוצרים) וויל זיא גלויבן דז (ישו) האט אלי גוטי ווערקן גיטאן פר אלי (נוצרים):

פרק מט ווארום זיא גלויבן אן (ישו הנוצרי) אונ' גלויבן זיין רייד ניט אונ' אין פיל זאכן נעאן זי ניט אן וואש ער אונ' זיין (שלוחים) האבן זיא גילערנט:

פרק נ זיא זאגן דז איר (און גליון) איז איין נייאה (תורה) דיא זיא איז גיגעבן פון (ישו הנוצרי) אונ' אין פיל פלאצן טון זיא נאך אנדרי זאכן דר בייא אונ' פר אינרן אך דר פון:

דאר מיט זייכן פול ענד דיא (פרקים) פון דש ערשטי טייל איך מיין אין האלט **אין** דען צווייאטן טייל ווערט אונזר ריכטר ווייזא · אונ' זאל דיספוטירן קעגן דען (און גליון) אונ' צו ביווייזן עש זיין אויש דיא (נביאים) אודר אויש דען פר שטאנד · עש זייא אויש איר טרייבר דיא אייגר אן דען אנדרן האבן צו גישריבן · אונ' אך אויש דיא רייד דר (נוצרים) אונ' איר גלויבן · אונ' אין דיזן צווייאטן טייל ווערן קומן דיא (פרקים) אויש דען (און גליון) איט דיא (פסוקים) אויש דיא (פרקים) דיא דארין ווערן גיבראכט ווערן · אונ' דיא (פרקים) איט דיא (פסוקים) דיא דארין ווערן פר אנטווערט ווערן · דיא זייכן פון אין אין האלט אונ' זיין הונדרט (פרקים):

דער אין האלט דר פון איז אום ביקאנט צו מאכן דז דער (און גליון) איז ניט דיא (תורה) פון (ישו) גלייך דיא (נוצרים) זאגן אונ' נאך פיל ווייניגר איין געטליכה (תורה) גלייך זיא זאגן · ניימרט איז אוין גישטעלט פון עטליכה גיזייכי לייט דיא אין דיזן הייליגי ביכר ניט וואל ערפארן וואורן אונ' האבן דיא אויש לייגונג דר (פסוקים) ניט פר שטאנדן אונ' דארום קומן איר רייד אין פיל זאכן ניט איט אנאנדר אויבר איינש · אונ' ווערן אך אין פיל פלאצן ניט רעכט אויש גילייגט וויא עש דיא (נביאים) האבן גיאייכט גלייך אין אידר אוין' זיין אורט ווערט רעכט ביטיידן ווערן:

אמר ער האט גיזאגט דער (תלמיד) פון דעם דער דש (ספר) האט גימאכט וויל אין דען צווייאטן טייל פון דיזן (ספר) ווערן אן גוויזן דיא (פרקים) פון דען און גליון) דארום האט ער קיין אנדרי (פרקים) ניט צו גיהאט
גלייך

סימנים מחלק ב

גליך וויא דער שרייבר פֿון דעם (ספֿר) האט אין דיזא (הקדמה) ביקענט גיאהכֿט אונ׳ דש איז וויל דיזא (פרקים) פֿון (און גליון) דיא אין דיזן (ספֿר) פֿר אטלדט זיין דיזא גין ניט נאך די אורדר וויא זיא אין (און גליון) שטין ווייל צו לייטן ווערט און פֿירן דז וואש אין (און גליון) אין איין (פרק) שטיט׳ דש ווערט היר אין פֿיל אמל פֿר אטלדט אונ׳ איטליכֿש אין איין ביזונדרן (פרק)׳ אונ׳ דש האט דער שרייבר דארום גיטאן וויל ער האט זיין (פרקים) גישטעלט אויף דיא (פסוקים) פֿון (און גליון) וואו אויך ער האט וואש דר קעגן צו דישפוטירן אונ׳ בייא איין אידרן (פסוק) האט ער אזן דר ביזא שרייבן אין ווענֿן (פרק) אין (און גליון) ער שטיט׳ דארום האט ער אויש איין אידרן (פסוק) פֿון (און גליון) וואורויף ער שרייבט איין ביזונדרן (פרק) גיאהכֿט ווען טון דז אין דעם (ספֿר) קואן פֿיל (פסוקים) אויש איין (פרק) פֿון (און גליון) האט ער דאך אויש איין איטליכֿן (פסוק) איין ביזונדרן (פרק) גיאהכֿט׳ אונ׳ ווען ער העט וועלן זיין דישפוטן שטעלן אויף דיזא (פרקים) פֿון (און גליון) אונ׳ ניט אויף דיזא (פסוקים) דען ווערן דיזא (פרקים) פֿון דעם (ספֿר) איבר איין גיקואן איט דיזא פֿון (און גליון)׳ דארום האט דער שרייבר בייא איין אידרן (פרק) איין (סיאן) גישטעלט נאך דער צאל (א ב ג ד) דאז איט דז דער לייאנר זאל לייכֿט קענן קואן צו דיזא זאך דיזא ער בגערט:

דש זיין דיזא (פרקים) פֿון דש צווייאטה טייל

א ווערט ביטייטן דז דיזא בישרייבונג פֿון (אטיאוש) פֿון דיזא אב קואשט פֿון (ישו) קואט ניט איבר איין איט דעם וואש לוקש שרייבט אם ענד פֿון דש דריטה קאפיטל׳ אזו אך דז ער ווער אב גיקואן פֿון דש הויז פֿון (דוד) אונ׳ פֿון זיין גישלעכֿט דש קואט ניט איבר איין איט דיזא רעכֿנונג דר (נבֿיאים):

ב ער ביווייזט דז זיין ביווייז וואש ער ברענגט אויש דעם פסוק (הנה העלאה הרה ויולדת בן וקראת שאו עאנו אל) דש האט ער אנדרשט פֿר שטאנדן אז וויא עש דער (נבֿיא) האט גיאיינט:

ג דז (אטיאוש) טרייבט וויא (יוסף) האט זיין ווייב גינואן אונ׳ האט זיא ניט ביקענט ביז זיא האט איר ערשטן זון גיוואונן אונ׳ נפֿנט זיין נאאן (ישו)׳ דש שטרייט קעגן דען גלויבן דר (נוצרים) דען זיא גלויבן דז (יוסף) האט (ארים) ניט ביקענט:

ד דז (אטיאוש) ברענגט ביווייז אויש דעם פסוק (וואצרים קראתי לבני) דש איז קיין ביווייז:

ה אלוש ער ברענגט אויש דעם פסוק (רחל אבכה על בניה) דטרויש קען ער אך ניקש ביווייזן:

ו דז זיא זאגן דז עס זאל גישעהן וואש גיזאגט איז דורך דיא (נביאים) דז
זיין כמאן זאל גיכענט ווערן (נוצרי) · דש קען אזו ניט זיין:

ז ער ביוייזט אויש דען (און גליון) דז (ישו) וואר קיין גאט:

ח ווערט ביטייערן דז דיא ביווייז וואש (אטימוט) ברענגט אויש דעם פסוק
(כעת הרמשון הקל ארצה זבולן) דש ברענגט ער גאנץ אנדרשט אז וויא אין
(ישעי') שטיט אול אנדרשט אז וויא עס דער (נביא) האט פר שטאנדן:
בייא אל העט האט דער טרייבר פון דעם (ספר) זעלבשט דיא (אפתחות)
גיאמכט פון דען צווייאטן טייל · ווייטר האט זיין (תלמיד) דער אובן גיאעלדט
איז גשריבן:

ט ווערט ביטיירן דז (ישו) האט זעלבשט אויף זיך ביליינגט דז אל זיין פור
נעאן איז גיוועזן אום דיא לייט כאך זיך צו ציהן דז זיא זאלן אן אים גלויבן:

י דז (ישו) האט גיזאגט איר אוזט ניט דענקן דז איך בין גיקואן אום דיא
(תורה) צו פר ווערפן · אול דש איז קעגן דען גלויבן דר (נוצרים):

יא דז (אטימויש) זאגט האט איר גיהערט דז גיזאגט ווערט דוא זאלשט דיין
נעכשטן ליבן אול דיין פיינד האסן · דש האט ער ניט רעכט ביליינגט:

יב ער ביוייזט אויש דען (און גליון) דז (ישו) וואר איין אענטן זון אול קיין גאט
גלייך דיא (נוצרים) זאגן:

יג (ישו) ביליינגט פון זיך זעלבשט דז ער וואר קיין (אשיח):

יד ווערט ביטיירן דז וועלן זיא גלויבן דז עס קען איין דרייא פעלטיקייט זיין
זא קען דאך דער גלויבן פון גאט ניט פר לייקנט ווערן אוב שון זיא גלויבן
ניט אן גאט:

טו דז זיא זאגן דז דיא גאנלה (תורה) אול דיא (נביאים) האבן נור
גיפראפעצייאט ביז (יוחנן) · דש שטרייט קעגן דעם וואש (ישו) האט
גיזאגט איר אוטט ניט דענקן דז איך בין גיקואן אום דיא (תורה) צו פר
ווערפן · אול ווערט אך ביוויזן דז (ישו) האט ניט רעכט ביליינגט אויף (יוחנן)
דז ער וואר (אליהו):

טז דז (ישו) וואר איין אענטשן זון אול קיין גאט · אול דז דער זון אול (רוח
הקודש) איז ניט איינש גלייך וויא זיא זאגן:

יז ער ביוויזט איט גוטי רעדן דז (ישו) האט ברידר אול שוועסטרן גיהאט·
אול דז זיא גלויבן דז (יוסף) האט (אריס) ניט ביקענט דש קענן זיא ניט
וואר אאכן:

יח אן קען קלאר ביווייזן דז וואש (ישו) האט גיזאגט דז וואש אין דש אענטשן
אונגר קואט דש פר אונדרייניגט אים ניט דש קען אזו ניט זיין:

יט ער ביווייזט אויש דען (און גליון) דז (ישו) אאכט ביקענט פון זיך זעלבשט
דז ער וואר קיין גאט אול דז דיא זעליקייט דר זילן בישטיט דורך איטל פון

(תורת אשה ע"ה) אונ׳ דורך ניקש אנדרשט · אונ׳ אויש דיא מייניגשטה דר לילונג ביווייזט ער אך דז וואש זיא זאגן דז דיא (תורת אשה) איז אוב גישאפֿט וויל זיא איז גו שווער פֿון (אמות) · אונ׳ איז אויך גיקומן דיא (תורה) פֿון (ישו) וויל זיא איז גרינגר גו האלטן · דש איז ניט ווארהאפֿטיג:

כ (ישו) זאגט דז דער פֿאטר אונ׳ זון זיינן ניט אייניש גלייך זייני גלויברש זאגן:

כא ער ביווייזט אויש דיא ריד פֿון (ישו) דז ער וואר קיין גאט אונ׳ קיין (משיח):

כב דז (ישו) האט גיזאגט מיר האט דר טאטן דען (זכרי׳ בן ברכי׳) צווישן דען פֿאר הויז פֿון (בית המקדש) אונ׳ דש (מזבח) · דש ביווייזט ער אופֿנטליך דז ער האט זיך (טועה) גיוועזן · אך ביווייזט ער קעגן (סיאון בורני) דז ער האט ניקש גיהאלפֿן איט זיין פֿר בעשרונג:

כג וויא דיא טרייבר פֿון (און גליון) ווען זיא אויך זאך דר לילן קומן זיא איט אנכדר ניט איבר איין:

כד דז דיא (נוצרים) גלויבן דז (ישו) האט זיך ווילגליך לאזן פֿייניגן פֿון מירנט וועגן אום אויך מיר זילן גו פֿר געבן · דאש שטרייט (ישו) דר קעגן · אונ׳ ביווייזט אך אויש דיא מייניגשטה ריד פֿון (ישו) דז דער פֿאטר אונ׳ זון ניט אייניש איז:

כה ער ביווייזט קעגן (אטיאוש) דז ער האט ניט רעכט בילייגט אויף דיא הייליגה שריפֿט · אונ׳ לייגט אויש דעם פסוק (רעה את צאן ההריגה) איט איין היפשה אונ׳ אן גינעמה אויש לייגונג:

כו ער ביווייזט דז (ישו) וואר קיין גאט נייארט אז איין אנדר אענש:

כז ער ביווייזט אויש דיא ריד פֿון (ישו) זעלבשט דז ער וואר קיין גאט · אונ׳ ביווייזט דז אטיאוש אונ׳ ארקוש שטרייטן קעגן אנכדר:

כח ווערט ביטייטן דז (ארקוס) איט זייני (חבירים) האבן זיך גאירט אין דיא דר לילונג פֿון (דור) איט (מחיאלך) אונ׳ האבן אנדרשט בילייגט אז וויא אין דיא (נביאים) שטיט:

כט דז אך דיא אוטר אונ׳ ברידר פֿון (ישו) האבן ניט אן אים גיגלייבט:

ל ער ביווייזט אויש דען (און גליון) דז ניט אלייגט דז (ישו) וואר קיין גאט נייארט אך דז דיא (נבואה) פֿון גאט וואר ניט אין אים:

לא ער ביווייזט דז דער פֿאטר אונ׳ זון וואורן ניט אייניש אונ׳ דז דער זון וואר קיין גאט:

לב דז ניט אליין דז דיא זאגן דיא אין (און גליון) שטין קומן ניט איט אנכדר איבר איינש נייארט אך דז זיא שטרייטן קעגן אנכדר:

לג דז (ארים) האט (ישו) גיוואונן גלייך וויא איין אנדרה גווייגרין · אונ׳ ווערט אך ביוויזן דז דיא שרייבר פֿון דש (קלענדר) קאן דאקין ניט איבר איין

לזיין איט דיזא טרייבר פון (און גליון):

לד דז דיזא דר לייאונג אין (און גליון) בילייגן דז (ישו) אינז ניט גיבארן גיווארן זונדר פאטר גלייך ווישא זייני גילויברט זאגן:

לה דז אין דיזא דר לייאונג פון (יוסף) דז ער וואר אהער גיקוואן פון (דוד) דארין קוואן (לוקס) אול (אטיאוש) ניט איבר אייכט:

לו דז (לוקס) ברענגט (פסוקים) אויש דיזא (נביאים) אנדרשט אז וויזא זיא גישריבן שטין · אול דיזא (פסוקים) וואן אין קארלן בישיירן נאך אירן רעכטן פר שטאנד:

לז דז (ישו) האט ניט דר פילט וואש ער האט בילובט · אול אך (פויל) רער דא וואר דער גיטרייאשטר אין זיין הויז האט זיין גיבאט ניט גיהאלטן:

לח דז דיזא ענטפרט וואש (ישו) האט גיגעבן אן אייניס זיכרן פרואן אונ דער איך האט גיפרעגט ווארום ער האט זיך דיזא הענד ניט גיוועשן · דיזא האט גאר קיין קראפט:

לט דז דיזא דר לייאונג פון (אזרוש) דער אראר שטרייט קעגן דען גרונד פון איר גיזעגן אול קעגן דען גלויבן דר (נוצרים):

מ דז (ישו) האט לו גאט גיזאגט איין פאטר פר גיב זיא דאך · דש שטרייט קעגן דען גלויבן דר (נוצרים) דען זיא זאגן דז דיזא (יהודים) זיינן דארום גישטראפט גיווארן איט דש (גלות) וויל זיא האבן (ישו) גיפייניגט:

מא דז וואש (יחן) האט גיענטפרט אן זייני פרעגר דש שטרייט קעגן דעם וואש (ישו) האט פון איס בילייגט:

מב אויש דיזא פר לייאונג פון דען (און גליון) ווערט בווייזן דז (אריס) וואר קיין (בתולה) ניט פר דיזא גיבורטה פון (ישו) אול אך ניט דר נאך:

מג ער בווייזט דז דש ניט קען גישעהן זיין דז דיזא (יהודים) האבן אן (ישו) גיענטפרט פון דש גיבייא פון (בית המקדש) וואש (הורודוס) האט גיבואט:

מד דז דער (שליח) קען ניט אייכש זיין איט דעם דער איס האט גשיקט גלייך דיזא (נוצרים) זאגן:

מה די דר לייאונג פון (און גליון) בילייגן דז אך זעלבשט דיזא ברידר פון (ישו) האבן ניט אן איס גיגלויבט:

מו דז (ישו) האט קיין (ספר) גיקענט פר שטין ווען ער העט עט ניט פון איין אנדרן גילערנט:

מז דז דיזא לערנונג פון (ישו) שטרייט קעגן דיזא געטליכה (תורה) אול אך זעלבשט קעגן דיזא ווערטליכי גיזעצן דיזא נאך היינט אונטר די (נוצרים) זיין:

מח ער בווייזט אויש דיזא ריד פון (ישו) זעלבשט דז ער וואר פון איין פרויא גיבארן אול וואר קיין גאט:

מט דז ישו האט זעלבשט בילייגט דז אין דש לו קוואנדה ווערט איין (תורה)

אונ׳ איין קיניג זיין פאלגט בילייגניש דר (נביאים ע"ה) אונ׳ דז עש ווערט
אנדרשט ניקט אער זיין אז דיא (תורה) פון (ישראל) :

נ ער ביווייזט דז אין איין זאך שטרייט (ישו) קעגן זיין איינגינה ריד · אונ׳
ברענגט וויא (ארטין לחוין) האט דיא ריד פון (ישו) פרשטאנ־ן
אונ׳ וואש דיא (נוצרים) דרויש פר שטין :

נא וויא (ישו) פר ענטפרט זיך איט זעלבי ריד דיא אים ניקט העלפן קענן ·
אונ׳ ביווייזט אך דז דיא טרייבר פון (און גליון) ווייל זיא האבן די (נביאים)
ניט רעכט פר שטאנדן זיינן זיא זיך דריגן (טועה) אין פיל זאכן :

נב ער ביווייזט אויש דיא ריד פון (און גליון) ואורויט דיא (נוצרים) ביווייזן
דיא פר איינונגן. דר דרייא פעלטיקייט · זא ביווייזט ער אויש דיא
איינגינשטה זאך דז ווען עש שון איגליך ווער דיא דרייא פעלטיקייט נו פר איינגן
זא ווערט דאך דער גלויבן פון גאט ניט גילייקנט :

נג אויש דיא דר לינונג פון (און גליון) ווערט בווייזן דז דיא ריד פון (ישו)
שטרייטן קעגן אנגדר אונ׳ קואן ניט איט אנגדר איבר איינש :

נד ער ברענגט דז (ישו) האט גיזאגט נו זיין (תלמידים) איך גיב אייך איין
נייא גיבאט · אונ׳ ביווייזט דז עש קען אוו ניט זיין :

נה ער ביווייזט אויש דיא ריד פון (ישו) זעלבשט אונ׳ אויש דיא ריד פון (פויל)
דער גיטרייאשטר פון זיין הויז דז עש איז אנדרשט קיין ווארהאפטיגר
גאט אז גאט (יתברך) :

נו ווערט ביטייטן דז וואש (ימן) בילייגט וויא זיא האבן (ישו) אן גיגריפן דש
קואט ניט איבר איין איט דיא דרייא לייגן (אטיאוש) אונ׳ (לוקש) אונ׳
(ארקוש) :

נז ער ביווייזט אויש דיא ריד פון (און גליון) דז וואש דיא (נוצרים) זאגן
דז דיא (יהודים) האבן דרום איר (אלוכה) פר לארן פון, וועגן די זינד
דז זיא האבן (ישו) גיהאנגן · דש קען אוו ניט זיין :

נח ער ביווייזט אויש דיא ריד פון (ישו) זעלבשט דז ער וואר קיין גאט
גלייך דיא (נוצרים) זאגן · נייארט דער גאט פון (ישראל) וואר זיין
גאט :

נט ער ביווייזט אויש דיא פראג פון דיא (שלוחים) פון (ישו) דז דש קיניגרייך
פון (ישראל) ווערט ווידר העבר שטעלט ווערן · אונ׳ אויש דיא ענטפרט
פון (ישו) ביווייזט ער דז ער וואר ניט דער פר האפטר (אשיח) :

ס ער ברענגט וואש (רבן גמליאל) האט גיזאגט נו דיא (יהודים) אונ׳ וויא
איין גוויטר העבר האט דרויש גידישפוטירט קעגן דעם וואש דש (ספר)
האט גיזאגט · אונ׳ וואש ער האט אים דרויף גיענטפרט ווייזט ער אן אין
פירדן (פרק) פון דש ערשטי טייל פון דיזן (ספר) :

סא ווערט

סימנים מחלק ב

סא וועלט בישיידן דז זיא האבן זיך אופנטליך גוירט לוין דיא דר ליזונג פון
דען אויש גלונג פון (אברהם) אויש (תרן):

סב דז דיא (שלוחים) פון (ישו) אול דיא טרייבר פון (און גליון) ווארן ניט
ערפארן אין דיא (תורה) אול (נביאים):

סג ער ביווייזט אויש דען (און גליון) אז זיא טרייבן וויא (יעקב) איז גיקואן
קען (אלרים)· דז דיא (תלמידים) פון (ישו) אול זיין (שלוחים)
האבן דיא (תורה) אול (נביאים) ניט רעכט פר שטאנדן:

סד דז זיא ברענגן ביוויז אויש לוייא (פסוקים) פון (עמוס) דש ברענגן
זיא אנדרשט אז וויא זיא גישריבן שטין:

סה ער דר ליזט זאגן פון (שמעון) דער (אלטן)· אול דארויש ביווייזט
ער דז נאך אער אנדרי לייבן זיין דורך (כישוף) גישעהן:

סו ער ברענגט וואש (פיטר) האט גיזעהן דז איט זיינן פון היאל גיפאלן
פון אלירלייא (חיות) אול פיגל· אול דיא קענן שטרייטונג דאר פון
ווייזט ער אן אין (פרק ט"ו) פון דש ערשטי (חלק):

סז ער ביווייזט דז וואש (פויל) האט גיזאגט דז (שאול) האט פירציג
יאר גירעגירט· דש וואר ניט אזו:

סח דז (פויל) ברענגט ביווייזט אויף (ישו) אויש דעם (פסוק) גאט
האט צו איר גיזאגט דוא בישט איין זון איך האב דיך הייכט גיבארן·
דאר קענן דישפוטירט ער אול ווייזט אן וויא דער רעכטר פר שטאנד פון דעם
(אזאור) איז:

סט ער דישפוטירט קעגן (פויל) איבר דש ווארט (שחת) וועלכש
(פויל) אויש ליגט פר דערבן· אול ער ביווייזט אויש דען פסוק (לא
תתן חסידך לראות שחת) וויא דער רעכטר פר שטאנד איז:

ע ער ברענגט וואש (פיטר) האט גיזאגט צו דיא (שלוחים) אול ביווייזט
דארויש דז (פיטר) שטרייט קעגן דיא ריד פון (ישו)· אול דז (פיטר)
האט גיזאגט דז דיא גיבאט פון (תורת משה) זיינן איין שווער יאך· ביווייזט
ער דש קעגן טייל אויש דען (און גליון) זעלבשט:

עא ער בישיידט דז דער (פסוק) וואש (יאקוב) האט גיבראכט צום ביוויז
אויף זיין גלויבן דעם ברענגט ער גאנץ אנדרשט אז וויא דער (נביא)
האט גירעט:

עב ער ביווייזט קעגן דיא (נוצרים) דז זיא ניט האלטן וואש דיא (שלוחים)
האבן זיא פר באטן צו שעכטן פר דיא בילדר א.ג. קיין הורריא צו טרייבן
אול אך ניט צו עסן פון זעלכי (בהמות) דיא דר שטיקט זיין אול אך קיין בלוט צו
עסן:

עג ער ביווייזט אויש דען (און גליון) דז (טיאוטיאוס) דער (תלמיד) פון
פויל

**

(פויל) וואר זיין אוטר איין הור:

עד דז (פויל) האט זיין (תלמיד טימוטיאוס) ביטניטן׳ דש שטרייט קעגן דען גלויבן דר (כופרים)׳ אונ׳ ביווייזט דז דש ווערק פון (פויל) שטרייט קעגן זיין אייגינה ריד:

עה ער ביווייזט דז (פויל) אונ׳ (סילה) דיא דאז זאגטן צו איין היטר פון דש גיפאנגן הויז גלויב אן (ישו) דען ווערשטו גיהאלפן ווערן׳ דיא קואן ניט איבר איינש איט דעם וואז (ישו) האט זיא גילערנט:

עו דז דיא זיך האבן לאזן איבר רידן אום (ישו) נאך צו פאלגן דיא פאלגטן אך נאך (פויל) אונ׳ נענטן אים גאט:

עז דז (פויל) האט גיזאגט וויא דער (מלאך המות) האט גירעגירט פון (אדם) ביז (משה)׳ ביווייזט ער דז דש שטרייט קעגן דען גלויבן דר (כופרים)׳ אונ׳ זאגט דז ער האט שון וייט לויפיג דאר פון גישריבן אין (פרק י״ח) פון דש ערשטה טייל פון דיזן (ספר):

עח ער ביווייזט דז (פויל) האט דיא מענשן זעלבי זאכן פאר גיזאגט דיא דער (נביא) ניט האט גיזאגט:

עט דז דיא (שלוחים) ברענגן ביוויז אויף איר גלויבן אויז (פסוקים) דיא ניט אזו גישריבן שטין:

פ דז (פויל) האט דיא (פסוקים) פר ענדרט:

פא דז (פויל) האט אער גישריבן אז וויא אין (פסוק) שטיט:

פב דז (פויל) הוט גיזגט אונ׳ דער גאט פון פרידן ווערט דען (שטן) צו שטוסן׳ ביווייזט ער אויז דען (און גליון) דז דש שטרייט קעגן דען גלויבן דר (כופרים):

פג ער ביווייזט דז דיא ריד פון (פויל) שטרייטן קעגן אננדר אונ׳ קואן ניט איט אננדר איבר איינש:

פד דז (פויל) הוט גיזגט איר ווען ריפטן דיא (אלהים) דש קען ניט גישעהן:

פה דז וואש (פויל) האט זיא גילערנט דש שטרייט קעגן דיא איינונג דר (כופרים):

פו דז (פויל) האט זיך גארט אין איין זאך דיא ביקענט אונ׳ לואפן באר איז׳ דש איז דז אין שטאט פון פיר אונ׳ צוואנציג טויזנט האט ער גישריבן דרייא אונ׳ צוואנציג:

פז דז (פויל) האט (פסוקים) גישריבן אנדרשט אז וויא זיא אין דיא (נביאים) שטין:

פח דז (פויל) שטרייט קעגן דיא ריד פון (יאן) איט זיין (חברים):

פט דז (פויל) האט גיזאגט דער (משיח) האט אונש דר לייזט דש קואט איט דיא ווארהייט ניט איבר איינש:

צ ער ביווייזט קעגן (פויל) דז ער וויל זיין גלויבן ביווייזן לויט דש ווארט (זרע) וייל

סימנים מחלק ב

וייל עס שטיט (בלשון יחיד):

צא דז (פסול) האט אנדרשט גישריבן אז וויא אין (פסוק) שטיט אום זיך הילף צו ברענגן אויף זיין גלויבן:

צב ער ביווייזט וויא (פסול) האט גיטרויבלט אין זיין רידן אונ' וואר פר ווירט אין זיין גידאנקן אין איין גיוואנטליכה אונ' ביקענטה זאך:

צג ער ביווייזט אויז דיא ריד פון (און גליון) דז זיא קואן ניט איט אנגדר איבר איין אונ' דז דיא געטליכה (תורה) שטרייט קעגן דיא ריד פון (פסול):

צד דער בריב דער אן דיא (יהודים) וואר גשיקט · שטרייטן דיא (נוצרים) אונטר אנגדר פון וועאן ער וואר גשיקט:

צה דז ער ברענגט ביוויז אויף זיין גלויבן אויז דעם פסוק (יאור אני בני אתה) אונ' אויז דעם פסוק (כסאך אלהים) האט ער זיך אופן בגארליך גאירט:

צו ער ברענגט (פסוקים) אויז דעם בריב אונ' ביווייזט דז זיין ריד שטרייטן קעגן אנגדר אונ' דז אן קען ניקש ביוויזן אויף (ישו) אויז דעם פסוק (ותחסרהו מעט מאלהים):

צז דז דיא ביוויז וואס ער ברענגט אויף דען (און גליון) אויז דעם (פסוק) אונ' איך וועד פר טניידן איט דס הויז גזינד פון (ישראל) אונ' איט דס הויז גזינד פון (יהודה) איין נייא פר בונד · דראויז קען אן ניקש ביוויזן · אונ' וואס אן קען דרויף ענטפרן האט ער שון בישיידן איט די אויש ליגונג פון דעם (פסוק) אין (פרק כ"ט) פון דס ערשטי טייל פון דיזן (ספר):

צח וויא דר שרייבר האט פר ענדרט דיא ריד פון (דוד המלך ע"ה):

צט דז דער שרייבר דר טרויאן האט ניט גיוואוסט אויף צו ליין די (שבטים) איט איר נעאן:

ק ווערט בישיידן דז דיא (נוצרים) ניט פאלגן וואס אין (און גליון) שטיט · אונ' דז זיא נאך אער זאכן דר בייא זעצן אונ' אך פר אינרן · אונ' זאגט דז ער האט ווייט לויפדיג דר אר פון גשריבן אין (פרק נ') פון דס ערשטה טייל פון דיזן (ספר):

ספר חזוק אמונה

קארלן אין האלס

אמר ער האט גיזאגט דער (אחבר) דער דס (ספר) האט גיאאכט פון דען טאג אן אז איך בין צו איין פר שטאנד גיקואן האב איך איך פר וואונדרט אונ' גידאכט זעלט דען קיין פר שטאנד אונטר (אדום) אונ' אנדרי פעלקר זיין דז זיא האבן בישלאסן צו גלויבן זעלכי זאכן דיא גאנץ פרעאד פון דען אענטשליכן פר שטאנד זיין אונד קרעפטיגי ביוויז צו ברענגן אויז דיא (נביאים) · אונ' אך זעלבסט דיא (פסוקים) דיא זיא ברענגן אויז דיא נביאים

קארצן אין האלט

(נביאים)· אזו מירי זאלבן דרויש צו ביווייזן דיא האבן דש גאר ניט גיווייזט אונ'
קענן זיא ניקש העלפן גלייך וואול ביקענט איז ביים דיא אין מיר ביכר וואול נאך
דענקן אונ' גלייך ווייא איך אין דיזן (ספר) אין פיל פלאצן ווערט ביווייזן ווערן·
ביז איך האב גיפונדן גישריבן אין מירי קראניקן דאש זיא טרייבן פון דיא
פרעאדי דינשטן דיא זיא האבן גיהאט אי (ישו) ווער גיבארן דא האבן זיא
אך גיגלויבט דז איר גאט ווער גיבארן פון איין (בתולה) אונדר ביהעפטונג
פון אמן אונ' פרויא· אונ' דז איין גאט ווער גיבארן אויש דען (אוח) פון איין
(בתולה)· אונ' דז איין קיניג האט אן זיין גאט פור גישטעלט צו עשן זיין
גיקאכטן זון· אונ' זיא האבן אים ניט גיוועלט עשן נייארט זיא האבן דעם זון
ווידר לעבנדיג גימאכט· אונ' נאך אנדרי ווונדרליכי זאכן דיא גלייך ווארן
מיט דיא אלגנד אין מירי גלויבן ביכר גיפונדן ווערן· דא דורך האב איך גיווארר
גיווארן דז אונדר לוייבן דיא פרעאדי גלויבן האבן זיא נאך גיערבט פון מיר
פור עלטרן אונ' זייגן אלזו אין דען וועג פון איר עלטרן גיגאנגן אונ' פון יוגנט
אויף דריגן גיוואקסט אונ' איין גיוואורצלט גיווארן· אונ' די זאכן זייגן ביים זי גיווארן
אזו וועלן זיא נאטירליך ווערן אונ' טייגן ביים זיא ניט פרעאד צו זיין דען דיא
גיוואונהייט איז דיא צווייטה נאטויער גלייך אין מירי ביכר ביטייטן איז· אונ'
דיזי זאכן ווערשטו פינדן אין דיא גרושה קראניקי דיא אין דיא פוליטה שפראך
גידרוקט איז נאך דיא רעכנונג פון דיא גיבורטי פון (פרץ) אונ' (זרח)
באלד נאך דען אין פאנג פון דש זעלביגה בוך· אלגנד ווען איך בגיין צו טרייבן
דיא פראגן אונ' דישפוטן אונ' דיא ביווייז רעדן דר (נוצרים) מיט דיא ענטפרט
דיא אן קענן דרויף געבן· אונ' ערשט בעטן וויל דיא הילף פון גאט (יתברך) דז
ער זאל איך מיבר אל אין דען רעכטן וועג פירן:

עש האט איך איין גווישר חלק פון דיא נוצרים גיפרעגט ווארום וועלט איר יהודים ניט גלויבן דז ישו הנוצרי איז משיח געוועזן · נאך דעם אלז פון אים איז בילייגט געווארן דורך דיא ווארהאפטיגי נביאים וועלכרש דיר אויך זעלבשט גלויבשט האב איך אים אזו גיענטפרט · ווי אזו זאלן איר גלויבן דז ער איז משיח געוועזן · איר האט דאך זעלבשט קיין רעכטי ביוויז דרויף אויש דיא פראפעטן · דען דיא פסוקים וואש דיא שרייבר פון דאש און גלין ברענגן אויש דיא נביאים אום צו בווייזן אויף ישו הנוצרי דז ער איז משיח געוועזן · דיא ווייזן גאר ניט אויף אים · גלייך איר ווערן אין דש צווייאטי חלק בישיידן · ווארין איר ווערן דיא ביווייז רעדן דש און גליונש איין אידר אויף זיין אורט ווידר לייגן אול ביענטפרן · אבר איר האבן פיל ווארהאפטיגי ביווייזונג אום דש קעגן טייל אן צו לייגן דז ישו איז ניט משיח געוועזן · אול ווערן איין טייל דר פון היר מעלדן · דש איינה איז פון וועגן זיין יחוס אול גישלעכט וואו ער איז הער גיקומן · דש צווייטי איז אויש זיין ווערקן · דש דריטה וועגן זיין לייט · דש פירדי איז וויל אין זיין לייט זיינן ניט ביפעשטיגט געווארן דיא פר הייסונגן וועלכי זיינן בילובט געווארן צו גישעהן אין דיא לייט פון דען פר האפטן משיח · אול ווען אן וויל גלויבן דז איינר דר רעכטר משיח איז אונן ערשט אל דיזי קאנדיציאש אן אים זיכרליך אול פר גוויש גישעהן זיין :

בון וואש אן גיט זיין יחוס איז ביקענט דז ישו איז ניט געוועזן דר זון פון דוד וויל ער וואר גיבארן פון יוסף גלייך ווי אז איר און גלין בילייגט · דען אין ערשטן קאפיטל פון מטיאס שטיט דז ישו וואר גיבארן פון מרים וויל זיא נאך איין יונגפר וואר · אול דז יוסף האט זיא ניט איער ביקענט ביז זיא האט ישו געווארן אול דעם נאך הערפט דש גישלעכט פון יוסף ניקש צו ישו · אול דש גישלעכט פון מרים וואר אונטר זיא אך ניט ביקענט · אול אוך זעלבשט דז יוסף איז פון דוד הער גיקומן איז ניט גוויש · דען זיא שטרייטן זעלבשט אונטר אננדר איבר זיין גישלעכט · דען מטיאס אול לוקש דיא פון זיין אב קוואשט שרייבן דיא קומן אין איר גילייגינש ניט איבר איין · גלייך בשיידליך שטיט אין ערשטן קאפיטל פון מטיאש אול אין לוקש אם ענדר פון דריטן קאפיטל · אול ווען גיליין אין איר זאגן ניט איבר איינש קומן אול זאגן ניט איינר ווי דר אנדרר · זא קען דיא זאך ניט וואר זיין · אבר דיא נביאים ע"ה האבן אונש בילייגט דז דר ווארהאפטיגר משיח דער פר האפט ווערט · דער ווערט אנדרשט ניט זיין אז אויש דעם זאמן פון דוד :

אבר וואש זיין ווערקן אן גיט דש איז דז ישו האט פון זיך זעלבשט גיזגט איר אושט ניט דענקן דז איך בין גיקומן אום פריד אין דיא וועלט צו מאכן · איך בין אנדרשט ניט גיקומן אז אום שווערד אויש צו שיקן · אול דען

זון צו שיידן פֿון זיין פֿאטר אונ׳ די טאכטר פֿון איר פֿאטר אונ׳ דיא שנור פֿון איר
ט. יג״ר· גלייך אין מטיאש צעהן פסוק ל״ד· אונ׳ איר פֿינדן דז פֿון דען
ווארהאפטיגן פֿר המפֿטן משיח וואָרן זעלכי ווערקן געשריבן די קעגן די ווערקן
פֿון ישו זיין· דען ישו האט גיזאגט דז ער איז ניט גיקומן אום פֿריד אויף דיזע
ערד צו מאכן· אונ׳ פֿון משיח שטיט אין זכריה ט׳ (אונ׳ ער ווערט פֿריד רידן
צו דיא פֿעלקר)· ישו האט גיזאגט ער איז גיקומן אום שווערד אויף דיא ערד
צו זענדן· אונ׳ פֿון דען ווארהאפטיגן משיח ווערט גיזאגט אין ישעי׳ ב׳ (אונ׳ זיא
ווערן איר שווערדר צו שטוסן צו זיכלן· אונ׳ איר שפיסן צו שנייד מעסר· איין
פֿאלק ווערט קעגן דש אנדרי קיין שווערד אויף היבן אונ׳ זיא ווערן קיין שטרייט
מער לערנן)· ישו האט גיזאגט ער איז גיקומן צו שיידן דען זון פֿון זיין פֿאטר·
אונ׳ אין דיא צייט פֿון משיח ווערט קומן אליהו הנביא פֿון וועלכן גיזאגט ווערט
אם ענד פֿון מלאכי (אונ׳ ער ווערט פֿר אייניגן דש הערץ דר פֿעטר מיט דיא
קינדר אונ׳ דש הערץ דר קינדר מיט איר עלטרן)· ישו האט פֿון זיך זעלבשט
גיזאגט דז ער איז ניט גיקומן דז מען דיא מענשן זאלן דינן ניירט ער איז גיקומן
אום צו דינן· גלייך אין מטיאש כ׳ פסוק כ״ח· אונ׳ פֿון משיח ווערט גיזאגט אין
תהלים ע״ב (אונ׳ אלי קיניגן ווערן זיך צו אים בוקן· אלי פֿעלקר ווערן אים דינן)·
אונ׳ זכרי׳ ט׳ (אונ׳ זיין הערשאפֿט ווערט זיין פֿון איין מער ביז צום אנדרן·
אונ׳ פֿון דען באך ביז צום ענד דר ערדן)· אונ׳ דניאל ז׳ (אונ׳ אלי הערשאפֿטן
ווערן אים דינן אונ׳ גיהארזאמן זיין):

אונ׳ וואס אן גיט זיין צייט דש איז ער איז ניט גיקומן אין דיא צייט וועלכי דיא
נביאים האבן בישטימט· דען דיא נביאים ע״ה האבן פֿון זיין קומשט
גישפראכן דז דיא ווערט זיין אין דיא לעצט דער טעג גלייך ישעיה ב׳ (אונ׳ עש
ווערט זיין אין דיא לעצט דר טעג ווערט דר בערג פֿון גאטש הויז בירייט זיין
איבר אלי בערג)· אונ׳ ווייטר שטיט פֿון דען מלך המשיח (אונ׳ ער ווערט ריכטן
צווישן דיא פֿעלקר אונ׳ ווערט פֿיל פֿעלקר בישטראפֿן· אונ׳ זיא ווערן איר
שווערדר צו שטוסן צו זיכלן אונ׳ איר שפיסן צו שנייד מעסר)· אונ׳ אזו אוך פֿון
דיא שטרייט פֿון גוג ומגוג וועלכי אויף דיא ערד ווערט זיין אין דיא צייט פֿון דען
מלך המשיח ווערט גיזאגט אין יחזקאל ל״ח (פֿון לאנגי צייטן ווערשטו גימאנט
ווערן· אין דיא לעצטי יארן ווערשטו קומן)· גלייך ווי דא ווייטר קלאר בישיידן
ווערט· אונ׳ אזו שטיט אוך אין הושע ג׳ (דר נאך ווערן דיא קינדר ישראל
אומקערן אונ׳ ווערן גאט איר גאט אונ׳ דוד איר קיניג זוכן· אונ׳ ווערן דער
שרעקן פֿר גאט אונ׳ זיין גוטש אין דיא לעצט דער טעג)· אונ׳ דניאל ב׳ (אונ׳
גאט האט ביקענט גימאכט דען קיניג נבוכדנצר וואס דא ווערט גישעהן
אין דיא לעצט דר טעג)· דש גיט אויף דעם וואש ער האט ווייטר גיזאגט (אונ׳
אין דיא טעג פֿון דיזי קיניגן ווערט גאט דר הימלן אויף ריכטן איין קיניגרייך

נעלפט

וועלכש אין דר אייביקייט ווערט ניט פר דארבן ווערן • אונ' אייר קיניגרייך ווערט אן קיין אנדר פאלק איבר גיגעבן ווערן) • אלזו קענטשטו קלאר זעהן דז דיא נביאים האבן גישפראכן פון די קוושט דעש וואר המפטיגן אלך המשיח אין דיזן לעצטי לייטן אונ' ניט אייער :

אבר וואש מן גיט דיא פר הייטונגן וועלכי דורך דיא נביאים זיינן בילובט גיוואורן אונ' זיינן אין דיא לייט פון ישו ניט גישעהן אונ' ווערן ערשט בישעשטיגט ווערן אין דיא לייט פונדען וואר המפטיגן פר המפטן משיח • זיינן דיזי :

דרש אייגה איז דז אין די לייט פון דען אלך המשיח ווערט נור איין קיניגרייך אונ' איין קיניג זיין • אונ' דש ווערט זיין דר רעכטר אלך המשיח • אבר דיא איבריגי קיניגרייכן איט אירי קיניגן ווערן אין זיין לייט ניט קענן בישטין • גלייך דניאל ב' (אונ' אין דיא טעג פון דיזי קיניגן ווערט גאט דר היאלן אויף ריכטן איין קיניגרייך וועלכש אין דר איביקייט ווערט ניט פר דורבן ווערן • אונ' אייר קיניגרייך ווערט אן קיין אנדר פאלק איבר גיגעבן ווערן • זיא ווערט צו מאלן אונ' אמכן פר גין אל דיזי קיניגרייכן אונ' זיא ווערט אל לייט בלייבן) אונ' איר זעהן דאך פיל קיניגרייכן וועלכי אין אירי גיזעצן אונ' גיברויכן אונטר שיידליך זיין אונ' דיא נאך היינט דש טאגש אין דיא וועלט זיין • אונ' איין אידרר קיניג רעגירט אין זיין קיניגרייך אלזו דז דאראויש איז צו בווייזן דז משיח נאך ניט גיקואן איז :

דרש צווייאטה איז • דז אין דיא לייט פון דען אלך המשיח ווערט נור איין גלויבן אונ' איין גיזעצן אין דיא וועלט זיין וועלכה איז דיא גיזעצן אונ' צער פון ישראל • גלייך ישעיה נ"ב (דר וועק דיך דר וועק דיך ביקלייד דיך איט דיין שטארקייט דוא ציון • ציא אן דיין הערליכי קליידר דוא ירושלים דיא הייליגה שטאט • דען עש ווערט ניט אער אין דיר קואן איין אום ביטניטינר אונ' אונרייננר) • אונ' ישעי' ס"ו (דיא זיך איינליגן וויא הייליגן אונ' רייניגן אין דיא גערטן • דיא דא עשן דש פלייש פון חזיר אונ' אונרייני טיר אונ' אייז • דיא ווערן איט אנגנדר פר גין שפרעכט גאט) • ווייטר שטיט (אונ' אלי חדש אונ' שבת ווערן אלי פלייש ליבי בישעפענס קואן אום זיך פר איר צו בוקן זאגט גאט) • אונ' זכרי' י"ד (אונ' אידר דער דא ווערט איבר בלייבן פון אל דיא פעלקר דיא דא ווערן קואן פר ירושלים • דיא ווערן אלי יאר ארויף קואן אום זיך צו בוקן פר דען קיניג גאט איבר דיא היאר שארן אונ' צו פייארן דען פייאר טאג פון סכות) • אונ' זכריה ח' (אזו זאגט גאט דר היאר שארן אין דיזי טעג ווערן זיך בייא אנגנדר אמכן צעהן אמכן אויט איין אידרה שפראך דר פעלקר אונ' ווערן אן גרייפן אן דש עק פון דש קלייד פון איין יהודי אונ' ווערן זאגן לאזן איר אים אייך גין דען איר האבן גיהערט דז גאט איז איט אייך) • אונ' נאך

נאך אנדרי פסוקים דיא דארטן פר מעלדט זיין פון דיא זאכן דיא אלש ווערן
גישעהן אין דיא צייטן פון משיח :

דש דריטה איז דז אין דיא צייט פון דען אלך המשיח ווערן דיא בילדר אונ׳
אויך גירעכטניט אונ׳ די פאלשי נביאים אונ׳ דער רוח הטומאה פון דיא
וועלט פר שניטן ווערן · גלייך זכרי׳ י״ג (אונ׳ אן דען זעלביגן טאג זאגט גאט
דר הער שארן ווער איך פר טנייזן דיא נעמן דר בילדר פון דיא ערד אונ׳ זיא
ווערן ניט מער גידאכט ווערן · אוך דיא פאלשי נביאים אונ׳ דען רוח הטומאה
דש איז דער בייזר וויל דער ביים דען מענשן איז ווער איך אאכן אוועק קומן פון
דיא ערד) · אונ׳ ישעי׳ ב׳ (אונ׳ דיא אב געטר ווערן גאנץ אונ׳ גאר פר
שניטן ווערן) · אונ׳ אין צפני׳ ב׳ (דיא פארכט פון גאט ווערט איבר זיא זיין
וויל ער ווערט פר שווערכן אלי אב געטר דר ערדן · אונ׳ אלי פעלקר דיא אין דיא
אינזלן וואונן ווערן קומן איין איטר פון זיין ארט אונ׳ ווערן זיך פר גאט בוקן) :

דש פירדי איז דז אין דיא צייט פון דען אלך המשיח ווערן קיין זינד אין דיא
וועלט זיין · אין זונדרהייט אונטר דש פאלק ישראל · גלייך דברים ל׳
(אונ׳ גאט דיין גאט ווערט בישניידן דיין הערץ אונ׳ דש הערץ פון דיין זאמן צו ליב
האבן גאט דיין גאט מיט דיין גאנצן הערצן אונ׳ מיט דיין גאנצה זיל · אום דיין
לעבן צו ביהאלטן) · אונ׳ צפני׳ ג׳ (דיא איבר בלייבונג פון ישראל ווערן קיין
אונרעכט טון אונ׳ קיין ליגן רידן אונ׳ אין איר אונד ווערט קיין שאלקהאפטיגה
צונג גיפונדן ווערן) · אונ׳ ירמי׳ ג׳ (אין דיא צייט ווערן זיא ירושלים נענן דער
שטול פון גאט · אונ׳ אלי פעלקר ווערן זיך פר זאמלן צו ירושלים פון וועגן דען נאמן
פון גאט · אונ׳ זיא ווערן ניט מער גין נאך דעם וואס איר בייזה הערץ פר לאנגט)
אונ׳ ירמי׳ נ׳ (אונ׳ דיא זינד פון יהודה ווערט ניט גיפונדן ווערן דען איך ווער
דיא זינד פר געבן אן דיא איך ווער איבר לאזן) · אונ׳ יחזקאל ל״ו (אונ׳ איך
ווער איבר אייך שפרענגן רייני וואסר אונ׳ איר ווערט גירייניגט ווערן פון אלי
אייערי אונרייניקייט · אונ׳ פון אלי אייערי אונווערדיקייטן ווער איך אייך
רייניגן · אונ׳ איך ווער אייך געבן איין נייא הערץ · אונ׳ איין נייא גייסט ווער איך
אין אייך געבן · אונ׳ איך ווער אב טון דש שטיינה הערץ פון אייער פלייש אונ׳
ווער אייך געבן איין פליישליך הערץ · אונ׳ איין גייסט ווער איך אין אייך געבן אונ׳
ווער אאכן דז איר ווערט אין איין גיזעץ גין אונ׳ איין גריכט היטן אונ׳ ווערט זיא
טון) · אונ׳ יחזקאל ל״ז (אונ׳ זיא ווערן ניט מער פר אונרייניגט ווערן דורך איר
גרייאליכי אונ׳ אונרייני ווערקן אונ׳ דורך איר איסטאט אונ׳ איך ווער זיא העלפן
אויש אל איר וואונונגן אין וועלכי זיא גיזינדיגט האבן אונ׳ ווער זיא רייניגן
אונ׳ זיא ווערן איר זיין צו איין פאלק אונ׳ איך ווער זיא זיין צו איין גאט · אונ׳
איין קנעכט דוד ווערט אלך איבר זיא זיין · אונ׳ זיא אלי ווערן איין הערט האבן ·
אונ׳ אין איין גריכט ווערן זיא גין אונ׳ איין גיזעץ ווערן זיא היטן אונ׳ טון) :

ריש פינפטה איז דז אין די לייט פון דען אלף המשיח אונ׳ נאך דען שטרייט
פון גוג ומגוג װערט פריד אונ׳ רוא אין דיא גאנצה װעלט זיין • אונ׳ דיא
מענשן װערן קיין שטרייט גיפעס מער בידארפן • גלייך ישעי׳ ב׳ (אונ׳ זיא
װערן צו שטוסן איר שװערדר צו זיכלן אונ׳ איר שפיסן צו שנייד מעסר • אונ׳ איין
פאלק װערט קעגן דש אנדרי קיין שװערד אויף היבן אונ׳ זיא װערן קיין שטרייט
מער לערנן) • אונ׳ יחזקאל ל״ט (אונ׳ זיא װערן אויז גין דיא אין װאוגר פון
דיא שטעט ישראל אונ׳ װערן ברענן אונ׳ אין הייצן מיט דיא װאפן אונ׳ שילטן מיט
בוגן אונ׳ פיילן אונ׳ מיט הענטבארדן אונ׳ שפיסן • אונ׳ װערן זיבן יאר דר מיט
פייאר ברענן • אונ׳ װערן קיין הענצר פון דען פעלד נעמן : אונ׳ װערן ניט
האלן אויז דיא װעלדר • ניארט מיט דיא װאפן װערן זיא פייאר אן צינדן) •
אונ׳ הושע ב׳ (אונ׳ דען בוגן אונ׳ שװערד אונ׳ שטרייט װער איך צו ברעכן פון
דיא ערד אונ׳ איך װער זיא מאכן ליגן אין זיכרהייט) • אונ׳ זכרי׳ ט׳ (אונ׳
דער שטרייט בוגן װערט פר שניטן װערן אונ׳ ער װערט פריד רידן צו דיא
פעלקר) :

ריש זעקסטי איז דז אין דיא לייט פון דען אלף המשיח װערט פריד זיין אין
ארץ ישראל צווישן דיא בייזי טיר אונ׳ דש צאמי הויז פיך דז זיא װערן
אננדר ניט שעדיגן • אונ׳ נאך פיל װיניגר דיא מענשן גלייך ישעי׳ י״א (אונ׳
דער װאלף װערט װאונן מיט דש שאף • אונ׳ דער לעפרט װערט הויארן מיט דש
ציקליין • אונ׳ דש קאלב אונ׳ איין יונגר ליב אונ׳ איין פעטר אקס װערן מיט אננדר
װאונן • אונ׳ איין קליינר יונג װערט זיא פירן • אונ׳ איין קוא אונ׳ איין בער װערן
צו גלייך װיידן • אונ׳ איר קינדר בייא אננדר ליגן • אונ׳ דער ליב װערט שטרוא
עסן אז איין רינד • אונ׳ איין זייגדיג קינד װערט זיך שפילן אויף דש לאך פון איין
שלאנג • אונ׳ אויף דיא שפאלט פון איין גיפטיגה שלאנג װערט איין אנטוויינט
קינד זיין האנט שטרעקן • זיא װערן קיין בייז טון אונ׳ ניקש פר דארבן אויף איין
גאנצן היילגן בערג • דען דיא גאנצי ערד װערט דר פילט זיין מיט דיא וויסן
שאפט פון גאט) • אונ׳ ישעי׳ ס״ה (דר װאלף אונ׳ דש לאם װערן צו גלייך װיידן •
אונ׳ דער ליב װערט שטרויא עסן אז איין רינד • אונ׳ דיא שפייז פון דער שלאנג
װערט ערד זיין • זיא װערן קיין בייז טון אונ׳ ניקש פר דארבן אויף איין גאנצן
היילגן בארג זאגט גאט) : אונ׳ יחזקאל ל״ד (אונ׳ איך װער מיט זיא פר
שניידן איין פר בונד פון פריד • אונ׳ איך װער פר שטערן דיא בייזי טיר פון דיא
ערד • אונ׳ זיא װערן אין דיא װישטינייא מיט זיכרהייט װאונן • אונ׳ װערן אין
דיא װעלדר שלאפן) • װייטר שטיט (אונ׳ זיא װערן ניט מער צו פר אכטונג
זיין אונטר דיא פעלקר אונ׳ דיא װילדי טיר דר ערדן װערן זיא ניט אויף עסן) •
אונ׳ הושע ב׳ (אונ׳ איך װער אן דעם טאג איין פר בונד מיט זיא פר שניידן
מיט דיא טיר דש פעלדש אונ׳ מיט דען פוגל דש הימלש אונ׳ דיא קריכנדי טיר

דר ערדן) :

ריש זיבנטה איז דז איין דיא לייט פון משיח ווערן קיין לייד נאך זארג אונ׳ זיפצן
זיין אין גאנצן ארץ ישראל אונ׳ דהרום ווערן גרוסט פֿאלק לאנג לעבן אונ׳
ווערן איין גוט לעבן האבן · גלייך ישעי׳ ס״ה (דער זיך ווערט ריאן אויף דיא
ערד דער ווערט זיך ריאן מיט דעם וואראפֿטיגן גאט · אונ׳ דער דא ווערט
שווערן אויף דיא ערד דער ווערט שווערן ביים דעם וואראפֿטיגן גאט · דען די
ערשטי לייד ווערן פֿר געסן ווערן אונ׳ ווערן פֿר בארגן זיין פון איין אויגן) ·
ווייטר שטיט (אונ׳ איך ווער איך פֿרייאן מיט ירושלים אונ׳ ווער איך פֿר לושטיגן
מיט איין פֿאלק · אונ׳ עס ווערט ניט מער דרינן גיהערט ווערן איין שטים פֿון
וויינן אונ׳ טרייאן · עס ווערט קיינר מער דרינן זיין איין יונגר פֿון טעג דז ער
זאלט ניט לאנג לעבן · אדר איין אלטר מאן דער ניט זאלט זיין טעג אויש לעבן ·
דען דער דא ווערט שטערבן צו הונדרט יאר דער ווערט איין יונגר מאן זיין · אונ׳
דער דא ווערט זינדיגן צו הונדרט יאר דער ווערט גישאלטן ווערן · אונ׳ זיא ווערן
הייזר בויאן אונ׳ ווערן זיא בזיצן · אונ׳ ווערן איין גערטן פֿלאנצן אונ׳ איר פֿרוכט
עסן · זיא ווערן ניט בויאן אונ׳ איין אנדרר ווערט עס בזיצן · זיא ווערן ניט
פֿלאנצן אונ׳ איין אנדרר ווערט עס עסן · דען גלייך וויא דיא טעג פֿון איין בוים
אזו ווערן זיין דיא טעג פֿון איין פֿאלק · אונ׳ דש ווערק פֿון איר הענד ווערן איין
אויש דר ווילטי פֿר שלייסן) :

ריש אכטה איז דז איין דיא לייט פֿון אלך המשיח ווערט דיא שכינה ווידר קומן
צו ישראל גלייך וויא צום ערשטן · אונ׳ דיא נבואה אונ׳ קלוגהייט אונ׳
ווישן שאפֿט ווערט פֿר מערט ווערן אונטר דש פֿאלק ישראל · גלייך יחזקאל ל״ז
(אונ׳ איך ווער מיט זיא פֿר שטיירן איין פֿר בונד פֿון פֿרידן · איין אייביגר פֿר
בונד ווערט מיט זיא זיין · אונ׳ איך ווער זיא געבן אונ׳ פֿר מערן · אונ׳ ווער איין
הייליקייט צווישן זיא געבן אויף אייביג · אונ׳ איין וואונונג ווערט איבר זיא זיין ·
אונ׳ איך ווער זיא זיין צו איין גאט אונ׳ זיא ווערן איר זיין צו איין פֿאלק · אונ׳ דיא
פֿעלקר ווערן ווישן דז איך בין גאט דער דא הייליגט ישראל אז איין הייליקייט
ווערט אייביג צווישן זיא זיין) אונ׳ יחזקאל ל״ט (אונ׳ איך ווער איין אן גיזיכט
ניט מער פֿון זיא פֿר בערגן ווייל איך הב איין רוח הקדש אויש גיגאסן איבר דש
הויז גזינד פֿון ישראל זאגט גאט דר הער) · אונ׳ יחזקאל מ״ג (אונ׳ גאט
זאגט צו איר דאס מענשן זון דש אורט פֿון איין שטול אונ׳ דש אורט פֿון דיא באלין
פֿון איין פֿיס דאו איך ווער אייביג וואונן צווישן דיא קינדר ישראל) אונ׳ אום
ענדר פֿו יחזקאל שטיט (אונ׳ דר נאמן פֿון דיא שטאט ירושלים ווערט בלייבן וויא
ער איז גיוועזן אן דעם טאג אז גאט האט זיך דארטן ביווייזן) · אונ׳ יואל ב׳
(אונ׳ איר ווערט ווישן דז איך בין צווישן ישראל אונ׳ איך בין גאט אייער גוט אונ׳
קיינר מער · אונ׳ איין פֿאלק הערן ניאר מער פֿר שעמט ווערן) אונ׳ יואל ג׳

אונ׳

(אונ׳ דר נאך ווער איך איין רוח הקדש אויש גיסן אויף אלי בישעפניש אונ׳
אייער זין אונ׳ טעכטר ווערן וויישזאגן) · אונ׳ יואל ד׳ (אונ׳ איר ווערט אישן
דז איך גאט אייער גאט וואון אין ציון איין הייליגן בערג · אונ׳ ירושלים ווערט
הייליג זיין אונ׳ עס ווערן קיין פרעמדי אובר דורך גין) · אונ׳ אזו יואל שטיט
(אזו איך זעלט זיא שון לידיג לאזן אבר פון וועגן דש בלוט וואש זיא האבן פר גאסן
ווער איך זיא ניט לידיג לאזן אונ׳ גאט וואונט אין ציון) · אונ׳ זכריה ב׳ (זינג
אונ׳ פריא דיך דוא שטאט ציון דען איך קום אונ׳ ווער אין דיר וואונן זאגט גאט) ·
אונ׳ ישעי׳ י״א (דען דיא ערד ווערט דר פילט זיין אויט דיא וויסנשאפט פון
גאט גלייך וויא דיא וואשר דיא גרוב פון ים בידעקן) · אונ׳ ירמי׳ ל״א (אונ׳
זיא ווערן ניט אמער לערנן איין איטליכר אן זיין גיזעלן אונ׳ אן זיין ברודר צו זאגן קענט
גאט · דען זיא אלי ווערן מיך קענן פון איר קלענשטי ביז איר גרעשטי זאגט
גאט · דען איך ווער איר זינד פר געבן אונ׳ וואש זיא האבן גיזינדיגט ווער איך
ניט אמער גידענקן) :

אונ׳ נאך דעם אלז דז דיא גיאונלדטי קאנדיציאט וועלכי דורך דיא נביאים
פר שפראכן זיין דיא אונז פר גוויש אן דען ווארהאפטיגן משיח ביפונדן
ווערן אונ׳ אבר אן ישו הנוצרי ניט ביפונדן ווארן · אזו איך דיא גיאונלדטי פר
הייסונגן אונ׳ נאך אנדרי דיא איך היר ניט גידאכט האב אויש פורכט דר
ווייטלופיקייט וועלכי פר שפראכן ווארן דז זיא זאלן ביפעסטיגט ווערן אין דיא
צייט פון דען ווארהאפטיגן פר הופטן משיח · דיא זיינן ביז אלהער נאך ניט
גישעהן גלייך אין זעקסטן פרק בישריבן ווערט · אלזו פאלגט אויש אל דיזר רעדן
דז דער ווארהאפטיגר פר הופטר משיח אן וועלכן זונדר צווייבל אל דיזי
קאנדיציאט ווערן ביפונדן ווערן נאך ניט גיקומן איז · אונ׳ אזו ווערן ווער אין
זיין צייט גישעהן דיזי פר הייסונגן אונ׳ פר זיכרונגן גלייך וויא דיא נביאים האבן
פר שפראכן אונ׳ אויך קיין אנדרי אזגיר · אלזו האלטן איר פר גוויש אויש
קראפט דיזי רעדן אונ׳ פראפעצייאונגן דז ישו הנוצרי האט ניט גיקענט משיח
זיין :

פרק ב

אונ׳ וואש דיא נוצרים זאגן דז גאט האט דש פאלק ישראל פר שטאסט וויל
זיא האבן ניט וועלן פאלגן דש גיזעץ פון משיח דער פון אונש איז גמאכט
גיווארן אונ׳ וויל זיא האבן אים גיפייניגט · אונ׳ דז גאט האט אויש דר וויילט
דש פאלק פון דיא נוצרים אונ׳ ער איז פון אירט וועגן גיפייניגט גיווארן אום
איר זינד צו העלפן וויל זיא האבן אים אן גינומן אונ׳ אן אים גיגלויבט :
דיא ענטפרט איז דז זיא דאר איט ניקש בווייזן קענן · דען זיא ביקענן דאך

זעלבשט דז איערישו איז גיקומן האבן זיא אן גאט יתברך גילייקנט אונ׳ האבן
אב געטר גדינט • אונ׳ אויך זעלבשט נאך זיין קוואשט האבן זיא איס נאך ניט אן
גינומן אונ׳ ניט אן איס גיגלויבט ביז פֿיל הונדרט יאר דר נאך • אונ׳ זיא זעלבשט
האבן פֿר טילגט אל זיין תלמידים אונ׳ שלוחים אונ׳ אל דיא דא וואורן נאך זיין נאמן
גינענט • דען נירון דר קיסר פֿון רום האט לאזן טיטן אין רום דען פיטר אונ׳
פויל איט איין גרייאליכן טוט ווייל זיא האבן דש פֿאלק אן גירייצט אונ׳ פֿר פֿירט
צו דען גלויבן פֿון ישו אונ׳ דש גישאך אין דש פֿינף׳ אונ׳ צווענציגשטה יאר נאך איר
רעכינונג • אונ׳ אזו האט דר קיסר ביפֿולן דז מאן זאל דען לארינץ לעבנדיג בראטן
אויף איין אייזירנה פֿאן אין דיא שטאט רום ווייל זיא האבן דיא פֿיינד אן גירייצט
צו דען גלויבן פֿון ישו • אין דש יאר צוויא הונדרט פֿיר אונ׳ פֿופֿציג נאך איר
רעכינונג • אונ׳ אזו אויך אל דיא קיסריות דיא נאך איס וואורן האבן דיא נוצרים
פֿר פֿאלגט אונ׳ דיא פויפסן גיטיט איט אלי דיא זיך גילוגן הבן נאך דש גיזעץ
פֿון ישו גלייך אין איר ספֿרים גישריבן שטיט • אבר דר ערשטר קיסר דער
דא וואר אין גיטרעטן אין דען גלויבן פֿון ישו דש וואר דר קיסר קוסטנטין דער
האט זיין ערשטן גלויבן פֿר לאזן אונ׳ האט אן גינומן דען גלויבן פֿון ישו אונ׳ האט
אויף גריכט דש גיזעץ פֿון דיא נוצרים דרייא הונדרט יאר נאך דען טוט פֿון ישו
אונ׳ פֿון איס שטיט אין דניאל י״א (אונ׳ דער הער גאט ווערט זיין לעסטרן פֿר
שטערן אונ׳ ווערט איס זיין לעסטרונג ווידר אום בילאנן) • אונ׳ אין זיין צייט וואר
דער חכם אריוס דער אין בוך האט גיאמכט וואורין ער ברענגט רעדן אונ׳
ביוויז קעגן דיא לער דר נוצרים אונ׳ דער קוסטנטין האט נאך זיין ריד ניט
וועלן הערן • אונ׳ נאך זיין טוט האט אן זיין שטאט גירעגירט זיין זון
קוסטנטינוס דער נאך זיין נאמן גינענט וואר • אונ׳ דער האט דען קלוגן אריוס
גיפֿאלגט אונ׳ האט דש גיזעץ דר נוצרים אונטר גיבראכט • אונ׳ נאך איס הוט
גירעגירט זיין זון טלימן קיסר דער האט אויך גיפֿאלגט דיא דעה פֿון אריוס אונ׳
האט ניט וועלן פֿאלגן דיא לער פֿון דיא נוצרים אונ׳ אויך ניט זיין זון אונ׳ זיין זונש
זון • אונ׳ נאך היינט דש טאגט זיינן אונטר זיא וועלכי דיא איינונג פֿון אריוס
פֿאלגן אונ׳ דיא ווערן גינענט דיא אריאנר • אונ׳ אזו אויך דיא פארסיאנר אוליש
בייא זיא קאם ויזאנק דר הגאון פֿון הרגא אוק זיא צו לערנן דען גלויבן פֿון ישו
האבן זיא איס אין שטיקן גיהויאן אין דש יאר ניין הונדרט אונ׳ ניינציג נאך איר
צאל • אונ׳ דש פֿאלק נרוגיאה אונ׳ פֿולוניאה האבן זיין גלויבן ניט גינומן נאך אער
אז טויזנט אונ׳ פֿיר הונדרט יאר נאך איר צאל • גלייך איר קרוניקו דש אויש
בווייזן • אונ׳ היינט נאך זיינן אונטר זיא איניגן וועלכי דינן דיא שלאנגן אונ׳
בעם אונ׳ שטיינר אונ׳ דש פֿייאר גלייך זיא פֿון צו פֿור גיוואונט וואורן • אונ׳ אויך
זעלבשט אין איר דינשט הייזר האבן נאך ניט אויף גיהערט דיא בילדר פֿון זילבר
גאלד האלץ אונ׳ שטיין • אונ׳ אין ווגרהייט דיא בילדר פֿון ברוט וועלכי זיא דינן

אונ׳ דר צו בוקן גלייך זיא מיער לייטן גיוואונט וואורן · אונ׳ דש אונש טון זיא קענן
דיא יעצר פון ישו דען ער האט זיא דש שטרענג פר באטן · אונ׳ אך זעלבשט דיא
נעבנריגי טיר דיא צו מיר בילדר גישעפט ווערן האבן זיין תלמידים אונ׳ גיזאגטן
פר באטן דזאן זאל זיא ניט עשן · אונ׳ אזו אוך דש גיזואורג׳ נה פיך אונ׳ דש בלוט
ווערכש אין אן גליין פר באטן איז צו עשן אונ׳ דש האלטן מיר גרעשטי חשובים
אך ניט · אך ענטהייליגן זיא דען טבת טאג ווערכש איין שווער גיבאט איז דז
ישו איט אל זיין תלמידים אונ׳ דיא נאך אים גיפאלגט זיין גיהאלטן האבן ביז
פינף הונדרט יאר אונ׳ דען האבן זיא אן גיהובן צו האלטן דש גיבאט פון דען
פויפס דז זיא היטן דען זונטאג אן שטאט פון דען העכטן טבת טאג ווערכש
ישו נאך זיין דיסיפולן גאנץ אונ׳ גאר ניט גיבאטן האבן · נון וויל דעם אזו איז
וויא קענן זיא דען זאגן דז ער האט זיא אויש דר וועלט וויל זיא האבן אים אן
גינואן · נאך דעם אלז זיא האבן פר טיליגט פון דיא ערד אל די נאך זיין נאמן
גינענט וואורן · אונ׳ נאך הייגט דש טאג צו האלטן זיא זיך ניט נאך זיין לער אונ׳
פר אערן אונ׳ פר איכרן דיא דיר פון אן גליין · אונ׳ אם ענדר פון אן גליין פר
פלורכט ער איט איין גרייאליכה פלוך דיא דא ווערן פר אערן אודר פר איכרן פון
זיין ריד גלייך ביקענט איז אן דיא דריגן לייאכן אונ׳ וויא ביטיידן ווערט אין דען
ניין אונ׳ פירציגשטן אונ׳ פופציגשטן פרק פון דיזן חלק :

פרק ג

עש האט איר איינר אויש דש פאלק גרלימה פיר גיהאלטן וויא קואט דש דא
מיר האט היינט קיין קיניג אער אויש אייער אייגן פאלק גלייך איר הוט
אייער לייטן גיהאט · דש איז אנדרשט ניט אז וויל איר האט ניט אן גינואן דען
גלויבן פון ישו הנוצרי אונ׳ זיין רעגירונג דז ער וואר איין קיניג איבר ישראל אונ׳
דארום איז דש קיניגרייך פון ישראל פר לורין גיוואורן :

איך ענטפערט אים דז עש איז ביקענט אונ׳ אופן באר אויש דיא ריד דר
נביאים ע״ה דז וועגן אונזרי פילי זינד איז אונזר קיניגרייך פר לארן
אין דיא צייט פון נבוכדנצר דר קיניג פון בבל אז ער האט פר טריבן דען צדקיה
דער קיניג פון יהודה נאך בבל אער אז פיר הונדרט יאר פאר דיא צייט פון
ישו · אונ׳ האבן אין בבל דיא בבלייאים גידינט דר נאך דינטן זיא דען אלך פון די
אונ׳ דר נאך דיא יונים · אונ׳ אין לאנגי צייט אייער ישו וואר גיבארן זיינן איר
שון דינשטבאר גיוועזן אונטר די אכט פון דיא רומייאי דוא קענשט דאך זעהן
אין אייער אוון גליון אין (לוקש פרק ג׳) שטיט דז אין דש פופצעהנטי יאר דש
רעגירונגש טיבריוס קיסר האט פילאטוס איבר יהודא גיהערשט · אונ׳ אין
(יואהנוס פרק י״ט פסוק ט״ו) שטיט דז די פרושים הבן גיזגט איר הבן אנדרשט

קיין קיניג אז דען קיסר אליין · אונ׳ דז דוא צו רעגינשט דש קיניגרייך פֿון ישראל פֿון ישו · דש וויסן איר ניט ווער אים האט צום קיניג גיזאלבט אונ׳ ווא ערוואר קיניג איבר ישראל נאך דעם אזו זיא האבן, אים צום טוט פֿר אורטיילט אז ווייא איין אנדרר אונטר דש גיזאייטה פֿאלק · אונ׳ דיזא קיניגן פֿון רום וואורן די אורזאך פֿון זיין טוט אונ׳ פֿון זיינה תלמידים אונ׳ שלוחים · אונ׳ איר רעגירונג בלייבט נאך · אונ׳ איר זייט דש פֿאלק פֿון גרליאה דיזא דרן גלויבן פֿון ישו האבן אן גינומן פֿור דיזא אנדרי פֿעלקר אונ׳ נאך דעם איר האט שון לאנג אן אים גיגלויבט איז אייער רעגירונג פֿר לאהרן אונ׳ האט קיין קיניג אטר אויש אייער פֿאלק אזוויא איר דר פֿיר האט גיהאט · דען דר קיניג פֿון ישמעאל דש איז דר טעריק דער איצונד הערשט איבר דש לאנד פֿון ישראל דער הערשט אוך איבר דש לאנד פֿון יון וועלכש איז גרליאה · אונ׳ אזו אוך דש קיניגרייך פֿון אונגרין ווען טון זיא האלטן דען גלויבן פֿון ישו הנוצרי · איז דאך איר קיניגרייך צו ריסן אונ׳ איר רעגירונג פֿר לארן אונ׳ האבן קיין קיניג אטר אז אין ערשטי צייטן אויש איר אייגן פֿאלק גיווערט דר טערק הערשט איבר זיא · אזו אוך פֿיל קיניגרייכן פֿון דיזא פֿעלקר דר נוצרים וועלכי אייער צייטן אויש איר אייגן פֿאלק האבן קיניג גיהאט · דיזא דינן אלי איצונד דעם טערקן · ווען טון דז ער אונ׳ אל די ישמעאלים ניט גלויבן דיזא לער פֿון ישו אונ׳ האסן אלי דיזא דרמן גלויבן · זיינן זיא גלייך וואול נאך היינט דש טאגש גליקליך אין איר רעגירונג גלייך ווייא איר נאך היינט זעהט :

פרק ד

עש האט איין גוויסר הער פֿון אמרטין לוטרש פארטייא קעגן איר גירישפוטירט אונ׳ זאגט דוא ווייסט דאך וואול ווש גישריבן שטיט אין אייער אוון גליון, אין (מקטא מפוסטאלורום פרקא ה׳ פסוק ל״ד) דז רבן גמליאל דער גרוזער הער אונ׳ לערן מייסטר פֿון דיזא יהודים האט אזו גיזאגט צו דיזא יהודים פֿון וועגן דיזא זאכן פֿון דיזא שלוחים פֿון ישו : לאזט זיא מיט פֿרידן אונ׳ איר ווערן איר ראט אונ׳ ווערק צו זעהן · ווען עש אנדרשט מענשליך ווערק איז ווערט עש אין איין קארצי צייט פֿר שטערט ווערן · ווען אבר איר ווערק אויז גאטליך ווערק איז זוא איז עש ניט מיגליך צו פֿר שטערן גיווארט ווערט אונ׳ אייער בישטאנד האבן · אונ׳ דארום שטעלט אייך ניט קעגן דיזא גידאנקן אונ׳ ראט פֿון גאט · אונ׳ ער ברווייזט ביווייז דארויף פֿון טיאודס אונ׳ יהודא הגלילי דיזא פֿון זיך זעלבסט האבן שטורן אונגער דען וויל, אונ׳ ביפֿעל פֿון גאט · וועלכי אין קורצ צייט מיט אל אירי אנהענגר זיינן פֿר גאנגן אונ׳ פֿון דיזא וועלט וועק גיקומן : אונ׳ איר זעהט דאך טייגבארליך דז דער גלויבן פֿון ישו מיט זייני גיזאגטן האט שון

אער

אודר אז פֿופֿצעהן הונדרט יאר גידויארט אונ׳ איז ניט פֿר שטערט גיווארן ׃
אלזו איז דש איין פֿול קומנטליך בייוייז דז אירי זאכן אונ׳ ווערקן מיט גאטש ווילן
אונ׳ ביפֿעל גישעהן זיין ׃

אונ׳ איך הב אים אזו גיענטפֿרט ׃ דיזי זאכן דיא אין אייער און גלויבן שטין
דז רבן גמליאל האט דיא גיזאגט ׃ דש האלטן איר ניט פֿר גוויש ׃ אונ׳
וואן עש שון ביקענט ווער דז רבן גמליאל וועלט זיא גיזאגט הבן ׃ ווישן איר וואל
דז ער ווערט זיא ניט בנבואה גיזאגט האבן דען ער וואר קיין נביא ׃ נייארט
עש ווערט אים אזו גידונקט האבן פֿאלגנט דש עקסעמפל פֿון טיאודוס אונ׳
יהודא הגלילי וואש אן זיין לייט איז גישעהן אונ׳ אייער קען זיך וואל אירן אונ׳
פֿעלגין אין זיין איין בילדונג גלייך תהלים י״ט (ווער קען דיא מישגרייפֿונג
פֿריבן אונ׳ זיך דר פֿאר היטן) ׃ אונ׳ יויך ווין איר מיט ווארהאפֿטיגי לייגן
ביווייזן דז עש ניט אזו איז ווימ דו דא זאגשט ׃ דען נעם דיר איין עקסעמפל פֿון
דיא פֿרעמדי דינשטן דיא פֿר דיא לייט פֿון ישו גיוועזן זיין אונ׳ דיא נאך זיין לייט
זיינן אויך גיקומן אונ׳ טון פֿיל טויזנט יארן גידויארט האבן ׃ אונ׳ דוא ווייסט דאך
וואול דז דיא דינשטן דר אב געטר זיינן טון פֿר דיא לייט פֿון אברהם אבינו אין
דיא וועלט גיוועזן דען תרח דער פֿאטר פֿון אברהם אבינו ע״ה האט אב געטר
גידינט ׃ גלייך דיא טרייפֿט פֿון אים בילייגט אין יהושע כ״ד (תרח וואר דער
פֿאטר פֿון אברהם אונ׳ נחור אונ׳ זיא דינטן פֿרעמדי געטר) אונ׳ פֿון דיא
זעלביגה לייט ביז אילגד זיינן אודר אז דרייא טויזנט יאר ׃ אונ׳ דיא דינשט דר
בילדר האט נאך ניט אויף גיהערט ׃ גלייך ווימ איר זעלבשט דז איר זייט פֿון דיא
פֿארטיי וונקליקי דיא דא גין אין רעגוועג פֿון אמרטין לוטר ׃ בישולדיגט אל
דיא דא פֿאלגן דעם וועג פֿון דען פויפסט פֿון רום וויל זיא דיא בילדר דינן אין איר
דינשט היייר ׃ אונ׳ דש איז דאך גוויש דז גאטש ווילן אונ׳ ביפֿעל איז ניט דז אין
זאל בילדר דינן ׃ אונ׳ נאך גלייך וואול זיינן זיא היינט דען טאג נאך ניט פֿר
שטערט ׃ אונ׳ אזו אוך דער מחמיט האט פֿר דיא ישמעאלים איר גייאמי גיזעצן
אויף גריכט ׃ פֿון וועלכי איר אך ווייסט וואש דר אן צו טון איז ׃ אונ׳ גלייך אזו
האט איר אמונה שון פֿיל טויזנט יאר גיווערט אונ׳ האט נאך ניט אויף גיהערט ׃
זעלט אן דען דארום זאגן דז דיא לוייא אמונות עש זיינן פֿון דיא בילדר אודר פֿון
דען מחמיט זעלטן אויף גיקומן זיין מיט גאטש ווילן אונ׳ ביפֿעל וויל זיא ביז אלהער
נאך ניט אויף גיהערט האבן אונ׳ אזו אין לאנגה לייט האבן גידויארט ׃ איך
ווייס גוויש אנדר לייבל דז קיין פֿר שטענדיגר מענש ווערט דש זאגן ׃ אבר
דיא רעדן דר פֿון איז דז הקב״ה לאזט דארום אזו לאנג זעלכי גלויבן אין דיא וועלט
זיין ׃ דען ער זאגט לאזן דיא נארן טון וואש זיא וועלן דען זיא ווערן דאך ענדליך
אזן רעכן שטראפֿט גיבן ׃ גלייך אין (מסכת ע״ז) בישיידן איז פֿון איין גוויסה
שאלה דיא אן רבן גמליאל איז גיפֿרעגט גיווארן ׃ אונ׳ עש איז אוך ביקענט אויש

דיא נביאים ע״ה דז דיא דינשטן דר אב געטר ווערט גיוועהרן ביז צו דיא צייט
פון משיח וועלכש קוושט איר פר האפן · דען פון דיא אלביגא צייט שטיט
אין ישעי׳ ב׳ (אונ׳ דיא אב געטר ווערן אל צו מאל אוועק קואן) · אונ׳ צפני׳ ב׳
(דיא דער שרעקניש פון גאט ווערט אויף זיא זיין דען ער ווערט פר שוועכן אלי
געטר דר ערדן · אונ׳ אל דיא פעלקר דיא אין דיא אי לענדר וואונן ווערן קואן
אין אידר פון זיין אורט אונ׳ ווערן זיך צו אים בוקן) · אונ׳ זכריה י״ג (אונ׳ עש
ווערט זיין אן דען זעלביגן טאג זאגט גאט דר היר שארן ווער איך פר שניידן דיא
נעאן דר בילדר פון דיא ערד אונ׳ זיא ווערן ניט אער גידאכט ווערן) · אונ׳ דען
ווערט ביפעשטיגט ווערן וואש גיזאגט ווערט אין זכריה י״ד (אונ׳ גאט ווערט
אין קיניג זיין איבר דיא גאנצה ערד · אן דען זעלביגן טאג ווערט גאט אייניג
זיין אונ׳ זיין נאאן ווערט אייניג זיין) :

פרק ה

צום אנדרן הוט איר דער גיאנטוורטר הער פאר גיהאלטן ווייל איר ווייסט דז
אזו לאנג אז איר האט גאטש ווילן גיטאן אונ׳ זיין גיבאט גיהאלטן האט
איר אין דיזה וועלט ביגליקט · דען דיא קיניגן פון ישראל וואָרן אזו גרוט אונ׳
שטארק ביז דז אונזר עלטרן אונ׳ פיל פעלקר האבן אייך אונז דינן אונ׳ צינז געבן ·
אונ׳ איצונד ווייל איר האט קעגן גאט גיזינדיגט איז דיא זאך גאנץ פר קערט
גיוואָרן דז דש קיניגרייך איז פון אייך אוועק גינואן אונ׳ איז אן אונש גיקואן · אונ׳
דיא דינשט איז פון אונש אב גינואן אונ׳ איז אן אייך גיקואן דז איר אוטט אונש
דינן דען איר האט איצונד קיין קיניג נאך פורשט אונ׳ איר זייט דינשטבאר צו
אלי פעלקר דיא אויף דיא ערד זיין אלזו דז דיזה אונזרי ביגליקונג איז איין גרוש
ביווייז אויף אונזרן גוטן גלויבן גלייך ווי אייער ערשטי ביגליקונג איז איין ביווייז
גיוועזן אויף אייער ווארהאפטיגן גלויבן דיא איר ערשט האט גיהאט · אלזו דז
דיזה אייער נידריקייט איז אוך איין ווארהאפטיג ביווייז אויף אייערי בייזי
ווערקן אונ׳ דז איר ניט רעכט אן גאט גלויבט :

אונ׳ איך האב אים אזו גיענטפרט · דיין רעדן גיט אויף קיינרלייא אופיר
ניט אן אונ׳ קענשט ניקט דר מיט ביווייזן · דען אין דיזה וועלט זייגן פיל
רשעים דיא עש אזו וואול גיט אז וויא עש גיהערט דיא צדיקים צו גין · אונ׳ אזו
אך אינט קעגן טייל זייגן אופט צדיקים דיא עש איבל גיט · נעם דיר איין
עקסעמפל פון נבוכדנצר דר רשע אונ׳ אלכסנדר מוקדון דיא האבן גיהערשט
איבר דיא גאנצי וועלט אונ׳ אין זונדרהייט איבר דש פאלק ישראל · אונ׳ דאך הוט
אן אין דיא גאנצי וועלט קיין קיניגן גיזעהן דיא אזו גליקליך וואָרן אין איר
קיניגרייך אז זיא · נאך גלייך וואול וואר איר ביגליקונג קיין ביווייז דז איר גלויבן
זעלט

פרק ה

זאלט דארום בעסר גיוועזט זיין אז דער גלויבן פון ישראל ווען שון זיא האבן איבר ישראל גיהערשט · וויל דאך ביקענט איז דז זיא האבן דיא בילדר אול דיא שטערן דר הימל גדינט · אול נאך הייגט דש טאגס ביקענט איר נוצרים זעלבשט דז דש גיזעץ דר ישמעאלים איז ניט וואר האפטיג געטליך גיהערט אעגנטליך אויש גיטראכט אול אויך גישטעלט פון איר נביא אחא"ט · אול גלייך וואל ביגליקן זיא אין דיזה וועלט אול הערשן איבר דש גרעשטי טייל פון דיזן וועלט · דען איר קיניגרייך שטרעקט זיך איבר גאנץ אסיא אול אפריקא · דיא פילוסופים זאגן דז דיא וועלט איז גיטיילט אין דרייא טייל · אירופא אפריקא אול אסיא וועלכי זיינן אבער אז דרייא פירדי טייל פון דיא וועלט · זעלשטו דען דארום זאגן דז איר ביגליקונג איז איין בוויז אויף איר גוטן גלויבן · אול דיא טריפט בילייגט דש קעגן טייל אין ירמי' י"ב (ווארום ביגליקט דר וועג פון דיא רשעים) · אול משלי ג' (וועם גאט ליב האט דעם שטראפט ער) · דארויש פאלגט דז דיזה בוויז וואש דוא האשט גיבראכט דז וויל איר ביגליקט אול עש גיט אייך וואל דז איר זעלט דארום דען רעכטן גלויבן האבן · דש איז קיין פאשט בוויז גלייך בייא איין אידר פר שטענדיג אענט ביקענט איז:

פרק ו

עש האט איך איין גווישר חלק פון דיא נוצרים גיפרעגט איר האבן גיזאגט אין דיא נביאים אול האבן ניט איינס גיפונדן דער וואש זעלט גירעט אדר גיפראפעצייאט האבן פון דיזה גיפאנגנשאפט אין וועלכה איר איצונד זייט וועלכש איז דש גלות פון רום · נייארט אלי נביאים האבן גירעט פון גלות בבל אול פון דיא זעלביגה ערלייזונג · אול אוך פון דען פאל פון בבל אין די האנט אדי אול פרס · אבר פון דיזה אייער גיפאנגנשאפט דז איר זייט פר טריבן גיוואהרן דורך דיא רוואיים אול אכל שכן פון דיא זעלביגה ארלייזט צו ווערן אול נאך פיל וויניגר פון דען פאל דש קיניגרייכש פון רום ווערט אין דיא ביכר דר נביאים ניקש דר פון גיפונדן · אלזו איז דיא פראג וואור דורך קען אן דען גיווער ווערן דז דער פר הייסינר משיח נאך ניט גיקומן איז אול דז ער נאך ערשט קומן ווערט נאך דעם דז אלי פר הייסונגן וועלכי אין דיא ליד דר נביאים בישריבן זיין שון ביפעסטיגט אול גישעהן זיין אין דיא צייטן דש צווייטה בית המקדש · וואר פון דער אטימאש אין פרק י"א וי"ג האט גיזאגט דז אל די נביאים אול דיא תורה האבן גיפראפעצייאט ביז יוחנן (יאהנים):

אונ' איך ענטפערטי אים אלזו · עש איז ניט צו פר וואונדרן וויל דוא האשט אין דיא נביאים קיין נבואה גיפונדן פון דיזן גלות וואורין איר איצונד זיין אול פון איר ערלייזונג · דען עש שטיט אין תהלים קמ"ז (ער זאגט זיין ריד צו

יעקב

יעקב · זיין גיזעץ אונ' גריכט צו ישראל · ער האט ניט אזו גיטאן צו איין אידר פאלק · אונ' דיא גריכט האט ער זיא ניט לאזן ווישן) אבר איך וויל דיר ערשט וויזן פראפעצייאונגן וועלכי אן זייגן פון אונזרי פר שפרייטונג אונ' צו שטרייאונג אין דיזן גלות איין וואונדרבארליכה אונ' אונגמעסיגליכה צורשטרייאונג · דאש איז צו פר שטין דז איין פאלק זאל פר שפרייט ווערן פון דש איינה ענד דר ערד ביז אן אנדרן ענד · אונ' דר נאך וויל איך דיר אן וויזן זעלכי פראפעצייאונג וועלכי אן זייגן פון אונזר ווייאן אין דיזן גלות איין לאנגי צייט ביז אין דיא לעצטי טג · אונ' אך וויא דיא נביאים האבן אונש בילובט דז איר ווערן פון דיזן גלות דר לייזט ווערן · אונ' אך פיל פר הייסונגן אויש דיא נביאים פון דען פאל דאש קיניגרייכט פון רום אונ' אנדרי קיניגרייכן וועלכי זיך ניט ווערן ביוויליגן גיהורזאם צו זיין צו דש פאלק ישראל אין דיא צו קונפטיגה צייט · אונ' דר גלייכן פיל פראפעצייאונגן וועלכי גיזאגט זיין פון דיא צו קונפטיגה צייט אונ' דיא נאך ניט זיינן גישעהן אונ' אנדר גלייבן צו דער בישטיאטה צייט ווערן ביפעסטיגט ווערן :

אבר וואש אן גיט פון אונזר פר שפרייטונג אונ' צורשטרייאונג אין דיזן גלות וועלכש איז דש גלות פון רום · שטיט אין דברים כ"ח (אונ' גאט דיין גאט ווערט דיך פר שפרייטן אונטר אלי פעלקר פון דש איינה ענד דר ערדן ביז אם אנדרן ענד) · דען אין גלות פון רום וואורן דיא יהודים אין דיא צייט פון דש צווייטה בית המקדש פר שפרייט אין אלי לענדר פון מזרח אונ' מערב ווייל דיא רוואיים רעגירטן איבר אלי לענדר · אונ' האבן פיל פעלקר פון אלי לענדר מיט זיך גיבראכט אוף ירושלים צו בילעגרן · דען זיא האבן זיא ניט גיקענט בילוויגן פון וועגן דיא גבורה פון דיא יהודים · דען אל דיא אמבט פון דיא רוואיים וואורן בייא דיא יהודים פר ניקש גירעכנט גלייך פר אעודט ווערט אין יוסיפון פרק פ"ג · אונ' דיא פעלקר פון דיזה לענדר זיינן דר נאך ווידר איין אידר אין זיין לאנד גיקערט · נעמליך נאך גריכינה אונ' אניאנים (דש איז טייטש לאנד) איטליא אישפניא אונ' פראנקרייך אונ' נאך מער אנדרי לענדר וועלכי איינוגר אונטר דיא אמבט פון דיא נוצרים אונ' ישמעאלים זיין · וועלכש אבר ניט אזו וואר אין דיא צייט פון דיא פר ווישטונג דש ערשטי בית המקדש · דען צו דער צייט וואורן דיא יהודים זער ווייניג אונ' שוואך זאט דז דיא בבליים אליין גינוג וואורן אוף זיא אונטר טעניג צו מאכן אונ' צו פר טרייבן · דארום וואורן זיא ניט ווייטר פר טריבן אז נאך בבל · גלייך גישריבן שטיט אם ענד פון דברי הימים (אונ' ער האט פר טריבן די נאך איבר גיבליבן וואורן פון דען שווערד נאך בבל אונ' זיא וואורן צו איים אונ' זיין קינדר צו קנעכט ביז דש קיניגרייך פרס רעגירטה) · אונ' אזו שטיט אך אין עזרא ב' (דיא דא אויף גיגאן פון דיא גיפענקניש דר פר טריבני וועלכי נבוכדנצר דר קיניג פון בבל האט פר טריבן

נאך בבל אונ׳ זיא ווידר קערטין נאך ירושלים אונ׳ יהודה איין איידר נאך זיין שטאט) · אונ׳ עזרא א׳ (אז דיא גיפעס פון גאלד אונ׳ זילבר ווארן פינף טויזנט אונ׳ פיר הונדרט דש אלש האט ששבצר אהין גיבראכט מיט דש אויף גין פון דיא פר טריבני אויש בבל נאך ירושלים) · אלזו קענטשו פר שטין אויש דיא גילייגניש דיזר שריפטן דז זיא ווארן נור נאך בבל פר טריבן אונ׳ זיינן נייארט אויש בבל ארויש גיגאנגין · אונ׳ דארום אלזו אז פר שטין דעם פסוק דז גאט האט דיך פר שפרייט אונטר אלי פעלקר פון איינם ענד דר ערד ביז צום אנדרן · דש קען ניט אויש גילייגט ווערן אויף גלות בבל נייארט אויף דש גלות פון רום · אונ׳ אזו אוך וואש דר נביא יחזקאל האט גיזאגט שיאן כ״ב (אונ׳ איך ווער דיך פר שפרייטין אונטר דיא פעלקר אונ׳ צו שטרייאן אין דיא לענדר · אונ׳ ווער דיין אונרייניקייט פון דיר אב טון) דש קען אנדרשט ניט בישיידן ווערן אז אויף דיזש לעצטה גלות ווצלבש איז דש גלות דער רואיים · דען אין גלות בבל האט איר אונרייניקייט ניט אויף גיהערט פון זיא · דען אך זעלבשט נאך דעם זיא אויש בבל גינגן אונ׳ אין ארץ ישראל קאמן ווארן נאך אונטר זיא גיפונדן דיא פרעמדי וויבר האבן גינומן אונ׳ די דען שבת ענטהייליגטן אונ׳ נאך אנדרי זינד · אונ׳ דעש וועגן זיינן איר נאך פר שולדיגט איין גרוש גלות צו ליידן דורך דיא רואיים פון וועגן דיא ערשטי אירי זינד · דארום האט אונש דר נביא אן גילייגט דז אויש אורזאך דיזש לאנגה ביטרה אונ׳ שווערן גלות ווערן אונזרי זינד אונ׳ אונרייניקייטן פון אונש גאנץ אב גיטאן ווערן אונ׳ ווערן אוך ניט מער פר טריבן ווערן · גלייך איכה ד׳ (דיין זינד איז צו געענדט דוא טאכטר ציון ער ווערט דיך ניט מער פר טרייבן) · אונ׳ עמוס א׳ (אזו האט גאט גיזאגט אויף דרייא זינד פון עזה האב איך זיא פר געבן · אבר אויף דיא פירדי ווער איך זיא ניט מער פר געבן · ווייל זיא האבן ישראל אין גאנץ שווערי פר טרייבונג פאר טריבן אונ׳ האבן זיא איבר ענטפערט אין דיא האנט פון אדום) · ווייטר שטיט (אזו האט גאט גיזאגט אויף דרייא זינד פון צור הב איך זיא פר געבן אבר אויף די פירדי ווער איך זיא ניט פר געבן · ווייל זיא האבן ישראל איבר ענטפערט צו אדום צו איין פולקומליכי פר טרייבונג אונ׳ האבן ניט גידענקט אן דען ברידרליכן פר בונד) · דיזי פראפעציאונגן ווארן גיזאגט אויף דש צו קונפטיגה נעמליך אויף דיא פר איסוונג פון דש צווייטה בית המקדש · דען דיא אנטקומן ווארן פון דיא גיפענקניש פון טיטוס אונ׳ אנטפלאבן דורך פלשתים לאנדר · אונ׳ דורך דש לאנדר פון צור וועלכי נאהנט ווארן ביים ארץ ישראל · זא נאמן זיא דיא פלשתים אונ׳ דיא אומן פון צור אונ׳ איבר ענטפערט זיא אין דיא האנט פון אדום דש איז טיטוס מיט זיין הימרשאר · ווייל אל דיא פעלקר דר נוצרים אונ׳ פאר נעמליך דיא רואיים נענט דיא שריפט איבר אל אדום אדר דיא טאכטר אדום · ווייל זיא האבן אנטפאנגן דען גלויבן פון ישו הנוצרי דורך איינם בידינטן פון אדום אונ׳ נאך דען

נאמן פון דען ערשטן פויפסט איז זייני אין הענגר דיא פון ארום וואורן · אונ׳ ווען טונרט ג׳אנלי פאלק פון ארום זיין ווידר גיקערט צו דיא תורה פון ישראל אין דיא צייט פון הורקנוס דער קיניג פון ישראל דער זיא האט דר צו גיצוואונגן גלייך פר אנצלט ווערט אין יוסיפון פרק כ״ת · אבר נאך דר פר ווישטונג דאש בית המקדש אז אירצווינגר אוועק וואר דא זיא זאלן דיא נידריקייט פון דאש פאלק ישראל · האבן זיא דען גלויבן פון ישו אן גינומן פור אל דיא אנדרי פעלקר · דארום וואורן אל דיזי פעלקר גינענט איט דען נאמן פון ארום פון וועגן דאשן פאלק וואור איט זיא האבן זיך פר אייניגט · גלייך וויא דיא פעלקר די דא האבן אן גינומן דש גיזעץ דר ישמעאלים דיא וואורן אוך ישמעאלים גינענט נאך דעם נאמן פון דעם דער דיא אמונה האט אויף גיבראכט וועלכר איין ישמעאל אי גיוועזן דער גלייכן ווערטש אוך פינדן דז צפו דר זון אליפז דר זון פון עשו וועלכר ארום גינענט ווערט · דער האט ערשט גירעגירט אין דש לאנד פון כתים איבר דש גאנצה לאנד פון כתים וועלכי דיא רוואייש וואורן · אונ׳ איבר דז גאנצה לאנד איטליא גלייך בישריבן איז אין יוסיפון פרק ב׳ · אונ׳ וויל ער וואר פון ארום דארום וואורן דיא רוואיטה פעלקר איט אל דיא נוצרים דיא זיך צו זיא ביהעפטן ארוואיים גינענט נאך דען נאמן פון אירן ערשטן קיניג · גלייך וויא דיא צעהן שבטים גענענט זיין דיא טריפט אלי איט דען נאמן פון אפרים וויל איר ערשטר קיניג ירבעם וואר פון שבט אפרים · אונ׳ אז ער זאגט זיא האבן גאנץ אונ׳ גאר פר טריבן · דש איז צו פר שטין דז עש וואר ניט איינר פון זיא איבר גיבליבן דער ניט גיוועזן איז אונטר דש יאך פון דיא רוואיים · דען אין גלות בבל וואורן נאך פיל פון זיא איבר גיבליבן דיא דא האבן ניט גיוועלט זיין אונטר דש יאך פון דיא כשדים אונ׳ גינגן נאך אצרים · גלייך דיא טריפט פון זיא ביצייגט אין ירמיה מ״ג · אונ׳ אז ער זאגט זי הבן ניט גיבראכט אן דען ברידרליכן פר בונד · דש וואר דר פר בונד וואש דא וואר צווישן חירם מלך צור אונ׳ צווישן שלמה המלך · גלייך מלכים א׳ה׳ (אונ׳ זיא פר שניידטן איין פר בונד איט אננדר) אונ׳ זיא נענטן זיך איט אננדר ברידר · גלייך מלכים א׳ט׳ (וואש זיינן דש פר שטעט וואש דוא האשט איר גיגעבן איין ברודר) :

אבר וואש אן גיט דז איר טון אז איין זער לאנגי צייט אין דעם גלות זיינן גיוועזט · אבר נאך דעם איר ווערן טון אין דיא העכשטי צרות אונ׳ ביטריבטייניט גיקואן זיין · אז איר ווערן אונש ווידר צו גאט קערן ווערט ער זיך אין די לעצטי טעג איבר אונש דר באראן · אונ׳ ווען טון עש האט איין לאנגי צייט גידייארט · ווערט דאך גאט גילובט איז ער ניט פר געשן אן זיין פר בונד אונ׳ שבועה וואש ער האט אן אונזר עלטרן גישוואורן · אונ׳ דאר פון שטיט גישריבן אין דברים ד׳ (ווען עש ווערט דיר לייד זיין אונ׳ דז אל דיזה זאכן · ערן דיר איבר קואן אין דיא לעצטי טעג זאלשט דוא ווידר קערן צו גאט דיין גאט אונ׳ זאלשט זיין

שטיק הערן׳ דען גאט איז דר בארמיג. ער ווערט דיך ניט פר לאזן
נאך פר דארבן אונ׳ ווערט ניט פר געסן דען פר בונד פֿון דיין עלטרן ווש ער
האט צו זיא גישווארן) אונ׳ הושע ג׳ (דען פֿיל טעג ווערן דיא קינדר ישראל
זיצן אונדר קיניג אונ׳ הער אונ׳ ווערט קיין שעכטונג. נאך אויך גיריכטי שטיין זיין
דרויף צו אופפֿרן אונ׳ קיין איפֿוד נאך בילדר׳ דר נאך ווערן דיא קינדר ישראל
ווידר קערן אונ׳ ווערן זוכן גאט אירן גאט אונ׳ דוד אירן קיניג׳ אונ׳ ווערן דר שרעקן
פֿר גאט אונ׳ זיין גוטהייט אין דען לעצטי דר טאגן) דיזה פרופֿעצייאונג ווערט
אויך גיזאגט אויף דיא טעג פֿון דיזן גלות אין וועלכן איר הייכט דען טאג. נאך זיין
דז איר האבן קיין קיניג נאך פֿורשט פֿון ישראל דען איר זייכן אין דיזן אמלכות פֿון
דיא פֿעלקר אונ׳ אויר קיניגן אונ׳ פֿורשטן׳ אונ׳ איר האבן קיין שעכטונג צו גוט
דז ער זעלט אונש זאגן צו קוואנדיגי זאכן דורך אורים ותומים׳ אויך זיין קיין בילדר
צו דיא פֿרעמדי ריכשטן דיא דא האבן צו קוואנדיגי זאכן גיזאגט נאך דר איינונג
דר זעלביגה דיא דדא; גיגלויבט האבן׳ אויך זייכן איר כל ישראל אין דיזן גלות׳
אונ׳ דז ער זאגט דר נאך ווערן דיא קינדר ישראל ווידר קערן׳ דז ווערט גישעהן
אין דיא לעצטי טעג׳ אין דיא צייט אז זיא ווערן גיהאלפֿן אונ׳ דר ליזט ווערן דען
ווערן די קינדר ישראל ווידר קערן צו גאט אונ׳ ווערן גאט אירן גאט אונ׳ דוד איר
קיניג זוכן׳ . דען דש זעלביגט אמל ווערן זיא ברויאן האבן אויף דעם ווש זיא
האבן גיזאגט אין שמואל ב׳ כ׳ (איר האבן קיין טייל אן דוד אונ׳ קיין ערב טייל אן
דען זון פֿון ישי)׳ דען דער ווידר שפעניג איז קעגן דש קיניגרייך פֿון דש הויז
גזינד פֿון דוד דער איז גלייך אז ווען ער זעלט ווידר שפעניגן קעגן גאט דער דש
קיניגרייך האט גיגעבן איט אין פֿאשט פר בונד צו דוד אונ׳ זיין זאמן ביז אויף
אייביג׳ אונ׳ דען ווערט ביפֿעסטיגט ווערן ווש דא שטיט ירמיה ל׳ (אונ׳ זיא
ווערן דינן גאט אירר גאט אונ׳ דוד איר קיניג דעם איך ווער פר זיא אויף ריכטן):

אזו אויך ווש מן גיט דיא דר ליזונג אויש דען גלות דר רואיים׳ ווערשטו פֿינדן
דז דיא נביאים האבן אין פֿיל ערטר דר פֿון גירעט׳ גלייך דברים ל׳
(אונ׳ גאט דיין גאט ווערט ווידר אום קערן דיין גיפֿאנגני אונ׳ ווערט זיך איבר
דיך דר בארמן׳ אונ׳ ווערט דיך ווידר איין זאמלן פֿון אלי פֿעלקר׳ ווען דוא טון
זעלשט פר שטוסן ווערן ביז אום ענד דר הימלן ווערט דיך גאט פֿון דארטן איין
זאמלן אונ׳ גאט דיין גאט ווערט דיך ברענגן אין דעם לאנד ווש דיין עלטרן האבן
גיערבט אונ׳ דוא ווערשט דש זעלביגי ערבן אונ׳ ער ווערט דיר אער גוטש טון
אונ׳ ווערט דיך פר מערן נאך אער אז דיין עלטרן׳ אונ׳ גאט דיין גאט ווערט בשניידן
דיין הערץ אונ׳ דש הערץ פֿון דיין זאמן דז דו ווערשט גאט דיין גאט ליב האבן מיט
דיין גאנצן הערצן אונ׳ מיט דיין גאנצה זיל ווען דורך דו ווערשט לעבן) נון קענשטו
דאך זעהן דז דיזי פרופֿעצייאונגן זייכן נאך ניט ביפֿעסטיגט גיווארן אז יהודה
אונ׳ בנימין זייכן ווידר גיקומן אויש בבל׳ דען עש קאמן ניט אער אז צווייא אונ׳

פירציג טויזנט אונ' דרייא הונדרט אונ' זעכציג גלייך בישיידליך שטיט אין עזרא
ב' אונ' דיא איינשטי וואָרן אין בבל געבליבן דז זיא האבן ניט געוואָלט גין נאך
ירושלים ביז נאך אויף דיזן טאג · גלייך וויא אוך אן גוויזן האט דער חכם דער
געלערט מחבר זעלר אן דיא נוצרים (סיאן בורגיי) אין ספר עזרא אין זייכה אויז
ליגונג אם ענד דז צווייטה סדר אלזו וויא איז דען ביפעשטיגט געוואָרן דיא פר
הייסונג (ווען דוא טון זעלשט פר שטוסן ווערן ביז אם ענד דר היאלן ווערט דיך
גאט דיין גאט פון דאָרטן איין זאמלן אונ' ווידר ארויש ברנגן) · אונ' אך זעלבשט
דיא צייט פון דש צווייטה בית המקדש אין דען ישראל האט ער אונש ניט אוער
גוטש גיטאָן אוך ניט פר אערט אער אז אונזר עלטרן · אונ' וואָר איט איז דען
ביפעשטיגט געוואָרן דיא פר צייכנונג (אונ' ער ווערט דיר אוער גוטש טון אונ' דיך
פר אערן נאך אער אז דיין עלטרן) גלייך ער אנהיר האט פר הייסן דען אזו לאנג
אז דש צווייטה בית המקדש האט געשטאנדן וואָרן איר אין לייד · אונ' אנגשט
גלייך דניאל ט' (אונ' נאך צוויא אונ' זעכציג שבועות ווערט דיא שטאט ווידר
געבויאט ווערן איט איר גאסן אונ' גראבן אונ' אין דיא צייטן ווערן זיא אין ליידן
לעבן) · אונ' אין נחמיה ט' שטיט וויא זיא האטן פרעמדי וויבר גלייך בישיידן
איז אין ספר עזרא אונ' נחמיה · אלזו וועלט איך גערן וויסן וואָר איט דיא אובן
געמעלדטי פר הייסונגן זיין ביפעשטיגט געוואָרן · אונ' אזו אך וואס געשריבן
שטיט אין ישעיה מ"ג (פערכט דיך ניקש דען איך בין איט דיר · פון מזרח ווער
איך דיין זאמן ברענגן אונ' פון מערב ווער איך דיך איין זאמלן · איך ווער זאגן צו
דעם צפון ווינד גיב זיא ווידר · אונ' צו דען דרום ווינד ווער איך זאגן הער ניט אויף
צו וויאן · ברענג איין זין פון ווייטן אונ' איין טעכטר פון ענד דר ערדן) · אונ'
ישעיה י"א (אונ' ער ווערט איין באניר אויף היבן צו דיא פעלקר אונ' ווערט דיא
פר שטוסני פון ישראל פר זאמלן אונ' דיא פר שפרייטי פון יהודה ווערט ער פר
זאמלן פון דיא פיר ענדן דר ערדן) · אונ' יחזקאל ל"ט (אונ' איך ווער זיא ברענגן
אין איר לאנד אונ' ווער קייני אוער פון זיא דאָרטן שטין לאזן) דיזי פר צייכנונגן
זיינן גאר ניט פר פילט געוואָרן אז זיא גינגן פון בבל נאך ירושלים · דען נאך
דעם מאל זיא וואָרן אין גלות בבל ניט פר שפרייט אין אלי פיר ענדן דר ערד ·
וויא קאן דען פר פילט ווערן דיא פר הייסונג (אונ' ער ווערט איין זאמלן דיא
פר שטוסני פון זיין פאלק ישראל אונ' דיא פר שפרייטי פון יהודה ווערט ער פר
זאמלן פון דיא פיר עקין דר ערד) · אונ' וויל דאך דיא איינשטי פון זיא זיינן אין
גלות געבליבן גלייך אובן בישיידן איז וואו דורך איז דען פר פילט געוואָרן דיא פר
הייסונג (אונ' איך ווער קייני אוער פון זיא דאָרטן לאזן) · אונ' וואס דא שטיט
אין ישעיה ס' (אונ' דיא פרעמדי ווערן דיין מויארן בויאן אונ' זייר קיניגן ווערן
דיך דינן) דש איז אך אין דר צייט פון דש צווייטה בית המקדש ניט געשעהן · דען
דאָרטן האבן עש דיא יהודים זעלבשט געבויאט אונ' דיא פרעמדי פעלקר האבן

אויש זי גישפאט אונ' זאגטן (וואש טון דא די שוואכי יהודים) גלייך נחמיה ג' אונ'
האבן זיא פר הינדרט אונ' פרשטערט פון דיא מויאר צו בויאן גלייך אין נחמיה
בשיידליך שטיט אך ווש גישריבן שטיט (אונ' איר אלקים ווערן דיר דינן) דש איז
אך אין דש צווייאטה בית המקדש ניט גישעהן· גלייך עזרא ט' (דען איר זיין
קנעכט אונ' אין אונזר דינשט האט אונז אונזר גאט ניט פר לאזן אונ' האט אונז
גינאד גיגעבן בייא די קיניגן פון פרס)· אונ' נחמיה ט' (איר זיינן היינט קנעכט
אונ' דש לאנד וואש דוא האשט גיגעבן צו אונזר עלטרן אום איר פרוכט אונ' גוטש
צו עשן זיינן איר קנעכט דריגן· אונ' איר פרוכט ווערט פר מערט פר דיא
קיניגן דיא דוא האשט איבר אונש גישטעלט פון וועגן אונזרי זינד· אונ' זיא
הערשן איבר אונזר לייבר אונ' אונזר פיך נאך איר ווילן אונ' איר זיינן אין גרושי
לייד)· אזו אך וואש דא שטיט אין ישעיה ס' (אונ' דיין פארטן ווערן אל צייט
אופן שטין אונ' ווערן טאג אונ' נאכט ניט פר שלאסן ווערן)· דש איז אויך אין דז
צווייאטה בית המקדש ניט גישעהן· גלייך נחמיה ז' (אונ' ער זאגט צו זיא דיא
פארטן פון ירושלים זאלן ניט גיעפנט ווערן ביז דיא זון ווערט הייס זיין)· אלזו
קענטשטו זעהן דז ניט אליין דז דיא האבן גיאעלדט פר זיכרונגן אונ' פר הייסונגן
זיינן אין דז צווייאטי בית המקדש ניט פר פילט גיווארן· ניימרט דז אך זעלבשט
דש קצגן טייל איז דריגן ביפוכרן גיווארן גלייך איר האבן ביטיידן· דארום איז
דש אנדר צווייבל דז אל דיזי בילובונגן אונ' פר זיכרונגן אונ' לטק פיל אער דר גלייכן
דיא איר היר ניט גיאעלדט האבן דיא לייגן אויף אונזר ערלייזונג. פון דיזן גלות
אין וועלכן איר היינט זיין· אזו אויך וועגן דען פאל פון אלי פעלקר אונ' אין אנדר
הייט דש קיניגרייך דר רואיים וועלכש ווערט גישעהן אין די צייט פון דעם פר
האפטן משיח· דאר פון שטיט אין במדבר כ"ד (איך האב עש גיזעהן אבר
אילונד ווערט עש נאך ניט גישעהן· איך האב דרויף גילוגט אבר דיא צייט
איז ניט נאהנט· דר שטערן האט גיטרעטן פון יעקב· אונ' עש ווערט אויף
שטין איין רוט פון ישראל אונ' ווערט צוברעכן דיא הערן פון מואב אונ' ווערט דורך
צעברן אל דיא קינדר פון שת)· דארויש קענשטו זעהן דז דר פאל פון אלי קינדר
פון שת ווערט זיין דורך דען אלך המשיח דר דא ווערט אויף שטין פון ישראל:
אונ' די שריפט האט אים צו איין שטערן גיגליכן פון וועגן דיא ביששטענדיקייט
זיינש קיניגרייכש אונ' וויל זיין הערשאפט אונ' ווערק ווערט ביקאנט ווערן אין
דיא גאנצי וועלט· אולדש קען קיינר אויש לייגן אויף דוד המלך נאך אויף קיין
מלך פון ישראל וויל קיינר האט גיהערשט איבר דיא גאנצה וועלט וועלכי זייק
דיא קינדר פון שת· אונ' נאך פיל ווייניגר זיינן זיא פור אים גיפאלן· אונ' אין
אנדרהייט פון דען פאל דר רואיים שטיט ווייטר (אונ' ארום ווערט אין ערב טייל
זיין אונ' שעיר ווערט אין ערב זיין צו זיין פיינר אונ' ישראל ווערט גיטר פר זאמלן·
אונ' עש ווערט אין הערשר קומן פון יעקב אונ' ווערט אמכן פר לירן אין איבר

בלייבונג פֿון דיא טאמט) · אונ׳ דש איז וואש געזאגט ווערט אין עובדי׳ (אונ׳
עש ווערט קיין איבר בלייבונג זיין פֿון דש הויז גיינר פֿון עשו) · אונ׳ ווייטר
זאגט ער אויך אין במדבר כ״ד (אונ׳ עש ווערן שיפֿן אויש גין פֿון דיא כיתים
אונ׳ זיא ווערן אשור אונ׳ עבר אונטר דרוקן אונ׳ ער ווערט אוך אויביג פֿר
לארן ווערן) · אונ׳ דער פֿון ווערט געזאגט אין דניאל י״א (אונ׳ עש ווערן איבר
אים קומן שיפֿן דר כתיים אונ׳ ער ווערט צו ברעכן ווערן) · אונ׳ איר האבן שון
גיזעלדט דז דיא כתיים זיינן דיא רוֹמייא גלייך (סיאן בוהני) בילייגט אין
דניאל אין זיין אויש לייגונג פֿון דיזן פסוק דז דיא כתיים זיין דיא פֿון איטליא אונ׳
אנדרי פֿעלקר פֿון דיא לאטיינישה שפראך וועלכי דיא רוֹמייא זיין · אונ׳ דש איז
אוך דיא מיינונג פֿון אנדרי חכמים ז״ל דז וועגן שון דיא רוֹמייא מיט אלי פֿעלקר
דר נוצרים נעמט דר פסוק מיט דען נאמן פֿון אדום · גלייך ווא אז ווערן דיא
רוֹמייא אויך בזונדר כתיים גינענט · אונ׳ אזו שטיט אך אין יוסיפון פרק א׳
דז דיא כתיים זיין דיא רוֹמייא דיא וואונן אין דש לאנד כנפייא אן דען בוך
טוברו :

אונ׳ אזו אך ישעי׳ הנביא ע״ה האט גיפראפֿעצייט אויף דען פֿאל דש
קיניגרייכש אדום אין ל״ד וועלכש אן היבט (גינעהנט איר פֿעלקר צו
הערן) · דען ווייטר זאגט ער (זיא ווערט אויף אדום גידרן) · אונ׳ ווייטר
שטיט (אונ׳ איין גרושי שלאכטונג ווערט זיין אין דש לאנד פֿון אדום) · אונ׳ צו
ערשטן האט ער געזאגט (דען גאט ווערט איין צארן ביווייזן איבר אלי פֿעלקר)
צו לאזן ווישן דז דש פֿאלק אדום אין דיא צייט פֿון איר פֿאל ווערט זיא אונטר זיך
האבן פֿיל קיניגן אונ׳ שטארקי פֿעלקר אונ׳ דש זיינן אל דיא פֿעלקר דיא פֿר
מיינגט זיין אין דש גיזעצן דר נוצרים · אונ׳ ווייטר זאגט ער (דען עש ווערט
זיין איין טאג דר ראכונג פֿר גאט · איין טאג דר בילאונג פֿון וועגן קריג פֿון
ציון) · דער מיט גיבט ער צו פֿרשטין דז אום צווייא ווארזאכן האלבן ווערט אז
איין פֿאל קומן אויף דש פֿאלק פֿון אדום · דש איינה איז וויל עש ווערט זיין אין
טאג פֿון נקמה פֿון גאטש וועגן · דש איז צו פֿרשטין פֿון וועגן דיא ענטהייליגונג
זיינש הערליכן נאמן דז זיא האבן אים ענטהייליגט דורך אירי וועגן אונ׳ גלייבן
אונ׳ דש אנדרי איז אין יאר פֿון בילאונג פֿון וועגן דען קריג פֿון ציון · דש איז
וויל זיא האבן בייגיטאן או דיא קינדר פֿון ציון וועלכי זיינן דש פֿאלק פֿון ישראל
אין דיא פֿרווישטונג פֿון דש צווייטה בית המקדש · אונ׳ אזו אוך אז זיא וואר
אין גלות אונטר איר אמכט · אונ׳ נאך דעם ער האט אויש גירעט פֿון דען פֿאל
פֿון אדום האט ער תכף דר בייא גיטשטעלט דיא היילונג פֿון ישראל · אונ׳ האט א
גיהובן אין ל״ה (זיא ווערן זיך פֿון אירנט וועגן פֿרייאן דיא ווישטנייא אונ׳ אז
פֿר דערטי אונ׳ ווישטי פֿעלדר ווערן זיך פֿרייאן אונ׳ ווערט אויש בליאן אז אי
ליליג) · אונ׳ אז ענג זאגט ער (אונ׳ דיא מיט גאטש היילג ווערן דר לייט ווער

דיא

דיא ווערן ווידר קומן קען ציון מיט געזאנג אונ׳ מיין ליביגה. פרייד ווערט אויף
מיר הויבט זיין׳ פרייליכקייט אונ׳ לוסטיקייט ווערן זיא ערייכן׳ אונ׳ טרויאריקייט
אונ׳ זיפצן ווערן פון זיא ענטפליהן) · אונ׳ דאר פון האט ירמי׳ הנביא
גיפראפעצייאט אין איכה ד׳ (דיין זינד איז אויס ענד דוא טאכטר ציון ער
ווערט דיך ניט מער פר טרייבן׳ · ער האט גירוכט אן דיין זינד דוא טאכטר
אדום ער האט דיין זינד גיאופנבארט) · דאר מיט האט ער ביקענט גיזאגט
דז ווען אדום ווערט פר ווישט ווערן וועלכי זיין דיא רוימר אונ׳ דיא זיך צו זיא
ביהעפטן דיא ישראל האבן אויש מיר לאנג פר טריבן׳ · דען ווערן כל ישראל
אויש גין אויש דעם גלות אונ׳ ווערן ניט מער פר טריבן ווערן · אז כ׳ גלייך ישעיה
ס״ו (דיא זיך הייליגן אונ׳ רייניגן אייגליך וויש איטן אין דיא גערטן׳ · דיא דא
עסן דש פלייש פון חזיר אונ׳ אונרייני טיר אונ׳ מייז דיא ווער איט אנכנדר פר גין
זאגט גאט) · דש ביטייט אויף דיא פר צירונג דר גרויסה פעלקר אונטר
וועלכרט אמבט דש פאלק ישראל אין דעם גלות זיין · אונ׳ דש זיינן אדום אונ׳
ישמעאל · דען אז ער זאגט (דיא זיך הייליגן אונ׳ רייניגן אייגליך וויש איטן
אין דיא גערטן) · דש ביטייט אויף דש פאלק פון ישמעאל וועלכי ווייזן דז זיא
הייליג אונ׳ ריין זיין איט דעם דז זיא זיך אלי טאג פיל אמל איר לייבר וועשן · אונ׳
עשן גלייך וואול אלי אונרייני זאכן אונ׳ וואש קען זיא דען דש העלפן דז זיא זיך פון
אויסן הייליג וועשן · אונ׳ דז ער זאגט (דיא דא עסן דש פלייש פון חזיר אונ׳
אונרייני טיר אונ׳ מייז) דש ביטייט אויף אדום · אונ׳ נאך דעם ער האט
גישפראכן פון דיא פר צירונג דר גרויסה פעלקר · האט ער דר ביי גימעלדט
פון דען אויש גאנג פון ישראל אויש דען גלות גלייך ווייטר שטיט (אונ׳ זיא ווערן
ברענגן אל אייער ברידר פון אל דיא פעלקר פור איין פרעזענט פר גאט איט
פערד אונ׳ רייט וועגן אונ׳ קוטשן אונ׳ אויל אייזלט אונ׳ איט גישווינד לויפנדיגי
טיר ווערן זיא ישראל ברענגן אויף איין הייליגן בערג זאגט גאט) · אונ׳ אום ענד
פון יואל שטיט (אלרים ווערט צו פר ווישטונג זיין אונ׳ אדום צו איין פר ווישטי
ווילדרניש · פון וועגן דען רויב דר קינדר יהודה דז זיא האבן אונשולדיג בלוט פר
גאסן אין איר לאנד) · האמרויש קענטשו זעהן דז דיא שריפט נענט דש
קיניגרייך דר ישמעאלים איט דען נאמן פון אלרים · נאך דען נאמן פון הגר
דיא מוטר פון ישמעאל דיא פון אלרים וואר · אונ׳ דיא פרויא פון ישמעאל וואר
אוך פון אלרים · גלייך בראשית כ״א (אונ׳ זיין מוטר נאם פר אים איין פרויא
אויש דעם לאנד אלרים) · אונ׳ דיא נוצרים נענט ער איט דען נאמן פון אדום
ווייא ער אוך פלעגט צו טון אויף אנדרי ערטר פון וועגן דיא אורזאך דיא איר
האבן ביטיידן · אונ׳ ער גידענקט נור אליין פון דיא פר צירונג דיזר צווייא
פעלקר ווייל זיא האבן ט׳עבט גיהאנדלט איט דיא שטאמן יהודה אונ׳ בנימין
דיא צווישן זיא פר טריבן וואורן · דען זיא האבן אין איר לאנד בלוט פר גאסן אונ

אבער וועלכש איז ניט פֿר טולדט האבן נייארט פֿון וועגן איר שווערי ביפֿעל
דז זיא האבן איבר איז ביפֿולן דז זיא זאלן גאט פֿר לייקינן · אונ' דז ער זאגט
(פֿון וועגן דען רויב דר קינדר יהודה) אונ' זאגט ניט דיא קינדר ישראל · דאר
מיט גיבט ער צו קענן דז דער פסוק ווערט גיזאגט פֿון דיזן גלות · דען דיא
צעהן גישלעכטר דיא דר קיניג אשור האט פֿר טריבן דיא וואורן אין דיא גמלכה
לייט פֿון בבל ניט אונטר דיא אמלכט פֿון דיזי צווייא פֿעלקר · אונ' נאך דעם ער
האט גירעכט פֿון דיא פֿר צירונג דיזר צווייא פֿעלקר דיא זיא בירויבט האבן ·
האט ער באלד דר נאך גיזאגט פֿון די ביטטענריקייט דר קינדר יהודה דיא
ניך ווערן גיטריסט ווערן · גליך ער ווייטר זאגט (אונ' יהודה ווערט אל צייט
בלייבן אונ' ירושלים פֿון גבירר צו גבירר) · אונ' אזו האט אך עובדיה הנביא
גיפראפֿעצייאט פֿון דען פֿאל פֿון אדום דער דא ווערט זיין אין דיא צייט פֿון דיא
היילונג פֿון ישראל · גליך גישריבן שטיט (אונ' דש הויז פֿון יעקב ווערט זיין פֿייאר
אונ' דש הויז פֿון יוסף פֿלאם אונ' דש הויז פֿון עשו ווערט זיין צו שטרוא אונ' זיא
ווערן זיא אן ציגדן אונ' פֿר ברענן אונ' עס ווערט קיין איבר בלייבונג זיין פֿון דש
הויז פֿון עשו דען גאט האט עס גירעט) · אונ' ווייטר שליסט ער זיין
פראפֿעצייאונג אונ' זאגט (אונ' דיא גיהאלפֿני ווערן אויף גין אויף דען בארג
ציון צו ריכטן דען בארג פֿון עשו אונ' צו גאט ווערט דש קיניגרייך זיין) אונ' דאר
פֿון האט אך גיפראפֿעצייאט יחזקאל אין כ"ה (אונ' איך ווער איין ראכונג געבן
אן אדום דארך איין פֿאלק ישראל אונ' זיא ווערן טון אין אדום גלייך אז איין
צארן אונ' איין גרים צארן אונ' זיא ווערן ווישן פֿון איין ראכונג זאגט גאט דר
הער) · אונ' עס איז ביקענט דז אלי דיזי פראפֿעצייאונגן דיא איר גיזאגט
האבן דיא זיין נאך גאר ניט ביפֿעסטיגט גיווארן אונ' זיא ווערן ערשט
ביפֿעסטיגט ווערן אין דיא טעג פֿון דען ווארהאפֿטיגן משיח וועלכש קומט איר
נאך פֿאר האפֿן :

דיש איינה איז די פֿר זאמלונג דער צעהן גשלעכטר אונ' דז זיא וועדן ווידר פֿר
איינגט ווערן מיט דאס גישלעכט יהודה אונ' בנימין אונ' ווערן
גיהערשט זיין אן איין קיניג דער דא ווערט זיין אויש דען זאמן פֿון דוד המלך ע"ה
גלייך יחזקאל ל"ז (אונ' דוא מענטשן קינד נעם דיר איין האלץ אונ' שרייב דרויף צו
יהודה אונ' דיא קינדר ישראל זייני גיזעלן) אונ' אזו ווייטר ביז צום ענדר דש
קאפיטלש :

דיש צווייטה איז פֿון גוג ומגוג אונ' אירן פֿאל אויף דיא בערג פֿון ישראל · אונ'
דז דיא אין וואונר דר שטעט פֿון ישראל ווערן פֿייאר אן צינדן מיט וואפֿן אונ'
אלירלייא שילטן מיט בוגן אונ' פֿיילן אונ' הע'עבארדן אונ' שפיסן ווערן זיא האבן
זיבן יאר דר מיט צו ברענן · גלייך יחזקאל ל"ח ל"ט אונ' זכרי' י"ד · אונ'
דארטן שטיט אך (אונ' דאס ווערט זיין דיא פלאג מיט וועלכה גאט ווערט פלאגן

אלי

אלי פֿעלקר דיא דא האבן גיהערט איבר ירושלים · זיין פֿליש ווערט פֿר גין
אונ׳ ער ווערט אויף זיין פֿיס שטין אונ׳ ווערט גלידר הייט צו פֿאלן · אונ׳ זיין אויגן
ווערן צו גין אין איר לעכר וואו זיא דריכן זילן · אונ׳ אירי צונגן ווערן צו גין אין איר
מויל) · אונ׳ דאר פֿון ווערט גיזאגט אם ענד פֿון ישעי׳ (אונ׳ איך ווער איין
צייכן אן זיא טאן אונ׳ דיא דא ווערן אנטקואן ווער איך פֿון זיא שיקן צו דיא
פֿעלקר :

דש דריטה איז דז דר אויל בארג ווערט צו שפאלטן ווערן · אונ׳ דש איז איין
גרויסר בארג גנאהנט בייא ירושלים אונ׳ איז ניט אנדר צווישן בייד איז דר
טאל פֿון יהושפֿט · גלייך זכרי׳ י״ד (אונ׳ אן דעם זעלביגן טאג ווערן זיין פֿיס
שטין אויף דעם אויל בארג וועלכר פֿר ירושלים איז אן דיא מזרח זייט · אונ׳ דער
אויל בארג ווערט אין דיא העלפֿט צו שפאלטן ווערן אן דיא מזרח אונ׳ מערב זייט
אערט איין זער גרושר טאל זיין · אונ׳ ער ווערט ווייכן דיא העלפֿט פֿון דעם בארג
נאך צפֿון אונ׳ דיא אנדרי העלפֿט נאך הדרום) :

דש פֿירדה איז דז דר באך פֿון מצרים אונ׳ פרת ווערן פֿר שניטן אונ׳ פֿר
טרוקנט ווערן אין דיא צייט אז דיא פֿר שטוטני אונ׳ פֿר שפרייטי פֿון
יהודה ווערן פֿר זאמלט ווערן פֿון דיא פֿיר עקין דר ערד · דז דיא ישראל ווערן
טרוקן דורך גין גלייך זיא זיינן דורך דעם ים סוף גיגאנגן אז זיא זיינן אויש
מצרים · גלייך ישעי׳ י״א (אונ׳ גאט ווערט טרוקן מאכן דעם שטראם פֿון דש
ים מצרים אונ׳ ווערט זיין האנט אויף היבן אויף דען באך מיט זיין שטארקן ווינד
אונ׳ ווערט אים שלאגן אין זיבן בעך אונ׳ ווערט זיא דורך פֿירן מיט שוך · אונ׳
עס ווערט איין שטעג זיין פֿר זיין איבריג פֿאלק וואש דא ווערט איבר בלייבן פֿון
אשור גלייך וויא עס איז גיוועזן צו ישראל אן דעם טאג אז ער אויף גינג אויש
דען לאנדי מצרים) :

דש פֿינפֿטה איז דז עס ווערן אויש גין קוועלידיגה וואשר אויש דען בית
המקדש דיא העלפֿט נאך דען מזרח ים אונ׳ דיא אנדרי העלפֿט צו דעם
הינטרשטה ים · אונ׳ אלי פֿרוכֿטבארי בעם דיא דא ווערין וואקסן אין בארטן
פֿון דען באך ווערן צייטיג ווערן פֿון אנהיט צו אנהיט · גלייך יחזקאל מ״ז
(אונ׳ ער האט איך ווידר גברענגט צו דיא טיר פֿון הויז אונ׳ דא גינגן וואשר אויש
פֿון אונטר דיא שוועל פֿון הויז אן דיא מזרח זייט) · אונ׳ ווייטר שטיט (אונ׳ אן
דען בארטן פֿון דען באך אן ביידי זייטן גינג אויף אלר לייא בעם פֿון עסן שפייז ·
זיין בלאט ווערט ניט פֿר וועלגט ווערן אונ׳ זיין פֿרוכֿט ווערט ניט פֿאר גין · אלי
אנהיט ווערט ער צייטיג ווערן · דען זייני וואשר גינגן אויש דאש בית המקדש
אונ׳ זיין פֿרוכֿט ווערט זיין צו עסן אונ׳ זיין בלאט צו היילן) · אונ׳ זכרי׳ י״ד (אונ׳
אן דען טאג ווערן קוועלידיגי וואשר אויש גין פֿון ירושלים דיא העלפֿט נאך דש
מזרח ים אונ׳ דיא אנדרי העלפֿט צו דעם הינטרשטה ים אונ׳ דש ווערט זואר אונ׳

ווינטר זיין)׃ אונ׳ אזו עגר פון יואל שטיט (אונ׳ איין קוואל ווערט אויש גין פון
גאטש הויז אונ׳ ווערט טרענקן דען באך פון שיטים)׃

דש זעקשטה איז דז פון אלי שפראכן דר פעלקר ווערן צעהן אמאן אן גרייפן
אן איין עק פון קלייד פון איין יהודי אונ׳ ווערן זאגן לאזין איר מיט אייך
גין דען איר האבן גיהערט דז גאט איז מיט אייך׃ גלייך זכרי׳ ח׳׃

דש זיבנטה איז דז דיא איבר בלייבונג דר פעלקר ווערן אלי יאר ארויף גין
כאך ירושלים צו בוקן פר דען קיניג גאט דער היאר שארן אונ׳ צו פייארן
דען פייאר טאג פון סכות׃ גלייך זכרי׳ י״ד׃

דש אכטה איז דז דיא פעלקר ווערן קומן אין שבתות אונ׳ אנכיטן צו בוקן
פר גאט אין ירושלים׃ גלייך גשריבן שטיט אם ענד פון ישעי׳׃

דש נייכטה איז דז דיא בילדר אונ׳ איר גידעכטניש אונ׳ דיא פאלשי נביאים
אונ׳ דער רוח הטומאה ווערן פר שניטן ווערן פון דיא ערד גלייך זכרי׳ י״ג
אונ׳ ישעי׳ ב׳ (אונ׳ דיא אב געטר ווערין אל צו אמאל וועק קומן)׃ אונ׳ ישעי׳ מ״ב
(זיא ווערן הינטר זיך וויכן אונ׳ פר שעמט ווערן דיא זיך פר זיכרן אן דיא בילדר
דיא דא זאגן צו דיא גיגאסני בילדר איר זייט אונזר גאט)׃ אונ׳ תהלים צ״ז
(זיא ווערן פר שעמט ווערן אל דיא בילדן דינרש דיא זיך ריאן מיט דיא אב
געטר׃ אלי אב געטר ווערן זיך פר אים בוקן)׃

דש צעהנטי איז דז אין דיא גאנצי וועלט ווערט איין גלויבן אונ׳ איין תורה זיין׃
אונ׳ דש איז דיא תורה פון ישראל׃ גלייך ישעיה מ״ה (ביי מיר האב
איך גשווארן׃ גירעכטיקייט איז ארויז אויז מיין מונד גיגאנגן׃ מיין זאך וועל
ניט ווערט צו רוק גין׃ דז פר מיר ווערן זיך נידר בייגן אלי קניאן׃ אונ׳ אלי
שפראכן שווערן) אונ׳ ישעי׳ נ״ב (דר וועק דיך דר וועק דיך ביקלייד דיך מיט
דיין שטארקייט ציון׃ קלייד דיך אן דיין צירליכי קליידר דוא ירושלים
דיא הייליג שטאט׃ דען עש ווערט ניט מער אין דיר קומן קיין אונבשניטנר
נאך אונריינר)׃ אונ׳ ישעי׳ ס״ו (דיא זיך הייליגן אונ׳ וויט הילגן אונ׳ רייניגן איטן
אין דיא גערטן׃ דיא דא עשן דש פלייש פון חזיר אונ׳ אונרייני טיר אונ׳ מייז
דיא ווערן מיט אננדר פר גין)׃ אונ׳ זכרי׳ ט׳ (אונ׳ איך ווער זיין בלוט אויש זיין
מויל נעמן אונ׳ זיין גרייליכי זאכן פון צווישן זיינר ציהן׃ אונ׳ ער ווערט אויך פר
אונזר גאט איבר בלייבן)׃ אונ׳ זכרי׳ י״ד (אונ׳ גאט ווערט איין קיניג זיין איבר
דיא גאנצה ערד אן דעם טאג ווערט גאט איינציג זיין) אונ׳ דאר פון ווערט אוך
בשטיין אין פרק מ״ד אונ׳ נאך אנדר פסוקים דיא דא הין ווייזן דז אלי פעלקר
ווערין קומן אלי חדשים אונ׳ אלי שבת פר גאט צו בוקן׃ אונ׳ דז דיא פעלקר דיא
ווערן בלייבן ווערן אלי יאר ארויף קומן כאך ירושלים צו פייארן דען פייאר טאג
פון סוכות גלייך איר האבן אובן גירעכט׃

דש עילפטה איז דז אין דיא גאנצה וועלט ווערט איין קיניג גלייך זיין אונ׳ דש

אונ׳ דש קיניגרייך פון ישראל דיא דא ווערן גינעננט דיא היליגי פון גאט׳
גלייך במדבר כ״ד (איך זא וואש פון אים אבר עש ווערט אילונר גאך ניט
גישעהן׳ איך האב וואש פון אים גילוגט אבר עש איז ניט נאהנט׳ איין שטערן
פון יעקב האט גיטרעטין׳ אונ׳ עש ווערט אויף שטין איין רוט פון ישראל אונ׳
ווערט צוואכן דיא הערין פון מואב אונ׳ ווערט דורך לעכרן אל דיא קינדר פון
שת)׳ אונ׳ ישעיה מ״ט (אונ׳ דיא קיניגן ווערן דיין דר ליהר זיין׳ אונ׳ אירי
הערין דייני זייגירט׳ זיא ווערן זיך פר דיר אויט אויר אן גיזיכט אויף דיא ערד
בוקן׳ אונ׳ דען שטויב פון דיין פיס ווערן זיא לעקן׳ אונ׳ דוא ווערשט וויסן דז
איך בין גאט דז אייני האפר ווערן ניט פר שעמט ווערן)׳ אונ׳ ישעיה ס׳ (אונ׳
דיא קינדר דר פרעמדי ווערן דיין מויאר בויאן׳ אונ׳ אירי קיניגן ווערן דיר
דינן׳ דען אין איין צארן האב איך דיך גישלאגן אונ׳ מיט איין ווילן האב איך איך
איבר דיר דר בארמט׳ אונ׳ דיין פארטן ווערן אל צייט אופן שטין טאג
אונ׳ נאכט ניט פר שלאסין ווערן אום צו דיר צו ברענגין דאש גוט פון דיא פעלקר
אונ׳ אירי קיניגן ווערן אוועק גיפירט ווערן׳ דען דאש פאלק אודר קיניגרייך
דיא דיר ניט ווערן דינן דיא ווערן פר לארן ווערן אונ׳ דיא פעלקר ווערן פר
וויסט ווערן)׳ אונ׳ דניאל ז׳ (אונ׳ דאש קיניגרייך אונ׳ גיוועלטיקייט אונ׳ הערשאפט
וועלכיש רעגירט אונטר אלי הימלן האב איך גיגעבן צו דאש פאלק דיא היליגן
אונ׳ איברשטן׳ זיין קיניגרייך ווערט זיין איין איביג קיניגרייך׳ אונ׳ אלי
גיוועלטיגר ווערן אים דינן אונ׳ גיהארזאם זיין):

דרש צוועלפטה איז דז עש ווערט פריד אונ׳ שטיל זיין אין דיא גאנצי וועלט
נאך דען שטרייט פון גוג ומגוג׳ אונ׳ דיא מענטשן ווערן קיין שטרייט
גיליינג ניטיג האבן׳ גלייך ישעיה ב׳ (אונ׳ זיא ווערן איר שווערדר צו שטוסן צו
זיכלן אונ׳ איר שפיסן צו טניר אעטר׳ איין פאלק ווערט קעגין דז אנדרי קיין
שווערד אויף היבן אונ׳ זיא ווערן קיין שטרייט אנער לערנן)׳ אונ׳ אזו שטיט אך אין
מיכה ד׳׳ אונ׳ הושע ב׳ (אונ׳ פיילבוגן אונ׳ שווערד אונ׳ שטרייט ווער איך צו
ברעכן פון דיא ערד׳ אונ׳ איך ווער זיא מאכן ליגן אין זיכרהייט)׳ אונ׳ זכריה
ט׳ (אונ׳ איך ווער פר טיליגן דען רייט וואגן פון אפרים אונ׳ דש פערד פון
ירושלים׳ אונ׳ זיא ווערט פר טיליגט ווערן דער שטרייט בוגן אונ׳ ער ווערט
פריד רידן צו דיא פעלקר):

דרש דרייאצעהנדי איז דז עש ווערט אך פריד זיין אוין דש לאנד פון ישראל
צווישן דיא ביזי טיר אונ׳ דש הויז פיך דז זיא ווערן אייכה דיא אנדרי ניט
שעדיגן אונ׳ נאך פיל ווייניגר דיא מענטשן׳ גלייך ישעיה י״א (אונ׳ דער וואלף
ווערט וואונן מיט דש שאף׳ אונ׳ דר לעפרט ווערט זיך הוילגן מיט דש ציקליין׳
אונ׳ איין קאלב אונ׳ איין יונגר ליב אונ׳ איין פעטר אקס ווערן בייא אנאנדר זיין
אונ׳ איין קליינר יונג ווערט זיא פירן׳ אונ׳ איין קוא אונ׳ איין בער ווערן צו

גלייך

גלייך ווייאן אונ' בייא אננדר אויף קינדר ניט זיגן אונ' דר ליב ווערט שטרוא עסן אז איין רינד · אונ' איין קליין קינד ווערט זיך שפילן אויף דש לאך פון איין אוטר · אונ' אויף דש לאך פון איין גיפטיגה שלאנג ווערט איין אב גיוויינט קינד זיין האנט אויש שטרעקן · זיא ווערן קיין בייז טון אונ' ניקט פר דערבן אויף איין גאנצן הייליגן בארג · דען דיא ערד ווערט דר פילט זיין מיט דיא ווישן שאפט פון גאט גלייך וויא דיא וואשר דיא גרוב פון דש ים בדעקן) אונ' ישעיה ס"ה (דר וואלף אונ' דאש לאם ווערן צו גלייך ווייאן · אונ' דער ליב ווערט שטרוא עסן אז איין רינד אונ' דר שלאנג ווערט ערד זיין שפייז זיין · זיא ווערן קיין בייז טון אונ' ניקט פר דערבן אויף איין גאנצן הייליגן בארג זאגט גאט) · אונ' יחזקאל ל"ד (אונ' איך ווער מיט זיא פר שנייד, איין פר בונד דש פרידנש · אונ' איך ווער דיא בייזי טיר פר שנידן פון דיא ערד · אונ' זיא ווערן מיט זיכרהייט וואונן אין דיא ווישטנייא אונ' ווערן שלאפן אין דיא וועלדר) · ווייטר שטיט (אונ' זיא ווערן ניט מער צו איין רויב זיין צו דיא פעלקר · אונ' דיא טיר פון דיא ערד ווערן זיא ניט אויף עסן · אונ' זיא ווערן מיט זיכרהייט וואונן אונ' עס ווערט זיא קיינר דר שרעקן) · אונ' הושע ב' (אונ' איך ווער אין דען זעלביגן טאג איין פר בונד מיט זיא פר שניידן מיט דיא טיר דש פעלדש אונ' מיט דיא פייגל פון הימל אונ' דיא קריכנדה טיר דער ערדן) :

דש פירטע הנדה אז דז עש ווערן קיין זינד אין דיא וועלט זיין אין זונדרהייט אונטר דאש פאלק ישראל אז בייא צו פאר · גלייך דברים ל' (אונ' גאט דיין גאט ווערט בשניידן דיין הערץ אונ' דש הערץ פון דיין זאמן צו ליב האבן גאט דיין גאט) · אונ' ישעיה ס' (אונ' דיין פאלק זיינן אלי גירעכט זיא ווערן אויף אייביג דש לאנד ערבן · זיא זיינן דיא צווייג פון איין פלאנצונג דש ווערק פון איין הענד אום זיך דער מיט צו ריאן) · אונ' ירמיה ג' (צו דיא צייט ווערן זיא ירושלים נענן דר שטול פון גאט · אונ' צו איר ווערן זיך אלי פעלקר פר זאמלן · אין דען נאמן פון גאט ווערן זיא קומן נאך ירושלים · אונ' ווערן ניט מער גין נאך דיא בייזי ביגערליכקייט אירש הערצן) · אונ' ירמיה נ' (אין דיא טעג אונ' צו דר צייט זאגט גאט ווערט גיזוכט ווערן דיא זינד פון ישראל אונ' זיא ווערט ניט דא זיין · אונ' דיא זינד פון יהודה אונ' זיא ווערט ניט גיפונדן ווערן · דען איך ווער פר געבן צו דיא איך ווער איבר לאזן) · אונ' יחזקאל ל"ו (אונ' איך ווער אויף אייך שפרענגן רייני וואשר אונ' איר ווערט ריין זיין פון אל אייער אונרייניקייט · אונ' איך ווער אייך געבן איין נייא הערץ אונ' איין נייא גייאיט ווער איך אין אייך געבן · אונ' איך ווער אב טון דש שטיינן הערץ פון אייער פלייש אונ' ווער אייך געבן איין פליישיג הערץ · אונ' ווער איין הייליג גייאיט אין אייך געבן אונ' ווער מאכן דז איר ווערט אין מיין גיזעץ גין אונ' מיין גריכט היטן אונ' טון · אונ' יחזקאל ל"ז (אונ' זיא ווערן ניט מער פר אונרייניגט ווערן מיט איר אונוועררינג ·

לווכוועדיני׳ אונ׳ גרייני׳ זי׳ זאגן אונ׳ מיט אל איר אומשטאט אונ׳ איך ווער זיא
העלפן פון אל אירי וואונונגן אין וועלכי זיא האבן גיזינדיגט אונ׳ איך ווער זיא
רייניגן׳ אונ׳ זיא ווערן מיר זיין צו איין פאלק אונ׳ איך ווער זיא זיין צו איין גאט׳
אונ׳ איין קנעכט דוד ווערט קיניג איבר זיא זיין אונ׳ זיא ווערן אלי איין הערט
האבן׳ אונ׳ אין איין גיריכט ווערן זיא גין אונ׳ אין גיזעצן ווערן זיא היטן אונ׳ טון)׳
אונ׳ צפני׳ ג׳ (דיא איבר בלייבונג פון ישראל ווערן קיין אונרעכט טון אונ׳ קיין
ליגן רידן׳ אונ׳ אין איר אונד ווערט קיין שאלקהאפטיגה צונג גיפונדן ווערן׳ דען
זיא ווערן ווייידן אונ׳ היטרן אונ׳ קיינר ווערט זיא דר שרעקן):

דיש פופֿצעהנדי איז דז עס ווערט קיין לייד נאך זארג אונ׳ זיפֿצן זיין אין דש
גאנצה לאנד פון ישראל אונ׳ דארום ווערן דש פאלק פון גאט לאנג לעבן אונ׳ איין
גוט לעבן האבן׳ גלייך ישעיה ס״ה (דער זיך ווערט ריאן אין דען לאנד דער ווערט
זיך ריאן מיט דען וואורהאפטיגן גאט׳ אונ׳ דער דא ווערט שווערן אין דען לאנד
דער ווערט שווערן ביי דען וואורהאפטיגן גאט׳ דען דיא ערשטי לייד ווערן
פר געסן זיין אונ׳ פר בורגן ווערן פון איין אויגן)׳ ווייטר שטיט (אונ׳ איך
ווער מיך פריימן מיט ירושלים אונ׳ ווער מיך לוסטיג מאכן מיט איין פאלק׳ אונ׳
עס ווערט ניט מער דרינן גיהערט ווערן קיין שטים פון גיוויין אונ׳ גישרייא׳ עס
ווערט קיינר מער דארטן זיין יונג פון טעג אונ׳ איין אלטר דער ניט זעלט זיין
יאר אויס לעבן׳ דען איין יונגר מאן ווערט צו הונדרט יאר שטארבן׳ אונ׳ איין
זינדיגר פון הונדרט יאר ווערט גישלאגט ווערן׳ אונ׳ זיא ווערן הייזר בויאן
אונ׳ דרינן וואונן׳ אונ׳ איין גערטן פלאנצן אונ׳ איר פרוכט עסן׳ זיא ווערן
ניט בויאן אונ׳ איין אנדרר זעלט דרינן וואונן׳ זיא ווערן ניט פלאנצן אונ׳ איין
אנדרר זעלט דר פון עסן׳ דען אזו לאנג אז איין בוים אין דיא ערד שטיט
ווערן דיא טעג פון איין פאלק זיין׳ אונ׳ דש ווערק פון איר הענד ווערן איין
אויס דר ווילטי פר שלייסן):

דיש זעכצעהנדי איז דז דיא שכינה ווערט ווידר קומן צו ישראל אז זיא צום
ערשטן׳ אונ׳ דיא נבואה אונ׳ חכמה ווערט זיך מערן אונטר ישראל׳
גלייך יחזקאל ל״ז (אונ׳ איך ווער מיט זיא פר שניידן איין פרידנש פר בונד׳
איין איביגר פר בונד ווערט מיט זיא זיין׳ אונ׳ איך ווער זיא געבן אונ׳ פר
מערן׳ אונ׳ איך ווער איין הייליקייט צווישן זיא געבן אויף איביג׳ אונ׳ איין
וואונונג ווערט איבר זיא זיין׳ אונ׳ איך ווער זיא זיין צו איין גאט אונ׳ זיא ווערן
מיר זיין צו איין פאלק׳ אונ׳ דיא פעלקר ווערן וויסן דז איך בין גאט דער דא
הייליגט ישראל ווייל איין הייליקייט ווערט אל צייט צווישן זיא זיין)׳ אונ׳ יחזקאל
ל״ט (אונ׳ איך ווער איין אן גיזיכט ניט מער פון זיא פר בערגן דען איך הב איין
היילגן גייסט אויס גיגאסן איבר דש הויז גייזר פון ישראל זאגט גאט דער
הער)׳ אונ׳ יחזקאל מ״ג (אונ׳ ער זאגט צו מיר דוא מענטשן זון דאש איז דש

אורט פֿון איין שטול אונ׳ דש אורט פֿון דיא באלן פֿון איין פֿיס וואו איך ווער דארטן וואונן צווישן דיא קינדר ישראל אל צייט) · אונ׳ אם ענד פֿון יחזקאל שטיט (רונד נוך דיא שטאט איז אכצעהן טויזנט איילן אונ׳ דר נאמן פֿון דיא שטאט איז גיוועזן פֿון דען טאג אן איז גאט וואר דארטן) · אונ׳ יואל ב׳ (אונ׳ איר ווערט וויסן דז איך בין צווישן ישראל אונ׳ איך בין גאט אייער גאט) · אונ׳ יואל ד׳ (אונ׳ איר ווערט וויסן דז איך בין גאט אייער גאט דער דא וואונט אין ציון איין הייליגן בארג. אונ׳ ירושלים ווערט הייליג זיין אונ׳ קיין פֿרעמדי ווערן אבר דר יין קומן) · אונ׳ ישעי׳ י״א (דיא ערד ווערט דר פֿילט זיין מיט דיא וויסן שאפֿט פֿון גאט גלייך וויא דיא וואסר דיא גרוב פֿון דש ים בידעקן) · אונ׳ ירמיה ל״א (אונ׳ איינר ווערט זיין גיזעלן אונ׳ זיין ברודר ניט מער לערנן דז זיא זאלן גאט קענן · דען זיא ווערן איך אלי קענן פֿון אירר קליינשטי ביז אירר גרעסטי זאגט גאט דען איך ווער אירר זינד פֿר געבן אונ׳ ניט מער גידענקן) · אונ׳ איר האבן שון דיא איינציגי פסוקים פֿון דיא פראפֿעציאונגן גידאכט אין דען ערשטן פרק:

דש זיבנצעהנדי איז די קומשט פֿון אליהו הנביא. וואו פֿון גשריבן שטיט אם ענד פֿון מלאכי (איך ווער אייך שיקן אליהו הנביא איידר דר גרושר אונ׳ פֿארכטבאר טאג פֿון גאט ווערט קומן):

דש אכטצעהנדי איז דש גיביי פֿון דש דריטי בית המקדש מיט אל זיין גיזעץ אונ׳ גירעכטע אונ׳ דז דיא הערליכה שכינה ווערט אל צייט דרינן וואונן גלייך בישריבן איז אין יחזקאל פֿון מ׳ ביז מ״ה:

דש נייַנצעהנדי איז דיא טיילונג פֿון דש לאנד צו דיא צוועלף גשלעכט פֿון ישראל גלייך בישריבן איז אין יחזקאל מ״ז פֿון דעם פסוק (אזו האט גאט דער הער גיזאגט דש איז דיא גימארקן דז איר זאלט אויך ערבן דש לאנד צו דיא צוועלף גישלעכטר פֿון ישראל) ביז אם ענד פֿון יחזקאל:

דש צוואנציגסטה איז דז דיא טוטן ווערן לעבדיג ווערן · גלייך דברים ל״ב (זעהט אלזו דז איך בין אליינט אונ׳ איז קיין גאט מיט איר · איך אך טוט אונ׳ לעבדיג · איך אך וואונדן אונ׳ גינעזן אונ׳ קיינר קען ניקש אויז איין האנט בישערמן) · אונ׳ ישעיה כ״ו (דיין טוטי ווערן לעבן · איין טוטי לייבר ווערן אויף שטין · וואכט אויף אונ׳ זינגט דיא אין דיא ערד ליגן · דען דיין טויא איז איין ליכטיגר טויא · אונ׳ אויף דיא ערד ווערשטו דיא ריזן אבפֿאלן) · אונ׳ דניאל י״ב (אונ׳ פֿיל פֿון דיא דא שלאפֿן אין דיא ערד ווערן אויף וואכן · איין טייל צו דש אייביגה לעבן · אונ׳ אנדרי צו שאנד אונ׳ פֿרשמעהונג דר וועלט) · דיזי אונ׳ דער גלייכן פראפֿעציאונגן זיין זונדרי צווייבל נאך ניט גישעהן · אונ׳ דיא ווערן פֿר גוויס פֿר פֿילט ווערן · דען גאט איז קיין מענש דער דיא ליגן זאגט · אונ׳ דיזי אלי בווייזן אונ׳ גיבן צו קענן דז

דער

דער משיח אויז נאך ניט גיקומן דער דא איז פר היישן דורך די נביאים וועלכש
קומשט איר פר וואורטן · דארום זייאן מין דיא לייט פון דש לווייטה בית המקדש
נאך ניט גיטעהן אל דיא פר גילרונגן. דיא אין דיא נביאים שטין. גלייך ווייא
דוא הוישט גיזאגט :

אונ' ווען דיר נאך אל דיזי ביוויז רעדין צו וועניג זין · זא אין אין דניאל
ווערט ער דיר נאך מער זאגן פון דעם וואש איט מיין ווארהפטיגה
טריפט בינייכנט איז · דען דז דער נבוכדנצר האט אין זיין טרוים גיזעהן
אין בילד פון פיר מרלייא שטיקר דז אייגט נידריגר וואר אז דש אנדרי דש איז
גאלד זילבר קופר אונ' אייזר · דיא האבן בטיטן אויף דיא פיר קיניגרייכן דיא
דא האבן איינר נאך דעם אנדרן גיהערשט איבר ישראל · דען דש גאלד האט
גווייזן אויף דש קיניגרייך פון בבל · אונ' דש זילבר אויף מדי אונ' פרס · אונ'
דש קופר אויף יון · אונ' דש אייזר האט בטייט אויף דש קיניגרייך דר רומיים ·
וועלכיש דש פירדי קיניגרייך איז דז אילונד איבר אונש הערשט וועגן אונזרי
זינד · אונ' דז אין האט איך גווייזן אייזר פר אענגט איט ליים טערבן · דש איז
דש קיניגרייך פון ישמעאל · וויל דיזי לוויא קיניגרייכן נעאליך פון רום אונ'
ישמעאל דיא וואכן פר איין קיניגרייך גירעכנט וויל נאך איירי פר איטונג האט
קיין אחל אייננה פון זיא אליין אין דיא וועלט גירעגירט · אונ' דז ער דש
קיניגרייך דר רומיים גלייכט צו אייזר אונ' דש קיניגרייך פון ישמעאל צו ליים
טערבן · דש איז צו לאזן ווישן איר קעגן שטרייטיקייט אונ' פר דערבניש דיא
זיא אונטר אנאנדר האבן · אונ' דז ער זאגט אין דניאל ב' (זיא ווערן זיך פר אישן
איט דש אענשן זאמן אונ' ווערן זיך איינר אן דעם אנדרן ניט בהעפטן) · דאר איט
גיבט ער צו קענין דז פיל גוירים ווערן זיין אונטר דיא אמכבט פון דיא ישמעאלים
אונ' פיל ישמעאלים אונטר דיא אמכבט פון דיא גוירים אונ' ווערן זיך דאך ניט
איט אנאנדר בישוועגרן · אונ' דז ער זאגט (עס האט זיך איין שטיין אויש גריסן
דז קיין הענד וואורן דר ביא גיקומן אונ' האט דש בילד אויף זיין פיס גשלאגן) ·
דאר איט האט ער לאזן ווישן דז · דיא פר דערבניש פון דש בילד דש זיין דיא
פעלקר דיא אן דיא בילדר דיגן · ווערט גישעהן דורך איין שטיין דער זיך ווערט
אויש רייסן אוס זיא צו פר דערבן · אונ' דש בטייט אויף דען אלך המשיח דער
דא ווערט ניט איט גיוואלד הערשן נייארט דורך דיא בייא שטאנד פון גאט ·
אונ' דש ווערט ניט זיין אין דיא לייט פון דש קיניגרייך פון בבל אונ' אך ניט אין
דיא לייט פון דיא קיניגן מדי אונ' פרס · אונ' אך ניט אין דיא לייט פון דש
קיניגרייך יון נייארט אין דיא לייט דר רומיים אונ' ישמעאלים וואורויף דיא פיס
פון דש בילד ווייזן · דארום האט ער גווייזן דז דר שטיין האט נור אליין גישלאגן
דיא פיס פון דאש בילד אונ' ניט דיא אנדרי גלידר · אך האט ער אין דען חלום
בישיידן דז דש פינפטה קיניגרייך וועלכש ניט אויש דעם בילד פר שטאנדן ווערט

דש ווערט פר וויסטן אונ' פר דערבן דש גאנצי בילד · אונ' דר נאך ווערט קיין פרעמדה הינשט אער אין דיא וועלט זיין ניימערט איין תורה אונ' דש איז דיא תורה פון ישראל גלייך איר האבן ביטייטן · אונ' דאר פון האט ער גיזאגט (אונ' אין דיא טעג פון דיזי קיניגן ווערט גאט דר הימל איין קיניגרייך אויף ריכטן וועלכש נימר אער ווערט פר דארבן ווערן · אונ' דש קיניגרייך ווערט אן קיין אנדר פאלק איבר גיגעבן ווערן · עש ווערט צו מאלן אונ' אמכן פר גין אל דיזי קיניגרייכן אונ' זיא ווערט איבג בלייבן) · אלזו האט ער דאר איט צו ווייסן דז נאך ענד דיזר קיניגרייכן נעמליך פון אדום אונ' ישמעאל ווערט גאט דר הימל אויף ריכטן איין קיניגרייך דז אין דיא איביקייט ווערט ביסטין אונ' דש איז דש קיניגרייך פון ישראל וועלכש ווערט צו ברעכן אונ' אמכן פר צירן אלי קיניגרייכן דיא זיך ניט ווערן ביוויגן צו זיין אונטר איר דינסט אונ' הערשאפט · אונ' דש האט דער אלמך ביקענט גיאמכט אן דניאל אין דיא אויס לייגונג פון זיין חלום אין דניאל ז' (אונ' דש קיניגרייך אונ' גיוועלטיקייט אונ' הערשאפט וועלכיש רעגירט אונטר אלי הימלן דש איז גגעבן צו דש הוליגי הייליגי פאלק זיין קיניגרייך איז איין איביג קיניגרייך אונ' אלי הערשאפטן ווערן אים דינן אונ' גיהארזאם זיין) · אונ' דאר פון שטיט אך אין ישעי'ס' (דען דש פאלק אונ' קיניגרייך דיא דיר ניט ווערן דינן דיא ווערן פר לארן ווערן) · אונ' דז דש הולי הייליגי פאלק ביטייט דש פאלק ישראל דארן איז ניט צו צווייבלן · דען אין פיל ערטר אין דיא תורה אונ' נביאים אונ' כתובים נענט זיא דיא שריפט אזו אונ' וויל איין טייל דר פון היר אצלרן · אין דיא תורה שטיט שמות י"ט (אונ' איר ווערט איר זיין איין הערליך קיניגרייך אונ' איין הייליג פאלק) · אונ' שמות כ"ב (אונ' הייליגי אמכן זולט איר פר איר זיין · אונ' פלייש דאש אויף דש פעלד פר לוקט ווערט זאלט איר ניט עסן) · אונ' דברים ז' (וויל דוא ביסט איין הייליג פאלק פר גאט דיין גאט דארום האט דיך גאט דיין גאט אויס דר ווילט פר אים איין גליבט פאלק צו זיין אויבר אז אלי פעלקר) · אונ' אזו שטיט אך אין דברים י"ד · ווייטר אין י"ד שטיט (איר זאלט קיין טוט פיך עסן וואש ניט גישעכט איז דוא זאלשט עש געבן אן איין גר דער אין דיין שטעט וואונט אונ' ער זאל ז עשן אדר זאלשט זיא אן איין פרעמדן פר קופן דען דוא ביסט איין הייליג פאלק פר גאט דיין גאט) · אונ' ישעי'ס ס"ב (אונ' אן ווערט זיא הייסן דש הייליגי פאלק די דורך גאט דר לייזט זיין) · אונ' ישעי' ס"ג (פר איין קליינה צייט האבן דיין הייליג פאלק דש לאנד גיערבט אונזיר ניידיגר האבן דיין הייליגן אורט צו טרעטן) · אונ' ירמיה ב' (ישראל איז הייליג פר גאט זיא זיינן די ערשטי פון זיין פרוכט אל די דר פון עשן ווערן שולדיג זיין) · אונ' דניאל ז' (אונ' דיא איברשטי הייליגי ווערן דש קיניגרייך אנטפאנגן אונ' ווערן איין קיניגרייך ערבן ביז אין די איביקייט) · אונ' ווייטר שטיט (ביז גאט איז גיקומן אונ' האט גירעכט גיגעבן צו דיא איברשטי הייליגן) אונ' דיא צייט

איז גירייכט אונ׳ דש קיניגרייך האבן דיא הייליגי גיערבט)׃ ווייטר שטיט
(אונ׳ ער ווערט קעגן דען איברשטן רידן אונ׳ דיא הולי הייליגי ווערט ער פר
דערבן אונ׳ ווערט אייכן דיא לייטן צו פר ענדרן)׃ אונ׳ דניאל י״ב (אונ׳ אז דיא
אבלט פון דש הייליגה פאלק ווערט גאנץ אונ׳ גאר פר שלאגן זיין דען ווערן אל
דיזי זאכן נום ענד זיין)׃ גלייך וויא אך ביקענט אונזר קעגן טטרייטר דער
שרייבר דר נוצרים טיאן בודרכיי אין זיין אויש לעגונג דען פסוק (דוא בייזט איין
הייליג פאלק) דש גיט אויף דאש פאלק ישראל׃ אלזו וואש איר האבן בווייזט
איט דיא פרגעזייאונגן וועלכי קלאר אונ׳ טייטליך בישיידן פון אונזרי פר
שפרייטונג אין דיזן גלות אין וואנדרליכה פר שפרייטונג אונ׳ דז איר ווערין
דריקן בלייבן ביז אין דיא לעצטי טעג׳ אזו אך פון אונזר ערלייזונג אויש דיזן גלות
אונ׳ אזו אך פון דען פאל אונ׳ פר לירונג דר פעלקר וועלכי ניט ווערן גיהמרזאמט
זיין צו ישראל׃ אונ׳ אין זונדרהייט דען פאל פון דש קיניגרייך דר רומייא׃ אונ׳
נאך פיל אנדר פרגעזייאונגן וועלכי נאך ניט גישעהן זיין אונ׳ ווערן פר גוויש
נאך ערשט פר פילט אונ׳ ביפעסטיגט ווערן׃ דש אלש קענשטו ניט לייקנן׃ אונ׳
זונדר ספק דז דיזי זאכן קען אנדרשט קיינר לייקנן אז דער דש ליכט פון דיא
אן פר לייקנן וויל׃ הירויט איז פר דיא פר שטענדיגי ניט גינוג בוויזן׃

פרק ז

אונ׳ וואש דיא נוצרים אונש פרעגן וויא קואט דש דז אין גלות אלרים זייט
איר ניט לענגר גיוועזן אז פיר הונדרט יאר אונ׳ אין גלות בבל נור
זיבנציג יאר׃ אונ׳ ווארום זייט איר דען אין דאש גלות דר רוֹוייאים שון לענגר
אז פופצעהן הונדרט יאר פר פאלן׃ אונ׳ דש ניט אליין׃ זונדרן אך דז נאך אי
איר זייט גיקואן אין די ערשטי גליות האט איר שון גיוואוסט דש ענד וואן איר
ווערט דר פון דר לזט ווערן׃ דען גאט האט אן אברהם אין דיא נבואה ביקענט
גיאכט דש ענד פון דש גלות אלרים דז עש ווערט זיין נאך פיר הונדרט יאר׃
אונ׳ אזו האט גאט אך ביקענט גיאכט אן ירמי׳ אונ׳ דיא אנדרי נביאים דיא
אין זיין לייט וואורן דש ענד פון גלות בבל דז עש ווערט זיין אם ענד פון זיבנציג
יאר׃ גלייך ירמי׳ כ״ט׃ אונ׳ דש וואר דארום וויל גאטש ווילן איז גיוועזן דז
ער האט זיא גיוועלט אויש דיא ערשטי גליות ארויש העלפן׃ אונ׳ וויל אבר דש ענד
פון דיזן גלות האט גאט אן קיין נביא ביקענט גיאכט אונ׳ זי ווישן ניקש דר פון׃
דרויש פאלגט זונדר צווייבל דז גאטש ווילן ניט איז אום אייך אויש דיזן גלות ארויש
צו ציהן׃ ניארט ווערט אן אייך ביפעסטיגט ווערן דיא פר היישונג וואש פון אייך
גיזאגט איז אין ויקרא כ״ו (אונ׳ איר ווערט פר לארן ווערן אונטר די פעלקר אונ׳
דש לאנד פון אייער פיינד ווערט אייך פר דערבן׃ אונ׳ דש ברענגט אך דער פר

שטאט: ראיט· דען ווען גאטש ווילן ווער גיוועזן אונז אויך אויש דיזן גלות צו
העלפֿן וואָרום האט ער אונז דען אין אזו אין גרוש גלות אזו אין לאנגה
צייט פֿר לאזן· דען איין זאך די דא אין פֿאר פֿלעהן הונדרט יאר ניט גיהערט נאך
גיזעהן איז דש איז ניט אייגליך דז עש גאלט דר נאך ערשט גישעהן:

דארויף קאן מאן אזו ענטפֿרן· דיא אורזאך דז גאט האט דש ענדר פֿון גלות
אלריין ביקענט גימאכט אן אברהם אבינו אז דש· ווייל גאט
האט אים בילובט דז ער וויל אים איין גיבענטשטן זאמן געבן דיא וועלכי זאמן
דש גיבענטשטה לאנד ערבן וואס צו דער צייט איז נאך גישטאנן אונטר דיא אומות
פֿון דיא זיבן פֿעלקר· דארום האט ער אים לאזן וויסן דז זיין זאמן ווערט ניט
שטראקש דש לאנד קריגן אזו באלד אז ער ווערט קינדר האבן· נייארט פֿיר
הונדרט יאר נאך דעם דז זיין זון יצחק ווערט גיבארן זיין· גלייך בראשית
ט"ו (דוא זאלשט וויסן דז דיין זאמן ווערט זיין אז איין פֿרעמדלינג אין איין לאנד
וואש איין ניט צו קומט· אונ' זיא ווערן אונטר זיא דינן אונ' ווערן זיא פּייניגן
פֿיר הונדרט יאר)· אונ' דען פסוק איז אין פֿר ווענדן אונ' אזו אויש ליגן·
דיין זאמן ווערט פֿרעמד זיין אין איין לאנד וואש זיא ניט צו קומט פֿיר הונדרט
יאר אונ' זיא ווערן אונטר זיא דינן אונ' ווערן זיא פּייניגן· אונ' דש קען אן ביווייזן
ווייל דש ווארט (אותם) זיא· ווערט אב גשניטן מיט איין (אתנחתא) דש
ביטייט דז אין דא איז שטיל שטין· אונ' דער גלייכן איז אין אך פֿר שטין אין
שמות י"ב (דען איינר דער דא עסט חמץ ווערט דיזה זעל פֿר שניטן ווערן
פֿון ישראל פֿון דעם ערשטן טאג ביז אן דעם זיבנטן טאג)· דש איז אין פֿר
שטין אזו ווען דש ווארט (ונכרתה) אונ' זיא ווערט פֿר שניטן ווערן· גישריבן
ווער נאך דיזי ווערטר (דעם זיבנטן טאג)· אזו דז דער פסוק איז פֿר ווענדט
אויש גליגט ווערן· אונ' דער גלייכן פסוקים זיינן פֿיל· אונ' אזו פֿינדן מיר
אך דז יצחק אונ' יעקב מיט זיין קינדר ווארן פֿרעמד אין דעם לאנד· גלייך
תהלים ק"ה (אונ' יעקב וואר וואונן אז איין פֿרעמדר אין דש לאנד פֿון חם)·
אונ' בראשית מ"ז (אונ' זיא זאגטן צו פּרעה מיר זיינן גיקומן אום אונש וואש
אויף צו האלטן אין דעם לאנד)· אונ' זיא האבן זיך אויך גיהאלטן אין דש לאנד
פֿון דיא פלשתים אונ' אין דש לאנד כנען פֿון דיא צייט אז יצחק וואר גיבארן
ביז יעקב קאם נאך מצרים הונדרט אונ' נייציג יאר· דען יעקב וואר הונדרט
אונ' דרייסיג יאר אלט אז ער גיגן קעם מצרים· אונ' יצחק וואר זעכציג יאר
אלט אז ער האט יעקב גיוואונן· אלזו דז פֿון דיא צייט אז יעקב מיט זיין קינדר
זיינן גיקומן קעגן מצרים איז ניט מער אבר גיבליבן אז צווייא הונדרט אונ' צעהן
יאר פֿון דיא פֿיר הונדרט יאר די גאט האט גיווארנירט דז די קינדר פֿון אברהם
זאלן זיין אין פֿרעמדן לאנד· אונ' מאן קען ניט זאגן דז זיא האבן זיך אין מצרים
אליינט אויף גיהאלטן פֿיר הונדרט יאר· דען קהת וואר איט אונטר דיא דא

גיגן

גינגן נאך מצרים · אונ׳ ווען מאן טון זעלט רעכנן אל דיא יארן פֿון קהת אונ׳
פֿון זיין זון עמרם אונ׳ דיא אכציג יאר פֿון משה דיא ער אלט וואר אז ישראל
גינגן אויז מצרים זעלט אלש מיט אננדר ניט מער ביטראגן אז דרייא הונדרט
אונ׳ פֿופֿציג יאר · אונ׳ דען מוז מאן נאך ערשט אב ציהן דיא יארן פֿון קהת דיא
ער האט גילעבט אי ער איז גיקומן נאך מצרים אונ׳ נאך דעם ער האט עמרם
גיוואונן · אונ׳ אוך דיא יארן דיא עמרם האט גילעבט נאך דעם ער האט משה
גיוואונן · אלזו ווערט פֿאלגן דז דיא פֿיר הונדרט יאר האבן אן גיהובן פֿון דיא
צייט אז אונזר פֿאטר יצחק איז גיבארן · אונ׳ דיא טעג דיא גאט האט ביפֿולן דז זיא
זאלן אין פֿרעמדן לאנד זיין מוז מאן דיא אנדרי לענדר מיט רעכנן וואורין זיא
האבן זיך אויך גיהאלטן ביז זיא זיינן גיקומן נאך מצרים מיט דיא פֿרעמדהייט
אונ׳ דינשט אונ׳ פיין וואש זיא האבן אויז גישטאנדן אין מצרים אונ׳ דש האט
אלש מיט אננדר גיווערט פֿיר הונדרט יאר · אונ׳ די אורזך וואראום איבר זיא איז
ביפֿולן גיווארן דז זיא זאלן זיך מוזן אין מצרים ביז צו דער צייט אויף האלטן · דיא
האט דער פסוק ביטייטן אין בראשית ט״ו (אונ׳ דש פֿירדי גבירד זאלן ווידר
הער קומן וויל דיא זינד פֿון דען אמורי איז ביז צו דיזר צייט נאך ניט פֿר פֿולט) ·
אונ׳ דז ער זאגט דש פֿירדי גבירד דש איז קהת עמרם אונ׳ אהרן אונ׳ אלעזר ·
אונ׳ דז ער זאגט וויל דיא זינד פֿון דען אמורי איז נאך ניט פֿר פֿולט · דש איז
צו פֿר שטין דז פֿר דיא צייט איז זיין מאס נאך ניט פֿר פֿילט · אונ׳ ער מעלדט
דארום דען אמורי · וויל ער וואר דער שטארקשטר אונטר דיא זיבן פֿעלקר
אונ׳ אונטר אים מוז מאן אל דיא אנדרי מיט פֿר שטין · גלייך עמוס ב׳ (אונ׳ איך
הב פֿר זיא דען אמורי פֿר טילגט דער אזו הויך וואר אז דיא טענן בעם אונ׳
אזו שטארק אז דיא אייכן בעם) · אונ׳ דז דיא שריפֿט זאגט אין שמות י״ב
(אונ׳ דיא קינדר ישראל האבן גיוואונט אין מצרים פֿיר הונדרט אונ׳ דרייסיג
יאר) · דש איז צו פֿאר שטין ביז דיא פֿיר הונדרט אונ׳ דרייסיג יאר ווארן גאנץ
ענדי · דען דש ביפֿעל איז אויז גיגאנגן איבר דיא קינדר פֿון אונזר פֿאטר
אברהם דז זיא זאלן זיין אין פֿרעמדהייט אונ׳ דינשטבארקייט אונ׳ פיין ניט מער
אז פֿיר הונדרט יאר · אונ׳ דיא דרייסיג יאר זיינן נאך דער בייא גיקומן פֿון
וועגן דיא זינד פֿון דיא צו דער צייט זיינן גיוועזט · גלייך יחזקאל כ׳ (אונ׳ זיא
ווארן ווידר שפעניג קעגן מיר אונ׳ האבן מיר ניט וועלן פֿאלגן · זיא האבן קיינר
דיא אונגווערדיקייט פֿון מיר אויגן אוועק גיווארפֿן · אונ׳ דיא גרייאליכקייט
פֿון מצרים האבן זיא ניט פֿר לאזן · דארום האב איך גיזאגט מיין צארן איבר
זיא אויש צו גיסן אום מיין צארן אן זיא צו פֿולענדן אין דש לאנד פֿון מצרים) · אונ׳
דארום האט איר גלות נאך דרייסיג יאר לענגר גיווערט · אונ׳ זיא ווערן וואול
ווערט גיוועזן דז זיא העטן נאך לענגר זעלן אין גלות זיין · נייארט וויל זיא
האבן צו גאט גישריאן פֿון וועגן דען שווערן דינשט אונ׳ פיין גלייך שמות ב׳

(אונ׳ דיא קינדר ישראל זיפֿצטן פֿון וועגן דען דינשט אונ׳ זיא שריאן אונ׳ איר
גישרייא גינג אויף צו גאט פֿון וועגן דען דינשט)· אונ׳ שמות ג׳ (אונ׳
איצונדר איז דש גישרייא דר קינדר ישראל צו איר גיקומן)· דארום איז צו פֿר
שטין דז זיא ווערן נאך ניט ווערט גיוועזן דר לייזט צו ווערן ווען דיא צייט
איז אויס גיוועזן דיא גאט האט איבר זיא גשטעלט· נייארט גאט האט איר
גשרייא אונ׳ איר גירוף אן גינומן פֿון וועגן דען גרושן צער וואש זיא הבן גיהאט·
אונ׳ מן אוז זיך דאריבר ניט פֿאר וואונדרן דז איר גלות איז דר לענגירט גיווארן·
דען זיא הבן דאך נאך פֿירצינג יאר לענגר אין דיא מדבר בלייבן פֿון וועגן
דיא זינד דר מרגלים דען ווען דיא זינד ווער ניט גוועזן וועהרן זי פֿארט אין ארץ
ישראל גיקומן· נאך גלייך וואול איז אן זיא ביפֿעסטיגט גיווארן דיא פֿר
הייסונג דז דש פֿירדי גיבירד זאלן ווידר הער קומן גלייך איר הבן ביטייטן:

אזו אך דיא אורזאך דר ביקענט אמאלונג פֿון דש ענד פֿון גלות בבל אן ירמיה
הנביא וואר דש· וויל דש גלות בבל איז זיא אויף גליגט גיווארן וויל זיא
האבן קיין שמיטה גיהאלטן· דען וויל זיא נאך אין איר לאנד וואהרן האבן זיא
אין זיבנצינג שמיטות ניט גירואט דארום האבן זיא אוין אין גלות זיבצינג יאר נאך
אנאנדר רואן· גלייך ויקרא כ״ו (דש זעלביגה מאל ווערט דיא ערד בווילגט
ווערן פֿון איר שמיטות אזו לאנג אז זיא ווערט פֿר וויסט זיין אונ׳ איר ווערט זיין
אין אייער פֿיינדן לאנד דען ווערט דיא ערד רואן אונ׳ ווערט בווילגט ווערן פֿון
איר שמיטות אזו לאנג אז זיא ווערט וויסט זיין ווערט זיא רואן אזו לאנג אז זיא
האט ניט גירואט אין אייער שמיטות אז איר האט דריגן גיוואונט)· אונ׳
דברי הימים ב׳ ל״ו (צו דר פֿילן דיא ריד פֿון גאט דורך דש מויל פֿון ירמי׳ ביז
דיא ערד איז ביווילגט פֿון איר שמיטות אזו לאנג אז זיא וואר פֿר וויסט האט
זיא גירואט צו פֿר פֿילן דיא זיבצינג יאר):

אבר דיא אורזאך ווארום דז ניט ביקענט איז דש ענד פֿון דיזן גלות וואורין
איר איצונדר זיין· איז דש· וויל דש גלות איז גיאורדנירט גיווארן אום
צו פֿר געבן דיא זינד אונ׳ איסטאמט דיא ישראל גיזינדיגט האבן פֿון דעם טאג אז
זיא זיינן אין דש לאנד גיקומן ביז אז זיא קאמן אין גלות· דען דיא זינד זיינן אין
שווערי אונגרייניקייט פֿר דיא זילן דר זינדיגר· אונ׳ דיא טיירן צווישן זיא אונ׳
גאט· דארום האבן זיא ניטיג אויש גיוועשן אונ׳ גירייניקט צו ווערן דורך דיא
פֿיל שלאגן אונ׳ פּלאג דיא זיא אויש שטין אין דיא לאנגי צייט פֿון דיזן גלות· דען
אין גלות בבל זיינן זיא ניט רעכט גירייניגט גיווארן דען און האט זיא ניט אבר
פֿר געבן אז דיא זינד פֿון שמיטה דיא זיא ניט גיהאלטן האבן אז זיא וואונטן אין
ארץ ישראל· אבר דיא אנדרי זינד אונ׳ איסטאמטן אז הורריא אונ׳ אב געטרייא
אונ׳ בלוט פֿר גיסונג אונ׳ נאך אנדרי זינד דיא וואורן אינן ניט פֿר געבן אין
גלות בבל פֿון וועגן דיא קורצהייט דר צייט· דארום האט דיא געטליכה ווייזהייט

גיאורדנירט

גיוורנירט דז דיא זאלן קומן אין דיזן גלות אונ׳ זאלן איין זער לאנגה צייט דרינן בלייבן ביז אין די לעצטי טעג דז זיא זאלן איר שטראף׳ אונטפֿאנגן אום אב צו טון די איסטמט פֿון דיא אב געטרייא אונ׳ צו מאכן פֿר גין דיא זינד פֿון הוררייא אונ׳ צו פֿר געבן דיא אונגירעכטיקייט פֿון בלוט פֿר גיסונג · גלייך יחזקאל כ״ב (אונ׳ איך וויל דיך פֿר שפרייטן אונטר דיא פֿעלקר אונ׳ צו שטרייאן אין דיא לענדר אונ׳ וויל דיין זינד גאנצן אונ׳ גאר פֿון דיר אב טון) · אונ׳ איכה ד׳ (דיין זינד איז אויס ענד דוא טאכטר ציון ער ווערט דיך ניט מער פֿר טרייבן) · אבר אין גלות בבל ניט אויז גלייכט דז איר זינד וואורן נאך ניט פֿר געבן אוז נור אויס גלייכט דיא זינד פֿון שטיטה · אונדרן אך דז זיא האבן נאך מער גיזינדיגט · דארום האבן זיא אויך נאך איין מאל פֿר טריבן ווערן אום אל איר אונגירעכטיקייט אונ׳ זינד צו פֿר געבן · דען נאך דעם אז אונזרי זינד ווערן פֿר געבן זיין אונ׳ אונזרי אונרייניקייט ווערן אב גיטאן ווערן דורך דיא פיין פֿון דיזן שווערן אונ׳ ביטרן גלות · דען ווערט קיינר מער זינדיגן אונ׳ ווערט אן אונז ביפֿעסטיגט ווערן ווש גישריבן שטיט אין דברים ל׳ (אונ׳ גאט דיין גאט ווערט ביטניידן דיין הערץ אונ׳ דש הערץ פֿון דיין זאמן צו ליב האבן גאט דיין גאט מיט דיין גאנצן הערצן אונ׳ מיט דיין גאנצה זיל ווא דורך דוא ווערשט לעבן) · אונ׳ יחזקאל ל״ו (אונ׳ איך ווער אייך געבן איין נייא הערץ אונ׳ איין נייא גייסט ווער איך אין אייך געבן אונ׳ איך ווער מאכן דז איר ווערט אין מיין גיזעצן גין אונ׳ מיין גריכט היטן אונ׳ טון) · אונ׳ נאך מער אנדרי פֿר הייסונגן דיא נאך ניט זיינן גישעהן · אונ׳ וויל דר ווילן פֿון גאט איז דז דיא טעג פֿון דיזן גלות זאלן זער וואונדרבארליך לאנג גיווערן פֿון וועגן אונזרי פֿיל זינד אונ׳ איסטמטן · אונ׳ דז די פֿול קומנליכה אונ׳ אייביגליכה דר לייזונג הענגט אן אונזר תשובה · דארום האט זיין געטליכה ווייזהייט גיווארנירט צו פֿר העלן דש ענד פֿון דיא דר לייזונג דיא נאך קומן ווערט דז אך זעלבשט דיא נביאים זאלן ניקט דר פֿון וויסן · גלייך דברים ל״ב (עס איז בייא איר פֿר בארגן · פֿר זיגלט אין אייני ביהעלטניש) · אונ׳ דניאל י״ב (דיא זאכן זיינן פֿר שלאסן אונ׳ פֿר זיגלט ביז צום ענד) · דען ווען אן זעלט וויסן ווען דש ענד ווערט זיין פֿון דיא לעצטי טעג · זעלטן פֿיל ווייבי הערצר דר דורך גישטרויכלט ווערן אונ׳ זעלט איין זער גרושר שאדן דר פֿון קומן · דען דיא אין גלות זיין זעלטן דיא האפֿנונג פֿר לירן פֿון דיא גאולה אונ׳ דש זעלט איין אורזאך זיין דז זיא זעלטן פֿון זיך אב רייסן דש יאך פֿון דיא תורה אונ׳ אלות גלייך וויא שון בייא פֿיל גישעהן איז · אונ׳ ווש אן גיט דש ענד פֿון גלות מצרים ווען שון דז אן אונזר פֿאטר אברהם איז בישיידנטליך דר פֿון גיזאגט · נאך גלייך וואז גפֿינדן איר אין דיא שריפֿט צווייא פֿר שיידני צייטן · דש איינה איז פֿון פֿיר הונדרט אונ׳ דרייסיג יאר אונ׳ אך פֿיר הונדרט יאר · אונ׳ דיזי צווייא צאל האבן אן גיפֿאנגן איין לאנגה צייט דר פֿור אי יעקב מיט זיין קינדר זיינן נאך מצרים

גיגאנגן גלייך איר האבן בישיידן · אבר דש רעכֿטה ענד איז אן דיזא אײנשטה
ניט ביקענט גיוועזן ביז זיא גינגן אויש אלריק · אונ׳ אזו פֿינדן איר אך פֿון דאש
ענד פֿון גלות בבל ווען טון אן ירמיה הנביא איז בישיידליך דר פֿון גיזאגט גיוואָרן
נאך גלייך וואל פֿינדן איר צווייא פֿר טײדינגה ענדן · דען אין ירמי׳ כ״ט שטיט
(נאך דעם דז אין בבל ווערן זיבנציג יאר דר פֿילט זיין ווער איך אן אייך
גידענקן) · אונ׳ אין דניאל ט׳ שטיט (נאך דיא דר פֿילונג דר פֿר וויסטונג
ירושלים זיבנציג יאר) · אונ׳ צווישן דיזי צווייא צאלן וואָרן איין אונ׳ צוואנציג יאר ·
אלזו דז דש רעכֿטי ענד וואר בייא זיא ניט ביקענט ביז אם צווייאטן
יאר פֿון דעם קיניג דריוש דא וואָרן אויש דיא זיבנציג יאר נאך דיא פֿר וויסטונג
פֿון ירושלים אונ׳ דען בויאטן זיא דיא שטאט אונ׳ ביגליקטן פֿולגנט דיא
פראפֿעצייאונג פֿון חגי אונ׳ זכרי׳ · נוא קען מן אב נעמן פֿון דיזי צווייא ענדן
פֿון גלות אלריק אונ׳ בבל פֿון וועלכי קלאר אונ׳ טייטליך איז גיזאגט גיוואָרן
אונ׳ האבן ווניג לייט בילאפֿן · אונ׳ דאך האבן זיא פֿון דש רעכֿטי ענד ניט
גיוואר גוואָרדן ביז צום אלר לעצטן · נאך פֿיל אער דש ענד פֿון דיזש פֿר
הוליכה לאנגה גלות וועלכש מיט פֿר שלאסנה אונ׳ פֿר זיגלטה ריד איז גיזאגט
גיוואָרן · דז קיינר קען גיוואר ווערן ווען דש ענד ווערט זיין ביז אין דיא
לעצטה צייט · אונ׳ ווען טון איר פֿינדן פֿון דיא פֿר שפרעכֿונג פֿון דיזן ענד
אין דניאל אין צווייא ערטר אונ׳ אין צווייא אר לייא שפראכֿן · איז דאך קיין אונטר
שייד דרין אונ׳ קומן ביידי איבר איין נייארט דז אין איין אורט אין דניאל י״ב
שטיט דר פֿון אין לשון הקודש (דען אין צווייא צייטן אונ׳ איין האלבי אונ׳ אז עש
ווערט פֿולענדט זיין דיא פֿאר שלאגנהייט פֿון די מאכֿט פֿון דאש הייליגה פֿאלק
ווערן אלי דיזי זאכֿן איין ענד האבן) · אונ׳ אויך איין אנדרן אורט אין דניאל
ז׳ שטיט עש אין תרגום לשון (אונ׳ זיא ווערן אין זיין האנט גיגעבן ווערן ביז
צווייא צייטן אונ׳ איין האלבי) · אונ׳ ווען טון אין דיזי צווייא פסוקים גאר קיין
פֿר ענדרונג נאך אונטר שייד איז · נאך גלייך וואל וויל עש איז גאנץ פֿר
בורגנטליך אונ׳ אונביטשיידליך דר פֿון גירעט גיוואָרדן · קען קיין פֿר שטענדיגר
מאן קיין רעכֿטן פֿר שטאנד קריגן פֿון דיזי רעכֿטי פֿר שפראכֿינה צייט · ניט
אליינט וויל דר פֿר שטאנד פֿון דען מענטש צו שוואך דר צו איז · זונדרן אך וויל
דיא זאך איז צו טיף צו פֿר שטין · דען דניאל הנביא אין וועלכן דר רוח הקודש
פֿון גאט וואר אין גיגעבן אונ׳ האט מיט אים גירעט · ווען טון ער האט פֿר
שלאסיני זאכֿן גיאפֿנבארט אונ׳ פֿר קניפטי זאכֿן לאס גימאכֿט ·
האט ער דאך דש רעכֿטי ענד ניט פֿר שטאנדן · גלייך וויא ער האט
גיזאגט אין דניאל י״ב (אונ׳ איך הב עש גהערט אונ׳ ניט פֿר שטאנדן) · אונ׳
ער פֿרעגט דעם מלאך ער זאל עש אים ביקענט מאכֿן אונ׳ ער האט ניט גוועלט
גלייך וויטר שטיט (אונ׳ ער זאגט גיא דניאל דען דיא זאכֿן זיינן פֿר שלאסן אונ׳

פֿר זיגלט ביז צו דיא צייט פֿון דש ענד) · אונ' דאר פֿון שטיט אין דברים ל"ב (עש איז בייא איר פֿר בורגן אונ' פֿר זיגלט אין אייני ביהעלטניש) · אונ' דז ער זאגט (אז דיא מאכט פֿון דש היילינגה פֿאלק ווערט גאנץ אונ' גאר פֿר שלאגן זיין ווערן אל דיזי זאכן צו ענד זיין) · דאר פֿון שטיט אין דברים ל"ב (אז ער ווערט זעהן דז דר פֿיינד איבר האנט נעמט אונ' קיין העלפֿר נאך בייא שטאנד איז) :

אונ' אזו פֿינדן וויר אך אין איר (אקטא אפוסטולורום) פרק א' פסוק ו' דז דיא גיזאנטן פֿון ישו האבן גיפֿרעגט אוב דוא ווילשט אילונד ווידר צו רעכט ברענגן דש קיניגרייך פֿון ישראל · האט ער זיא גיענטפֿרט איר גיהערט ניט צו ווישן דיא צייטן דיא גאט האט אין זיין מאכט גיהאלטן · דארויש קענט איר זעהן דז דיא דש האבן גיפֿרעגט דיא האבן גיוואוסט דז דש קיניגרייך ווערט אין דיא צו קונפֿטי צייט ווידר הערשטעלט ווערן · אונ' דש איז קעגן דיא איינונג פֿון דיא פֿעלקר דר נוצרים · אונ' דער דארויף האט גיענטפֿרט דער האט צו קענן גיגעבן דז ער וואר ניט דער פֿר האפֿטר משיח גלייך דיא אן אים גלויבן זאגן · דען ער האט דאך זעלבשט ניט גיזאגט דז ער ווערט דש קיניגרייך ווידר הערשטעלן אונ' דז קיין מענש קען וויסן דש ענד פֿון דיזן גלות נייארט השם יתברך ווענלכנש פֿר שטאנד ניט צו ערפֿארשן איז · אונ' דאר בייא אזו אן נאך פֿר שטין דז אונזרי ערלייזונג פֿון דיזן גלות הענגט אן איין פֿולקומענליכה תשובה גלייך ביטיידליך גישריבן שטיט אין דברים ל' (אונ' אז אל דיזי זאכן ווערן דיר איבר גיקומן זיין · דיא בענטשונג אונ' פֿלוכונג דיא איך האב דיר פֿור גישטעלט · אונ' דוא ווערשט דיר דש צו הערצן נעמן אונטר אלי פֿעלקר וואו דיך גאט דיין גאט האט פֿר שטושן · אונ' ווערשט ווידר קערן צו גאט דיין גאט אונ' ווערשט זיין שטים פֿאלגן אין אלים וויא איך דיר היינט גביט דוא אונ' דיין קינדר מיט דיין גאנצן הערצן אונ' גאנצה זיל · דען ווערט גאט דיין גאט ווידר קערן דיין גיפֿאנגני אונ' ווערט זיך איבר דיר דר באראן אונ' ווערט דיך ווידר איין זאמלן פֿון אלי פֿעלקר וואו גאט דיין גאט האט דיך הין פֿר שפרייט · אונ' ווען דוא אך זעלטשט פֿר שטושן זיין ביז אם ענד דר הימלן ווערט דיך גאט דיין גאט פֿון דארטן פֿר זאמלן אונ' ווידר היים נעמן · אונ' גאט דיין גאט ווערט דיך ברענגן אין דש לאנד וואש דיין עלטרן האבן גיערבט אונ' דוא ווערשט עש ערבן אונ' ער ווערט דיר גוטש טון אונ' דיך פֿר מערן נאך מער אז דיין עלטרן · אונ' גאט דיין גאט ווערט ביטשניידן דיין הערץ אונ' דש הערץ פֿון דיין זאמן) · אונ' דיא תשובה הענגט אן אונזר אייגינה פֿרייא ווילונג אונ' ווילן אונ' מן קען קיין גווישה צייט דר צו שטעלן וויל דיא מאכט איז אין אונזר הענדן אום דיזה לאנגה צייט פֿון דש ענד צו פֿר קארצן ווען איר וועלטן נור צו גאט יתברך ווידר קערן מיט אל אונזרי הערצר מיט איין גאנצה פֿול קומענליכה

מיר קערונג. אונ' אזו אך ווען טון רז דיא לייט פון דט ענד דר ערלזונג בייא גאט יתברך ביקענט אין: דש קען דרום אין אונזר פרייהייט ניקט הינדרן גלייך דמר פון קלאר ביטייערן איז בייא דיא זעלביגי דיא דא וואל ביטראכטן דיא דיר פון דיא קלוגי דיא אלט וואר האפטיג אונ' וואל פר שטין. אונ' ואש זיא ברענגן אויש ויקרא כ"ו (אונ' איר ווערט פר לארן ווערן אונטר דיא פעלקר אונ' דש לאנד פון אייער פיינד ווערט אייך פר דערבן). דש איז ניט צו פר שטין פון איין רעכטי פר לירונג. דען אין אונזר שפראך ווערט איין אראר גינענט אין איוב ל"א (איין פר לאריגר זונדר קלייד) אונ' אין משלי ל"א (גיבט שטרקן טרונק אן איין פר לארינן). אך ווערט איין פר אירטר איין פר לאריגר גינענט אין תהילים קי"ט (איך בין פר אירט אז איין פר לארן לאם זוך דיין קנעכט). אונ' דברים כ"ב (אונ' אזו זאלשטו טון איט אליק וואש דיין ברודר האט פר לארן). אונ' דאר פון שטיט אין ישעי' כ"ז (אונ' זיא ווערן קומן דיא פר לארן זיין אין דש לאנד פון אשור אונ' דיא פר שטוסן זיין אין דש לאנד פון מצרים). אונ' דש קען ניט אויש גיליגט ווערן פון איין רעכטי פר לירונג. דען ער זאגט אין ויקרא כ"ו (אונ' ווען זיא טון ווערן זיין אין איר פיינדן לאנד ווער איך זיא ניט פר שאעהן נאך פר אונווערדיגן צו פר דערבן זיא אום איין פר בונד דעם איך איט זיא הב צו פר שטערן. דען איך בין גאט איר גאט). אונ' ישעי' ס"ו (דען גלייך אזו דיא נייאי הימלן אונ' ערד דיא איך הב בישאפן בלייבן פר איר שטין זאגט גאט. אזו ווערט אייער זאאן אונ' אייער נאאן אזו לייט בלייבן). אונ' ירמי' ל' (דען איך בין איט דיר זאגט גאט צו העלפן דיר. דען איך ווער אמכן איין פר דערבניש אונטר אלי פעלקר וואו איך האב דיך הין פר שפרייט אבר דיך ווער איך ניט פר דערבן. אונ' איך ווער דיך שטראפן איט גריכט אבר איך ווער דיך ניט גאנצן אונ' גאר פר טילגן). אונ' רז ער זאגט אין ויקרא כ"ו (אונ' דש לאנד פון אייער פיינד ווערט אייך פר דערבן). דש איז צו פר שטין פון דיא אין גלות שטערבן. גלייך במדבר י"ג (דש לאנד פר דערבט איר איוואונר). אונ' אך פון דיא זיך לאזן טיטן פון דיא פעלקר פון וועגן (קידוש השם) רז זיא ווילן גאט ניט פר לייקינן. גלייך תהילים מ"ד (דען פון דייכט וועגן ווערן איר אלי טאג דר שלאגן. איר זיין גיאכט אז איין שאף דש צו דיא שעכטונג ווערט גפירט) אונ' ואש דיא נוצרים אונט פאר האלטן פון וועגן דיא לאנגה לייט אונ' זאגן רז איין זאך דיא אין פופצעהן הונדרט יאר איז ניט גיהערט נאך גיזעהן גיוארדן דש קען אום איגליך דר נאך גישעהן. דיא ענטפרט דרויף איז גאנץ קלאר. דען פון דיא ביטעפניט דר וועלט ביז אז ישראל גיגאן אויש מצרים וואר שון פר בייא צווייא טויזנט אונ' פיר הונדרט אונ' אכט אונ' פירציג יאר. אונ' אין דיזר גאנצה לאנגה לייט וואורן נאך קיין צייכן אונ' וואונדר גיהערט נאך גיזעהן אין די וועלט גלייך וויא גישעהן איז אין אויש גאנג פון מצרים איט די

לעהן זכות אונזרי צו שפאלטונג פֿונדט ים סוף אונ׳ דז דר אונאיז פֿון הימל גיפֿאלן
אונ׳ וויא זיא שטונדן ביים דעם בערג סיני · אלזו דז דיזה גמגלה לאנגה צייט האט
ניקט קעניגן הינדרן אן אל די ווארנדר לייבן דז זיא זיין גלייך וואול דר כמוך גיזעהן
גיווארן ווען שון אן האט זיא פֿר דיא לייט נאך ניט גיזעהן · אונ׳ דרויף האט
דיא תורה אן גיזייגט אין דברים ד׳ (פֿרעג נור נאך דיא ערשטי טעג דיא פֿור
דיר זיינן גיוועזן פֿון דעם טאג אן אז גאט האט איין מענש בישאפֿן אויף דיא ערד
אונ׳ פֿון איין ענד דר הימל ביז אן דז אנדרי ענד אוב וואול דר גלייכן גרושה זאך
איז גישעהן אודר דר הערט גיווארדן · האט דען וואול איין פֿאלק גהאט שטים
גיהערט רידן אויז איטן דז פֿייאר גלייך וויא דוא האשט גיהערט אונ׳ איז לעבן
גיבליבן · אודר האט דען גאט נאך אער אזו איין לייכן גיטאן צו נעאן פֿר זיך
איין פֿאלק אויז איטן דז אנדרי איט לייכן אונ׳ ווונדר אונ׳ שטרייט אונ׳ איט
איין שטארקי האנט אונ׳ אויז גישטרעקטן אריק אונ׳ איט גרושי פֿורכט גלייך
וויא גאט אי״ער גאט האט איט אייך גיטאן אין אצרים פֿר דיין אויגן) · גלייך
וויא דיזה זאך האט וואול בישייבן דר חכם ר׳ יצחק ערמאה אין זיין ספֿר עקידת
יצחק אין ואתחנן שער פ״ח אונ׳ אין זיין ספֿר דז דא הייסט חזות קשה שער י״ב
אונ׳ דמר פֿון האט אך גישעלדט דער חכם ר׳ יצחק אברבנאל אין זיין ספֿר
מרכבת המשנה אין ואתחנן · אונ׳ אוך זעלבשט דיא דאר קינן דיספוטירן
די גלויבן נאך אירי אייכונגן אונ׳ שטעלונגן דז איר אשיח האט דיא צילן דר ערשטן
צדיקים גלייך אז אדם הבל שת נח עבר אברהם יצחק יעקב אונ׳ נאך אער
אנדרי דר צייט פֿון דען שטן דער איבר זיא האט גיהערשט נאך דעם דז שון פֿיר
טויזנט יאר פֿר ביים ווארן יאוג׳ ווארום זאלן זיא דען ניט גלויבן דז גאט ווערט
ישראל דר לייזן אויז דיזן גלות וועלכש אונגיפֿער האלב אזו לאנג ווערט גיוועהרן ·
דז איז איין גיזונגזאאה ענטפֿרט וועלכש קיינר קען לייקן אז איין
אונפֿרשטענדיגר אונ׳ איין גיוואלדט אאן דער קיין רעדן וויל פֿר שטין:

פרק ח

איין גרויסר חכם דר נוצרים האט קעגן איר גדיספוטירט אונ׳ זאגט ווען
גאטש ווילן ווער אום אייך אויז דיזן גלות צו העלפֿן אונ׳ אייך אין ארץ ישראל
צו ברענגן וועלכש פֿר טיילט איז צו די צוועלף גישלעכטר פֿון ישראל דז איין אידר
גישלעכט זאל זיין בזונדר טייל האבן · דען העט איין אידר אוז ויסן וואש
פֿר איין גישלעכט ער איז · ווער פֿון ראובן אודר שמעון אודר פֿון איין אנדרי
שבט איז · זאז דז ווען זיא זעלטן ווידר אין איר לאנד קואן זעלט איין אידר שבט
ערבן זיין טייל וואש אים צו קואט · אבר אילונדר וייל דאך אלי גישלעכטר אונטר
אנגנדר פֿר אענגט זיין אונ׳ קיינר ווייס ניט אויז וואש פֿר איין גישלעכט ער איז ·

דרום איז עש אוממיגליך דז איר קענט ווידר אין אייער לנד קומן אום דש
זעלביגה צו ערבן אז אין דיא ערשטי צייט:

איך ענטפֿרטי אים אזו · דוא זאגשט וויטן דז דיא צעהן גישלעכטר וועלכי
דער שלמנאסר דר קיניג פֿון אשור האט פֿר טריבן קען חלח אונ׳ חבור · וויל
זיא וואָרן אויז אננדר אין איין זייט פֿון דיא וועלט אונ׳ איין אידר גישלעכט האט
זיך ביזונדר בייא אננדר גיהאלטן זא קען איין אידר נאך זיין גישלעכט · גלייך
וויא ביקענט איז אויז דיא ספֿרים אונ׳ אויז דיא דר צילונג דר זעלבי דיא זיא
האבן גיזעהן · אונ׳ גלייך פֿר אנטוורט אין דיא דריי ביטרייבונג פֿון ר׳
בנימין ז״ל · ניימרט אין דיזי צעהנדר פֿון דרום אונ׳ ישמעאל זייגן ניט אבר פֿר
טריבן גיוואָרן אז דז גישלעכט יהודה אונ׳ בנימין אונ׳ איין טייל פֿון שבט לוי אונ׳
פֿון דיא קינדר פֿון אהרן הכהן אונ׳ דיא זיין ביקענט אבר וויט אז ישראל פֿר
שפרייט זיין · אונ׳ זייגן ניט אבר פֿר אענגט אז יהודה אונ׳ בנימין אונ׳ דש איז
אום צוויא אורזכן דש איינה איז וויל זיא זייגן פֿר שפרייט אין פֿיל לענדר איין
ואנדר באַרליכה אונגעטיגליכה פֿר שפרייטונג · אונ׳ דש אנדרי איז וויל שבט
בנימין וואר ביהעפֿט אונ׳ פֿר קניפֿט מיט שבט יהודה אונ׳ וואָרן נאך דען נאמן
פֿון יהודה גיגענט גלייך אסתר ב׳ (איין אמן פֿון יהודה וואר אין דיא שטאט
שושן אונ׳ זיין נאמן וואר מרדכי דר זון פֿון יאיר דר זון פֿון שמעי דער זון פֿון קיש
אויז דש גישלעכט פֿון בנימין) · דרום קענשטו זעהן דז דער פֿרוואר מרדכי
וואר איין יהודי אבן טון ער וואר אויז דש גישלעכט פֿון בנימין · דען וויל דיזי
צוויא גישלעכטר וואָרן פֿר איינגט אין אירן ערב טייל אין ירושלים דרום וואָרן
זיא ביידן איין גישלעכט גינענט · גלייך מלכים א׳ י״א (אונ׳ איך וויל דיר געבן
צעהן גישלעכטר אונ׳ דש איינה גישלעכט זאל פֿר אים זיין) · אונ׳ מלכים ב׳
י״ז (אונ׳ גאט וואר זער צערניג איבר ישראל אונ׳ האט זיא פֿון זיך אב גיטאן אונ׳
עש בליב ניט אבר איבר אז דש גישלעכט יהודה אליינט) · זא קענשטו זעהן
דז דיא שריפֿט רעכינט דיא צוויא גישלעכטר יהודה אונ׳ בנימין פֿר איין
גישלעכט אויז גיזאגטי אורזאך · אונ׳ דרום ווערן איר צוויא גישלעכטר
יהודה אונ׳ בנימין מיט דען נאמן פֿון שבט יהודה גינענט · אונ׳ אך זעלבשט
דער אויז שבט בנימין איז ווערט יהודי גינענט גלייך וויא דער פֿרואר מרדכי
איז גינענט גיוואָרן · נור אליין דיא כהנים אונ׳ לוים וואָרן נאך איר שבט גינענט ·
אזו אך דיא איבר הערן דיא איבר אונש רעגירן דיא זייגן בייא אונש ביקענט
דז זיא זייגן פֿר גוויש פֿון דיא אב קומט פֿון דוד המלך · נור אליין דש גאַיינה
פֿאלק פֿון יהודה אונ׳ בנימין אין ווערט פֿר אישונג אילונדר אין גלות ניט פֿיל
גילעגין איז · אונ׳ דרום ווערשטו נירגנץ אין דיא שריפֿט פֿינדן דז ישראל
ווערן יהודים גינענט אז נאך די צייט דר פֿר טרייבונג דר צעהן גישלעכטר נאך
גלייך וויא האט אונש גאט ביזובט דורך דעם נביא יחזקאל אין מ״ז אונ׳ מ״ח דז

אין דיא צו קומנדה ערלייזונג. אז ישמעאל הערן גין אויש דיזן גלות ווערט דש
אונד פר טיילט ווערן אונטר דיא צוועלף גישלעכטר פון ישראל. אונ' דז איין
אידר פון דיא צוועלף גישלעכטר ווערט המקום איין ביזונדרה פארט אין ירושלים
וואו דורך ער ווערט קענן אריין גין פון זיין ערב לאנד. אונ' דיא פארטן ווערן
גינענט ווערן נאך דיא נעמן דר קינדר ישראל וועלכיש אז ניט גוועזן איז אין דיא
צייט פון דש צווייטה בית המקדש. דען דש זעלביגה מאל ווארן דיא צעהן
גישלעכטר נאך ניט ווידר גיקומן אויש דיא גיפענקניש נייארט איין איניג פון
דש גישלעכט יהודה אונ' בנימין. אונ' ווען שון דיזי צוויא גישלעכטר זיין
אילונד אין גלות אונטר אנדרר פר מענגט אונ' קיינר וויש זיין שבט ניט. אבר
פון דיא צייט דר ערלייזונג אונ' ווייטר ווערן דיא צוויא גישלעכטר אך איין אידר
וויסן וואו ער הער איז. דען צו דער צייט ווערט אליהו הנביא קומן אונ' ווערט
איין אידר רעכנן נאך זיין שבט. אונ' אך זעלבשט דיא גרים זיך ווערן
אגייר זיין אין גלות אונטר וואש פר איין שבט ער אמג קומן. אז זיא ווערן אויש
דען גלות גין ווערן זיא אזו וואול איין ערב טייל אונטר זיא קריגן אז דער אין דעם
זעלביגן שבט גיבארן איז. גלייך יחזקאל מ״ז (אונ' עש ווערט זיין אין דעם
זעלביגן שבט וואו דער גר ווערט וואונן דארטן זאלט איר אים זיין ערב טייל
געבן שפרעכט גאט דער הער) :

אילונד וויל איך אן היבן צו טרייבן וואש דיא חכמים דר נוצרים האבן איט איר
גידיטשפוטירט אויש דיא פסוקים פון דיא תורה נביאים אונ' כתובים :

פרק ט

בראשית ברא אלהים את השמים וגו' וואש אן גיט דז דיא נוצרים דיא
דא האבן אן גינומן דען פויפסט פון רום וועלכיא איר שפראך
(קורטאלוט) גינענט ווערן אונ' דיא פון מרטין לוטר דיא זיא נענין (אונגליט) .
ברענגן ביוויז אויש דען פסוק אויף דען גלויבן דר דרייא פעלטיקייט . דען
זיא זאגן דז דש ווארט (אלהים) וועלכש פון פיל צו פר שטין איז דש ביטייט
אויף דרייאר לייא: דר פאטר אונ' זון אונ' רוח הקדש וועלכי דרייא איינש זיין :
ענטפרט עש איז ביקענט בייא אלי דיא דש לשון הקודש פר שטין דז דש
ווארט (אלהים) ווערט גירעט פון גאט אונ' דיא מלאכים אונ'
פון מענשן דיא דש פאלק ריכטן אונ' רעגירן . אונ' ערשט ווערט עש גיזאגט
פון גאט גלייך אין דיזן פסוק (צום ערשטן האט גאט בישאפן) . אונ' ווערט
אך גיזאגט פון מלאכים גלייך שופטים י״ג דז מנוח האט גיזאגט (מיר ווערן
מוזן שטארבן דען איר האבן (אלהים) גיזעהן) אונ' דר פיר שטיט (דש זעלביגש
מאל

אונ׳ האט מנוח גיוואושט דז עש וואר איין ענגיל פון גאט) · אלזו דז דש ווארט
(אלהים) איז צו פר שטין פון איין מלאך · אונ׳ ווערט אך גיזאגט פון דיא מענשן
ריכטר אין שמות כ״ב (ביז (האלהים) דיא ריכטר זאל דיא זאך פון זיא
ביידן קומן · ווען (אלהים) דיא ריכטר ווערן בישולדיגן דער זאל צווייא
פאלטיג אן זיין גיזעלן בצאלן) · אונ׳ ווען דש אלז ווער וויא דיא כופרים זאגן דז
דש ווארט (אלהים) ווען עש פון גאט גיזאגט ווערט בידייט עש אויך איין דרייא
פאלטיקייט · אזו מושט אך אונטר דיא ענגלן אונ׳ ריכטרט וועלכר איין אידר
בזונדר מיט דעם נאמן (אלהים) גינענט ווערט · די דרייא פאלטיקייט גיפונדן
ווערן · אונ׳ אך זעלבשט משה רבינו פון וועלכן גיזאגט ווערט אין שמות ז׳ (זע
איך הב דיך גשטעלט (אלהים) צו פרעה) זעלט אויך פאלגן דז ער זעלט
בישטין אין דרייארלייא פאטר אונ׳ | אונ׳ רוח הקדש · אונ׳ דש איז איין שטארקר
שקר וועלכש קיין פר שטענדיגר אמן גיהערט צו גלויבן · דאר ביים איז אך צו
פר שטין דז דער נאמן (אלוה) ווערט נור פון איינם גיזאגט · אונ׳ ווערט
אנדרשט פון קיינם גירעט אז פון גאט אליינט אונ׳ פון קיין אנדרן גלייך וויא דער
נאמן (אלהים) דער אך פון מלאכים אונ׳ ריכטרט גירעט ווערט · גלייך
דברים ל״ב (אונ׳ ער האט פר לאזן (אלוה) גאט דער אים האט בישאפן) ·
אונ׳ תהילים נ׳ (פר שטיט נון דש דיא דא פר געשן (אלוה) אן גאט) · אונ׳
נאך פיל מער דער גלייכן · אונ׳ עש איז ביקענט דז דיזי צווייא נעמן (אלוה)
אונ׳ (אלהים) האבן איין טייטש · דען איר פינדן אין ישעי׳ מ״ד (אונ׳ זונדר
איר איז קיין (אלהים) גאט) · אונ׳ ווייטר זאגט ער (איז דען (אלוה) איין
גאט זונדר איר) · אלזו דז דער נאמן (אלוה) שטרייט קעגן דען גלויבן פון
דיא דרייא פאלטיקייט דיא זיא פר שטין · אבר אמשאן גיט דז דיא שריפט
רעט (אלהים) וועלכש פיל בידייט פון דעם בישעפר יתברך דער דאך ניט
מער אז איינר אונ׳ ווארהאפטיג איינציג איז · דש בידייט אין לשון הקודש איין
הערליכקייט אונ׳ מכטבארקייט אונ׳ עהר דז מן רעט איין ווארט דז פיל בידייט
ווען שון עש ווערט נור פון איינם אליינט פר שטאנדן · אונ׳ דיא תורה רעט אין פיל
ערטר פון השם יתברך גלייך וויא מן פלעגט פון די מענשן צו רידן · אונ׳ דרום
זאגט ער (ברא) ער האט בישאפן אונ׳ זאגט ניט (בראו) זיא האבן בישאפן · אונ׳
דער גלייכן שטיט אך אין ישעי׳ י״ט (אין דיא הענט (אדונים) הערן דער
הארט איז) וואו דז ער רעט פון איין הער אונ׳ זאגט דאך (אדונים) וועלכש
בידייט פיל הערן · ווייל עש איז איין הערליכקייט אונ׳ עהר ווען מן רעט פון איינם
מיט אזו איין ווארט דז אויך פיל בידייט · אונ׳ בראשית ל״ט (אונ׳ ער נאם
(אדוני) דיא הערן פון יוסף) אונ׳ ער מיינט נור איין הער · אונ׳ שמות כ״א
(ווען (אדוניו) זיין הערן ווערט אים איין פרויא געבן) · אונ׳ שמות כ״ב
(בעליו) זיין הערן איז ניט מיט אים) · אונ׳ נאך פיל אנדרי פסוקים אין וועלכי

פון

פון איינם איט דש לשון פון פיל גירעט ווערט · אונ׳ דער גלייכן ווערט אך אין
אנדרי שפראכן גיפונדן דז ווען איין גרינגר אענש וויל איט רעשפעקט רידן איט
איין גרושן חשוב רעט ער איט איס אזו איין לשון אז ווען ער זעלט קיגן פיל רידן·
אונ׳ אזו אך דיא קיניגן אונ׳ גרושי הערן גיברויכן אזו איין לשון דז אויך פיל
ביטייט אונ׳ דש ברענגט דיא זויברקייט דר שפראך איט זיך גלייך ביידו איין
אידר ביקענט איז:

פרק י בראשית א

ויאמר אלהים נעשה אדם בצלמנו כדמותנו וירדו בדגת הים וגו׳· (אונ׳
גאט שפראך איר ווען בישאפן איין אענש נאך אונזר פארים אונ׳
גלייכניש אונ׳ זיא זאלן הערשן איבר די פיש אין אער) ·אויט דיזן פסוק ווילן זי אך
ביווייזן וייל עש שטיט (נעשה) איר ווען בישאפן דז עש זעלט ביטייטן אויך
דיא דרייא פעלטיקייט זונשטן העט ער אוז זאגן (אעשה) איך וויל בישאפן:
ענטפרט ווען דש וואורט (נעשה) זעלט ביטייטן אויך דרייא גלייך וויא
זיא זאגן · ווארום זאגט ער דען ווייטר (אונ׳ גאט האט דען
אענשן בישאפן אין זיין פארים) · אונ׳ נאך איר אייכונג לאזן זיא אונט ביקענש
אהבן ווע׳כר פון דיא דרייא האט דען אענש אין זיין פארים בישאפן· דען
ווען אלי דרייא זו גלייך העטין דען אענש בישאפן העט ער אוזן זאגן (ויבראו)
אונ׳ זיא האבן בישאפן· אונ׳ עש שטיט (ויברא) איז טייטש אונ׳ ער האט
בישאפן· אלזו דז ניט אער אז פון איינם גירעט ווערט· אבר וואש אן גיט דש
וואורט (נעשה) ווע׳כש אנדרש אויך פיל ביטייט אונ׳ ווערט גלייך וואול פון
דען איינליגן גאט גיזאגט וייל עש ווייזט אויך זיין גרושה אכטבארקייט אונ׳
הערליכקייט גלייך איר אובן אין פרק ט׳ ביש׳ידן הבן· אונ׳ דער גלייכן שטיט
אוך אין בראשית ג׳ (דער אענש איז גיווארן אז איינר פון אונש זו ווישן גוטש
אונ׳ ביז) · אונ׳ בראשית י״א (זייט בירייט איר ווען ארונטר גין אונ׳ דארטן
אירי שפראך פר איטן) זאז דז ער זאגט (נרדה) איר ווען נידרן (ונבלה)
אונ׳ איר ווען פר איטן· ווע׳כש אנדרש פון פיל גירעט ווערט· אונ׳ ווייטר
זאגט ער (אונ׳ גאט איז ארואב גיגאנגן אום צו זעהן דיא שטאט) · זאז רעט ער
ווידר איין פעלטיג פון גאט· אונ׳ איר פינדן דז דיא טריפט רעט אך דר גלייכן
פון דיא אענשן דז ער איינט איינם אונ׳ רעט אזו איין לשון דז אויך פיל ביטייט דש
איז אום איט ערן צו רידן · גלייך איוב י״ח (דז בלדד השוחי דר חבר פון איוב
האט גיזאגט (פר שטיט ערשט אונ׳ דר נאך ווען איר רידן· ווארום זיינן איר
ביידא איך גירעכנט אז איין בהאה· אונ׳ אז איינר דער איין פר שטאפט הערן
האט אזו זיינן איר אין אייער אויגן) · זאז דז ער האט זיך אלייננט גיאיינט אונ׳

האט אזו אין לשון גירעט דז אויך פֿיל גיט · אונ׳ דניאל ב׳ (אונ׳ זיין בישיידניש
וועלן איר זאגן פֿור דען קיניג) אונ׳ דניאל האט זיך זעלבשט גיאייניט אונ׳ האט
גיזאגט איר וועלן זאגן · אויך פֿינדן איר אין איין פסוק דש לשון פֿון וייניג אונ׳
פֿיל צו גלייך · אין שיר השירים א׳ (ציא איך איר וועלן דיר נאך לויפֿן · דער
קיניג האט איך גיברוכֿט אין זיין קאמרן איר וועלן אונש איט דיר פֿרייאן
אונ׳ פֿר לושטיגן · איר גידענקן אער אן דיין פֿריינטשאפֿט אז אן דען וויין) ·
דאר בייא אזו אן נאך ווישן דז דר גיברויך פֿון לשון הקדש איז דז אן פֿלעגט אופֿט
פֿון אייניגן צו רידן איט איין לשון פֿון פֿיל גלייך בראשית מ״ו (אונ׳ דיא קינדר
פֿון דן וואר חושים) · אונ׳ במדבר כ״ו (אונ׳ דיא קינדר פֿון פלוא וואר אליאב)
אונ׳ דברי הימים א׳ב׳ (אונ׳ דיא קינדר פֿון איתן וואר עזריה) · אונ׳ דער
גלייכֿן ווערט אך פֿון פֿיל גירעט דש לשון פֿון אייניג אלייניט · אין דברי הימים א׳ג׳
(אונ׳ דר זון פֿון זרובבֿל ווארן אשולם אונ׳ חנני׳ אונ׳ דר זון פֿון חנני׳ ווארן פלטיה
אונ׳ ישעיה· אונ׳ דר זון פֿון נעריה ווארן אליועני אונ׳ חזקיה אונ׳ עזריקם) אונ׳
במדבר ל״ב (אונ׳ ער זאגט דיא קינדר פֿון גד) · אונ׳ יחזקאל י״ג (אונ׳ עש
קאם בייא איר אאכן) אונ׳ אסתר ט׳ (אונ׳ דיא יהודים אנטפֿאנגט) · אונ׳
נאך אער אנדרי פסוקים · אונ׳ אין דעם פסוק זעלבשט ווארין גיזאגט ווערט
איר וועלן איין אענש בישאפֿן שטיט אך (וירדו) אונ׳ זיא זאלן הערשן אונ׳ ווערט
כור פֿון אייניג גירעט · אזו אך (ברגת) און דען פֿיש · אונ׳ ווערט דאך פֿון
פֿיל פֿר שטאנדן · אונ׳ בראשית ל״ב (אונ׳ איך האב איין אוקס אונ׳ איין איזל ·
שאף אונ׳ איין קנעכֿט אונ׳ איין דינשט אייד) · אונ׳ ער האט פֿיל גיאייניט · אונ׳
שמות ט״ו (דש פֿערד איט זיין רייטר האט ער אין ים גיווארפֿן) :

אונ׳ ווען איינר זעלט פֿרעגן צו ווען האט דען גאט גירעט איר וועלן איין
אענש בישאפֿן נאך אונזר פֿאריש · זאל און ענטפֿרן דז גאט האט דש
גירעט צו דיא אלאכֿים · אונ׳ דער גלייכֿן אך אין בראשית ג׳ (אונ׳ גאט דר הער
זאגט דער אענש איז נאא גיווארן אז אייניר פֿון אונש צו ווישן גוטש אונ׳ ביז) אונ׳
בראשית י״ב (זייט בירייט איר וועלן ארונטר גין אונ׳ איר שפראך פֿר אישן) ·
דש איז ער האט און דיא אלאכֿים צו ווישן גיטאן וואש ער האט גיוועלט טון גלייך
ויא אך גאט יתברך טוט צו ווישן אן זייני קנעכֿט דיא נביאים · גלייך בראשית
י״ח (אונ׳ גאט שפראך ווער איך דען פֿר העלין פֿון אברהם וואש איך טוא) · אונ׳
ווייטר שטיט (אונ׳ גאט זאגט דש גישרייא פֿון סדום אונ׳ עאורה איז גרוש · איך
וויל ארונטר גין אונ׳ זעהן) · אונ׳ דאר פֿון שטיט אין עמוס ג׳ (דען גאט דער
הער ווערט קיין זאך טון דז ער ניט זעלט דיא גיהייאניש דר פֿון אופֿן בארן אן
זייני קנעכֿט דיא נביאים) · אונ׳ דז ער זאגט אין אונזר פֿאריש דש איז צו פֿר
שטין דז דער אענש זאל פֿר שטאנד האבן · אונ׳ דער גלייכֿן שטיט אך אין
תהלים ע״ג (גאט דוא זאלשט אין דיא שטאט איר פֿאריש פֿר שמעהן) · אונ׳

דיא

דיא פֿר שטעהונג שיקט זיך אונדרשט ניט צו רידן אז פֿון דש בעשטי אונ'
הערליכשטי טייל וואט אין דען מענשן איז ווענליכט איז דער פֿר שטאנד אבר
ניט פֿון דיא געשטאלט דר גלידר · אזו אך בראשית ה' (אונ' ער געווינט אין זיין
גלייכניש נאך זיין פֿארים) · דש איז ער האט אים גלייך אין הייליקייט אונ' פֿר
שטאנד · אבר דז איר זעלטן דש ווארט (צלם) מויט לייגן אויף דיא אויש
ווינגשטה געשטאלט · דש קען ניט זיין · דען זונשטן ווער דש ווארט (כצלמו)
איבריג · וויל ער האט שון געשריבן (ברואתו) אין זיין געשטאלט · אלזו איז
דש ווארט (כצלמו) ביטייטן אויף דען פֿר שטאנד · אונ' וויל דער מענש איז
בישאפֿן אין דען פֿארם פֿון גאט · אונ' דש ווארט (אלהים) ווערט אך געזאגט
פֿון דיא ענגלן · דארום האט דוד המלך ע"ה געזאגט אין תהלים ח' (אונ' דוא
האשט דען מענשן איין וויניג גרינגר געמאכט אז דיא ענגלן אונ' מיט עהר אונ'
שונקייט האשטו אים געקריינט) · אזו אך איז גאט האט געזאגט צו דיא ענגלן
דז דר מענש זאל זיין נאך אונזר גלייכניש דש ביטייט אויף דיא רעגירונג אונ'
הערשאפֿט דז גלייך וויא איר רעגירן דיא וועלט אזו זאל דער מענש אך דיא
מאכט האבן צו רעגירן איבר דש זעלביגה וואש אונטר אים איז · אונ' דארום
האט ער אך ווייטר געזאגט (אונ' זיא זאלן הערשין איבר דיא פֿיש אין מער אונ'
איבר דיא פֿיגל פֿון הימל) · אונ' דאר פֿון האט אך דוד המלך ווייטר געזאגט
(דוא האשט אים מאכן הערשן איבר דש ווערק פֿון דיין הענד · דוא האשט אלש
אונטר זיין פֿיס געשטעלט) · דארויש קענשטו זעהן דז די פסוקים מויט וועלכי
די נארים וועלן ביווייזן אויף דען גלויבן דר דרייא פֿעלטיקייט אונ' אל אירי אונדרי
ביווייז דיא זיא ברענגן · דיא קען איין פֿר שטענדיגר אמן וואול ביגרייפֿן דז
אן ניקש דרויט ביווייזן קען · דארום האב איך ניט אבר ווען דרויף ענטפֿרן ·
אך איז דר גלויבן דר דרייא פֿעלטיקייט נייא אויף געקומן פֿון איין טייל חכמים
דר נארים אונדר איין פֿאשט פרמפֿעטיש ביווייז · אונ' שטרייט קעגן דיא
געטליכה תורה אונ' נביאים אונ' קעגן דען מענשליכן פֿר שטאנד · אונ' אך קעגן
דיא אייגשטי שרייבר פֿון איר אונ גלויבן · דען דיא געטליכה תורה ברענגט מיט
דיא אייניקייט פֿון גאט יתברך אונ' דר ווייטרט פֿון אים דיא פֿיהייט · גלייך
דברים ו' (הער צו ישראל גאט אונזר גאט איז איין איינציגר גאט) · אונ'
דברים ד' (דוא האשט דיך בוויזן אום צו וויסן דז גאט איז דער גאט דז קיינר
איז זונדר אים) · ווייטר שטיט (אונ' דוא זאלשט היינט וויסן אונ' דיר צו הערצן
נעמן דז גאט איז דער גאט אובן אין הימל אונ' אונטן אויף דיא ערד אונ' קיינר
מער) · אונ' ישעי' מ"ג (איך אליינט בין גאט אונ' זונדר מיר איז קיין העלפֿר)
אונ' ישעי' מ"ד (אזו האט גאט געזאגט דר קיניג פֿון ישראל אונ' זיין דר לייזר
גאט דר הימל שארן · איך בין דער ערשט אונ' דר הינטרשט אונ' זונדר מיר איז
קיין גאט) · אונ' ישעי' מ"ה (איך בין גאט אונ' קיינר מער · זונדר מיר איז

קיין גאט · אויך דש זיא זאלן וויסן פון דען אויף גאנג דר זון אונ' אויך אונטר גאנג
דז קיינר איז אונדר איר איך בין גאט אונ' קיינר אנדר) · אונ' ישעי' מ' (אונ'
ביים וועמן ווילט איר גאט פר גלייכן אונ' וואש פר איין גלייכניש ווילט איר ביים
איים שעצן) · אונ' ירמיה י' (דיינש גלייכן איז ניט דא גאט דא ביסט גרוש
אונ' דיין נאמן איז גרוש מיט שטארקייט) · אונ' הושע י"ג (אונ' איך בין גאט
דיין גאט דער דיך האט גיהאלפן אויז דש לאנד מצרים אונ' פון קיין אנדרן גאט
זאלשטו וויסן אונ' קיין העלפר איז אונדר איר) · אונ' תהלים פ"ו (דען דא ביסט
גרוש אונ' טושט וואונדר דא ביסט גאט אליינט) · אונ' נחמי' ט' (דא ביסט גאט
אליינט דא הושט בישאפן דען הימל דר הימלן אונ' דיא הימלן מיט אל איר שטרן) ·
אונ' דברי הימים א' י"ז (עש איז ניט דיינש גלייכן אונ' איז קיין גאט אונדר דיר) ·
אונ' נאך פיל אנדרי פסוקים אין דיא נביאים · אונ' ווייל דיא ערשטי
אינים ווייל זיא האבן גיזעהן אין די וועלט זא פלי זאכן דיא קעגן אננדר שטרייטן
דש איז דז אין דיא וועלט זיינן גוטי אונ' בוזי ווערקן · דארום האבן זיא גיגלויבט
דז עש מוזן צווייא געטר אין דיא וועלט זיין דז דר איינר ווערקט דיא גוטי אונ'
דר אנדרר דיא בוזי ווערקן · דען זיא זאגטן דז עש איז ניט מיגליך דז דיא גוטי
אונ' דיא בוזי זאלן קעמן פון איין אורזאך גיווערקט ווערן · דארום אום דיזן
פאלשן גלויבן צו ניכט צו מאכן האט גאט גיזאגט אין דברים ל"ב (זעהט אצונד
דז איך בין עש אליינט אונ' איז קיין גאט מיט איר · איך מאך טוט אונ' לעבנדיג ·
איך מאך וואונדן אונ' איך ווידר גינעזן) · אונ' ישעי' מ"ה (ער בישאפט דש
ליכט אונ' דיא פינשטרניש · ער מאכט פריד אונ' בישאפט בוז · איך גאט
טוא דש אלש) · דז אויז דיזא פסוקים איז צו פר שטין דז דער גאט דער
דא מאכט טיטן דער מאכט אוך לעבנדיג · אונ' ער וואונדט אונ' גינעזט · אונ'
דער דש ליכט האט בישאפן דער האט אך דיא פינשטרניש בישאפן · אונ' דער
דא מאכט פריד דער האט אך דש בוז בישאפן · אבר קיין אנדרר אז וויא דיא
אינים פר שטין · נון קענשטו זעהן וויא דיא געטליכה תורה אונ' דיא נבואה
ביפעשטיגן דען גלויבן פון דער איינקייט פון דען בישעפר יתברך · אונ' לייקינן
אונ' פר שטושן דיא מיינונג פון דיא דא גלויבן אן אנדר אז איינס · אך ברענגט
דער מענטשליכר פר שטאנד מיט דיא וואורהאפטיגה איינקייט פון גאט יתברך
זונדר מייניגה פר מערונג אונ' פר טיילונג אדר פר ענדרונג · דען נאך דעם
אלז דז גאט יתברך האט אליינט בישאפן אלש וואש אין דיא וועלט איז אונ' אלש
וואש אונדר גאט איז דש זיינן מיטל בישעפנים דיא פון גאט זיינן בישאפן
גיווארן · אלזו אוז דאך פאלגן דז קיינר קען איים גלייך זיין · דען עש איז דאך
ניט מיגליך דז דש בישעפנים זאלט גלייך זיין מיט זיין בישעפר · אונ' ווייל דאך
זיינש גלייכן ניט איז · זא איז ער אך וואורהאפטיג איינציג דז זיינש גלייכן ניט
איז אונטר אלי אנדרי זאכן דיא מן אך איינציג נענט · דען אל דיא אנדרי

איינציגי

מיינליגי זאגן דיא אין דיא וועלט זיין דיא זייכן פון פיל זאכן אונ' חלקים ביים
אנדרר גיברויכט אונ' צו זאמן גישטעלט גיווארן · אונ' קענן אך פר טיילט אונ'
פר ענדרט ווערן · וויל מיר מיגליכקייט נור צו פעליג איז · אונ' דארום ווען אין
שון פון וואש אנדרש זאגט דש איז מיגליג דש ווערט נור אזו גיזאגט וויל עש דש
לשון אזו מיט ברענגט אבר ניט דז עש וואורהאפטיג מיגליג איז דען עש בשטיט
דאך אין פיל · אבר גאט יתברך דער איז אליין וואורהאפטיג מיגליג אונ' איז
ניקש אנדר אים דז וואורהאפטיג מיגליג איז · אונ' וויל דאך גוויש איז דז ער
אליין וואורהאפטיג מיגליג איז · זא איז עש דאך ניט מיגליך דז ער זאלט פון
צווייא אדר דרייא צו זאמן זיין · דען וואש פון צווייא אדר דרייא בישטיט דש קען
ניט וואורהאפטיג מיגליג זיין · אונ' נאך פיל וויניגר קען דש זיין דיא דא גלויבן
דז מיינט איז דרייא אונ' דרייא זייכן מיינט ווען שון איין אידרש איין בזונדר ווען
פר זיך זעלבשט איז · דיזר גלויבן שטרייט קעגן דען מענטשליכן פר שטאנד ·
אונ' דער גלייכן אך וואש זיא גלויבן דז דער בישעפר איז געטליך אונ' לייבליך צו
גלייך · דש קען אך אום מיגליך גיגלויבט ווערן פון דען בישעפר יתברך · זעען
איין זאך דיא פון צווייא זאכן איז צו זאמן גישטעלט · דש האט איינן ניטיג דער
עש זאל צו זאמן שטעלן · אונ' אלש וואש צו זאמן גישטעלט ווערט · דש ווערט
דורך דיא צו זאמן שטעלונג בישאפן · אונ' דען איז עש גלייך צו דיא לייבליכי
בישאפנים · אלזו מוטש עש אך קענן פר מערט אונ' פר ענדרט אונ' פר
טיילט ווערן · זא איז עש אך ניט מיגליך דז דש קען איין גאט זיין · דען איין
גאט האט גאר קיין גלייכן וויל ער ניט קען פר מערט נאך פר טיילט אודר פר
ענדרט ווערן · גלייך ישעי' מ' (ביים ווען ווילט איר גאט פר גלייכן · אונ'
וואש פר איין גלייכנש ווילט איר קעגן אים שטעלן) · אך ווען שון פון גאט ניט
גיזאגט ווערט דז ער קענט זיך זעלבשט צו זאמן שטעלן אונ' לייבליך מאכן גלייך
וויא אך פון אים ניט גיזאגט ווערט דז ער זעלט קענן איין אנדרן בישאפן דער
אים זעלט אין אלי זאכן גלייך זיין · דארום ווערט דאך זיין געטליכקייט גילובט
איז ער ניט פר מינרט חלילה · וועלכש בייא דיא פר שטענדיגי לייט וואול קלאר
אונ' ביקענט איז · אונ' אך זעלבשט דיא פילוסופים דיא קיין תורה האבן דיא
ביקענן דיא מיגליכקייט פון גאט יתברך · אונ' דר וייטרן פון אים דיא פילהייט
אונ' לייבליכקייט מיט ביווייז דיא מיר ניט ניטיג האבן היר צו מעלדן · אך אין
דיא שרייבר פון איר און גלויבן פינדן מיר פיל זאכן דיא דא שטרייטן קעגן דען
גלויבן דר דרייא פעלטיקייט · אונ' איך וויל איין טייל דר פון מעלדן · ער שרייבט
מטיאוש אין פרק י"ב פסוק ל"ב דער וואש רידט קעגן דען מענטשן זון דעם קען
עש פר געבן ווערן · אבר דער וואש רידט קעגן דען רוח הקודש דעם ווערט
עש ניט פר געבן אויף דיזה נאך אויף דיא אנדרי וועלט · דש ווארטש אך פינדן
מיר מרקוס פרק ג' פסוק כ"ח אונ' לוקוס פרק י"ב פסוק י' · אין דיזה רעדן

האבן דיא אונזן קלאר אן גיצייגט דז דר רוח הקדש אונ' דר זון ניט אייניש זיין ·
אלזו זיין דיא דרייא ניט אייניש · אונ' דז ישו איז איין מענשן זון אונ' קיין גאט
גלייך וויא זיא גלויבן · וועלכש בייא פר שטענדיגי לייט ביקענט איז · אונ' אזו
שרייבט מרקוס אין פרק י"ג פסוק ל"ב דעם טאג אונ' דיא שעה ווייש קיינר ·
ניט דיא מלאכים אין דיא הימלן אונ' אך ניט דר זון גיאמרט דר פאטר אליין · זא
האט ער דא מיט אך גוויזן דז דר פאטר אונ' דר זון ניט אייניש זיין · וויל דר זון
ניט ווייס וואש דר פאטר ווייש · אך ווערט דארויש בוויזן דז ער איז קיין גאט
וויל ער ניט ווייש וואש דר נאך ווערט גישעהן · אך פינדן מיר קיין קלארי אן
ווייזונג אין אונזן גליון אויף דען גלויבן דר דרייא פעלטיקייט וועלכש דיא נוצרים
גלויבן · אך פינדן מיר נירגנץ דז ישו זעלט זיך זעלבשט האבן גאט גינענט ·
גיאמרט ער רעכינט דיא געטליכקייט אונ' דיא קראפט אונ' מאכט צו גאט
יתברך · אונ' זיך זעלבשט האט ער גינענט דער גיזונטר פון גאט · גלייך
מטיאוש טרייבט אין פרק י' פסוק א' דער איך אן נעמט דער נעמט איך אן ·
אונ' דער איך אן נעמט דער נעמט דעם זעלביגן אן דער איך גישיקט האט ·
אך האט ער פון זיך זעלבשט גיזאגט דז ער וואר איין אמן · וויא גישריבן שטיט
אין יוחנן פרק ח' פסוק א' אונ' אילונר ווילט איר דעם אמן טויטן דער איט אייך
דיא ווארהאפטיגי ריד · אונ' אזו האט אך פוילוש פון איס גיזאגט אין זיין
שרייבן צו דיא רוויים אין פרק ה' פסוק ט"ו דורך דיא גינאד פון דען אמן ישו דר
משיח איז אן דיא גיאיינטה פיל גוטש גישעהן · אונ' דער גלייכן אך אין אנדרי
ערטר האט ער זיך גינענט דער מענשן זון · גלייך אין מטיאוש פרק ב' פסוק
י"ח איר גין אויף נאך ירושלים אונ' דער מענשן זון ווערט איבר ענטפערט ווערן
אן דיא כהנים · אונ' אין פסוק כ"ח שטיט דז דר מענשן זון איז ניט גיקומן דז די
זאלן איס דינן גיאמרט ער איז גיקומן אום צו דינן · גלייך דא פון ווערט אייטר
בישיידן ווערן · אונ' דיא זאך ווערט אך רעכט פר שטאנדן אויש דעם גיבעט
וועלכש אין איר שפראך ווערט (פאטר) גינענט וואש ישו האט אן זיין תלמידים
גילערנט וואר פון גישריבן שטיט אין מטיאוש פרק ו' דז ער האט ניט בפולן דז
אן זאל בעטן צו דיא דרייא פעלטיקייט גיאמרט צו דען איינציגן גאט דער דא איז
דער גאט דר הימלן גלייך דארטן גישריבן שטיט אונ' דש איז וואש אין איר
שפראך (פאטר) גינענט ווערט · אונזר פאטר דער אין דיא הימלן איז דיין
נאמן זאל גיהייליגט ווערן · דיין קיניגרייך זאל קומן · דיין ווילן זאל גישעהן אויף
דיא ערד גלייך וויא אין הימל · אונ' גיב אונש היינט אונזר גיזעלטי שפייז · אונ'
פר גיב אונש אונזרי זינד גלייך וויא מיר אך פר געבן אן דיא קעגן אונש וואש
פר שולדיגט האבן · אונ' ברענג אונש ניט צו פר זוכונג · אונ' ביטערם אונש פר
אלים בייזן אמן · דארויש קענשטו זעהן דז ער האט זיא ניט גילערנט דז זיא
זאלן צו איס בעטן וועלכר נאך איר זאגן דר זון איז · אונ' אך ניט צו דען רוח הקודש

גיאמרט

גיהערט צו דען פֿאטר דער אין דיא הימלן איז דז קיינר איז אנדר איך · דאר
ביא זיינן אוך פֿיל אין אונזר דור פֿון מיר חכמים דיא זיא נענן דיא אביוניטר
אונ' טרוליאנר אונ' אריינונר וועלכי שטרייטן קעגן דיא קרטאליישן אונ' לוטרישן
אונ' ביקענן דיא אייניקייט פֿון גאט · אונ' פֿר ווערפֿן דען גלויבן דר דרייא
פֿעלטיקייט · דען וואס דער חכם ניקולש פריטא האט גישריבן אין זיין בוך
וואס ער האט גימאכט אין לאטיין פֿון דיא אייניקייט פֿון דען בישעפֿר יתברך
וועלכש אין איר שפראך גינענט ווערט (די אונו וירו דיאו) דש איז צו פֿר שטין
פֿון דיא אייניקייט גאטש · אזו אך דר חכם ארטין לאווין אין זיין בוך היאלוגי
וואש ער האט גימאכט אין דיא פולישה שפראך אין זיין אוייאטה רעדן שטרייט
ער קעגן דיא איינונג דר גלויברש דר דרייא פֿעלטיקייט מיט שטארקי ביווייז
אויש דיא שריפֿט אונ' אויש דען פֿר שטאנד · אונ' אין זיין בוך וואס ער האט
גינענט (ג' יאים) פֿון דף כ"ח ביז ס"ט ווידר ליגט ער אל דיא ביווייז וואס די
גלויברש דר דרייא פֿעלטיקייט ברענגן אויש איר און גליון · אונ' אך פֿיל פֿון די
אובן גימעלדטי חכמים איין אידר אין זיין בוך פֿר ווערפֿן אל דיא ביווייזונגן דר
גלויברש דר דרייא פֿעלטיקייט · אזו דז אויש אל דיזי זאכן איז גינוג צו פֿר שטין
דז עס איז נור איין אייניגר גאט :

פרק יא בראשית ב

אונ' פֿון דען בוים דר וויסן שאפֿט גוטש אונ' בייז זאלשטו ניט עסן דען אן דען
טאג אז דוא ווערשט דר פֿון עסן ווערשטו שטערבן · אויש דעם פסוק
פֿר שטין דיא נוצרים דז פֿון וועגן דיא זינד פֿון אדם הראשון דז ער האט פֿון
דעם בוים גיגעסן איז ער מיט זיין קינדר אונ' קינדש קינדר גישטראפֿט
גיווארן מיט איין אייביגן טוט פֿון דיא זיל · אונ' דאריבר זיינן דיא הייליגי עלטרן
אונ' דיא נביאים אונ' דיא פֿרומי לייט אין גיהנם גיקומן ביז דר משיח איר גאט
איז גיקומן אונ' האט דורך זיין טוט איר זיל אויש דען גיהנם דר לייזט · אונ'
ביווייזן דש וויל ער האט טאפלט גירעט (מות תמות) שטערבן דוא ווערשט
שטערבן דש ביטייט אויך דש שטערבן פֿון דיא זיל · אונ' אזו אך וואש אונזר
פֿאטר יעקב האט גיזאגט אין בראשית ל"ז (איך וועל נידרן צו מיין זון
טרויאריג אין דיא גרוב) · אונ' חזקי' האט גיזאגט אין ישעי' ל"ח (איך וועל
גין אין דיא פֿארטן פֿון דיא גרוב) · זאגן זיא דש ווארט (גיהנם) אונ' (שאול)
אונ' (תפֿתה) ביטייט אלש אויך דש גיהנם :

ענטפֿרס וואס דיא שריפֿט זאגט (דען אן דעם טאג אז דוא ווערשט דר
פֿון עסן ווערשטו שטערבן) · דש איז ניט צו פֿר שטין דז ער
ווערט שטערבן אן דעם טאג אז ער ווערט דר פֿון עסן · דען ער איז דאך אן

דען זעלביגן טאג ניט גישטארבן · נייארט ער וויל זאגן דז אן דעם טאג אז דוא ווערשט דר פון עסן ווערשטו דען טוט פר שולד האבן · אונ' דער גלייכן שטיט אך אין מלכים א' ב' (אן דעם טאג אז דוא ווערשט ארויש גין אונ' ווערשט איבר פארן דען בחל קדרון זאלשטו וויסן דז דוא ווערשט שטערבן) · אונ' שמעי איז ניט גישטארבן אן דעם טאג אז ער איז אויש ירושלים גיגנגן נייארט נאך דעם אז ער איז ווידר גיקומן פון גת קעגן ירושלים · אונ' אזו אך אז ער האט גיזאגט דוא ווערשט שטערבן האט ער דען טוט אליינט ניט גימיינט נייארט ער האט אים אוך אודר קעגן גיגעבן פון אנדרי לייבליכי שטראף מיט וועלכי גאט האט אים גישטראפט נאך דעם ער האט גיזינדיגט · אונ' דאר פון האט ער ווייטר צו אים גיזאגט אין בראשית ג' (דיא ערד זאל פר פלוכט זיין פון דיינט וועגן · מיט טרויאריקייט זאלשטו דר פון עסן אזו לאנג אז דוא ווערשט לעבן אונ' דערנר אונ' דישטלן זאל זיא דיר אויש שפראצן · מיט דעם שוויס פון דיין אן גיזיכט זאלשטו ברוט עסן) · וויל דש רעכט ניט מיט ברענגט דז גאט זאל אים אבער שטראפן אויף ליגן נאך זיין זינדה אז ווען ער אים צו פאר פר שפראכן האט אי ער האט גיזינדיגט · אונ' וויל דר לייבליכר טוט איז דיא שווערשטה שטראף אונ' גרעשר אז אלי אנדרי לייבליכי שטראף · דרום איז אונטר דען טוט ביגריפן אלי אנדרי שטראף מיט וועלכי דיא מענשן זיינן בישטראפט גיווארן · אונ' דש קאן מן בייוויזן אויש דברים כ"ד (דיא עלטרן זאלן ניט גיטיט ווערן פון וועגן די קינדר אונ' דיא קינדר זאלן ניט גיטיט ווערן פון וועגן דיא עלטרן) · וועלכש ניט צו פר שטין איז פון דען טוט אליינט · נייארט אך פון אנדרי שטראף דיא נאך מיט אונטר דען טוט פר שטאנדן ווערן · דז אזו אונ' אז דיא עלטרן זאלן ניט גיטיט ווערן ווען דיא קינדר ווערן שולדיג זיין גיטיט צו ווערן פון דש גריכט · אזו זאלן אך דיא עלטרן ניט גישטראפט ווערן אז דיא קינדר ווערן שולדיג זיין גישטראפט צו ווערן · אונ' פר קערט אך אזו · אונ' מיט דעם דז דיא שריפט האט ערשט דען מענשן אן גיזייגט פון דיא לייבליכי שטראף אונ' נאך לעצטן האט ער ערשט גיזאגט פון דיא שטראף דש טוטש · גלייך בראשית ג' (דען דוא ביסט ערד אונ' זאלשט ווידר ערד ווערן) · דער מיט האט ער אים לאזן וויסן דז דר טוט ווערט אים ניט מער איבר קומן אז אום ענד פון זיין גיזעלטי טעג נאך דעם ער ווערט דיא פר שפראכני שטראף גליטן האבן אזו לאנג אז ער ווערט לעבן אויף דיא ערד · אונ' ווען ער ווער גישטארבן אן דעם טאג אז ער האט פון דעם בוים גיגעסן העט ער קיין לייט גינוג גיהאט אום דיא זעלביגי שטראף צו לייון אונ' צו פרוכט בארן אונ' פר מערן אונ' דש מענשליכי גישלעכט צו אונטר האלטן · אך האט ער אים לאזן וויסן מיט דעם אז ער האט גיזאגט (דען דוא ביסט ערד אונ' ווערשט ווידר צו ערד ווערן) · דז דר טוט דער אן אדם הראשון פר הייטן וואר אי ער האט גיזינדיגט מיט דעם דז ער זאגט (דוא ווערשט

שטערבן

שטערבן) דש גיט אויף דען לייבליכן טוט· דען עש קען אנדרש ניקש צו ערד
ווערן אז וואש ערד איז· אונ׳ אזו אך איין אידר יסוד וואור פֿון דר אענגש איז
ביטאלפֿן. דער אערט נאך דען טוט ווידר אז וויא ער איז אין דר ערשט גיוועזן·
אונ׳ דאר פֿון האט שלמה המלך ע״ה גיזאגט אין קהלת י״ב (אונ׳ דר שטויב
ווערט ווידר צו דיא ערד קומן גלייך וויא ער איז גיוועזן· אונ׳ דיא נשמה ווערט
ווידר צו גאט קומן דער זיא האט גיגעבן)· אלזו קענשטו זעהן אויש די ביטייטונג
פֿון דיזי פסוקים דז ווען ער זאגט (מות תמות) דוא ווערשט שטערבן· דש וויזט
אויף זיין לייבליכן טוט אונ׳ נאך אנדרי לייבליכי שטראף דיא דארטן פֿר אעלרט
זיין· אונ׳ גלייך וואול קען עש אך ווייזן אויף דען טוט פֿון דיא זיל· וועלכש אן קען
איט דען פֿרשטאנד ביווייזן· דען אזו וואול אז דיא בישטענדיקייט פֿון דיא זיל איז
ווען זיא טוט רעכט ווילן פֿון גאט· אזו איז אך איר טוט ווען זיא טוט קעגן זיין
גיבאט· גלייך אז ווען איינר עשט וואש פֿר באטן איז שטיט אין ויקרא ז׳ (דען
דער דא עשט חלב פֿון איין בהמה פֿון וועלכה אן ברענגט איין פֿייאר אופפֿר פֿר
גאט· זא ווערט דיא זיל דש עשט פֿר שניטן ווערן פֿון איר פֿאלק)· אונ׳
ווייטר שטיט (אין אידרה זיל דיא דא ווערט בלוט עשן דיא זעלביגה זיל
ווערט פֿר שניטן ווערן פֿון איר פֿאלק)· אונ׳ דז ער זאגט (פֿון איר פֿאלק)
דש איז צו פֿר שטין דז דיא זעלביגה זיל ווערט ניט בייא גיבראכט אונ׳
ביהעפֿט ווערן איט איר פֿאלק דש איז איט די צדיקים· אבר בייא דיא צדיקים
שטיט פֿר קערט אין בראשית מ״ט (אונ׳ ער וואר איין גיטאן צו זיין פֿולק) וועלכש
צו פֿר שטין איז דז ער וואר איין גיטאן אונ׳ ביהעפֿט איט דיא זילן דר צדיקים
דיא זיין פֿאלק גינענט ווערן· אונ׳ אונקען ביווייזן דז דיא שריפֿט רעט ניט פֿון
דיא לייבר· אויש דעם וואש גישריבן שטיט פֿון משה רבינו ע״ה אין דברים
ל״ב (אונ׳ ווער איין גיטאן צו דיין פֿאלק)· אונ׳ זיין פֿאלק איז דאך ניט גיוועזן
אויף דען בארג עברים· נייארט דש איין טון ווערט גיזאגט פֿון דיא זיל·
גלייך ישעי׳ נ״ח (דיא עהר פֿון גאט ווערט דיך איין טון)· אזו אך וואש דא
שטיט אין ויקרא כ״ב (אונ׳ דיא זיל ווערט פֿון פֿר איר פֿרשניטן ווערן איך בין
גאט)· דש וויזט דז דיא זילן זיינן פֿון איין היילגן אורט גיקומן אונ׳ ווערן ווידר
הין קומן ווען זיא ווערן עש פֿר דינט האבן· אלזו קענשטו פֿר שטין אויש דעם
וואו דיא פסוקים אונש לערנן דז דיא זיל דיא דא זינדיגט דיא ווערט שטערבן·
דש איז דז זיא ווערט פֿר שניטן ווערן. פֿאר השם יתברך· אבר איין פֿרומה זיל
דיא ווערט ווידר קערן צו גאט דער זיא האט גיגעבן· צו דעם אורט וואו זיא
האט ערשט גיוואונט· צו גניסן פֿון דען גלאנץ דר שכינה אין דש איביגה
לעבן איט דיא זילן דר נביאים אונ׳ חסידים· דארום וואש דיא נוצרים זאגן דז
דיא הייליגי עלטרן אונ׳ דיא נביאים אונ׳ חסידים זיינן גיפֿאלן אין דיא נעלן פֿון
גיהנם פֿון וועגן דיא זינד פֿון אדם הראשון· דש איז אזו ניט· דען חלילה דז

גאט זאלט דש טון דז ער זאלט זיין פרומי לייט לאזן דר צו קומן דז זיא זאלטן דש
גיהנם זעהן · אונ' דז ער זאלט פר שטעהן דיא חן אין זיין אויגן פינדן אונ'
פיינט האבן דיא אים ליבן · אין זונדרהייט נאך דעם ער האט זיא ליב גיהאט
מיט איין גרושי אונ' וואונדרליכה ליבשאפט · אונ' האט זיא ביווארט פר אליש
ביזן ווייל נאך אירי זילן רואטן אונ' ביגרייפן ווארן, אין דען שוארצן גן' · וויא
זאלטן איר דען גלויבן דז אן דען טאג אז אירי הייליגי זילן פון אירי לייבר טיילן
זאלט ער פר ענדרט ווערן צו איין פיינד אום זיא אין דיא אונטרשטי גרוב צו
אבן נידרן · חלילה דז גאט זאלט דש טון · אונ' דש איז אזו אין איינונג
וועלכש קיין פר שטענדיגן אמנש פר שטאנד לייקנן קען · דען ווען דש אזו ווער
אז וויא זיא זאגן וויא שטיט דען אין יונה ד' דז יונה הנביא האט גיזאגט (אונ'
אילונד גאט נעם דאך איין זיל פון איר דען איין טוט איז בעשר אז איין לעבן) ·
וויא זאלט דען איין טוט בעשר זיין אז זיין לעבן ווען נאך זיין טוט זאלט זיין זיל אין
גיהנם קומן · אויך האט איר פינדן פון חנוך אונ' אליהו וועלכי דער ביטעפר
יתברך האט אוועק גינומן אונ' דש קען ניט פר שטאנדן ווערן פון דיא לייבר
ניימרט פון אירי זילן ווייל דארטן איר אורט איז · אונ' ווען אבר אירי זילן ווערן
שולדיג גיוועזן אין גיהנם צו קומן פון וועגן דיא זינד פון אדם הראשון וויא האט
ער זיא דען צו זיך גינומן · אך האט זיא גלויבן דז דער משיח מיר גאט האט
דיא זילן דר גישטארבני מענטשן דר לייזט פון דען גיהנם דורך זיין טוט · דש איז
אך אין זאך דז ניט צו ביגרייפן איז · דען וויא איז דש מיגליך דז איין זינד
וועלכש איז דש עשן פון אדם הראשון פון עץ הדעת זאל פר געבן ווערן דורך
איין אנדרי זינד דיא נאך שווערר איז · דש איז דז אן זאל דר שלאגן דען לייב
פון איר גאט · אונ' נאך אירי זאגן האט ער מיט זיין טוט דר לייזט אויש דען
גיהנם דיא זילן פון דיא עלטרן אונ' דיא קינדר דיא ערשטי אונ' דיא לעצטי אונדר
זיין תלמידים אונ' שלוחים אונ' דיא אים נאך גיפאלגט האבן וועלכי אך זייק דר
שלאגן גיווארן דורך ביפעל דר רואיים אונ' אנדרן · וועלכש זילן האבן זיא דען
דר לייזט מיט איר טוט · אונ' איר פינדן אין אייר און גלין דז פאולוס זיין גיזאנטר
שטרייט קעגן דיא דעה אין זיין טרייבן צו דיא רואיים אין פרקה' פסוק י"ד
ווארין ער זאגט דז דער ענגל דש טוטש פון אדם ביז משה איבר דיא זינדיגר
ווארין דיא גלייכנש פון דיא זינד פון אדם הראשון · אלזו האט פאולוס דאריגן
לוייא זאכן גיווין דיא קעגן איר גלויבן זיין · דש אייכה איז דז דר מלאך המות
האט ניט גיהערשט איבר דיא נביאים אונ' הייליגי צדיקים ניימרט איבר דיא
זינדיגר אליינט גלייך וויא בייא דיא זינד פון אדם הראשון · אונ' ווען איינר
זעלט דר אר קעגן שטרייטן אונ' זאלט זאגן עש שטיט ניט אין און גלין אויך דיא
זינדיגר גלייך וויא דיא זינד פון אדם הראשון גלייך וויא דוא זאגשט ניימרט אויך
דיא ניט זינדיגן · לאז דער קיגן שטרייטר זיין אויגן עפינן, ווערט ער זעהן וואש
גישריבן

גישריבן האט אמברוזיאוס אפיסקופוס מדיאולנוס דז אין דיא ביכר דר יודיש
האבן זיא דש פר פעלשט אונ' דז נאך אין זיין צייט איז אין דיא לאטייניש ביכר
גישריבן גישטנדן גלייך איר האבן אובן גישריבן · אונ' אזו שטיט אך אין דיא
בשרייבונג פון סיאן בודני · אונ' דוא ווערשט דיזה זאך וואול בישיידן פינדן
אין דש בוך פון ארטין לאווין וועלכש ער האט גינענט (אמאר ג' יאיש) אין
דן כ' · אונ' אויש דיא רעדן פון פויל ווערט פר שטאנדן דז דש גיבאט וואש
גישריבן שטיט אין תורת משה ויקרא י"ח (אונ' איר זאלט היטן מיין גיזעץ אונ'
מיין גריכט וועלכי דר מענש זאל טון אונ' דר דורך לעבן) · דש איז איין
בזונדרליכה פר בעשרונג צו דעם וואש גיזאגט איז צו אדם הראשון דז אין דעם
טאג אז דוא ווערשט דר פון עשן ווערשטו שטערבן · גלייך וויא אך דיא פר
הייסונג וועלכי גיזאגט ווערט אין ויקרא כ"ו (אונ' דיא ערד ווערט אייר פרוכט
געבן אונ' דר בוים דש פעלדש ווערט זיין פרוכט געבן) · איין בזונדרליכה
פר בעשרונג איז צו דיא פלוכונג אונ' דערנר אונ' דיסטלן ווערט זיא דיר אויש
שפראצן · דען אז דיא שריפט זאגט אונ' ער ווערט דר דורך לעבן · דש ווייזט
גאר ניט אויף דש לייבליכי לעבן גלייך וויא אן וואול אין דיא גשווינדיקייט מערקט
פר שטין · דען דיא דא היטן דיא מצות דיא לעבן דארום ניט לענגר אין דיזר
וועלט אז דיא עובר אויף דיא מצות זיין · אונ' דש אזו אן אזו פר שטין · דז וויל
אדם הראשון האט גמאכט ווארט ווידר שפעניקט איט דעם דז ער האט גיגעשן
פון דען עץ הדעת · איז אויף גיליגט גווארן דר טוט פון דיא זילן איט נאך
לייבליכי שטראף אויף אים · אונ' זיין זאמן דיא אים נאך גיפאלגט האבן אונ'
גמאכט ווארט אידר שפעניקט אבר דר זאמן פון אברהם זיין קנעכט אונ' דיא
קינדר פון יעקב זיין אויש דר ווילטה ווייל זיא טון גמאכט גיבאט דיא גישריבן
שטין אין דיא תורה פון משה דיא גינענט ווערט דר בוים דש לעבנש גלייך משלי
ג' (זיא איז איין בוים דש לעבנש פר דיא זיך דר אן האלטן) · דיא ווערן גניסן
דש לעבן דר זילן אונ' ווערן אך בישטראפט ווערן פון דיא שווערי לייבליכי שטראף
גלייך וויא אך דיא פרומי זייט בישטראפט ווארן גלייך נח חנוך אברהם יצחק אונ'
יעקב אונ' נאך מער אנדרי וויל זיא האבן גיטאן דען ווילן פון איר בישעפר
נאך זעלבשט אז דיא תורה וואר גיגעבן · דען זיא ווארן ניט גישטראפט פון
וועגן דיא זינד פון אדם הראשון איט דען טוט דר זילן ח"ו · גלייך פון חנוך
גיזאגט ווערט אין בראשית ה' (דען גאט האט אים אוועק גינומן) · אך
ווארן זיא בישטראפט פון דיא שטראף דר לייבר · גלייך דר פסוק בזייגט פון נח
הצדיק (דער ווערט אונש מאכן רואן פון אונזר ווערק אונ' פון דיא מיא אונ'
ארבייט פון אונזר הענד פון דיא ערד דיא גאט האט גיפלוכט) · אונ' פון יצחק
ווערט גיזאגט אין בראשית כ"ו (אונ' יצחק זאט אין דעם לאנד אונ' ער פינדט
אין דעם יאר הונדרט מאל אזו פיל אז וויא אן האט עש גישאצט אונ' גאט

בעשט איך ׃ אונ׳ דש קעגן טייל ווערט גיפֿונדן בייא קין אין בראשית ד׳ (אז
דוא ווערשט דיא ערד ארבטן ווערט זיא דיר איר קראפֿט ניט מער געבן) ׃
אונ׳ אז דוא ווערשט נאך זעהן אויך דיא שטראף פֿון אדם הראשון ווערשטו פֿינדן
דז קין איז ניט אזו בישטראפֿט גיווארן ווייל ער האט זיין פֿאטר נאך גיפֿאלגט ׃
אבר דער שטעטיגליך טוט דען ווילן פֿון זיין בישעפֿר איז זיין גלאכן הערלן אונ׳
גלאנצה זיל גלייך וויא אונזר פֿאטר אברהם ע״ה דער גינענט ווערט דר גליבטר
פֿון גאט גלייך ישעי׳ מ״א (דער זאמן פֿון אברהם איין ליב האבר) ׃ דארום
האט איך גאט גילובט איז ער אך ליב גיהאט איט איין ווינדרליכה ליבשאפֿט
ביז דז פֿון וועגן זיין גרושה ליבשאפֿט האט ער איך רעכט פֿערטיג גימאכט
איט זיין גיבאט אונ׳ האט איך אונ׳ זיין קינדר דיא נאך אים ווערן נאך פֿאלגן גיבאטן
דיא אלוה פֿון אילה נום פֿון זיא לו פֿר איינרן דיא פֿליישליכה גילושטיקייט
וועלכה זיך אן דען אענטן אונ׳ זיין זאמן ביהעפֿט האט דורך דש עסן פֿון דען עץ
הדעת ׃ אונ׳ האט זיא אך אמכן ערבן דורך איטל פֿון דט גיבאט אונ׳ נאך
אנדריאלות פֿון דיא געטליכה תורה דיא דר בוים דש לעבנש גינענט ווערט ׃
דש איביגה לעבן דר זילן אויף וועלכן ער האט גיוויזן איט דעם ער האט גיזאגט
(אונ׳ אז ער ווערט עסן ווערט ער איביג לעבן) ׃ גלייך אך אן גיליינט ווערט
אין דעם פסוק (דז דר אענטש זאל זיא טון אונ׳ דר דורך לעבן) ׃ אונ׳ דש
אייגינטה לשון פֿינדן איר אך עטליכה אמל אין יחזקאל כ׳ ׃ אונ׳ נאך דעם
אין יחזקאל י״ח בישיידן איז דז ער רעט פֿון דט לעבן דר זיל גלייך גישריבן שטיט
(אז ער טערט טון גריכט אונ׳ גירעכטיקייט ווערט ער לעבן אונ׳ ניט שטערבן) ׃
אונ׳ וויטר שטיט (אונ׳ אז ער טוט גריכט אונ׳ גירעכטיקייט אאלט ער זיין זיל
לעבן) ׃ ווייל ביקענט איז דז קיין לעבן איז דז דער טוט זעלט ניט דר נאך קואן
אז נור אליין דט לעבן דר זיל דיא איז איביגליך ׃ אונ׳ ווייל דורך דיא אורזאך
פֿון דיא פֿרויא איז דער אענטשליכר טוט גישטעלט גיווארן דז חוה האט דעם
ערשטן אענטש אן גירייצט ׃ גלייך בראשית ג׳ (דיא פֿרויא דיא דוא האשט איר
גיגעבן דיא האט איר פֿון דען בוים גיגעבן אונ׳ איך הב גיגעשן) ׃ אונ׳ די תורה איז
גיקואן אום דען איברעך פֿון דיא זינד אווען לו כנעאן ׃ דארום האט ער אוין פֿר
ביטן בייא דט געבן פֿון דיא תורה דז קיינר זאל בייא זיין פֿרויא גינעהן ׃ גלייך
שמות י״ט (זייט בירייט דז איר זאלט אין דרייא טאג בייא קיין פֿרויא קואן) ׃ ווייל אין
קראנקה ווערט גהיילט דורך דש קעגן טייל פֿון זיין קראנקהייט ׃ אונ׳ אין הינדר
קען קיין פֿור טפרעליר זיין ׃ נאו קענטשו זעהן אויש אל דיזי ביוויז דז דיא
צדיקים דיא הייליגי עלטרן זיינן ניט גיקואן אין גיהנם אונ׳ זיינן ניט גישטראפֿט
גיווארן איט בישטראפֿונג דר זילן חס ושלום פֿון וועגן די זינד פֿון אדם הראשון ׃
ווייל זיא ניט האבן ווידר שפעניגט גאטש ווארט גלייך וויא ער האט גיטאן ׃
ניאורט זיא האבן חן גיפֿונדן אין גאטש אויגן אונ׳ זאגן גיהאלפֿן איט איין

אויבינגה הילף פֿון וועגן איר אייגינה גירעכֿטיקייט אונ׳ האבן ניט ניטיג גיהאט
קיינם אנדרנס זכֿות אום איר זילן צו העלפֿן גלייך וויא דיא צדיקים איינן : אונ׳
דאר פֿון שטיט אין יחזקאל י״ח (דיא זיל וואש דא זינדיגט דיא ווערט שטערבן:
דר זון ווערט ניט ליידן פֿר דיא זינד פֿון דעם פֿאטר אונ׳ דר פֿאטר ווערט ניט
ליידן פֿר דיא זינד פֿון דעם זון) : דש איז צו פֿר שטין דז דיא זיל ווערט אנדרשט
ניט שטערבן אז פֿון וועגן איר אייגינה זינד אונ׳ ניט אום איין אנדרן זיין זינד :
גלייך וויא דא רעדט אין דיא ריד פֿון דעם נבֿיא יחזקאל וואול בישיידן איז : אבר
וואש גשריבן שטיט אין שמות כ׳ (ער גידענקט דיא זינד פֿון דיא עלטרן אויבר
דיא קינדר) : דש איז צו פֿר שטין וואן דיא קינדר אך בייזי ווערקן טון גלייך
וויא איר עלטרן האבן גיטאן : גלייך ער זאגט ווייטר (צו אייני פֿיינד) : אונ׳
דער גלייכן איז אן אנדר אן פֿר שטין : אונ׳ אזו האט אך גיזאגט דער קלאגר
ירמי׳ אין איכה ה׳ (אונזר עלטרן האבן גיזינדיגט אונ׳ זיינן ניט מער דא אונ׳
מיר האבן גיליטן אום איר זינד) : דש איז צו פֿר שטין דז אונזר עלטרן האבן
דש גלות פֿר אורזאכֿט דורך איר זינד אונ׳ נאך דעם זיא האבן גיליטן דש יאך
פֿון דש גלות זיינן זיא גישטארבן : אונ׳ מיר דיא דא זיינן אויבר גיבליבן אין
איר שטאט אין דעם גלות : האבן גליטן פֿר אונזר זינד אונ׳ איז נאך דער ביים
גיפֿינגט גיוואורן דיא זינד פֿון אונזר עלטרן וויל איר האבן אך איר בייזי ווערקן
גיטאן אך געלבשט וויל איר נאך אין גלות זיין : גלייך ויקרא כ״ו (אונ׳ דיא
פֿון אייך ווערן אויבר בלייבן דיא ווערן פֿר גין פֿון וועגן איר זינד אין דיא לענדר
פֿון אייער פֿיינט : אונ׳ אך פֿון וועגן דיא זינד פֿון איר עלטרן דיא זיא ביים זיך
האבן ווערן זיא פֿר גין) : אבר דיא ווייניג צדיקים דיא נאך ווערן גיפֿונדן
ווערן אין דיא צייט פֿון גלות גלייך אז ירמי׳ אונ׳ ברוך דר זון פֿון נרי׳ אונ׳ יחזקאל
אונ׳ דניאל מיט זייני חבֿרים אונ׳ נאך מער אנדרי : וועלכי זיא וואורן מיט פֿר
טריבן אונטר דיא אנדרי וויל זיא וואורן דש טייל פֿון דש זינדיגה פֿאלק : זא
וואר דאך איר גלות אנדרשט ניט אז צו איר טובֿה : דען זיא וואורן אין אין הוכֿה
מעלה בייא דיא קיניגן דר פֿעלקר אין דיא צייט פֿון גלות פֿיל מער אז זיא זיינן
גיזעסן אין דיא טאגן דר קיניגן פֿון ישראל אין דיא צייט פֿון איר מלכֿות : גלייך
וויא דיא שריפֿט ביזייגט פֿון ירמי׳ אונ׳ דניאל מיט זיין חבֿירים : אונ׳ דש וואר
וויל זיא טעטן ניט זעלכֿי ווערקן אז וויא איר בייזי עלטרן האבן גיטאן : דארום
זיינן זיא ניט גישטראפֿט גיוואורן פֿון וועגן איר עלטרן אונ׳ דארום זיינן דיא
שטראף אונ׳ פּלאגונג דיא דען אנכטן וואורן אויף גיליגט ניט אן גיגאנגן אן זיין
קינדר דיא צדיקים וואורן אונ׳ טון דען ווילן פֿון גאט : נייארט אויף זיין קינדר
דיא אים נאך גיפֿאלגט האבן אין זיין זינד גלייך דאש גיזאגט ביווייזט האט אום דש
צו קענן ווישן : אונ׳ אזו פֿינדן איר אך אין איר אן גלין אין גוויסה רעדן דיא
קענן דיזה שטעלונג שטרייט : גלייך אין לוקט פרק י״ו פסוק י״ט אונ׳ ווייטר :

דז ער זאגט דז דר ארמר לאזירוס האט זיך נאך זיין טוט פר לוסטיגט אין דיא
שוס פון אונזר פאטר אברהם · אלזו דז אברהם אונ׳ לאזירוס וואָרן ניט אין
גיהנם · אונ׳ דז דארויש פאלגט דז דיא צדיקים זייגן ניט אין גיהנם גיקומן אך
זעלבשט פור ישו נייארט דיא רשעים אלייגט · אונ׳ וואש זיא ווילן ביווייזן וייל
עש שטיט שאפלט (אות תאוות) שטערבן רוא ווערשט שטערבן דארום זאגן
זיא דז וויל עש שאפלט שטיט ווייזט עש נור אליין אויף דען טוט פון דיא זיל · דש
איז קיין פאשט ביווייז · דען דר טרר פון לשון הקודש ברענגט דש אויט דז עש
פלעגט ערשט צו שטין דר (אקור) דש איז דר אורשפרונג פון דש וואָרט אונ׳
דר נאך דש ווערק וואָרט · גלייך אז (אות) שטערבן דש איז דר אורשפרונג
אנדר פעולה · אונ׳ (תאוות) רוא ווערשט שטערבן דש הייסט דש ווערק וואָרט
וייל דיא פעולה דר ביים קומט · גלייך מלכים ב׳ ח׳ (גיא זאג צו אים
לעבן רוא ווערשט לעבן אונ׳ גאט הוט איר גוויזן דז שטערבן ער ווערט שטערבן)
אונ׳ דש וואָר דיא ענטפרט אויף דעם וואש ער הוט אים גיפרעגט (אוב איך
ווער לעבן בלייבן פון דיזה קראנקהייט) · אונ׳ דיא ענטפרט אז דאך זיין
אויף דיא אייגנשטה זאך וואש ער האט אים גיפרעגט · אונ׳ גלייך וויא דיא
פראג איז נור גיוועזן אויף דען גוף אוב ער ווערט לעבן אדר שטערבן · אזו
וואר אך דיא ענטפרט אויט דעם אז ער האט שאפלט גירעט שטערבן רוא
ווערשט שטערבן · דש גינג נור אליין אויף דען גוף אונ׳ אויף ניקש אנדרשט ·
אזו אך אין שמואל א׳ י״ד (שטערבן רוא מושט שטערבן יונתן) · אונ׳ שמואל
א׳ כ״ב (שטערבן רוא מושט שטערבן אחימלך) · ווען שון שאפלט גירעט
ווערט פון איר טוט · ווערט גלייך וואול ניט אער דרויש פר שטאנדן אז דער
טוט פון דיא לייבר · אזו אך שמות כ״א (רעכן ער זאל ווערן גירפכינט)
אונ׳ שמות י״ט (פר שטייניגן ער זאל ווערן פר שטייניגט אודר ווערפן ער זאל
ווערן גיווארפן · אונ׳ בראשית ט״ו (וויש רוא זאלשט וויסן) אונ׳ שמות י״ט (הערן
איר ווערט הערן) · אונ׳ נאך פיל אער פסוקים יאך פינדן איר דז פון דען טוט
דר זיל ווערט ניט שאפלט גירעט אין יחזקאל י״ח (די זיל די זינדיגט דיא ווערט
שטערבן) · אזו אך איר ביווייז וואש זיא ברענגן אויש בראשית ל״ז דז אונזר
פאטר יעקב ע״ה הוט גיזאגט (איך ווער נידרן צו איין זון אויט טרואריקייט אין די
גרוב) · אונ׳ דז חזקי׳ דר קיניג פון יהודה הוט גיזאגט אין ישעי׳ ל״ח (איך ווער גין
אין דיא פארטן פון דיא גרוב) · זיא זאגן זיא דז דש וואָרט (שאול) ביטייט אויך
דש גיהנם אדר דש וואָרט (תפתה) ביטייט נור אליינט אויף דש גיהנם · אבר
דש איז נאזט גיט · דען דש וואָרט (שאול) דש ווערט אך גירעט פון דען טוט אונ׳
דיא גרוב אונ׳ פון דש אונטרשטה טייל פון דיא ערד · פון דען טוט ווערט עש
גירעט אין תהילים מ״ט (לשאול שתו) זיא זיינן גישאצלט צום טוט · אונ׳
ישעי׳ ל״ח (כי לא שאול תודך) דען דער טוט ווערט דיך ניט לובן · אונ׳

פון

פֿון דיא גרוב אין איוב י"ד (מי יתן בשאול תצפינני) ווער וואלט דז דוא מיך בהאלטשט
איך אין דיא גרוב פֿר בערגן · אונ' קהלת ט' (בשאול אשר אתה הולך שמה)
אין דיא גרוב וואו דוא הין גישט · אזו אך בראשית ל"ז (כי ארד אל בני אבל
שאולה) דז איך ווער נידרן צו איין זון איט טרויאריקייט אין דיא גרוב · אונ'
ישעי' ל"ח (אלכה בשערי שאול) איך ווער גין אין דיא פֿארטן פֿון דיא גרוב ·
אונ' פֿון דש אונטרשטי דר ערד ווערט דש וואורט (שאול) גיזאגט אין תהילים
קל"ט (ואציעה שאול הנך) אונ' ווען איך זעצט איך אונטר דיא ערד אויך
שפרייטן בישט דוא דאך אך דא · אונ' איוב י"א (עמוקה משאול מה תדע)
וואש טיפֿר איז אז דש אונטרשטי פֿון דיא ערד וויא ווילשטו דש וויסן · אונ' אך
סיאן בודני דר לעלטר איבר זעלר פֿון דיא נוצריק דער האט נירגנץ איבר
גיזעלט דש וואורט (שאול) איט דען נאמן פֿון גיהנם נייארט אפֿט אלז האט
ער עש אויש גילייגט אין גרוב אודר איין גראבן אונ' דש אונטרשטי פֿון דיא ערד ·
גלייך פֿר שטין קענן דיא דא וואול אכטונג געבן אויף זיין איבר זעצונג :

פרק יב בראשית ג

אונ' איין פֿיינדשאפֿט וויל איך טון צווישן דיר אונ' דיא פֿרויא אונ' צווישן דיין
זאמן אונ' איר זאמן ער ווערט דיר דען קאפֿף צו קוועטשן אונ' דוא ווערשט
איס אן דען פֿערש בייסן · אויט דעם פסוק ברענגן דיא נוצרים איין ביוויז
אויף איר גלויבן אונ' זאגן דז וואש ער זאגט ער ווערט דיר דען קאפֿף צו קוועטשן
דש גיט אויף ישו דז ער ווערט דען שטן טיטן ווען דר פסוק נענט איין שלאנג :
ענטפֿרט דאראויש קען אן ניקש ביווייזן · דען ווען דש וואר ווער וואש
זיא זאגן דז ווען דר פסוק זאגט ער ווערט דיר אויף דען קאפֿף
טרעטין דש גיט אויף ישו דז ער ווערט דען שטן טיטן אונ' דז דער דיא זינד האט
פֿר אורזאכט ווערט פֿר לארן ווערן · זא אושטן דאך דיא אן ישו גלויבן גאר ניט
זינדיגן · אונ' וויל זיא נאך היינט דען טאג זינדיגן זא אזו אך דיזה איר
שטעלונג ניקש זיין · אך שטרייט דער איינגישטר פסוק קעגן איר שטעלונג ·
דען ער זאגט דאך ווייטר אונ' דוא ווערשט איס אן דען פֿערש בייסן · דען
נאך דעם אמל דז ער ווערט טוט זיין וויא ווערט ער דען קענן דען אענשן אן דען
פֿערש בייסן · אונ' ווען דער שטן איז די אורזאך גיוועזן גלייך וויא זיא זאגן דז די
יהודים קול אנדרי פֿעלקר זאלן איס איט זיין תלמידים אונ' שלוחים טיטן · אלזו
האט ער דאך דען שטן ניט גיטיט נייארט דער שטן איז דיא אורזאך גיוועזן פֿון
זיין טוט אונ' זייני שלוחים · אונ' איר פֿינדן דז פויל זיין שליח שטרייט קעגן דעם
דז זיא דש גלויבן אין זיין בריב וואש ער האט גישריבן צו דיא רוואיים אין פרק י"ו
סיאן ב' אונ' דר גאט דש פֿרידש ווערט באלד דען שטן צו שטושן אונטר אייער

פֿיס׳ אך אין דען ערשטן בריב׳ וואש ער הוט געשריבן אין טסלונקי אין פרק ב׳ פסוק י״ח פֿון דעטט וועגן הבן איר וועלן ביים מייך קומן איך פויל מיין אמל אנדר צווייא אבר דר שטן האט אונש פֿר הינדרט׳ אלזו ווערט אויש דיזי רעדן פֿר שטאנדן דז דר שטן האט געלבשט נאך דעם טוט פֿון ישו אין דיא צייט פֿון פויל נאך געלעבט אונ׳ געהערשט איבר דיא אן אים האבן געגלויבט׳ אונ׳ דש איז קעגן איר גלויבן דז זיא גלויבן דז ווען געזאגט ווערט ער ווערט דיר דען קאפף צו טרעטן דש וויזט אויף ישו דז ער האט דען שטן געטיט גלייך וויא אובן פֿר מעלדט איז׃

פרק יג׳ בראשית כב

אונ׳ זיא ווערן זיך בענטשן איט דיין זאמן אלי פֿעלקר דר ערדן ווייל דוא האשט איין שטים געפֿאלגט) אויש דעם פסוק בווייזן די נוצרים דז דיזה פֿר הייסונג דיא גאט האט פֿר שפראכן אן אברהם דז איט זיין זאמן ווערן זיך אלי פֿעלקר דר ערדן בענטשן׳ דמר איט האט גאט קיינם געמיינט פֿון דען זאמן פֿון אברהם נייארט ישו אליינט האט ער דר איט געמיינט וועלכר דר פֿור געאכטר זאמן פֿון אברהם וואר׃ אונ׳ דארום איז דיזה פֿר הייסונג אן קיינם פֿון זיין קינדר בפֿעסטיגט געווארן אז אן אים אליין׳ דען אן אים אונ׳ אן קיינם אנדרן זיין געבענטשט געווארן אלי פֿעלקר דר ערדן ווייל זיא זיינן דורך אים געקומן צו דיא געטליכה קענטניש אונ׳ צו דיא בגליקונג דר זילן׃

ענטפֿרט דער דארויף וויל וואול אכטונג געבן דער ווערט קלאר קענן זעהן דז זיא קענן דארויש ניקש בווייזן׳ ווייל דער געברויך דר נוצרים איז אין בווייז אויף איר גלויבן צו ברענגן אויש איין טייל דר פראפֿעלייאונג זונדר דיא זאך רעכט צו פֿר שטין אונ׳ זונדר צו טראכטן אויף דיא זאכן דיא דר נאך פֿאלגן אודר אויף דיא פֿר גלייפֿניט דר זאכן דיא אין דיא זעלביגה פראפֿעלייאונג פֿר מעלדט זיין׳ גלייך זיא וועלן היר בווייזן אויש דעם וואש געשריבן שטיט אונ׳ זיא ווערן זיך בענטשן איט דיין זאמן אלי פֿעלקר דר ערדן׳ אונ׳ זעהן ניט אויף דעם פסוק וואש דר פֿור שטיט (דען איך ווער דיך בענטשן אונ׳ ווער דיין זאמן פֿר מערן אז דיא שטערן אין הימל אונ׳ אז דש זאנד וואש אן בארטן פֿון דש מער איז׳ אונ׳ דיין זאמן ווערט ערבן דיא פֿארטן פֿון זיין פֿיינד)׃ אונ׳ דר נאך זאגט ער (אונ׳ זיא ווערן זיך בענטשן איט דיין זאמן אלי פֿעלקר דר ערדן)׃ אלזו קענטשו זעהן דז דיא טריפֿט רעכט ניט פֿון איין בזונדרן מענש נייארט אין כלל דז פֿון דען פֿילן זאמן דיא דוא ווערשט המובטח דא ווערט זיין אז דיא שטערן אין הימל אונ׳ אז דש זאנד אום בארטן דש מערש איט דעם זעלביגן זאמן ווערן זיך בענטשן אלי פֿעלקר דר ערדן׳ אונ׳ דעם

מאן איז דש גאנצה פאלק ישראל גלייך ווי משה רבינו ע״ה האט פון זיינ
גיזייגט אין דברים א׳ (גאט אייער גאט האט אייך פר מערט אונ׳ איר זייט
הייט אזו פיל אז דיא שטערן אין הימל) · אונ׳ דש האט גאט אך בילובט אן
יצחק אונ׳ יעקב · צו יצחק האט ער גיזאגט אין בראשית כ״ו (אונ׳ איך וויל
דיין זאמן פר מערן אונ׳ איך ווער אן דיין זאמן געבן אל דיזי לענדר אונ׳ זיא ווערן
זיך בענשן מיט דיין זאמן אלי פעלקר דר ערד) · אונ׳ צו יעקב האט ער גיזאגט
אין בראשית כ״ח (אונ׳ דיין זאמן ווערט זיין אז דש שטויב פון דיא ערד אונ׳
דוא ווערשט דיך אויס שטרעקן אן דיא מערב אונ׳ מזרח אונ׳ צפון אונ׳ דרום זייט אונ׳
מיט דיר אונ׳ דיין זאמן ווערן זיך בענשן אלי גישלעכטר דר ערדן) · אונ׳ צו
אברהם האט ער גיזאגט אין בראשית י״ב (אונ׳ איך ווער בענשן דיין בענשר ·
אונ׳ דיין פלוכר ווער איך פלוכן אונ׳ מיט דיר ווערן זיך בענשן אלי גישלעכטר דר
ערדן) · אונ׳ בראשית י״ח (אונ׳ אברהם ווערט זיין אויין גרויש אונ׳ שטארק
פאלק אונ׳ מיט אים ווערן זיך בענשן אלי פעלקר דר ערד) : זא דז דיא טריפט
האט אונש ביקענט גיאמכט דז אזו וואול אז אן אנדרי הייליגי עלטרן איז בילובט
גיווארן דז אלי פעלקר דער ערדן ווערן זיך מיט זיא בענשן וויל זיא האבן אן
אלי פעלקר ביקענט גיאמכט וואס גאט איז אונ׳ זיין הייליקייט אונ׳ דז ער אויך
אלין הערשונג גיבט אונ׳ פון זיין אמכט · דען אבר אל וואו זיא גיגאן האבן
זיא דען נאמן פון גאט אן גירופן אזו דז ביזונדרליכי פעלקר זיינן גיקומן צו דיא
געטליכה וויסן שאפט ווענכה פר אורזאכט אן דיא דש פר שטין אין
אמרה אפטיגי בענשונג אונ׳ דיא ביגליקונג דר זילן · אזו זייכן זיא אך פר זיכרט
גיווארן דז אירי קינדר זיא נאך זיא ווערן קומן אך אין אירי טריט גין
אונ׳ ווערן טון וויא דיא עלטרן האבן גיטאן · גלייך בראשית י״ח (דען איך
הב אים ליב וויל ער ווערט גביטן אן זיין זין אונ׳ הויז גזינר דיא נאך אים ווערן
זיין דז זיא זאלן היטן דען וועג פון גאט צו טון גירעכטיקייט אונ׳ גריכט · דעמ
וועגן ווערט גאט ברענגן אויף אברהם וואש ער האט פון אים גירעדט) · אונ׳
ישעי׳ נ״א (קוקט צו אברהם אייער פאטר אונ׳ צו שרה דיא אייך האט גוואונן
דען איך האב אים אליין גירופן אונ׳ האב אים גיבענשט אונ׳ פר מערט) · אונ׳
עש איז ביקענט דז קיין בענשונג אודר ביגליקונג פון דיא זיל קומט אויף דיא
פעלקר דר וועלט אז דורך מיטל פון דש פאלק ישראל · גלייך דיא טריפט אין
פיל ערטר בילייגט אונ׳ איך וויל אין טייל דר פון מעלדן : אין במדבר י׳ שטיט
(אונ׳ אז דוא ווערשט מיט אונש גין זוא ווערן מיר דיר מיט טיילן פון דש גוטש וואש
גאט ווערט מיט אונש טון) · אונ׳ ישעי׳ י״ד (דען גאט ווערט זיך דר בארמן
איבר יעקב אונ׳ ווערט ווידר אויש דר וועלן אן ישראל אונ׳ ווערט זיא שטעלן אויף
איר ערטרייך אונ׳ דר פרעמדר ווערט זיך צו זיא ביהעפטן אונ׳ זיא ווערן זיך פיגן
ביים דש הויז גזינר פון יעקב) · אונ׳ ישעי׳ נ״ו (אונ׳ דיא קינדר דר פרעמדן

דיא

דיא זיך ווערן צו גאט ביהאפֿטן אום אים צו דינן אונ' דען נאמן פֿון גאט ליב
האבן אונ' קנעכֿט פֿר אים צו זיין · איין איטלכר דער דען שבת היט דז ער
אים ניט ענטהייליגט אונ' דיא אן גרייפֿן אן איין פֿרבונד · דיא ווער איך
ברענגן צו מיין הייליגן בערג אונ' ווער זיא דר פֿריאן אין דעם הויז פֿון איין
גיבעט) · אונ' ישעי'ה (אונ' דיא פֿעלקר ווערן גין בייא דיין ליכט אונ' דיא
קיניגן בייא דיא שיין פֿון דיין גלאנץ) · אונ' זכריה ב' (אונ' פֿיל פֿעלקר ווערן
זיך אן דען זעלביגן טאג צו גאט ביהעפֿטן אונ' ווערן איר זיין צו איין פֿאלק אונ'
איך ווער וואונן דיר ווארן אונ' דען ווערסטו וויסן דז גאט דר הימל שארן האט
איך צו דיר גשיקט) · אונ' זכריה ח' (אזו האט גיזאגט גאט דר הימל שארן אין
דיא זעלביגי טעג ווערן פֿון איין אידרה שפראך דר פֿעלקר צעהן מאנן אן גרייפֿן
אן איין עק פֿון דש קלייד פֿון איין יהודי אונ' ווערן זאגן לאזן איר מיט אייך גין דען
איר האבן גיהערט דז גאט איז מיט אייך) · אונ' תהלים ס"ז (גאט ווערט
אונש גינעדיג זיין אונ' בענשן · ער ווערט אונש אויבגליך מיט זיין אן גיזיכט
לייכטן · דז מאן ווערט אונטר אלי פֿעלקר פֿון אים וויסן) אונ' וויא נאך וויטר
שטיט ביז צום ענד פֿון דעם מזמור · אונ' נאך פֿיל אנדר דער גלייכן פסוקים
וועלכֿי נאך בעסר ווערן ביטיידן ווערן אין דעם צווענציגשטן פרק פֿון דיזן ספֿר
מיט דיא הילף פֿון גאט יתברך:

פרק יד בראשית מט

ער ווערט ניט אב טון דיא גוועלטיקייט פֿון יהודה אונ' דען טרייבר פֿון צווישן
זיין פֿיס ביז עש ווערט קומן שילה אונ' צו אים ווערט זיין דיא פֿר זאמלונג
דר פֿעלקר · דארויש זאגן דיא נוצרים דז אונזער פֿאטר יעקב האט
גיפראפֿעצייאט אויף דיא קומשט פֿון ישו דעם ער האט גינענט מיט דען נאמן
פֿון (שילה) אונ' זיין נבואה איז וואר גיווארן דז דיא רוט דש קיניגרייך ווער
ניט אב גיטאן פֿון ישראל ביז ישו איז גיקומן אונ' תיכף נאך זיין קומשט וואר דיא
רוט דש קיניגרייכֿש פֿון אייך אוועק גינומן גלייך וויא איר היינט זעהט:

ענטפרט היר אין שטרייטן זיא קעגן זיך זעלבשט · דען נאך דעם זיא
גלויבן דז ישו וואר אויז דעם שטאם פֿון יהודה אונ' וואר איין
קיניג איבר דיא יהודים · אלזו וואר דאך דש קיניגרייך פֿון יהודה ניט אב
גיטאן זעלבשט נאך זיין קומשט · אונ' וויא זאגן זיא דען דז נאך דיא קומשט פֿון
ישו איז דיא רוט פֿון דש קיניגרייך פֿון אונש אוועק גינומן · אונ' איר האבן שון
גיזעהן דז דיא רוט פֿון דש קיניגרייך וואר אב גיטאן פֿון יהודה אין דיא פֿר
וויסטונג פֿון דש ערשטי בית המקדש אז נבוזר אדן האט פֿר טריבן דען צדקיה
מלך יהודה וועלכֿר גילעבט האט פֿור דיא גיבורטה פֿון ישו הנוצרי בייא דיא

פֿיר הונדרט אונ׳ דרייסיג יאר · אונ׳ אין דיא צייט פֿון דש צווייאטה בית המקדש
האבן איר קיין קיניג גיזעהן דער דא האט גיהערשט איבר ישראל אויש דש
גישלעכֿט פֿון יהודה ניימרט איר קנעכֿט הורדוס אונ׳ זיין זין האבן נאך אים
גירעגירט ביז צו דיא פֿר ווישטונג פֿון דש צווייאטה בית המקדש · אונ׳ וויא קענן
זיא דען אויש ליגן דעם פסוק (עש ווערט ניט אב גיטאן ווערן דר גיוואלד פֿון
יהודה) דז דש קיניגרייך פֿון ישראל ווערט ניט אויף הערן ביז אן זיין קומשט
אונ׳ דז נאך זיין קומשט ווערט דש קיניגרייך פֿון זיא אויף הערן · דען דז דיא
טריפֿט זאגט עש ווערט ניט אב גיטאן ווערן דיא גיוועלטיקייט פֿון יהודה דש
איז צו פֿר שטין אויש דש גישלעכֿט פֿון יהודה · דען אונזר פֿאטר יעקבֿ ע״ה האט
אין זיין בענטשונג גיגעבן דיא הערשאפֿט צו יהודה איבר זיין ברידר אז ער זאגט
(אונ׳ זיא ווערן זיך צו דיר בוקן דיא קינדר פֿון דיין פֿאטר) · אונ׳ דארום האט
ער אים גיגליכן צו איין ליב דער דא איז דר קיניג איבר דיא ווילדי טיר · אונ׳
דארום וואר דער באניר פֿון דיא שאר פֿון יהודה דער ערשטר צו ציהן פֿר אלי
אנדרי באנירן · אונ׳ נחשון דער הער איבר יהודה האט זיין קרבן אן דען ערשטן
טאג גיאופֿפֿרט · אונ׳ אין שופטים א׳ שטיט (אונ׳ עש וואר נאך דען טוט פֿון
יהושע פֿרעגטן דיא קינדר ישראל אן גאט ווער זאל ערשט פֿון אונש ארויף גין
אום איט דען כנעני צו שטרייטן · זאגט גאט יהודה זאל ארויף גין) · דש איז
צו פֿר שטין דז נאך דעם דער פֿירר דער פֿור זיא גינג וואר גישטארבן פֿרעגטן
זיא אן וועלכן פֿון דיא גישלעכֿטר זאל דיא רעגירונג דר הערשאפֿט זיין אונ׳ זאל
דען פֿור גאנג האבן · אונ׳ גאט האט זיא גיענטפֿרט דז עש זאל זיין אן דש
גישלעכֿט יהודה פֿאלגנט דיא בענטשונג פֿון יעקבֿ זיין פֿאטר · אונ׳ דברי הימים
א׳ ה׳ (דען יהודה וואר גישטערקט איבר זיין ברידר אונ׳ וואר איין הער איבר
זיא) · אונ׳ דש האט גיוועהרט ביז דוד המלך ע״ה דעם גאט האט אויש דר
ווילט צו איין קיניג איבר ישראל אויף איביג · גלייך דברי הימים א׳ כ״ח (אונ׳
גאט דער גאט פֿון ישראל האט אן מיר אויש דר ווילט פֿון דש גאנצה הויז מיינר
פֿון איין פֿאטר צו זיין איין קיניג איבר ישראל אויף איביג · דען אן יהודה האט
ער אויש דר ווילט צו איין הער · אונ׳ אן דש הויז מיינר פֿון יהודה דש הויז פֿון מיין
פֿאטר אונ׳ אונטר דיא זין פֿון מיין פֿאטר איז זיין ווילן גיוועזן אום איך צו מאכן
קיניג איבר גאנץ ישראל) אונ׳ פֿון דוד המלך ע״ה האט דש קיניגרייך גידיימרט
ביז צדקיהו מלך יהודה דער דא וואר אויש דען זאמן פֿון דוד המלך ע״ה אונ׳ דען
האט אויף גיהערט דש קיניגרייך פֿון דש גישלעכֿט יהודה אונ׳ בליבן נור איבר פֿון
דען עלביגן זאמן גראבן אונ׳ הערן אונ׳ אובערשטן די זיא אין גלות האבן אונ׳ דיא
ווארן (מחוקקים) שרייבר גינענט · אונ׳ די רעגירטן איבר זיא אזו לאנג אז דש
גלות בבֿל האט גיוועהרט אונ׳ אין דיזן גלות וואורין איר איינר זיין אונ׳ אך אזו
לאנג אז דז צווייאטה בית המקדש האט גישטאנדן · אונ׳ אך זעלבשט אין דיא
צייט

לייט פון דיא רעגירונג דר כהנים אונ׳ איר קנעכט האבן ניט אויף געהערט ד
הערן אויז דען זאמן פון דוד פון דיא אב קומט פון זרובבל גלייך פר שטע
ווערט אין סדר עולם זוטא · אונ׳ דז איר פינדן דז צום ערשטן האט ש
גיהעגירט אונ׳ דער וואר ניט אויז דש גישלעכט פון יהודה ניימרט פון בנימין
דש וואר דארום וויל צו דער צייט האט עש גאט ניט וואול גיפאלן דז זיא הא
איין קיניג הון גיהייסן דארום האט ער ניט גיוואלט אז איינם איבר זיא שטט
דער דא זאל זיין אויז דעם שבטים גישלעכט אויף וועלן דש בישטענדיג
קיניגרייך איז בילובט גיווארן · ניימרט ער האט איין קיניג איבר זיא גישטעל
קענן זיין ווילן דז דש קיניגרייך זאל אין איין קורצה נייט אויף הערן · גלייך
הושע י״ג (איך ווער דיר איין קיניג געבן אין איין צארן אונ׳ ווער אים ווידר
וועק נעמן איט איין גרים צארן) · דען ער וואר גיטיט איט זיין זין אונ׳ ד
קיניגרייך וואר פון אים אויף גיהערט · אונ׳ דש וואר וויל זיא ביגערטן איי
קיניג אין דיא צייט פון שמואל דר נביא פון גאט וועלכר איר ריכטר אונ׳ פיר
וואר · אונ׳ דארום שטיט אין שמואל א׳ ח׳ (זיא האבן דיך ניט פר שמעה
נייארט איך האבן זיא פר שמעהט פון צו קיניגן איבר זיא) · אונ׳ גלייך וואו
וואר זעלבשט אין דיא צייט פון שאול דיא הערטשאפט אונ׳ רעגירונג ניט גווי
פון דש גישלעכט פון יהודה · דען דוד האט ישראל אויז אונ׳ איין גפירט · גלייך
שמואל ב׳ ה׳ (וויל שאול וואר נאך איין קיניג איבר אונש וואר שטו דער אויז
אונ׳ איין פירר פון ישראל) · אונ׳ דז ער זאגט דער אויז אונ׳ איין פירר דש א
ער וואר דער רעגירר אונ׳ דער הערט · אונ׳ דער גלייכן שטיט אין במדבר כ
(אונ׳ דער זיא זאל אויז אונ׳ איין ברענגן אונ׳ דז דיא גימיין פון גאט זאל ניט זיין
אז איין שאף דז קיין הערט האט) · דארום איז דיא רעכטי אויז לייגונג פון דען
פסוק (עש זאל ניט ווערן אב גיטאן דיא רוט פון יהודה) דז עש זאל ניט ווערן
אב גיטאן דיא רוט פון דש קיניגרייך פון יהודה אזו לאנג אז דיא צייט פון דש
קיניגרייך ווערט גיוועהרן · (אונ׳ דער שרייבר פון צווישן זיין פיס) דש אי
עש ווערט קיין אאל אויף גין דיא שרייבר דש זיינן די חכמים אונ׳ סופרים וועלכ
ווערן רעגירן אונ׳ הערשן אויז דען זאמן פון יהודה אין דיא צייט פון גלות · דען
דיא הערן אונ׳ אובערשטן דיא איבר זיא רעגיהטן אין דיא צייט פון גלות די וואר
פון דיא קינדר פון דוד · וויל דיא אייניקלי פון אונזר פר טריבני וואר אויז דש
גישלעכט פון יהודה · אונ׳ דיא אייניקלי אונזר זיא וואר אויז דען זאמן פון דוד
המלך ע״ה אונ׳ דיא וואר גילערנטי לייט אונ׳ דיא דא אאול ווושטן צו מורטיין
אונ׳ דש וואר דיא חכמים אונ׳ ספרים דארום האט ער זיא גינענט (מחוקק)
שרייבר גלייך וויא אך משה רבינו ע״ה דער הערר איבר דיא נביאים (מחוקק)
גינענט ווערט · גלייך דברים ל״ג (דען דארטן איז דש טייל (מחוקק) פון דען
שרייבר פר בארגן) וויל ער וואר איין הערשר אונ׳ רעגירר פון דיא תורה ·

אזו אך וואש אין שופטים ה׳ שטיט (פון אליר זייגן הער גיקומן (אחוקקים)
דיא שרייבר · אונ׳ פון זבולן דיא דא ציהן מיט דיא פען פון דען שרייבר) · דש
איז צו פר שטין דיא חכמים אונ׳ סופרים די דא ווארן הערשן אונ׳ רעגירן איבר
זיא · אונ׳ דז אין דעם פסוק שטיט (פון צווישן זיין פיס) דש איז פון זיין זאמן ·
גלייך דברים כ״ח (דז דא אויז גיט פון צווישן איר פיס) אונ׳ שמות א׳ (דיא
דא גינגן אויז דען דיכט פון יעקב) · אונ׳ אמט ווייטר שטיט (ביז שילה ווערט
קומן) · דש איז צו פר שטין זיין יונגשטר זון אונ׳ דש איז זיין צעלטר זון · גלייך
דברים כ״ח (ובשליתה) זאגט דער תרגום אונקלוס (אונ׳ איר קלענשטן זון) ·
דש גיט אויף דען אלך המשיח אויף וועלכן איר המפן דער ווערט פון זיין זאמן
אויף שטין אין דיא צעלטי טעג · אונ׳ דז ער זאגט (ביז שילה ווערט קומן) דש
איז אן ניט פר שטין דז נאך זיין קומשט ווערט דש מלכות אב גיטאן ווערן פון
יהודה · ניימרט אן אז דש פר שטין גלייך בראשית כ״ח (דען איך ווערדיך
ניט פר לאזן ביז איך ווער האבן גיטאן וואש איך דיר צו גיזאגט הב) · אונ׳ דר
נאך ווערט ער אים אך ניט פר לאזן · אונ׳ דברים ז׳ (עט ווערט קיינר פר
דיר בישטין ביז דוא ווערשט זיא האבן פר טילגט) · דש איז אן פר שטין דז
ווען דוא ווערשט זיא שון האבן פר טילגט ווערט אוך קיינר קענן פר דיר
בישטין · אזו אך ווען שון שילה ווערט גיקומן זיין ווערט דאך דש קיניגרייך פון
יהודה ניט אב גיטאן ווערן · אונ׳ דז ווייטר שטיט (אונ׳ צו אים (יקהת) ווערן
זיך איין זאמלן דיא פעלקר) · דש איז דז צו אים ווערן אלי פעלקר גיהורזאם
זיין · גלייך משלי ל׳ (ליקהת אם) דש איז צו דיא גיהורזאמהייט פון דיא
מוטר · אונ׳ פון אים שטיט אין דניאל ז׳ (אונ׳ אלי הערשאפטן ווערן אים דינן
אונ׳ גיהורזאם זיין) :

פרק טו דברים יד

דוא זאלשט קיין אונווערדיקייט עסן · דש פיך אז מאגשטו עסן · דאריבר
דישפוטירן דיא גלחים קעגן אונש דז אונש אין דיא געטליכה תורה
איז פר באטן פון אונרייני טיר צו עסן וועלכש איר אך האלטן: זאגן זיא עט שטיט
אין און גליון אין מטיאש פרק ט״ו דז וואש אין דש מענטשן אונד גיט דש אמלכט
אים ניט אונריין ניימרט וואש אויש זיין אונד גיט · אלזו דז איר אייך אום זאנשט
היט פר דיא פר באטנה שפייז :
ענטפרט דש איז גוויש דז ווען איינר אופט גיהינדרט ווערט פון איין שפייז
צו עסן ווען שון עש גשיכט ניט פון וועגן קלוגהייט גשיכט עש
אום צוייא אורזאכן האלבן · דש איינה איז דז דיא שפייז איז גאר חשוב אונ׳
קאשטליך אונ׳ דער דר פון עסן זאל איז איין שלעכטר גרינגר מענש · אונ׳ דש

אנדרי איז פֿר קערט דז דיא שפייז איז שפֿאל אונ׳ דר אמן איז צו חשוב דר צו אוש
אצלכֿי גרינגה שפייז צו עסן · נוא קענן דיא נוצריק ניט זאגן דז דיא טיר זיין
אונט דארום פֿר באטן וויל זיא אונגש צו חשוב זיין אונ׳ איר זייגן צו גרינג דר צו
דען דיא שריפֿט ווייזט אונגש דאך דש קענן טייל דז וויל זיא אונריין זיין אונ׳ איר
הייליג דארום זייגן זיא אן אונגש פֿר באטן אבר פֿר גרינגי אעסן זייגן זיא ניט
פֿר באטן · גלייך דיא שריפֿט ביליגט אין ויקרא י״א (עט איז אונריין צו אייך)
דש איז פֿר אייך זייגן זיא אונריין וויל איר הייליג זייט אבר פֿר זעלכֿי דיא ניט
הייליג זיין זייגן זיא ניט אונריין · אוך שטיט ווייטר (איר זאלט אייערי זילן ניט
פֿר אונרייניגן אויט אל דש קריכֿנדי טיר וואש דא ווירקט אונ׳ איר זאלט אייך
ניט דר איט פֿר אונרייניגן אונ׳ דורך זיא פֿר אונרייניגט ווערן דען איך בין גאט
אייער גאט אונ׳ איר זאלט אייך הייליג האלטן אונ׳ הייליג בלייבן דען איך בין הייליג
אונ׳ איר זאלט אייער זילן ניט פֿר אונרייניגן אויט אלירלייא קריכֿנדי טיר וואש
אויף דיא ערד קריכֿט) · אונ׳ ויקרא כ׳ (אונ׳ איר זאלט אונטר שיידן צווישן דש
ריינה פֿיך אונ׳ דש אונרייניה אונ׳ צווישן דען אונריינן פֿוגל אונ׳ דען רייגן אונ׳ איר
זאלט אייערי זילן ניט פֿר אונרייניגן אויט דיא פֿיך אודר פֿיגל אונ׳ אויט אליס
וואש אויף דיא ערד קריכֿט וועלכֿש איך האב אייך אב גישיידן צו פֿר אונרייניגן·
אונ׳ איר זאלט פֿר איר הייליג זיין דען איך גאט בין הייליג אונ׳ איך האב אייך אב
גישיידן פֿון דיא פֿעלקר דז איר זאלט פֿר איר זיין) · אונ׳ דברים י״ד (איר זייט
קינדר צו גאט אייער גאט · איר זאלט אייך ניט קראצן אונ׳ קיין קאלונג אאכֿן
צווישן אייער אויגן אוס וילן איין טוטן דען דוא ביסט איין הייליג פֿאלק צו גאט
דיין גאט אונ׳ אן דיר האט גאט אויש דר ווילט פֿר איס צו זיין איין גליבט פֿאלק
אויש אלי פֿעלקר דיא אויף דיא ערד זיין · דוא זאלשט קיין אונוועדיקייט
עסן) · אונ׳ ווייטר זאגט ער (איר זאלט קיין נבלה עסן · צו דעם גר דער אין
דיין שטעט איז זאלשטו זיא געבן אונ׳ ער זאל זיא עסן אודר אן איין פֿרעמדן פֿר
קויפֿן דען דוא ביסט איין הייליג פֿאלק צו גאט דיין גאט · דוא זאלשט דש
ציקלין ניט קאכֿן אין דיא אילך פֿון זיין אוטר) · זוא קענשטו זעהן דז אל דיזי
פסוקים בילייגן אונ׳ גיבן צו גלייך צו קענן דז דיא טיר וויל זיא אונריין אונ׳ צו
טעכֿט זיין דארום זייגן זיא פֿר באטן אן ישראל וויל זיא הייליג אונ׳ דיא קינדר
פֿון גאט זיין · דען איין אונריינה שפייז פֿר אונרייניגט דען לייב פֿון דעם
דער זיא עסט · אונ׳ נו דש לייב איז אונריין ווערט דיא זיל וואש דרינן איז אך
פֿר אונרייניגט · אונ׳ איין אונריינה זיל דיא קענן ניט קואן וואו הייליג איז · דש
איז זיא קענן ניט קואן צו גאט דער זיא האט גיגעבן נייארט זיא ווערט פֿר
שניטן פֿון איר וואונונג · אונ׳ דארום פֿון זעלכֿי פֿעלקר דיא זעלכֿי או ריינה זאכֿן
עסן שטיט אין ישעי׳ ס״ו (דיא דא עסן דש פֿלייש פֿון חזיר אונ׳ אונרייני טירן
אונ׳ אייז דיא ווערן צוגלייך פֿרגין זאגט גאט) · אונ׳ נאך דעם אן בישייך

איז אויש דיא געטליכה תורה דז דיא אונרייניגה שפייז פר אונרייניגט דען
לייב פון דעם דער זיא עשט · דארום ווש דיא נוצרים ווילן בווייזן אויש איר
אוון גליון דז ווש דא גיט אין דען מונד דש טמאכט אים ניט אונריין
נייארט ווש אויש זיין מונד גיט דש איז קיין פשטה רעדן · וויל זיא שטרייט
קעגן דיא שריפטן דיא אין דיא תורה שטין · דען ווען דש אזו ווער אז וויא זיא
זאגן דז איין אונרייניגה שפייז דיא אין מענטש מונד גיט דיא פר אונרייניגט
אים ניט · ווארום האט דען גאט אין פיל ערטר אין דיא תורה גבאטן דז מן
זאל קיין אונרייני שפייז עשן גלייך וויא ער זאגט (אונ' איר זאלט אייך ניט אן
זיא פר אונרייניגן אונ' דורך זיא פר אונרייניגט ווערן) · דר נאך זאגט ער
ווידר (איר זאלט אייער זילן ניט פר אונרייניגן מיט אלירליי קריכנדי טיר) ·
אזו דז אויש אל דיזי פסוקים ווערט פר שטאנדן דז איין אונרייניגה שפייז דיא
פר אונרייניגט דען לייב אונ' דיא זיל גלייך אובן גימעלדט איז · אונ' וויל דש נון
אזו איז ווער וויל זיך דען דר ווען קעגן זיין ריד צו שטרייטן אונ' צו אורטיילן קעגן
זיין ביפעל אונ' אותר צו מאכן ווש גאט האט פר באטן · אונ' ווען איין אונרייניגה
שפייז די דען מענטש דורך זיין מונד גיט זעלט אים ניט פר אונרייניגן · ווארום
האבן דען דיא אפוסטולן אין מעשה אפוסטולורום פר באטן ווש דר שטיקט איז
אונ' דש בלוט · אן קעגן דאך איין עקסעמפל נעמן פון אדם הראשון דער אין
קיינרליי ווערק האט גיזינדיגט אז נור אליין מיט עשן · אונ' ווען ער האט
גיזינדיגט וויל ער האט נור איין זאך גיגעשן ווש אים פר באטן ווער אונ' האט
עש נור איין מאל גיגעשן · נאך פיל מער זינדיגן דיא פון אלירליי אונרייני
שפייך עשן אונ' אלי צייט · אך קען מן בווייזן דז ווש מטיאש אונ' מרקוש זאגן
דז ווש אין דש מונד פון מענטשן קומט דש פר אונרייניגט אים ניט נייארט ווש
אויש זיין מונד גיט · דש קען אויך קיינרליי וויז ניט וואר זיין · דען איך
זעלבשט דיא רייני טראנק ווען זיא טרונקן מאכן גלייך אז ווין אונ' זגט אנדרי
שטארקי טראנק ווען זיא קומן צו פיל אין מונד דש מענטשן ווערן זיא אים זונדר
צווייפל אונריין מאכן גלייך אך פון דיא לוטרן בילייגט ווערט · אזו אך ווען
אויש דען מונד פון דעם מענטשן גין דיא ריד פון דען לעבנדיגן גאט אונ' דז ער לובט
אונ' דאנקט גאט יתברך אודר קלוגי אונ' טרוסט ריד אודר אנדרי זאכן דיא
ניטיג זיין צו דש מענטשן לעבן · דיא ווערן אים דאך חס ושלום ניט פר אונרייניגן
נייארט ווערט פון אים גיזאגט ווערן דז ער איין פרומר אונ' איין הייליגר מאן
איז אונ' איר פינדן דז דיא שריפט בילייגט אין דיא פראפעצייאונג פון זכריה
דז אין דט צו קומנדי ווערן אך דיא אנדרי פעלקר קיין בלוט אונ' אונרייני אונ'
גרייליכי טיר עשן · גלייך זכרי' ט' (אונ' איך ווער אים זיין בלוט אב טון פון
זיין מונד אונ' זיין אונרייני שפייז פון צווישן זיין צען) · גלייך דאר פון בילייגט
האט דר חכם דר לעטער מיבר זעלבר פון דיא נוצרים סיאן בודני דז ער דארשן

האט בישייען דיזן פסוק · גיב אכטונג דרויף:

פרק טז דברים כז

פר פלוכט זאל זיין דער דא ווערט דיא ריד פון דיזה תורה ניט בישטעטיגן אוס זיא צו טון אונ' דש גאנצה פאלק זאל אמן זאגן · אויף דיזן פסוק ווערפן אונש דיא נוצרים פור דז דיא תורה פון משה פר פלוכט דעם זעלביגן דער דא ווערט ניט האלטן אל דיא מצות דיא אין דיא תורה שטין · אונ' די מצות פון דיזה תורה זיינן זער פיל דז ניט מיגליך פון מייך קען אלי מצות האלטן דארום זייט איר אלי גיפלוכט:

ענטפרט אויף דעם פסוק איז ניט צו פר שטין דז ער זאל גיפלוכט זיין דער דא ווערט ניט האלטן אל דיא מצות עש זייא וואש אן זאל טון אדר וואש אן טאר ניט טון אלש וויא אין תורת משה גישריבן שטיט גלייך וויא זיא זאגן · דען דש איז ניט מיגליך דז איין מענש אין דער וועלט זעלט קענן אלי מצות האלטן · דען זעלבשט משה רבינו ע"ה וועלן שון דז דורך אים איז דיא תורה וואָרן גיגעבן אונ' דז קיין נביא איז זיינש גלייכן גיוועזן האט ער דאך ניט קענן אלי מצות האלטן איז נור אליין דיא אים צו האנדן קאמן ווייל ער נאך וואר אויסר ארץ ישראל אבר דיא מצות דיא דא אין גיהאלטן ווערן אין ארץ ישראל דיא האט ער ניט גיקענט האלטן ווייל זיא אים ניט צו האנדן קאמן · אזו שבן דיא אנדרי קינדר ישראל ווארן ניט בישולדיגט ווען זיא האבן ניט גיהאלטן זעלכי מצות וואש זיא ניט צו האנדן קואן אונ' האבן דיא גילעגנהייט ניט דער צו · אונ' ווען שון זיא קאמן זיא צו האנדן אונ' העטן דיא גלעגנהייט דר צו · ווען זיא זעלטן איין טייל מצות לאזן פר בייא גין ווייל דר מענטשליכי נאטור אונ' דר יצר הרע זיא איבר שטערקט · ווען זיא אבר דר נאך חרטה קריגן אונ' קערן ווידר צו גאט מיט איין אויף ריכטיגה תשובה · דיא ווערן גאר ניט גיפאנגן אין דיא נעצן פון דיא פלוכונג · דען עש איז קיין מענש אזו גירעכט אויף דיא ערד דז ער זעלט אייטל גוטש טון אונ' זעלט ניט איינמאל זינדיגן · אונ' דיא תשובה איז איין טריאק אונ' איין גינעזמיטל פר אלי שמערצן אונ' וויא טאג דר זינד · נעם דיר איין עקסעמפל פון דוד המלך ע"ה ווען שון ער האט גיזינדיגט דורך אוריה החתי אונ' האט גינומן זיין ווייב וואש דיא תורה האט פר באטן · אבר ווייל ער האט פול קומענטליך תשובה גיטאן ווארט ער ניט גיפלוכט נייארט ער ווארט גיבענטשט פון גאט מיט איין גנאדה אונ' איבריגליכה בענטשונג ביז ער האט מיט אים איין בישטענדיג פר בונד גימאכט אויף דש קיניגרייך דז עש זאל קיין מאל פר שטערט ווערן · גלייך ירמי' ל"ג (אזו האט גאט גיזאגט אזו ווינג אז איר קענט פר שטערן מיין ברית וואש איך הב גימאכט מיט דעם טאג אונ' דיא נאכט אונ' דז עש זעלט ניט זיין טאג אונ' נאכט אין איר צייט · אזו

זעלט

זאָלט אך איין בריתֿ פֿר שטערט ווערן וואש איך האב גיזאגט מיט דוד מיין
קנעכט דז ער זאָלט ניט האבן איין זון דער דא זאל רעגירן אויף זיין שטול) ·
אונ' דער גלייכן האט אך זיין גירעכטיקייט גיהאלפֿן אין נחמה זייט דר נאך צו
זיין קינדר די נאך אים וואָרן אונ' צו גאנץ יהודה אונ' די אין וואונר פֿון ירושלים·
גלייך ישעי' ל"ז (אונ' איך וויל בישיצן איבר דיזה שטאט צו העלפֿן איר פֿון
מיינט וועגן אונ' פֿון וועגן דוד מיין קנעכט) דארויש קען מן קלאר זעהן דז
ווער ניט קען היטן אונ' טון מיין טייל מצות אדר דיא מיינשטה וייל זיא אים ניט
צו האנדרן קומן · אודר ווען שון איינר זאָלט איין טייל מצות איבר טרעטן פֿון
וועגן דיא שטארקהייט פֿון זיין לושט אונ' קריגט דר נאך חרטה אונ' ביקענט
זיין זינד אונ' ווייכט דר פֿון אב · דער קומט ניט חס ושלום אונטר דיא
גיפֿלוכטי · נייארט דער ווערט גיפֿלוכט זיין דער אן איין טייל מצות ניט גלויבט
דז זיא זיינן גיבאָטן פֿון דען לעבדיגן גאט · אודר דז אים דונקט דז איין
טייל מצות קומן ניקש צו נוץ · אונ' דארום ווען זיא אים טון צו האנדרן קומן
וויל ער זיא ניט אן נעמן צו טון · אזו דז דיא ווערטר (לא יקים) זיינן צו פֿר
שטין ער וויל זיא ניט אן נעמן · גלייך אסתר ט' (קימו וקיבלו) (זיא האבן
ביפֿעשטיגט אונ' אן גינומן אויף זיך אונ' אויף איר זאמן) · אונ' דארום זאגט
ער (פֿר פֿלוכט איז דער ניט אן נעמט דיא ריד פֿון דיא תורה אום זיא צו טון) ·
אונ' ער זאגט ניט פֿר פֿלוכט איז דער ניט ווערט ביפֿעשטיגן אודר טון אל דיא
ריד פֿון דיא תורה גלייך וויא זיא זאגן · דען ער וויל ווייזן דז עש גיט נור
אויף אזו איינם דער פֿון זיך אב ווייסט דש יאך פֿון איין טייל מצות · דען מיט
דעם דז ער זאגט (אום זיא צו טון) גיבט ער צו קענן דז ער מיינט אזו איינם
דער זיא ניט וויל אן נעמן ווען זיא אים שון צו האנדרן קומן · אזו אך וואש דא
שטיט אין דברים כ"ח (אונ' עש ווערט זיין אז דוא ווערשט ניט פֿאלגן דיא
שטים פֿון גאט דיין גאט צו היטן אונ' צו טון אל זיין גיבאט אונ' גיזעץ וואש איך
דיר הייגט גיביט · דען ווערן איבר דיך קומן אל דיזי פֿלוכגן אונ' ווערן דיך
גירייכן) · דש אויז אן ניט פֿר שטין דז ווען ער ווערט ניט היטן אונ' טון אל
דיא מצות זונדר איינה דר פֿון צו אנטגין דז עש זאָלטן דארום דיא קללות איבר
אים קומן · נייארט דש איז אזו פֿר שטאנדן ווערן · דז ווען ער ווערט ניט
גיהארזאמן דיא שטים פֿון גאט דש איז ער ווערט דארום ניט היטן אונ' טון דיא
מצות וויל ער ניט גיהארזאם זיין נאך דיא שטים פֿון גאט אונ' ווייסט פֿון זיך
אב דש יאך פֿון זיין קיניגרייך · דען ווערן איבר אים קומן אל דיזי קללות ווען
ער ווערט ניט דער נאך ווידר קערן צו גאט מיט איין רעכטי תשובה· אונ' דש
איז ביקענט דז וייל גאט האט זיין פֿאלק ליב דארום האט ער אן זיא זיין תורה
גיגעבן אונ' ניט צו זיין פֿארטייל נייארט צו איר פֿארטייל אונ' טובה · אונ'
ער האט זיא דארום ניט אזו פֿיל מצות גיגעבן אום איר לושט צו בישווערן נאר

זיא דריבר צו שטראפֿן אונ׳ חס ושלום אירי זעלן אין גיהנם צו לאזן קומן · נייארט
אום איר צו צו פֿר געבן אונ׳ איר ווערדיקייט צו פֿר גריסן אין עולם הבא ·
דען ווען טון איין ישראל נור איין מצוה רעכט האלט פֿון גאטש וועגן האט ער איין
חלק אן עולם הבא · אונ׳ ווען אבער מצות דז איינר האלט אז פֿיל אבער ווערט זיין לון
זיין אונ׳ זיין מעלה דר הינֿט ווערן פֿר גרסט · אונ׳ פֿון דעסט וועגן האט משה
רבינו ע״ה פֿר לאנגט אין ארץ ישראל צו קומן ווייל עס זיינן פֿיל מצות דיא
אנדרשט ניט קענן גישעהן אז אין ארץ ישראל אונ׳ ווען ער ווערט דיא מצות אך
טון זעלט ער קענן צו איין גרעסרי מעלה קומן אין עולם הבא · נאך אבר קען
מן זעהן דז דיא צוועלפֿ פֿלוכנגן דיא אין דיזה פרשה שטין וועלכי גישטעלט זיין
קעגן דיא צוועלפֿ גישלעכטר פֿון ישראל · דיא זיינן אלי גיזאגט פֿון ביזונדרליכי
עבירות וועלכי הייאליך גישעהן · גלייך ער האט אין אין פֿאנג בישיידליך גיזאגט
(אונ׳ ער ווערט עס טון אין פֿר בערגניש) · דען ווען ער זעלט עס אופֿן
באורליך טון זעלט ער זיין שטראף אנטפֿאנגן פֿון דש בית דין · אונ׳ דז ער
זאגט (דער דא שלאגט זיין גיזעלן הייאליך) דש גיט אויף איינם דער לשון
הרע זאגט אויף זיין חבר דער שלאגט זיין חבר הייאליך דז דר אנדרר ניקט דר
פֿון וייש · גלייך אך שטיט אין תהלים ק״א (ער פֿר ראט זיין גיזעלן אין פֿר
בערגניש) · אונ׳ דש אין ניט זאל פֿר שטין דז ער רעט פֿון איינם דער זיין
חבר שלאגט מיט זיין הענט וועלכר שלאק אופֿן באורליך גישיכט · דארום
זאגט ער דר בייא דש ווארט (בסתר) הייאליך · אונ׳ אזו אך דער ניט וויל
אן נעמן איין טייל מצות צו טון ווייל ער זיא ניט אכט אונ׳ זיינן פֿר ניקט גירעכנט
אין זיין אויגן · דש איז אך איינה פֿון דיא הייאליכה עבירות גלייך דיא דארטן
גישריבן שטין · דער כלל פֿון דיא זאך איז דז דיא תורה וויל זאגן אין דיזי
צוועלפֿ פסוקים וויסן לאזן דז גלייך אז איינר דער אופֿן באורליך איין עבירה טוט
דער ווערט גישטראפֿט פֿון דש אונטרשטה בית דין · אזו אך דער הייאליך
איין עבירה טוט דער ווערט גישטראפֿט ווער פֿון דש איברשטה בית דין דז
ער ווערט פֿר פֿלוכט ווערן פֿון גאט אז ער ווערט קיין חרטה האבן אונ׳ ווערט
קיין רעכטה תשובה טון · גלייך דאר פֿון בישיידליך שטיט אין דברים כ״ט (דיא
פֿר בארגיני זאכן דיא זיינן בייא גאט אונזר גאט אונ׳ דיא אופֿן באורי זיינן צו
אונש אונ׳ אונזר קינדר ביז איביג צו טון אל דיא ריד פֿון דיזה תורה) · דש
איז דר רעכטר פֿר שטאנד פֿון דעם פסוק אעלכיש זיכרליך אזו איז פֿר שטאנדן
ווערן גלייך בייא אלי פֿר שטענדיגי לייט ביקענט איז · אונ׳ דיא נוצרים
דישפוטירן קעגן אונש אויש דעם פסוק זאגנדר דען אין האלט דר פֿון צו פֿר שטין
אבר איר קענן קעגן זיא ענטפֿרן פֿאלגנש דען רעכטן פֿר שטאנד פֿון דיא
שריפֿט · דען איר פֿינדן דז אם ענד פֿון אלי ביכר דש טון גלייכש שטיט אזו גשריבן
דען איך וואר שוין אן איין אויבן דער דא הערט דיא ריד דר פרופֿעצייאונגן

דיזר ביכר דז ווען איינר זעלט וואש דר בייא זעגן אדר אב צו אין דיא ביכר שטיט .
אויך דען ווערט גאט פר אערן דיא שטעק דיא אין דיא ביכר גישריבן שטין
אזו אך דער דא ווערט וואש פר אינרן פון דיא ריד וועלכי אין דיזי ביכר דר
פראפעלייאונגן שטיט דעם ווערט זיין טייל פר אינדרט ווערן אויש דען בוך
דש לעבנש אונ׳ פון דיא הייליגה שטאט אונ׳ פון דיא פר הייסונגן דיא אין דיזי
ביכר גישריבן שטין . אונ׳ דש איז ביקענט דז דיא נוצרים פר אערן אונ׳
פר אינרן פון דיא ביכר דש אין גלויבט . דען זיא האבן דר בייא גיזעצט דז
אן זאל איין טאג אין דיא וואוך האלטן אן שטאט פון שבת וועלכש זיא זיינן ניט
גיבאטן אין אין גלויבן אונ׳ אך ניט פון ישו אדר זיין שלוחים . אך פר אינרן
זיא אונ׳ האלטן ניט וואש איך פר באטן איז אין אין גלויבן אין אקטא אפוסטולורום
פרק ט״ו דז מן זאל קיין בלוט עסן אונ׳ פון קיין פֿיך דז דר שטיקט איז אונ׳ דש
האלטן זיא גאר ניט אונ׳ עסן בלוט אונ׳ פון דר שטיקטה בהמות גלייך ווייטר
ווערט ביטיידן ווערן אין פרק מ״ט פון דיזן ערשטן טייל אונ׳ אין דען לעצטן
פרק דש אנדרי טייל פון דיזן ספר :

פרק יז

אונ׳ דז איין טייל פון דיא חכמים דר נוצרים זאגן דז דיא ערשטי קללות דיא
אין פרשת אם בחוקותי שטין דיא זיינן גיזאגט פון דיא פר ווישטונג דש
ערשטי בית המקדש אונ׳ דארום זיינן אך טרישטליכי זאכן דרינן גישריבן גלייך
ויקרא כ״ו (אונ׳ איך ווער גידענקן אן איין ברית מיט יעקב אונ׳ אך אן איין
ברית מיט יצחק אונ׳ אך אן איין ברית מיט אברהם ווער איך גידענקן אונ׳ דיא
ערד ווער איך גידענקן) . אונ׳ ווייטר שטיט (אונ׳ איך ווער זיא גידענקן דען
פר בונד מיט דיא ערשטן דז איך הב זיא אויש גיצוגן פון דש לאנד מצרים פר
דיא אויגן דר פעלקר אום זיא צו איין גאט צו זיין איך בין גאט) . אזא דז דש
זעלט ביטייטן אויף דיא גידעכטניש פון דש צווייטה בית המקדש וועלכש דיא
דר לייזונג איז אויש גלות בבל . אבר דיא לעצטי קללות דיא אין כי תבא שטין
דיא וואהרן גיזאגט אויף דיא פר ווישטונג פון דש צווייטה בית המקדש אונ׳
דארום קומט קיין טרישטונג דר נאך וויל ישראל ווערן ניט דר לייזט ווערן אויש
דעם גלות :

ענטפרט דז דיא ערשטי קללות זעלטן נור אליין גיזאגט זיין פון דיא פר
ווישטונג דש ערשטי בית המקדש . דש קען פאלגנט ביוויז
דר טריפטן ניט וואר זיין . דען דיא שטראף ריד דיא אין (תורת כהנים)
דש איז ספר ויקרא שטין אין דען ערשטן ברית ווען שון זיא וואורן צום ערשטן
גיזאגט פון דיא פר ווישטונג דש ערשטי בית המקדש וויל זיך מיט דען זעלביגן

דש גלות האט אין גיהובן · וואר אך דרונטר בגריפֿן דיא פֿר ווישטונג פֿון
דש צווייטה בית המקדש אונ׳ נאך אנדרי לייד דיא אין ישראל זיין אין גלות
איבר גיקומן · אז אך אין דיא קללות דיא אין (משנה תורה) דש איז ספר
אלה הדברים שטין · ווערן אך דרינן פֿר מעלדט זאכן פֿון דיא פֿר ווישטונג
דש ערשטי בית המקדש גלייך דיא פסוקים זונדר ספק דרויף וויזן · דען אין
דיא ערשטי קללות אין ויקרא כ״ו שטיט (אונ׳ איך ווער פֿר ווישטן אייער
הייליקייטן) דש ווערט אער אז פֿון אייכן גיזאגט אונ׳ דש קען אנדרשט ניט
אויש געלייגט ווערן אז אויף דש ערשטה אונ׳ דש צווייטה בית המקדש · אך
קען אין דש ווארט (מקדשיכם) אייער הייליקייטן ניט אויש לייגן פאלישן גלייך
עמוס ז׳ (דען דש איז דיא הייליקייט פֿון דען קיניג) אונ׳ דש ווערט גיזאגט פֿון
דען פאליש פֿון אלך · דש קען ניט זיין · דען ווייטר שטיט (אונ׳ איך
ווער ניט ריכן אייער זענפֿטיג גירוך) אונ׳ דש גיט אויף דיא קרבנות דיא אין
האט גיאופֿפֿרט אין דיא צווייא הייליגי הייזר · אזו אך אין דיא צווייטי קללות
אין דברים כ״ח שטיט (גאט ווערט געבן דז דוא ווערשט גיפלאגט ווערן פֿון
דיין פֿיינד · אין איין וועג ווערשטו אים גין אונ׳ אין זיבן וועג ווערשטו פֿר
אים פֿליהן) · אונ׳ דש איז זונדר ספק ניט גיוועזן אין דיא צייט פֿון דש
צווייטה בית המקדש · דען דש זעלביגש מאל וואר דיא מאכט פֿון דיא
יהודים שטארק אונ׳ איר גבורה וואר אזו גרוש דז אל דיא מאכט דר רוימיש
האר בייא זיא ניקש גימאכט · גלייך יוסף בן גוריון דר צילט אין פרק פ״ז ·
אונ׳ דיא רוימיש בילייגן דש אך אין אירי ביכר מיט קלארי בילייגניש · אבר
אין דיא צייט פֿון דש ערשטי בית המקדש איז דש גישעהן דז דיא פֿיינד
גיוועלטיגטן איבר זיא · גלייך אין ישעי׳ כ״ב דר נביא האט דריבר גיקלאגט
אונ׳ זאגט (אל דיין העררן זיין מיט אנאנדר פֿר וואגילט · פֿון דיא בוגן שיטר
ווארן זיא גיבונדן · אל דיא אן האט פֿון דיר גיפֿונדן ווארן צו גלייך גיפֿאנגן ·
פֿון ווייטן זיין זיא אנטלאפֿן) · נאך אז איר זאגן דז עש זיין צווייא גליות אוזן
איר אך זאגן דז עש זיין צווייא דר לויזונגן · דיא איינה אין דיא צייט פֿון דש
צווייטה בית המקדש אונ׳ דיא צווייטה דיא נאך ווערט קומן · אונ׳ וועלכר
פֿר שטענדיגר מאן ווערט דש גלויבן דז אין דש צווייטה בית המקדש איז איין
פֿולקומנטליכה דר לויזונג גיוועזט · דען דיא פֿר טריבני צעהן גישלעכטר ווארן
דאך צו דער צייט נאך ניט פֿר זאמלט · אז נור אליין צווייא אונ׳ פֿירציג טויזנט
אונ׳ דרייא הונדרט אונ׳ זעכציג מאן פֿון יהודה אונ׳ בניאמין דיא אויש בבל קומן
נאך ירושלים מיט רשות פֿון כורש דר קיניג פֿון פרס · אונ׳ אך דיא אין בבל
ווארן זיין ניט אלי הרויף גיקומן נייארט דיא איינטשטי זיין דארטן גיבליבן ·
אונ׳ אך דיא נאך ירושלים גיגנגן דיא ווארן דארטן ניט פֿרייא דען זיא האבן
דארטן אונדינגן מדי אונ׳ פרס · גלייך נחמי׳ ט׳ (איר זיין היינט קנעכט

אונ׳ דש לאנד וואש דא האט צו אונזר עלטרן גיגעבן אום איר פֿרוכֿט אונ׳ גוטש
צו עשן זיין איר קנעכֿט דרינן · אונ׳ איר פֿרוכֿט ווערט פֿראערט פֿר דיא
קיניגן דיא דרינן זיין דיא דוא האשט איבר אונש גישטעלט פֿון וועגן אונזר זינד
אונ׳ זיא הערשן איבר אונזר לייבר) · אונ׳ דער נאך האבן זיא איין לאנגה צייט
גדינט דיא יונים אונ׳ דער נאך איין לאנגה צייט דיא רואיים · וועגן שון זיא האבן
צו צייטן ווידר שפעניגט קעגן זיא אונ׳ האבן איין קיניג איבר זיך גישטעלט ·
גלייך וואול האט קיינר איבר זיא גירעגירט אויש דען זאמן פֿון דוד אן וועאן דש
קיניגרייך צו קומט אין דיא צייט פֿון דיא דר לייזונג נייארט דיא חשמונאים דיא
דא וואורן אויש דש גישלעכֿט פֿון לוי אונ׳ פֿון דעם זאמן דר כהנים · אונ׳ דר נאך
האבן איר קנעכֿט גירעגירט דש וואר הורדוס אונ׳ נאך אים זיין קינדר ביז דש
צווייטה הויז וואר פֿר וויסט גלייך אובן גיזאגט איז · אך וואר אין דעם צווייטן
בית המקדש קיין ארון אונ׳ כפורת אונ׳ כרובֿים אונ׳ קיין אורים ותומים אונ׳ דיא
שכינה האט זיך ניט ביוויזן אונ׳ דר רוח הקודש אונ׳ אך ניט דש איל וואש אן האט
דר מיט גיזאלבט אונ׳ דש פֿייאר פֿון הימל · אזו דז קיינה פֿון דיא זאכֿן וואורן
אין צווייטן בית המקדש אונ׳ וויא קאן אן דען זאגן דז דש איין רעכֿטי גאולה וואר·
אונ׳ וואש אן גיט דז זיא האטן איין בית המקדש דש וואר נור אליין ווייל גאט האט
גיגעבן דז איר פֿענגר זאלן זיך איבר זיא דר בארמן אונ׳ האט דר וועקט דש
גמיט פֿון כורש דר אלך פֿון פרס דז ער זאל זיא רשות געבן דז זיא זאלן מעגן
ווידר קומן נאך ירושלים אום איין הויז צו בויאן אונ׳ גאט דרינן צו דינן אונ׳ זיין
דאך אונטר זיין מאכֿט גיבליבן · אזו ווען דר אלך ישמעאל דער איצונד רעגירט
אין ירושלים זאלט רשות געבן אן דיא יהודים דיא אין איין טייל דר לענדר פֿון
זיין קיניגרייך וואונן דז זיא זאלן מעגן ארויף גין נאך ירושלים אום איין הויז צו
בויאן פֿון גאטש וועגן מיט קאנדיליא דז זיא זאלן אל צייט אים אונטר טעניג
זיין זא וועך עש קיין וואונדר דז זיא זעלטן צו לייטן אן אים אורד זיין · אזו וואר
עש אך אין דיא צייט פֿון דש צווייטה בית המקדש · אבר דש וואר נאך אל
צייט אונטר דש ערשטה גלות גירעכֿנט · וועגן שון דז דש בית המקדש
וואש הורדוס האט גיבויט נאך דעם ער האט פֿיל בלוט פֿון ישראל פֿר גאסן
פֿון איר חכמים אונ׳ חסידים דש וואר איין שין לוסטיג הויז אונ׳ וואר מיט גרושי
רייכֿקייט גיבויאט אזא איז דאך קיין ספֿק דז דער הורדוס דער עש האט גבויאט
וואר אונטר טעניג צו דיא רואיים אונ׳ דורך זיא האט ער דיא רעגירונג גיקריגן
אונ׳ אויש דעם אליס איז צו ביווייזן דז דש ערשטי גלות האט גידיארט פֿון דיא
צייט דז אונזר היילינג אונ׳ צירליך הויז איז פֿר וויסט גיווארן דורך נבֿוכד נצר דר
קיניג פֿון בבֿל ביז אויף דען הייטיגן טאג · אבר וואש אן גיט ווארום דז אין
(משנה תורה) אין דברים כ"ח ניקט גידאכֿט איז פֿון דיא טרישטונג אונ׳
האפֿנונג דר גאולה תכלית נוך דען שלום פֿון די שטראף ריד גלייך אין (תורת כהני׳)

אין ויקרא כ"ו · דש איז דארום וויל דיא ריר פון דען פר בונד נאך ניט אויש
ווארן · דען תכלית דר נאך זאגט ער דז משה האט גירופן כל ישראל אום זיא
אין דען פר בונד צו ברענגן וויל זיא נאך שטונדן פר גאט · גלייך דברים כ"ט
(צו אנבן איבר פארן דיך אין דען ברית פון גאט דיין גאט אול אין זיין אייד) ·
אול האט דארט נאך אער זאגן דר ביא גיזאגט אין דיא בישווערונג דש פר
בונדש זאגר דיא ער האט שון פון צו פארן גיזאגט · אול תכלית נאך אל דיא
בישווערונגן דש פר בונדש האט ער גימעלדט פון די פול קומנטליכה טרישטונג
אול פון דיא רעכטה גאולה · גלייך דברים ל' (אול עש ווערט זיין אז אל דיזי
זאכן ווערן דיר איבר גיקומן זיין דיא בענטונג אול פלוכונג דיא איך הב דיר פור
גישטעלט אול דוא ווערשט עש דיר צו הערצן נעמן אונטר אלי פעלקר וואו גאט
דיין גאט האט דיך הין פר שטוסן אול ווערשט ווידר קערן צו גאט דיין גאט אול
ווערשט פאלגן זיין שטים נאך אלים וואש איך דיר היינט גיביט דוא אול דיין
קינדר מיט דיין גאנצן הערצן אול מיט דיין גאנצה זיל · דען ווערט גאט דיין
גאט ווידרקערן דיין גיפאנגנשאפט אול ווערט זיך איבר דיר דר בראמן אול
ווערט דיך פר זאמלן פון אלי פעלקר · וואו שון דיין פר שטוסונג זעלט זיין ביז
אן ענד דר הימלן ווערט דיך גאט דיין גאט פון דארטן אין זאמלן אול ווידר
הער נעמן · אול גאט דיין גאט ווערט דיך ברענגן אין דש לאנד וואש דיין
עלטרן האבן גיערבט אול דוא ווערשט עש ערבן אול ער ווערט דיר גוטש טון
אול דיך פר מערן מער אז דיין עלטרן · אול גאט דיין גאט ווערט בישניידן
דיין הערץ אול דש הערץ פון דיין זאמן צו ליב האבן גאט דיין גאט מיט דיין גאנצן
הערצן אול דיין גאנצה זיל וואו דורך דוא ווערשט לעבן · אול גאט דיין גאט
ווערט געבן אל דיזה פלוכן אויף דיין פיינד אול האסיר דיא דיך האבן נאך גיזאגט
אול אז דוא ווערשט ווידר קערן אול פאלגן דיא שטים פון גאט אול ווערשט טון
אל זיין געבאט דיא איך דיר היינט גיביט · דען ווערט דיך גאט דיין גאט לאזן
איבר בלייבן מיט אל דש ווערק פון דיין הענד מיט דיא פרוכט פון דיין בויך אול
דיין פיך אול מיט דיא פרוכט פון דיין ערטרייך צו גוטן · דען גאט דיין גאט
ווערט ווידר קערן אום זיך איבר דיר צו פרייאן צו גוטן גלייך וויא ער האט זיך
גיפרייאט איבר דיין עלטרן אז דוא ווערשט פאלגן דיא שטים פון גאט דיין גאט
צו היטן זיין געבאט אול זיין גיזעץ וואש אין דעם ספר התורה גישריבן שטיט דז
דוא ווערשט ווידר קערן צו גאט דיין גאט מיט דיין גאנצן הערצן אול מיט דיין
גאנצה זיל) · אזו קענשטו זעהן דז אלש וואש דא גישריבן שטיט דש ווערט
ערשט קומן דען דיזי פר היישונגן זיין נאך ניט גישעהן אין ערשטן אול נאך ניט
אין צווייאטן בית המקדש · אול דש ביטרעפט אלי טרישטונג · דען דר דינן
ווערט בילובט פון אונזר דר לייזונג אול דיא אויש לייזונג פון אונזר זילן וועלכי דיא
רעכטה פול קומנטליכה דר לייזונג איז אול דיא ווארהאפטיגה טרישטונג איז

דיא איר פֿר האפֿן אונ' ניט גלייך דיא טריסטונג פֿון וועלכי אין תורת כהנים גימאכט איז · דען דארטן גידענקט ער פֿון קיין דר לייזונג אונ' אוך ניט פֿון דיא אנדרי פֿר הייסונגן דיא אין דיזה פרשה שטין נייארט פֿון גירעכטיגקייט אליין אונ' דש גיט אויף דיא גירעכטיגקייט פֿונדש בויאן דש צווייטה בית המקדש · דען ווען שון זיא ווארן בראכט אויז נאך ירושלים צו וועגן גין · ווארן גלייך וואו דיא ארויז גיגנגן ניט ביפֿרייאט פֿון דיא דינשט דר פֿעלקרן דיא אבר זיא הערטן גלייך איר האבן ביטיידן · אונ' וויל איר נאך האבן ביוויזן מיט קלארי אונ' ווארהאפֿטיגי ביווייזה נאך דיא צעלטי קללות דיא אין משנה תורה שטין קומן גרושי טריסטונגן וואורין ביגריפֿן אויז דיא פֿר זיכרונג דר צו קומנדי דר לייזונג דיא כל ישראל ווערן אן גין · אלז דאש קיינר ניקט קענן אונש צו דישפוטירן · אז דז עס איז גאנץ גוויס אונ' זעלבשט פֿאלגט די איינונג דר קענן שטרייטרט דז עס ווערט אין אל גיאייגה ערלייזונג זיין אונ' איין אייביגי גאולה היין פֿר כל ישראל גלייך דיא אובן גימעלדטי טריסטן אויש וויזן:

פרק יח

אונ' וואש דיא נוצרים דישפוטירן קענן דיא געטליכה תורה אונ' זאגן דז דיא תורת משה איז ניט גיקומן אום צו מאכן ערבן אן אירי היטר דיא ביגליקונג דר זילן דיא בישטענדיג בלייבט נייארט אליין דיא ביגליקונג דר פֿר גענקליכי לייבר גלייך אין פרשת בחקותי שטיט · אונ' דרום ווערטש ניט פֿינדן אין תורת משה אונ' אין קיין אורט פֿון דיא נביאים דז אירגנץ זעלט בילוינט ווערן פֿון דיא בילוינונג אודר בישטראפֿונג דר זילן נייארט פֿון די בילוינונג דש גוטש אודר בייז דר לייבר אליין:

ענטפֿערט וואש אן גיט דז דיא געטליכה תורה לייגט אן אין דיא איינשטה ערטר פֿון דיא לייבליכי פֿר גענגליכקייט · דש איז דרום וויל דר מענש בישטיט אויז צווייארלייא טייל דש איז דר לייב אונ' דיא זיל · אונ' דיא אלות זיינן אך גיטיילט אין צוויא טייל · דש זיינן דיא ווערקליכי אלות אונ' דיא מיט דען שכל אויז פֿר שטאנדן ווערן · אונ' דיא קען אין אנדרש ניט האלטן אז מיט דען גוף אונ' דיא זיל · דרום האט די תורה בילוינט אן דען גוף איין לייבליכי פֿר גענגליכקייט מיט קלארהייט אונ' ווייט לויפֿיקייט · וויל דיא לייבליכי תענוגים ווערן גיזעהן אונ' גפֿילט פֿון אלי זינן דורך דיא פֿינף ארלייא גפֿילן · אונ' וויל אבר דר תענוג פֿון דיא זיל פֿון קיינם קען בירייכט אודר גפֿילט ווערן דורך דיא לייבליכי גפֿילן וויל זיא נאך אין דיזה וועלט זיין נייארט מיט דעם שכל אליין קען עש פֿר שטאנדן ווערן וויל דש דיא ווייניגשטש פֿון דען שכל מיט ברענגט אויז זעלכי זאכן צו קענן פֿר שטין · דרום האט דיא תורה אך אין פֿיל ערטר

אן

אן דיא זיל בילייבט דיא פֿר געלטינוט אונ' בילונונג וואש דיא זיל ווערט האבן
אבר זער קארץ אונ' מיט קיין קלארי ווערטיר מיט גישריבן · דאר בייא אונז
אן וויטן דש דיא פֿול קומנהייט פֿון דען גוף דש מוז ערשט
זיין דז דער גוף מוז ערשט וואול גישטעלט זיין · אונ' דער נאך גיט דיא פֿול
קומנהייט דר זיל · אונ' דער מענש קען ניט מייער דר צו קומן דז זיין זיל זאל
גאנץ אונ' פֿול מאכט זיין אז דורך דיא פֿול מאכטהייט דש לייבש · דען ווען דר
מענש הונגריג אדר קראנק איז אדר ער איז זיך מלער · דען קען ער גאר
ניט טון דען ווילן פֿון זיין בישעפֿר · דארום האט דיא תורה בלובט אן דיא דא
ווערן דיא מצות האלטן מיר פֿרוכטן צו פֿר אעסן אונ' דז דיא לייבר ווערן גיזונד
זיין אונ' אלירלייא צרות אונ' פֿר דריסיקייט פֿון זיא אב צו טון · דא מיט דז ווען
זיא ווערן גיזונד זיין אין רוא אונ' פֿרידן ווערן זיא פֿול קומליך קענן גאט דינן ·
אונ' דא דורך ווערן זיא קריגן דיא ביגליקונג פֿון דיא זיל וועלכיש איז דש לעבן
פֿון עולם הבא · דוא קענסט זעהן אין בחקותי נאך דעם דז דיא תורה האט
בילובט פֿון דש לייבליכי גוטש מיט פֿיל ווערטר · האט זיא אך ניט נאך גילאזן
פֿון צו ביטייטן אויך דש גוטש דר זילן · גלייך ויקרא כ"ו (אונ' איך ווער געבן
איין וואונונג צווישן אייך אונ' ווער אייך ניט פֿר אונווערדיגן אונ' איך ווער צווישן
אייך גין אונ' איך ווער אייך זיין צו איין גאט אונ' איר ווערט איר זיין צו איין
פֿאלק) יאז אך אין דיא בילונונג פֿון מצות אילה ווערשטו פֿינדן דז נאך דעם דז גאט
האט בילובט אן אברהם אבינו ע"ה אונ' אן זיין קינדר נאך אים מיין קלארי
בילובונג פֿון דש לייבליכי גוטש · האט ער אים אך בילובט פֿון דש גוטש דר זילן
אין קלארי אונ' הייאליכי ווערטר · גלייך בראשית י"ז (אום דיר צו זיין צו איין גאט
אונ' צו דיין זאמן נאך דיר) · אונ' ווייטר זגט ער (אונ' איך ווער זיא זיין צו איין גאט)
אזו אך יעקב אבינו ע"ה האט גיזגט אם ענד פֿון זיין גליבניש אין בראשית כ"ח
(אונ' גאט ווערט איר זיין צו איין גאט) · דאר מיט האט ער גוויזן אויף דש
גוטש דר זילן גלייך ביקענט איז בייא דיא פֿר שטענדיגן · אונ' ניט אלייניט
אין דיזי פסוקים נייארט אך שיר אין דיזו גאנצי תורה ווערשטו פֿינדן דז פֿון
דש גוטש דר זילן גדאכט ווערט · אונ' אין זונדרהייט וואו דיא תורה גידענקט
דז זיין שכינה ווערט זיין צווישן אונש אונ' ווערט אל צייט בייא אונש בלייבן אונ'
קיין מאל פֿון אונש וויכן גלייך אז דורך דש ווערק פֿון דען משכן מיט זיין כלים
אונ' אל זיין דינשט מיט דיא קרבנות וועלכי אלי צו ניקש אנדרשט האבן גידינט
אז צו פֿר געבונג דר זילן אונ' זיא צו רייניגן · אונ' וויל דש נוא אזו איז וויא קען
אן דען דר קעגן שטרייטן אונ' ניט ביגערן צו זעהן דיזה שטארקה געטליכה
ביהעפֿטונג אונ' דיא גליקליכקייט דר זילן דיא דא איז בייא די מענטשן פֿון אונזר
פֿאלק וויל נוך אונזרי זילן אין דיזן טריבן לייב פֿר קניפֿט זיין · נוך פֿיל מער ווערט
דש זיין נוך די אב שיידונג דר זילן פֿון דעם גוף זא פֿרולגט דש פֿון זיך זעלבשט דז

נאך

נאך דעם דיא זיל ווערט דר לאנגט האבן דז זיא ווערט ווידר קערן צו איר
אנוואנג · ווערט זיא ביהעפֿט ווערן אן גאט דער זיא האט גיגעבן · אונ׳ אויש
אור זאך פֿון דיזה וואונדרליכה ביהעפֿטונג דיא דא איז צווישן גאט יתברך אונ׳
דאש פֿאלק ישראל · האט ער זיא גינענט זיין ערשטר זון אונ׳ זיין אויש דר ווילטי
אונ׳ זיין ליב המברש אונ׳ זיין גילושטיג · אונ׳ זיין היליגי · זיין טייל אונ׳ דער שטריק
פֿון זיין ערב טייל · זיין פֿאלק (וסגולתו) אונ׳ זיין שאץ · גלייך קהלת ב׳
(וסגולת) אונ׳ דער שאץ דר קיניגן) · ווען איכש איין לושטיגה אונ׳ ווערדיגה
זאך איז דז אן קען קיין אנדרש דש גלייכן פֿינדן דז דער אענש זער ליב האט
אונ׳ ביוואַרט עש ביים זיך אום זיך דר איט צו ריאן אער אז איט זיין אנדר געלט?
אונ׳ דיזה וואונדרליכה זאך האט משה רבינו ע״ה בישיידן דז דש פֿאלק ישראל
ווען איכי גינענט ווערן דיא קינדר פֿון גאט דיא זיין גליבט ביים איר פֿאטר דער
אין דיא היאלן איז אונ׳ אן איך ביהעפֿט זיין צו ביים איר לעבן אונ׳ נאך איר טוט
ניט פֿון איך אב גישיידן זיין · גלייך דברים י״ד (איר זייט קינדר פֿון גאט
אייער גאט איר זאלט אייך ניט קראצן אונ׳ קיין קאלהייט אאכן צווישן אייער
אויגן אום איין טוטן · דען דוא בישט איין היליג פֿאלק צו גאט דיין גאט
אונ׳ אן דיר האט גאט אויש דר ווילט אום צו איים איין גליבט פֿאלק צו זיין אער
אז אלי פֿעלקר דיא אויף דיא ערד זיין) · אויש דיזי פסוקים ווערט פֿר שטאנדן
דז אן אוז זיך ניט צו פֿיל אלער זיין אונ׳ טרויארן איבר דען טוט דר לייבר וויל דוא
בישט איין היליג פֿאלק צו גאט דיין גאט אונ׳ אויש דר ווילט פֿר איין שאץ אויש
אלי פֿעלקר · דש איז דז דיין זיל איז ווערדיג דר צו אום אנ׳ איים צו ביהעפֿטן אונ׳
אל לייט ביים איך צו זיין · דען ווען דש ניט ווער דז דיא זילן זעלטן אער גוטש
אנטפֿאנגן אז דיא לייבר · ווער ביליך דז אן זעלט זיך אזו פֿיל אער אלער זיין ·
דען אן גיהערט דאך אער צו טרויארן איבר איין קיניגש זון ווען ער שטערבט
אז איבר איין שלעכטן אענטש זון · אך וואש אין ויקרא י״ח שטיט (אונ׳ איר
זאלט איין גיזעץ אונ׳ איין גריכט היטן ווען דר אענש ווערט טון אונ׳ דר דורך
לעבן איך בין גאט) · דש גיט גאר ניט אויף דש לעבן דר לייבר וויא אן וואל
אויש דיא פשוטי ווערטר אעכט פֿר שטין זונדר ווייטר נאך צו דענקן · דען דיא
דא היטן דיא אצות דיא לעבן דארום ניט לענגר אין דיזה וועלט אז דיא עובר
אויף דיא אצות זיין · ניאערט דיא שריפֿט רעט פֿון דש לעבן דר זילן · אונ׳
דיא איילונג דר דישפוטירדש איז דז אדם הראשון וויל ער האט גאטש ווארט
ווידר שפעניגט איז ער פֿר שולדיגט גיווארן דען טוט דר זיל · דען זיא זאגן
דז ווען גיזאגט ווערט אין בראשית ב׳ (דען אן דעם טאג אז דוא ווערשט דר פֿון
עשן ווערשטו שטערבן) · דש גיט אויף דען טוט דר זיל אונ׳ אויף ניקש אנדרש ·
אלזו אוז דארויש פֿאלגן דז דיא קינדר ישראל ווען זיא טון גאטש גיבאט דיא אין
דיא תורה גישריבן שטין ווערן זיא דר ווערבן דש לעבן דר זיל · אונ׳ דז גיזאגט
ווערט

ווערט (דז דער מענש זאל זיא טון אונ' דער דורך לעבן) דש איז איין ביזונדרה
פֿר בעטרונג, צו דעם וואש ער האט גיזאגט (אן דעם טאג אז דוא ווערשט דר
פֿון עשן ווערשטו שטערבן) גלייך איר האבן בישיידן אין פרק י"א · אונ'
ווערט אך בישיידן אין אונגליון אויז דעם וואש פויל האט גשריבן אן דיא רואייר
אין פרק ה' · אך ווערט דאר פֿון פֿר קלארט אין דעם וואש משה רבינו ע"ה
האט גישריבן אם ענד פֿון דיא שירה אין האזינו דברים ל"ב (טוט אייער
הערצר צו אל דיא ריד וואש איך הייט אן אייך בילייג, דז איר זאלט זיא גיביטן אן
אייער קינדר צו היטן אונ' צו טון אל דיא ריד פֿון דיזה תורה · דען עש איז
קיין זאך לעהר פֿון אייך · נייארט דש איז אייער לעבן אונ' דא דורך ווערן
אייער טעג דר לענגט ווערן אויף דיא ערד) · אזו קענשטו זעהן דז ער דאר
מיט ווייזט אויף צווייארלייא לון דיא מן קען דר לאנגן דורך דיא געטליכה תורה ·
דר לון פֿון דיזא זיל אונ' פֿון דעם לייב · פֿון דיא זיל זאגט ער (דען דש איז
אייער לעבן) · אונ' פֿון דש לייבליכי זאגט ער (אונ' דורך דיזן ווערן אייער
טעג דר לענגט ווערן אויף דיא ערד) · אונ' ער האט ערשט גירעט פֿון דש
גוטש דר זיל ווען שון דר מענש קריגט דש ערשט צום לעבן · וויל איר אעלה
העכר איז אז דש גוטש דר לייבר · אך אם ענד פֿון זיין ברכות האט ער דאר
פֿון בישיידן אין דברים ל"ג (וואול דיר ישראל ווער איז דיר גלייך אזו איין פֿאלק
דז פֿון גאט גיהאלפֿן ווערט) · אויז דיזן פסוק ווערט פֿר שטאנדן דז דיא
גליקליכקייט דר לייבר אונ' די קיניגרייכן דיא אין דיא פֿאריגי פסוקים פֿר
אעלרט זיין גלייך אז דיא אייבר ווינוג דר פֿיינדן אונ' דיא פֿר אערונג דר
פֿרוכטן · דש זיינן נאך ניט דש רעכטי גליק וויל דיא זאכן אך גישעהן אן
אנדרי פֿעלקר · אבר דש רעכטה אונ' ווארהאפֿטיגה גליק איז דיא ביגליקונג
אונ' היילן דר זילן צו ווערכן קיין פֿאלק אין דיזה וועלט קען קומן אז אליין דש פֿאלק
ישראל · דארום זאגט ער (דוא בישט גליקליך ישראל ווער איז גלייך אלש
דוא בישט איין פֿאלק דז דורך גאט גיהאלפֿן ווערט) · דש איז צו פֿר שטין איז
דען אונטר דיא אנדרי פֿעלקר איין פֿאלק דז דורך גאט גיהאלפֿן ווערט גלייך
ווי דוא · אונ' דז ער ווייטר זאגט (דר שילט פֿון דיין הייל) · דש איז דז זיא
זאלן ניט דענקן דז דיא דא קריגן דיא הייל דר זיל דיא ווערן דש לייבליכה גוטש
ניט קריגן · דען דש איז גוויש דז ווען שון דוא בישט איין פֿאלק דז דורך גאט
ווערט גיהאלפֿן איט דיא הייל דר זיל · ווערט אך גאט יתברך דר שילט פֿון
דיין לייבליכה הייל זיין · גלייך דוד המלך ע"ה האט גיזאגט אין תהלים קט"ו
(ישראל פֿר זיכרט זיך אן גאט ער איז איר הייל אונ' איר שילט) · אונ' ווייטר
זאגט ער (אונ' דר שווערד איז דיין הערשאפֿט) גלייך תהלים מ"ד (דען
ניט מיט איר שווערד האבן זיא דש לאנד גיערבט) · אונ' פֿון דיזא
בישטראפֿונג דר זיל האט ער אך אן גוויזן אין ויקרא כ"ב (זאג צו זיא צו

אייער

מייער גיבידר איין אידר דער דא ווערט גינעהכן פון אל מייער זאגן צו דיא
הייליקייטן וועלכי דיקינדר ישראל ווערן הייליגן צו גאט אול זיין אונריינקייט
ווערט אויך אים זיין זאו ווערט דיא זעלביגה זיל פון צו פר איר פר טניטן ווערן
איך בין גאט) · דז ער זאגט (פון צו פר איר) דט ביטייט דז דיא זילן קואן
פון איין הייליגן אורט אול דיא עט פר דינן דיא קואן ווידר דארט הין · אזו אך
אז ער זאגט אין ויקרא כ"ג (דז איין אידרה זיל דיא ניט גיפייניגט ווערט אן
דעם זעלביגן טאג דיא ווערט פר טניטן ווערן פון איר פאלק) · אול ווייטר
זאגט ער (אול איין אידרה זיל דיא דא ווערט אייניג ווערק טון אן דעם זעלביגן
טאג זאו ווער איך דיא זעלביגה זיל אוועק פר לירן פון איר פאלק) · דט איז אלז
צו פר שטין דז דיא זעלביגה זיל ווערט ניט פר איינגט נאך הין גיבראכט
ווערן ביים דיא זילן דר צדיקים דיא זיין פאלק גינענט ווערן · אול דט איז דש
קעגן טייל פון דעם וואש ביים דיא צדיקים גיזאגט ווערט אין בראשית כ"ה
(אול ער וואר איין גיטאן צו זיין פאלק) · וועלכיש צו פר שטין איז דז ער וואר
הין גיבראכט אול ביהעפט איט דיא זילן דר צדיקים · אול דז דר פסוק ניט
רעט פון דיא לייבר דט קען אן ביווייזן אויט דעם וואש גישריבן שטיט פון משה
רבינו ע"ה אין דברים ל"ב (אול ווער איין גיטאן צו דיין פאלק גלייך וויא דיין
ברודר אהרן איז גישטארבן אין הור ההר) · זאו דז דש איין טון ווערט גיזאגט
פון דיא זיל גלייך ישעי' נ"ח (דר כבוד פון גאט ווערט דיך איין טון) · אך
קען אן זעהן דז בלעם אוב שון ער וואר איין נביא ביים דיא אנדרי פעלקר · אבר
ווייל ער האט גיזעהן אין זיין נבואה דז דש פאלק ישראל ניט אליין דז זיא אין
דיזה וועלט איט איין גרושה פר זארגונג פון גאט יתברך פר זעהן אול פר זארגט
זיין · נייארט אך נאך איר טוט האבן זיא איין גוטה וועלט אול האפונג וויל
זיא ערבן דש לעבן פון עולם הבא · דארום האט ער אויך זיך זעלבשט גיבעטן
דז ער אזעלכט קענן צו איר אמה קואן אין אירי ביגליקונג דר זיל וועלכה נאך
דעם טוט איז · אול דאר פון האט ער גיזאגט אין במדבר כ"ג (איין זיל זאל
שטערבן דען טוט דר רעכטן פערטיגן אול איין לעצט זאל זיין אז זיא) · גלייך
ביים דיא פר שטענדיגן ביקענט איז · אזו אך דוד המלך ע"ה האט קיין אמל
פר שוויגן פון צו גידענקן אין תהלים פון דיא גליקזעליקייט דר זיל וועלכה פאלגט
אויש דיא היטונג דר גיבאט פון דיא געטליכה תורה אול האט דרויף גיבעטן
אין תהלים י"ט (דיא תורה פון גאט איז גאנץ זיא דר קוויקט דיא זיל) · אול
תהלים כ"ז (ווען איך העט ניט גיגלובט צו זעהן דש גוטש פון גאט אין דש לאנד
דש לעבנש) · אול תהלים קי"ו (דען דוא האשט איין זיל ביפרייאט פון דעם
טוט · איין אויג פון טרעהרן · איין פוס פון פר שטוסונג · איך ווער
גין פר גאט אין דיא לענדר פון לעבן) · אול תהלים כ"ו (לאז איין זיל ניט
איין גיטאן ווערן איט דיא זינדיגר) · אול תהלים ט"ז (דען דוא ווערשט איין
זיל

זיל ניט פֿר לאזן צו דיא גרוב · דאז ווערשט דײן פֿרומן ניט לאזן דש גיהנם
זעהן לאז איך וויסן דען וועג דש לעבנש דיא זעטיקייט דש פֿרײדש פֿר דײן אן
געזיכט · דיא איביגה זיסיקייט פֿון דײן רעכטה האנט) · אונ׳ תהלים
מ״ט (נייארט גאט ווערט אײן זיל אויז לײזן פֿון דיא גרוב אז ער ווערט איך
אוועק נעמן) · אונ׳ תהלים כ״ה (ווער איז דר אמן דער זיך פֿר גאט פֿערכט
דער אים וויזט דען וועג וואש ער זאל אויז דר וויילן · זײן זיל ווערט אין גוטן
איבר נעכטיגן אונ׳ זײן זאמן ווערט דש לאנד ערבן) · אונ׳ תהלים ל״א (וויא
גרוש איז דש גוטש וואש דוא האשט פֿר בארגן פֿר דיא זיך פֿר דיר פֿערכטן)
אונ׳ תהלים ל״ו (וויא ווערדיג איז דײן גינאד דוא גאט · אונ׳ דיא מענשן
דיא זיך אין דען שאטן פֿון דײן פֿליגל בהעלטן דיא ווערן פֿר זעטיגט ווערן פֿון דיא
פֿעטיקייט פֿון דײן הויז · אונ׳ פֿון דען באך פֿון דײן זענפֿטיקייט ווערשטו זיא
טרענקן · דען בײא דיר איז דר קוואל דש לעבנש · אין דײן ליכט ווערן
מיר ליכט זעהן) · אונ׳ תהלים ע״ג (וועאן הב איך אין דיא הימלן אונ׳ מיט
דיר הב איך קײנש ביגערט אויף דיא ערד) · אונ׳ נאך פֿיל מער דער גלײכן
פסוקים · אונ׳ שלמה המלך האט נאך קלערר פֿון דיא זאך גשריבן
גלײך קהלת ג׳ (ווער ווייס דז דיא זיל דר מענשן גיט ארויף אונ׳ פֿון דיא בהמה
נידרט ארונטר אין דיא ערדן) · אונ׳ קהלת י״ב (אונ׳ דער שטויב קומט
ווידר צו דיא ערד גלײך ער געוועזן איז אונ׳ דיא זיל קערט ווידר צו גאט דער זיא
האט געגעבן) · אונ׳ משלי י״א (ווען אײן רשע שטערבט איז דיא האפֿנונג
פֿר לארן אונ׳ דיא האפֿנונג פֿון דיא גיוועלטיגע לײט ווערט פֿר לארן) · אונ׳ משלי
י״ד (דורך זײן בייזקייט ווערט דר רשע פֿר שטוסן אבר דר צדיק ווערט בטילט
אין זײן טוט) · אונ׳ משלי כ״ג (לאז דײן הערץ ניט נײדיג זײן אן דיא זינדיגר
נייארט אן דיא זיך פֿר גאט פֿערכטן אל לייט · דען ווערט זײן אײן גוטר לעצט
אונ׳ דײן האפֿנונג ווערט ניט פֿר שניטן ווערן) · אונ׳ משלי כ״ד (אזו אך נאך
דיא חכמה ביקענט אן דײן זיל ווען דוא זיא האשט געפֿונדן דען ווערט אײן
גוטר לעצט זײן אונ׳ דײן האפֿנונג ווערט ניט פֿר שניטן ווערן) · אונ׳ נאך מער
אנדרי פסוקים · גלײך אך אין ישעי׳ מ״ה (ישראל ווערט גיהאלפֿן דורך גאט
אײן איביגה הילף) · אונ׳ מיט דעם פסוק ווערט בישײדן וואש משה רבינו
ע״ה האט געזאגט אין דברים ל״ג (וואול דיר ישראל ווער איז גלײך אז דוא
בישט אײן פֿאלק דז דורך גאט גיהאלפֿן ווערט) · אונ׳ דז ער זאגט אײן
איביגה הילף דש איז צו פֿר שטין דז דיא הילף דר זיל איז ניט גלײך אז אנדר
גוטש דז ווידר וועק קומט נייארט דיא איז אײן בישטענדיגה אונ׳ איביגה הילף ·
דארום זאגט ער ווייטר (איר ווערט אײך ניקט שעאן אונ׳ ניט פֿר שעמט ווערן
בײז אין דיא איביקייט) · אך זאגט ער פֿון אײן בעל תשובה דער גישטארבן
איז אין ישעי׳ נ״ז (איך הב זײני וועגן גיזעהן אונ׳ הב אים גיהײלט אונ׳ דוא

גיגעבן אונ׳ ווער ביזאלן טריסטונג אן אים אונ׳ זייני טרויארדש)׳ אונ׳ וויל ער
זאגט אונ׳ אן זיין טרויארדש דאר איט וויזט ער דז ער רעט פֿון איינם דער
טוט איז׳ אונ׳ דז ער זאגט איך הב זייני וועגן גיזעהן אונ׳ הב אים גיהיילט דש
איז דיא גינעזונג דר זיל דז איך ווער אים זייני זינד פֿר געבן׳ גלייך תהלים
מ״א (היילא איין זיל דען איך הב קעגן דיר גיזינדיגט)׳ אונ׳ ישעי׳ ו׳ (אונ׳
אז ער זאלט תשובה טון זאלט ער גיהיילט ווערן)׳ אונ׳ נאך דיא פֿר געבונג פֿון
זיין זינד ווער איך אים פֿירן אין דען וועג פֿון אוני אטגשן דר ערדן׳ אונ׳ דאר
איט ווער איך אים אונ׳ די איבר אים טרויארן איין פֿול קואנטליבֿה טריסטונג
געבן׳ אונ׳ זיין טריסטונג ווערט זיין דש לעבן דר זיל אין עולם הבא׳ אונ׳ דיא
איבר אים טרויארן ווערן אך איין טריסטונג אנטפֿאנגן אז זיא ווערן וויסן דז ער
ווערט נאך זיין טוט גניסן פֿון דש פֿילי גוטש דז פֿר דיא צדיקים פֿר בורגן איז
אין דען עולם וואו דיא נשמות זיין׳ אונ׳ דער גלייכן האט ער אך בילובט איין
גוטן לון פֿר דען צדיק אין ישעי׳ נ״ח (דש זעלביגש אמאל ווערט דיין ליכט דורך
ברעכן גלייך אז דער אמרגן שטערן׳ אונ׳ דיין היילונג ווערט באלד אויז שפראצן
אונ׳ דיין גירעכטיקייט ווערט פֿר דיר גין׳ דיא עהר פֿון גאט ווערט דיך איין
טון)׳ דש איז אז דוא ווערשט שטערבן ווערט דיין גירעכטיקייט פֿר דיר גין
אין דען עולם דר זילן׳ אונ׳ דען ווערט דיך דר כבוד פֿון גאט ברענגן צו דעם
הערליכן אורט וואו דיא זילן דר צדיקים פֿר בונדן זיין אין דען בונד דש איביגה
לעבן׳ אונ׳ ווייטר זאגט ער (דען ווערשטו דיך פֿר לושטיגן איט גאט) דש
איז דר לושט דר זיל אין דען עולם דר זילן דש זיא ווערט פֿר בונדן זיין אין דען
בונד דש לעבנש ביא גאט איר גאט׳ אונ׳ דאר פֿון האט אביגיל גיזאגט צו דוד
אין שמואל א׳ כ״ה (אונ׳ דיא זיל פֿון איין הער זאל פֿר בונדן זיין אין דען בונד
דש לעבנש ביא גאט דיין גאט)׳ אונ׳ פֿון דש קעגן טייל ווערט אויז גידיא
שטראף דר זילן פֿון דיא רשעים האט זיא גיזאגט (אונ׳ דיא זיל פֿון דיין פֿיינד
זאל ער שליידרן אין דען שליידר באלן)׳ אונ׳ יחזקאל י״ח (אונ׳ דר רשע אז
ער ווערט ווידר קערן פֿון אל זיין זינד דיא ער הוט גיטאן אונ׳ ווערט היטן אל אייני
גיזעץ אונ׳ ווערט טון גריכט אונ׳ גירעכטיקייט לעבן ער ווערט לעבן ער ווערט
ניט שטערבן)׳ ווייטר זאגט ער (אונ׳ אז דר רשע ווערט ווידר קערן פֿון זיין
בייזקייט וואש ער האט גיטאן אונ׳ ווערט טון גיריכט אונ׳ גירעכטיקייט דער
ווערט זיין זיל אמכן לעבן אונ׳ אז ער ווערט זעהן אונ׳ ווידר קערן פֿון אל זיין
איסטאט וואש ער האט גיטאן לעבן ער ווערט לעבן ער ווערט ניט שטערבן)׳
אונ׳ יחזקאל כ׳ (אונ׳ איך הב זיא גיגעבן איין גיזעץ אונ׳ איין גריכט הב איך זיא
לאזן וויסן דז דר אטענט זאל זיא טון אונ׳ דר דורך לעבן)׳ דארויש קענסטו
זעהן דז דר נביא רעט פֿון דש לעבן דר זיל אונ׳ דש איז דש איביגה לעבן דז קיין
טוט דר נאך קומט׳ אונ׳ דש וואר האפֿטיגה לעבן האט אך גיאיינט אליהוא דר

חבר

חבר פֿון איוב אין איוב ל"ג (צו ווידר קערן זיין זיל פֿון דר גרוב צו לייכטן מיט דש ליכט דש לעבנש) אונ' זכריה ג' (אזו האט גיזאגט גאט דר הימל שארן אז דוא ווערשט אין מיינע וועגן גין אונ' מיין היטונג היטן ווערשטו ריכטן מיין הויז אונ' אך היטן מיין הויף אונ' איך ווער דיר מיין וועג מאכן דז דוא ווערשט גין צווישן דיזה שטיאנדיגה מלאכים) אזו קענשטו זעהן דז גאט האט פֿר שפראכן אן יהושע בן יהוצדק ווייל ער, ווערט היטן דיא מצות אונ' ווערט גוטי ווערקן טון דז זיין זיל ווערט מיין בישטאנדר האבן אונ' ביגליקן אין עולם הבא דז זיא ווערט גין צווישן דיא מלאכים דיא אל צייט פֿר גאט שטין גלייך ישעי' ו' (דיא ברענדיגי מלאכים שטין אובן צו דינן אים) · אונ' דניאל י"ב (אונ' פֿיל פֿון דיא דא שלאפֿן אין דיא ערטרייך דר ערדן ווערן אויף וואכן איין טייל צו דש איביגה לעבן אונ' אנדרי צו איין איביגה שאנד אונ' פֿרשמעהונג. אונ' דיא פֿר שטענדיגי ווערן לייכטן אז דר גלאנץ פֿון הימל אונ' דיא פֿיל לייט גירעכט מאכן דיא ווערן לייכטן אז דיא שטערן אימר אונ' איביג) · דש זיינן דיא פסוקים דיא צו פֿינדן זיין אין דיא תורה נביאים אונ' כתובים ווערכי אן צייגן פֿון דען לון דר זיל דש איז דיא פֿר געלטניש דר זילן צו דיא צדיקים · אונ' אך פֿון דיא שטראף דר זילן פֿון דיא רשעים· אונ' עש זיינן נאך מער אנדרי פסוקים אונ' פֿיל אנדרי ביווייז אין דיא געטליכה תורה אונ' אין דיא נביאים דיא דא האבן גירעט דורך דען רוח הקדש פֿון דיא ביגליקונג דר זילן אונ' פֿון דש קעגן טייל· אונ' איר האבן ניט אלש גישריבן אום ניט צו לאנג צו מאכן· דען וואש איר האבן גישריבן איז מער אז גינוג אום צו ווידר ליגן דיא ריד דר קעגן שטרייטרש ווערכי זאגן דז עש ווערט ניט גיפֿונדן אין תורת משה אונ' אין דיא נביאים אין קיין אורט פֿון דיא בישפרעכונג דר גליקזליקייט דר זילן אונ' פֿון אירי בישטראפֿונג· אונ' נעם דש וואול אין אכט:

פרק יט

אונ' וואש דיא נוצרים נאך מער אין ברענגן קעגן דיא געטליכה תורה דז דיא תורת משה איז ניט אויף איביג גיגעבן נייארט פֿר איין צייט ביז ישו איז גיקומן אונ' האט זיא אבטל גיוועזן אונ' האט איין נייער גיגעבן צו דיא תורת משה אונ' האט גיבאטן אן זיין תלמידים אונ' אן אלי דיא נאך זיין נאמן גינענט ווערן אויף נייאי תורה דז ער האט זיא פֿרייא גימאכט פֿון אלי מצות אונ' פֿר באטני זאכן דיא אין תורת משה גישריבן שטין· אונ' דיא אורזאך דר פֿון איז ווייל אין דיא תורת משה שטיט דז ווען איינר וואש עובר איז האט ער דען טוט פֿר שולד אבר דיזה נייאה תורה איז איין תורה פֿון חסד· אך איז זיא זער גרינג צו האלטן אבר אין דיא תורת משה זיינן זעלכי שווערי מצות דז קיין מענש קען

קענן זיא רעכֿט האלטן · אונ׳ דארום אך דיא אליר גרעשטי מצות דיא אין דיא
תורה שטין גלייך אז מצות מילה · אונ׳ שבת דיא זיינן ניט איבינגליך נייארט
צייטליך ביז צו דיא צייט פֿון ישו הנוצרי · דען אזו באלד אז ער קאם האט דיא
מצוה אויף געהערט אונ׳ איז געשטעלט דיא טבֿילה אן שטאט פֿון דיא מילה אך
האט ער זיא געגעבן דען זונטאג אן שטאט פֿון שבת :

ענטפֿרט דש קען אזו ניט זיין · דען זעלבשט איר אייגן אין געליון שטרייט
דר קעגן · דען עש שטיט אין מטיאוש פרק ה׳ פֿון פסוק י״ז
אונ׳ ווייטר דז ישו האט געזאגט צו זיין תלמידים איר זולט ניט דענקן דז איך בין
געקומן אויף דיא תורה אדר דיא נביאים מבטל צו זיין נייארט אום זיא צו
בפֿעשטיגן פֿר וואר זאג איך אייך דז ווען שון דיא הימל אונ׳ ערד זעלטן פֿר גין ·
זעלט דאך ניט איין אות אדר נקודה פֿון דיא תורה בטל ווערן נייארט זיא ווערט
אל צייט בלייבן · וואז דז דער נור איינה פֿון דיא קלענשטי מצות צו ניקש מאכט
אונ׳ לערנט דש אין אנדרי לייט דער ווערט דר קלענשטר גינענט אין דש
קיניגרייך דר הימלן · אבר דער דיא מצות טוט אונ׳ לערנט זיא אך אין אנדרי
דז זיא זאלן זיא טון דער ווערט גרוש גינענט אין דש קיניגרייך דר הימלן · אך
ביקענן זיא זעלבשט דז ישו אונ׳ זיין תלמידים אונ׳ שלוחים וואָרן בישניטן · אונ׳
אך זעלבשט נאך דיא צייט פֿון ישו האט פאולוס זיין שליח בישניטן זיין תלמיד
טיאוטימאוס גלייך געשריבן איז אין אקטא אפוסטולורום פרק י״ו פסוק ג׳ · אונ׳
דש ווייזט דז אך נאך דיא צייט פֿון ישו איז דיא תורה ניט בטל געוועזן גלייך וויא
זיא זאגן · אונ׳ אך דען שבת האט ישו מיט אל זיין תלמידים געהאלטן · אונ׳
נאך ישו אונגיפֿער פֿינף הונדרט יאר איז איין פויפס געקומן אונ׳ האט געבאטן
דז מן זאל דען זונטאג היטן אן שטאט פֿון שבת גלייך אין לאנג דור בישיידן איז ·
אונ׳ דער טאג פֿון שבת איז אין זיך זעלבשט הייליג דורך די געטליכֿה קראפֿט
דז גאט האט עש אזו געבאטן · אבר ניט פֿון וועגן דיא רואה אליינט אז ווען עש
נור איין וועלטליכֿה שטעלונג וועז דז מן געהערט איין טאג צו רואן פֿון זיין ארבייט
נייארט גאט האט דעם טאג אזו געשטעלט · גלייך שמות י״ו (זעהט דז גאט
האט אייך געגעבן דען שבת דארום גיבט ער אייך אן דען זעקשטן טאג ברוט
פֿר צווייא טאג) · דש איז וויל אין דיא זעקשט טאג דר וואך איז דר מן געפֿאלן
אונ׳ ניט אן שבת דז דארום איז אן דען זעקשטן טאג געפֿאלן דיא שפייז פֿר
צווייא טאג דש איז איין צייכן דש דא ווייזט דז דר טאג פֿון שבת איז הייליג אין
זיך זעלבשט אונ׳ דז ער איז פֿון גאט פֿון הימל געגעבן אונ׳ דארום הוט קיין מענטש
דיא מאכֿט אום אים מבטל צו זיין · אונ׳ מכל שכן דז דיא מצוה פֿון שבת איז
איינה פֿון דיא עשרת הדברות וועלכֿש זיא זעלבשט ביקענן דז עש קען ניקש דר
פֿון פֿר וואָרפֿן ווערן · אבר עש שיינט דז דיא מיינונג דר נוצרים איז דז זיא
זעלטן גערן אויש איר אייגין זין אויש רייסן דיא תורה פֿון משה רבינו ע״ה ·

דען ישו נאך זיין תלמידים האבן דש ניט געבאטן · אונ׳ ווען ישו זעלט זיא האבן
פֿרייא געמאכֿט פֿון אלי מצות דיא אין תורת משה געשריבן שטין גלייך וויא זיא
זאגן · ווארום האט ער דען געבאטן דז מן זאל איין טייל דר פֿון האלטן · גלייך
אז פֿאטר אונ׳ מוטר צו עהרן אונ׳ זיין גיזעלן ליב צו האבן · אונ׳ צדקה געבן · אך
דז מן זאל זיך היטן פֿר מארדן אונ׳ און קיישן אונ׳ גניבה · אונ׳ פֿאלש עדות זאגן ·
גלייך אין מטיאוס פרק י״ט פֿון דען ערשטן פסוק אונ׳ ווייטר · אך ווארום האבן
דען די אפוסטולן פֿר באטן די בילדר אונ׳ הורייא אונ׳ ניט צו עסן וואש דר שטיקט
איז · אונ׳ דש בלוט גלייך אין אקטא אפוסטולורום פרק ט״ו פסוק כ׳ אונ׳ פרק כ״א
פסוק כ״ה · אונ׳ דז זיא זאגן דז דיא תורת משה איז דרום בטל ווייל אן דען טוט
דריבר שולדיג איז דער זיא איבר טרעט אונ׳ איז ניט אז די תורה פֿון ישו וועלכה
גינעדיגליך איז · ווארום האט דען פֿיל געבאטן דז מן זאל דר שלאגן דער זיין
פֿאטרש ווייב נעמט גלייך געשריבן שטיט אין דען ערשטן בריב צו דיא קורינטן
פרק ה׳ פֿון דען ערשטן פסוק אונ׳ ווייטר · אונ׳ נאך הייגט דען טאג בישטראפֿן
אל דיא נוצרים דען מארדר אונ׳ און קיישר אונ׳ שטעלר אונ׳ נאך אנדרי זינדיגר
מיט דען געריכֿט דש טויטש · אונ׳ פֿאלגט דיא תורת משה איז אזו איינר דער
געלט שטעלט קיין טוט שולדיג · גלייך שמות כ״א (אונ׳ דער איין מענש שטעהלט
אונ׳ פֿר קויפֿט אונ׳ ער ווערט ביים אים געפֿונדן דער זאל גיטויט ווערן) · אך
וואש זיא זאגן דז די תורה פֿון ישו איז גרינגר צו האלטן אז תורת משה וועלכֿרט
מצות שווער צו האלטן זיין · דש איז אזו ניט · דען עש שטיט אין מטיאוס פרק י״ט
פסוק כ״א דז ישו האט געזאגט צו זיין תלמידים ווען דוא ווילשט אויך ריכֿטיג
זיין גיא פֿר קויף דיין נחלה אונ׳ גיב צדקה אן דיא ארמן · אונ׳ אין לוקס פרק י״ח
פסוק כ״ב זאגט ער פֿר קויף אלש וואש דוא האשט אונ׳ פֿר טייל עש אן דיא
ארמן · דארויש קענשטו זעהן דז דיא תורה פֿון ישו גביט דז מן זאל אל זיין
גוט אונ׳ וואש ער זיין איינגינש האט אן דיא ארמן געבן · אונ׳ דיא תורת משה
גביט נור צו געבן דש צעהנדי טייל פֿון דיא פֿרוכֿט · אונ׳ דאש
איבריגה גאנצה לאנד מיט דיא ניין חלקים פֿון דיא תבואה מאג ער פֿר
זיך האלטן · אונ׳ דש ווייזט דז דיא תורת משה איז ניט אזו שווער אין אירי מצות
אז וויא זיא זאגן · ניימרט זיא קומט צו העלפֿן אונזרי לייבר אונ׳ זילן · אך נאך
דעם אז זיא זיינן בפֿרייאט גיוואָרן פֿון אלי מצות פֿון תורת משה ווארום
האלטן זיא דען איין טייל דינים פֿון עריות אונ׳ פֿר ביטן צו נעמן מומה פֿון דיא
זעקש נאהנטה פֿריינד · דיא מוטר אונ׳ שטיף מוטר אונ׳ דיא שוועסטר אונ׳ זיין
ברודרש ווייב אונ׳ דיא טאכֿטר אונ׳ זיין זונש ווייב · אבר ביים אנדרי פֿריינד
האלטן זיא זיך ניט נאך דעם וויא אונש לערנט דיא געטליכה תורה דיא אן אונש
גיגעבן איז דורך משה רבינו ע״ה · ניימרט צו לייטן פֿר ביטן זיא וואש מותר
איז אונ׳ צו לייטן לאזן זיא צו וואש פֿר באטן איז אונ׳ ניט וויא דיא תורת משה

לערנט

לערנט · אונ׳ האבן קיין פֿונדאמענט ווארויף זיא קענן זיך לעהנן נייארט אויש
מיר אייגינן זין · דען מאן מוז גלויבן ווערט גאר ניקש דאר פֿון גיפֿונדן · אזו אך
ווען דיא משפטים לויטן ווייז אונ׳ דען אנדרן ווערן גו ניקש דא מן זעלט ניט
אזו ריכטן אז וויא אין תורת משה גישריבן שטיט גלייך וויא זיא זאגן · ווארום
האט זיא דען ישו אין זיין תורה קיין אנדרי משפטים גיגעבן אן שטאט פֿון דיא
אין אונזר תורה שטין · דען דיא גוים ריכטן זיך דאך נאך הייט אין טייל
משפטים נאך דיא לערנונג פֿון תורת משה · אונ׳ אין טייל ריכטן זיא זיך נאך
דיא גיבאט דר מענשן דש איז פֿאלגט דיא רעכטן פֿון דען קיסר אונ׳ נאך דיא
רעכטן פֿון איידבורג · אונ׳ דארום זיין דיא (סטאטוטן) גיזעץ אונ׳ רעכטן פֿון
יעדי לענדר אין פֿולין אונ׳ ליטווא פֿר ענדרליך אונ׳ אונטר שיידן פֿאלגט דיא
אונטר שיידינהייט פֿון אירי אויך שטעליר · דען אין אל אירי גו זאמן קומשט
האבן זיא ניטיג מיר גיזעץ גו פֿר בעסרן אונ׳ מיר אמנגיל גו דר פֿילן · ווייל זיא
זיינן פֿון מענשן אויף גישטעלט אונ׳ קיין מענש איז פֿולקומן פֿון פֿר שטאנד · אבר
וויל אונזר תורה איז געטליך אונ׳ איז גיגעבן פֿון דיא איברשטה חכמה אונ׳ איז
פֿול קומנטליך גאנץ אונ׳ פֿול אמכט · זא קענן אך אום איגליך קיין אויף הערונג
אדר פֿר וועקסלונג · פֿר ענדרונג · אמנגיל · פֿר אערונג אדר פֿר אינרונג
דרינן גיפֿונדן ווערן · גלייך דברים ד׳ (איר זאלט ניקש פֿר אערן אויף דיא זאך
וואש איך אייך גיביט) · אונ׳ דברים י״ג (דיא גאנגה זאך וואש איך אייך
גיביט דש זאלט איר אין אכט נעמן גו טון דא זאלשט ניקש דר צו פֿר אערן אונ׳
אך ניקש פֿר אינרן) · אונ׳ דברים ד׳ (אונ׳ ווער איז אזו איין גרוש פֿאלק דש
דא האט זעלכי רעכטי גיזעץ אונ׳ גריכט גלייך אז דיזה גאנגה תורה דיא איך
הייט פֿר אייך גיב) אונ׳ דברים ל׳ (אונ׳ דא זאלשט ווידר קערן גו גאט דיין
גאט אונ׳ זאלשט זיין שטים הערן אין אליש וואש איך דיר הייט גיביט דא אונ׳
דיין קינדר איט דיין גאנגן הערגן אונ׳ דיין גאנגה זיל) · ווייטר שטיט (אונ׳
דא זאלשט ווידר קערן אונ׳ פֿאלגן דיא שטים פֿון גאט אונ׳ זאלשט טון אל זיין
גיבאט וואש איך דיר הייט גיביט) · אונ׳ ווייטר שטיט (אז דא ווערשט
הערן דיא שטים פֿון גאט דיין גאט גו היטן זיין גיבאט אונ׳ גיזעץ וואש אין דיזה
ספֿר תורה גישריבן שטיט) · אונ׳ דברים ל״ג (די תורה הוט אונש משה גיבאטן
איין ערב טייל גו דיא פֿר זאמלונג פֿון יעקב) · אונ׳ דוד המלך האט גיזאגט
אין תהלים י״ט (דיא תורה פֿון גאט איז גאנץ זיא דר קוויקט דיא זיל · דיא
גיצייגניש פֿון גאט איז וואראפֿטיג זיא אמכט קלוג דען נארן · דיא ביפֿעל
פֿון גאט זיין רעכט פֿערטיג זיא דר פֿרייאן דש הערץ · דש גיבאט פֿון גאט
איז לויטר עט דר לייכט דיא אויגן · גאטש פֿורכט איז ריין זיא בישטיט ביז אין
דיא איביקייט · דיא גריכט פֿון גאט זיינן וואר זיא זיינן איט אנגדר גירעכט)
אונ׳ תהלים קי״א (דיא ווערקן פֿון זיין הענד זיינן וואראפֿטיג אונ׳ רעכט ·

אל זייני גיזעץ זיינן וואר האפֿטיג זיא זיינן אונטר לעהגט אונ׳ פֿאסט ביז אין די
אייביקייט · זיא זיינן גימאכֿט מיט וואר הייט אונ׳ רעכֿט פֿערטיקייט) · א
תהלים קי״ט (אונ׳ איך ווער דיין תורה היטן שטעטיגליך אימר אונ׳ אייביג)
אונ׳ אן ענר פֿון אלי פרטפֿעליאונגן זאגט ער אין מלאכי ג׳ (גידענקט די
תורה פֿון משה איין קנעכֿט דיא איך אים הב גיבאטן אין חורב אויף כל ישר
גיזעץ אונ׳ גיריכֿט) · אויז דיזי פסוקים קענטשו זעהן דז די געטליכה תור
פֿון וועגן איר גרושה פֿול אמכֿטהייט אונ׳ רעכֿט פֿערטיקייט קען אן ניקט
בייא טון אונ׳ ניקט דר פֿון פֿר איכרן אל ווער עס נור איין זאך · אונ׳ נאך פֿ
ווינֿיגר קען אן זיא אבטל זיין אדר פֿר וועקסלן מיט איין אנדרה אך מיט דעם
ער זאגט (אונ׳ דוא זאלשט זיין שטיקן הערן אין אלים וואש איך דיר הייסט גיבי
אונ׳ דז ער ווייטר זאגט (אונ׳ איר זאלט טון אל זיין גיבאט וואש איך דיר היי
גיביט) · דא מיט לאזט ער ווישן דז זיא זאלן זיא ניט פֿר וועקסלן מיט ק
אנדרה תורה · אונ׳ מיט דעם דז ער דר נאך זאגט (אזו דוא ווערשט הערן ד
שטים פֿון גאט דיין גאט צו היטן זיין גיבאט וואש אין דיזה ספֿר תורה גישרי
שטיט) · דא מיט האט ער גאנץ קלאר ביטייטן דז דיא פֿר זיכֿרונגן אונ׳ ג
פֿר שפרעכֿונגן דיא אין דיזה פרשה פֿר הייסן זיין · דיא ווערן גישעהן אז א
ווערן היטן דיא מצות דיא אין תורת משה גישריבן שטין אונ׳ אין קיין אנדרה
אונ׳ פֿון דיא האט ער גיזאגט וואש איך דיר הייסט גיביט · אונ׳ דש איז א
וואר האפֿטיג ביוויז דז דיזה תורה דיא איר אילונד האבן דיא קען קיין אמל
פֿר וועקסלט נאך פֿר ענדרט ווערן · אך מיט דעם דז ער זאגט (דיא תור
האט אונז משה גיבאטן צו איין ערב טייל פֿר דיא פֿר זאמלונג פֿון יעקב) גי
ער צו קענן דז דיא תורת משה האט קיין אויף הערונג אונ׳ קיין גיזעצטה צ
זיא לאנג אן זאל זיא האלטן גלייך דיא נוצרים זאגן · דען גלייך וויא אין ירוש
דיא הערט אין קיין דור אויף נייארט זיא גיט אל צייט פֿון איין דור צום אנדרן
ווערט קיין צייט גישטעלט וויא לאנג אין ירושה זאל גיווערן · אזו איז אך ד
תורת משה איין ערבניש פֿר דיא פֿר זאמלונג פֿון יעקב דז זיא זאלן זיא ער
אונ׳ ביוארן אין אלי דורות אזו לאנג אז דיא וועלט שטיט גלייך דברים ל
(דען זיא ווערט ניט פֿר געסן ווערן אויז דען אונד פֿון זיין זאמן)
וויל ער ניט זאגט דז זיא איז איין ערבניש פֿר דש הויז גיזינד פֿון יעקב א
דען זאמן פֿון יעקב · זא ווייזט ער דא מיט דז דיא תורה ווערט ניט אליין
ערבניש זיין פֿר דיא קינדר פֿון יעקב נייארט אך פֿר אלי דיא זיך צו זיא
זאמלן פֿון דיא גרים וועלכי זיין די קינדר דר פֿרעאדי דיא זיך צו גאט ביהעפֿ
אום אים צו דינן · גלייך ישעי׳ נ״ו (אונ׳ דיא קינדר דר פֿרעמדן דיא זיך צו ג
ביהעפֿטן אום אים צו דינן אונ׳ דען נאמן פֿון גאט ליב צו האבן אום זיין קנע
צו זיין איין איטליכר דער דען שבת היט אום אים ניט צו ענטהייליגן אונ׳ די איין

בונד

בונר אן גרייפֿן) פֿון וועלכי גיזאגט ווערט אין ישעי' י"ד (אונ' דער גר ווערט
זיך צו זיא ביהעפֿטן אונ' זיא ווערן זיך דר בייא פֿיגן צו דש הויז גיזינד פֿון יעקב)·
אונ' דז ער זאגט (זיא זיינן וואהרהאפֿטיג אונ' זיין גיבאט · זיא זיינן אונטר לעהנט
אויף איביג) · האט איט ווייזט ער נוך דז דיא אלות דיא אין דיא תורה שטין דיא
ביטטין אימר אונ' איביג · דען דש ווארט (לעד) אונ' (לעולם) ביטייט אויף
דיא איביקייט דיא ניאר אער אויף הערט · גלייך תהלים קמ"ח (אונ' ער האט
זיא גישטעלט (לעד לעולם) אויף אימר אונ' איביג · ער האט דש גיזעץ גיגעבן
דז עש זאל ניט אויף הערן) · אוז נוך אז ער זאגט (אונ' איך ווער דיין תורה
היטן שטעטיגליך אימר אונ' איבג) · דש ווייזט גוויש אויף דיא איביקייט אונ'
אויף קיין צייט · דען איר פֿינדן אין שמות ט"ו (גאט ווערט קיניגן (לעולם
ועד) אימר אונ' איביג) · נוך וואש אלאבי דער לעצטר פֿון דיא נביאים האט
גיזאגט אם ענד פֿון זיין נבואה דיא איך אייך פֿון גאט גיזאגט גיווארן (גידענקט
דיא תורה פֿון משה איין קנעכט דיא איך איים האב גיבאטן אין חורב פֿון וועגן
כל ישראל גיזעצן אונ' גריכט) · לאזט ער נוך וויסן דז עש ווערט קיין אנדר קיין
אנדרה תורה זיין אוז נור אליין דיא תורה פֿון משה די גיגעבן איז אויף דעם בארג
סיני וועלכר אך חורב גינענט ווערט · אוז אך דר חכם דר נוצרי (שיאון בורני)
האט גישריבן אין זיין בוך דז דאז הייסט איברונים דז דיא געטליכה תורה דיא אן
ישראל גיגעבן איז דורך משה אויף דעם בארג חורב די איז גאנץ אונ' איביגליך
אונ' אנדר דיזה איז קיין אנדרה געטליכה תורה · אונ' דז דיא דאז זאגן דז עש זיינן
צווייא תורות די איינה איז תורת משה אונ' די אנדרי (להבדיל) תורת ישו · דיא
זיינן זיך טועה · דען ישו האט קיין תורה גיגעבן נייארט ער האט גיבאטן דז
אן זאל דיא תורת משה האלטן · אונ' האט דארטן פֿיל בווייז גיבראכט אויז די
נביאים אונ' אויז דען שכל גלייך דאז קענשט זעהן אין דף נ"ט אונ' א"א אונ' אויך
אנדרי ערטר אין זיין בוך :

פרק ב ישעיה ב

אונ' פֿיל פֿעלקר ווערן גין אונ' ווערן זאגן גיט אונ' איר וועלן ארויף גין צו דעם
בארג פֿון גאט צו דש הויז פֿון דעם גאט פֿון יעקב אונ' ער ווערט אונש
לערנן פֿון זיין וועגן אונ' איר וועלן גין אין זיין שטעגן · דען פֿון ציון ווערט דיא
תורה אויש גין אונ' דיא ריד פֿון גאט פֿון ירושלים · אויט דיזן פסוק אונ' אויש
ישעי' נ"א (פֿר נעאט צו איר איין פֿאלק אונ' איין פֿר זאאלונג הערט איר צו
דען דיא תורה ווערט פֿון איר אויש גין אונ' איין גריכט ווערט איין ליכט זיין צו
דיא פֿעלקר וואו דורך איך ווער זיא אאבן רואן) · פֿר שטין דיא נוצרים דז
ישעי' הנביא האט אין דיזי פסוקים גיפראפֿעצייאט פֿון איין נייאה תורה
געטליכה אוז דיא תורה פֿון ישו הנוצרי · וויל ביקענט איז דז דיא תורת משה איז

גיגעבן אויף דעם בערג סיני אבר ישו האט איין נייאה תורה גיגעבן אין ציון
ענטפֿרט · דאש הויט קען מן ניקט בווייזן · דען מיר האבן שון בווייזן אי
פֿאריגן פרק מיט קרעפֿטיגי בווייזי דז דיא תורה פֿון מש
רבינו ע"ה איז גאנץ אונ׳ איביגליך אונ׳ דז אנדר דיא תורה איז קיין אנדרה פֿ
גאט גיגעבן · אונ׳ דרום קענן זיא זיך מיט דיזה פסוקים אך ניט העלפֿן · דא
אויט דיזי פסוקים איז ניט צו פֿר שטין דז עש ווערט איין אנדרה תורה פֿון גא
גיגעבן ווערן גלייך וויא זיא פֿר שטין · נייארט דז ער זאגט דז פֿון ציון ווער
אויש גין איין תורה דש איז איין אונטר ווייזונג אונ׳ אונטר ריכֿטונג צו ה
פֿעלקר דורך דען ווארהאפֿטיגן מלך המשיח דער נאך פֿר האפֿט ווערט · גלי
גישריבן שטיט (אונ׳ ער זאל אונש ווייזן פֿון זיין וועגן אונ׳ מיר וועלן גין אין ז
שטעגן) · אונ׳ דער אונטר ווייזר ווערט זיין דער מלך המשיח גלייך עש שטי
(אונ׳ ער ווערט ריכֿטן צווישן דיא פֿעלקר) אונ׳ דער ריכֿטר ווערט זיין דר מל
המשיח · אונ׳ דער גלייכן שטיט אין בראשית מ"א (אונ׳ ער זאגט צו יוסף די
פֿאטר איז קראנק) · אונ׳ עש שטיט ניט ווער עש האט גיזאגט · אזו א
ווייטר (אונ׳ ער מאלט עש ביקענט מן יעקב אונ׳ זאגט) · אונ׳ עש שטיט ני
ווער · דש ווערט שון פֿון איין גווישן מאן פֿר שטאנדן דער עש האט גיזאגט ·
אונ׳ נאך מער דער גלייכן פסוקים · אזו אך אין ישעי׳ מ"ב ווארין ער אן היב
צו זאגן (איין קנעכֿט ווער איך אונטר לעהן) · דארינן ווערט פֿר שטאנדן ה
דר ריכֿטר אונ׳ לערנר ווערט זיין דר מלך המשיח · גלייך גישריבן שטיט (ער
ווערט דש גריכֿט מאכֿן אויש גין צו דיא פֿעלקר אונ׳ צו זיין תורה ווערן דיא א
ווארטר האפֿן) · אזו אך דז ער זאגט (דען דיא תורה ווערט פֿון מיר אויש ג
אונ׳ איין גריכֿט ווערט זיין צו ליכט צו דיא פֿעלקר אום זיא צו מאכֿן ר
דש ווערט אך פֿר שטאנדן דורך דען מלך המשיח · אונ׳ דז ער זאגט (אונ׳ ער
ווערט ריכֿטן צווישן דיא פֿעלקר אונ׳ ווערט פֿיל פֿעלקר בישטראפֿן אונ׳ זיא ווער
אירי שווערדר צו שטוסן צו זיכֿלן) · דש איז דז ווען עש מאכֿט איין שטרייט זיין
צווישן איין פֿאלק אונ׳ דש אנדרי אדר זיא זעלטן אייכר פֿון דען אנדרן וואש
פֿאדרן · ווערן זיא פֿר דש גריכֿט קומן פֿר דען מלך המשיח דער דא ווערט
זיין איין העכר איבר אלי פֿעלקר אונ׳ ער ווערט זיא שטראפֿן אונ׳ ריכֿטן אונ׳ ווערט
דען גירעכֿטן גירעכֿט מאכֿן אונ׳ דען רשע בישולדיגן אונ׳ ווערט פֿריד צווישן זיא
מאכֿן אונ׳ עש ווערט קיין שטרייט זיין צווישן איין פֿאלק אונ׳ דש אנדרי אונ׳ דרום
ווערן זיא קיין שטרייט גיפֿעס ניטיג האבן אונ׳ ווערן זיא צו שטוסן אום גיפֿעס
צו מאכֿן אום אין דש לאנד צו ארבייטן גלייך גיזאגט ווערט (אונ׳ זיא ווערן אירי
שווערדר צו שטוסן צו זיכֿלן אונ׳ אירי שפיסן צו שנייד מעסר · איין פֿאלק ווערט
קעגן דש אנדרי קיין שווערד אויף היבן אונ׳ זיא ווערן קיין שטרייט מער לערנן) ·
אזו איז דיא ביטייטונג פֿון דיזה פסוקים (דען פֿון ציון ווערט אויש גין דיא

תורה) ・ אונ' (דען דיא תורה ווערט פון איר אויש גין) ・ דש איז דיא אונטר
ריכטונג ・ אזו אך (אונ' צו זיין תורה ווערן דיא אינזל אונטר האפן) ・ דש איז
אונ' צו זיין אונטר ריכטונג ・ אונ' דיזה אויש לייגונג קענן אין ביווייזן אויש משלי א'
(הער איין זון דיא שטראף דיר פון דיין פאטר אונ' פר לאז ניט דיא תורה פון
דיין מוטר) ・ ווען ליכט צו פר שטין איז דיא אונטר ריכטונג פון דיין מוטר ・ אונ'
אזו האט עש אך (שיאון בודני) אויש גילייגט אין זיין איבר זעצונג דש ספר משלי ・
אונ' דער גלייכן שטיט אך אין משלי ג' (איין זון פר געש ניט איין תורה אונ'
לאז דיין הערץ איין גיבאט היטן) ・ אונ' משלי ד' (דען איך האב אייך איין
גוטה לער גיגעבן איר זאלט איין תורה ניט פר לאזן) ・ דש איז אלש צו פר שטין
איין אונטר ריכטונג ・ דען מן קען דאך ניט זאגן דז שלמה המלך ע"ה אודר איינר
פון זיין ווייבר זעלטן איין אנדרי תורה גישריבן האבן אודר דיא תורה פון משה ・
גלייך אך ארטין לחוין האב טון ער שטרייט קעגן אונש אין דיזה אויש לייגונג ・
איז ער גיצוואונגן דש צו ביקענן אין זיין דיאלוגו בוך דף כ"ה דז ער זאגט עש זייא
דיא אונטר ריכטונג פון דיא מוטר פון שלמה המלך אודר זונשטן אל דיא אנדרי
אונטר ריכטונגן דיא אין משלי שטין דיא האט שלמה אלי גינענט מיט דען נאמן
פון תורה ・ אלזו קענסטו זעהן דז דיא נוצרים קענן אויש דיזי פסוקים אך ניקש
ביווייזן דז איין אנדרה תורה זעלט זיין אודר דיא פון משה רבינו ע"ה גלייך איר
אין דען פארגין פרק וואל אונ' קלאר ביוויזן האבן:

פרק כא ישעיה ז

דארום ווערט אייך גאט איין צייכן געבן דז דיא יונגה פרויא ווערט טראגן
ווערן אונ' ווערט איין זון גיברן אונ' דוא זאלשט זיין נאמן נענן גאט
איז מיט אונש ・ אויש דען פסוק ברענגן זיא ביוויז אויף איר גלויבן דז זיא זאגן
וויא דר נביא האט אן גיזייגט דז ישו נוצרי ווערט גיבארן ווערן פון איין יונג
פרויא איין אייה פון דיא טעכטר דר קינדר ישראל אונדר איין אמגליכה
ביהעפטונג ・ גייארט דורך דען רוח הקודש גלייך גישריבן איז אין מטן גלין אין
אטיאוש פרק א':

ענטפרם דש זאגן דיא נוצרים אויש איר אייגינן פר שטאנד אבר אויש
דען פסוק קענן עש ניט ביוויזן ווערן ・ דען דש ווארט (עלמה)
וואש אין דעם פסוק שטיט דש איז ניט טייטש איין בתולה גלייך וויא זיא זאגן ・
גייארט (עלמה) איז אזו פיל אז (נערה) איין יונגה פרויא ・ דען אין
בראשית כ"ד זאגט ער ערשט (אונ' עש ווערט זיין דיא (נערה) דז איך
ווער צו איר זאגן) אונ' דר נאך זאגט ער (אונ' עש ווערט זיין (העלמה) דיא
דא ווערט אויש גין שעפן אונ' איך ווער צו איר זאגן) ・ אונ' אזו וואול איז

(נערה) ווערט גיזאגט פֿון איין בתולה אונ' פֿון איינה דיא איין מאן האט · פֿון איין בתולה ווערט גיזאגט אין בראשית כ"ד (אונ' דיא לויפֿט דיא (נערה) אונ' זאגט אין איר מוטר הויז) · אונ' פֿון איינה דיא בימאנט איז שטיט אין רות ב' (צו וועמן גיהערט דיא (נערה) · אזו ווערט אך (עלמה) גיזאגט פֿון איין בתולה אין שמות ב' (אונ' זיא גינג דיא (עלמה) אונ' רופֿט דיא מוטר פֿון דאש קינד) · אונ' פֿון איין בימאנטה שטיט אין משלי ל' (אונ' דר זיטן פֿון איין מאן איז (בעלמה) · דאש איז זונדר ספֿק איינה דיא איין מאן האט · גלייך ער ווייטר בישיידליך זאגט (אזו איז דר זיטן פֿון איין פֿרויא דיא אום קיישט) אונ' אזו וואל אז גיזאגט ווערט (עלמה) אונ' (נערה) פֿון איין נקבה אין איין צייט פֿון דאש אייגינשטה אענט · אזו ווערט אך גיזאגט (עלם) אונ' (נער) פֿון איין מענש פרשון צו איינר צייט · אין שמואל א' י"ז (וועמן גהערט (זה הער) דער יונג) · אונ' ווייטר שטיט (וועמן גיהערט (זה העלם) דער יונג) · אונ' נאך פֿיל מער דער גלייכן · אין ישעי' נ"ד (דען דיא שאנד (עלומיך) פֿון דיין יוגנט ווערשטו פֿר געסן) · דאש איז גלייך אז אין ירמי' ל"א (דיא שאנד (נעורי) פֿון מיין יוגנט) · אלזו ווען אין פסוק שטיט (עלמה) דאש הייסט איין קליינה דיא נאך יונג איז · זיא מאג איין בתולה אדר בימאנט זיין · אזו אוך איין מענש פרשון דער נאך יונג איז דער הייסט (עלם) · גלייך (וועמן גיהערט (זה העלם) דער יונגר פמרשון) · אונ' וויל דיא פֿרויא פֿון ישעי' הנביא וואר נאך יונג · פֿון יארן דארום נענט זיא דער פסוק (עלמה) · אך דיא זאך וואש אין דעם קאפיטל שטיט דאש שטרייט זיכרליך קעגן איר ריד · דען וויל אחז מלך יהודה האט זיך זער גיפֿערכט פֿר דיא צוויא קיניגן · דען פקח מלך ישראל אונ' פֿר רצין מלך ארם · וויל ער האט גיהערט דז זיא האבן זיך ביידא אנגנדר גיפֿיגט אום קעגן ירושלים צו שטרייטן · זא פֿערכט ער זיך דז זיא אים זעלטן קריגן · גלייך ישעי' ז' (אונ' עש וואר גיזאגט אן דאש הויז גיזינד פֿון דוד דיא ארם האט זיך ביהעפֿט מיט אפֿרים · זא וואר פֿר וואגלט זיין הערץ אונ' דאש הערץ פֿון זיין פֿאלק גלייך זיך פֿר וואגלן דיא בעם אין וואלד פֿר דעם ווינד) · דארום האט גאט צו אים גישיקט ישעי' הנביא אום אים צו פֿר שטערקן אונ' מוט צו מאכן דז ער זאל זיך פֿר זיא ניקש פֿערכטן אונ' ניט פֿר צאגן דען איר ראט ווערט קיין בישטאנד האבן אונ' ניט גישעהן · אונ' דארום האט אים גאט איין צייכן גיגעבן דז ער זאל גלייבן דז זיא ווערן ירושלים ניט איין נעמן · ניימרט דז אך דאש לאנד פֿון שומרון אונ' דמשק ווערט פֿר לאזן ווערן אונ' אין איין קורצה צייט פֿר וויסט ווערן ווי אין פסוק בישיידליך שטיט · אונ' ווען דר פסוק זעלט רידן פֿון ישו גלייך ווי זיא זאגן · וואש זעלט דער אחז פֿר איין צייכן האבן פֿון איין זאך וואש ערשט מער אז פֿינף הונדרט יאר נאך זיין טוט ווערט גישעהן · אונ' וויא ווערט ער זיך קענן זיין הערץ פֿר שטערקן אונ'

אומט אלבן דורך איין זאך דיא אין זיין לייט ניט ווערט גישעהן · אונ׳ דיזע
ווייטר זאגט (דען דער הויבט פֿון ארם איז דמשק אונ׳ דר הויבט פֿון דמשק איז
רצין · אונ׳ נאך פֿינף אונ׳ זעכציג יאר ווערט אפֿרים צו ברעכן ווערן אונ׳ ווערט
קיין פֿאלק מער זיין) · דש איז דז רצין ווערט איין הייבט אלן איבר דמשק
זיין אונ׳ ניט איבר ירושלים גלייך וויא ער האט גימיינט צו זיין · אונ׳ אזוא אין
אך פֿר שטין דעם פסוק וואש דר נאך שטיט (אונ׳ דר הויבט פֿון אפֿרים איז
שומרון אונ׳ דר הויבט פֿון שומרון איז בן רמליהו) · אונ׳ דיזער זאגט (אפֿרים
ווערט צו ברעכן ווערן אונ׳ ווערט קיין פֿאלק מער זיין) · דש איז דז ארם מיט
אפֿרים ווערן צו ברעכן ווערן אונ׳ ווערן קיין פֿאלק זיין · דען אין דעם פסוק
רעט ער פֿון ארם · אבר וואש אן גיט דיא רעכנונג פֿון פֿינף אונ׳ זעכציג יאר ·
דש היבט זיך ניט אן פֿון דיזה פראפֿעצייאונג דען צו דיזר צייט וואר דיא יונגה
פֿרויא דש ווייב פֿון דעם נביא טראגן אונ׳ גווינט אין זון דער גינענט ווערט
(עמנו אל) גאט איז מיט אונש · אונ׳ דער אך גינענט וואר (מהר שלל חש בז)
דז אן ווערט איילן דען רויב · אונ׳ פֿון אים ווערט גיזאגט אין ישעיה ח׳ (דען
אי דער יונג ווערט קענן רופֿן פֿאטר אונ׳ מוטר ווערט אן וועק טראגן דש
גוט פֿון דמשק אונ׳ דען רויב פֿון שומרון פֿר דען קיניג אשור) אונ׳ דש גישאך
אלזו · גלייך מלכים ב׳ י״ו (אונ׳ ער פֿאלגט אים דר אלך אשור אונ׳ דער אלך
אשור גינג ארויף נאך דמשק אונ׳ האט זיא ביצוואונגן אונ׳ פֿר טריבן נאך קיר
אונ׳ דעם רצין האט ער גיטיט) · אונ׳ פֿון פקח שטיט אין מלכים ב׳ ט״ו (אין
דיא טעג פֿון פקח אלך ישראל קאם תגלת פלאסר אלך אשור אונ׳ נאם עיון אונ׳
אבל בית מעכה אונ׳ ינוח אונ׳ קדש אונ׳ חציר אונ׳ גלעד אונ׳ גלילה דש גאנצה
לאנד פֿון נפתלי אונ׳ פֿר טריב זיא נאך אשור · אונ׳ הושע בן אלה האט אורד
גיוועזן קעגן פקח בן רמליהו אונ׳ ער שלוג אים אונ׳ טיטט אים אונ׳ קיניגט אן זיין
שטאט אין דש צוואנציגשטה יאר פֿון יותם דער זון פֿון עוזיה) · דארום אזו
אן פֿר שטין דעם פסוק פֿון די פֿינף אונ׳ זעכציג יאר אז עש ווערט אום ענד זיין
פֿינף אונ׳ זעכציג יאר פֿון דיא נבואה פֿון עמוס דער דא האט גיפראפֿעצייאט
אויף דמשק · גלייך עמוס א׳ (אונ׳ איך ווער צו ברעכן דיא ריגל פֿון דמשק ·
אונ׳ ווער פֿר שפיירן דען איין וואונר פֿון דעם טאל און · אונ׳ דער איין רוט ווערט
אן גרייפֿן פֿון דש הויז עדן · אונ׳ ווערן איט ארם פֿר טריבן ווערן נאך קיר
זאגט גאט) · אונ׳ פֿון ישראל האט ער אך דער גלייכן גיפראפֿעצייאט אין
עמוס ז׳ (אונ׳ ישראל ווערט פֿר טריבן ווערן פֿון זיין ערטרייך) · דארויש
קען אן זעהן דז אי דרייא יאר פֿר פֿילט וואורן פֿון דיזה נבואה וואר אקם אונ׳
פֿיל פֿון ישראל פֿר טריבן אין דש לאנד פֿון אשור · אונ׳ איר אלכים ועלכי
וואורן רצין אונ׳ פקח וואורן גיטיט · דען אין דש צוואנציגשטה יאר פֿון יותם
וועלכיש וואר דש פֿירדי יאר פֿון אחז האט הושע בן אלה גיטאטן דען פקח בן
רמליהו

דאליהו אונ' רעגירט אן זיין שטאט · אונ' וואָרום דז דר פסוק זאגט דש
צוואנציגשטה יאר פֿון יותם אונ' ווייטר זאגט ער דז ער האט ניט אבר אז
זעכצעהן יאר גירעגירט · דאז העט ער זעלן זאגן דש פֿירדי יאר פֿון זיין זין
אחז · דש איז וויל אחז וואר איין רשע דארום האט דיא שריפֿט ניט גיצעלט
זאלן פֿון יותם דער שון טוט וואר אז פֿון אחז דער נאך לעבט · אבר דש ענד
פֿון דיא פֿיר אונ' זעכציג יאר דש וואר אין דש נייינטי יאר פֿון הושע בן אלה ·
דען דש זעלביגש אמל וואר דש גלות פֿון כל ישראל · דען דיא נבואה פֿון
עמוס איז גיוועזן צווייא יאר פֿר דעם (רעש) וואש דא איז גוועזן אין בית
המקדש אין דיא צייט פֿון עוזיה · וועלכש גישאך אין דש זיבנצעהנדי יאר
פֿון דיא רעגירונג ירבעם בן יואש דר אלך פֿון ישראל · אונ' דר נאך האט ער
נאך פֿיר אונ' צוואנציג יאר גירעגירט · אונ' אנחם זעהן יאר · אונ' פקחי'
צווייא יאר אונ' פקח צוואנציג יאר אונ' הושע בן אלה ניין יאר · אונ' דען וואָרן
כל ישראל פֿר טריבן · דש אמכט אלש פֿיר אונ' זעכציג יאר · אונ' וואָרום
דז זיא ניט רעכנן דיא זיבן חדשים פֿון זכרי' אונ' שלום · דש איז וויל זיא
וואָרן מיט אין גיצאלן אין דיא גאנצי יארן · אונ' דוא קענשט אך פֿינדן דז ארטין
לחוין דער טרייבר דר נוצרים אין זיין דיאלוגי בוך אין דן קא"א קוואט ער איבר
איין מיט דעם חשבון · אונ' ווען אייכר זעלט פֿרעגן פֿון וואש פֿר איין יונגה פֿרויא
האט ישעי' גפרופֿעצייאט אז ער זאגט (כון איין יונגה פֿרויא ווערט טראגן
ווערן אונ' ווערט איין זון גיווינן) זאלשט ענטפֿרן דז ער האט דש גיזאגט
פֿון זיין אייגינה פֿרויא גלייך איר האבן אובן בישיידן · אונ' דש קען אן
ביווייזן וויל ער האט גיזאגט אין ישעי' ח' (אונ' איך בין גינעהנט צו דיא נביאה
אונ' זיא וואר טראגן אונ' גיווינט · איין זון אונ' גאט זאגט צו איר רוף זיין נאמן אן
ווערט איילן דען רויב) · אונ' ווען אייכר זעלט זאגן דז דער יונג דער אן אחז איז
וואר גיבארן פֿון צייטן דער וואר דאך גינענט (עמנו אל) גאט איז מיט אונטש'
אונ' ניט (אהר שלל חש בז) דז ער ווערט העבן רויב איילן · אזו איר אזו
ענטפֿרן · דז דער יונג איז מיט דיזי דרייא נאמן גינענט · גיוואָרן וועלכי
ביטייטן אויף דרייא אלפֿים · דען אין אן זעהונג פֿון דען אלך יהודה וואר ער
גינענט (עמנו אל) אום צו ווייזן דז פֿון דעם טאג אן אז דער יונג ווערט גיבארן
ווערן ווערט גאט מיט זיא זיין אונ' ווערן שלום האבן · אונ' אין אן זעהונג פֿון
דען אלך ישראל וואר ער גינענט (אהר שלל) · אונ' ווען דען אלך ארם וואר
ער גינענט (חש בז) · דען דיזי צווייא קיניגן מיט אל דש אירגה ווערן באלד
צו איין רויב זיין צו דען אלך אשור · דען דיא ביטייטונג פֿון דיא צווייא נאמן
(אהר שלל) אונ' (חש בז) · איז אלש אייכש דז אן ווערט איילן דען רויב אונ' אייכש
ווייזט אויף דש אגדה · אונ' ווייטר זאגט ער פֿון (עמנו אל) דז אי דער יונג
ווערט וויסן דש ביזה צו פֿר שמעהן אונ' דש גוטה צו אויש דר ווילן ווערט דיא ערד

פֿר

פֿר לאזן ווערן וועלכה דרום פֿר שטעהשט פֿון וועגן מירי לוויא אלהים)׃ אונ׳ פֿון
(אהר שלל חש בז) זאגט ער אין ישעי׳ ח׳ (דז אי דר יונג ווערט ווישן צו רופֿן
פֿאטר אונ׳ מוטר ווערט אן ווערן טרגן דש גוט פֿון דמשק׃ אונ׳ דען רויב פֿון
שומרון פֿר דען אלך אשור) ׃ אונ׳ וויל דאך מיט דיזי לוויא פסוקים ווערט
מיינדליא זאך פֿר שטאנדן ׃ אלזו ווערט אך נור פֿון איין יונג פֿר שטאנדן
וועלכש וואר דער זון פֿון ישעי׳ הנביא דער מיט דיזי דרייא נעמן גינענט ווערט
צו נויץ לייבן אונ׳ סימן צו היזי דרייא אלהים גלייך איר המבין בישיידן ׃ גלייך אך
איין ערשטר זון איט לוויא נעמן גינענט אוז (שאר ישוב)׃ וועלכש איין
לייבן אוז אויף דיא צעהן שבֿטים אונ׳ אויף יהודה׃ דז ער וואר (שאר) גינענט
דש וואר איין לייבן אויף דיא צעהן שבֿטים דיא אין איר גלות ווערן בלייבן אז
יהודה אונ׳ בניאמין ווערן ווידר קומן אויש בבל׃ אונ׳ (ישוב) ווערט ער גינענט
צום לייבן אויף בניאמין אונ׳ יהודה דז זיא ווערן ווידר קומן קען ירושלים נאך דעם
אז אין בבל ווערן די זיבנציג יאר דר פֿינט זיין׃ אונ׳ דמרום הוט דער נביא ישעי׳
גיזאגט נאך דעם אז זיין צווייטר זון וואר איים גיבארן אין ישעי׳ ח׳ (זעה דז
איך אונ׳ דיא קינדר דיא איר גאט האט גיגעבן צו לייבן אונ׳ וואונדר אונטר
ישראל)׃ אונ׳ אום דיזה דרייא גינשטה אורזאך האט גאט צו אים גיזאגט דז ער
זאל אויש גין קעגן אחז איט (שאר ישוב) זיין זון אוב טונער וואר נאך קליין׃
אום צו ווייזן דז אחז וואל אז דיזר זון איט זיין לוויא נעמן (שאר ישוב) דיא קעגן
אנגדר שטרייטן גלייך איר המבין בישיידן דיא זיינן צו איין לייבן אונ׳ בווייז אויף
אפֿרים אונ׳ יהודה אויף פֿמר במרג כי זאכֿן ׃ אז ווערט אך זיין דער אנדרר
זון דער דא ווערט גיבארן ווערן איט זיין הרייא קעגן אנגדר שטרייטיגי נעמן
וועלכי זיינן (עמנו אל) גאט איז איט אונש׃ אונ׳ (אהר שלל) אונ׳ (חש בז)
דז אן ווערט איילן דען רויב׃ צום לייבן אונ׳ בווייז אויף דיא זאכֿן דיא זיא ווערן
איבר קומן׃ אונ׳ דז דער רד"ק שטרייט דר קיגן דז (עמנו אל) זאלט זיין דר
זון פֿון דען נביא וויל ווייטר שטיט (דש קלענטשטה גליד פֿון זיין פֿליגל ווערט דיא
ברייטה פֿון דיין לאנד דר פֿילן (עמנו אל)׃ אזו וויל ער זאגט דיין (לאנד)
דמרום איז ער דער זון פֿון דען אך גיוועזן׃ דמרויש קען ער ניקט בווייזן׃
דען דז ער זאגט דיין לאנד דש איז דש לאנד וואו דרום בישט גיבארן׃ גלייך
בראשית י"ב (אונ׳ גאט זאגט צו אברהם גיא אויש דיין לאנד) אונ׳ אברהם וואר
פֿאטר וואר ניט דר הער פֿון דאט לאנד וואו ער איז ארויש גיגאנגן כייארט
וויל עש וואר דש לאנד וואו ער וואר גיבארן דמרום הייסט עש זיין לאנד׃
אזו אך אין ירמי׳ י"ב (אונ׳ איך ווער זיא ווידר ברענגן איין איידרן צו זיין ערב
אונ׳ זיין לאנד)׃ אונ׳ דמריבר איז אך צו פֿר וואונדרן דז וויל ער וואר איין זון פֿון
דען אלך נאך דעם אז ער האט ניט גירעגירט אן שטאט פֿון זיין פֿאטר וויא
זאל דען ארץ ישראל זיין לאנד גינענט ווערן׃ אוך וואט דר רד"ק ז"ל זאגט דז
ווען

ווען דיא יונגה פֿרויא ווער גיוועזן דש ווייב פֿון דען נביא העט ער זעלן זאגן דיא
נביאה אויז טראגן גלייך ער ווייטר זאגט (אונ' איך בין גינעהנט צו דיא (נביאה)
דארויף קען מן ענטפֿרן דז ער האט דש גיזאגט צו לאזן וויסן דז זיין ווייב וואר צו
דער צייט נאך יונג. פֿון יארן ווען שון ער האט שון איין אנדרן זון פֿון איר גיהאט
דער גינענט וואר (שאר ישוב) . אבר דז ער דר נאך זאגט (אונ' איך בין
גינעהנט צו דיא (נביאה) . דמר אייט האט ער בישייטן דז דיא גיאעלדטה
יונגה פֿרויא וואר זיין ווייב . אדר ער האט אזו גיזאגט ווייא ער האט עש פֿון גאט
גיהערט (אז דיא יונגה פֿרויא אויז טראגן) . אבר (אונ' איך בין גינעהנט צו
דיא (נביאה) דש האט דר נביא אויש זיך זעלבשט גירעט . אונ' איך דונקט
דז דער נביא ישעי' ע"ה אז ער האט גיזאגט (דיא יונגה פֿרויא אויז טראגן)
האט ער זעלבר ניט גיוואושט דז ער דש נביאות זאגט פֿון זיין פֿרויא . גלייך
אך שמואל הנביא ווען שון ער וואר אין גרעשטרי מעלה אין נביאות אז ישעי'
הנביא האט ער דאך ניט גיוואושט דז ער האט פֿון דער נביאות גיזאגט אז שמואל
האט גיזאגט צו שאול אין שמואל א' י"ג (גאט האט זיך איינם אויש גיזוכט
נאך זיין ווילן אונ' גאט האט אים גיבאטן צו זיין הער איבר זיין פֿאלק) . אך אז
ער זאגט צו אים אין שמואל א' ט"ו (גאט האט הייסן צו רייסן דש קיניגרייך
פֿון ישראל פֿון דיר אונ' האט עש גיגעבן אן דיינם גיזעלן דער בעשר איז אז דוא)
אך זעלבשט אז ער וואר אין דש הויז פֿון ישי האט ער ניט גיוואושט וועלכן פֿון זיין
קינדר ער זאל זאלבן צו דיא מלוכה . דען אז ער זאך דען אליאב זאגט ער (דש
ווערט גוויש דר גיזאלבטר פֿר גאט זיין) . ביז אז דוד פֿר אים קאם האט גאט
צו אים גיזאגט (זאלב אים דען דער איז עש) . אזו האט אך ישעיה הנביא
ניט גיוואושט דז דיא יונגה פֿרויא פֿון וועלכה איך אין דיא נבואה איז גיזאגט
וואר דז דש זיין ווייב איז ביז גאט האט אים זום אנדרן מאל אין דיא נבואה לאזן
וויסן בידעקטרהייט אין ישעי' ח' (אונ' גאט זאגט צו איר נעם דיר איין גרוש
פערמיט אונ' שרייב דרויף מיט איין שרייב גיצייג דז מהר אענט זאל עש קענן
פֿר שטין (למהר שלל חש בז) דז מן ווערט איילן דען רויב) . אונ' ווייטר שטיט
(אונ' איך האב איר ווארהאפֿטיגי צייגן גינומן דעם אוריה הכהן אונ' זכריהו בן
יברכיהו אונ' איך בין גינעהנט צו דיא נביאה אונ' זיא וואר טראגן אונ' גווינט איין
זון . אונ' גאט זאגט צו איר דען זיין נאמן (מהר שלל חש בז) ער ווערט איילן דען
רויב) . דש איז צו פֿר שטין דז נאך דעם ער האט גיזאגט אין דיא נבואה
דז דיא יונגה פֿרויא אויך וועלכה ער האט פֿון צו פֿארן נביאות גיזאגט דש וואר
זיין פֿרויא דיא נביאה . האט ער תכף אזו ווארהאפֿטיגי עדים דרויף ברענגן
אונ' דר נאך איז ער ביי איר גילעגן . אום צו לאזן וויסן דז עש ווערט ניקש
גיבורן פֿון אלים וואש ער האט גירעט אין דיא ריד פֿון גאט . אונ' וואש מן גיט
דז ער האט היר ניט גידאכט דען נאמן (עמנו אל) . דש איז וויל ער איז שון

אובן

אובן גידאכט דז ער וואר אזו גינענט נוך צו וייזן אויף דען׳. אוך יהודה דארום
וואר ער גידאכט ביים דעם פסוק (אונ׳ ער זאגט הערט נון מיר הויז גזינד פון
דוד) · אבר היר מעלדט ער דיזי צוויא נעמן (מהר שלל) אונ׳ (חש בז) מיט
וועלכי ער וואר גינענט נוך צו וייזן אויף דען אלך ישראל אונ׳ אוך דרום גלייך איל
האבן בישיירן · דארום שטיט ווייטר (דען אי דער יונג ווערט וויסן צו רופן
פאטר אונ׳ מוטר ווערט מן אוועק טראגן דש גוט פון דאמשק אונ׳ דען רויב פון
שומרון פר דען מלך אשור) · אך אזו מן וויסן, דז זיין מוטר האט אים גיהייסן
(עמנו אל) גלייך דר פסוק בילייגט · אונ׳ זיין פאטר האט אים גיהייסן (מהר
שלל חש בז) וויא מן האט אים גיבאטן אונ׳ ווארום דר פסוק נענט דעם אחז מיט
דען נאמן פון (בית דוד) אונ׳ נענט אים ניט מיט זיין נאמן אחז גלייך ישעיה
ז׳ (אונ׳ עס וואר גיזאגט אן דען הויז גיזינד פון דוד) · אזו אך (הערט נון מיר
הויז גזינד פון דוד) · דש איז וויל ער וואר מיין דש דארום האט ער אים ניט
גינענט מיט זיין נאמן נוך צו לאזן וויסן דז ניט דורך זיין זכות גיווארט פון וועגן
דען זכות פון זיין פאטר דוד ווערט אים דער לייבן גישעהן · אונ׳ ווען אייכר
זעלט פרעגן וואש איז דש פר איין לייבן אונ׳ וואונדר דז איין ביאמנה פרויא
ווערט טראגן ווערן אונ׳ איין זון גווינן · קענן איר אים אזו ענטפרן · וויא זאל דש
ניט איין לייבן אונ׳ איין וואונדר זיין נאך דעם אמל דז דש טראגן אונ׳ גווינן שטיט
ניט אין דעם ווילן פון דען מאן נאר דיא פרויא · דען עס זיין פיל ווייבר די ניט
טראגן ווערן אזו לאנג אז זיא לעבן אונ׳ טייל ווערן טראגן אונ׳ גווינן ניט נייארט
זיין אפילו · נאר דז זיא זאל דוקא איין זון אונ׳ קיין טאכטר גווינן דש איז אלש ניט
אין דען ווילן פון דיא מענשן · אך דז זיין מוטר זאל דורך דען רוח הקדש דז אויף
איר ווערט רואן זיין נאמן רופן (עמנו אל) צו איין לייבן אונ׳ סימן אויף דיא
בישטראונג פון דש מלכות יהודה אונ׳ ירושלים פון די הענד דר צוויא קיניגן דיא
קעגן איר שטרייטן · אך דז אזו באלד אז דער יונג ווערט גיבארן ווערן ווערט
ער ניט זינגן פון דיא בריסט פון זיין מוטר גלייך וויא אנדרי קינדר · נייארט
ער ווערט פוטר אונ׳ האניק עסן · גלייך ישעי׳ ז׳ (פוטר אונ׳ האניק ווערט ער
עסן דז ער ווערט וויסן צו פר שטעהן דש ביזה אונ׳ אויס דר ווילן דש גוטה) · דש
איז וויל ער ווערט פוטר אונ׳ האניק עסן אונ׳ ווערט ניט ברויכן דיא מילך פון
זיין מוטר דש ווערט איין צייכן זיין דז ער ווערט וויסן צו פר שטעהן דס ביזה
אונ׳ אויס דר ווילן דש גוטה מער אז אנדרי קינדר דיא קלאר פון פר שטאנד זיין
דען דר אנפאנג פון דיזה אויס דר ווילונג ווערט ער האבן פון דיא צייט אז ער
ווערט אן היבן צו רידן אונ׳ צו רופן פאטר אונ׳ מוטר · וועלכש ניט אזו איז ביים
אנדרי קינדר · אונ׳ דארום זאגט ער אין ישעי׳ ז׳ (דען אי דער יונג ווערט
וויסן דש ביזה צו פר שטעהן אונ׳ דש גוטה צו אויס דר ווילן) · אונ׳ אין ישעיה ח׳
זאגט ער (דען אי דער יונג ווערט קענן רופן פאטר אונ׳ מוטר) דען דש עסן

פֿון פוטר אונ׳ האניק שארפֿט דען שכל ווייל זיא זיינן ווארם אין דיא טבע · אבר
דיא מילך הינדרט אונ׳ האלט דען פר שטאנד אויך ווייל זיא איז קאלט בטבע ·
גלייך ישעי׳ כ״ח (ווען זאל אן דיא וויש טראפט לערנן אונ׳ וועמן זאל אן צו פֿר
שטין געבן וואש אן האט גיהערט · זיא זיינן אז ווען זיא ווערן ערשט פֿון די מילך
אב גיוויינט אונ׳ פֿון דיא ברישט אב גירוקט) דאש איז אן קען זיא קיין פֿר
שטענדיגי זאכן לערנן אונ׳ נאך פֿיל וויניגר קען אן זיא צו פֿר שטין געבן וואש פֿון
גאט איז גיהערט גיווארן · ווייל זיא האבן קיין פֿר שטאנד אונ׳ זיינן גלייך אז ווען
זיא ווערן ערשט איצונר אב גיוויינט פֿון דיא מילך פֿון איר מוטר אונ׳ פֿר רוקט פֿון
דיא ברישט · אונ׳ וואש דיא נוצרים זאגן ווען דש קינד ווער גיבארן פֿון איין יונגה
פֿרויא דיא איין אמן האט גלייך וויא אנדרי מענשן · וויא קען א׳ דען זיין נאמן
הייסן (עמנו אל) גאט איז מיט אונש · אבר ווייל עש ווער ישו וועלכר פֿון
גאטליכקייט אונ׳ מענשליכקייט צו גלייך ווער דארום ווער ער גינענט (עמנו אל)
דיא אנטפֿרט איז דז דער גיברויך פֿון דש לשון הקודש ברענגט דש מיט דז אן
פֿלעגט דען נאמן פֿון גאט צו גיברענקן אין דיא נעמן דר מענשן · גלייך אין דיא
נעמן שמואל צוריאל עזיאל מיכאל אליעזר אליאב אליה ישעיה צורי שדי אונ׳ נאך
פֿיל אנדרי נעמן פֿון מענשן אין וועלכי דר נאמן פֿון גאט גידאכט איז · גלייך
בראשית ל״ג (גאט דער גאט פֿון ישראל) · אונ׳ שמות י״ז (גאט איז איין
צייכן) · וועלכי זיינן נעמן פֿון דש מיזוויליגשטה אזבח דש דא ווערט גינענט נוך
דען נאמן פֿון גאט אונ׳ זיין דינשט · אונ׳ ירמי׳ ל״ג (גאט איז אונזר גירעכטר) ·
אונ׳ יחזקאל מ״ח (גאט איז דארטן) דש זיין נעמן פֿון ירושלים דיא הייליגה
שטאט אים וועלכי זיא ווערט גינענט ווערן אין דיא טעג פֿון משיח אז די שכינה
ווערט ווידר הין קומן · אבר דז ישו זאלט גינענט ווערן מיט דען נאמן (עמנו אל)
דש פֿינדן איר נירגנץ אין און גליון נייארט אין מטיאוש פרק א׳ דז דר מלאך הוט
גיזאגט צו יוסף אין זיין טרוים פֿערכט דיך ניקש צו אנטפֿאנגן מרים דיין וויב
דען זיא איז טראגן פֿון דען רוח הקודש אונ׳ זיא ווערט איין זון גווינן אונ׳ זאלשט
זיין נאמן הייסן ישוע דען ער ווערט זיין פֿאלק העלפֿן פֿון איר זינד · אונ׳ דש אלש
ווערט גשעהן אויף דז עש זאל דר פֿילט ווערן וואש דר נביא הוט גיזאגט נון איין יונג
פֿרויא ווערט טראגן ווערן אונ׳ ווערט איין זון גווינן אונ׳ זי ווערט אים הייסן עמנו אל
ווייטר זאגט ער אונ׳ יוסף נאם זיין פֿרויא אונ׳ ער ביקענט זיא ניט ביז זיא הוט זיין
ערשטאן גיווונן אונ׳ ער נענט זיין נאמן ישוע · אונ׳ אין לוקוס פרק ב׳ אונ׳ נאך די
פֿר פֿילונג פֿון אכט טאגן וואר דער יונג בישניטן אונ׳ ער רופֿט זיין נאמן ישוע
גלייך ער איז גינענט גיווארן פֿון דען ענגל אי זיא וואר טראגן · אלזו קען אן
דארויש זעהן דז עמנואל וואר ניט ישו דען ישו וואר נירגנץ גינענט עמנואל · אונ׳
דז ער וואר ישוע גינענט דש גישאך אזו ביים צו פֿאל · דען צו דער צייט וואָרן
פֿיל יהודים ישוע גינענט גלייך איר פֿינדן אין עזרא ב׳ ג׳ י׳ אונ׳ דברי הימים ב׳

ל״א · אונ׳ וויל דיא גוים נענן אים ניט אין איר לשון ישוע מיט דר ע׳ נייארט
ישו אדר יזו דארום נענן אים דיא יהודים אך ישו זונדר ע׳ · אלזו קענן זיא
אך אויש דעם נאמן פֿון ישוע וועלכן זיא הייסן יזו קיין הילף נאך ביוויז ברענגן
אויף איר גלויבן פֿאלגנש דיא ריר פֿון מטיאוש · דען דיא נוצרים הייסן אך
אין איר לשון יזו דעם יהושע בן סירך דער אן די נוצרים האט איין בוך גשריבן
וועלכש אין איר לשון גינענט ווערט עקלעזיאסטיקוס · אונ׳ ווען איינר זעלט
פֿרעגן פֿון וואן ווערט דען גיפראפֿעצייאט אין ישעי׳ ט׳ (דען איין קינד איז
אונש גיבארן איין זון איז אונש גיגעבן אונ׳ דיא הערשאפֿט ווערט זיין אויף זיין
אקסיל אונ׳ ער רופֿט זיין נאמן איין וואונדרליכר ראט געבר איין שטארקר גאט
איין איביגר פֿאטר איין הער פֿון פֿרידן צו מערן דיא הערשאפֿט אונ׳ צו דען
פֿריד ווערט קיין ענד זיין אויף דעם שטול פֿון דוד אונ׳ אויף זיין קיניגרייך אום דיא
זעלביגה צו בירייטן אונ׳ אונטר צעהן מיט גירעכט אונ׳ גירעכטיקייט) ·
דארויף קענן איר אזו ענטפֿרן · דז דיזי פסוקים האט דר נביא גיזאגט פֿון
יחזקיה מלך יהודה וויל אין דיא טעג פֿון זיין רעגירונג וואר איין גרושה הילף צו
ישראל דז דר מלאך פֿון גאט האט גישלאגן אין דיא שאר פֿון סנחריב מלך אשור
אז ער קאם צו שטרייטן פֿר ירושלים הונדרט אונ׳ פֿינף אונ׳ אכציג טויזנט שטארקי
העלדן · אונ׳ דאר פֿון האט ער גיזאגט דז דש גרושה נס פֿון דען פֿאלדר
שאר פֿון סנחריב פֿון וועלכן אין דיא פֿאריגי פסוקים גידאכט איז · דש
ווערט גישעהן פֿון וועגן דיא גירעכטיקייט פֿון דש קינד וואש אונש גיבארן איז
אונ׳ דער זון דער טון אן אונש איז גיגעבן · דען אז אחז וואר מלך וואר זיין זון
חזקי׳ ניין יאר אלט · גלייך אך דיא ווארהאפֿטיקייט דיזר אויש ליגונג קלאר
אונ׳ ביקענט איז אויש דיא פסוקים דיא צו פֿאר אונ׳ נאהנט בייא דעם פסוק
שטין (דען איין קינד איז אונש גיבארן) · אונ׳ דז ער ווייטר זאגט (אונ׳ ער
רופֿט זיין נאמן איין וואונדרליכר ראט געבר איין שטארקר גאט איין איביגר
פֿאטר איין הער דש פֿרידנש) · דש מוז מן אזו פֿר שטין · דז גאט דער
דא איז איין וואונדרליכר ראט געבר איין איביגר פֿאטר · דער האט גירופֿן
דען נאמן פֿון דש זעלביגה קינד (איין הער דש פֿרידנש) · וויל אין זיין צייטן
ווערט פֿריד זיין צו ישראל · אונ׳ ער האט דארום אל דיזי נעמן אונ׳ לוב גיגעבן
אן גאט יתברך אום צו וויזן אויף דיא זאכן דיא אין דיא צייטן פֿון חזקי׳ ווערן
גישעהן · דז ער זאגט פֿון וואונדר דש ביטייט אויף דיא זן דיא פֿון זייכט וועגן
איז צו רוק גיגאנגן · (איין ראט געבר) וויל דיא ראט פֿון גאט איז גיבליבן
אונ׳ דיא ראט פֿון סנחריב איז פֿר שטערט גיווארן · (איין שטארקר גאט)
וויל ער איז מעכטיג אונ׳ שטארק · דען אויב שון סנחריב איז גיקומן מיט
איין גרוש לעגר אונ׳ שטארקי מחני׳ האט גאט יתברך זיין כח אונ׳ גבורה איבר
זיא גוויזן · דען אין איין קליין אויגן בליק האט ער זיין שאר גישלאגן · (איין
איביגר

איביגר פאטר) דען ער בלייבט אימר אונ' איביג · אונ' ער איז דר פאטר פון דיא לייט דז ער האט דיא לייטן גישטעלט אונ' בישאפן אונ' ער האט אין זיין מאכט צו פר מערן אונ' פר מינרן גלייך ער האט דש לעבן פון חזקיה פר לענגרט יאר פר מערט · אונ' ווען איינר זעלט דאר קעגן שטרייטן אונ' זאגן מיר פינדן דאך ניט אין אונזר ביכר דש וואורט (ויקרא) דיא ק' מיט איין שו"א אונ' דיא ר' מיט איין קמ"ץ דז עש זאל טייטש זיין אונ' ער רופט · נייארט דיא ק' מיט איין קמ"ץ אונ' דיא ר' מיט איין ציר"י דען איז עש אזו פיל אז ווען עש זעלט שטין ונקרא אונ' ער איז וואורן גירופן דז עש זאל גין אויף דש קינד דז עש זאל גינענט ווערן מיט אל דיזי נעמן · קענן מיר אזו ענטפרן · מיר ווישן וואול דז מיר איבר זעצר דר נוצרי ירוניאוס האט עש אזו איבר גיזעצט (אונ' ער זאל ווערן גירופן) · וויל זיין סדר אזו איז אין דיא איינצטי פסוקים דז ער האט דיא פרמעלייאונגן איבר גיזעצט נאך זיין אייגינן זין דז זיא זאלן זיך דר מיט קענן העלפן צו איר גלויבן דז משיח ווערט גאט זיין וויל ער ווערט מיט דיזי נעמן גינענט · אונ' דאך הוט ער מיט דעם אליש ניקש גיהאלפן · דען ווען שון אין אונזרי ספרים גישריבן ווער גלייך וויא דער ירוניאוס האט איבר גיזעצט דז דש קינד זאל אל דיזי נעמן האבן · זא קענטן מיר דאך זאגן דז דש קינד וועלכש חזקי' גימיינט איז דער ווערט דארום מיט דיזי נעמן גיהייסן אום דיזי אורזאכן די מיר האבן גשריבן אדר אום אנדרי רעדן גלייך מיר האבן אובן בייזן מיט קלארי אונ' ווארהאפטיגי בייוייז דז דר סדר פון אונזר לשון איז דען נאמן פון גאט צו גידענקן ביים דיא נעמן פון מענשן אונ' ביים אנדרי זאכן · אבר דז ישו זעלט מיט דיזי נעמן גינענט זיין גלייך וויא זיא זאגן דש איז אום מיגליך · דען וויא קענט ער גינענט ווערן איין וואונדרליכר ראט געבר אונ' דער ווישן שאפט האט · אונ' זיין תלמיד האט זיין ראט פר שטערט אז ער האט מיך איבר ענטפרט אן זיין פיינד · אונ' וויא קען ער הייסן איין שטארקר גאט אונ' איז גיטיט גיווארדן · אך וויא קען ער הייסן איין איביגר פאטר · ער איז דאך גישטארבן פר דיא העלפט פון זיין לייט · אך וויא קען ער הייסן איין הער דש פרידינש אונ' אין זיין לייט וואר קיין פריד גלייך וויא ער האט זעלבשט בילייגט אז ער זאגט איך בין ניט גיקומן אום פריד אויף דיא ערד צו מאכן נייארט שווערד · אונ' וואש דיא נוצרים ווילן בייוייזן אויש דעם פסוק (צו מערן דיא הערשאפט אונ' צו דען פריד ווערט קיין ענד זיין) · זאגן זיא ווען דש גינג אויף דש קיניגרייך פון דיזה וועלט וויא זעלט דען זיין קיניגרייך קיין ענד האבן · קענן מיר ענטפרן דז עש ווערט נור אזו גיזאגט אום דיא זאך גרוש צו מאכן דז עש ביטייט עש ווערט איין גרושר שלום זיין · גלייך ישעי' ב' (אונ' זיין לאנד איז פול מיט זילבר אונ' גאלד אונ' עש איז קיין ענד צו זיין אוצרות אונ' זיין לאנד איז פול מיט פערד אונ' עש איז קיין ענד צו זיין רייט וועגן) · אונ' קהלת ד' (אופט איז איינר אליינט אונ' האט

קיין אנדרן בייא זיך אונ' האט אך קיין זון נאך ברודר אונ' עס איז קיין ענד צו אל
זיין ארבייט) אונ' טון קהלת שטיט (צו מאכן פיל ביכר אנדר ענד)· דש אלש
איז ניט צו פֿר שטין דז דיא זאכן האבן קיין ענד ניימרט עש ביטייט דיא
פֿילהייט דר זאכן· אונ' איט דעם דז ער זאגט (אויף דעם שטול פֿון דוד אונ'
אויף זיין קיניגרייך) קאן אן דיא גלחים ביטרייטן דז עס קאן ניט גין אויף
ישו דען ישו איז ניט גיזעסן אויף דעם שטול פֿון דוד אונ' וואר אך קיין אלך איבר
ישראל· אונ' ווען זיא זעלטן דש וויש ליגן פֿון דעם היאלטן שטול· קענן איר
זאגן דז דער שטול פֿון דוד וואר קיין היאלטר שטול· דען דוד המלך ע"ה איז
נור אויף איין מענטשליכן שטול גיזעסן אונ' זיין קיניגרייך וואר מענטשליך· אונ'
דער פסוק זאגט (אויף דעם שטול פֿון דוד אונ' אויף זיין קיניגרייך)· אונ' רעט
פֿון קיין אנדרן היאלטן שטול גלייך וויא זיא פֿר שטין· אונ' דז ער זאגט (אום
דיא זעלביגה צו ביריישן אונ' אונטר צו האלטן איט גירילט אונ' גירעכטיקייט פֿון
איצונד ביז איביג)· דש איז דז ער ווערט ניט וויילן פֿון זיין הערשאפט פֿון
איצונד ביז אויף איביג ווערט דש קיניגרייך פֿון דש הויז גיזינד פֿון דוד בלייבן·
אונ' ווען טון דז עס ווערט אויף הערן אין דיא לייט פֿון גלות· ווערט עס דר
נאך ווידר אין איר ערשטן שטאנד קומן אין דיא לייט פֿון משיח· גלייך יחזקאל
ל"ז (אונ' זיא ווערדרין וואונן זיא אונ' איר קינדר אונ' איר קינדש קינדר ביז
איביג אונ' איין קנעכט דוד ווערט איביג אלך איבר זיא זיין)· דען דיא
גאנצה פרשה ווערט גיזאגט פֿון דיא לייטן פֿון משיח גלייך בישיידליך דרינן
גישריבן שטיט· אונ' ווען איינר זעלט פֿרעגן וואורין ביששיט דען דיא
איביקייט דיא פֿר שטאנדן ווערט אויש דעם פסוק (פֿון איצונד ביז איביג)·
קענן איר ענטפֿרן דז ווען שון איין זאך אין דר איטן אויף הערט דז עס ניט אין
איין שטיק נאך אנדר גיווערט· דש הינדרט דארום ניקש אן דיא נאטוירליכה
איביקייט· דען איר פֿינדן דז דיא אלוה פֿון אילה איז גיגעבן אן דען זאמן פֿון
אברהם יצחק אונ' יעקב צו איין איביגן פֿרבונד גלייך בראשית י"ז (אונ' איין
פֿר בונד זאל זיין אן אייער פֿלייש צו איין איביגן פֿר בונד) אונ' גלייך וואול האט
דיא אלוה אויף גיהערט בייא דש דור דיא אין דיא מדבר זיינן גוועזן דז זיא האבן
דיא אלוה ניט גיקענט האלטן פֿון סכנה וועגן וויל זיא אויף דעם וועג וואורן· אבר
אזו באלד אז זיא קאמן אין ארץ ישראל האבן זיא דיא אלוה ווידר גיהאלטן אז וויא
צום ערשטן אונ' ווערט אך אין די לייטן פֿון משיח גיהאלטן ווערן גלייך דיא נביאים
ע"ה אונש לערנן· גלייך ישעי' נ"ב (דר וועק דיך דר וועק דיך קלייד אן דיין
שטארקייט דוא ציון· ביקלייד דיך איט דיין צירליכי קליידר דוא ירושלים דיא
היליגה שטאט דען עס ווערט ניט אער אין דיר קומן איין אום בישניטנר אונ'
אונריינר)· אזו אך אין יחזקאל מ"ד (אזו האט גאט דער הער גיזאגט איין
איטליכר פֿרעמדר עס זייא דער אום בשניטן פֿון הערצן אודר פֿון פֿלייש איז

דער ווערט ניט קומן אין היילגן אורט) · אך פֿינדן איר דז גאט האט
גיגעבן אן פנחס אונ' אן זיין זאמן נאך אים דיא כהונה גדולה צו איין איביגן פֿר
בונד אונ' דאך האט זיא אויך גיהערט פֿון זיין זאמן איין לאנגה צייט · דען איר
פֿינדן דז עלי אונ' אחימלך אונ' אביתר האבן בריכט דיא כהונה גדולה אונ' דיא
וואורן פֿון דיא קינדר פֿון איתמר אונ' דש האט גיווערט ביז דז שלמה המלך ע"ה
האט גירעגירט אונ' דען איז די כהונה גדולה ווידר גיקומן אויף איר ערשטן אורט
גלייך מלכים א' ב' (אונ' שלמה פֿר טרייבט דעם אביתר דז ער זאל קיין כהן
אער זיין פֿר גאט) · אונ' ווייטר שטיט (אונ' צדוק הכהן האט דר אלך גישטעלט
אן שטאט פֿון אביתר) · אונ' דברי הימים א' כ"ט (אונ' זיא אמכן צום אנדרן
אמאל דען שלמה דר זון פֿון דוד צום קיניג אונ' זיא זאלבטן אים פֿר גאט צו איין העער
אונ' צדוק צו איין כהן) · ווייל צדוק וואר פֿון דיא אב קומשט פֿון פינחס · אונ'
אוב שון זיא האט אך אויך גיהערט אין דיא צייט פֿון גלות · ווערט זיא ווידר
ביפֿעשטיגט ווערן אין דיא טעג פֿון משיח · אום צו דר פֿילן דיא פֿר זיכרונג
פֿון וועלכה שטיט אין במדבר כ"ה (אונ' זיא ווערט זיין צו אים אונ' צו זיין זאמן נאך
אים איין פֿר בונד פֿון איין איביגן דינשט) · גלייך יחזקאל מ"ד (אונ' דיא כהנים
דיא לוים דיא קינדר פֿון צדוק וועלכי גיהיט האבן דיא היטונג פֿון איין הייליקייט
אז ישראל וואורן פֿון איר אב גוויכן דיא זאלן צו איר גינעהען אונ' זאלן איר דינן) ·
אונ' דיזה נבואה גיט אויף דיא צייט פֿון משיח גלייך דאורט אלש בישיידליך
גישריבן שטיט · אונ' דאר איט קען אן אירי שטעלונגן אונ' וואש זיא האבן קעגן
אונש אין צו ברענגן ווידר לייגן אונ' ענטפֿרן איט איין פֿול קומענטליכה אונ'
וואורהאפֿטיגה ענטפֿרט דיא ביוויזן ווערט אויש דיא ריד דר נביאים ע"ה קעגן
וועלכי קיינר ווערט שטרייטן אז נור איינט דער קעגן דיא וואורהייט שטרייט:

פרק כב ישעי' נ"ב

נון איין קנעכט ווערט ביגליקן ער ווערט דר היכט אונ' דר הובן אונ' זער הוך
זיין · אויש דיזן פסוק אונ' פֿון דען פסוק (ווער העט דש גיגלויבט וואש
איר האבן גיהערט) איט אל דיא פסוקים דיא דר נאך שטין ביז אן דיא
ווערטר (אונ' פֿר דיא זינדיגר ווערט ער בעטן) זאגן דיא נוצרים דז ישעי' הנביא
ע"ה האט דש אלש גיפראפֿעצייאט אויף ישו הנוצרי · דען פֿון אים האט ער
גיזאגט ער ווערט זער הוך אונ' דר הובן ווערן · דען דש שיקט זיך אויף קיינם
אנדרן אז אויף אים · אך האט ער פֿון אים גיזאגט (פֿר וואר ער האט אונזר
קראנקהייט אונ' אונזר ווייא טאג גיליטן) · אוז אך (ער איז גישוועכט פֿון
וועגן אונזר איסטאט אונ' פֿר שטוסן וועגן אונזר זינד) · ווייל ער איז פֿון
אירנט וועגן צום פיין גישטעלט אום דורך זיין טוט איר זינן צו העלפֿן אויש דיא

המנר פֿון דען שטן דער מיבר זיא המט גיהערשט:

ענטפֿרט דיזה שטעלונג גיט מך כיט מן · דען כחך דעם אמל דז דר פסוק זמגט (כון איין קנעכט ווערט ביגליקן ער ווערט הוך מונ׳ דר הובן ווערן) · וויא קענן זיא דש מויש ליגן מויף ישו הנוצרי וויל זיא דמך פֿר שטין דז ער מיז גמט וויא קמן דען גמט איין קנעכט גינענט ווערן מין דיזא נבֿומה מונ׳ ווען מיינר זעלט זמגן דז ער ווערט מוין קנעכט גינענט מין מן זעהונג זיין ליבליכקייט מבר ווען זיין זיל מונ׳ פֿר שטמנד ווערט ער גמט גינענט · קענן איר מיך ענטפֿרן דז איר המבן שון ביוויזן איט פֿול קומענטליכי ביוויז מין פרק י״ד ישו הנוצרי וומר קיין גמט מך זעלבשט פֿמלגנט דיא איינונג פֿון מון גליון מונ׳ אכל שכן כמך זיין מייגינה איינונג דז ער המט זיך כירגן גמט גינענט · מונ׳ גלייך וויא כמך וייטר ווערט ביטיירן ווערן מויט דיא טרייבר פֿון דען מון גליון מיין מידרה זמך מוין זיין מורט מין דש לווייטה חלק פֿון דיזן ספֿר · מך קענן מן ביוויזן דז דר נבֿיא המט דעם ישו הנוצרי כיט גימיינט וויל מן מיך מיז כיט פֿר פֿילט גיוומרן דער פסוק (ער ווערט זער הוך מונ׳ דר הובן ווערן) · דען זיא המבן מיך דמך מיט דען טוט גישטרמפֿט גלייך וויא מנדרי גרינגי מענטשן מונטר דש פֿמלק · מך מיז מן מיך כיט פֿר פֿילט גיוומרן (ער ווערט זעהן מיין זמאן מונ׳ ווערט למנג לעבן) · דען ער המט קיין קינדר גיהמט · מונ׳ זיא קענן כיט זמגן דז זיין תלמידים הייסן זיין זמאן · דען דש וומרט כירגן גיפֿונדן דז דיא תלמידים הייסן מיין זמאן כיימרט קינדר ווערן זיא גיהייסן גלייך וויא דיא איט זיא לערנן ווערן מיר פֿעטר גיהייסן · מבר איט דעם נמאן פֿון זמאן ווערט מנדרט קיינר גיהייסן מז דער פֿון מיך ווערט גיבמרן · מך פֿינדן איר כיט דז ער המט למנג גילעבט דען ער וומר גיטיט לו דרייא מונ׳ דרייסיג ימר · מך טיקט זיך כיט פֿון גמט לו רידן פֿון למנג לעבן דען ער מיז דר ערשט מונ׳ דר לעלט מונ׳ זיין ימרן המבן קיין ענד · מך מויך וועמן ווילן זיא מויש ליגן דעם פסוק (דמרום ווער מיך מים מיין טייל געבן מונטר פֿיל מונ׳ איט דיא שטמרקי ווערט ער דען רויב טיילן) · ווער זיינן דען דיא פֿילי מונ׳ שטמרקי דז ישו ווערט איט זיא דען רויב טיילן כמך מיר איינונג · מך דז ער זמגט (מונ׳ פֿר דיא זינדיגר ווערט ער בעטן) · לו וועמן המט ער גיבעטן פֿר דיא זינדיגר כמך דעם אמל דז כמך מיר פֿר שטמנד וומר ער דמך זעלבשט גמט · מונ׳ כמך פֿיל מער דער גלייכן פסוקים · מבר דיא מויש ליגונג פֿון דעם פסוק (כון איין קנעכט ווערט ביגליקן) איט מל דיא פסוקים דיא דמרויף פֿמלגן ביז (מונ׳ פֿר דיא זינדיגר ווערט ער בעטן) · מיז גיזמגט גיוומרן מין דיא נבֿומה לו ישעי׳ע״ה מויף דש פֿמלק ישראל דיא דמ ליידן דש יוך פֿון דיזן גלות · מונ׳ ער נענט זיא איין קנעכט מז ווען ער זעלט כור פֿון מיינם מלייכט רידן גלייך וויא ער זיא מך מין מנדרי ערטר מזו נענט · גלייך ישעי׳ מ״א (מונ׳ דומ ישראל איין קנעכט יעקב

דז איך הב דיך אויש דר וועלט דר זאמן פֿון אברהם איין ליבהאבר) · אונ' ווייטר
שטיט (אונ' איך הב לו דיר גיזאגט דוא בישט איין קנעכט) · אונ' ישעי' מ"ד
(אונ' אינזונדר הער לו יעקב איין קנעכט אונ' ישראל דעם איך הב אויש דר וועלט) ·
אונ' ווייטר שטיט (פֿערכט דיך ניקש איין קנעכט יעקב) · ווייטר זאגט ער
(גידענק דיזא זאכן יעקב אונ' ישראל דען דוא בישט איין קנעכט איך הב דיך
בישאפֿן פֿר מיין קנעכט לו איר) · אונ' ישעי' מ"ה (אום ווילן איין קנעכט
יעקב אונ' ישראל איין אויש דר וועלטר) · אונ' דער גלייכן פֿינדן איר אך אין
ירמי' ל' (אונ' דוא פֿערכט דיך ניט איין קנעכט יעקב זאגט גאט אונ'
אנגשט ניט ישראל) · אונ' תהלים קל"ו (איין ערב לו ישראל זיין קנעכט דען זיין
גינאד איז אויף איביג) זא קענשטו זעהן דז אין אל דיזי פסוקים ווערט דש פֿאלק
ישראל גינענט מיט דעם נאמן פֿון קנעכט אדר זיין קנעכט אז ווען ער זעלט נור
פֿון איינם רידן · אונ' אזו פֿינדן איר אך דז אין דיזא עשרת הדברות האט גאט
גירעט לו זעקש אאל הונדרט טויזנט אמן אז ווען ער העט נור לו איינם גירעט ·
אך ווען זיא זעלטן פֿרעגן אויש דעם וואש געשריבן שטיט (פֿר וואר ער האט
אונזר קראנקהייט גיטראגן אונ' אונזר וויא טאג גילעטן אונ' איר האבן גיאייגט
דז ער וואר פֿון גאט גפלאגט אונ' גישלאגן אבר ער וואר דר שלאגן פֿון וועגן
אונזר מיסטאט · פֿרשטוסן פֿון וועגן אונזר זינד · דאש אונזר פֿריד האט ער
שטראף אויף זיך גינומן · אונ' דורך זייני ביילן זיינן איר גיהיילט גיוואָרן) ·
דארום זאגן זיא עש איז דאך אין קיין לייט ניט גיזעהן נאך גיהערט גיוואָרן דז
דש פֿאלק ישראל זעלטן גליטן האבן קראנקהייט וויא טאג אונ' ביילן פֿון וועגן
דיזא זינד פֿון אנדרי פֿעלקר · אונ' דיזא פלאג אונ' פיין וואש זיא האבן גליטן
דש וואר אנדרשט ניט אז אום איר אייגיני זינד אונ' ניט פֿון וועגן אנדרי פֿעלקר
דיזא ענטפֿרט איז קלאר דז דיזא נביאים זיינן דש גישאונגט לו נעמן דיזא צרות אונ'
גידריקייט מיט דעם נאמן פֿון קראנקהייט אונ' שלעק · גלייך ישעי' א' (איין
אידר הויבט איז קראנק אונ' אלי הערלר זיינן שוואך פֿון דעם זול פֿון פֿוס ביז
אן דעם הויבט איז ניקש גאנץ · ניידרט וואונדן אונ' ביילן אונ' פרישה מכות)
אונ' ישעי' ל' (אן דעם טאג אז גאט ווערט פֿר בינדן דען ברוך פֿון זיין פֿאלק
אונ' דיזא וואונד פֿון זיין מכה ווערט ער היילן) · אונ' הושע ו' (דען ער האט פֿר
לוקט אונ' ווערט אונש היילן ער האט גישלאגן אונ' ווערט אונש פֿר בינדן) · אונ'
איכה ב' (דען דיין ברוך איז אזו גרוש אז דש מער ווער ווערט דיך היילן) ·
אונ' ירמי' י' (וויא איר פֿון וועגן איין ברוך איין שלאק איז קרענקליך אונ' איך
הב גימיינט דש ווערט אזו איין קראנקהייט זיין דז איך ווער קענן דר לייטן) ·
דר נאך האט ער בישיידן וואש דש פֿר איין ברוך אונ' שלאק אונ' קראנקהייט
איז אונ' זאגט (איין גילעלט איז פֿר ווישט אונ' אל אייני זאליר זיינן לו ריסן איין
קינדר גייען פֿון איר אוועק גינאנגן אונ' זיין ניט מער דא) · אונ' ירמיה ל'

דען

(דען אזו האט גאט גיזאגט עש איז איין שוואכקייט און דיין ברוך דיין שלאק
איז קרענקליך) · איט דיא אנדרי פסוקים דיא ווייטר שטין ביז (דען איך
ווער אויך דיר איין היילונג ברענגן אונ׳ פון דיין שלעק ווער איך דיך גינעזן) ·
דר נאך בישיידט ער וואש דיא היילונג אונ׳ גינעזונג ווערט זיין אונ׳ זאגט (אזו
האט גאט גיזאגט איך ווער ווידר קערן דיא גיפענקניס פון דיא גיצעלטר פון
יעקב אונ׳ איבר זייני וואונונגן ווער איך איך דר בארמן אונ׳ דיא שטאט ווערט
גיבויאט ווערן אויף איר בארג אונ׳ דר פאליש ווערט זיצן אויף זיין גירעכט אונ׳
אויש זיא ווערט גין לוב אונ׳ שטים דר פריילכר אונ׳ איך ווער זיא פר מערן אונ׳ ניט
פר מינרן) · אונ׳ ירמי׳ ל״ג (איך ווער אויף איר ברענגן איין היילונג אונ׳
גינעזונג אונ׳ ווער זיא היילן) · אונ׳ ווייטר בישיידט ער וואש דיא היילונג אונ׳
גינעזונג ווערט זיין) אונ׳ זאגט (אונ׳ איך ווער ווידר ברענגן דיא גיפענקניש
פון יהודה אונ׳ דיא גיפענקניש פון ירושלים אונ׳ ווער זיא ווידר בויאן אז וויא צום
ערשטן אונ׳ ווער זיא ריינגן פון אל איר זינד וואש זי האבן קעגן איר גיזינדיגט)
אונ׳ וויא נאך ווייטר שטיט אין דיא אנדרי פסוקים ביז אום ענד פון דיא פרשה ·
זא קען אין זעהן אויש אל דיזי פסוקים דז דיא טריפט נענט דש גלות איט דען
נאמן פון צרות · אונ׳ דיא אידיקייט אונ׳ פר דריסיקייט איט דען נאמן פון
קראנקהייט אונ׳ שלאק אונ׳ ברוך אונ׳ בייזן · אבר דיא גאולה אונ׳ דר ווייטרונג
אונ׳ בישטראונג נענט דער פסוק איט דען נאמן פון היילונג אונ׳ גינעזונג ·
אלזו רדיא גלה נבואה ועלבה אן פאנגט (מן איין קנעכט ווערט בעגליקן) ·
דיא קואט אום אונש צו פר זיכרן אונ׳ אונזר הערצר צו פר שטארקן דז ווען שון
איר זיינן זער פר נידריגט אונ׳ אין אונזר גלות ביז צו דיא ערד גינידרט · איז
דאך איין גוטה האפונג צו אונזר צוקונפט · דען אז גאט ווערט זיך איבר אונש דר
בארמן ווערן איר דר הייבט אונ׳ דר הובן ווערן אונ׳ אונזר גאולה ווערט זער הוך
זיין פון דיא לייט דר גאולה אונ׳ ווייטר ביז דז דיא פעלקר דר וועלט אונ׳ אך
זעלבשט אירי מלכים צו זיא ווערן זעהן דיא הילף פון ישראל אונ׳ דז זיא ווערן
דר הובן ווערן אין דיא אליר העכשטה גאולה · ווערן זיא זיך צום העכשטן
איבר אונש פר וואונדרן · דען אזו וויא אל אז זיא האבן זיך פר וואונדרט איבר
אונזר נידריקייט אין גלות דז איר וואורן פר שמעהט אונ׳ נידריג בייא אלי פעלקר
דיא אויף דיא ערד זיין · אזו ווערן זיא זיך אך פר וואונדרן איבר אונזר הוכי
גאולה אונ׳ ווערן אל לייט דר פון רידן אונ׳ ווערן אויינר צום אנדרן זאגן נאך דעם
אמאל איר טון פר גוויש ווישן דז איר זיינן אלי איט אנדר אז איין שאף וואש קיין
הערט האט אזו זיינן איר פר אירט אז דיא שאף · איין איטליכר האט זיך
גיקערט נאך זיין וועג · אונ׳ פאלשקייט האבן אונזר עלטרן גיערבט ·
נארהייט וועלכש ניקש העלפן קען · אונ׳ עש איז קיין געטליכה תורה אונ׳
ווארהאפטיגן גלובן אונטר קיין פאלק אויף דיא וועלט אז נור אליין בייא דש פאלק

ישראל׳ אלזו דיא צרות אונ׳ פיין וואש ישראל האבן גליטן אין גלות דש איז זיא
ניט איבר גיקומן פון וועגן איר זינד דען איר ווערן שולדיג גיוועזן דיא פיין אונ׳
פלאג צו לײדן פון וועגן אונזרי גרושי זינד · אבר דיא קראנקהייט אונ׳ ווייא
טאג דיא איבר אונש האטן זעלן קומן דיא זיינן אויף זיא גיקומן · אום אונזר זינד
צו פר געבן וויל זיא וואורן קנעכט אונטר אונזר אמפט אונ׳ האבן גיבעטן אונ׳ פר
זאגט נאך אונזר פריד אונ׳ דיא בינאליקונג פון אונזר קינינגרייך · אבר איר
האבן דש פר קערט פר שטאנדן דז פון וועגן אירי גרושי זינד דז זיא האבן
גיליטן דען משיח אונ׳ גאט זיינן איבר זיא דיא גרושי צרות גיקומן · אזו וייט
ווערן אלט דיא פעלקר רידן · אוך דיא פעלקר דר וועלט וויל זיא זיינן גידינג
אין גאטש אויגן ווערט ער ניט ביגערן איבר זיא אל אירי זינד צו גידענקן
ניימרט ווען זיא ווערן בוש טון אן ישראל אין דיא צייט אז זיא טאן דען ווילן פון
גאט · אדר ווען זיא גרושה רויב אונ׳ גיוואלט טון גלייך וויא דור המבול אונ׳
סדום אונ׳ עמורה דען גידענקט זיא גאט איר זינד אונ׳ פר דערבט זיא · אבר
מיט דש פסוק ישראל איז עש ניט אזו · דען פון וועגן דיא ליבשאפט דיא גאט
יתברך צו אונש האט נעמט ער פון אונש בילאלט אין דיזי וועלט אל אונזרי זינד
אייניג וייז דורך גלות אונ׳ פיין אלײנט אונ׳ פר דערבט אונש ניט · גלייך ער
האט אונש ביזובט דורך זייני נביאים אין ירמי׳ ל׳ (דען איך בין מיט דיר זאגט
גאט צו העלפן דיר · דען איך ווער מיין פר דערבניש טון אונטר אלי פעלקר
וואו איך הב דיך אהין פר שפרייט אבר דיך ווער איך ניט פר הערבן) · אונ׳ איך
ווער דיך שטראפן מיט גריכט אבר איך ווער דיך ניט גאר לידיג אמכן) · אונ׳
עמוס ג׳ (ניימרט אייך הב איך גיקענט אויש אל דיא גישלעכטר דר ערדן דארום
גידענק איך איבר אייך אל אייערי זינד) · אונ׳ משלי ג׳ (דען דעם גאט ליב האט
דעם שטראפט ער) · אונ׳ דיא אורזאך דר פון איז וויל דש פאלק ישראל איז דש
בעסטה אונטר די מענטשליכי בשעפנים גלייך וויא דש הערץ איז דש בעסטה פון
אלי גלידר דארום וויל זיא וואורן אין גלות מיטן די פעלקר גלייך וויא דש הערץ איז
מיטן דיא גלידר האבן זיא גליטן אל דיא צרות דיא אלי פעלקר איבר קומן אונטר
וועלכי זיא וואורן גלייך וויא דש הערץ לײדט דיא ביטרקייט אונ׳ צער פון דען
גאנצן גוף אין וועלכן עש איז · גלייך תהלים ק״ו (אונ׳ זיא פר מישטן זיך
אונטר דיא פעלקר אונ׳ לערנטן אירי ווערקן אונ׳ דינטן אירי בילדר אונ׳ דיא
וואורן זיא צו איין שטרויכלונג) · אונ׳ משלי י״ד (דש הערץ וייש דיא ביטרקייט
פון זיין ליב) · אונ׳ אזו וואול אז דש הערץ אנטפאנגט אלײנט דען צער פון דיא
זאריג אונ׳ טרויאריקייט אין איין ביזה צייט · אזו אנטפאנגט עש אוך אלײנט
אין איין גוטה צייט דיא לושט אונ׳ פרייד · אונ׳ דארום זאגט ער ווייטר (אונ׳
אין זיין פרייד ווערט קיין פרעמדר פר מענגט) · אונ׳ אזו וואול אז ווען אן דיא
הערץ אודר לאזט ווערט דער גאנצר ליב גיהיילט · אזו ווערט עש אך גישעהן

דז מיט דיא ביילן פֿון ישראל ווערן אלי פֿעלקר גיהיילט ווערן אז זיא ווערן נאך
אונט גין אונ׳ זיך צו אונש בהעפֿטן · גלייך ישעי׳ י״ד (אונ׳ דער גר ווערט
זיך צו זיא בהעפֿטן אונ׳ ווערן זיך פֿיגן ביים דש הויז גזינד פֿון יעקב) · אונ׳
דש איז ביקענט דז גאט האט אויש דר וועלט אן דש פֿאלק ישראל פֿר אים צו זיין
איין גליבט פֿאלק מער אז אלי פֿעלקר · גלייך שמות י״ט (אונ׳ איר ווערט
מיר גליבט זיין מער אז אלי פֿעלקר דען מיין איז דיא גאנצה ערד) · דארום
האט ער אן זיא זיין תורה גיגעבן אום זיא דען וועג צו וויזן אין וועלכן זיא זאלן
גין אונ׳ דש ווערק וואש זיא זאלן טון · אונ׳ האט זיא אין איר זין גיגעבן דז
זיא זאלן אך דיא אנדרי פֿעלקר אונטר ריכֿטן דען זיין דר בארמיקייט גיט איבר
אל זייני ווערקן · אונ׳ דז ער ווייטר זאגט (אונ׳ מיר זאלט איר זיין איין קיניגרייך
פֿון כהנים אונ׳ איין הייליג פֿאלק) אונ׳ אין ישעי׳ ס״א (אונ׳ איר ווערט כהנים
פֿון גאט גיהייסן ווערן · דינר פֿון אונזר גאט ווערט צו אייך גיזאגט ווערן · דש
גוט פֿון דיא פֿעלקר ווערט איר עסן · אונ׳ מיט איר כבוד ווערט איר פֿר
וועקסלט ווערן) · זא האט דער פסוק דש גאנצה פֿאלק ישראל גינענט מיט
דען נאמן פֿון כהנים · אום אונש ביקענט צו מאכן דז אזו וואול אז דיא כהנים
אונ׳ לוים האבן גילערנט דיא תורה אונ׳ מצות אן דש פֿאלק ישראל גלייך
דברים ל״ג (זיא זאלן לערנן דיין גירעכֿט אן יעקב אונ׳ דיין תורה אן ישראל) ·
אזו זאלן אך דש פֿאלק ישראל אונטר וויזן אונ׳ לערנן דיא ריד פֿון העכן לעבנדיגן
גאט אן דיא פֿעלקר דר וועלט אונטר וועלכי זיא פֿר שפרייט זיין · גלייך
תהילים צ״ו (דר צילט אונטר דיא פֿעלקר זיין עהר אונטר אלי פֿעלקר זיין
וואונדר) · אונ׳ תהילים ק״ה (לובט גאט רופֿט מיט זיין נאמן מאכט
ביקענט אונטר די פֿעלקר זיין ווערקן) · אונ׳ גלייך ווי דיא לוים אונ׳ כהנים וואָרן
גישפייזט פֿון דיא תרומות אונ׳ מעשרות פֿון דיא קינדר ישראל · אזו ווערן אך דש
פֿאלק ישראל גישפייזט ווערן פֿון דיא גאבן דר פֿעלקר פֿר דעם וואש זיא האבן
זיא גידינט אין גלות אונ׳ ווייל זיא האבן זיא אונטר ריכֿט · אונ׳ דאר פֿון האט
דער פסוק גיזאגט (דש גוט פֿון דיא פֿעלקר ווערט איר עסן אונ׳ מיט איר
כבוד ווערט איר פֿר וועקסלט ווערן) · זא דז עש ווערט קיין ברכה אונ׳
ביגליקונג קומן אן דיא פֿעלקר דר וועלט אז דורך מיטל פֿון דש פֿאלק ישראל ·
גלייך בראשית כ״ב (אונ׳ זיא ווערן זיך בענטשן מיט דיין זאמן אל דיא פֿעלקר דר
ערדן) · אונ׳ בראשית כ״ח (אונ׳ זיא ווערן זיך מיט דיר בענטשן אלי גישלעכֿטר
דר ערדן אונ׳ מיט דיין זאמן) גלייך מיר האבן ביטיידן אין פרק י״ג · דארויש
קענטשטו זעהן דז דש פֿאלק ישראל איז אויש דר וועלט פֿון גאט אום זיין טייל אונ׳
ערב צו זיין · גלייך תהילים קל״ה (דען אן יעקב האט זיך גאט אויש דר וועלט
ישראל צו זיין שאצן) · אונ׳ דברים ל״ב (דען דש טייל פֿון גאט איז זיין פֿאלק
יעקב איז דש טייל פֿון זיין ערב) · אך ווייל זיא זאלן דען וועג פֿון גאט אך וויין

אן דיא אנדרי פֿעלקר דארום אז אן זיא אלין דיא געטליכֿה תורה גיגעבן דז
זיא זאלן זיא דען רעכֿטן וועג ווייזן · דען ווען דער וועג ווייזר אין גוטן וועג גיט
דען קענן אך אלי דיא נאך אים גין צו איר אורט קומן וואו זיא ביגערן · אבר דיא
אים ניט נאך גין אונ׳ ווערן פֿון אים פֿר לאזן די ווערן אנדר ספֿק פֿר אירט · דארום
אך אלי דיא דא וועלן אין גלייכֿן וועג גין דיא מוזן זיך פֿאסט האלטן אן דש ענד פֿון
דש קלייד פֿון דעם וועג ווייזר דז ער זאל זי ניט לאזן פֿון זיך גין אונ׳ פֿר אירט ווערן
פֿון דען גוטן וועג וועלכֿן גוט ית׳ ברך ויל האבן · אונ׳ דאר פֿון שטיט אין זכרי׳
ח׳ אין זיין פראפֿעצייאונג אויף דש צו קומנדי (אזו האט גיזאגט גאט דר הימל
שארן · אין דיא זעלביגי טעג ווערן זיך בייא אננדר זאמלן צעהן מאן אויש אלי
אידרה שפראך דר פֿעלקר אונ׳ ווערן אן גרייפֿן אן איין עק פֿון דש קלייד פֿון איין
יהודי אונ׳ ווערן זאגן מיר ווען מיט אייך גין דען מיר האבן גיהערט דז גאט איז
מיט אייך) · אונ׳ דש גוטש וואש גאט ווערט טון אן דיא וועג ווייזר ווערט ער
דורך מיר מיטל אך טון אן דיא זעלביגה · דיא נאך זיא גין · גלייך במדבר י׳ (אונ׳
עש ווערט זיין אז דוא ווערשט מיט אונש גין זא ווערן מיר מיט דיר דש זעלביגה
גוטש טון וואש גאט ווערט אן אונש טון) · אונ׳ מיר פֿינדן דז דש זעלביגה גוטש
איז גישעהן אן דיא קינדר פֿון יתרו · גלייך ירמי׳ ל״ה (דארום אזו האט
גיזאגט גאט דר הימל שארן · עש ווערט קיינר אויף הערן פֿון יונדב בן רכב פֿר
איר צו שטין אזו לאנג אז ער ווערט לעבן) · גלייך וויא גאט האט בילובט אן
דש פֿאלק ישראל אין ישעי׳ ס״ו (דען גלייך וויא דיא נייאי הימלן אונ׳ נייאה ערד
דיא איך הב בישאפֿן שטין פֿר איר זאגט גאט אזו ווערט אך אייער זאמן אונ׳
אייער נאמן שטין בלייבן) אך איז ביקענט דז דיא איינשטי גיפֿערליכֿקייט אונ׳
ביגעגניש אונ׳ צו פֿעל ביטרעפֿן דיא אונטר וועגן אום אלר ערשטן גין · אונ׳ אין
זונדרהייט ווען זיא אין דיא מלחמה גין דיא פֿארן אן דיא שפיץ גין דיא ליידן
שלעק בייזן נוט אונ׳ וואונדן · אונ׳ גלייך וואול אז זיא אירי פֿיינד איבר ווינן אונ׳
קריגן וואש רויב צו טיילן זא טיילן דיא אום הינטרשטן גין אך מיט זיא וועלן טון
זיא האבן קיין וואונדן נאך בייזן אונ׳ מכות גליטן · אונ׳ בייא דיזה פֿר
גלייכֿניש האט ישעי׳ גיפראפֿעצייאט אויף דש צו קומנדי (אונ׳ ער וואר דר
שלאגן פֿון וועגן אונזרי איסטאט · פֿר טשוט פֿון וועגן אונזרי זינד · דיא שטראף פֿון
וועגן אונזר פֿריד איז אויף אים אונ׳ מיט זיין בייזן ווערן מיר גיהיילט) ·
אונ׳ נאך אלר אונדרי דער גלייכֿן זאכֿן · אונ׳ אזו וואול אז דיא פֿארן אן גין אין
דיא מלחמה ליידן ביגעגניש אונ׳ שלעק אונ׳ וואונדן אבר אז דיא נאך זיא גין ·
אזו פֿינדן זיא אך אבר רויב אז דיא היינטן נאך זיא גין · אונ׳ דאר פֿון האט
דער נביא גישריבן (דארום ווער איך אים איין טייל געבן אונטר פֿיל אונ׳ מיט
דיא שטארקי ווערט ער רויב טיילן אן שטאט דז ער האט זיך איבר גיגעבן צום
טוט אונ׳ איז אונטר דיא זינדיגר ווארן גיצילט אונ׳ ער האט דיא זינדר פֿון פֿיל
גליטן

גליטן אונ׳ פֿר דיא איבר טרעטר ווערט ער בעטן) · אלזו אך אויז דיא
פסוקים דיא פֿאר אונ׳ נאך דעם קאפיטל שטין קען מן וואל פֿר שטין דז דיא
שריפֿט רעט אנדרשט ניט אז פֿון דיא גאולה אונ׳ נידריקייט פֿון דש פֿאלק ישראל
אין דיא צייט פֿון גלות אונ׳ דז זיא ווערן דער היכֿט ווערן צו זיין הוכֿי אעלה פֿון
דיא צייט פֿון דיא גאולה אונ׳ ווייטר · אין דיא פֿאריגי פסוקים שטיט אין ישעי׳
נ״ב (רר וועק דיך דר וועק דיך ביקלייד דיך מיט דיין שטארקייט דוא ציון קלייד
אן דיין צירונגי קליידר ירושלים דיא היילגה שטאט דען עש ווערט ניט
אער אין דיר קומן קיין אונבישניטנר נאך אונרייניר) · אונ׳ דיא פסוקים דיא
דער נאך שטין אונ׳ דיא צום אליר נאהגשטן שטין ביי דעם פסוק (נון איין
קנעכֿט ווערט ביגליקן) · דש איז (דען איר ווערט ניט מיט איילונג
ארויז גין אונ׳ אך ניט פֿלוכֿטנדר וויז ווערט איר גין דען גאט ווערט
פֿור אייך גין אונ׳ אייער איין זאמלר ווערט זיין דר גאט פֿון ישראל) אונ׳ דר
נאך שטיט (נון איין קנעכֿט ווערט ביגליקן) · אונ׳ ווייטר שטיט אין ישעי׳
נ״ד (זינג דוא אונטרעכֿטיגרין דיא ניט געוואונן האט) אונ׳ דיא פסוקים דיא
דרויף פֿאלגן דיא בילייגן אלי אונ׳ גיבן צו קענן פֿון דיא צוקונפֿטי גאולה אונ׳ דז
איר דר נאך ניט אער ווערן פֿר טריבן ווערן גלייך דר פֿיר שטיט אין ישעי׳ נ״א
(אזו האט דיין הער גאט גיזאגט אונ׳ דיין גאט ווערט זיך אן נעמן דיא קריג פֿון
זיין פֿאלק איך האב אויז דיין האנט גינומן דען בעכֿר דר פֿר שטאפונג · דען
בעכֿר דער בידעקט איז מיט איין צארן ווערשטו ניט אער טרינקן) · אך
ווערט גיזאגט (דען עש ווערט ניט אער אין דיר קומן קיין אונבישניטניר נאך
אונריינר) · אונ׳ ווייטר אין ישעי׳ נ״ד שטיט (דען דש איז איר גלייך אז
דיא וואשר פֿון נח דז איך האב גישוואורן דז דיא וואשרן פֿון נח זאלן ניט אער קומן
אויף דיא ערד · אזו האב איך אך גישווארן ניט אער איבר דיר צו צערנן אונ׳
דיך אך ניט אן צו שרייאן · דען ווען שון דיא בערג ווערן פֿר גין אונ׳ דיא היך
אנטווייכֿן · ווערט דאך איין גינאד פֿון דיר ניט אב גיטאן ווערן אונ׳ איין
פֿרידנש פֿר בונד ווערט ניט ווייכֿן זאגט דיין דר בארמיגר גאט) · דש איז
דיא אויז ליגונג אונ׳ דר אין האלט פֿון דיזן קאפיטל אין כלל צו פֿר שטין · אונ׳
איצונד וויל איך איין איטליכן פסוק ביזונדר אויז ליגן:

נון איין קנעכֿט ווערט ביגליקן ער ווערט דר היכֿט אונ׳ דר הובן אונ׳ זער הוך
ווערן · דש ווארט (ישכיל) וואש אין דעם פסוק שטיט איז טייטש
ער ווערט ביגליקן · גלייך שמואל א׳ י״ח (אונ׳ דוד וואר אין אל זיין וועגן
משכיל) ביגליקן) · אלזו איז דער פסוק צו פֿר שטין איין קנעכֿט ישראל ווערט
ביגליקן אז ער ווערט גין אויז דען גלות פֿון אדום אונ׳ ישמעאל דר אונבישניטנן
אונ׳ אונרייניגן · אונ׳ פֿון דיא צייט אונ׳ ווייטר ווערט ער זער הוך אונ׳ דר הובן ווערן
אונ׳ ער רעט דא אדום פֿון דיא דר היבונג מיט אלירלייא ווערטר אום צו ווייזן דז

איר

איר מעלה װערט צו דער צייט זער גרוס זיין אויף דש אליר בעשטי װאש נור
מיגליך איז דז איין מענשליך בישעפֿניש קען דר צו קומן · ווייטר שטיט (גלייך
װיא איך פֿיל האבן איבר דיר פֿר װאונדרט װיא זיין אן גיזיכט איז פֿר דארבן
מער אז איין אנדרר מענש אונ׳ זיין גישטאלט מער אז אנדרי לייט) · דש װארט
(שממו) װאש אין דעם פסוק שטיט איז טייטש זיא האבן זיך פֿר װאונדרט ·
גלייך יחזקאל כ״ח (אלי דיא דיך גיקענט האבן אונטר דיא פֿעלקר (שממו)
האבן זיך פֿר װאונדרט איבר דיר) · זא מוז מן דעם פסוק אזו פֿר שטין ·
גלייך װיא זיך פֿיל האבן איבר דיר פֿר װאונדרט פֿון װעגן דיין גרושה נידריגהייט
אונ׳ שמאך דימוטיקייט פֿון דיין גלות ביז דז זיא זאגטן איינר צום אנדרן פֿר װאר
זיין אן גיזיכט איז פֿר דארבן מער אז אלי מענשן אונ׳ זיין גישטאלט מער אז
אנדרי לייט · דען דש איז דיא גיװאונהייט דר פֿעלקר װען זיא איינם זעהן
דער זער שלעכט אויש זעהט זאגן זיא דער זעהט אויש אז איין יהודי · שטיט
װייטר (אזו װערט ער אך פֿיל פֿעלקר מאכן רידן פֿון אים אונ׳ דיא קיניג װערן
איר מייליר צו שליסן דען זיא האבן גיזעהן װאש אן האט זיא ניט דר צילט אונ׳
װאש זיא האבן ניט גיהערט האבן זיא גפֿריבט) · דש װארט (יזה) װאש אין דעם
פסוק שטיט איז טייטש רידן גלייך װען עש זאלט שטין (יטיף) ער װערט מאכן
טריפֿן אונ׳ דש הייסט אך רידן גלייך מיכה ב׳ (אל תטיפו יטיפון) איר זאלט
קיין נביאות זאגן׳ דארום זאגט ער גלייך װיא דיא פֿעלקר האבן זיך פֿר װאונדרט
איבר אונזר גרושה נידריגהייט · אזו װערן זיא זיך אך פֿר װאונדרן איבר
אונזר גרושה מעלה אונ׳ װערן איינר מיט דען אנדרן דר פֿון רידן אונ׳ װערן זאגן
װער העט דש זעלן גלויבן װאש איר האבן גיהערט · מיט דיא איבריגי פסוקים
דיא דר נאך שטין · אונ׳ דיא אלפֿים װייל זיא װערן זיך אזו זער איבר אונש פֿר
װאונדרן װערן זיא אירי מייליר צו שליסן אונ׳ װערן דיא האנט אויף דש מויל טון ·
אונ׳ דש װארט (יקפצו) װאש אין דעם פסוק שטיט איז טייטש זיא װערן צו
שליסן · גלייך איוב ה׳ (אונ׳ דיא אונגירעכטיקייט (קפצה) האט צו גישלאסן
איר מונד) · אונ׳ דאר פֿון שטיט אין מיכה ז׳ (דיא פֿעלקר װערן זעהן אונ׳
װערן פֿר שעמט װערן פֿון אל איר שטארקייט זיא װערן דיא האנט צום מונד טון) ·
װייל זיא װערן מער זעהן פֿון אונזרי מעלות אז װיא איר זיא דר צילט האבן · אונ׳
װערן צו דער צייט מער פֿריבן פֿון אונזרי גרושי הערליכקייט אז װיא זיא פֿון דיא
נביאים גיהערט האבן · װייטר שטיט (װער העט גיגלויבט װאש איר האבן
גיהערט אונ׳ אויף װעמן איז דיא מאכט פֿון גאט אנטפלעקט גיװארדן) · דש
גיט אויף דיא צייט אז דיא פֿעלקר װערן זעהן דיא ביגליקונג פֿון ישראל װערן
זיא זאגן װעלכר פֿון אונש העט דש גיגלויבט דז איר װערן פֿון ישראל זעלכי זאכן
הערן אז װיא איר גיהערט האבן פֿון דיא נביאים · אונ׳ איצונד זעהן איר מיט
אונזרי אויגן נאך מער אז איר פֿון אים גיהערט האבן · אונ׳ אך זעלבשט װאש

איר

איר האבן גיהערט האבן איר ניט גיגלויבט דז דיא אלט פֿון גאט ווערט זיך
אויף איס אופֿן באֿרן ווייל ער אזו זער גרינג אונ' פֿר שמעהט וואר · אונ' דארום
זאגט ער אויך וועאן האט זיך דר אריק פֿון גאט אופֿן באֿרט · ווייטר זאגט ער
(אונ' ער גינג פֿר זיך אויף אז איין יונגה לוויג אונ' אז איין ווארצל אויס איין וויסט
לאנד · ער האט קיין גישטאלט נאך שונהייט דז איר העטן איס זעלן אן זעהן ·
אונ' קיין אן גיזאלט דז איר העטן איס זעלן גילוסטן) · אין דעם פסוק זאגט
ער דעם טעם וואָרום דז זיא ווערן זאגן איר האבן ניט גיגלויבט וואש איר האבן
גיהערט · דען דז ישראל ווערן קואן צו אזו איין גרושה מעלה דש קען בדרך
הטבע ניט גישעהן נייארט דורך איין נס אונ' ואונדר גלייך וויא איין יונגה לוויג
דיא דא אויף קומט אויס איין ווארצל דיא אין איין וויסט לאנד איז · אזו אך אז
ישראל וואר אין גלות וואר קיין אענש דער עש העט זאלן דענקן דז עש איגליך
ווער דז זיא זאלן קענן ווידר ארויס קואן · דען בייא דען אענטשליכן פֿר שטאנד
וואר דש אום איגליך ווייל ישראל האט נידער לייט קיין גישטאלט נאך שונהייט אונ'
קיין היפש אן גיזאלט נייארט ער זאך שלעכט ארויס אונ' וואר פֿר ענדרט פֿון
אנדרי אענטשן דארום האבן איר ניט פֿר לאנגט נאך גילוסט איס אן צו זעהן
נייארט איר האבן איס פֿר שמעהט אונ' פֿר אכט · דארום זאגט ער ווייטר
(ער וואר פֿר שמעהט אונ' פֿר איטן פֿון דיא אענטשן · איין טוועלאיכר אאן אונ'
גיפלאגט איט קראנקהייט אונ' גלייך אז איינר דז אן זיין אן גיזאלט פֿון איס פֿר
בערגט אזו וואר ער פֿר שמעהט אונ' דארום האבן איר איס ניט גיאכט) ·
דש איז וויא העטן איר זעלן לושט צו איס האבן אונ' ער וואר דאך פֿר שמעהט
אונ' דער גרינגשטר פֿון דיא אענטשן דען ער האט אל לייט פֿלעגן צו ליידן
אלירלייא צער אונ' גיוואלד וועלכי וואורן דיא פיין דיא ער האט אין גלות אויש
גישטאנדן דיא גיגליכן זיין צו וויא טאג אונ' קראנקהייטן · אונ' פֿון וועגן זיין
גרינגהייט אונ' גרושה נידריגהייט האבן איר איס פֿר שמעהט · אונ' גלייך אז
איינר דז אן זיך דש אן גיזאלט פֿר איס פֿר בערגט אזו האבן איר איס ניט וועלן
אן זעהן דען ער וואר אזו זער פֿר שמעהט אונ' פֿר אכט אין אונזרי אויגן דז איר
האבן איס ניקש גיאכט · (פֿר וואר אונזר קראנקהייט האט ער גיטראגן אונ'
אונזר וויא טאג האט ער גליטן אונ' איר האבן גיראכט דז ער וואר פֿון גאט
גיפלאגט גישלאגן אונ' גיפייניגט) · דש ווערן דיא פֿעלקר אך זאגן נאך איר אייגנג ·
נאך דעם אאל דז בייא אונש איז וואר ביפֿונדן פֿאלגנש אונזר אייגן זעהן דז דיא
ווארהייט איז בייא ישראל אונ' איר זיינן אלי פֿר אירט אז דיא שטן אלזו זיינן דיא
צרות אונ' פיין אונ' גלות ניט אויף איס גיקואן אום זייני זינד האבן נייארט דיא
קראנקהייטן אונ' וויא טאג וועלכי זיינן די צרות אונ' יסורים דיא אנדרשט העטן
זעלן אויף אונש קואן די זיינן אויף איס גיקואן · אבר איר האבן פֿר קערט גיאיינט
דז ווייל ער האט אזו זער קעגן גאט ווידר שפעניגט דז ער איס דארום האט
גישלאגן

גשלאגן אונ׳ גיפייניגט וואז דז ער וואר פון גאט גיפלאגט גישלאגן אונ׳ גיפייניגט אעלכש אבר איז ניט גישעהן אז אום אונזרי זינד אונ׳ אישטאט אונ׳ ניט פון וועגן איר אישטאט אונ׳ זינד׳ דארום זאגט ער ווייטר (אונ׳ ער וואר דר טלאגן אום אונזרי אישטאט׳ פר שטוסן אום אונזרי זינד׳ ער האט פיין גליטן פון וועגן אונזר פריד אונ׳ דורך זיני ביילן וואורן איר גיהיילט)׳ דש וואורט (מחולל) וואש אין דעם פסוק שטיט איז טייטש דר טרעקן אונ׳ ליטרן גלייך ירמי׳ ו׳ (חיל ליטרניש אז איין גווינרין)׳ אונ׳ דז ער זאגט אום אונזר פריד האט ער פיין גליטן׳ דש איז וויל אין דיזה וועלט איז אייטל פר ענדרונג אונ׳ פר וועקסלונג׳ אונ׳ דש גוטש פון דעם עולם איז קיין גאנץ אונ׳ פול קומנטליך גוטש׳ דען עש איז קיין שלום דרינן זונדר פיין אונ׳ פר דרוס׳ אך איז קיין פריד דרינן זונדר קריג אונ׳ שטרייט׳ אונ׳ קיין פרייד זונדר טרויאריקייט אונ׳ זיפצן׳ וואש דז אל זיין גוטש אונ׳ לוסט איז פר מענגט מיט ביז אונ׳ טרויאריקייט׳ אונ׳ אזו זעהן איר פר מויגן דז ער האט גליטן דיא פיין אום אונזר פריד׳ דש איז דז דיא פריד איז אויך אונש גיקומן אונ׳ דיא פיין דיא בייא דיא פריד פלעגן צו זיין דיא זיינן אויף אים גיקומן׳ אך זיינן איבר אים גיקומן וואונדרן אונ׳ ביילן דש זיינן דיא יסורים דיא זיא אין גלות האבן גליטן׳ אונ׳ אויך אונש איז גיקומן היילונג אונ׳ גינעזונג דש איז דיא ביגליקונג אונ׳ קינינגרייך׳ אונ׳ דז ער זאגט איר ווארן גיהיילט׳ דש איז גלייך שמות ט״ו (דען איך גאט בין דיין גינעזר)׳ דען צו פור האט ער גיזאגט (אל דיא קראנקהייט דיא איך הב גיטאן אין מצרים דיא ווער איך אויף דיר ניט טון)׳ אונ׳ דש וואורט (בחבורתו) איז טייטש מיט זיין ביילן׳ גלייך ישעי׳א׳ (פצע וחבורה) וואונדר אונ׳ בייל׳ אונ׳ אן קענעט אך אויש ליגן ביהעפטן גלייך הושע ד׳ (חבור) דיא ביהעפטונג פון בילדר איז אפרים)׳ דען איז (חבורתו) טייטש זיין ביהעפטונג גלייך דש וואורט (גבורתו) זיין שטארקייט׳ וואש ווערן דיא פעלקר אזו רידן׳ וויל ישראל נאך מיט אונש וואר אין איין פר זאמלונג אונ׳ איין חברותה האט ער צו גאט גיבעטן פון וועגן אונזרי צרות אונ׳ גאט האט זיין תפלה דר הערט אונ׳ האט איין רפואה גישיקט צו אונזרי אכות׳ (איר זיינן אלי פר אירט אז דיא שאף איטליכר קערט זיך צו זיין וועג׳ אונ׳ גאט האט זיך דורך אים לאזן איבר בעטן פון וועגן דיא זינד וואש איר אלי האבן גיטאן)׳ דש איז דז דיא פעלקר ווערן אלי מיט אננדר ביקענן אירי זינד דיא פר אלי מענטשן ביקענט זיין אונ׳ ווערן זאגן אילנדר וויסן איר דז עש איז וואר דז גאט איז מיט ישראל אונ׳ ניט מיט אונש׳ דען איר זיינן אלי פר אירט אז דיא שאף דיא קיין הערט האבן׳ איין איטליכר האט זיך גיקערט צו זיין וועג׳ דש איז איין איטליכר פאלק האט זיך גיקערט צו זיין גאט׳ אבר אילנדר וויסן איר דז די קיין גאטר זיין גלייך ירמי׳ ו׳ (צו דיר ווערן פעלקר קומן פון ענד דר ערדן אונ׳ ווערן זאגן ליינערט פאלשקייט האבן אונזרי עלטרן

גיערבט · נארהייט דיא ניקט העלפֿן קענן · אלז איך דען איין אענט גטעטר
אמכן דיא דאך קיין געטר זיין) · אונ׳ איר זיינן שולדיג גיוועזן גיטרעפֿט צו
ווערן אנדר אמסן · ניימרט גאט האט איך צו גישיקט אונ׳ אויך איך גיוארפֿן
דיא שטראף פֿר אונש אלי · אונ׳ ביז אילונדר האט ישראל אן אונש גידינקט
אונ׳ אונזר ימך אונ׳ וויא טאג גיליטן · אונ׳ פֿון נוא אונ׳ ווייטר זיין איר שולדיג
זיין ימך צו ליידן איט אונזר פֿרייאן ווילן אונ׳ ביגער פֿון אונזר הערצן · גלייך
ישעי׳ ס״א (אונ׳ פֿרעמדי ווערן אויך שטין אונ׳ ווערן אייער שאף ווידן) · אונ׳
ישעי׳ מ״ט (אונ׳ דיא מלכים ווערן דיין דר ליהר זיין אונ׳ אירי הערין דיין זייגרט
אויף דש אן גיזיכֿט ווערן זיא זיך אויף דיא ערד פֿר דיר בוקן אונ׳ דען שטויב פֿון
דיין פֿיס אערן זיא לעקן · אונ׳ דען ווערשטו ווישן דז איך בין גאט דז אל דיא צו
איר האפֿן ניט פֿר שעאט ווערן) · אונ׳ נאך פֿיל אנדר דער גלייכן פסוקים ·
(ער איז בילוואונגן אונ׳ גיפייניגט אונ׳ עפֿינט זיין אונד ניט · אז איין לאם צו
שעכֿטן ווערט ער גיברוכֿט · אונ׳ אז איין שאף דז פֿר איר שערר שטום איז
אונ׳ עפֿנט זיין אונד ניט) · דש איז ווייל ער נאך וואר אין גלות אונטר אונזר
אמכֿט וואר ער אל צייט גילוואונגן אונ׳ גיפייניגט דען איר צווינגטן איך איט
געלט אום פֿון איך אלירלייא ציגז צו נעאן · אונ׳ האבן זיין לייב גיפייניגט איט
וואונדר בערלייאי מכות · אונ׳ ער האט גלייך וואול זיין אונד ניט גיעפֿנט אום
צו טרייאן אונ׳ אורוורירן קעגן דעם וואש איר האבן איך גיטאן · ניימרט ער
האט אלש גליטן גלייך איין לאם וועלכֿש ניט טרייאט אז אן עש ברענגט צו שעכֿטן
אונ׳ אז איין שאף דז שטום איז אונ׳ טרייאט ניט אז אן עש שערט · אך לאפֿלט
זיא ניט אז איין ווידר פֿון וועגן איר שוואכֿקייט דען איין נקבה איז שוואכֿר אונטר
אלי צארטן אז איין זכר · אזו וואר אך ישראל אין גלות זער שוואך · דארום
האט ער זיין אונד ניט גיעפֿנט דען ער האט קיינם דער איך אויש אונזר הענד
קען בישערמן · גלייך אך דוד המלך האט גיזאגט אין תהלים מ״ד (דוא האשט
אונש גיגעבן אז איין שאף צו שפייז) · אונ׳ ווייטר שטיט (איר זיינן גיאכֿט אז
איין שאף צו שעכֿטן) · אונ׳ ירמי׳ נ׳ (ישראל איז אז איין פֿר שפרייט לאם ·
דיא לייבן האבן איך פֿר שטוסן · דער ערשטר האט איך אויך גיגעסן דש וואר
דר מלך אשור · אונ׳ דער הינטרשטר האט איך דיא ביין אב גינאגט דש וואר
נבוכֿדנצר מלך בבל) · (פֿון דיא אונטר דרוקונג אונ׳ פֿון גיריכֿט איז ער
ווארן גינואן · אונ׳ וואש איין זיין דור איז גישעהן ווער קען דאש רידן · דען
ער איז פֿר שניטן גיווארן פֿון דש לאנד דש לעבנש · פֿון וועגן דיא איסטאט
פֿון איין פֿאלק איז פלאג אויף איך גיקואן) · דער פסוק איז אזו צו פֿר שטין ·
פֿון דיא אונטר דרוקונג דש גלות אונ׳ פֿון דיא בינדונג דש גיפֿענקניש אונ׳ פֿון
דיא דינשטבארקייט דז ער וואר גיפרעסט אונ׳ גיבונדן אין אונזר אמכֿט איז
ער אילונגר בישעראט אונ׳ אנטרונן · אונ׳ פֿון דיא ביזי גריכֿטן אונ׳ פיין דיא איך

האבן

גשלאגן אונ' גיפייניגט וואו דז ער וואר פון גאט גיפלאגט גישלאגן אונ' גיפייניגט
וועלכש אבר איז ניט גישעהן איז אז אום אונזרי זינד אונ' אישטאמט אונ' ניט פון
וועגן איר אישטאמט אונ' זינד · דארום זאגט ער ווייטר (אונ' ער וואר דר טלאגן
אום אונזרי אישטאמט · פר שטוסן אום אונזרי זינד · ער האט פיין גליטן פון
וועגן אונזר פריד אונ' דורך זייני בײלן ווארן איר גיהיילט) · דש וואורט (מחולל)
דאש אין דעם פסוק שטיט איז טייטש דר טרעקן אונ' ליטרן גלייך ירמי' ו' (חיל)
ליטרניש אז איין גווינרין) · אונ' דז ער זאגט אום אונזר פריד האט ער פיין
גליטן · דש איז וויל אין דיזה וועלט איז אייטל פר ענדרונג אונ' פר וועקסלונג ·
אונ' דש גוטש פון דעם עולם איז קיין גאנץ אונ' פול קומנטליך גוטש · דען עש איז
קיין שלום דרינן זונדר פיין אונ' פר דרוס · אך איז קיין פריד דרינן זונדר
קריג אונ' שטרייט · אונ' קיין פרייד זונדר טרויאריקייט אונ' זיפצן · וואו דז אל
זיין גוטש אונ' לושט איז פר מענגט מיט ביז אונ' טרויאריקייט · אונ' אלז זעהן
איר פראויגן דז ער האט גליטן דיא פיין אום אונזר פריד · דש איז דז דיא
פריד איז אויך אונש גיקומן אונ' דיא פיין דיא ביים דיא פריד פלעגן צו זיין דיא
זיינן אויף אים גיקומן · אך זיינן איבר אים גיקומן וואונדרן אונ' בײלן דש זיינן דיא
יסורים דיא זיא אין גלות האבן גליטן · אונ' אויף אונש איז גיקומן היילונג אונ'
גינעזונג דש איז דיא ביגליקונג אונ' קיניגרייך · אונ' דז ער זאגט איר ווארן
גיהיילט · דש איז גלייך שמות ט"ו (דען איך גאט בין דיין גינעזר) · דען צו
פור האט ער גיזאגט (אל דיא קראנקהייט דיא איך האב גיטאן אין מצרים דיא
ווער איך אויף דיר ניט טון) · אונ' דש וואורט (בחבורתו) איז טייטש מיט זיין
בײלן · גלייך ישעי' א' (פצע וחבורה) וואונד אונ' בייל · אונ' קענעט אך
מיט לינן ביהעפטן גלייך הושע ד' (חבור) דיא ביהעפטונג פון בילדר איז
אפרים) · דען איז (חבורתו) טייטש זיין ביהעפטונג גלייך דש וואורט
(גבורתו) זיין שטארקייט · וואו ווערן דיא פעלקר אזו רידן · וויל ישראל
נאך מיט אונש וואר אין איין פר זאמלונג אונ' איין חברותה האט ער צו גאט
גיבעטן פון וועגן אונזרי צרות אונ' גאט האט זיין תפלה דר הערט אונ' האט
איין רפואה גישיקט צו אונזרי מכות · (איר זיינן אלי פר אירט אז דיא שאף
אייטליכר קערט זיך צו זיין וועג · אונ' גאט האט זיך דורך אים לאזן איבר בעטן
פון וועגן דיא זינד וואש איר אלי האבן גיטאן) · דש איז דז דיא פעלקר ווערן אלי
מיט אנאנדר ביקענן אירי זינד דיא פר אלי מענשן ביקענט זיין אונ' ווערן זאגן
אלנדר ווישן איר דז עש איז וואר דז גאט איז מיט ישראל אונ' ניט מיט אונש ·
דען איר זיינן אלי פר אירט אז דיא שאף דיא קיין העדר האבן · איין אידר האט
זיך גיקערט צו זיין וועג · דש איז נאך איין אידר פאלק האט זיך גיקערט צו זיין גאט ·
אבר אלנדר ווישן איר דז די קיין גטער זיין גלייך ירמי' י"ו (צו דיר ווערן פעלקר
קומן פון ענד דר ערדן אונ' ווערן זאגן ניינרט פאלשקייט האבן אונזרי עלטרן

גיערבט

גיערבט · נאר הייט דיא ניקט העלפֿן קענן · אלז זיך דען איין אינגט גוטר
אמכן דיזו דאך קיין גוטר זיין) · אונ׳ איר זיינן שולדיג גיוועזן גיטראפֿט צו
ווערן זונדר אמסן · נייארט גאט האט אים צו גישיקט אונ׳ אויף אים גיווארפֿן
דיא שטראף פֿר אונש אלי · אונ׳ ביז איצונדר האט ישראל אן אונש גידינקט
אונ׳ אונזר יאך אונ׳ וויא טאג גיליטן · אונ׳ פֿון נון אונ׳ ווייטר זיין איר שולדיג
זיין יאך צו ליידן מיט אונזר פֿרייאן ווילן אונ׳ ביגער פֿון אונזר הערצן · גלייך
ישעי׳ ס״א · (אונ׳ פֿרעמדי ווערן אויף שטין אונ׳ ווערן אייער שאף ווידן) · אונ׳
ישעי׳ מ״ט (אונ׳ דיא אלכים ווערן דיין דר ציהר זיין אונ׳ איר הערין דיין זייגרט ·
אויף דש אן גיזאלט ווערן זיא זיך אויף דיא ערד פֿר דיר בוקן אונ׳ דען שטויב פֿון
דיין פֿיס אויף ווערן זיא לעקן · אונ׳ דען ווערשטו וויסן דז איך בין גאט דז אל דיא צו
איר האפֿן ניט פֿר שעמט ווערן) · אונ׳ נאך פֿיל אנדר דער גלייכן פסוקים ·
(ער איז בילאוונגן אונ׳ גיפייניגט אונ׳ עפֿינט זיין מונד ניט · אז איין לאם צו
שעכטן ווערט ער גיבראכט · אונ׳ אז איין שאף דז פֿר איר שערר שטום איז
אונ׳ עפֿנט זיין מונד ניט) · דש איז וויל ער נאך וואר אין גלות אונטר אונזר
אמונה וואר ער אל צייט גילאוונגן אונ׳ גיפייניגט דען איר צווינגטן אים איט
גלט אום פֿון אים אלירלייא ציגז צו נעמן · אונ׳ האבן זיין לייב גיפייניגט איט
וואונדר בערליכי מכות · אונ׳ ער האט גלייך וואול זיין מונד ניט גיעפֿנט אום
צו טרייאן אונ׳ אורוורירן קעגן דעם וואש איר האבן אים גיטאן · נייארט ער
האט אלש גליטן גלייך איין לאם וועלכש ניט טרייאט אז מאן עש ברענגט צו שעכטן
אונ׳ אז איין שאף דז שטום איז אונ׳ טרייאט ניט אז מאן עש שערט · אוך לאפֿלט
זיא ניט אז איין ווידר פֿון וועגן איר שוואכקייט דען איין נקבה איז שוואכר אונטר
אלי נאטורן אז איין זכר · אזו וואר אך ישראל אין גלות זער שוואך · דארום
האט ער זיין מונד ניט גיעפֿנט דען ער האט קיינן דער אים אויש אונזר הענד
קענן בישערמן · גלייך אך דוד המלך האט גיזאגט אין תהלים מ״ד (דוא האשט
אונש גיגעבן אז איין שאף צו שפייז) · אונ׳ ווייטר שטיט (איר זיינן גיאכט אז
איין שאף צו שעכטן) · אונ׳ ירמי׳ נ׳ (ישראל איז אז איין פֿר שפרייט לאם ·
דיא ליבן האבן אים פֿר שטושן · דער ערשטר האט אים אויף גיגעסן דש וואר
דר מלך אשור · אונ׳ דער הינטרשטר האט אים דיא ביין אב גינאגט דש וואר
נבוכדנצר מלך בבל) · (פֿון דיא אונטר דרוקונג אונ׳ פֿון גיריכט איז ער
וואר גינומן · אונ׳ וואש אין זיין דור איז גישעהן ווער קען דאש רידן · דען
ער איז פֿר שניטן גיווארן פֿון דש לאנד דש לעבנט · פֿון וועגן דיא מיסטאט
פֿון מיין פֿאלק איז פלאג אויף אים גיקומן) · דער פסוק איז אזו צו פֿר שטין ·
פֿון דיא אונטר דרוקונג דש גלות אונ׳ פֿון דיא בינדונג דש גיפֿענקניש אונ׳ פֿון
דיא דינשטבארקייט דז ער וואר גיפרעסט אונ׳ גיבונדן אין אונזר אמונה איז
ער איצונדר בישערמט אונ׳ אנטרונן · אונ׳ פֿון דיא ביזי גריכטן אונ׳ פיין דיא איר

האבן

האבן אן אים גיטאן איז ער אויך דר לייט · אונ׳ אך דיא פֿיל יסורים אונ׳
וואונדר בערליכֿי טוט וואש זיין דור האבן גליטן ווער קען דש אלש רידן אונ׳ דר
צילן · אונ׳ אל דיא פֿר דריסיקייט וואש זיא האבן אויש גישטאנדן אין גלות ווער
קען עש דר צילן · דען פֿיל אמל וואר דש פֿאלק פֿר שניטן פֿון דש לאנד דש לעבנש
אונ׳ האבן זיך לאזן טיטן איט אייתנות אשוכות פֿון וועגן דען יחוד פֿון גאט · אבר
איר האבן גיאייגט דז אונז וועגן זיין זינד איז אים זעלכֿי וואונדרליכֿי טוט אויף
גיליגט גישאכן · אונ׳ עש וואר ניט אזו ניימרט פֿון וועגן דיא זינד פֿון איין פֿאלק
איז אים דיא פלאג איבר גיקומן · אונ׳ ער נעמט דיא יסורים אונ׳ איתה איט דען
כמאון פֿון פלאג · דען דר גיפלאגט איז דער איז אזו פֿיל אז ווען ער טוט ווער גלייך
במדבר י״ב (לאז זיא דאך ניט זיין אז איין טוטר) · אונ׳ ער זאגט דארום פֿון וועגן
די איסטאט פֿון איין פֿאלק וויל איין איטלכֿש פֿאלק ווערט אזו זאגן דז אונז אונזרי
איסטאט וועגן איז זי די פלאג איבר גקומן אולכיט פֿון וועגן איר איסטאט ווייטר
זאגט ער (אונ׳ ער האט זיין גראב גישטעלט בייא דיא רשעים · אונ׳ בייא דען
רייכֿן וואר זיין טוט ווען שון ער האט קיין אונרעכֿט גיטאן קיין שאלקהאפֿטיקייט
וואר אין זיין אונד) · דש איז ער האט זיך איבר ענטפֿרט צום טוט אונ׳ ביגראבן
צו ווערן פֿון וועגן דען יחוד פֿון גאט · גלייך תהלים מ״ד (דען פֿון דיינט וועגן
לאזן איר אונש אלי טאג דר שלאגן · איר זיין גירעכֿנט אז איין שאף צו שעכֿטן) ·
ווייל איר האבן אלייט איבר אים אזו דזאכֿן גיטראכֿט אונ׳ אים צו דר שלאגן גלייך
ווייא אן דר שלאגט דיא רשעים פֿון וועגן איר ביזקייט · אך האבן איר דען
רייכֿן דר שלאגן פֿון וועגן זיין רייכֿקייט איט פֿיל וואונדרליכֿי טוט · אונ׳ זעלבשט
דען ארמשטן אונטר ישראל האבן איר פֿר רייך גיהאלטן אונ׳ האבן אים
גישטראפֿט איט שווערי שטראף דז ער זאל זאגן וואו זיין געלט איז · אונ׳ גלייך
וואול האט ער קיין אונרעכֿט גיטאן · דען ער וואר ניט גיטיט פֿון וועגן ביזקייט
אודר רויבריי ניימרט אונ׳ זיין געלט אוועק צו נעמן · אונ׳ דש אלש האבן איר
גיטאן וויל ער האט אונזר גלויבן ניט וועלן אן נעמן אונ׳ האט קיין שאלקהאפֿטיקייט
וועלן לאזן אויש זיין אונד גין דז ער העט זעלן זאגן ער גלויבט דראן · דען ווען
ער העט נור איין וואורט גירעט ווען שון ער העט עש ניט ערנשט גיאייגט דז
ער וויל אונזר גלויבן דינן העטן איר אים פֿרייא גילאזן פֿון דיא וואונדרליכֿי טוט ·
דיא איר אים האבן אויף גיליגט · ווייטר שטיט (אונ׳ גאט האט אים ביגערט צו
פלאגן איט קראנקהייט · אז ער ווערט זיך אמכֿן אז איין שולד אופפֿר · ווערט
ער זאמן זעהן אונ׳ ווערט לאנג לעבן · אונ׳ דער ווילן פֿון גאט ווערט בייא אים
ביגליקן) · דש איז וויל ער האט זיך גיהאלטן אן דיא געטליכֿה תורה אונ׳ האט
זיך איבר ענטפֿרט צום גרייליכֿן טוט · זא קענן איר אנדרשט קיין אורזאך
זעהן פֿון זיין ווייא טאג אונ׳ צרות וואש ער האט גליטן אין גלות אז דז גאטש ווילן
איז גיוועזן אים צו פלאגן אונ׳ שוועכֿן אין גלות אום אים צו פייניגן אונ׳ פֿר זוכן דאז

מיט דז ע׳ים װיל גוטש טון אין זיין לעבט אין דיא צייט פֿון דיא גאולה גלייך מיר
הייכט זעהן דארום װייל ער האט זיך דר צו ביגעבן אז איין טולר אופֿפֿר
גלייך װיא ער זיין אונ ער האט זיין גראב גיגעבן בייא דיא רשעים · זועלט
דז זיין. לון זיין ד׳- װערט זאמן זעהן דאר מיט אייכט ער דז ער װערט פֿיל
קינדר האבן · ג׳- במדבר י״ג (אנשי מדות) אמש האפטיגי גרוטי מאנן·
אונ דאר פֿון שטייט זכרי׳ י׳ (איך װער זיא צו טאולר אונ װער זיא איין זאמן
דען איך האב זיא פֿרוכֿ-אר גימאכט אונ זיא װערן זיך זער פֿר מערן) · אונ
װייטר זאגט ער (איך יר זיא ברענגן אין דש לאנד פֿון גלעד אונ לבנון אונ
זיא װערן ניט גינוג דראן האבן) · אונ יחזקאל ל״ו (איך װער זיא פֿר מערן
מיט מענשן אז דיא שאף) אך װערט ער לאנג לעבן גלייך ישעי׳ ס״ה (דען
אזו לאנג אז דער בוים גיװעהי׳ אזו פֿיל װערן דיא טעג זיין פֿון איין פֿאלק) ·
אונ זכרי׳ ח׳ (אונ מידר װערט ין לעהן שטאק אין זיין האנט האבן פֿון װעגן
פֿיל טעג) · אלזו איז דארום דר צ״לן פֿון גאט גיװעזן אוס ישראל צו פלאגן אונ
שװעכן אין גלות דז ער װיל אים גוטס טון אין דיא צייט פֿון דיא גאולה אונ דז ער
װערט אים פֿר מערן אונ דז עס זאל אים זער װאול גין · גלייך דברים ל׳
(אונ ער װערט דיר גוטש טון אונ דיך פֿר מערן מער אז דיין עלטרן) · אזו
װייט װערן דיא פֿעלקר רידן · װייטר װערט גאט רידן (פֿון װעגן זיין מידיקייט
װערט ער זעהן אונ זאט װערן · מיט זיין װיסן שאפֿט װערט איין גירעכטר
קנעכט פֿיל גירעכט מאכן אונ איר זינד װערט ער לייד) · דש איז פֿון װעגן
דיא מידיקייט אונ פֿר דרוס דיא ער האט אין גלות גליטן װערט ער איין גוטה פֿר
געלטניש האבן װען ער װערט זעהן אונ דר מיט פֿר זעטיגט װערן · אך
װייל ער װערט איך קענן · גלייך ירמי׳ ל״א (דען אלי װערן איך קענן פֿון מיר
קלענשטי ביז איר גרעשטי) · אונ דער גירעכטר װעלכר איז איין קנעכט
ישראל װערט פֿיל פֿעלקר גירעכט מאכן גלייך מיכה ד׳ (אונ פֿיל פֿעלקר װערן
גין אונ װערן זאגן גיט לאזן איר גין אויף גאטש בארג אונ צו דש הויז פֿון דען
גאט פֿון יעקב אונ לאז ער אונש לערנן פֿון זיין װעג) · אונ ישראל װערט דורך
זיין גירעכטיקייט פֿר טראגן דיא זינד פֿון פֿיל פֿעלקר · אונ דורך זיין
גירעכטיקייט װערט פֿריד אונ גוטש אין דיא װעלט זיין אוך זעלבשט אונטר דיא
פֿעלקר · (דארום װיל איך אים איין טייל געבן אונטר פֿיל אונ מיט דיא שטארקי
װערט ער דען רויב טיילן · װייל ער האט זיך איבר גיגעבן צום טוט · אונ איז
גיצילט גיװארן מיט דיא זינדיגר אונ ער האט דיא זינד פֿון פֿיל פֿר טראגן אונ
פֿר דיא זינדיגר האט ער גיבעטן) · דש איז איך װער אים זיין טייל אונ גורל
געבן מיט די גרעשטי חשובֿים דיא אויף דיא ערד זיינן גיװעזן אונ דש װארן דיא
ערשטי אבֿות אונ דיא הייליגי נבֿיאים · אונ דש װערט זיין דש גליק דר זיין
אונ דיא האט ער ערשט אין דיא מעלה גישטעלט פֿר דיא לייבר · אונ דש

װארט

וואָרט (ברבים) וואס אין דעם פסוק שטיט איז צו פֿרשטין אונטר גוטי
חשובים · גלייך בראשית כ"ה (ורב) אונ' דער בעשט ווערט דינן דען אינטשטן)
ד"ר נאך זאגט ער פֿון דש גלייך דר לייבר אונ' אוט דיא שטארקי ווערט ער דען
רויב טיילן · די שטארקי ווערן זיין די פֿעלקר פֿון גוג ומגוג אונ' די אנדרי פֿעלקר
דיא אוט אים ווערן קומן פֿר ירושלים מלחמה צו האלטן דז נאך דעם זיא ווערן
דארטן שטארבן אוט מיתות משונות · גלייך ווי זיא האבן אוט ישראל געטאן
גלייך יחזקאל ל"ח (אונ' איך ווער אים שטראפֿן אוט דבר אונ' בלוט אונ' פֿר
פֿלינצרי רעגין אונ' האגיל שטיין פֿייאר אונ' שוועבל ווער איך אויף אים לאזן
רעגינן אונ' אויף דיא אוט אים זיין אונ' אויף פֿיל אנדרי פֿעלקר דיא אוט אים
ווערן זיין) · דען ווערן ישראל איר רויב אונ' געלט טיילן אן שטאט דען רויב
אונ' דש געלט וואס זיא האבן פֿון ישראל גירויבט · גלייך זכרי' י"ד (אונ' עס
ווערט איין גיזאמלט ווערן דש גוט פֿון אלי פֿעלקר גרינגז הרום זער פֿיל גאלד
אונ' זילבר אונ' קליידר) אונ' דיזה פֿר געטניס ווערן ישראל האבן ווייל זיא
האבן זיך אין גלות צום טוט איבר ענטפֿערט אין דיא הענד דר פֿעלקר דארום
ווערט איר לעבן זיין אן שטאט דש לעבן פֿון ישראל · אונ' איר געלט אן שטאט זיין
געלט וואס זיא האבן פֿון אים אין גלות אוועק גינומן · אונ' דארום זאגט ער
אן שטאט דז ער האט זיין לייב צום טוט איבר גיגעבן · אונ' דש וואָרט
(הערה) וואס אין דעם פסוק שטיט איז טייטש ער האט אויס גילערט ·
גלייך בראשית כ"ד (ותער) אונ' זיא אויס לערט איר קרוג אין דען טרענק
טרוג) · אונ' אן שטאט דז ער איז אונטר דיא זינדיגר גיצילט גיווארן גלייך
ווייא ער האט אובן גיזאגט אונ' ער האט זיין גראב גיגעבן בייא דיא רשעים ·
דש איז דז דיא פֿעלקר האבן אים גיהאלטן פֿר איין רשע אז ווען ער פֿון גאט
יתברך גישטראפֿט ווער · דארום ווערט אים אין גרוש חלק גיגעבן ווערן פֿון דש
גרושה גוטש וואס פֿר בארגן איז פֿר דיא צדיקים דיא גאטש פֿורכטיג זיין אונ'
דיא אן זיין נאמן גידענקן גלייך אז דיא הייליגי אבות אונ' נביאים פֿון דש פֿאלק
ישראל · אונ' דז ער זאגט אונ' ער האט דיא זינד פֿון פֿיל גיטראגן · דש איז
דז ניט אליין דז ער וואר קיין רשע גלייך ווי דיא פֿעלקר האבן אים דר פֿור
גיהאלטן · נייארט ער האט אך דורך זיין גירעכטיקייט גיטראגן אונ' גליטן
דיא זינד פֿון פֿיל פֿעלקר גלייך ער זאגט אונ' איר זינד האט ער גליטן · אך
האט ער גיבעטן צו גאט יתברך פֿר דיא פֿעלקר ווען שון זיא האבן אים פֿיל בייז
גיטאן האט ער דאך צו גאט גיבעטן פֿר איר פֿריד אונ' בייגליקונג פֿון איר
קיניגרייך אונ' דז ער זאל געבן דען רעגן פֿון איר לאנד אויף איר לייט · גלייך
ירמי' כ"ט דז גאט האט צו אים גיזאגט (אונ' פֿארשט נאך דען פֿריד פֿון דיא
שטאט וואו היין איך האב אייך פֿר טריבן אונ' בעט פֿר איר צו גאט) · אונ' דיא
חכמים ז"ל זאגן בעט פֿר דיא פֿריד דש קיניגרייכש · גלייך איר יהודים אל

ליכט זאגן אין אונזרה תפלות אונזר גאט דער אין הימל איז גיב לעבן אונ׳ פריד צו
דעם קיניג אונזר הער׳ אונזר גאט דער אין הימל איז גיב פריד אויף דיא
ערד׳ אונזר גאט דער אין הימל איז גיב שלום אן דאש קיניגרייך׳ אונזר
גאט דער אין הימל איז גיב טויא אונ׳ רעגן צו ברכה אין זיין צייט׳ אונזר גאט
דער אין הימל איז גיב זאמן צו דען זייאר אונ׳ ברוט צו עסן׳ גלייך אין דיא תפלות
דר ספרדים שטיט אונ׳ דער גלייכן מער׳ אונ׳ דאר מיט האבן איר אונזר
ענטפרט אויף דיזה פראג פון ברכבת וועלכה איין וואר המפטיר ענטפרט
איז דיא חיבר איין קוואט מיט דיא פסוקים דיא ניט קענן גילייקנט ווערן אז פון
איינם דער דא פר לייקענט דיא ריד פון דען לעבנדיגן גאט אונ׳ דער דא איז
איין אביגר קיניג:

פרק כג ישעיה סד

אונ׳ איר אלי זיינן אז איינר דער אונריין איז׳ אונ׳ אל אונזר גירעכטיקייט
איז אז איין פר שליסן קלייד׳ אונ׳ איר אלי ווערן פר וועליגט ווערן אז
איין בלאט׳ אונ׳ אונזר זינר ווערט אונש אוועק טראגן אז איין ווינד׳ אויש
דעם פסוק האט איך איין פר שטענדיגר נוצרי גיפרעגט דז וייל דאך ביקענט
איז אויש דיא נבואה אונ׳ אויש דען שכל אונ׳ דורך דיא גיפילן גלייך (קהלת ז׳
הז קיינר איז אזו פרום אויף דיא ערד דז ער זעלט אייטל גוטש טון אונ׳ ניט
זינדיגן)׳ אונ׳ קיינר קען דש דר לאנגן דז ער זעלט קענן היטן אל דיא אלות
דיא אין תורת משה גישריבן שטין׳ אונ׳ אך זעלבשט דיא פראמשטי דיא אונטר
אייך זיין דיא נייטל גירעכטי זאכן טון דיא קענן דאך ניט קומן צו דש רעכטי
ענד וואש דארויש ערפארדרט ווערט׳ נאך פיל וויניגר דיא זינדיגר דיא אונטר
אייך זיין׳ גלייך ווייא דער נביא האט פון אייערנט וועגן גיזאגט (אונ׳ איר
זיינן אלי אז איין אונרייניגר אונ׳ אז איין פר שליסן קלייד איז אל אונזר גירעכטיקייט׳
אונ׳ איר ווערן אלי פר וועליגן אז איין בלאט)׳ אלזו איז דיא פראג וואור איט
קענט איר אייך דען צו גאט גינעהנן אונ׳ דז אייערי זילן זאלן קענן גיהאלפן
ווערן׳ אונ׳ דז איר ווערט קענן אויש דען גלות גין ווארין איר היינט זייט נאך
דעם אמל דז איר אונ׳ אך זעלבשט די פראמשטי אונטר אייך זייט פר שאנט
פר גאט אז איין זאך דיא פר שאנט אונ׳ אונריין איז:

דארויף הב איך אים אזו גיענטפרט איז וואול וואר דז קיינר קען זיך
צו גאט גינעהנן אונ׳ דורך זיין גירעכטיקייט אלייניט גיהאלפן
ווערן ווען ער ניט נאך דעם ער האט זיך דר צו דר וועקט דיא הילף פון גאט דר
צו נעמט דורך דיא גנאד׳ אונ׳ דר בארמייקייט דיא גאט יתברך ווערט אים
ביווייזן׳ גלייך ירמי׳ ל׳ (אונ׳ איך ווער אים מאכן גינעהנן אונ׳ ער ווערט צו

איך גידענקן דען ווער איז דער דעם זיין הערץ האט דר צו ביוועגן אוש צו איר
צו גינעהן זאגט גאט) • אונ׳ תהלים ס״ה (וואול דעם דאז אויש דר ווילשט אונ׳
גינעהנסט דז ער זאל וואונן אין דיין האף) • ווא דז דוד המלך האט גיבעטן צו גאט
יתברך דז די געטליכה היליג׳ זאל אונש ביי אונש שטין אונ׳ אונש אויש אונזר גלות צו
ציהן אונ׳ אונזר זיל צו העלפן׳ גלייך תהלים ע״ט (העלף אונש גאט אונזר העלפר
אום ווילן די עהר פון דיין נאמן אונ׳ בישערם אונש אונ׳ פר גיב אונזר זינד אום ווילן
דיין נאמן) אונ׳ תהלים כ״ה (אום ווילן דיין נאמן דוא גאט זאלשטו איין זינד פר
געבן דען ער איז גרוש) • אונ׳ תהלים קט״ו (ניט אונש אונזרט וועגן דוא
גאט ניט אונש אונזרט וועגן נייארט צו דיין נאמן גיב די עהר פון וועגן דיין גינאד
אונ׳ ווארהייט) אונ׳ תהלים קמ״ג (אום ווילן דיין נאמן דוא גאט אזוא איך לעבן
אין דיין גירעכטיקייט זאלשטו איין זיל אויש ציהן פון לייד) • אונ׳ תהלים מ״ד
(שטיא אויף העלף אונש אונ׳ ליז אונש אויש אום ווילן דיין גינאד) • אונ׳ תהלים
כ״א (ליישטליג איך גאט אין דיין גינאד • דורך דיין פילי בארם הערציקייט
נעם איין זינד אב) • אונ׳ תהלים פ׳ (גאט אזוא אונש ווידר קערן דר לייכט
דיין אן גזיכט דז איר ווערן גיהאלפן) • אונ׳ ירמי׳ י״ד (ווען אונזרי זינד האבן איבר
אונש ביליגט • גאט טוא עש אום ווילן דיין נאמן) • ווייטר זאגט ער (לערן
ניט אונש ווילן דיין נאמן) • אונ׳ איכה ה׳ (אזוא אונש ווידר קערן גאט צו דיר
אונ׳ איר וועלן ווידר קערן) • אונ׳ דניאל ט׳ (דען ניט פון וועגן אונזר גירעכטיקייט
טון איר אונזר גיבעט פר דיר נייארט פון וועגן דיין פיל בארם הערציקייט •
גאט הער גאט פר גיב גאט פר נעם אונ׳ טוא זיא ניט פון דיינט וועגן איין גאט
דען דיין נאמן ווערט גירופן אויף דיין שטאט אונ׳ אויף דיין פאלק) • אונ׳ נאך
פילי אנדר דער גלייכן פסוקים • אונ׳ דארום האט אונש גאט פר זיכרט דורך
זיין נביאים צו העלפן אונש אויש אונזר גלות אונ׳ אונזר איסטרויש אונ׳ זינד אב צו
נעמן פון זיינט וועגן אונ׳ ניט פון אונזרט וועגן • גלייך ישעי׳ מ״ח (פון מיינט
וועגן פון מיינט וועגן ווער איך עש טון דען וויא זאלט איין נאמן פר שוועכט ווערן
אונ׳ איין עהר וויל איך אן קיין אנדרן געבן) • אונ׳ ישעי׳ מ״ג (איך בין עש דער
דיין זינד אב מעקט פון מיינט וועגן אונ׳ דיין זינד ווער איך ניט גידענקן) • אונ׳
יחזקאל ל״ו (ניט פון אייערט וועגן טוא איך דש איר הויז גיזינד פון ישראל
נייארט פון וועגן איין היליגן נאמן) • אונ׳ יחזקאל כ׳ אונ׳ (איר ווערט וויסן דז איך
בין גאט דז איך ווער אייך טון אום ווילן איין נאמן ניט נאך אייערי בייזי
וועגן אונ׳ פר דארבני ווערקן איר הויז גיזינד פון ישראל זאגט גאט דער הער) •
אונ׳ ירמי׳ ל״א (אזו האט גאט גיזאגט אזו וויניג אז דיא היאל קענן גימעסן
ווערן פון אובן אונ׳ דז דיא גרונד פעסט דר ערדן קענן גיפארשט ווערן פון אונטן
אזו ווער איך אך פר שטוסן דען גאנצן זאמן פון ישראל פון וועגן אל דיא זאכן
דיא זיא האבן גיטאן זאגט גאט) • גוא קענשטו אויש דיזי פסוקים זעהן דז

אונזר הייל הענגט ניט אן אונזר פרומקייט אונ׳ גירעכטיקייט וועלכה לוייבל המפטיג איז גיוואָרט אן דיזא גאנזר פון גאט דיזא וואָרהאפטיג איז אונ׳ קיין אמאל פר ענדרט ווערט׃ אונ׳ ווען איר שון ניט גלאבן גירעכט פר איים ווערן׃ אונ׳ דיזער נביא זאגט אונ׳ איך זייגן אוני אז איין אונדרשיידר אונ׳ אז איין פרטלייסן קלייד איז אל אונזר גירעכטיקייט׃ דש האט ער גיזאגט פון וועלכי גרעכטיקייט דיזא ניט גיטאן ווערן פון גאטש וועגן נייארט אומז זיך דר מיט צו ריאמן אונ׳ גרוש צו אכטן ביים דיזא מענשן אודר דז אייר אין זיך אקנא אן דען מכדין׃ אונ׳ דש איז גוויש דז אל דיזא ווערקן דיזא ביים דען בישעפר יתברך זאלן אן גינואן ווערן ווען זיא איט קיין רעכטי גידאנקן גיטאן ווערן אלז ווערן זיא פר גאט יתברך ניט ביוויליגט׃ דען גאט וויל איין גוט הערץ האבן׃ אונ׳ פון דער גלייכן שטיט אין דברים ט״ו (דוא זאלשט איים געבן אבר עש זאל דיר אין דיין הערצן ניט לייד זיין אז דוא איים גיבשט) אונ׳ דברים כ״ח (אן שטאט דז דוא האשט גאט דיין גאט ניט גדינט איט פרייהן אונ׳ אונ׳ גיאוט הערצן) דארום זאגט ער ערשט אונ׳ איר ווארן אוני אז איין אונריינר אונ׳ דער נאך זאגט ער אונ׳ אז איין פר שליסן קלייד איז אל אונזר גירעכטיקייט׃ דש איז וייל דיזא גידאנקן דר ווערקדש ניט ריין איז דארום איז איר ווערק אך ניקש אונ׳ ניט אן גינעם פר גאט יתברך׃ דארום גלייך וויא דש בלאט אב פאלט פון איין בוים דער פר וועליגט איז׃ אזו פר פאלן איר אך׃ אונ׳ גלייך וויא דר ווינד ווייט אב דש פר וועליגטה בלאט אזו ווערן אונזש אונזרי זינד אוועק טראגן אוז אונש צו פר שפרייטן אין אלי עקן׃ אונ׳ דאר איט איז דיזא פרוג פר ענטפרט׃

פרק כד ירמיה ג

אוני עש ווערט זיין אז איר ווערט אייך פר אערן אונ׳ ווערט פרוכט באָרן אויף דיזא ערד אין דיזא זעלביגי טעג זאגט גאט ווערן זיא ניט אער זאגן פון דען ארון דער פר בונד פון גאט אונ׳ ער ווערט ניט אער איין דיזא גידאנקן קואן אוז דז ער ווערט ניט אער גידאכט ווערן אונ׳ אך ניט אער גיאכט ווערן׃ אויש דעם פסוק זאגן דיזא נוצרים דז ירמיה הנביא האט לאזן וויסן דז אין דיזא צו קונפטי טעג ווערט תורת משה בטל ווערן וועלכה גילעגן איז אן דיזא זייט פון דען ארון דש פר בונדש פון גאט אונ׳ דארום האט ער גיזאגט דז זיא ווערן ניט אער זאגן דער ארון דש פר בונדש פון גאט אונ׳ ער ווערט ניט אויף דש הערץ גיבראכט ווערן אונ׳ אן ווערט ניט אן איים גידענקן׃

ענטפרט איר האבן שון אין פרק י״ט ביוויזן איט פיל קוונטלייכי ביוויז אויש דיזא נביאים אונ׳ דעם תנ״ך אונ׳ אין זונדרהייט אויש איר אין גלייכן אונ׳ פאלגנש דש זאגן פון איין טייל חכמים דר נוצרים דז דיזא תורה פון משה

רבינו ע"ה איז איין געטליכה אונ' איביגליכה תורה · אונ' דז קיין אנדרה תורה
אנדר דיא צעלביגה איז · אונ' איר האבן אזו למכן אונ' וייט לויפֿריג דר פֿון
גירעט ביז איר האבן אוך גישטוסן אונ' צו ברעכן אלש וואש זיא האבן איין צו
ברענגן קענן דיא געטליכה תורה גלייך וויא אין צו ברעכט איין לעגיל הר
טעפירט · אלזו איז אונש נור איבר גיבליבן צו בישיירן דעם פסוק וואר איט
זיא ווילן זיך ביהעלפֿן אונ' וועלכר אבר גאר ניט וייזט אויף דעם וואש זיא ווילן
דרויט פֿר שטין · אונ' ווילן זאגן דז בייא איין אנדרה פֿר שטענדיג אענש איז
ביקענט דז אין דען ארון הקודש איז ניט אעט גיוועזן אז צוייא שטייני טאבלן
דיטאבלן דש פֿר בונדש · גלייך מלכים א'ה' (אין דען ארון וואר ניט אעט אז צוייא
שטייני טאבלן) · אונ' דארום וואר ער גינענט דער ארון דש פֿר בונדש וויל דריגן
וואר די טאבלן דש פֿר בונדס אויף וועלכי גישריבן וואר די היר דש פֿר בונדש דש
וואר די לעהן גיבאט: נון ביקענן זי דאך צעלבשט דז אן די עשרת הדברות קען
ניקש פֿר ענדרט נאך פֿר וואר פֿן ווערן · אונ' דז קיין אענש קען אוס אייגליך
אן זיין זיל גיהאלפֿן ווערן אנדר דיא צעלביגי צו האלטן גלייך איט דיא היליג פֿון
גאט ווערט בישיירן ווען אין אנדרי רעדן דיא איר ווערן ברענגן אויש דעם
און גליון אין אמטיאוש פרק י"ט: אך איז ביקענט דז זיא אך ביקענן דז זיינן
גיבאטן צו האלטן דיא אלות דיא אין דיא עשרת הדברות שטין עש זייא וואש
און זאל טון אדר וואש אן טאר ניט טון : ווען טון זיא האבן פֿר ווערקסלט דיא אלוה
פֿון טבת אויף זונטאג אויף וועלכן זיא וואר ניט גיבאטן אין איר און גליון פֿון ישו
נאך פֿון זיין תלמידים גלייך איר האבן בישיירן אין פרק י"ב אונ' י"ט ניימרט
זיא האבן דש גיטאן אויש איר אייגיכן זין · אלזו וויא קען זיא דען איר הערן
דר צו ביוועגן צו זאגן דז דער ארון דש פֿר בונדש פֿון גאט איט דיא עשרת
הדברות דיא דריגן וואר דז זיא זאגן ניט אויף דש הערץ גיבראכט ווערן אונ'
ניט גידאכט ווערן · אך וויא קען זיא זאגן דז דיא תורת משה ע"ה ווערט
אין דש צו קומני בייא ישראל ניט גיהאלט ווערן · נאך דעם אאל דז דער
פסוק אויש וועלכן זיא איר ביוויז ברענגן דער וויזט דש ניט אויש · אונ' אכל
טכן דז אלאכי דער לעצטר פֿון דיא נביאים האט גיזאגט אום ענד פֿון זיין
פראפֿעצייאונגן אין מלאכי ג' אויש דען אונד פֿון גאט (גידענקט דיא תורה פֿון
משה איין קנעכט וואש איך הב איס גיבאטן אויף דען בארג חורב אויף כל ישראל
גיזעץ אונ' גיריכט) · נון איז דאך גוויש דז דער נביא ווערט ניט קומן אום
אונש צו לאזן ווישן אין דעם פסוק דז דיא געטליכה תורה ווערט ח"ו בטל ווערן
גלייך וויא זיא פֿר שטין · ניימרט ער איז גיקומן צו לאזן ווישן דז דיא אעלה פֿון
ישראל אונ' דיא היליגה שטאט ירושלים ווערט גיגרישט ווערן אין דיא צו
קונפֿטיגי צייט · דארום זאגט ער דז ווען אין דיא צעלביגה צייט ווערן זיך פֿר
אערן אונ' פֿר בעסרט באקן אין ארץ ישראל דש פֿאלק ישראל אונ' דיא פֿעלקר דיא

דא ווערן קומן אין ירושלים צו זכן דיא ריד פֿון גאט גלייך ישעי׳ ב׳ (אונ׳ זיא ווערן זיך צו אים ציהן אלי דיא פֿעלקר) · דיא גצלביגי פֿעלקר ווערן ניט זאגן פֿון דש פֿר בורגר פֿון גאט · דען אויך אשר עלה ווערט ניט אזו הוך זיין אונ׳ זיא ווערן ניט אין איר הערץ האבן צו גידענקן צו אזו איין כאהנטן אורט צו דען ארון פֿון גאט פֿון וועגן זיין גרושה הייליקייט · אדר צו זאגן צו דען אורט פֿון זיין בירייטן שטול דש גירייכטש · אך זאגט ער עש ווערט ניט אער אזו גישעהן אזו וויא זיא האבן דר פֿיר גיטאן דז דיא פֿרעמדי זיינן גיקומן קען ירושלים צו בעטן פֿר דש בית המקדש גלייך מלכים א׳ ח׳ (אונ׳ אך צו דעם פֿרעמדן דער ניט פֿון דיין פֿאלק ישראל איז) · אונ׳ ווייטר שטיט (אונ׳ ער ווערט קומן בעטן אין דעם הויז) · אבר צו דער צייט ווערן זיא רופֿן צו ירושלים דער שטול פֿון גאט דז ירושלים ווערט אין איר צייגן אזו הייליג זיין אז דיא הייליקייט פֿון דעם כסא כבוד דער הוך איז · אונ׳ אלי פֿעלקר ווערן זיך צו איר פֿר זאמלן אין דעם נאמן פֿון גאט ווערן זיא קומן קען ירושלים אום אלי אן צו רופֿן דען נאמן פֿון גאט אונ׳ אין איין חברותא אים צו דינן · דען דיא קדושה וואש ישראל האבן גיהאכט צום היכל אונ׳ קדש הקדשים גלייך ישעי׳ נ״ב (קלייד דיך אן דיין צירלייכי קליידר דוא ירושלים דיא הייליגה שטאט דען עש ווערט ניט אער אין דיר קומן קיין אונבישניטנר נאך אונריינר) · אונ׳ יואל ד׳ (אונ׳ ירושלים ווערט הייליג זיין אונ׳ קיין פֿרעמדי ווערן אער דר דורך גין) · אויש וועלכי פסוקים איז צו פֿר שטין דז עש ווערן קיין פֿרעמדי קומן אין ירושלים דען איר קדושה ווערט אין דש צו קומנדי גרוש זיין · אונ׳ גלייך וויא דש הייליגה היכל טאר אך זעלבשט קיין ישראל אריין קומן · אזו ווערט אך דיא גאנצה שטאט הייליג זיין דז קיין פֿרעמדי ווערן דריין קומן · דש איז קיין אונבישניטני נאך אונרייני אונ׳ אך דיא דא ווערן קומן פֿון דיא פֿרעמדי פֿעלקר צו בעטן צו גאט דיא ווערן זיך פֿערכטן אין ירושלים צו גין אונ׳ צו גינעהן פֿר דש בית המקדש צו בעטן גלייך זיא האבן דר פֿיר גיטאן · נייארט זיא ווערן בעטן אונ׳ ווערן זיך בוקן פֿון וויטן אונ׳ אלי דיא פֿעלקר דיא זיך צו גאט ווערן ביהעפֿטן דיא ווערן גירופֿן ווערן דש פֿאלק פֿון גאט אונ׳ זיין קנעכט גלייך וויא דיא קינדר ישראל · גלייך זכרי׳ ב׳ (אונ׳ פֿיל פֿעלקר ווערן זיך אן דעם טאג צו גאט ביהעפֿטן אונ׳ ווערן איר צו איין פֿאלק זיין) · אונ׳ ישעי׳ נ״ו (אונ׳ דיא פֿרעמדי קינדר דיא זיך צו גאט ביהעפֿטן צו דינן אים אונ׳ דען נאמן פֿון גאט ליב צו האבן אום פֿר אים קנעכט צו זיין · איין איטליכר דער דען שבת היט אום אים ניט צו פֿר שוועכן אונ׳ דיא זיך האלטן אן איין פֿר בונד · דיא וויל איך ברענגן צו איין הייליגן בארג אונ׳ ווער זיא דר פֿרייאן אין דש הויז פֿון איין גיבעט) · אויש דעם אלים ווערט בישיידן דז אין דיא צייט פֿון משיח ווערן דיא פֿעלקר דר קענן דיא גרושה הייליקייט פֿון ארץ ישראל · אונ׳ דיא קדושה פֿון ארץ ישראל ווערט דש צלבינ׳ ש

אונ׳ אין אונ׳ מיר אויגן אזו גרוש זיין אז דיא קדושה פון דיא הייליגה שטאט ירושלים · אונ׳ דיא קדושה פון ירושלים גלייך וויא דיא קדושה פון בית המקדש · אונ׳ דש דונקט אונש גינוג צו זיין אום דיזה פראג צו פר ענטפרן :

פרק כה ירמיה יד

דיא האפונג פון ישראל איז צו דעם דער אים העלפט אין דיא צייט פון לייד ווארום זאלשטו זיין אז איין פרעמדלינג אויף דיא ערד אונ׳ אז איין גאסט דער זיך נייגט צו איבר נעכטיגן · דארויף האט איך איין גוויטר חכם דר נצרים גיפרעגט פון וועגן האט ירמי׳ הנביא גיזאגט דיא האפונג פון ישראל דער אים העלפט אין דיא צייט פון לייד · איך ענטפרטי אים דש האט ער פון גאט גיזאגט דען ער איז דיא האפונג פון ישראל אונ׳ העלפט אים אין דיא צייט פון לייד · גלייך וויא דער נביא האט גיזאגט אין ירמי׳ י״ז (דיא האפונג פון ישראל ביסטו גאט אל דייני פר לאזר ווערן פר שעמט) · אונ׳ ער העלפט אך ישראל אין דיא צייט פון לייד אונ׳ עש איז קיין אנדרר העלפר אונדר אים · גלייך הושע י״ג (אונ׳ עש איז קיין העלפר אונדר איר) · האט ער איך ווידר גיפרעגט דער נביא האט דאך גיזאגט פון דעם העלפר ווארום זאלשטו זיין אז איין פרעמדר אויף דיא ערד אונ׳ אז איין גאסט דער זיך נייגט צו איבר נעכטיגן דארויש טייטש דז דער נביא האט גיוואושט אין זיין רוח נבואה דז גאט דער העלפר ווערט זיין אז איין פרעמדלינג אויף דיא ערד · גלייך וויא ישו אונזר העלפר איז גיוועזן · אונ׳ ווארום ווילט איר דען אן אים ניט גלויבן נאך דעם אונ׳ דז דער נביא ירמי׳ האט פון אים בילייגט · אונ׳ איך הב אים אזו גיענטפרט · איר נצרים זייט גיוואונט אין אל דיא זאכן וואש איר פורברענגט עש זייא אין אייער פרעגן אדר ענטפרן אום ביווייז אויף אייער גלויבן צו ברענגן אויש אייניגי ריד דר נביאים אונדר רעכט צו פר שטין וואש זיא דר מיט גימיינט האבן אונ׳ אונדר צו זעהן אויף דיא זאכן דיא צו פור אונ׳ דער נאך שטין · אונ׳ אך אונדר צו טראכטן אויף אנדרי ריד פון דיא נביאים דיא דאר צו גלייך זיין · וויל אייער פור נעמן איז נור אום דורך וואול שפרעכן אונ׳ דישפוטירן איין אנדרן צו איבר וויכן אונ׳ צו שטרייטן קעגן דיא ווארהייט · דארום וויל איך אייך זאגן וואש דער רעכטר אין האלט פון דיזה פראפעצייאונג איז · דז ירמי׳ הנביא ע״ה נאך דעם דז דיא נבואה פון גאט איז בייא אים גיקומן פון וועגן דען הונגר דער דא ווערט זיין אין ארץ ישראל גלייך ער האט בישיידליך לאזן וויסן אם אן פאנג פון דש קאפיטל י״ד (דז דיא ריד פון גאט וואר צו ירמי׳ פון וועגן דען הונגר) · אזו דז דער הונגר ווערט אין ארץ ישראל אזו זער שווער זיין ביז דז דש גישרייא אונ׳ גירוף פון ירושלים ווערט אין הימל גיין · אזוא אך אז ער זאך דיא

גרושי

גרושי צרות וואש דער הונגר ווערט אין ארץ ישראל פֿר אורזאכן זעלבשט אן
דש פֿיך אונ' דיא טיר פֿון פֿעלד · האט ער אן גיהובן צו ביקענן אונ' זאגט
(ווען אונזר זינד האבן אן אונש ביצייגט גאט טוא עש אום ווילן דיין נאמן) · דש
איז דז אונזרי זינד האבן אן אונש ביצייגט דז דש לייד איז ניט אויף אונש גיקומן
ביזא צו פֿאל נייארט אויש אור זאך פֿון אונזרי זינד וויל אנדרשט קיין הונגר וואר
אז אין ארץ ישראל אליינש · נאך גלייך וואל טוא עש אום ווילן דיין נאמן דער
אויף אונש ווערט גירופֿן · דש איז אום ווילן דיין נאמן דער דא ווערט גירופֿן
דער גאט פֿון ישראל אונ' איר הייסן דיין פֿאלק אונ' דש שאף פֿון דיין וייד · אונ'
דז דוא אונש שטראפֿשט דש טושט דוא מיט רעכטן דען אונזרי ווילדיקייטן זיינן
פֿיל · איר האבן קעגן דיר גיזינדיגט אין פֿיל זאכן · דז איר דינטן פֿרעמדי געטר
אונ' טון פֿיל רויברייא אונ' דז איר פֿאלגטן דיא פֿאלשי נביאים · דארום נאך
דיא ביקענונג האט דער נביא אן גיהובן צו בעטן אונ' זאגט דוא האפֿונג פֿון
ישראל דער איין העלפֿט אין דיא צייט פֿון לייד · דש איז ווען שון זיא זיינן אב
גיווייכן פֿון דיינן וועג · האפֿן זיא דאך צו דיר דז דוא ווערשט זיא אויש דיא צרה
העלפֿן גלייך ווי דוא זיא העלפֿשט אין אלי גיבירד אזו זאלשטו דיך אך איצונד
איבר זיא דר בארמן דז זיא זאלן ניט פֿר גין אין הונגר · אונ' דז ער ווייטר זאגט
ווארום זאלשטו זיין אז איין פֿרעמדלינג אויף דיא ערד אונ' אז איין גאשט דער
דא זיך נייגט צו איבר נעכטיגן · דש איז צו פֿר שטין דז ווען דוא זעלשט דיין
אן גיזיכט פֿון אונש פֿר בערגן אונ' זעלשט דיך ניט איבר אונש דר בארמן ·
דען זעלט עש שיינן אז ווען דוא ניט ווערשט דער הער פֿון דש לאנד נייארט אז
איין פֿרעמדלינג אין פֿרעמדן לאנד דז דוא זעלשט ח"ו דיא אמונה ניט האבן
אום איין אנדרן צו קענן ביטערמן אויש זיין צרה · אונ' אזו האט אך משה רבינו
ע"ה גיזאגט אין במדבר י"ד (אונ' אז דוא ווערשט דש פֿאלק טיטן אז איין מאן
דען ווערן דיא פֿעלקר זאגן דיא פֿון דיין גרוסי זאכן גיהערט האבן וויל גאט
האט דיא אמונה ניט אום דש פֿאלק אין ארץ ישראל צו ברענגן) · אונ' גלייך
תהלים מ"ד (דר וואך דיך גאט ווארום זאלשטו שלאפֿן דר וועק דיך פֿר לאז
דאך ניט אויף איביג) · דש איז דז דוא ווערשט ניט זעהן אן אונזר פיין אונ'
נוט ווערט עש שיינן אז ווען דוא שלאפֿשט אונ' פֿילשט ניט אונ' איז דיר ניקש
גילעגן אן אונזר צרות · אונ' דיא נביאים האבן אלי גירעט פֿון גאט אין אזו איין
לשון ווייא מן פֿלעגט פֿון דיא מענטשן צו רידן דז מן זאל עש בעשר קענן פֿר שטין ·
אונ' דיא זאך איז אזו פֿר שטין דז איין מענטש קען איין אנדרן ניט העלפֿן אויש
זיין נוט אום דרייא אור זאכן וועגן דיא עש פֿר הינדרן · דש איינה איז דז איין
פֿרעמדר דער זיך אויף האלט אין פֿרעמדן לאנד אונ' אכל שכן איין גאשט דער
אין איין שטאט קומט אום נור איבר נאכט דרינן צו בלייבן דער קען ניט העלפֿן
אונ' ביטערמן איין פֿר לוקטן אויש דיא האנט פֿון זיין פֿר לוקר אונ' דען ארמן אונ'

ניט בידארפטיגן פון דיא האנט פון זיין רויבר · וויל זיא האבן קיינם אויף
וועלן זיא קעגן זיך פר לאזן · אונ׳ ווען זיא טון ווערן פון חשובֿי לייט זיין זיא פר
אכט ביילו אלי מענשן אונ׳ דארום האבן זיא דיא אכטן ניט אוף איין אנדרן צו
קעגן העלפן אונ׳ בישערמן · גלייך בראשית י״ט (איינר איז הער גיקומן צו
וואונן אונ׳ וויל ריכטר איבר אונש זיין) · דארום האט דער נביא גיזאגט
ווארום זאלשטו זיין אז איין פרעמדלינג אין לאנד אונ׳ אז איין גאשט דער נור
קומט צו איבר נעכטיגן · דט אנדרי איז דז ווען טון דער מאן ווער איינר פון
דיא אין גיזעשני דט לאנדש אז ער ווערט דר שראקן אונ׳ פר שלאגן אין דיא
לייט אז אים אורבלצלינג וואט ביז איבר קומט · זא קען ער זיך זעלבשט ניט
אויז זיין נוט העלפן אונ׳ נאך פיל ווינציגר קען ער איין אנדרן פון זיין ביז בישערמן ·
וויל ער איז דר שראקן פון דיא גישווינדה צרה דיא אים איבר פאלן איז ·
דארום זאגט ער ווארום זאלשטו זיין אז איין מאן דער אנטשטעלט איז · אונ׳
דט דריטה איז דז ווען ער טון איין שטארקר מאן ווער דער דא פלעגט צו העלפן
דיא בירויבטן אויש דיא האנט איר רויבר · ווען אבר דיא רויבר שטארקר
זיין אז ער · זא קען ער דאך דיא בירויבטן ניט העלפן אויז איר האנט ·
דארום האט דער נביא גיזאגט גלייך אז איין שטארקר דער ניט קען העלפן
אבר אוך צו וויזן דז הש״י איז ניט ח״ו אז איין פרעמדר אין לאנד אונ׳ אז איין
גאשט דער דא קומט איבר נעכטיגן ניימרט ער איז דער גאט פון דיא הימל
אונ׳ ערד אונ׳ גלייך וואול דאט זיין כבוד צווישן אונש · גלייך שמות כ״ה (אונ׳
איר זאלט מיר איין הייליג אורט מאכן אונ׳ איך וויל צווישן אייך וואונן) · אונ׳
במדבר י״ד (דען דוא גאט בישט צווישן דעם פאלק) · דארום זאגט דער נביא
אונ׳ דוא בישט צווישן אונש · אז ווען ער זעלט זאגן דוא בישט ניט אז איין גר אין
פרעמדן לאנד ניימרט דוא וואונשט שטעטיגליך צווישן אונש אונ׳ דש לאנד קומט
דיר צו אונ׳ מיר זיינן פרעמדי דרינן אונ׳ ניט דוא · דארום גיהערשטו אונש צו
העלפן״ אונ׳ קעגן דעם וואש ער האט גיזאגט ווארום זאלשטו זיין אז איינר דער
פר שלאגן איז · זאגט ער ווייטר דוא בישט דאך קיין מאל אום פר שלאגן אונ׳ דר
שראקן צו זיין אז אים אורבלצלינג איין צרה איבר קומט · ניימרט דוא בישט גאט ·
אונ׳ דארום זאגט ער אונ׳ דוא גאט בישט צווישן אונש · אז ווען ער זאגט דוא
בישט דאך אליינט גאט דז דיינש גלייכן ניט איז אונ׳ קיינר קען טון אז דיין ווערק
אונ׳ זונדר דיר איז קיין העלפר דארום איז בילך דז דוא זאלשט אונש העלפן ·
אונ׳ קעגן דעם וואש ער האט גיזאגט אז איין שטארקר דער ניט קען העלפן
ווען דיא רויבר זיינן שטארקר אז ער · זאגט ער ווייטר אונ׳ דיין נאמן ווערט
איבר אונש גירופן · דט איז דוא ווערשט דאך גירופן דער גאט פון ישראל
וויל דוא האשט אונש אויש מצרים גיצוגן מיט שטארקה האנט אונ׳ מיט איין
אויש גישטרעקטן ארים · גלייך שמות כ׳ (איך בין גאט דיין גאט דער דיך

האט אויש דש לאנד מצרים גיצוגן) · אונ׳ ויקרא כ״ב (דער אייך האט אויש דש לאנד מצרים גיצוגן אום אייך צו אייער גאט צו זיין איך בין גאט) · אך אז ער האט אונש גיהאלפֿן פֿון דיא האנט סנחריב אלך אשור וואר ער גירופֿן דער גאט פֿון ישראל · גלייך מלכים ב׳ י״ט (אזו האט גיזאגט גאט דער גאט פֿון ישראל וואש דוא האשט צו איר גיבעטן פֿון וועגן סנחריב אלך אשור דש האב איך פֿר נומן) · אזו האט דער נביא צו גאט גיזאגט דוא בישט ניט אז איין גבור דער צו לייטן ניט קען העלפֿן · נייארט דוא בישט מעכטיג אונ׳ שטארק אונ׳ בייא דיר איז דיא פֿאלקומנליכה שטארקהייט דיא קיין ענד האט· גלייך דברים ג׳ (דען ווער איז אזו איין גאט אין דיא הימלן אונ׳ אויף דיא ערד דער דא קען טון אז דיין ווערק אונ׳ שטארקהייט) · אונ׳ דארום ווערט ער גינענט דער גאט פֿון ישראל אונ׳ איר העלפֿר · גלייך ישעי׳ מ״ה (פֿר וואר דוא גאט בישט פֿר בארגן · דוא גאט פֿון ישראל אונ׳ העלפֿר) · אונ׳ ירמי׳ ג׳ (פֿר וואר דורך גאט אונזר גאט איז דיא הילף פֿון ישראל) · דארום איז עש בילך · דז דוא זאלשט אונש העלפֿן אונ׳ ניט פֿר לאזן · אונ׳ דארום זאגט ער צום לעצטן פֿר לאז אונש ניט · דש וואר דיא מיינונג פֿון דעם נביא אין דיזי פסוקים אבר ניט וויא דוא האשט גימיינט דיין בנין צו בויאן אונדר אייניג פֿונדעמענט דז מן זיך דרויף קענט לעהנן:

פרק כו ירמיה יז

אונ׳ איך ווער דיך מאכן דינן אן דיין פֿיינד אין איין לאנד וואש דוא ניט קענשט · דען איר האט דש פֿייאר פֿון מיין צארן אן גיצונדן דז עש ווערט ביז אייביג ברענן · איין טייל חכמים דר צו ריק ווערפֿן אונש פֿור אויש דעם פסוק דז ירמי׳ הנביא האט בישיידליך גיזאגט דז איר ווערט אויף דר אייביקייט ניט קענן קומן אויש דיא דינשטבארקייט פֿון דיין גלות · אלזו פֿר האפֿט איר פֿר געבנש פֿון אונש דר ליזט צו ווערן:

ענטפרט דז אין דעם פסוק שטיט (עד עולם) דש קען אין דרייארלייא מאניר פֿר שטאנדן ווערן · איין מאל ווערט עש גיזאגט פֿון דיא גאנצה צייט אזו לאנג אז דיא וועלט שטיט · וועלכש אך איין צייט איז דז קיין ענד האט · גלייך שמואל ב׳ ז׳ (אונ׳ דיין נאמן ווערט גיגריסט זיין ביז אייביג דז מן ווערט זאגן גאט דר היאר שארן דר גאט פֿון ישראל) · אונ׳ דער גלייכן שטיט אך אין דברי הימים א׳ י״ז (אונ׳ דיין נאמן ווערט גיגריסט זיין ביז אייביג דז מן ווערט זאגן גאט דר היאר שארן דר גאט פֿון ישראל) · צום אנדרן ווערט עש גיזאגט פֿון דיא טעג פֿון דען קליינן עולם וועלכש איז דיא צייט פֿון דש מענשן לעבן אונ׳ דש איז איין צייט דיא איין ענד האט · גלייך שמוא׳ א׳ א׳ (אונ׳

(אונ' ער זאל דארטן בלייבן (עד עולם) אזו לאנג אז ער ווערט לעבן. אונ' בייא דא שטיט אך אין שמואל ב' י"ב (דער שווערד זאל ניט אב גיטאן ווערן פון דיין הויז (עד עולם) דש איז אזו לאנג אז ער ווערט לעבן. נון דריטן ווערט עש אך גיזאגט פון איין לייט דיא איין ענד האט אבר דיא בייא דיא מענטשן ניט ביקענט איז נייארט בייא גאט אליינט. גלייך ישעי' ל"ב (דען דער פּאליט איז פר שפרייט. דיא מעניגטה פון דיא שטאט איז פר לאזן. דיא פעסטונג אונ' שטארקייט איז גיווארן צו פר וויסטונג ביז אייביג. איין פרייד פר דיא ווילדן איין וויד פר דיא הערטן. ביז עש ווערט איבר אונש אויש גילעהרט ווערן דער ווילן פון הימל דז דיא וויסטנייא ווערט ווערן צו איין פול פעלד). דש איז דז דיא פר וויסטונג ווערט אזו לאנג גיווערן ביז גאטש ווילן ווערט זיין דז ער ווערט איבר אונש אויש גיסן זיין חילן אונ' דען ווערט דיא וויסטנייא ווערן צו איין פול פעלד. אונ' דש ווארט (רוח) איז טייטש דער ווילן. גלייך יחזקאל א' (וואו (הרוח) דער ווילן איז דארט אהין צו גין וואו גין זיא). אלזו איז איין פסוק שטיט דש פייאר ווערט ביז אייביג ברענן. דש איז אן פר שטין נאך דיא דריטה אויש ליגונג דז עש ווערט פון איין גווישה לייט גיזאגט וועלכה בייא גאט אליינט ביקענט איז. אבר פאלגנט דיא דר קענן שטרייטן אונ' ווילן עש פר שטין נאך דיא ערשטה אויש ליגונג דז עש גיט אויף איין לייט דיא קיין ענד האט. דש קאן ניט זיין. דען אל דיא נביאים קומן דארינן איבר אייניט דז זיא בילייבן פון דיא גאולה פון כל ישראל. גלייך ישעי' ס"ו (אונ' זיא ווערן ברענגן אל אייער ברידר פר איין פרעזענט צו גאט מיט פערד אונ' רייט וועגן). אונ' ירמי' ל' (אונ' זיא ווערן קיין פרעמדי מער דינן) אונ' יחזקאל ל"ט (אונ' זיא ווערן וויסן דז איך בין גאט איר גאט ווייל איך האב זיא פר טריבן צווישן דיא פעלקר אונ' ווער זיא ווידר איין זאמלן אין איר לאנד אונ' ווער קיינם מער דארטן איבר לאזן אונ' ווער איין אן גיזיכט ניט מער פון זיא פר בערגן ווייל איך האב איין רוח הקודש אויש גיגאסן איבר דש הויז גיזינד פון ישראל זאגט גאט דער הער). אונ' נאך מער אנדרי פסוקים. אונ' דיא ריד דר נביאים קענן ניט קעגן אננדר שטרייטן דען זיא זיינן אלי פון איין הערט גיגעבן. נון האט מרטין לוטר אין זיין דייטשי בוך ביטייטן דז דש ווארט (עולם) ווערט אין פיל ערטר גיזאגט פון איין גווישה צייט. וועלכש קענן ביווייזן ווערן דז עש אך ביטייט דיא צייט פון איין יובל דש איז נור פופציג יאר אונ' ניט אייביג:

פרק כז ירמיה כח

אין איין אויגן בליק ווער איך רידן פון דש פאלק אונ' דש קיניגרייך צו פר שפרייטן אונ' צו שטורן אונ' צו מאכן פר לירן. אויש דעם פסוק איז

דיזא פסוקים דיא דר נאך שטין זאגן דיא גלערים דז איר יהודים פֿר זילרט אייך
אויך דיא גוטי פֿר הייסונגן וועלכי דורך דיא נביאים זיינן פֿון אייך גיזאגט
גיוואָרן· דיזי פֿר זיכרונגן זיינן אוך אונטש דען זיא ווערן דאך אן אייך ניט
גישעהן וייל איר האט זעלכי זאכן גיטאן דיא פֿר גאט איבל גיפֿאלן· דען אלש
וואש דיא נביאים האבן פֿר שפראכן עש זייא צו גוטן אודר צו בייזן אייז אלש גיזאגט
גיוואָרן איט קונדיציאן אוב זיא ווערן גוט אודר בייז זיין· דען אז הש״י בילובט
וואש גוטש אן איין פֿאלק אודר איין לאנד· אונ׳ דז נאך דיא גוטה בילובונג האט
דש זעלביגה פֿאלק אודר דער לאנד גיטאן וואש דא איבל גיפֿאלט אין גאטש
אויגן· דען ווערט דש זעלביגה גוטש אונדר טפֿק פֿון אים פֿר הינדרט וועלכש
פֿון דען נביא איז איבר אים בילובט גיוואָרן צו קומן· אזו אך ווען גאט האט
וואש בייז אויף גיליגט איבר איין פֿאלק אודר איין לאנד פֿון וועגן זיין בייזקייט· אונ׳
דר נאך טוט דש זעלביגה פֿאלק אודר דער לאנד ווידר אב פֿון זיין בייזקייט· אזו
ווערט ער אונדר טפֿק ביטערואט ווערן פֿון דש בייז דז אים אויף גיליגט וואר
איבר אים צו קומן אין· דיא לייט אז ער בייז וואר· אונ׳ דאר פֿון האט ירמי׳
הנביא ע״ה בישיידן אויש דען אונדר פֿון גאט (אין איין אויגן בליק ווער איך רידן
פֿון איין פֿאלק אונ׳ קיניגרייך צו פֿר שפרייטן· אונ׳ אז דש פֿאלק פֿון וועלכן איך
הב גירעט ווערט ווידר קערן פֿון זיין בייזקייט ווער איך בידענקן פֿון דש
בייז וואש איך הב אים גידאכט צו טון· אונ׳ אין איין אויגן בליק ווער איך רידן
פֿון איין פֿאלק אונ׳ קיניגרייך צו בויאן אונ׳ פֿלאנצן· אונ׳ אז ער ווערט טון וואש
איבל גיפֿאלט אין מיינן אויגן אונ׳ ווערט ניט הערן נאך מיין שטים· דא ווער
איך איך ווידר בידענקן אויף דש גוטש וואש איך הב גיזאגט דז איך וויל אים
טון)· נאך אבער דיספוטירן זיא קעגן אונש דז נאך דעם אמל דז הש״י האט
ישראל אזו אענליכי אמל ווידר אויש גיליזט אונ׳ ביטטראט פֿון איר פֿיינדן הענד·
אונ׳ האט זיא דורך זייני נביאים אזו פֿיל אמל גיוואָרנט אונ׳ פֿר באטן דז זיא
זאלן ניט גין נאך דיא ביגערליכקייט פֿון איר בייז הערץ· אונ׳ האט זיא גיבאטן
צו גין אין אל זייני וועגן אוך זייני גיבאט אונ׳ גיזעץ צו היטן· אבר אזו באלד אז
זיא האבן גיזעהן דז זיא וואש גוטש קריגטן אונ׳ וואָרן ניט אבער אין נוט· האבן
זיא איר הערץ ביטווערט אין איר בייזקייט אונ׳ האבן דיא גיבאט פֿון גאט ניט
וועלן הערן· דארום האט זיא הש״י גלאזן אונ׳ גאר פֿר שמעהט אונ׳ האט זיא
אויך איבין פֿון זיך פֿר ווארפֿן אונ׳ ווערט זיא ניט אבער ווידר אן נעמן· גלייך
מלכים ב׳ י״ז (אונ׳ גאט האט פֿר שמעהט דען גאנצן זאמן פֿון ישראל אונ׳
האט זיא גיפייניגט אונ׳ איבר ענטפֿרט אין דיא האנט דר רויבר ביז ער האט
זיא אוועק גיווארפֿן פֿון זיין אן גיזיכט)· אונ׳ ירמי׳ ט״ו (אונ׳ גאט זאגט צו איר
ווען שון משה אונ׳ שמואל זעלטן פֿר איר שטין הב איך דאך קיין ווילן צו דעם פֿאלק
שיק זיא אוועק פֿון איר אונ׳ אז זיא אר ויש גין):

ענטפֿרט

ענטפֿרט · דש שטרייט גאר ניט קעגן אונזר האָפֿנונג · דען איר פֿר לאזן
אונש ניט דרום דז דיא גוטי פֿר הייסונגן זעלטן פֿר גוויש איבר
אונש קומן ווען שון איר זעלטן טון ח"ו וואש איין גאָטש אויגן איבל גיפֿאלט · זוא
דז איר זעלטן טון דש ווערק פֿון זאריאול זעלטן איין לון ביגערן אז פנחס · דש
איז אונזרי איינונג ניט · ניירט איר זייאן פֿר זיכרט אן גאט יתברך איט איין
פֿול קומענטליכה פֿר זיכרונג דז נאך דעם איר ווערן ווידר קערן לו אים איט
אונזר גאנגן הערלן · דען ווערט זיך גאט יתברך ווידר איבר אונש דר באַראן
אול אונזר זינד פֿר בערגן אול ווערט אן אונש דר פֿילן דיא גוטי פֿר זיכרונגן
אול פֿר הייסונגן דיא ער האט אונש דורך זייני נביאים בילובט · גלייך גישריבן
שטיט אין אונזר געטליכה תורה אין דברים ד' (ווען עש ווערט דיר איבל גין
אול דז עש ווערן דיר איבר קומן אל דיזי זאכן אין דיא לעצטי טעג · דען
זאלשטו ווידר קערן לו גאט דיין גאט אול זיין שטים פֿאלגן · דען גאט דיין גאט
איז איין דר באַראיגר גאט ער ווערט דיך ניט פֿר לאזן אול ניט פֿר דערבן
אול ווערט ניט פֿר געסן דען פֿר בונד פֿון דיין עלטרן וואש ער האט לו זיא
גישוואָרן) · אול דברים ל' (אול עש ווערט זיין אז אל דיזי זאכן ווערן דיר
זיין איבר גיקואן · דיא בענטשונג אול דיא פֿלוכונג וואש איך דיר האב פֿאר
גישטעלט · זאלשטו דיר עש לו הערלן נעאן אונטר אל דיא פֿעלקר וואו גאט
דיין גאט האט דיך הין פֿר שטוסן אול זאלשט ווידר קערן לו גאט דיין גאט אול זיין
שטים פֿאלגן נאך אליש וואש איך דיר הייננט גיביט דוא אול דיין קינדר איט דיין
גאנגן הערלן אול איט דיין גאנלי זיל · דען ווערט גאט דיין גאט ווידר קערן דיין
גיפֿענקניש אול ווערט זיך איבר דיר דר באַראן אול ווערט דיך ווידר איין זאאלן
פֿון אל דיא פֿעלקר וואו גאט דיין גאט האט דיך הין פֿר שפרייט · אול ווען דוא
שון זעלשט פֿר שטוסן זיין ביז אום ענד דר הימלן ווערט דיך גאט דיין גאט פֿון
דאָרטן פֿר זאאלן אול ווידר אהיים נעאן · אול גאט דיין גאט ווערט דיך
ברענגן אין דש לאנד וואש דיין עלטרן האבן גיערבט אול דוא ווערשט עש ערבן
אול ער ווערט דיר גוטש טון אול דיך פֿר אערן אער אז דיין עלטרן · אול גאט
דיין גאט ווערט ביטניידן דיין הערץ אול דש הערץ פֿון דיין זאאן לו ליב האבן גאט
דיין גאט איט דיין גאנגן הערלן אול איט דיין גאנלה זיל וואו דורך דוא ווערשט
לעבן · אול גאט דיין גאט ווערט געבן אל דיזי פֿלוכונגן אויף דיין פֿיינד) ווייטר
זאגט ער (אז דוא ווערשט ווידר קערן לו גאט דיין גאט איט דיין גאנגן הערלן
אול איט דיין גאנלה זיל) · אול אזו פֿינדן איר אך דז אל דיא נביאים ע"ה דר
אאנן אונש דז איר זאלן ווידר קערן לו הש"י אול הענגן אן דיא גוטי פֿר
שפרעכונגן אן אונזר תשובה · גלייך ישעי' מ"ד (איך האב אב גיוועקט אז
איין דיקר וואלקן דיין איסטאט · אול אז איין וואלקן דיין זינד · קער ווידר לו איר
דען איך האב דיך דר לייזט) · אול ירמי' ג' (קערט ווידר איר ווילדי קינדר זאגט

גאט

גאט דען איך הערט איבר אייך אונ' איך ווער אייכם פון אייך נעאן אויש איין
שטאט אונ' צווייא אויש איין גישלעכט אונ' ווער אייך ברענגן קעגן ציון) · אונ'
יחזקאל ל"ג (זאג צו זיא אזו גוויש אז איך לעב זאגט גאט דער הער איך בגער
ניט דז דער רשע זאל שטערבן נייארט דז ער זאל אב שטין פון זיין וועג אונ' זאל
לעבן · קערט ווידר קערט ווידר פון אייער בזי וועגן ווארום זאלט איר שטערבן
איר הויז גיזינד פון ישראל) · אונ' הושע י"ד (קער ווידר ישראל צו גאט דיין גאט
דען דוא האשט גישטרויכלט אין דיין זינד · נעאט ריד מיט אייך אונ' קערט
ווידר צו גאט · זאגט צו איס דוא פר טראגשט דאך אל דיא זינד · נעם דש
גוטה אן אונ' מיר וועלן דיא שטיר מיט אונזר לעפצן בצאלן) · אונ' זכריה א'
(אונ' דוא זאלשט צו זיא זאגן אזו האט גיזאגט גאט דר הימל שארן קערט ווידר
צו מיר זאגט גאט דר הימל שארן אונ' איך וויל ווידר קערן צו אייך האט גיזאגט
גאט דר הימל שארן) · אונ' מלאכי ג' (פון אייער עלטרנש צייטן זייט איר אב
גיוויכן פון מיין גיזעצן אונ' האט זיא ניט גיהיט קערט ווידר צו מיר דען ווער איך
ווידר קערן צו אייך זאגט גאט דר הימל שארן) : אונ' נאך פיל מער דער גלייכן
פסוקים ווערשטו פינדן אין דיא ריד דר נביאים ע"ה דז זיא לאזן אונש ווישן
אונ' לערנן אונש דז דיא תשובה איז איין גרושה ווארצייל אונ' נאגיל ווארן אלש
הענגט · וויל עש איז קיין מענש אין דיא וועלט דער דא זעלט בשטראט זיין
פר זינד · גלייך קהלת ז' (דען קיין מענש איז אזו גירעכט אויף דיא ערד דז
ער זעלט אייטל גוטש טון אונ' ניט זינדיגן) · דארום האט הש"י דורך זיין דר
בארמיקייט אונ' פיל גינאד אן זיין פאלק גיווייזן דען וועג פון דיא תשובה אום
זיא צו בשטראפן פון דיא אויש גילוגנה נעך · גלייך איר פינדן בייא דוד המלך
ע"ה ווען שון ער האט צווייא גרושי זינד גיטאן · אזו באלד אז ער האט תשובה
גיטאן · אונ' האט מיט ליב שאפט אן גינומן דיא שטראף ווש גאט האט אויף
אים גישיקט · אזו וואָרן איס זיין זינד פר געבן אונ' זיין גירעכטיקייט האט אן זיין
קינדר דיא נאך איס קומן גיהאלפן · גלייך ישעי' ל"ז (אונ' איך ווער בשיצן איבר
דיזע שטאט צו העלפן איר פון אייכט וועגן אונ' פון וועגן דוד איין קנעכט) · אונ' דער
רשע מנשה אוב שון אונטר אל דיא מלכים פון יהודה אונ' ישראל וואר קיינר אזו
איין רשע אז ער · דען ער האט פיל זאכן גיטאן די איבל גפילן אין גאטש אויגן אום
אים צו דר צערנן · נאך גלייך וואל אז ער וואר אונטר טעניג פר גאט האט ער זיין
תשובה אן גינומן אונ' האט איס ווידר גיבראכט נאך ירושלים צו זיין קיניגרייך ·
אונ' דארום האט ער דיא דר וועקונג צו דיא תשובה גישטעלט בייא דעם פסוק
(אין איין אויגן בליק ווער איך רידן) · דען דש קאפיטל קומט אום ישראל צו
דר וועקן צו דיא תשובה אום זיא צו לאזן ווישן · דז דורך דיא אלוה פון תשובה אונ'
דורך קיין אנדרי ווערן זי קענן בשיראט ווערן פון דיא ביזה גזירה דיא פון גאט
יתברך איבר זיא בישלאסן איז פון וועגן אירי זינד · גלייך ווייטר שטיט (אונ'

ווייטר זאגט ער דיזר ארמן פֿון יהודה אונ' די איינוואונר פֿון ירושלים אזו האט גאט
געזאגט איך בישלים ביז איבר אייך אונ' גירעכט איבר אייך גידאנקן קערט
דאך ווידר איין איטליכר פֿון זיין בייזן וועג אונ' פֿר בעסרט אייערי וועג אונ' ווערקן)
אך די זאגן זיך ניט פֿר לורן אן דיזר גוטי פֿר שפרעכונג דיא גאט האט פֿר
שפראכן אן איר ענטוקן דז זי זעלטן זאגן ווייל גאט יתברך האט טון בילובט. דז ער
וויל אונס גוטס טון אזו ווערט ער אונס דאך קיין בייז קענן טון. דארום האט ער
זי גיוואורנט דז זי זאלן אך אל ניט זיך פֿערלאסן פֿר בייזן ווען זי זעלטן בייז טון. גלייך
וויא אך אונזר רבותינו ע"ה הבן זיך גיענטוורט פֿילייכט אעבלט די זינד פֿר אור זאכן
דז עס זאלט זיין וואס ביז איבר קומן. אונ' ווען זי ניט קענט בישטראפט ווערן פֿון
דיזן גען דר זינד ווייל דיא זינד זאלט איבר האבט כנגד פֿון וועגן. דיא לייב ליבה
נתשוובה. ווען זיא ווערן זי גוטן ווידר קערן אונ' איין פֿול קומענטליכה תשובה
ווערט ער זי אן כנעגן אונ' ווערט אל איר זינד אין די טיפֿניש דש מער ווערפֿן אונ'
די ערשטי זינד ווערן ניט מער גידאכט ווערן אונ' ניט מער דש הערץ גיבראכט
ווערן. גלייך וויא אונס יחזקאל הנביא האט בילובט אויש דש מויל פֿון גאט אין
יחזקאל י"ח (אונ' אז דר רשע ווערט ווידר קערן פֿון אל זיין זינד אונ' ער האט
גיטאן אונ' ווערט האלטן אל איין גיזעצן היטן אונ' ווערט טון גירעכט אונ' גירעכטיקייט.
דען ווערט ער לעבן אונ' ניט שטערבן. אל זיין אויסטראט דיא ער האט גיטאן די
ווערן אים ניט גידאכט ווערן. ווייל זיין גירעכטיקייט דיא ער האט גיטאן ווערט
ער לעבן.) דאס בייא פֿינדן אויך אך פֿיל אין דיזר נביאים. פֿון דיזה גוטי פֿר
שפרעכונג אונ' פֿר זיכרונג דיא פֿון גאט זיין גיזאגט גיוואורן אין איין שבועה
זונדר אייניגה קאנדיציאה. דען זעלכי פֿר הייסונג וואו איין שבועה דר בייא
איז דא וואר זונדר ספק קיינה תנאי דר בייא. גלייך יחזקאל ל"ו (אזו האט גאט
דער הער גיזאגט איך הב איין האנט אויף גיהאבן אוב ניט די פֿעלקר דין רונט
אום אייך זיין ווערן איר שאנד טראגן. אונ' איר בערג פֿון ישראל זאלט אייער צווייגן
געבן אונ' אייער פֿרוכט טראגן פֿר איין פֿאלק ישראל. דען זיא ווערן באלד קומן.
דען איך בין בירייט צו אייך אונ' ווער איך צו אייך קערן אונ' איר ווערט גיארבייט
אונ' גיזייט ווערן. אונ' איך ווער פֿיל אנשן אויף אייך ברענגן דש גאנצה הויז גאנצר
פֿון ישראל אונ' די שטעט ווערן בזעצט ווערן. אונ' די וויסטי פלעצן ווערן גיבויאט
ווערן. אונ' איך ווער אויף אייך פֿר אנשן מערן אונ' פֿיך אונ' זי ווערן זיך פֿר מערן
אונ' פֿרוכט בערן אונ' איך ווער אייך ווידר בזעצן אז פֿון צו פֿארן. אונ' ווער
אייך נאך מער גוטס טון אז צום ערשטן. אונ' איר ווערט וויסן דז איך בין גאט.
אונ' איך ווער אנשן לאזן גין אויף אייך מיין פֿאלק ישראל אונ' זיא ווערן דיך
ערבן. אונ' דו ווערשט איר ערב זיין אונ' דו ווערשט זיא ניט מער פֿר ווערפֿן).
אזו האט הש"י בילובט אין דיזר נבואה פֿון יחזקאל דז ער וויל אן טון ישראל אזו
פֿיל גוטס טון אז ווייא זי גיהאט האבן. ערשט גיהאט אונ' נאך בעסר אז צום ערשטן.

אונ׳ דז ער ווערט דש גאנצה הויז גיינר פֿון ישראל דרויף פֿר אערן אונ׳ דז דש
לאנד ווערט ישראל ניט אער פֿר ווערפֿן· אונ׳ קיינר קען קעגן דיזה אונ׳ דער
גלייכן פֿר שפרעכונג שטרייטן אונ׳ זעלט זאגן זיא איז גיזאגט גיוואורן אים
קאנדיליינא ווען זיא ווערן גוט זיין· דען בייא דיזא פֿר שפרעכונג איז איין
שבֿועה גיוועזן אונ׳ וואו איין שבֿועה איז דש ווערט גיזאגט אונדר קאנדיליינא·
אונ׳ ווען פֿון הש״י גיזאגט ווערט פֿון דיזא האנט אויף היבן דש איז איין שבֿועה·
גלייך דברים ל״ב (דען איך הב איין האנט אויף גיהובן קעגן דען הימל אונ׳ הב
גיזאגט אזו גוויש אז איך לעב אייביג)· אך קען מאן ניט זאגן דז דיזה פֿר
הייסונג איז גישעהן אז ישראל גינגן אויש בבל· ווייל צו דער צייט האט הש״י
אן דש לאנד פֿון ישראל ניט אער גוטש גיטאן אז צום ערשטן· אך וואורן דש
זעלביגש מאל ניט ווידר גיקומן דש גאנצי הויז גיינר פֿון ישראל וועלכי וואורן
דיזא צעהן שבֿטים אין דש לאנד פֿון ישראל· אז נור איין טייל צווייא אונ׳ פֿירציג
טויזנט אונ׳ דרייא הונדרט אונ׳ זעכציג פֿון יהודה אונ׳ בנימין· אונ׳ דען האט
דש לאנד נאך אער דיזא ישראל דרויש גיווארפֿן· וועלכש ניט גישעהן ווערט נאך
דיא קומנדה גאולה גלייך אין דיזא נבֿואה דאר פֿון בישיידן איז אונ׳ אך אין אנדרי
נבֿיאים וועלכי איר האבן שון אין דיזן ספֿר גיאויזט· אך וואש ווייטר גיזאגט
ווערט אין יחזקאל בייא דש אובן גיאויזטי קאפיטל (דארום זאג צו דש הויז
גיינר פֿון ישראל אזו האט גאט דר הער גיזאגט ניט פֿון אייערנט וועגן טוא איך
דש איר הויז גיינר פֿון ישראל נייארט פֿון וועגן איין הייליגן נאמן דען איר האט
פֿר שוועכט אונטר דיא פֿעלקר וואו איר זייט אהין גיקומן· אונ׳ איך ווער הייליגן
איין גרושן נאמן דער דא איז פֿר שוועכט אונטר דיא פֿעלקר דען איר האט
אונטר זיא פֿר שוועכט אונ׳ דיא פֿעלקר ווערן וויסן דז איך בין גאט זאגט גאט
דער הער אז איך ווער דורך אייך פֿר אייער אויגן גיהייליגט ווערן· אונ׳ איך
ווער אייך נעמן פֿון די פֿעלקר אונ׳ ווער אייך איין זאמלן. פֿון אל די לענדר אונ׳ ווער
אייך ברענגן אין אייער לאנד אונ׳ איך ווער אויף אייך שפרענגן רייני וואסר אונ׳
איר ווערט ריין ווערן פֿון אל אייער אונריינקייט אונ׳ פֿון אל אייער אונווערדיקייט
ווער איך אייך ריינגן· אונ׳ איך ווער אייך געבן איין נייא הערץ אונ׳ איין נייא
גמיט ווער איך אין אייך געבן· אונ׳ איך ווער אב טון דש שטיינן הערץ פֿון אייער
פֿלייש אונ׳ ווער אייך געבן איין פֿליישיג הערץ· אונ׳ איך ווער איין רוח הקודש אין
אייך געבן אונ׳ ווער אמכן דז איר ווערט אין איין גיזעצן גין אונ׳ איין גירעכט היטן
אונ׳ טון)· אונ׳ די איבריגי פסוקים די דר נאך שטין בייז אם ענד פֿון דש קאפיטל
די זיין אלי גיזאגט אונדר אייניגן תנאי· אזו אך איבר אל וואו דוא ווערשט פֿינדן
דז גאט בילובט וואש צו טון פֿון זיינט וועגן אונ׳ אום ווילן זיין נאמן אונ׳ ניט פֿון
אונזרט וועגן דא איז קיין תנאי דר בייא· גלייך בייא איין אנדר קלאר [illegible]
ביקענט איז· אונ׳ אזו פֿינדן איר אך אין דיזא נבֿואה פֿון דיא אנדרי נבֿיאים

פֿיל גוטי פֿר שפּרעכונגן דיא אך זונדר תנאי זיין גיזאגט · גלייך ישעי' נ"ד
(דען דש איז בייא מיר אז דיא וואסר פֿון נח דז איך הב גשוואורן דז דיא וואסר
פֿון נח זאלן ניט מער אויף דיא ערד קומן אזו הב איך אך גישוואורן ניט צו צערנן
איבר דיר אונ' דיך ניט אן צו טרייאן · דען ווען שון די בערג זעלטן פֿר גין אונ' דיא
היך זעלטן וייכן · ווערט דאך איין גינאד פֿון דיר ניט אב גיטאן ווערן אונ' איין
פֿר בונד דש פֿרידנש ווערט ניט וייכן זאגט דיין דר בארמיגר גאט) · אונ'
ישעי' ס"ב (גאט האט גישוואורן בייא זיין רעכטי האנט אונ בייא זיין שטארקן
ארים אוב איך ווער נאך אער דיין קארן געבן צו שפּייז פֿר דיין פֿיינד אונ' אוב
דיא קינדר דר פֿרעמדי ווערן טרינקן דיין אמסט וואור איט דוא האשט דיך
באמיט · נייארט זיין אין זאמליר ווערן איס עשן אונ' ווערן גאט לובן אונ'
זיין אין זאמליר ווערן איס טרינקן אין איין היליגן האף) · אונ' ירמי' ל"א
(אזו האט גאט גיזאגט דער דא גיבט דיא זון צום ליכט בייא טאג · דיא גיזעצן
פֿון דיא לבנה אונ' שטערן צום ליכט בייא נאכט · ער אטלט איין שטראמן דש
ים אונ' זיין אינדן ברומן · גאט דער היאר שארן איז זיין נאמן · אזו ווינג
אז דיזי גיזעץ ווערן אב גיטאן ווערן פֿון איר זאגט גאט אזו ווערט אך דר זאמן
פֿון ישראל פֿר שטערט ווערן פֿון צו זיין איין פֿאלק פֿר איר אל צייט · אזו האט
גאט גיזאגט אזו ווינג אז דיא היאל ווערן גימאסטן ווערן פֿון אובן אונ' דיא גרונד
פֿעסט דר ערדן ווערן אויש גיפֿארשט ווערן פֿון אונטן אזו ווער איך אך פֿר
שטעהן מן דען גאנצן זאמן פֿון ישראל פֿון וועגן אל דיא זאכן וואש זיא האבן גיטאן
זאגט גאט) · ווייא קען נאך איינר דאר קעגן שטרייטן אונ' זאגן דז גאט האט
ישראל פֿר ווארפֿן אונ' פֿר שטעהט אונ' ווערט זיא ניט אער ווען אן נעאן · נאך
דעם אמאל דז הקב"ה האט אן ישראל בילובט אונ' גישוואורן דז ער וויל זיא אויש לזן
אויש דעם גלות איט איין פֿול קומעטליכה אונ' איבינגה דר לזונג · אונ' נאך
דיזה צו קומנדה דר לזונג ווערט ער ניט אער איבר זיא צערנן אונ' זיין גינאד
אונ' פֿרידנש פֿר בונד ווערט ניט פֿון זיא וייכן · אונ' ווערט זיא אך ניט פֿר
ווערפֿן נאך פֿר שטערן פֿון איין פֿאלק פֿר איס צו זיין אזו לאנג אז דיא וועלט
ווערט שטין · אונ' דער גלייכן ווערט ער זיא אך ניט פֿר שטעהן פֿון וועגן אל
איר זינד וואש זיא האבן גיטאן נייארט ער ווערט איר זינד פֿר געבן גלייך דר
פֿיר שטיט (דען איך ווער איר אונגירעכטיקייט פֿר געבן אונ' איר זינד ווער
איך ניט אער גידענקן) · אונ' אן קען ניט פֿרעגן אויש מלכים ב' י"ז (אונ'
גאט האט פֿר שטעהט דען גאנצן זאמן פֿון ישראל אונ' האט זיא גיפּייניגט אונ'
איבר ענטפֿערט אין דיא האנט פֿון אויר רויבר ביז ער האט זיא פֿון זיך פֿר
ווארפֿן) · דען ווען שון ער האט זיא פֿר שטעהט אום זיא פֿון זיך צו ווערפֿן דז
ער האט זיין זון גיזעצט פֿון זיא פֿר במרגן אין דיא צייט פֿון גלות פֿון וועגן איר
זינד · נאך גלייך וואל האט ער זיא ניט פֿר שטעהט נאך פֿר ווארפֿן אויף

אייביג אום זיא צו פֿר דערבן · אונ׳ זיין פֿר בונד וואש ער האט מיט זיא געמאכֿט
צו פֿר שטערן · גלייך ויקרא כ״ו (אונ׳ ווען זיא אך שון ווערן זיין אין איר פֿיינדן
לאנד ווער איך זיא ניט פֿר שטאסן נאך פֿר אונווערדיגן אום זיא צו פֿר דערבן אום
איין פֿר בונד וואש איך הב מיט זיא צו פֿר שטערן דען איך בין גאט איר גאט) ·
כיימרט ער האט זיא פֿר שטאסט אונ׳ פֿון זיך גיווארפֿן אויף איין גוויילה לייט דיא
ביא גאט יתברך ביקענט איז · אום איר פֿאליקייט צו לייטרן · אז איין זאך
וואש מיט זייף גילייטרט ווערט · אונ׳ איר אונריינקייט פֿון זיא אב צו טאן דורך
דש פֿייאר פֿון דיא יסורים דיא שטעטיגליך איבר זיא קומן אין דיא לענדר פֿון
איר פֿיינד · גלייך ישעי׳ א׳ (אונ׳ איך ווער איין האנט ווידר אויף דיר לייגן אונ׳
ווער דיין פֿאליקייט לייטרן אז מיט זייף · אונ׳ ווער וועק טון אל דיין ציין אונ׳
ווער דיר דיין ריכֿטר ווידר געבן אז צום ערשטן אונ׳ דיין ראט געבר אז אין אן
פֿאנג · דר נאך ווערט מן דיך רופֿן דיא שטאט דר גירעכֿטיקייט דיא
וואר האפֿטיגה שטאט) · אונ׳ יחזקאל כ״ב (אונ׳ איך ווער דיך פֿר שפרייטן
אונטר דיא פֿעלקר אונ׳ צו שטרייאן אין דיא לענדר אונ׳ ווער דיין אונריינקייט
פֿון דיר אב טון) · דארויש קענטשו זעהן דז דיא אור זאך דר גיפֿענקניש אונ׳
פיין איז ניט אום זיא צו פֿר דערבן כיימרט אום איר פֿאליקייט וועק צו נעמן אונ׳
צו מאכֿן אויף הערן איר אונרייניקייט וועלכֿש איז איר זינד דורך וועלכֿי זיא זיינן
פֿר אונרייניגט · אונ׳ דאר פֿון האט דר נביא ירמי׳ גיזאגט אין איכה ד׳
(דיין זינד איז צו גענצט דוא טאכטר ציון ער ווערט דיך ניט מער פֿר טרייבן) ·
אך קען מן ניט דר קעגן שטרייטן אויש ירמי׳ ט״ו (אונ׳ גאט זאגט צו איר ווען
טון משה אונ׳ שמואל זעלטן פֿר איר שטין הב איך דאך קיין ווילן צו דעם פֿאלק
פֿר שיק זיא פֿון איר אונ׳ לאזן זיא וועק גין) · דען דש האט גאט גזאגט צו ירמי׳
נאך דעם ער האט טון דרייא מאל צו אים גיזאגט דז ער זאל ניט פֿר אים בעטן
פֿון וועגן יהודה אונ׳ בניאמין דז ער זאל זיא ניט אין גלות ברענגן גלייך ער האט
דיא צעהן שבֿטים גיבראכֿט · דען אז גאט האט צו אים גיזאגט אין ירמי׳ ז׳
(אונ׳ איך ווער אייך וועק ווערפֿן פֿון איין אן גיזיכֿט גלייך איך הב אוועק
גיווארפֿן אל אייער ברידר דען גאנצן זאמן פֿון אפֿרים) · האט ער תיכף דר
נאך צו אים גיזאגט · (אונ׳ בעט ניט פֿר דש פֿאלק אונ׳ נעם ניט פֿר זיא אויף
קיין גיזאנג נאך גיבעט אונ׳ בעט איך ניט דען איך ווער דיר דאך ניט צו הערן) ·
אונ׳ האט אים צו וויסן גיטאן דיא אור זאך פֿון וועסט וועגן ער וויל זיין תפֿילה
ניט אן נעמן גלייך ער ווייטר זאגט (זעהשטו דען ניט וואש זיא טון אין דיא
שטעט פֿון יהודה אונ׳ אין דיא גאסן פֿון ירושלים · דיא קינדר קלויבן העלצר אונ׳
דיא עלטרן צינדן דש פֿייאר אן אונ׳ דיא ווייבר קנעטן טייג אום בילדר צו מאכֿן
פֿון דיא שטערן אין הימל אונ׳ ויין אויש צו גיסן פֿר דיא פֿרעמדי געטר אום איך
צו דר צערנן) · אזו אך נאך דעם דז גאט יתברך האט גיזאגט צו ירמי׳ אין

ירמי' י"א (דרום אזו האט גאט גיזאגט איך ווער איבר זיא זעלבש ביז ברענג'
דז זיא ווערן ניט קענן דר פֿון קומן אונ' זיא ווערן צו מיר שרייאן אונ' איך ווער
זיא ניט הערן) · אונ' האט אים דיא אורזאך דר פֿון גיזאגט (דען אזו פֿיל
שטעט אזו דוא הושט אזו פֿיל ווארן דיין געטר דוא יהודה) · דר נאך האט גאט
צום אנדרן מאל צו אים גיזאגט (אונ' בעט ניט פֿר דש פֿאלק אונ' היב פֿר זיא
ניט אויף קיין גיזאנג נאך גיבעט דען איך ווער זיא דאך ניט הערן אז זיא ווערן
איך אן רופֿן פֿון וועגן אירר ביז) · דש איז וויל זיא טון וואש דא איבל גיפֿאלט אין
איין אויגן מיט דעם דז זיא דינן פֿרעמדי געטר · דרום ווען דוא שון זעלשט
בעטן דז איך זאל דש ביז ניט איבר זיא ברענגן וועלבש שון בישלאסן איז איבר
זיא צו קומן פֿון וועגן אירי זינד · ווערט דאך דיין גיבעט ניט אן גינומן ווערן
אונ' ווען זיא זעלטן נאך זעלבשט איך אן רופֿן ווער איך זיא דאך ניט דר הערן וויל
זיא גיט אב ווייכן פֿון איר זינד · גלייך ער האט גיזאגט (אונ' זיא ווערן צו מיר
שרייאן אונ' איך ווער זיא ניט צו הערן) · אונ' דש ביז וואש איבר זיא בישלאסן
איז דש איז שווערד אונ' דבר אונ' הונגר · גלייך ער האט ווייטר בישיידן אין
ירמי' י"ד (דען מיט שווערד אונ' הונגר אונ' דבר ווער איך זיא פֿר דערבן) ·
דרום אז ירמי' הנביא ע"ה האט גיזעהן דז זיין גיבעט וואש ער ווערט טון פֿר
דש הויז גיזינד פֿון יהודה ווערט ניט אן גינומן ווערן פֿון וועגן אירי זינד · האט
ער אן גיהובן צו בעטן דז ער זאל עש טון אום ווילן זיין נאמן · גלייך דארטן
שטיט (ווען אונזר זינד האבן איבר אונש בילייגט · גאט טוא עש אום ווילן דיין
נאמן) · אונ' ווייטר זאגט ער אויש (אונ' דיין נאמן ווערט איבר אונש גירופֿן
דרום פֿר לאז אונש ניט) · אונ' הש"י האט אים גיענטפֿרט (אזו האט גאט
גיזאגט צו דעם פֿאלק וויל זיא האבן ליבשט גיהאט צו פֿר וואגלן אונ' האבן איר
פֿיס ניט פֿר איטן · דרום איז גאט מיט זיא ניט צו פֿרידן · איצונדר ווערט איר
אונגירעכטיקייט אונ' איר זינד גידאכט ווערן) · דש איז וויל זיא פֿר זיכרן
זיך ניט אן איין נאמן ניימרט זיא האבן ליב צו פֿר וואגלן צו גין נאך אנדרים אונ'
אשור אום הילף צו זוכן פֿון איר פֿיינד · אונ' האבן איר פֿיס ניט פֿר איטן פֿון צו
פֿר וואגלן אונ' גין נאך זעלכי דיא זיא ניקש העלפֿן קענן · אזו ווער איך זיא אך
טון דז איך ווער זיא פֿר וואגלן אונ' פֿר טרייבן צווישן דיא פֿעלקר · אבר איצונדר
אז זיא ווערן אין גלות קומן ווער איך איר אונגירעכטיקייט גידענקן מיט הונגר
אונ' איר זינד מיט שווערד אונ' דבר · אונ' נאך דעם דז הש"י האט אים צו וויסן
גיטאן דז זיא ווערן ניט קענן בישטראפֿט ווערן פֿון דש ביז וואש בירייט איז
איבר זיא צו קומן · דרום האט ער צום דריטן מאל צו ירמיה גיזאגט דז ער
זאל ניט פֿר זיא בעטן · גלייך ווייטר שטיט (אונ' גאט זאגט צו מיר בעט ניט
פֿר דש פֿאלק צו גוטן דען ווען זיא ווערן פֿאסטן ווער איך איר גיזאנג ניט דר
הערן · אונ' ווען זיא ווערן אויך ברענגן בראנד אופֿפֿר אונ' פֿריזענט ווער איך זיא

גיט

ניט לאנג נעמן · נייארט מיט שווערד אונ' הונגר אונ' דבר · ווער איך זיא פֿר-
דערבן) · דש איז צו פֿר שטין דז ווען זיא אך זעלטן פֿאסטן אונ' ברענגן אופֿפֿר
אויך ברענגן ווער איך זיא ניט אן נעמן ווייל זיא נאך בלייבן אין איר בֿיזקייט אונ'
נעמן זיך ניט צו הערצן צו איר צו קערן · גלייך ישעי' א' (אונ' אז איר ווערט
אייער הענד אויש שפרייטן ווער איך אייך מיין אויגן פֿון אייך פֿר העלן · אך ווען
איר ווערט פֿיל בעטן ווער איך עש ניט צו הערן · דען אייער הענד זיין פֿול
מיט בלוט · וועשט אייך אונ' ווערט גילייטרט · טוט אב אייער בֿיזי ווערקן
פֿון מיין אויגן · פֿר אייערט ביז צו טון) · אויש דיזי פסוקים איז צו פֿר שטין
דז דש גיבעט דר זינדיגר ווערט ניט דר הערט אזו לאנג אז זיא נאך בלייבן ביים
אירי בֿיזי ווערקן · אבר נאך דעם זיא אב שטין פֿון איר בֿיזי ווערקן אונ'
קערן ווידר צו גאט מיט איר גאנצן הערצן דען ווערט איר גיבעט אן גינומן אונ'
דש גיבעט פֿון אנדרי דיא פֿר זיא בעטן צו גוטן · אונ' דארום אז דער נביא
ירמי' ע"ה האט גיזעהן דז ער האט דיא אמלט ניט אום דיא זינדיגר צו פֿר
בעהרן אונ' זיא צו גוטן צו ברענגן דא מיט דז זיין תפֿלה וואש ער פֿר זיא טוט זאל
אן גינומן ווערן · האט ער ווידר גיבעטן אונ' פֿר זוכט דז גאט זאל זיא ניט פֿר
שמעהן נאך פֿר אכטן אום ווילן זיין נאמן דז ער ווערט אל צייט גינענט דער גאט
פֿון ישראל · אך דז ער זאל ניט פֿר שמעכן נאך פֿר אכטן דיא שטאט ירושלים
וועלכה איז דער אורט פֿון זיין הערליכה וואונונג דז גינענט ווערט דער שטול פֿון
גאט · אך דז ער זאל גידענקן אונ' ניט פֿר שטערן זיין פֿר בונד וואש ער האט
מיט זיא פֿר שניטן אז ער האט זיא אויש מצרים גיצוגן · דארום האט ער
ווייטר גיזאגט (פֿר אכט זיא ניט אום ווילן דיין נאמן · דוא ווערשט דאך ניט
פֿר שמעהן דיין כסא כבוד · גידענק אונ' פֿר שטער ניט דיין ברית וואש דוא
האשט מיט אונש) · נאך גלייך וואול האט אים גאט ית"ב גיענטפֿרט דז
ניט אליין דז דיא תפֿלה פֿון ירמי' הנביא ווערט זיא ניט העלפֿן אום זיא צו
בישערמן פֿון דיא גזירה פֿון גלות אונ' פֿון דש ביז וואש דא איז בישלאסן איבר
זיא צו קומן פֿון וועגן אירי זינד · נייארט אך ווען שון משה אונ' שמואל זעלטן
אויף שטין אונ' זעלטן פֿר זיא בעטן אונ' דיא ווארן אויש דרש טבֿט פֿון ירמי' אונ'
נאך גרעשר אז ער אין דיא נבואה ווערט זיא דאך איר גיבעט ניקש קענן העלפֿן
ביז דז דיא זינדיגר ווערן איר שטראף אנטפֿאנגן האבן מיט שווערד אונ' הונגר
אונ' דבר · אונ' דארום האט ער גיזאגט (פֿר שיק זיא פֿון איר אונ' לאזן זיא
וועק גין · אונ' אז זיא ווערן צו דיר זאגן וואו זאלן איר הין גין · זאלשטו צו זיא
זאגן אזו האט גאט גיזאגט דעם אויף גיליגט איז צום טוט דער ווערט צום טוט
גין אונ' איין טייל צום שווערד אונ' אנדרי צום הונגר אונ' איין טייל אין דיא
גיפֿענקניש) · דש איז דז דיא דא האבן ביז גיטאן אום גאט צו דר צערנן אונ'
האבן אך אנדרי אמלט זינדיגן דיא ווערן פֿר גין אין דבר אונ' שווערד אונ' הונגר

אונ' דיא זינדיגר דיא זיא האבן גיפֿאלגט דיא ווערן גין אין גיפֿענקניס צו לײדן
צרות אונ' יסורים פֿון גלות ניימרט. איר לעבן ווערן זיא ביהאלטן דז איר נאמן אונ'
איבר בלײבונג ווערט נאך זײן אויף דיא ערד · דען ער ווערט זיא ניט גאר פֿר
דערבן גלײך וויא. גאט האט איהם פֿר זיכרט אין ירמי' ה' (אונ' אך אין דיא
זעלביגי טעג זאגט גאט ווער איך אייך ניט פֿר דערבן) · אונ' אזו פֿינדן איר
אך ביא דיא זינד פֿון עגל אונ' מרגלים דז דיא תפֿלה פֿון משה רבינו ע"ה האט
ניט אבר גיהאלפֿן אז דז דיא זינדיגר דיא דא האבן מכהדי אמלן זינדיג זײן
גישטארבן אונ' דיא איבריגי · דיא זיא האבן גיפֿאלגט זײן גישראפֿט גיוואָרן
מיט יסורים · אזו האט אים גאט אך דא צו ווישן גיטאן דז דיא תפֿלה פֿון משה
אונ' שמואל ווערט ניקש קענן העלפֿן ביז דיא זינדיגר ווערן איר שטראָף
אויס שטאנדן האבן דורך דען טוט פֿון דבר אונ' שווערד אונ' הונגר אונ' דיא איבריגי
ביז זיא ווערן גישטראפֿט ווערן מיט דיא פיין פֿון גלות · אבר נאך דעם דז
דיא איבריגה ווערן איר שטראָף אויס גישטאנדן האבן · אונ' איר זינד ווערן
ביוויליגט ווערן דורך דיא פיין פֿון גלות אז דש ענד פֿון דיא גאולה ווערט קומן
זעלבט ביים גאט ית' ביקענט איז · אוב שון זיא זעלטן ניט גמאכן פֿון
קאמענטליך פֿרום זײן · ווערט עש גאט טון אום ווילן זײן נאמן אז וויא ער האט
בילובט דורך שמואל הנביא ע"ה אין שמואל א' י"ב (דען גאט ווערט זײן פֿאלק
ניט פֿר לאזן פֿון וועגן זײן גרושן נאמן דען גאט האט זיך ביוויליגט אום אייך פֿר
איים צו אײן פֿאלק צו מאכן) · אונ' ישעי' מ"ח (אום ווילן מײן נאמן ווער איך איין
לאזן אויף' האלטן · אונ' דש אויז מײן לוב דז איך ווער ניט פֿערנן איבר דיר אום
דז איך וויל דיך ניט פֿר שנײדן · איך האב דיך גילײטרט אונ' ניט מיט זילבר
איך האב דיך אויש דר ווילט אונ' גיפֿרובט אין דיא טעסט פֿון אראוט · פֿון אײגנט
וועגן ווער איך עש טון דען וויא זאלט אײן נאמן פֿר שוועכט ווערן · אונ' אײן עהר
ווער איך אן קײן אנדרן געבן) · אך ווערט ער עש טון פֿון וועגן ירושלים ווערלכש
איז דש אורט. אונ' דיא וואונונג פֿון זײן עהר · גלײך ישעי' ס"ב (אום ווילן ציון
ווער איך ניט שטיל שווײגן אונ' אום ווילן ירושלים ווער איך ניט שטיל זײן ביז איר
גירעכטיקײט ווערט אויש גין אז אײן לײכטיגר שטערן · אונ' איר הײל ווערט
ברענן אז אײן ברונר) · אך ווערט ער זײן פֿר בונד ניט פֿר שטערן וואש ער
מיט זיא האט גימאכט גלײך ער האט פֿר זיכרט אין דיא תורה פֿון משה זײן
קנעכט אין ויקרא כ"ו (אונ' דש נאך אך דז ווען זיא ווערן שון זײן אין איר פֿײנד
לאנד ווער איך זיא ניט פֿר שמעהן נאך פֿר אומווערדיגן אום זיא צו פֿר דערבן
אונ' אײן פֿר בונד וואש איך מיט זיא האב צו פֿר שטערן דען איך בין גאט איר
גאט) · ניימרט ער ווערט זיא גידענקן זײן פֿר בונד גלײך ער האט פֿר זיכרט
אין יחזקאל י"ד (דאך ווער איך גידענקן אן אײן פֿר בונד דז איך האב מיט דיר
גימאכט אין דײן יוגנט אונ' ווער דיר אויף ריכטן אײן איביגן פֿר בונד) · אונ'

ווייטר שטיט (אונ׳ איך ווער איין פֿר בונד מיט דיר אויף ריכטן אונ׳ דאש ווערשטו
ווישן דז איך בין גאט דען מיט דז דוא זאלשט גידענקן אונ׳ פֿר שעמט ווערן אונ׳
ווערשט ווייטר ניקש לו רידן האבן פֿון וועגן דיין שאנד אז איך ווער דיר אלש
האבן פֿר געבן וואש דוא האשט גיטאן זאגט גאט דער הער) · זאו קען מן אך
אויש דיזן פסוק פֿר שטין וויל ער זאגט אז איך ווער דיר אלש האבן פֿר געבן
וואש דוא האשט גיטאן · דש ווייזט דז אוב גלייך דז איר האבן גיטאן וואש גאט
יתברך ניט גיפֿאלט · ווערט ער אונש גלייך וואול אונזרי זינד פֿר געבן פֿון
זיינט וועגן אונ׳ פֿון וועגן זיין פֿר בונד · אלזו דז דיא זינד ווערן ניט פֿר הינדרן
דיא גוטי זאכן דיא אונש אויף גילגט זיין גלייך וויא אונזר קעגן טרייטרט וויל
פֿר שטין · אונ׳ דאר מיט איז דש קלאר לו פֿר שטין וואש ער זאגט ווען שון משה
אונ׳ שמואל זעלטן אויף שטין אונ׳ בעטן פֿר גאט יתברך פֿון וועגן יהודה אונ׳
בנימין אוק זיא אין איר לאנד לו לאזן אונ׳ לו בישערמן פֿון דשבי׳ וואש איבר זיא
איז בירייט לו קומן · זעלט דאך גאט יתברך קיין ווילן לו זיא האבן ביז זיא ווערן
איר שטראף גיליטן האבן אונ׳ איר זינד ביזאלט האבן · אבר נאך דעם זיא ווערן
גילייטרט זיין אין פֿייאר דר אידיקייט אז דש פֿר הולינה ענד ווערט קומן · האט
גאט פֿר זיכרט אן ירמי׳ הנביא דז ער ווערט זיא אין זאמלן אויש דיא לענדר
אונ׳ זיא איין לו פֿלאנצן אין איר ערטרייך מיט פֿול קוועטנליכה ביגערונג אונ׳
גאנצן ווילן · אונ׳ דש איז וואש ער ווייטר זאגט אין ירמי׳ ל״ב (אונ׳ איך ווער איך
איבר זיא פֿרייאן אום זיא גוטש לו טון אונ׳ ווער זיא פֿלאנצן אין דעם לאנד מיט
וואר האפֿטיקייט מיט איין גאנצן הערלן אונ׳ ווילן) · אונ׳ דאראום קעגן דעם וואש
ער האט ערשט גיזאגט איך הב קיין ווילן לו דעם פֿאלק : זאגט ער דר נאך
אונ׳ איך ווער זיא פֿלאנצן אין דעם לאנד מיט וואר האפֿטיקייט מיט איין גאנצן
הערלן אונ׳ ווילן · אונ׳ דאר מיט האבן איר ווייט לויפֿדיג גיטאן דיזה שטרייטיקייט
פֿר ענטפֿרט :

פרק כח ירמי׳ ל״א

אזו האט גאט גיזאגט עש ווערט איין שטים גיהערט אין דיא היך פֿון דיזר
וועלט · איין קלאג אונ׳ ביטרליך גיוויין · רחל וויינט איבר איר קינדר ·
זיא וויל ניט גיטרישט זיין איבר איר קינדר וויל זיא זיינן ניט דא · אויש דעם
פסוק ברענגן דיא נוצרים ביוויז אויף איר גלויבן דז זיא זאגן דז ירמי׳ הנביא
האט אן גיזייגט וויא ער האט גיהערט פֿון גאט דז דיא קינדר פֿון בית לחם
יהודה ווערן דר שלאגן ווערן דורך ביפֿעל פֿון הורודוס דער קיניג פֿון יהודה ·
דען אז אן דען אלך הורודוס איז גיזאגט גיווארדן דז אין בית לחם יהודה איז
שון גיבורן דער דא ווערט רעגירן איבר יהודה אונ׳ ער האט ניט גיוואושט

ווער עס איז · האט דער אלך הורודוס גיבאטן דז אן זאל דער שלאגן אל דיא
קינדר דיא אין צווייא יאר גיבארן ווארן אין בית לחם אונ' אין אל איררי גרענצן ·
אונ' פון דיא האט דער נביא גיזאגט רחל וויינט אום איר קינדר זיא וויל ניט
גיטריסט זיין איבר איר קינדר וויל זיא ניט דא זיין · וויא גישריבן שטיט
אין און גליון אין מתיאוס פרק ב':

ענטפרט איר האבן שון אין דיא פאריגי פרקים בישיידן דז דיא גיוואונהייט
דר נוצרים איז אום ביווייז צו ברענגן אויף איר גלויבן אויס איין
טייל ווערטר פון דיא נביאים זונדר דען רעכטן אין האלט דר פון צו פר שטין
אונ' זונדר צו טראכטן אויף דיא פסוקים דיא דרויף פאלגן · גלייך זיא אוך
ביווייז ברענגן אויס דיזן פסוק אויף איר גלויבן זונדר צו פר שטין וואש דער נביא
האט מיט דיזן פסוק גימיינט · אונ' זונדר דיא אויגן צו עפינן אויף דיא פסוקים
דיא ווייטר שטין · דען ווען דער נביא העט דש אזו גימיינט אזו וויא זיא עס
פר שטין · ווארום זעלט רחל וויינן אום דיא קינדר פון בית לחם יהודה וועלכי
דאך איר קינדר ניט ווארן נייארט דיא קינדר פון לאה · אזא העט דאך
פאלגנש איר איינקל אוזן גישריבן שטין לאה וויינט אום איר קינדר · אך
ווארום האט איר דען גאט גיענטפרט (אונ' זיא ווערן ווידר קומן אויש דש
לאנד פון דען פיינד אונ' דיא קינדר ווערן ווידר קומן צו איר גימארקן) · אבר
דער רעכטר אין האלט פון דעם פסוק איז דז דער נביא ירמי' ע"ה האט דאש
גיזאגט אויש אורדר פון הש"י אז איין פר גלייכניש אויף איר קינדר פון דש
גלות דר צעהן שבטים דיא גינענט ווערן נאך דען נאמן פון אפרים · אונ'
גלייך אז רחל זעלט וויינן בייא פר גלייכניש אום איר קינדר דיא דא ווארן פר
טריבן אויש איר לאנד דורך דיא קיניגן פון אשור · אונ' אל דיא צעהן גישלעכטר
ווארן גינענט מיט דען נאמן פון אפרים וויל איר ערשטר קיניג ווארר ירבעם בן
נבט אונ' דער ווארר אויש שבט אפרים · גלייך דר פסוק האט בישיידן אין
ירמי' ז' אז גאט האט אויף גילייגט דש גלות פון יהודה אונ' בנימין זאגט ער
(אונ' איך ווער איך פון איר אוועק ווערפן גלייך וויא איך הב פאר ווארפן אל
אייער ברידר דען גאנצן זאמן פון אפרים) · אונ' דש ביקענט אך דער קלוגר
נוצרי סיאן בודני אין ספר ירמי' אין זיין אויש לייגן דיזן פסוק זאגט ער אזו · דא
נענט דיא שריפט איט דען נאמן אפרים דיא צעהן גישלעכטר פון ישראל ·
וויל אזו בלד אז דיא צעהן גישלעכטר זיינן אב גישיידן גיווארן פון דש הויז פון דוד
האבן זיא איבר זיך צום קיניג גישטעלט דען ירבעם דער דא וואר פון דש
גישלעכט אפרים גלייך בישיידן איז אין ספר מלכים · אונ' דז דער נביא זאגט
(דז ער איז ניט דא) מיינט ער זעלט נור פון איינם רידן · דאר מיט מיינט
ער דש פאלק · דען אז יהודה אונ' בנימין זיינן ווידר גיקומן אויש דען גלות
פון בבל · ווארן דיא צעהן שבטים נאך ניט ווידר גיקומן אויש איר גלות אונ'

אין

אונ קענן ניט גוויש וויסן וואו זיא זיין הין גיקומן · דרום זאגט ער פון זיא דז
ער איז ניט דא · אונ ווייל זיא ווערן אך ווידר קומן אין ארץ ישראל אין דיא
צייט פון משיח · דרום זאגט דער נביא ביימ פר גלייכניש אז ווען גאט זעלט
ענטפרן צו רחל (פר אייד דיין שטים פון וויינן אונ דיין אויגן פון טרערן דען עש
איז איין לון צו דיין ווערק זאגט גאט אונ זיא ווערן ווידר קומן אויש דש לאנד פון
דיין פיינד · אונ עש איז איין האפונג צו דיין לעצט זאגט גאט אונ דיא קינדר
ווערן ווידר קערן צו איר גימארקן) · אויך דיא צווייא לעצטי פסוקים וועלכי
איין ענטפרט זיין אויף דען פאריגן פסוק קען אן קלאר זעהן דז ער רעט פון דיא
פר טריבן זיין אין פיינדן לאנד אבר ניט פון דיא דר שלאגן זיין גלייך דיא נולדים
זאגן · אונ דרום זאגט ער ווייטר (איך הב אפרים גיהערט קלאגן דוא
האשט איך גישטראפט אונ איך בין אונטר ריכט גיווארן אז איין אקש גיוואונט
קאלב) · ווייטר זאגט ער (איז איר דען אפרים איין ווערדיגר זון) · דר
נאך זאגט ער (שטעל דיר צייכנש · אך דיר טייטל בעם צו איין צייכן ·
שטעל דיין הערץ צום שטעג אין דען וועג וואו דוא בישט גיגאנגן · קער ווידר
דוא יונגפרויא פון ישראל · קער ווידר צו דיא שטעט דיא דיר צו קומן) ·
דש בייטייט דז ישראל ווערן ווידר קומן אויש דען גלות · דען דיא צום ערשטן אמל
אין איין וועג גין אונ דענקן ווידר צו קומן דיא מאכן זיך צייכנש אויף דיא וועגן דז
זיא זאלן ניט פר אירט ווערן אז זיא ווידר היים קומן · גלייך וויא דער נביא
האט פר צילט וויא גאט האט גיזאגט אונ זיא ווערן ווידר קומן אויש דש לאנד
פון דען פיינד · אונ זאגט נאך אמער אונ עש איז איין האפונג צו דיין לעצט זאגט
גאט אונ דיא קינדר ווערן ווידר קערן צו איר גימארקן · דש איז אוב שון זיא
זיינן ניט ווידר גיקומן אויש איר גלות אין דיא צייט אז יהודה אונ בנימין זיינן ווידר
גיקומן אויש בבל · איז גלייך וואול איין האפונג צו דיין לעצט דז זיא ווערן אך ווידר
קומן אין דיא לעצטי טעג וועלכש איז די צייט פון משיח · אונ דאר פון שטיט אין
יחזקאל ל"ז (אזו האט גאט דער הער גיזאגט איך נעם דש האלץ פון יוסף דז
דא איז אין דיא האנט פון אפרים אונ דיא גישלעכט פון ישראל זיין גיזעלן אונ
ווער דרויף ליגן דש האלץ פון יהודה אונ ווער איין האלץ דרויש מאכן אונ זיא
ווערן אין איין האנט צו איינש ווערן) · דען דש קאפיטל רעט פון דיא פר זאמלונג
דר צעהן שבטים אונ דז זיא ווערן זיך ביהעפטן מיט דיא גישלעכטר פון יהודה
אונ בנימין · אונ דז זיא ווערן גיהורזאם זיין צו איין מלך אויש דען זאמן פון דוד
המלך ע"ה אין דיא צייט פון משיח · פון וועלכן בישיידליך גישריבן שטיט אונ
האבן אין דען זעקסטן פרק דר פון גידאכט · אונ דז איר האבן גיזאגט דז דיא
צעהן שבטים זיינן ניט ווידר גיקומן אויש איר גלות אין דיא צייט פון דש
צווייטה בית המקדש · דאר פון שטיט בישיידליך אין עזרא דז נאך זעלבש
יהודה אונ בנימין זיינן ניט אלי מיט אנכנדר ווידר גיקומן נייערט צווייא אונ פירציג

טויזנט אונ׳ דרייא הונדרט אונ׳ זעכציג. אונ׳ דיזא אייניגטי זיין אין בבל גיבליבן
גלייך מיר האבן גישריבן אין אונזרי ענטפֿרט דר פֿאריגה דישפוטין · אונ׳ דש
האט אך צוגישטאנדן סיאן בורני דער לעצטר איבר זעצר דר נוצרים אין עזרא
ב׳ אין זיין אויטלייגונג דען פסוק (אונ׳ דיא כהנים אונ׳ לוים אונ׳ פֿון דש פֿאלק
דיא זינגרש אונ׳ דיא טאר היטרש אונ׳ דיא גבעונים זיינן גיבליבן אין איר שטעט
אונ׳ כל ישראל אין איר שטעט) · אויך דעם דז גיזאגט ווערט אונ׳ כל ישראל אין
איר שטעט זאגט ער אז עש קען זיין דז אין דיזא ערשטי צייט איז דא גישריבן
גישטאנדן אונ׳ גאנץ יהודה אין איר שטעט · דען דער נאמן פֿון ישראל גיט אויך
דיא צעהן שבֿטים דיא אויש איר לאנד פֿר טריבן וואָרן דורך שלמנאסר אונ׳ דיא
זיין נאך ניט ווידר אריין גיקומן: אבר וואש דער נוצרי זאגט דז דער נאמן פֿון
ישראל וייזט נור אליין אויף דיא צעהן שבֿטים · דש גיט ניט איבר אל אין · דען
אין דער פסוק גידענקט ישראל בייא יהודה גלייך ירמי׳ ל׳ (אונ׳ איך ווער
ווידר קערן דיא גיפֿענקניש פֿון מיין פֿאלק ישראל אונ׳ יהודה האט גאט גיזאגט
אונ׳ ירמי׳ כ״ג (אין זיין טעג ווערט יהודה גיהאלפֿן ווערן אונ׳ ישראל ווערט
רואן אין זיכרהייט) · אונ׳ עמוס ב׳ (אויף דרייא מיסטאטן פֿון ישראל) ·
נאך דעם ער האט גיזאגט (אויף דרייא מיסטאטן פֿון יהודה) · דען וייזט
דער נאמן פֿון ישראל אויף דיא צעהן שבֿטים גלייך וויא דער נאמן פֿון יהודה
ווערט ביזונדרליך גיזאגט פֿון יהודה אונ׳ בנימין · אבר דער נאמן פֿון ישראל
ווערט אך פֿון אלי ביידי גיזאגט פֿון דיא צעהן שבֿטים אונ׳ יהודה דען דש גאנצה
שבֿט יהודה זיין אך ישראל אבר כל ישראל זיינן ניט יהודה · אונ׳ דער גלייכן אך
איז איין אידר כהן אויך לוי אבר איין אידר לוי איז קיין כהן · דארום דר נאמן פֿון
ישראל דער אין דעם פסוק גידאכט איז דער וייזט אויף יהודה · אונ׳ דער
גלייכן אין דברי הימים ב׳ כ״ח (דען גאט האט יהודה גימאכט אונטר טעניג
פֿון וועגן אחז דער קיניג פֿון ישראל) · אונ׳ עש איז ביקענט דז אחז איז נור
איין מלך גיוועזן איבר יהודה אונ׳ דאך נענט איהם דער פסוק דער מלך פֿון
ישראל · אוך דז ער וייטר זאגט (אונ׳ זיא ווארן איהם צו מאכן שטרויכלן איהם
אונ׳ צו כל ישראל) · דש איז צו פֿר שטין פֿון דש פֿאלק יהודה וועלכי וואָרן
אונטר דיא מאכט פֿון דען מלך אחז · אונ׳ דאר מיט איז גינונג אום מיר ביוויז
קענן צו שטין:

פרק כט ירמיה ל״א

עש ווערן טעג קומן זאגט גאט דז איך ווער פֿר שניידן מיט דש הויז גיזינד
פֿון ישראל אונ׳ יהודה איין נייאן פֿר בונד: אויש דעם פסוק ביוויזן
דיא נוצרים אויף איר גלויבן דז דיא זאגן וויא דער נביא ירמי׳ האט ביצייגט דז

גאט האט גיזאגט ער ווערט אן דען פאלק ישראל איין נייאה תורה געבן · אונ
דש זאל זיין דש מן גלויבן וועלכש ישו הנוצרי האט אן זיך ערנייאט :

ענטפֿרט היר אין איז נוך ביים איין אידר ביקענט דז זיא דש ניט רעכט
האבן פֿר שטאנדן · דען דער פסוק ביליינגט ניט דז אן ווערט
אן ישראל איין נייאה תורה געבן נייארט איין נייאן פֿר בונד מיט זיא לו פֿר
שטיין · אונ דש פֿר בונד גיט דיאה תורה ניט אן · דען איר פֿינדן ביים פנחס
אין במדבר כ"ה (איך גיב איהם איין פֿרידנש פֿר בונד) · אונ אן קען דאך
ניט זאגן דז גאט זעלט אן פנחס בילובט האבן איהם איין אנדרי תורה לו געבן אנדרי
דיא תורה פֿון משה · אך פֿינדן איר אין ויקרא כ"ו (אונ איך ווער גידענקן
אן איין פֿר בונד מיט יעקב אונ אך אן איין פֿר בונד מיט יצחק אונ אך אן איין פֿר
בונד מיט אברהם ווער איך גידענקן) · אונ אן קען דאך ניט זאגן דז אן איין
אידרן פֿון דיאה אבות איז איין בזונדרי תורה גיגעבן · אונ ביים אבימלך
שטיט אין בראשית כ"א (אונ זיא פֿר שניידטן מיט אנאנדר איין פֿר בונד) ·
אונ נאך פֿיל אנדר דער גלייכן · אבר דער אין האלט פֿון דיאה פסוקים איז דז
הש"י האט בילובט אן ישראל אוק מיט זיא איין נייא פֿר בונד לו אמכן · אונ דיאה
ערנייאונג פֿון דש פֿר בונד ווערט זיין דז עש ווערט בלייבן אין דיאה איביקייט
אונ ניט פֿר שטערט ווערן גלייך וויא דש פֿר בונד איז פֿר שטערט גיווארן וואש
גאט האט פֿר שניטן מיט ישראל אז זיא אויש אצרים גיגאנגן · אונ דארום זאגט
ער ווייטר (ניט אז דש פֿר בונד וואש איך האב פֿר שניטן מיט איר עלטרן אן
דעם טאג אז איך האב זיא אן גיגריפֿן אן איר האנט אוק זיא אויש דש לאנד
אצרים לו ציהן דז זיא האבן איין פֿר בונד פֿר שטערט) · אונ דער נאך בישיידט
ער דיאה אור זאך פֿון וועשט וועגן דש פֿר בונד ווערט בלייבן אונ אין דיאה איביקייט
ניט פֿר שטערט ווערן · (דען דש איז דש פֿר בונד וואש איך ווער פֿר שניידן
מיט דש הויז גזינד פֿון ישראל נאך דיאה טעג זאגט גאט · דז איך ווער האבן
גיגעבן איין תורה אין איר אין גווייד אונ אויף איר הערץ ווער איך זיא טרייבן) ·
דארויש קענשטו זעהן דז הש"י האט ניט בילובט אן ישראל איין נייאה תורה לו
געבן · נייארט ער האט זיא פֿר שפראכן דז ער ווערט אוין איר אינוויניגשטה
גידאנקן געבן זיין געטליכה תורה וועלכה זיא האבן שון גיהאט אין דיאה לייט פֿון
ירמי' אונ ווערט זיא טרייבן אויף איר הערץ דז זיא זאל ניאר אעד פֿון זיא פֿר
געסן ווערן אונ נאך אער אנדרי זאכן גלייך וויא ווייטר אין דעם קאפיטל
בישיידליך שטיט · אונ איר האבן שון אובן ביוויזן אין פרק י"ט אונ כ' מיט קלארי
ביוויז דז דיאה געטליכה תורה דיא אויף דען בארג סיני גישריבן איז דיא איז פֿר
איביג אונ זאל בלייבן אונ קען קיין אנדרי תורה אנדר דיא זעלביגה גיגעבן ווערן ·
אונ דארום האבן איר ווייטר ניט ניטיג ראיות דרויף לו ברענגן אונ ווייט לויפֿטיג
דר פֿון לו טרייבן דען מיט דיזי קלארי ביוויז איז גינוג אום אויף דיזה פֿראג

לו

צו ענטפרן:

פרק ל הושע ב

און׳ איך ווער פר שטערן אל אירי פרייד איר פייאר טאג איר אנכהייט אול איר שבת אול אל איר יאים טובים׳ אויט דעם פסוק האבן דיא נוצרים ווס קענן אונט אין צו ברענגן דז זיא זאגן איר פינדן אין דיא נבואה פון הושע דז דיא שבתות אול חדשים אול יאים טובים ווערן אויף הערן נאך דיא צייט פון ישו׳ אלזו איז דש אוך זונשט דז איר האלט דיא שבתות אול חדשים אול יאים טובים דען גאט יתברך ביגערט זיא ניט דען ער האט זיא אילונר פיינט וויל דיא צייט פר בייא איז׳ גלייך ישעי׳ א׳ (אייער אנכיטן אול יאים טובים האב איך פיינד):

ענטפרט דאריש קענן זיא ניקט בווייזן׳ דען דער נביא זאגט אנדרשט ניקט אז ווען דיא גרושי צרות ווערן אויף ישראל קואן אין דיא צייט פון גלות׳ דען ווערט דיא גרושה פרייד וואש זיא האבן זיך פלעגן צו פרייאן אין דיא פייאר טעג אול חדשים אול שבתות אול יאים טובים פר שטערט ווערן אול דאר פון זאגט ער (אול איך ווער פר שטערן אל איר פרייד איר פייאר טאג איר אנכהייט אול איר שבת אול אל איר יאים טובים)׳ גלייך ביטיידן ווערט אין דיא פסוקים דיא ווייטר שטין׳ דאר בייא אוז אן פר שטין דז אין דיא צייט פון חורבן אז ישראל ווארן גילוואונגן פון איר פיינד האבן זיא פר געסן אן דיא רום פון שבת אול יאים טובים אול איר פרייד׳ גלייך איכה ב׳ (גאט האט גיאכבט פר געסן אין ציון יום טוב אול שבת)׳ נאך דעם ער האט גיזאגט (אול עס האט זיך גיאערט אין דיא שטאט יהודה קלאגן אול יאמרן)׳ אול ווען דיא נביאים הושע אול ישעי׳ העטן גיווייזט דז אין דיא צו קונפדה צייט ווערן דיא שבתות אול יאים טובים אויף הערן גלייך דיא נוצרים זאגן׳ ווארום האט דען דער נאך ישעי׳ אול אנדרי נביאים דיא נאך אים וואהרן אז הושע ירמי׳ יחזקאל אול נחמי׳ אן ישראל גיוואורנט מיט גרושי אול שטארקי דר אמונג דז זיא זאלן דען שבת היטן גלייך אין ישעי׳ נ״ו קלאר גישריבן שטיט אול אין אנדרי ספרים פון דיא נביאים׳ אך קענן זיא ניקט בווייזן אויז דעם פסוק (אייער אנכיטן אול יאים טובים הב איך פיינט)׳ דען דש איז ניט צו פר שטין דז הש״י האט פר שמעהט דיא חדשים אול יאים טובים אול האט זיא פיינט אול דז ער העט פר הייסן אום זיא אין דיא צו קונפדה צייט צו ניקש׳ אבן גלייך דיא נוצרים זאגן׳ נייארט וויל דיא רשעים פון דש צעליגה דור האבן זיך פלעגן צו פר זאמלן אין דיא ראשי חדשים אול יאים טובים אין בית המקדש אול האבן דיא עבודה זרה גידינט׳ דארום ווען שון זיא האבן גהיט דיא שבתות אול

חדשים אונ׳ ימים טובים וואָרן זיא ניט אן גינעם פֿר הש״י · ווייל איר גידאנקן
איז ניט גיוועזן אויף גאט דר איט צו דינן נייארט צו דיא עבודה זרה גלייך ווי
אין ישעי׳ ביטיידליך שטיט אין דיא פסוקים דיא דר פֿור אונ׳ דר נאך שטין ·
אונ׳ ווען הש״י העט פֿיינט אונ׳ פֿר שמעהט דיא חדשים אונ׳ שבתות אונ׳ ימים
טובים גלייך וויא זיא זאגן · ווארום האט דען ישעי׳ זעלבשט אך ענדר פֿון זיין
ספֿר אן גיזייגט פֿון גאטש וועגן דז זיא ווערן אין דיא צייט פֿון משיח היטן דיא
שבתות אונ׳ ימים טובים גלייך ישעי׳ ס״ו (אונ׳ עש ווערט זיין דז אלי חודש אונ׳
אלי שבת ווערן אל דיא ביטשעפֿנים קומן אויף זיך פֿר מיר צו בוקן זאגט גאט)·
אך האט זכריה הנביא אם ענדר פֿון זיין ספֿר אן גיזייגט פֿון דיא היטונג פֿון
סוכות (אונ׳ עש ווערט זיין דז איין איטר דער דא ווערט איבר בלייבן פֿון אלדי
פֿעלקר דיא דא קומן נאך ירושלים דיא ווערן אלי יאר ארויף גין אויף זיך צו בוקן
פֿר דען קיניג גאט דר היאר שאר אונ׳ צו פֿייארן דען פֿייאר טאג פֿון סוכות)·
דארויש קענשטו זעהן דז דיא חדשים אונ׳ שבתות אונ׳ ימים טובים ווערן בלייבן
אך זעלבשט אין דיא צו קונפֿטיגע צייט וועלכש איז דיא טעג פֿון משיח · אונ׳ ניט
אלייניט אונטר ישראל נייארט אך אונטר דיא פֿעלקר דיא דא ווערן איבר בלייבן
פֿון דיא מלחמה פֿון גוג ומגוג דיא זיך ווערן ביהעפֿטן צו דש הויז גיזינד פֿון יעקב ·
אונ׳ איר האבן שון גידאכט אין פרק י״ט דז ישו איט אל זיין תלמידים האבן
דען שבת גיהאלטן · אונ׳ נאך ישו אונגיפֿער פֿינף הונדרט יאר איז גיקומן דער
פֿויפס אונ׳ האט גיבאטן דז מן זאל היטן דען זונטאג אנשטאט פֿון שבת גלייך
ביטיידן איז אין לאח דור · וועלכש ניט ביפֿולן האט ישו נאך זיין תלמידים · אונ׳
דש איז קעגן דעם וואש זיא זאגן דז נאך דיא צייט פֿון ישו ווערט קיין שבת אעהר
גיהאלטן ווערן · אונ׳ איר האבן שון איט קלארי אונ׳ ווארהאפֿטיגי ראיות בווייזן
דז דיא מצוה פֿון שבת קען אויף איביגליך בטל ווערן זעלבשט נאך איר איינגה
איינונג · אונ׳ דאר איט איז גינוג אויף דש צו פֿר ענטפֿרן :

פרק לא עמוס ב

אזו האט גאט גיזאגט אויף דרייא איסטאאט פֿון ישראל הב איך זיא פֿר
געבן · אבר דש פֿירדי אבר איך זיא ניט שענקן · ווייל זיא האבן דען
גירעכטן פֿר קויפֿט פֿר זילבר · אונ׳ ווען איין ארמר האט איין פֿעלד גיהאט
צווישן איר פֿעלדר האבן זיא אים אב גיצוואונגן אום איר פֿעלדר בייא אננדר
צו שליסן · אויש דעם פסוק ברענגן איין טייל חכמים דר נוצרים ביוויז אויף איר
גלובן דז זיא זאגן וויא דער נביא עמוס האט גיפראפֿעצייאט אויש דען אונד פֿון
גאט דז ישראל ווערן דען ישו הנוצרי פֿר קויפֿן פֿר וויניג געלט דש איז פֿר
דרייסיג זילבר לינג · ווייל דא שטיט דז זיא פֿר קויפֿן דען גירעכטן פֿר זילבר אונ׳

דען נוט בידערפטיגן פון וועגן דיא בישליסונג. אך וויל דער פסוק זאגט אונ׳
אויך דש פירדי ווער איך אים ניט ווידר קערן אונ׳ ווער איאט ניט שענקן · דש
איז דז דיא פירדי זינד וועלכה איז דיא פר קויפונג. פון דען גירעכטן דיא ווערט
אין דיא איביקייט אן ישראל ניט פר געבן ווערן · אונ׳ דארום פון וועגן דיא זינד
אליינט איז דש גריכט איבר ישראל פר זיגלט אונ׳ בישלאסן גיווארן דז זיא זאלן
ליידן דש גלות וואורין זיא היינט זיין:

ענטפרט דארויט קען אן אך זעהן דז זיא ברענגן ביוויז אויף איר ריד
זונדר דען אין האלט פון דען פסוק רעכט צו פר שטין אונ׳ זונדר
וייטר צו טראכטן אויף דיא פסוקים דיא דר נאך פאלגן אונ׳ אויף דיא אנדרי
זאכן דיא נאך דר ביא פר גליכן ווערן אין דיא זעלביגה נבואה · דען דז דער
פסוק זאגט אויף דרייא זינד פון ישראל אונ׳ אויף דיא פירדי ווער איך אים ניט
ווידר קערן · דש איז צו פר שטין דז אוב שון ישראל האבן דרייא שווערי זינד
גיטאן דז זיא האבן עבודה זרה גיטריבן אונ׳ זנות גיטריבן אונ׳ בלוט פר גאסן ·
איז איר גיריכט נאך ניט בישלאסן גיווארן פר הש״י אום איר לאנד צו פר וויסטן
אונ׳ זיא צו פר טרייבן דורך דיא קיניגן פון אשור אז נור אליינט פון וועגן דען רויב·
גלייך בראשית ו׳ (דען דיא ערד איז דר פילט מיט רויב) · אונ׳ נאך פיל אנדר
וייל דער רויב איז גישעהן דורך דיא ריכטר דז זיא האבן זעלן רעכט משפט טון
אונ׳ זיא האבן דש רעכט פר קערט פון וועגן שוחד · גלייך עמוס ה׳ (זיא בילייריגן
דען צדיק זיא נעאן אונגרעכט געלט אונ׳ דיא נוט בידערפטיגן האבן זיא אין דש
טאר דר ריכטר גינייגט פון זיין רעכט) · אונ׳ דש אייניט ער דז זיא האבן פר
קויפט פר זילבר דען גירעכטן דער אין זיין ריכט גירעכט איז · גלייך שמות כ״ג
(אונ׳ ער פר קריאט דיא ריד דר גירעכטן) · אונ׳ אך זייגן זיא גירעכט אין
אנדרי זאכן · דען דיא פר דש גריכט די וואורהייט זאגן די זייגן אין איר אייניטי
זאכן גירעכט · אזו אך דיא ארמן אונ׳ נוט בידערפטיגן דיא ווערן לום אייניטן
אונדרשט ניט אז דיא וואורהייט זאגן · אונ׳ דארום זאגט ער אונ׳ דען נוט
בידורפטיגן פון וועגן (נעלים) · דש איז ווען זיא נור אן דען ריכטר טיך געבן
נייגט ער דש גריכט אונ׳ פר לוקט דען ארמן דער רעכט פערטיג אין זיין
גריכט איז · אונ׳ דער רשע דער רייך איז אונ׳ אונגירעכט דער גיבט שוחד אונ׳
גווינט דש משפט דר מיט · אך איבר זעלכי עשירים דיא רשעים וואורן אונ׳ האבן
דיא תבואות אין גיזאמלט אונ׳ האבן זיא מיט אונגרעכט אונ׳ שאלקהאפטיקייט
פר קויפט אן דיא ארמן האט דער נביא גישריאן אין עמוס ח׳ (הערט דש צו
דיא דא פר שלינגן דען נוט בידורפטיגן אונ׳ גילושטן צו פר שטערן דיא ארמן
פון לאנד · אונ׳ זאגן ווען ווערט דש יאר אום זיין חודש לענגר ווערן דז איר קענן
דש קארן טייאר פר קויפן · אונ׳ ווען ווערט שמיטה זיין וועלן איר אונזר אוצרות
מיט תבואה עפנן · אך גילושטן זיא דיא אמות צו פר קלענרן אונ׳ דש זילבר גוויכט

גרעשר צו מאכן · אונ' אונרעכט צו טון מיט שאלקהאפטיגי וואג שאלן · אונ' צו
קויפן אום זילבר דיא ארמי לייט · אונ' דיא נוט בידארפטיגן פון וועגן דיא
בישליסונג · אונ' דש שלעכטסטה קארן וועלן איר פר קויפן) · נון וייל דר פסוק
זאגט צו קויפן אום זילבר דיא ארמי · דא רעט ער פון פיל · אונ' דר נאך זאגט
ער אונ' דען נוט בידארפטיגן פון וועגן דיא בישליסונג · רעט ער פון איינס ·
אונ' ערשט האט ער גיזאגט וייל זיא האבן דען נדיק פר קויפט פר זילבר אונ'
דען נוט בידארפטיגן פון וועגן דיא בישליסונג · דאר מיט לאזט ער אונש וויסן
דז דיא ביידי פסוקים אויז פון אייניר לייא זאך פר שטאנדן ווערן · דז פון וועגן דש
אונרעכט וואש זיא טון איין גירייכט פר קויפן זיא דיא גירעכטי אונ' נוט
בידארפטיגי פר וויניג געלט · אונ' אזו אך דורך די פאלשקייט אונ' גיוואלט וואש
זיא טון אין קויפן אונ' פר קויפן דאר מיט קויפן זיא דיא ארמי אונ' נוט
בידארפטיגי אונ' דש קען אן ביוויזן וויל ער זאגט אין ביידי פסוקים אונ' דען
נוט בידארפטיגן פון וועגן דיא בישליסונג · אונ' דז ער זאגט ווען זיא זאגן ווען
ווערט פר בייא זיין (החדש) דש איז ראש חדש · גלייך שמואל א' ב' מחר חדש
אמרן ווערט ראש חדש זיין · דען אן דיא ראשי חדשים האבן ישראל גיגעסן
אונ' גיטרונקן אונ' וואורן פריליך אונ' נאך פיל מער אן דיא שבתות · דז זיא האבן
גירוט וואורן דיא קראמן גישלאסן · אונ' וואר דער גיברויך אונטר ישראל דז זיא
גינגן אין דיא טעג צו דיא נביאים אום גאטש ווארט צו הערן · גלייך מלכים ב' ד'
(וואורום גיסט דוא הייכט צו אים עס איז דאך קיין ראש חודש נאך שבת) · אונ'
דש וואר אן דיא תבואה פר קויפר איין פר הינדרונג · דז זיא קענטן איר תבואה
אין דיא טעג ניט פר קויפן · דארום האבן דיא פר קויפר גיטרויערט וייל זיא
קענטן אין דיא טעג קיין געלט לאזן דורך דרייארלייא אונרעכט אונ'
שאלקהאפטיקייט דיא זיא פלעגטן אל צייט צו טון · דש איינה איז דז זיא האבן
פר קלענרט דיא אמס ווארין זיא האבן דיא תבואה פר קויפט · דש אנדרי
איז דז זיא האבן דש געלט אנטפאנגן פון דיא ארמי דיא פון זיא גיקויפט האבן
מיט גרוסי גוויכט · אונ' דש דריטה איז דז זיא האבן דיא וואג שאל פר דארבן
אונ' שאלקהאפטיקייט מיט דיא וואג שאל גיטאן נאך דעם זיא האבן זיא פר
דארבן · אונ' מיט דער גלייכן שאלקהאפטיקייטן וואש זיא האבן אן זיא גיטאן
האבן זיא גיטראכט אום דיא ארמי אין גרוסי נוט צו ברענגן · אום זיא זעלבשט
פר איין קליינה זאך צו קויפן · אונ' דש איז וואש ער ווייטר זאגט אום צו קויפן
פר זילבר דיא ארמי אונ' דען נוט בידארפטיגן פון וועגן דיא בישליסונג · אדר
אום שיך · גלייך אך שטיט אין ויקרא כ"ה (ווען דיין ברודר ווערט פר ארמט
ווערן אונ' ווערט צו דיר פר קויפט ווערן) · אונ' דז ער ווייטר זאגט · אונ' דש
שלעכטי קארן וועלן איר פר קויפן · דש איז דיא זאך דש שלעכטסטי קארן וועלן איר
אויז פר קויפן וועלכש איז דש ארגסטי פון דיא וויין וואש אויש דיא זיב פאלט

אז אן דיא ווייל זיבט אונ' דש עשט אנדרשט קיינר אז דיא אנדרי פון וועגן איר
גרוסה גוט: דש איז דיא אייניגונג פון דיא פסוקים אונ' ניט וויא דיא נוצרים פר
שטין · אונ' דיזה גאנץ אויש ליגונג האט אך צו גישטאנדן דער צעלטר חיבר זעלבר פון
דיא נוצרים סיאון בוהני אין זיין אויש ליגן האט ער אן דיא זייט גישריבן אויף
דעם פסוק · (ע"ל זיא האבן פר קויפט דען גרעכטן פר זילבר אונ' דען נוט
ביהארפטיגן אום וועגן דיא בישלישונג) דש איז פון וועגן דען שוחד האבן זיא
קיין רעכט משפט גיטאן · נאך אבער איז אן צו מערקן דז ווען דער נביא העט
אין דעם פסוק גימיינט פון דיא פר קויפונג פון ישו הנוצרי · גלייך וויא זיא זאגן ·
זא העט ער מיט דיא זינד זעלן יהודה בישולדיגן · דען אין דיא צייט פון ישו
הנוצרי דער אין דינן צייט פון דש צווייטה בית המקדש וואר · ווארן ניט מער אין
איר לאנד אז יהודה אונ' בנימין אבר דיא צעהן שבטים דיא דער נביא נענט
מיט דען נאמן פון ישראל דיא ווארן אין דיא צייט פון דש צווייטה בית המקדש
נאך ניט ווידר גיקומן נייארט זיא ווארן אין איר פיינדן לאנד · אונ' האבן זעלבשט
דען ישו מיט איר אויגן ניט גיזעהן · אונ' וויא קענן דען אויס ישראל פר קויפט
האבן ווען דיא זיינן צעהן שבטים דז דער פסוק פון רעט · אך וואש זי ברענגן
אויש דעם פסוק (אונ' אויך דש פירדי וויל איך אים ניט ווידר קערן) · זאגן זיא
דז די פירדי זינד איז דז זיא האבן דען גירעכטן פר קויפט דש ווערט אן ישראל
קיין מאל פר געבן ווערן · דיא ענטפרט איז דז זיא האבן דש אך ניט רעכט פר
שטאנדן · דען דער פסוק האט אך אזו גיזאגט פון דיא זינד פון דמשק אונ' עזה
אונ' צור אונ' אדום אונ' פון דיא קינדר פון עמון אונ' מואב דען אוב שון זיא האבן
ישו ניט פר קויפט שטיט דאך פון זיא גישריבן אונ' אויך דש פירדי ווער איך
אים ניט ווידר קערן · אונ' וויל דאך דיא נוצרים ווערן גינענט אין דיא ספרים
דר נביאים מיט דען נאמן פון אדום גלייך איר האבן אין דען זעקשטן פרק
בוויזן · זא פאלגט אויש מיר דיר דז צו זיא זעלבשט ווערט אך קיין מאל קיין
פר געבונג זיין · אבר דז צו ישראל ווערט איין פר געבונג זיין אונ' ניט גלייך וויא
זיא זאגן · דאר פון שטיט בישיידליך אין דיא נביאים גלייך וויא דוד המלך האט
גיזאגט אין תהלים ק"ל (אונ' ער ווערט ישראל דר לייזן פון אל זייני זינד) · אונ'
ירמיה ל"ג (אונ' איך ווער זיא רייניגן פון אל איר זינד וואש זיא האבן קעגן מיר
גיזינדיגט · אונ' ווער פר געבן אל איר זינד וואש זיא האבן קעגן מיר גיזינדיגט
אונ' ווידר שפעניגט) · אונ' ירמיה נ' (אין דיא זעלביגה טעג אונ' אין דיא צייט
זאגט גאט ווערט גיזוכט ווערן דיא זינד פון ישראל אונ' זיא ווערט ניט דא זיין ·
אונ' דיא זינד פון יהודה אונ' זיא ווערט ניט גיפונדן ווערן דען איך ווער פר געבן
אן דיא איך ווער איבר לאזן) אונ' נאך פיל מער אנדרי פסוקים · אונ' דר מיט
איז דיזר פרק אך פר ענטפרט:

פרק

פרק לב עמוס ה

זיא איז גיפאלן אונ׳ ווערט ניט ווידר אויף שטין דיא יונגה פרויא ישראל׃ זיא איז פר שפרייט אויף איר ערטרייך אונ׳ עס איז קיינר דער זיא אויף ריכט׃ אויז דעם פסוק ווארפן זיא אונש פור דז דער נביא עמוס האט בישיידליך אן גיזייגט דז איר ווערט ניט ווידר אויף שטין פון דעם פאל׃ דש איז דז איר ווערט ניט ארויז קומן אויז דעם גלות׃ אלזו פר האפט איך אום זונשט אום דר פון דר לייט צו ווערן׃

ענטפרט הארויש קענן זיא אך ניקש קעגן אונש שטרייטן׃ דען דער נביא האט ניט גימיינט דז ישראל אל צייטן קיין מאל ווידר אויף גהילפט ווערן פון דעם פאל׃ דען דער נביא זעלבשט האט דר נאך אום ענד פון זיין ספר גישריבן (אונ׳ איך ווער ווידר קערן די גיפענקניש פון איין פאלק ישראל אונ׳ זיא ווערן אויף בויאן דיא פר וויסטה שטעט אונ׳ ווערן זיא בזיצן׃ אונ׳ זיא ווערן ווין גערטן פלאנצן אונ׳ איר ווין טרינקן׃ אונ׳ ווערן גערטן מאכן אונ׳ איר פרוכט עסן׃ אונ׳ איך ווער זיא פלאנצן אויף איר ערטרייך׃ אונ׳ זיא ווערן ניט מער פר שפרייט ווערן פון איר ערטרייך וואש איך הב זיא גיגעבן זאגט גאט דיין גאט)׃ אונ׳ דיא ריד פון דען נביא ווערן דאך ניט קעגן אנגדר שטרייטן׃ אבר דער רעכטר איין האלט פון דעם פסוק איז דש׃ דז נאך דעם דער נביא האט דר צילט פון דיא פיל צרות אונ׳ בייז זאכן דיא גאט האט גיבראכט אויף ישראל פון וועגן אירי זינד אום זיא צו מאכן ווידר קערן צו אים אונ׳ זיא זיינן גלייך וואול ניט ווידר גיקערט צו גאט יתברך׃ אונ׳ דרום פון האט ער גיזאגט אין עמוס ד׳ פינף מאל (אונ׳ איר זייט ניט ווידר גיקערט צו איר זאגט גאט) דארום האט ער ווייטר גיזאגט (דארום ווער איך דיר דש טון ישראל׃ אונ׳ וויל איך ווער דיר דש טון זייא בירייט פר דיין גאט ישראל)׃ דש איז דארום טו איך דיר אל דיא בייז זאכן ישראל׃ אונ׳ וויל איך דיר דש אלש טוא׃ אזו דיך בירייט ארויש צו גין קעגן דיין גאט מיט תשובה אונ׳ גוטי ווערקן דען ווערט ער דיר גוטש טון אונ׳ ווערט דיר דש בייז פר ענדרן צו גוטן דען ער איז דיין גאט אונ׳ גיבט אכטונג אויף דיר צו ביזן אונ׳ צו גוטן נאך דעם דיין ווערקן זיין׃ אונ׳ דר נאך זאגט ער (דען ער איז דער בישעפר פון דיא בערג אונ׳ בישאפט דען ווינד אונ׳ זאגט דען מענשן וואש ער האט גירעט׃ ער מאכט דען מארגן שטערן אונ׳ דיא פינשטרניש׃ אונ׳ ער טרעט אויף דיא היך פון דיא ערד׃ גאט דר היאור שארן איז זיין נאמן)׃ דש איז דז דיין גאט איז דער בישעפר פון דיא וועלט אונ׳ טוט מיט זיין בישעפניש נאך זיין ווילן׃ אונ׳ ער גידענקט דארום דיא בערג וויל זיא זיינן שטארק אונ׳ בישטענדיג אונ׳ מן קען זיא פון ווייטן זעהן׃ אונ׳ ער גידענקט דען ווינד וויל ער איז אך איין שטארקי זאך אונטר דיא בישעפניש

אונ' ווערט ניט גיזעהן אונ' אנטלויפט אוף פאלן דיא העכשטי בערג וועלכי זיין דיא
היך פֿון דיא ערד · אונ' אז ווען גאט יתברך זעלט אויף זיא טרעטן · וויל ער
אנטלויפט זיא אויז פֿאלן דורך דען ווינד דער דא גיט אויבן אין דיא ערד אין דיא
ווייט פֿון שטארק · אך זאגט גאט יתברך צו דען מענשן וואז ער רעדט · דש
איז זיין המכרז אונ' מערקן לאזט ער איך זאגן דורך זיין נביאים · אז אך דער
אמרגן שטערן דער ליכטיג איז · ווען ער וויל מאכט ער איין פינשטר · אונ' אז
ווערט ער אך מיט אייך טון נאך זיין ווילן · אז איר ווערט ביז טון ווערט ער ביז
איבר אייך שיקן · אונ' אז איר ווערט גוטש טון ווערט ער אייך אך גוטש טון ·
דען ער זעהט אייך אונ' ווייש אייער ווערקן דרום ווערט זיין נאמן גיזעגנט
גאט הער גאט דה היר · שמרן וויל ער איז איין ריכטר איבר דיא איברשטי
אונ' אונטרשטי היזור טירן אונ' טוט איט זיא נאך זיין ווילן · דרום איז דש גוט
פֿר דיך ישראל דז דוא זאלשט דיך פֿר איין בירייט אמכן איט תשובה אונ' גוטי
מעשים אונ' דען ווערט ער דיר גוטש טון · אונ' דז ער הוט דיר ביז אילוגר איבל
גיטאן · דש הוט ער גיטאן פֿון וועגן דיין בייזי ווערקן · אונ' דר נאך זאגט ער
(הערט צו דיא זאך דז איך היב אויף פֿון אייערט וועגן איין קלאג ליד) · דש
איז ווען איר וועלט ניט ווידר צו איר קערן · זא הערט דש קלאג ליד וואש איך דר
היב איבר אייך) · זיא איז גיפאלן אונ' ווערט ניט אער אויף שטין די יונגה פֿרויא
ישראל · זיא איז פֿר שפרייט אויף איר ערטרייך אונ' איז קיינר דער זיא אויף
ריכט) · דש איז זיא ווערט ניט ווידר פֿון איך זעלבשט אויף שטין אויף איין
נאטויערליכה ווייז אונ' ווייא דער גיברויך איז אין דיא וועלט אנדר תשובה אונ'
גאט צו פֿארשן אונ' אנדר כו' · ביז נאך דעם זיא ווערט ווידר קערן צו הש"י
דען ווערט זיא ווידר אויף בישטאנדר האבן אונ' דז ער זאגט זיא איז פֿר שפרייט
אויף איר ערטרייך אונ' עס איז קיינר דער זיא אויף ריכט · דש איז דז זעלבשט
וויל זיא וואר נאך אויף איר ערטרייך וואר זיא פֿר שפרייט אין דש לאנד אונ' גינג
גיפֿאנגן אין איר פֿיינדן האנט · וויל איר אלהים אונ' הערן האבן זיא ניט דר צו
גיברוכט דז זיא זאלן תשובה טון דז זיא זאלן ווידר קערן אויף גירעכט ווערן · אונ'
דר נאך האט ער בישיידן דען שטארקן פֿאל אונ' זאגט (הכען) אזו האט גאט דער
הער גיזאגט אין די שטאט וואו טויזנט אמן זיין וועקן נור הונדרט איבר בלייבן
אונ' וואו הונדרט זיין ווערן צעהן איבר בלייבן פֿון דש הויז גיזינד פֿון ישראל) ·
דש איז דיא שטאט אויז וועלכי טויזנט אמן זיין גיגאנגן צום קריג ווערט
הונדרט דריכן בלייבן · דען עש ווערט ניש אער אז דש צעהנטי טייל דריכן
בלייבן דען דיא ווערן אלי פֿר גין אין הונגר אונ' שווערד אונ' דבר: אונ' די איברינגה
ווערן פֿר טריבן ווערן אויש איר לאנד · אונ' נאך דעם ער האט אן גילייגט דיא
ווייט דיא נידריקייט פֿון דען פֿאל ווערט גירייכן · האט ער באלד דר נאך אן
גילייגט אונ' פֿר צייכנט וואו דורך דש הויז גזינד פֿון ישראל ווערן ווידר אויף

שטין פֿון דען פֿאל׳ · אונ׳ זאגט ווייטר (דען אזו האט גאט גיזאגט צו דש הויז
גיזינד פֿון ישראל פֿארשט איך אונ׳ לעבט) · אונ׳ דיא פֿארשונג צו גאט איז דיא
תשובה אונ׳ מעשים טובים · גלייך איר פֿינדן אין ישעי׳ נ״ה דז נאך דעם ער
האט גיזאגט (פֿארשט גאט וויל ער לאזט זיך פֿינדן) · האט ער ווייטר בישרייבן
וואט דיא פֿארשונג איז · אונ׳ זאגט (דער רשע זאל זיין וועג פֿר לאזן אונ׳ דער
אונגירעכֿטר מאן זיין גידאנקן אונ׳ זאל ווידר קערן צו גאט דען ווערט ער זיך
איבר אים דר בארמן) · דאהויט קענטשו זעהן דז דער נביא עמוס ע״ה האט
קלאר אן גיוויזן דז דש הויז גיזינד פֿון ישראל ווערט ניט אויף גיריכֿט ווערן פֿון דעם
פֿאל דורך אין נס נייארט דורך תשובה אונ׳ דז זיא ווערן אין בישטאנד האבן
אונ׳ לעבן בלייבן · גלייך וויא ער האט לאזן ווישן אם ענד פֿון זיין ספֿר גלייך איר
האבן בישייהן · אונ׳ דער גלייכֿן פֿינדן איר אך וויא דיא פֿרויא פֿון תקוע האט
גירעט צו דוד המלך ע״ה אין שמואל ב׳ י״ד (דען איר אונז דאך שטערבן אונ׳
אז דיא וואסר דיא אויף דיא ערד ריקן דיא ניט אין גיזאמלט ווערן) · דש איז צו
פֿר שטין דען איר אונז דאך אלי שטערבן אונ׳ גלייך אז דיא וואסר דיא דא ריקן
נאך דעם אן האט זיא אויף דיא ערד גיגאסן אויף אין קרום אורט דיא ניט קענן
אין גיזאמלט ווערן · אזו ווערן אך דיא זילן דר מענשן ניט ווידר אין גוף גיטאן
ווערן אויף אין נאטוירליכֿה וויז נייארט דורך אין נס אונ׳ וואונדרליך ווערק אז
דיא טוטן ווערן לעבנדיג ווערן · אזו אך וואט דער זינגר דוד המלך האט גיזאגט
אין תהלים ע״ח (אונ׳ ער האט גידאכֿט דז זיא זיינן פֿלייש · דער אוטם גיט
אוועק אונ׳ ווערט ניט ווידר קומן) · דש איז דז דיא זיל ווערט ניט ווידר קומן
אין דש פֿלייש אויף אין נאטוירליכֿה וויז · דען דיא טבֿע ברענגט דש ניט איט
דז דיא זיל זאל ווידר קומן אין דען גוף נאך דעם זיא איז פֿון אים ארויש גיגאנגן ·
נייארט הש״י קען זיא ווידר ברענגן אין דען גוף אז ער ווערט וועלן דורך איין נס
אונ׳ וואונדר · אונ׳ דש וואונדר ווערט גישעהן גלייך וויא דיא אנדרי וואונדר דיא
גישעהן זיין דורך פֿר ענדרונג דר נאטוער דורך דיא נביאים ע״ה · אונ׳ אן קען
דאך גוויט ניט זאגן דז דוד המלך ע״ה אונ׳ דיא פֿרויא פֿון תקוע זעלטן ח״ו ניט
גיגלויבט האבן דז דיא טוטן ווערן לעבנדיג ווערן · דען וואט אן גיט דז דיא טוטן
ווערן לעבנדיג ווערן וועלכֿש גישעהן ווערט דורך נס אונ׳ וואונדר · דאר פֿון שטיט
גישריבן אין דברים ל״ב (איך ווער אמכֿן שטערבן אונ׳ ווער ווידר לעבנדיג
אמכֿן) · אונ׳ נום אנדרן אמל שטיט אין דיא נביאים אין ישעי׳ כ״ו (דיין טוטי
ווערן לעבן איין טוטי לייבר ווערן אויף שטין) · אונ׳ נום דריטן אמל שטיט אין
כתובים אין דניאל י״ב (אונ׳ פֿיל פֿון דיא דא שלאפֿן אין דיא ערטרייך דר
ערדן ווערן אויף וואכֿן) · אונ׳ דהרום האט דיא טריפֿט פֿר גלייכֿן דיא פֿר
זאמלונג דר גיפֿאנגני צו דיא אויף שטיאונג דר טוטן · גלייך יחזקאל ל״ז (דהרום
פרופֿעצייא אונ׳ זאג צו זיא אזו האט גאט דער הער גיזאגט איך ווער אייער

גרובן עפֿינן אונ׳ ווער אייך דרויף ברענגן מיט אייער גרובן איין פֿאלק · אונ׳ ווער אייך ברענגן אין דש לאנד פֿון ישראל) · גלייך פֿון דיא זאך וואול בישיידן איז אין דעם קאפיטל · אונ׳ פֿון וועגן דיא ניסים אונ׳ וואונדר דיא אין דיא צייט פֿון משיח ווערן גישעהן גלייך אז דיא פֿר זאמלונג דר פֿר טריבני אונ׳ דיא אויף שטיאונג דר טוטן · אונ׳ דער שלאק פֿון גוג ומגוג · אונ׳ נאך אנדרי נסים אונ׳ וואונדר דיא איר פֿר צעלט האבן אין פרקו׳ · דארום ווערט דש ענד פֿון דיא גאולה גינענט דש ענד דר וואונדר · גלייך דניאל י״ב (וויא לאנג ווערט דש וואונדרליכה ענד גיוועהרן) · אונ׳ דאר פֿון האט הש״י בילובט דורך זיין נביאים אין מיכה ז׳ (גלייך אז אין די טעג דז דוא ביסט אויז דש לאנד מצרים גיגאנגן אזו וויל איך אים לאזן וואונדר זעהן) · אונ׳ וויא ווייטר שטיט (דיא פֿעלקר ווערן זעהן אונ׳ פֿר שעמט ווערן פֿון אל איר שטארקייט · זיא ווערן דיא האנט אויף איר מויל ליגן · איר אורן ווערן פֿר טויבט ווערן · זיא ווערן ערד לעקן אז איין שלאנג גלייך אז דיא דא קריכן אויף דיא ערד ווערן זיא דר שרעקן פֿון אירי בישליסונג פֿר גאט אונזר גוט ווערן זיא דר שרעקן אונ׳ פֿר דיר פֿערכטן) · מיט דיא איבריגי פסוקים ביז אום ענד פֿון דען ספר לאזט ערווייזן דז דיזי פֿר זיכרונגן זיין נאך ניט בפֿעסטיגט גיוואורן אונ׳ דיא ווערן ערשט גישעהן אין דיא צייט פֿון משיח · גלייך איר האבן אין פרקו׳ פֿר קלארט · אונ׳ דאר מיט איז דיזה קעגן שטרייטונג ביז אום גאנץ פֿר ענטפֿרט:

פרק לג מיכה ה

א״ג דוא בית לחם דש דא הייסט אפרת דוא העטסט זאלן דער גרינגשטר זיין אונטר דיא העררן פֿון יהודה פֿון דיר ווערט איינר פֿר איר אויס גין דער דא וועט גיוועלטיגן איבר ישראל אונ׳ זיין אויס גאנג איז פֿון פֿור אלז אזו לאנג אז דיא וועלט שטיט · מיט דעם פסוק ברענגן דיא נוצרים בווייז אויף איר גלויבן אונ׳ זאגן וויא דער נביא האט קלאר אן גיצייגט דז משיח ווערט גיבארן ווערן אין בית לחם · אונ׳ דיזה בילובונג איז שון גישעהן אן אונזר משיח אן ישו הנוצרי · דער דארטן וואר גיבארן · אבר איר יהודים קענט דיזן פסוק ניט אויז ליגן אויף דעם משיח דער אונטר אייך פֿר האפֿט ווערט וויל דיא שטאט בית לחם איז שון פֿר וויסט זא איז דש ניט מיגליך דז משיח זאלט דארטן גיבארן ווערן:

ענטפֿרט דארויף קענן זיא ניקס בווייזן אויז דיזן פסוק · דש איינה איז וויל זיא האבן קיין קלאר בווייז אויז דיא נביאים דז ישו הנוצרי איז משיח גיוועזן · אבר איר האבן פֿיל קלארי בווייז אויז דיא נביאים ע״ה אונ׳ אויז דיא שרייבר פֿון איר אונגליון דז ישו הנוצרי איז קיין משיח

גלייך

גלייך איר האבן אין דען ערשטן פרק פֿון דיזן ספר בישיידן · אונ׳ דארויש
פֿאלגט ניט דז ער איז דארום משיח געוועזן וויל ער וואר געבארן אין בית
לחם · דען עס וואָרן אזו פֿיל הונדרטן אונ׳ טויזנטן געבארן אין בית לחם אונ׳ זיא
קענן דאך ניט אלי איט אנדר אייטל משיחים געוועזן זיין · זא קען אך ישו אזו
געוועזן זיין אז איין אנדרר פֿון זיא · אונ׳ דש אנדרי איז דז עס ניט קען אזו זיין אז
ווי אז זיא זאגן · דען דער פסוק זאגט (פֿון דיר ווערט איינר פֿר איר אויש גין
אום אין געוועלטיגר צו זיין איבר ישראל) · אונ׳ ישו הנוצרי האט גאר ניט
געהערשט איבר ישראל אבר זיא האבן איבר אים געהערשט דען זיא האבן
אים גימורטיילט צום טוט גלייך אז איין גיאיינר אמן רוצח דש פֿאלק · אונ׳ דש
דריטה איז דז אויש דעם פסוק איז ניט צו פֿר שטין דז משיח זעלבשט ווערט
געבארן ווערן אין בית לחם · דען ער זאגט (אונ׳ זיין אויש גאנג איז פֿון פֿור
אמאלט אזו לאנג אז דיא וועלט שטיט) · אבר דר רעכטר אין האלט פֿון דעם
פסוק איז דז ער רעט קעגן דיא שטאט בית לחם ווען שון דוא בישט צו גרינג
אום גירעכנט צו ווערן אונטר דיא שטעט פֿון דיא הערן פֿון יהודה · ווערט
גלייך וואל פֿון דיר איינר פֿר איר אויש גין דער דא ווערט הערשן איבר ישראל
אונ׳ דש ווערט זיין דער מלך המשיח דער דא ווערט אויש גין פֿון דען זאמן פֿון
דוד המלך ע״ה דער דא איז געוועזן פֿון בית לחם יהודה · גלייך שמואל א׳ י״ז
(איין זון פֿון דעם אמן פֿון אפֿרת פֿון בית לחם יהודה) · אונ׳ דארום זאגט ער
אונ׳ זיין אויש גאנג איז פֿון פֿור אמאל פֿון דיא טעג פֿון דיא וועלט · דען אין די לייט
פֿון משיח ווערן זיא זאגן דז פֿון פֿאר אמאל אונ׳ פֿור איין לאנגה לייט איז משיח
אויש גיגאנגן פֿון בית לחם אונ׳ דש איז דוד המלך ע״ה דער פֿור איין לאנגה
לייט וואר געבארן אין בית לחם · דען עס איז איין לאנגה לייט צווישן דוד אונ׳
משיח · אך קען אן פֿר שטין אויש דיא פסוקים דיא צו פֿור אונ׳ דר נאך שטין דז
ער האט גיפראפֿעצייאט פֿון זעלכי זאכן דיא לאנג דר נאך ווערן גישעהן · דען
דרפֿור שטיט (אונ׳ אילונדר ווערן אך פֿיל פֿעלקר צו דיר פֿר זאמלן) איט דיא
אנדרי פסוקים דיא דרויף פֿאלגן וועלכי וויזן אויף דיא קוואשט פֿון גוג ומגוג אונ׳
פֿיל פֿעלקר דיא איט אים ווערן זיין וועלכש ווערט גישעהן אין דיא לייט אז כל
ישראל ווערן פֿר זאמלט ווערן אויף איר ערטרייך אונ׳ ווייא דיא פֿעלקר ווערן פֿאלן
אויף דיא בערג פֿון ישראל גלייך ווייא בישרייבט ווערט אין יחזקאל ל״ח אונ׳ ל״ט
אונ׳ זכריה י״ד · אונ׳ אן קען ניקש פֿרעגן אויף דש ווארט (ועתה) אילונדר
וועלכש ביטייט אויף איין לייט דיא באלד ווערט זיין · דען איר פֿינדן דש ווארט
(עתה) אין פֿיל ערטר אין דיא נביאים דז עס ווערט אך גיזאגט פֿון איין
לייט דיא לאנג דר נאך ווערט זיין · גלייך ישעי׳ מ״ג (איך ווער אויין נייאה זאך
טון (עתה) אילונדר ווערט זיא אויש שפראצן) · דש איז דז זיא אוגן פֿר זיכרט
זיין אונדיזה פֿר הייסונג דז ווען שון זיא ווערט ערשט אין איין לאנגה לייט

גישעהן איז זיא דאך אזו גוויס אז ווען איר זעלט זיא איצונדר מיט אייער אויגן זעהן · אזו אך אין ישעי' מ"ט (דען עש ווערט דיר איצונדר צו ענג זיין פון צו זיצן אונ' דייני פר דערבר ווערן דר ווייטרט ווערן) · אונ' יחזקאל ל"ט (איצונדר ווער איך ווידר קערן דיא געפענקניש פון יעקב אונ' ווער איך דר בארמן איבר דיא גאנצה הויז גזינד פון ישראל) · אונ' יחזקאל מ"ג (איצונדר ווערן זיא איר אום שטעטיקייט אונ' דיא טוטי לייבר פון אירי קיניגן פון איר דר ווייטרן) · אונ' מיכה ה' (דען איצונדר ווערט ער זיך גרישן ביז אן דיא ענד דר ערדן) · דש זאגט ער פון דיא טעג פון משיח · אונ' מיכה ד' (איצונדר אזגשטו מיט איין שאר איבר אונש קואן דוא טאכטר דיא פיל שארן בייא זיך האט אום דארטן איבר אונש צו בילעגרן) דש ווערט גיזאגט פון די מלחמה פון גוג ומגוג דז ער ווערט איין בילעגרונג מאכן איבר ירושלים מיט אל זיין שארן אונ' הימר לעגר · אונ' דז ער ווייטר זאגט (מיט דיא רוט שלאגן זיא דען ריכטר פון ישראל אויף דיא קין באקן) · דש איז וואש גיזאגט ווערט אין זכריה י"ד (אונ' דיא העלפט פון דיא שטאט ווערט אויש גין אין דיא געפענקניש) · דען דש זעלביגט מאל ווערן פר לארן אונ' בירובט ווערן דיא ריכטר אונ' דיא גרעשטן אונטר ישראל ביז זיא ווערן זיא שלאגן מיט דיא רוט אויף דיא קין באק אויף איין פר אכטליכה וויז · אונ' דש אלש ווערט געשעהן אום זיא צו לייטרן אין דש פייאר דר פר דריסיקייט גלייך זכריה י"ג (אונ' איך ווער דש דריטה טייל ברענגן אין פייאר אונ' ווער זיא לייטרן אז וויא אן לייטרט דש זילבר אונ' ווער זיא פריבן אז וויא אן פריבט דש גאלד) · אונ' מיכה ה' (דארום ווערט ער זיא געבן אין איר פיינדן הענד ביז צו דער צייט דז איין גווינרן ווערט גווינן) · דש איז צו פר שטין דז פור דיא לייט פון דיא הילף ווערט הש"י געבן דז ישראל ווערט אין איין גרושה צרה זיין דיא דא ווערט גלייך זיין אז דיא וויא טאג פון איין גווינרין דז דיא טריסטונג ווערט דר נאך וואול אונ' אן גינעם זיין · גלייך ירמי' ל' (אונ' עש איז איין צייט פון לייד פר יעקב אונ' ער ווערט דר פון גיהאלפן ווערן) · אונ' דניאל י"ב (אונ' עש ווערט זיין איין צייט פון לייד וועלכש ניט געשעהן איז פון דיא צייט דז איין פאלק איז גיוועזן ביז צו דער צייט אונ' אין דיא זעלביגה צייט ווערט דיין פאלק אנטרונן ווערן) · אונ' דז ער זאגט אין מיכה ה' (אונ' זיין איבריגי ברידר ווערן ווידר קערן צו דיא קינדר פון ישראל) · דש איז דז דיא איבריגי ברידר פון משיח וועלכי זיינן דיא קינדר פון יהודה אונ' בנימין דיא דא ווערן איבר בלייבן פון דיא צרות אונ' גזרות פון דעם גלות דיא ווערן צו גלייך ווידר קואן אין איר לאנדר מיט דיא קינדר פון ישראל וועלכי זיינן דיא צעהן שבטים · אונ' דז אין דעם פסוק שטיט (על) איז אזו פיל אז ווען עש זעלט שטין (עם) מיט · גלייך שמות ל"ה (אונ' זיא קאמן דיא מאנן (על) מיט דיא ווייבר) · אונ' דאר פון ווערט גיזאגט אין הושע ב' (אונ' זיא ווערן פר זאמלט ווערן דיא קינדר פון יהודה אונ' ישראל מיט

אננדר

אנדר אונ' ווערן איין הייבט אן איבר זיך שטעלן אונ' ווערן ארויז גין אויז דש
לאנד) אונ' דז ער זאגט אין מיכה ה' (אונ' ער ווערט אויף שטין אונ' ווערט זיא
שפייזן דורך דיא שטארקייט פון גאט) דש איז דז דער אלך המשיח ווערט אויף
שטין אונ' ווערט ישראל שפייזן דורך דיא שטארקייט פון גאט · אונ' ווייטר זאגט
ער (וישבו) דש איז זיא ווערן אין זיין זיכרהייט אין זיצן גלייך מיכה ד'
(אונ' זיא ווערן זיצן איין איטליכר אונטר זיין ווין שטאק אונ' אונטר זיין פייגן בוים
אונ' קיינר ווערט זיא דר שרעקן) · אונ' דיא אור זאך דר פון איז ווייל דער נאמן
פון משיח ווערט גיגריסט זיין ביז אן עק דר ערדן · אונ' ווייטר זאגט ער (אונ'
דש ווערט דער רעכטר פריד זיין דז ווען שון אשור זאלט קומן אין אונזר לאנד)
דער פריד גיט אויף משיח דען ער ווערט דיא אור זאך דש פרידש זיין · גלייך
פון אים גיפראפעצייט איז אין זכריה ט' (אונ' ער ווערט פריד רידן צו דיא
פעלקר) · אונ' דז ער זאגט ווען אשור זאלט קומן אין אונזר לאנד · דש איז אין
שטאט דיא פארכט דז איר אונש איצונר פערכטן פר אשור דער דא האט
פלעגן צו קומן אין אונזר לאנד · ווערן איר פריד האבן דז איר ווערן ווייטר ניט
אזו פר קיין פיינד פערכטן · ווייטר שטיט אונ' איר ווערן אויף ריכטן (עליו)
דש איז טייטש בייא אים · גלייך במדבר ב' (ועליו) אונ' בייא אים וואר דש
גישלעכט פון מנשה) · דש איז צו פר שטין איר ווערן אויף ריכטן בייא משיח
זיבן הערטן אונ' אכט הערן דר מענשן · אונ' דיא הערטן אונ' הערן זיין דיא
הערן פון דען אלך המשיח דיא ווערן ישראל ווירן אין זיין גלות · אונ' הערן
ווערן איבר זיא גישטעלט זיין · אונ' דז ער זאגט זיבן אונ' אכט דש איז קיין
גוויסה צאל נייארט דש ביטייט פיל · גלייך קהלת י"א (גיב איין טייל צו זיבן
אונ' אך צו אכט) · אונ' ער אייכט דז עש ווערן פיל הערטן אונ' הערן זיין ·
אונ' ער רעט נור טאפלט הערטן אונ' הערן דען דיא הערטן זיינן דיא הערן ·
ווייטר זאגט ער (אונ' זיא ווערן צו ברעכן דש לאנד אשור מיט דען שווערד) דש
איז דז די הערטן ווערן דש לאנד אשור צו ברעכן מיט דען שווערד · אונ' דש ווארט
(ורעו) איז טייטש אונ' זיא ווערן צו ברעכן · גלייך ירמי' י"א (ורעו) אונ' זיא ווערן צו
ברעכן זיין צווייגן) · אונ' ירמי' ב' (ירעוך) זיא ווערן דיר צו ברעכן דען ווירבל) · ווייטר
שטיט (אונ' דש לאנד פון נמרוד) דש איז בבל · גלייך בראשית י' (אונ' דש ערשטי
פון זיין קיניגרייך וואר בבל) · ווייטר שטיט (בפתחיה) איז טייטש מיט איר
שווערדר · גלייך תהלים נ"ה (והמה פתחות) אונ' זיא זיינן שווערדר · דז מיט
דש שטרייט גיפעכט פון דש לאנד ווערט אן זיא דר שלאגן (אונ' ער ווערט אונש
בישערמן פון אשור אז ער ווערט קומן אין אונזר לאנד) דש איז דער אלך המשיח
ווערט אונש בישערמן דורך זיין פר וויסטן דש לאנד פון אשור אונ' בבל דורך זיין
הערן אונ' פירשטן דז זיין פיינד ווערט ארויש גין אויש דש צעלביגה לאנד אונ'
זאלט קומן אין אונזר לאנד אונ' טרעטן אין אונזר פאלישן · אונ' דש ווארט (כי)

וואש, אין דעם פסוק שטיט דש קואט אן שטאט פון איין ש אז ווען עס זעלט
שטין (שיבא) · גלייך שופטים ח׳ (כי נתן) דז איר זאלן געבן אן דיין פאלק
ברוט) דש איז אז ווען עס זעלט שטין (שנתן) · אונ׳ ער גידענקט אשור
אונ׳ בבל · וויל זיא האבן אן ישראל פר וויסט · אונ׳ דיזי הערטן אונ׳ הערן
וועקן זיא פר וויסטן · ווייטר זאגט ער (אונ׳ עס ווערט זיין דיא איבר בלייבונג
פון יעקב) דיא דא ווערן איבר בלייבן נאך דעם זיא ווערן גילייטרט זיין דורך
דש פייאר פון עלענדיקייט (צווישן פיל פעלקר) דיא זיך איט גוג ומגוג ווערן
איין זאמלן צו שטרייטן קעגן ירושלים (אז איין טויא פון גאט) דש איז דז צו דער
צייט ווערט דיא היילונג פון ישראל דורך קיין מענש גישעהן נייארט פון גאט ·
גלייך וויא דער טויא אונ׳ שפרייא רעגן איבר ווערכן קיין מענש דיא מאכט האט
אום זיא צו מאכן פון הימל קומן נייארט גאט אליינט · אונ׳ דז ער זאגט (גלייך
אז איין ליב אונטר דיא פיך פון וואלד) · דש איז צו פר שטין דז ישראל ווערן
זיך שטארקן איבר דיא פעלקר דיא דא ווערן ירושלים בילעגרן · אונ׳ ווערן זיא
דר שלאגן אונ׳ פר טילגן גלייך וויא דער ליב דיא מאכט האט איבר דיא פיך אין
וואלד אום זיא צו טרעטן אונ׳ צו רייסן אונ׳ קיינר קען עס פון אים ביטערען ·
ווייטר זאגט ער קעגן דש פאלק ישראל (דא ווערשט דיין האנט אויף היבן איבר
דיין ליידיגר אונ׳ אל דיין פיינד ווערן פר שניטן ווערן) · אונ׳ דר נאך שטיט
(אונ׳ עס ווערט זיין אן דעם זעלביגן טאג זאגט גאט ווער איך פר שניידן דיא
פערד פון צווישן דיר אונ׳ ווער אמכן פר לירן דיין רייט וועגן · אונ׳ איך ווער
פר שניידן דיא שטעט פון דיין לאנד אונ׳ ווער צו פירן אל דיין פעסטי שטעט) ·
דש איז דז צו דער צייט ווערט דש פאלק ישראל אין אזו איין הוכה מעלה זיין בייא
דז אל איהרי פיינד ווערן פר זיא פר שניטן ווערן · אונ׳ דרום ווערן זיא קיין
פערד נאך רייט וועגן אער בידארפן אום אין דיא מלחמה צו גין · אונ׳ ווערן
אך קיין פעסטי שטעט ניטיג האבן אום זיך דריכן איין צו שליסן פר דעם פיינד
דען זיא ווערן זיך פר קיינם פערכטן · אונ׳ דאר פון שטיט אין זכרי׳ ב׳ (ירושלים
ווערט אופן בייוואונט ווערן פון וועגן פיל מענשן) · דארויש קענטשטו זעהן דז
אל דיזי פר הייסונגן זיינן גיזאגט פון דיא טעג פון דען וואהרהאפטיגן משיח
וועלכן גאט ווערט אויף ריכטן אין דיא לעצט דר טעג דז אין זיין צייט ווערן כל
ישראל אויש איר גיפענקניש פר זאמלט ווערן אין דש הייליגה לאנד · אונ׳ ה
צו דער צייט ווערט גוג ומגוג קומן אויף דש לאנד פון ישראל אונ׳ ווערט דארטן
פאלן אונ׳ דער נאך ווערט פריד זיין אין דיא וועלט אונ׳ זיא ווערן בלייבן זיצן איט
רוא אונ׳ קיינר ווערט זיא דר שרעקן · אונ׳ דש איז ביקענט דז ניט איינה פון
דיזי פר הייסונגן זיינן גישעהן נאך גיהערט גיווארן אין דיא צייט פון ישו הנוצרי ·
דען ער איט זייני תלמידים אונ׳ שלוחים אונ׳ אלי דיא זיך צו אים האבן ביהעפט
אונ׳ דיא נאך זיין צייט ווארן גינענט דיא האבן אל איר צייט דורך גיבראכט אין

דר טרעקניש ביז זיא וואָרן פֿר גאנגן דורך וואונדר בערליכי טוט גלייך ביקענט
איז ביים דיזן אירי ביכֿר פֿר שטין · אונ׳ וואש זיא נאך אער פֿר ביווייז ברענגן
וויל גישריבן שטיט (אונ׳ זיין אויש גאנג איז פֿון פֿאר אאלט פֿון דיזן טעג דר
וועלט) · דארויש זאגן זיא דז היר איט ווייזט דער פסוק דז דער משיח וועלכֿר
אין דעם פסוק פֿר הייסן איז דש איז גאט זעלבשט וועלכֿר פֿון פֿאר אאלט פֿון
דיא טעג דר וועלט איז אהער גיקומן · אוז אן ענטפֿערן דז אן קען ביטייטליך זעהן
דז זיא זיך דארין אך טועה זיין · דען גאט יתברך האט קיין אן פֿאנג נאך ביגין
אונ׳ קיין ענד נאך לעצט · אונ׳ ווייל קען אן דען פֿון אים זאגן דז ער איז אהער
גיקומן פֿון פֿאר אאלט · אונ׳ דער אויש גאנג וואו ער איז אהער גיקומן דש
אידער אן פֿאנג אונ׳ גאט יתברך איז פֿון אייביג זונדר בגין אודר אן פֿאנג ·
דאר ביים האבן איר שון ביוויזן אויש דיא שרייבר פֿון אן גלוין אונ׳ אויש דיא ריד
פֿון ישו זעלבשט אין דש לעהנטי קאפיטל פֿון דיזן ספֿר דז ישו הנוצרי וואר קיין
גאט · זא פֿאלגט דז וואש זיא גלויבן דש קואט ניט איבר איין איט דיא ריד פֿון
ישו אונ׳ איט דיא ריד פֿון דיא שרייבר פֿון איר אן גלוין גלייך איר האבן
האַרטן ביטייטן אונ׳ גלייך נאך ווייטר ווערט ביטייטן ווערן דורך אונזר ביווייז
דיא איר ווערן ברענגן אויף דיא זאכֿן דיא אין אן גלוין שטין איין אידרש אויף זיין
אורט · אונ׳ נאך דעם דז גאט האט דיר דש אלט ביקענט גיאאכֿט · ווערשטו
זעהן אונ׳ פֿר שטין דז זיא אויש דיזן פסוק ניקש קענן ביווייזן דז ישו וואר איין
משיח אונ׳ איין גאט גלייך ווין זיא האבן פֿר שטאנדן:

פרק לד חגי ב

עש ווערט גרעשטר זיין דער כבוד פֿון דיזש לעצטה הויז אז פֿון דש ערשטה
זאגט גאט דר הער שארן · אונ׳ אן דיזן אורט ווער איך פֿריד געבן זאגט
גאט דר הער שארן · אויף דעם פסוק פֿרעגן דיא נוצרים ווארין איז דער כבוד
פֿון דש לעצטה בית המקדש גרעשטר גיוועזן אז פֿון דש ערשטי · נאך דעם
אאל דז אין דיא צייט פֿון דש ערשטי בית המקדש זייט איר פֿרייא גיוועזן אונ׳
אין דיא צייט פֿון דש לעצטה זייט איר קנעכֿט גיוועזן אונטר דיא אאכֿט פֿון
דיא פרסיים אונ׳ דר נאך אונטר דיא יונים אונ׳ דר נאך אונטר דיא גיוואלט פֿון
דיא רואיים ביז דש בית המקדש איז דורך זיא פֿר וויסט גיווארן · אלזא וואורין
וואר דען דער כבוד פֿון דש לעצטה הויז אזו גרוש אכֿרשט ניט אז ווייל אין דיא
צייט פֿון דש לעצטה בית המקדש וואר ישו הנוצרי גיבארן אונ׳ דארין וואר דער
כבוד פֿון דש לעצטה הויז גרעשטר אז פֿון דש ערשטה:

ענטפֿרט דש ווארט (כבוד) ווערט אין דיא נבואה פֿון צווייארלייא זאכֿן
גיזאגט · דש איינה איז וואש זיך דיא אענשן אין בילדן אונ׳ איינן

דז עש איז איין כבוד וועלכש דער רעכטר כבוד ניט איז׃ גלייך אז עשירות
אונ׳ געלט · גלייך בראשית ל״א (אונ׳ פון אונזר פאטר האט ער אל דען (כבוד)
גקריגן) · אונ׳ משלי ג׳ (אן איר לינקה זייט איז עושר אונ׳ כבוד) : אונ׳
צום צווייטן ווערט עש גזאגט פון דען רעכטן כבוד · גלייך שמואל א׳ ד׳
(דער כבוד איז אוועק פון ישראל) אונ׳ תהלים פ״ה (דז דער כבוד זאל רואן
אין אונזר לאנד) · אונ׳ זכרי׳ ב׳ (אונ׳ צו כבוד ווער איך אין איר זיין) · אונ׳
נאך אנדרי פסוקים · אונ׳ איין טייל ציגן דעם פסוק אויש אויף דעם
רעכטן כבוד אונ׳ אויף דש צווייטי בית המקדש אונ׳ זאגן דז זיין גרושר כבוד איז
גוועזן דז זיא האבן צו דער צייט קיין עבודה זרה גדינט גלייך וויא זיא האבן אין
דיזא צייט פון דש ערשטי הויז פרעמדי דינשטן גדינט אונ׳ גילדני קעלבר · אונ׳
טייל ציגן דעם כבוד אויש אויף דען גיאייאן כבוד אונ׳ זאגן דז דער פסוק ווייזט
אויף דש גביידא פון דש בית המקדש וואש הורודוס האט גבויאט דש וואר אין
רייכקייט אונ׳ געלט בעשר אז דש וואש שלמה המלך ע״ה האט גבויאט · גלייך
וויא יוסף בן גוריון בילייגט אין זיין ספר אין פרק ל״ה · אונ׳ דער ראב״ד ז״ל
אין זיין ספר קבלה דף א״ג · אונ׳ כ״ד שרייבט ער דז דער פסוק (אונ׳ אויף דיזן
אורט ווער איך פריד געבן) דער שטרייט קעגן איר אויש ציגונג · ווייל אזו לאנג
אז דש צווייטה הויז האט גשטאנדן ווארן זיא אלי צייט אין אנגשט אונ׳ אנדר
פריד · אונ׳ אין דניאל ט׳ שטיט (אונ׳ נאך צוויא אונ׳ זעפלינג שאטות ווערט
ווידר אויף גבויאט ווערן דיזא גאס אונ׳ דער גראבן אונ׳ אין אנגשט דר צייטן) ·
אונ׳ נאך פיל וויניגר אין דיזא צייט פון הורודוס דא וואר גאר קיין שלום · דען דער
שווערד האט ניט אויף גהערט פון זיין הויז ביז ער שטורב · אונ׳ אך נאך זיין
טוט האט זיך דיזא פיינדשאפט גשטארקט צווישן דיזא יהודים אונ׳ דיזא פעלקר
האבן זיא אזו לאנג גיפלאגט ביז זיא האבן פר טילגט פון דיזא ערד ·
אך וואש רב אונ׳ שמואל דארויבר קריגן דז איינר זאגט דז דש אנדרי בית
המקדש וואר בעשר אז דש ערשטי אין גביידא אונ׳ דער אנדרר זאגט אין דיזא
יארן דען דש ערשטי האט גשטאנדן פיר הונדרט אונ׳ צעהן יאר אונ׳ דש צווייטה
פיר הונדרט אונ׳ צוואנציג יאר · אובר דארויף איז צו פרעגן דז דער פסוק זאגט
דאך ניט דז דש גביידא פון דש הויז ווערט גרוש זיין אודר דיזא צייט פון דש הויז
ביאורט דער כבוד פון דש הויז ווערט גרוש זיין · דען דז דש צווייטה הויז האט
צעהן יאר לענגר גשטאנדן אז דש ערשטי דש וואר אזו איין גרושר כבוד ניט דז
דער נביא זאלט דארום גזאגט האבן וואש ער האט גזאגט · אך ווען שון דש
צווייטה הויז וואר הונדרט יאר לענגר גשטאנדן אז דש ערשטי אונ׳ ווען עש שון
ווער טאפלט בעשר גבויאט אז דש ערשטי · וויא קענט דער פסוק דר פון
זאגן דז דארום זאלט זיין כבוד גרעשר זיין אז דש ערשטי · נאך דעם אז
דז דעם כבוד וואש אן האט גיהאט אין דש ערשטי הויז דעם האט אן אין דש

צווייטה

נוייאטה ניט גיהאט · אך וואש ער ווייטר זאגט אונ' אויף דעם אורט ווער
איך פֿריד געבן · דש איז גאר ניט גישעהן · אבר דיא אייניגונג פֿון דעם נביא
אין דיזן קאפיטל איז דש · דז דש ווערק אונ' גיבייא ווארט איצט זיא וואהרן
ביטעפֿטיגט דש וואר גרינג אונ' אלש פֿר ניקש גירעכנט פֿר הש"י · דען גאט
ית' ברך ווערט אמכן שטארן דיא היאל אונ' ערד · גלייך דר פֿיר שטיט (דען
אזו האט גיזאגט גאט דר הימר שארן נאך איין קלייניה זאך איז דז איך ווער אמכן
שטארן דיא היאל אונ' ערד אונ' דש ים אונ' טריקניש) · דש איז צו פֿר שטין
נאך איין וואונדר ווערט זיין וועלכש גרינג איז אין איין אויגן · אונ' דז ער ווייטר
זאגט (אונ' זיא ווערן קומן דיא גלוסטיקייט פֿון אלי פֿעלקר) · דש איז צו פֿר
שטין איט דיא גלוסטיקייט · גלייך מלכים ב' י"ב (דש דא איז גיפֿונדן
(בית ה') : דש איז צו פֿר שטין אין גאטש הויז · אונ' דש ווערט גישעהן אס
ענד אין דיא שטרייט פֿון גוג ומגוג גלייך וויא דער נביא האט ביטייטן אין
יחזקאל ל"ח (אונ' אין איין ניידן אין דש פֿייאר פֿון איין גריס לאזן הב איך
גירעט ווערט דען ניט אנדרען זעלביגן טאג זיין איין גרושי ציטרניש אויף דיא
ערטרייך פֿון ישראל · אונ' זיא ווערן פֿר איר ציטרן דיא פֿיש פֿון ים אונ' דיא
פֿיגל פֿון היאל) · דארום האט דער פסוק גישטעלט דיא פֿר הייסונג פֿון
דש גיבייא פֿון דש לעצטה בית המקדש בייא דיא אלחמה פֿון גוג ומגוג · נאך
קענשטו זעהן דז דיא אייניגונג פֿון חגי הנביא איז גיוועזן אויף דיא צו קומעניגה
צייט דז דש זעלביגש אמאל ווערט גאט ית' ברך בויאן איט זיין זילבר אונ' גאלד פֿון
וועלכן ניקש ווערט גיברעכן · אונ' דען ווערט בייא איין אידר ביקענט ווערן
דען גרושן כבוד פֿון דש לעצטה הויז דז ער ווערט גרעשר זיין אז דער ערשטר
עס זייא אין דען וואר האפֿטיגן אונ' רעכטן כבוד אונ' אך אין דען גיאייכן כבוד ·
דש איז דז ער ווערט זיין כבוד אן צייט דריקן אמכן רואן · אונ' אך דז עס ווערט
פֿיל בעשר אונ' שענר גיבויאט זיין איט רייכקייט אונ' כבוד אז דש ערשטי הויז ·
אונ' דש האט ער גיאיינט דז ער ווייטר זאגט (איין איז דש זילבר אונ' איין איז דש
גאלד זאגט גאט דר הימר שארן) · אך ווערט ער אויף דיזן אורט איין איביגן
פֿריד געבן אונ' ווערן זיך ניאר אער קריגן · אונ' דש האט חגי הנביא אך
גיאיינט אם ענד פֿון זיין ספֿר אז ער זאגט (זאג צו זרובבל דער גראב פֿון יהודה
איך ווער אמכן ציטרן דיא היאל אונ' ערד אונ' ווער פֿר קערן דען שטול פֿון דיא
קיניגרייכן · אונ' איך ווער פֿר טילגן דיא שטארקהייט פֿון דיא קיניגרייכן דר
פֿעלקר · אונ' ווער פֿר קערן דען רייט וואגן איט איר רייטר אונ' זיא ווערן
נידרן דיא פֿערד איט איר רייטר דער אאן אין דען שווערד פֿון זיין ברודר) ·
דען דער רייט וואגן אונ' דיא פֿערד וואש ער האט גידאכט דש ביטייט דער
פֿירדר רייט וואגן אין וועלכן וואהרן גיפֿלעקלטה אשין פֿערביגי פֿערד דיא זכרי'
הנביא האט גיזעהן וועלכי ביטייטן אויף דש קיניגרייך פֿון אדום אונ' ישמעאל

אונ'

אונ׳ חגי הנביא האט דש אויש ניט גיפראפעצייאט אויף דש צווייאטה הויז
גיאורט גאט האט אים גיבאטן צו זאגן אן זרובבל וואש דא ווערט גישעהן אין דיא
צוקונפטיגי טעג׳ · אום ביקענט צו מאכן דז נאך דיא פר ווישטונג פון דען פירדן
רייך וועגן איט זיין פערד ווערט קומן משיח דער דא ווערט זיין פון דען זאמן
פון זרבבל · אונ׳ ער ווערט זיין איין גיגרונד פעסטר זיגל אונ׳ דש ענד דר
קיניגרייכן׳ גלייך וויא ווייטר שטיט (אונ׳ איך ווער דיך טון אז איין זיגל דען
אן דיר הב איך אויש דר ווילט זאגט גאט דער היאור שמרן) · אונ׳ דש ווערט
אנדר צווייבל גיזאגט פון דען משיח דער פר האפט ווערט דער דא ווערט זיין
פון דען זאמן פון זרובבל · אונ׳ דארום איז בייא אים דיזה פר זיכרונג גאר
ניט ביפעשטיגט גיוואורן דען צו דר צייט פון דיזה פראפעצייאונג וואר ער שון
אין גרמב פון יהודה אונ׳ איז ווייטר צו קיין העכרה אעלה גיקומן אז וויא ער ביז
צו דער צייט איז גיוועזן׳ · אונ׳ דער גלייכן פינדן איר אך דז גאט האט גיזאגט
צו אברהם אבינו בייא דעם פר בונד וואש ער האט איט אים גימאכט צווישן
דיא שטיקר אין בראשית ט״ו (איך בין גאט דער דיך האט גיצוגן אויש דש
פייאר פון די כשדים אום דיר דש לאנד צו געבן צו ערבן) · אונ׳ אנדר ספק האט
גאט יתברך גימיינט דז ער האט דש בילובט אן דען זאמן פון אברהם גלייך
ער האט צעלבשט דר נאך בישיירן דז ווייטר שטיט (אן דען צעלביגן טאג האט
גאט איט אברהם איין ברית פר שניטן אונ׳ זאגט צו דיין זאמן האב איך דש לאנד
גיגעבן) · אונ׳ נאך פיל אער דער גלייכן צאכן · דארום אווז איר דעם פסוק
אויש ליגן אויף דש דריטה בית המקדש וועלכש איז בילובט גיוואורן דורך יחזקאל
הנביא פון דש פירליגשטה קאפיטל אונ׳ ווייטר איט איין וואונדרליכה ווייט
לופטיקייט דז ער האט אים ביקענט גימאכט דיא גישטאלט פון דש הויז אונ׳
זיין לאנג אונ׳ זיין גישעל אונ׳ זיין אהמן אונ׳ זיין אויש אונ׳ איין גאנג אונ׳ זיין בייא
שטידל אונ׳ פור פאלטן אונ׳ פענשטר אונ׳ זיין פארטן אונ׳ וויא אן צאל זיא צו שליסן
אונ׳ עפינן דש האט ער אים אלש ווייט לופטיג אונ׳ בישיידליך ביטייט׳ וועלכש
ווייזט אויף דען גרושן כבוד פון דש הויז אונ׳ דז דער כבוד פון דיא שכינה ווערט
אל צייט דרינן בלייבן׳ · גלייך יחזקאל מ״ג (אונ׳ דער כבוד פון גאט קאם אין
דש הויז דורך דיא פארט דיא זיך קערט נאך דיא מזרח צייט · אונ׳ איין ווינד
האט איך אויף גיהובן אונ׳ האט איך גיבראכט אין דען אינוויניגשטן הויב זא
הב איך גיזעהן וויא דש הויז וואר פול פון דען כבוד פון גאט · אונ׳ איך הב
גיהערט ווי ער רידט איט איר פון דש הויז · אונ׳ איין אמן שטונד בייא איר
אונ׳ זאגט צו איר הוא אעגטשן דש איז דער אורט פון איין שטול אונ׳ דש אורט
פון דיא בחלן פון איין פיס וואו איך ווער אביגש דרום צוואונן דיא קינדר ישראל
אונ׳ דש הויז גינאמ פון ישראל זאלן איין הייליגן נאמן ניט אער פר אונריינגן)׳
אונ׳ דש הויז ווערט גיבוייאט וואקן אין דיא טעג פון משיח דז צו דער צייט ווערט
פריד

פריד אונ' רוא זיין אין דיזן גאנצה וועלט אונ' אין זונדרהייט אין דש לאנד פון ישראל גלייך איר האבן אין דיזם פארגי פרקים בישיידן · אלזו איז דש דיזא ביטייטונג פון דעם פסוק דז דער כבוד פון דש לעצטה הויז ווערט גרעסר זיין אז פון דש ערשטי · דש גיט אויף דען וואר האפטיגן כבוד וועלכש איז דער כבוד פון דיזא שכינה דיא דא ווערט אין דש לעצטה הויז אל צייט בלייבן וועלכש אבר ניט גיוועזן איז אין דש צווייטה הויז האט דער כבוד פון דיזא שכינה גאר ניט גיוואונט דען זיא האטן קיין ארון נאך כפורת אונ' כרובים אונ' קיין אורים ותומים נאך רוח הקדש אונ' אך ניט דש פייאר פון הימל אונ' קיין אייל דר מיט צו זאלבן גלייך ווי אין דש ערשטי הויז איז גיוועזן · דז ביידא גיברעך פון דיזי פינף חשובֿי זאכן וואר קיין שלום צווישן זיא · אבר אז דיזי זאכן ווערן אין דש צו קומנדי ווידר קומן אונ' ווערן איביג גיוועזן זא ווערט אך דער שלום אויף איביג ביים זיא בלייבן · אונ' דאר פון האט ער גיזאגט אונ' אויף דיזן אורט ווער איך פריד געבן זאגט גאט דר הימל שארן · אונ' עש קען אך אויש גילייגט ווערן אויף דען גיאייכן כבוד פון דיזה וועלט וואש אונטר דיזא אענכשן איז גלייך איר האבן בישיידן · אונ' אן קען דארויף ניט פרעגן וויא קען ער זאגן (דש הויז) אויף דאז אין הויז וואש ערשט זאל גיבויאט ווערן · דען פון דש ערשטי הויז וועלכש אין איר צייט איז שון לאנג פר ווישט גיוועזן האט ער אך גיזאגט (דש הויז) · גלייך חגי ב' (ווער איז אונטר אייך איבר גיבליבן דער (דש הויז) האט גיזעהן אין זיין ערשטן כבוד) · אונ' אזו אונ' אזער זאגט (דש הויז) פון דש בית המקדש וואש שון גיוועזן איז אונ' איז נאך פר ווישט · אזו זאגט ער אך (דש הויז) פון דש הויז וואש נאך ווערט גיבויאט ווערן · אונ' וויל איר פינדן דז דש אויש דר ווילטה אורט ווערט אין הויז גינענט · גלייך בראשית כ"ח (וויא פארכלום איז דש אורט דש איז אנדרשט ניט אז גאטש הויז) · אונ' דש אורט וואורויף דש ערשטי הויז וואר גיבויאט דארויף וואר אך דש צווייטה גיבויאט · אונ' דארויף ווערט אך דש דריטי הויז וועלכש פר הייסן איז דורך יחזקאל גיבויאט ווערן · דארום זאגט ער דר פון (דש הויז) אונ' אזו אז אן אך פר שטין וואש ער זאגט דש לעצטי ווערט בעסר זיין אז דש ערשטי אונ' אכן טכן דז ער זאגט אונ' אין דיזן אורט ווער איך פריד געבן זאגט גאט דר הימל שארן גלייך · איר האבן בישיידן · אונ' וואש אן גיט דז דיזא גלרים זאגן דז דער כבוד פון דש צווייטה הויז וואר גרעסר אז פון דש ערשטי ווייל ישו הנוצרי וואר גיבארן אין דיזא צייט פון דש צווייטה הויז · דש איז קיין רעדן · דען ישו הנוצרי וואר ערשט גיבארן אום ענד פון דיזא צייט פון דש צווייטי הויז · אונ' זיא זאגן זעלבשט דז אום זיינט וועגן וואר דש הויז פר ווישט · אך וועלט איך גערן וויסן ווען דש גישעהן איז דז ער זאגט אונ' אין דיזן אורט ווער איך פריד געבן זאגט גאט דר הימל שארן · דען אין זיין צייטן וואר גאר קיין פריד גלייך ער האט פון זיך זעלבשט בייגלייגט · אונ' זאגט איך

אונש ניט דענקן דז איך בין גיקומן אום פֿריד אויף דיא ערד צו לאזן · איך בין אנדרשט ניט גיקומן אלז אום דען שווערד צו שיקן גלייך אין מאטיאוש פרק י' פסוק ל"ד · אונ' דאר מיט איז דיזה פֿראג גענטפֿרט:

פרק לה זכריה ט

פֿרייא דיך זער דוא טאכטר ציון · שאל דוא טאכטר ירושלים · דען דיין קיניג ווערט צו דיר קומן איין גירעכטר אונ' ווערט ווערן גיהאלפֿן · ער איז דעמיטיג אונ' רייט אויף איין איזל אונ' אויף איינם יונגן דר איזלין: אויש דעם פסוק בווייזן דיא נוצרים אירן גלויבן אונ' זאגן דז דער נביא האט בילייגט דז ישו הנוצרי ווערט משיח זיין · דען אן איים אונ' אן קיין אנדרן איז פֿר פֿילט גיווארן וואש דער נביא האט גיזאגט · דז דיין קיניג ווערט צו דיר קומן איין גירעכטר אונ' ער ווערט ווערן גיהאלפֿן ער איז דעמיטיג אונ' רייט אויף איין איזל · גלייך אין איר אנגליון שטיט אין מאטיאוש פרק כ"א:

ענטפֿרט דש איז אך קיין רעכט בווייז · דען דש גאנצה קאפיטל רעט פֿון דש צו קונפֿטיגה פֿון דיא פֿר זאמלונג דר פֿר טריבני פֿון כל ישראל אונ' פֿון דיא קוואשט פֿון דען אלך המשיח דען וואר האפֿטיגן אויף וועלכש קוואשט איר האפֿן אין דיא לעצט דר טעג · אונ' אויף דיא גוטי פֿר זיכרונגן אונ' פֿר הייסונגן דיא אין זיין צייט ווערן גישעהן גלייך ווי דיא איינונג דר שריפֿט ווארט פֿר קלארט ווערט אויש דען אין האלט דר פֿאריגי פסוקים אונ' דיא ווייטר שטין · דען דער פֿיר טיט אם אן פֿאנג פֿון דיזן קאפיטל (איין ווייזאגונג דורך דיא ריד פֿון גאט אין דש לאנד פֿון חדרך אונ' דמשק ווערט זיין רואה זיין) · וועלכש צו פֿר שטין איז דז דיזה נבואה ווערט גיזאגט פֿון וועגן דש לאנד חדרך · אונ' דיא ב פֿון דש ווארט (בארץ) וואש אין דעם פסוק שטיט · דיא קוואט אן שטאט פֿון (בעבור) אום ווילן · גלייך ישעי' כ"א (איין ווייזאגונג (בערב) · דש איז אום ווילן ערב · אונ' הושע י"ב (אונ' ישראל דינט (באשה) · אום ווילן איין אשה · אונ' בראשית י"ח (ווערשטו דען פֿר דארבן (בחמשה) · אום ווילן פֿינף · אונ' זכרי' ט' (בדם) אום ווילן דש בלוט פֿון דיין פֿר בונד · אונ' דמשק ווערט זיין רואה זיין · דש איז דז דיזי שטעט חדרך אונ' דמשק אונ' נאך אנדרי דיא ווערן אין דיא צייט פֿון דען אלך המשיח זיין פֿון ארץ ישראל אונ' זיא ווערן הייסן דיא רואה פֿון הק"בה גלייך וויא ארץ ישראל ווערט גיהייסן זיין רואה אין דברים י"ב (צו דיא רואה אונ' צו דיא ערב) · אונ' תהלים צ"ה (אוב זיא ווערן קומן צו איין רואה) · וייל דורטן איז דיא רואה פֿון דען כבוד פֿון גאט אונ' גיבט שטעטיגליך דרויף אכט · גלייך דברים י"א (דש לאנד וועלכש גאט דיין גאט שטעטיגליך פֿארשט דיא אויגן פֿון גאט דיין

גאט

גאט זיינן דארויף) · ווייטר שטיט אין זכרי' (דען צו גאט ווערט זיין דש אויג
פון דען מענש) · דש איז דז אין דיזי טעג ווערט דש אויג פון איין · אידר
מענש זיין צו גאט אול ניט צו דיא אב געטר אול בילדר · דארום דש זאגר חדרך
אול דמשק אול דיא אנדרי שטעט דיא נאהנט בייא ארץ ישראל זיין גלייך אז
חמת צור ליידן אול דיא שטעט פון דיא פלשתים דיא ווערן ביהעפט ווערן צו דש
הויז גזינד פון יעקב אול ווערן אלי האלטן דען גלויבן פון ישראל · וואש דז אויך אידר
ווערט זיין אויג האבן צו גאט אול צו אלי געשלעכטר פון ישראל צו גין אין אירי
זעגן גלייך וויא ער צו פאר זאגט (איר וועלן איט מייך גין דען איר האבן געהערט
דז גאט איז איט אייך) אול דיא ל' פון ליי' וואש אין דעם פסוק שטיט דיא
געהערט אך צו דיא ווערטר (וכל שבטי ישראל) · אז ווען עש זעלט שטין
(ולכל שבטי ישראל) אול צו אלי געשלעכטר פון ישראל · אול דער גלייכן שטיט
אין ירמי' כ"ג (זיא זאגן צו איין דר ליידר דז גאט האט גירעט עש ווערט פריד
צו אייך זיין (וכל הולך) דש איז אזו פיל אז ווען עש זעלט שטין (ולכל הולך) אול
צו איין אידר דער דא גיט · אול נאך פיל אנדר פסוקים דיא און אזו אזו פר שטין·
ווייטר שטיט (אול אך חמת ווערט אין איר גימארקן זיין · צור אול ציידן דיא
זער קלוג איז) · דש איז צו פר שטין דז אך חמת דיא גרוש איז גלייך עמוס ו'
(אול גיט פון דארטן נאך דש גרושי חמת) · אול דש ליגט אויטר דיא גרענץ
פון ארץ ישראל · דיא ווערט אך צו דער זעלביגה צייט אין דיא גימערקן
פון ארץ ישראל זיין · אך צור אול ציידן דיא אך נאהנט בייא ארץ ישראל זיין ·
דיא ווערן זיין דיא גרעניץ פון ארץ ישראל · אול פון צור זאגט ער דז זיא וואר
זער קלוג גלייך פר אלדט ווערט אין יחזקאל כ"ח · דאר איט וויל ער זאגן
דז אוב זיא שון זער קלוג איז ווערט איר ניט העלפן איר קלוגהייט אום ביטעראט
צו ווערן דז זיא זעלט ניט זיין אונטר דיא אמכט פון ישראל · אך ווערט איר ניט
העלפן איר רייכקייט וויא ער ווייטר זאגט (אול זיא הייפט אויף דש זילבר
גלייך וויא ערד אול פיין גאלד אז וויא דש לייס אויף דיא גאסן) · דארום זאגט
ער ווייטר (כון גאט (יורישנה) ווערט זיא ארם אמכן · גלייך שמואל א' ב' (גאט
(אוריש) אמכט ארם אול רייך · (אול ער ווערט שלאגן אין אער איר גוט אול זיא
ווערט אין פייאר פר צערט ווערן) · דש איז דז אל איר רייכקייט אול געלט
ווארויף זיא האט זיך פר זיכרט · ווערט גאט דש ים דריבר ברענגן אול ווערט
זיא פר טרענקן · אול דיא שטאט איט איר געבייא אול טערן אול אויארן דיא
שטארק זיין ווארון זיא הוט זיך פר זיכרט · ווערט איין פייאר דרויש קואן
אול ווערט זיא פר ברענן גלייך גידראכט ווערט אין יחזקאל כ"ח · (אשקלון ווערט
דש זעהן אול ווערט זיך פערכטן אול עזה ווערט זער ליטרן אול עקרון וואש דיא
שטאט ווארויף זיא האט גילוגט אול זיך פר זיכרט איז פר שעאט גיווארן) ·
דש איז דז דיא שטעט פון דיא פלשתים אז זיא ווערן זעהן דען פאל פון צור ווערן
זיא

זיא זיך פֿער לאזן אונ׳ דער שרעקן אונ׳ ווערן אך אונטר טעניג זיין אונטר דש
פֿאלק פֿון ישראל׳ אונ׳ דיא א׳ פֿון דש וואָרט מבטה וואס אין דעם פסוק
שטיט׳ דיא האט איין קליינן פתח דש איז איין סגול אן שטאט פֿון איין
גרוסן פתח׳ (אונ׳ עס ווערט פֿר לארן ווערן איין קיניג פֿון עזה אונ׳ אשקלון
ווערט ניט בוואונט זיין)׳ דש איז זיא ווערן זיין אונטר דען קיניג פֿון ישראל
אונ׳ אשקלון ווערט אך ניט בוואונט ווערן פֿון איר לייט נייארט דיא שלעכטשטי אונ׳
ארגשטי פֿון ישראל ווערן זיא בוואונן אונ׳ דארום זאגט ער ווייטר (אונ׳ עס
ווערט וואונן איין אמזר אין אשדוד) דש זיינן זעלכי דיא געבארן ווערן פֿון זעלכי
ווייבר דיא פֿר באטן זיין אונטר ישראל דיא ווערן אלייני וואונן אין אשדוד אונ׳
אשקלון אונ׳ אין דיא איבריגי שטעט פֿון דיא פלשתים׳ דען זיא ווערן אב
גישיידן ווערן פֿון גאנץ פֿר זאמלונג דז זיא זאלן זיך ווייטר ניט פֿר איטן מיט
דיא אויך ריכטיגי פֿון ישראל אונ׳ דארום ווערט פֿר שניטן ווערן דיא הערשאפֿט
פֿון דיא פלשתים דען זיא ווערן זער אונטר טעניג זיין אונ׳ ווערן זיך האלטן אן
דען גלויבן פֿון ישראל׳ אונ׳ דארפֿון זאגט ער ווייטר (אונ׳ איך וועל אב טון
זיין בלוט פֿון זיין אונד אונ׳ זיין אונוועדריקייט פֿון צווישן זיין צען)׳ דש איז וואס
זיא האבן צו פֿאר גיגעסן בלוט אונ׳ אונרייניקייט דש וועל איך אב טון פֿון איר
אונד דז זיא ווערן עס ניט מער עסן גלייך ביטיידן איז אין פרק ט״ו פֿון דעם ספֿר
(אונ׳ ער ווערט אך איבר בלייבן צו אונזר גאט) דש איז דיא דא ווערן פֿון
זיא איבר בלייבן דיא ווערן אונזר גאט דינן׳ אונ׳ דז ער זאגט (גם הוא)
ער אך׳ דש מיינט ער דיא קינדר דר פֿרעמדי דיא זיך ווערן צו גאט
ביהעפֿטן׳ (אונ׳ ער ווערט זיין אז איין גילערנטר אונטר יהודה אונ׳ עקרון
ווערט זיין אז דער יבוסי)׳ דש איז ווען שון זיא ווערן צווישן ישראל וואונן ווערן זי
אזו דש לאנד ארביטן אונ׳ אס געבן אן ישראל גלייך ווייא דר יבוסי דר דא וואונט
אין ירושלים צווישן דיא קינדר פֿון ישראל אונ׳ האט זיא אס גיגעבן אזו ווערן זיא
אך זיין אין דיא טעג פֿון משיח׳ אונ׳ דש וואָרט (כאלוף) איז טייטש אז איינר
דער איז גילערנט אונ׳ צו ריכטש פֿון דיא ערטרייך׳ גלייך תהלים קמ״ד
(אלופֿינו) אונזר גילערנטי זיינן בילאדנט)׳ אונ׳ דארפֿון זאגט ער אין
ישעי׳ ס״א (אונ׳ דיא קינדר דר פֿרעמדי ווערן זיין אייער אקרש לייט אונ׳ ווין
גערטנר)׳ דען דיא אייניג פֿון דען נביא איז אין דיזי פסוקים דז אין דיא
לייט דר פֿר זאמלונג דר פֿר טריבני ווערן דיא קינדר פֿון ישראל אונ׳ יהודה
מיט אננדר זילן אין איר לאנד מיט דיא גרים דיא זיך ווערן ביהעפֿטן צו דש הויז
גזינד פֿון יעקב דיא דא ווערן זאגן איר וועלן מיט אייך גין דען איר האבן גיהערט
דז גאט איז מיט אייך גלייך וויא אן ענד פֿון דש פֿאריגה קאפיטל שטיט׳ אונ׳
פֿון וועגן איר פֿיל הייט ווערט זיא ארץ ישראל ניט קענן אין זיך האלטן דארום
האט דער נביא אן גיזייגט דז דש לאנד פֿון ישראל ווערט לענגר אונ׳ ברייטר

זיין אזו וויא עש איז דר פֿיר גיוועזן ביז דז אל דיא שטעט דיא נאהנט בייא ארץ ישראל זיין ווערן מיט געהערן אונטר דיא שטעט פֿון יהודה אונ' ווערן נאך איר נאמן גינענט ווערן · אונ' דאר פֿון זאגט ער אין ישעי' נ"ד (דען זיא ווערן פֿיל זיין דיא קינדר דר פֿר וויסטה) דש איז אין דיא צייט פֿון גלות ווערן זיא אבער זיין אזו וויא זיא דר פֿיר ווארן אז זיא איז ביוואנט גיוועזן אין דיא צייט פֿון איר קיניגרייך · אונ' דארום זאגט ער ווייטר (דר ווייטר דען אורט פֿון דיין גיצעלט אונ' דיא אום הענג פֿון דיין וואונונג זאלן זיך אויש שטרעקן זונדר אויף הערן · דר לענג דיין זיילר אונ' אויך שטארק דיין נעגיל דען אויף דיא רעכטי אונ' לינקה זייט ווערשטו דיך אויש שטרעקן) · אונ' ניט אליינט דז ארץ ישראל ווערט גרעסר ווערן נייארט אך ירושלים ווערט לענגר אונ' ברייטר ווערן · גלייך ירמי' ל"א (עש ווערן טעג קומן זאגט גאט דז דיא שטאט ווערט גיבויאט ווערן פֿר גאט פֿון דען טורן פֿון חננאל ביז אן דיא עק פֿארט · אונ' דיא מאס שנור ווערט נאך ווייטר אויש גין קעגן איבר בייא דיא היך פֿון גרב. אונ' ווערט זיך אום ווענדן נאך געה · אונ' דער גאנצר טאל וואו דיא טוטי לייבר זיינן אונ' דיא אש אונ' אל דיא פֿעלדר ביז אן באך קדרון ביז אן דיא עק פֿון דיא פֿערד פֿארט אן דיא מזרח זייט ווערט היילג זיין פֿר גאט · עש ווערט נימר מער צו שטוסן נאך צו פֿירט ווערן) אך ווערט דש גיבייא פֿון דש בית המקדש גרעסר זיין אז וויא עש צו פֿאר איז גיוועזן גלייך דער פסוק אן לייגט אין יחזקאל פֿון דש פֿירציגשטה קאפיטל אונ' ווייטר · אונ' וויל אין דיא זעלביגה טעג ווערן כל ישראל וואונן אויף איר ערטרייך מיט פֿריד אונ' רוא אונ' ווערן זיך פֿר קיין מענש פֿערכטן · דארום זאגט ער (אונ' איך ווער רואן בייא איין הויז פֿון וועגן דיא באלווערקן דז קיינר זאל דארטן פֿר בייא גין · אונ' דז קיין בילווינגר זאל מער בייא זיא קומן) · דש איז צו פֿר שטין איך ווער רואן בייא איין הויז · אום דריבר צו בשיצן דז זיא זאלן זיך ניט פֿערכטן · אונ' דאר פֿון שטיט אין זכרי' ב' (אונ' איך ווער צו איר זיין זאגט גאט איין פֿייאריגה מויאר פֿון רונד אום) · דש איז איך ווער בייא איר בירייט זיין אז ווען איין פֿייאריגה מויאר ווער רונד אום איר (דען איצונד הב איך עש גיזעהן מיט מיין אויגן) · דש איז איצונד אין דיא צייט דז אל דיא פֿר זיכרונג. איז גישעהן הב איך מיט מיין אויגן גיזעהן איר לייד אונ' פיין אין גלות צו וויש · די פֿעלקר ווען שון דז איך הב ביז אל הער מיין אן גיזיכט פֿון זיא פֿר בארגן · אונ' דש וואורט (ראיתי) איז טייטש איך הב אכטונג אויף זי גיגעבן אונ' הב מיך מירר אן גינומן · גלייך שמות ב' (אונ' גאט זאך די קינדר ישראל) דש איז ער האט זיין אויגן אויף זיא גיטאן אונ' אכטונג אויף זי גיגעבן צו גוטן · אונ' ווייטר שטיט אין זכריה ט' (פֿרייא דיך זער דוא טאכטר ציון שאל דוא טאכטר ירושלים) · אום ביקענט צו מאכן דז אל דיזי פֿר זיכרונגן פֿון וועלכי אין דיזן קאפיטל אן גילייגט ווערט דיא ווערן גישעהן אין דיא צייט פֿון דען מלך

המשיח · אונ׳ ער גירעכֿט ציון אונ׳ ירושלים וויל זיא איז דש הייבט פֿון גט
קיניגרייך · (כן דיין קיניג ווערט צו דיר קומן איין גירעכֿטר אונ׳ דער דא ווערט
גיהאלפֿן) · דש איז דער משיח ווערט זיין איין גירעכֿטר אונ׳ דורך
זיין גירעכֿטיקייט ווערט ער גיהאלפֿן ווערן פֿון דען טוועדר פֿון גוג ומגוג · אונ׳
דש וואָרט (ונושע) וועלכֿש טייטש איז אונ׳ ער ווערט ווערן גיהאלפֿן · דש פֿר
ענדרן דיא נוצרים אונ׳ טרייבן (מושיע) איז טייטש איין העלפֿר · אום דארויש
איין היילנד צו ברענגן אויף איר גלויבן · גלייך וויא זיא אין פֿיל ערטר דר נבואה
פֿלעגן צו טון · אונ׳ זיא קענן ניט זאגן דז אונזרי שרייבר זעלטן עש פֿר ענדרט
האבן אונ׳ דז עש וואר גישטאנדן (מושיע) · דען ווען שון אין אונזרי ספֿרים וואר
גישטאנדן (מושיע) · העטן איר עש דאך גיקענט אויש לייגן ער ווערט ווערן
גיהאלפֿן · גלייך אום ענר פֿון עובֿדי׳ שטיט (אונ׳ זיא ווערן אויף גין (מושיעים)
דיא גיהאלפֿני אויף דען בארג ציון צו ריכֿטן דען בארג עשו) · אונ׳ דש וואָרט
(עני) וואש אין זכריה שטיט · איז אזו פֿיל אז ווען עש זעלט שטין (ענו) איין
דעמיטיגר · גלייך ישעי׳ מ״ב (ער ווערט ניט שרייאן אונ׳ ווערט ניט אויף היבן
אונ׳ אמכֿן הערן זיין שטים · איין צו שפאלטן רער ווערט ער ניט צו ברעכֿן) ·
אונ׳ דארום זאגט ער (אונ׳ ער ווערט רייטן אויף איין איזל) אונ׳ דש ווערט ניט
זיין פֿון וועגן גיברעך פֿון פֿערד דען די גאולה וועלט ווערט דאך אין זיין גיוואלד
זיין · ניירט פֿון וועגן דעמיטיקייט ווערט ער רייטן אויף איין איזל · אונ׳ אך אום
צו ווייזן דז אין זיין צייט ווערן ישראל ניט בידארפֿן קיין פֿערד נאך רייט וואגן
גלייך ער ווייטר זאגט אין דיא אנדרי פסוקים דען ווייטר זאגט ער (אונ׳ איך
ווער פֿר טיליגן דען רייט וואגן פֿון אפֿרים אונ׳ דש פֿערד פֿון ירושלים אונ׳ עש
ווערט פֿר טיליגט ווערן דר בוגן פֿון דיא שטרייט) · אונ׳ דאר פֿון זאגט ער אין
הושע ב׳ (אונ׳ דען בוגן אונ׳ שווערד אונ׳ שטרייט ווער איך צו ברעכֿן פֿון דיא
ערד אונ׳ איך ווער זיא אמכֿן ליגן אין זיכֿרהייט) · דען אין דיא צייט פֿון דען מלך
המשיח ווערט פֿריד זיין אין דיא גאנצה וועלט · גלייך ישעי׳ ב׳ (אונ׳ זיא ווערן
אן שטוסן איירי שווערדר צו זיכֿלן אונ׳ איירי שפיסן צו טייד מעסר · עש ווערט
איין פֿאלק קעגן דש אנדרי קיין שווערד אויף היבן אונ׳ זיא ווערן קיין שטרייט
מער לערנן) אונ׳ דארום זאגט ער אונ׳ ער ווערט פֿריד רידן צו דיא פֿעלקר
דען דער מלך המשיח ווערט פֿריד אמכֿן צווישן איין פֿאלק אונ׳ דש אנדרי אז עש
ווערט שטרייט צווישן זיא זיין · דען אלי פֿעלקר ווערן אים גיהורזאם זיין
גלייך דניאל ז׳ (אונ׳ אלי גיוועלטיגר ווערן אים דינן אונ׳ גיהורזאם זיין) · אונ׳
דאר פֿון זאגט ער (אונ׳ זיין גיוועלטיקייט ווערט זיין פֿון דש מייכה ים ביז
צום אנדרן אונ׳ פֿון דען באך ביז אום ענד דר ערדן) דש איז דז ער ווערט
רעגירן איבר דיא גאנצה וועלט · ווייטר זאגט ער (אך דוא פֿון וועגן דש בלוט
דיינש פֿר בונדש האב איך דיין גיפֿאנגינה גישיקט אויש איין ברונן וואו קיין
וואסר

וואשטר דריקן איז) · אין דעם פסוק זאגט ער (את) אז־וויא אן רעט צו איין
נקבה · דאר מיט מיינט ער דיא פר זאמלונג פון ישראל · אונ׳ אזו וואול אז
ער האט גיזאגט פון דען מלך המשיח דז ער ווערט גיהאלפן ווערן פון וועגן
זיין גירעכטיקייט · אזו האט ער אך גיזאגט פון דש פאלק ישראל דוא ווערשט
אך גיהאלפן ווערן פון וועגן דש בלוט דיינש פר בונדש וועלכש איז דש בלוט דר
בישניידוניש וועלכש ישראל האבן אין גלות גיהאלטן מער אז אלי אנדרי גיבאט ·
אונ׳ דז ער זאגט (פון איין ברונן וואו קיין וואשטר דריקן איז) דש איז דש גלות ·
(קערט ווידר צו דיא פעסטונג) · דש איז קערט ווידר צו גאט יתברך דער
דא איז איין פעסטונג אונ׳ איין שטארקר טארן צו דיא זיך אן אים פר זיכרן ·
(דיא דא גיפאנגן זיין אין האפונג) · דש איז וויל איר זייט איין לאנגי צייט אין
גלות גיפאנגן גיוועזן אונ׳ האפט צו דיא ערלזונג (זאג איך אך היינט דז איך
ווער דיר צווייא פאלדיג ווידר געבן) דש איז איך זאג דיר אך היינט דז איך ווער
דיר צווייא פאלדיג ווידר געבן וואש די פעלקר האבן דיר אוועק גינומן אין גלות
אונ׳ ער זאגט דארום (אך היינט) · וויל ער האט שון גיזאגט אין ישעי׳ ס׳ (אן
שטאט פון קופר ווער איך גאלד ברענגן) · אונ׳ ישעי׳ ס״א (אן שטאט דז איר
האט צווייא פאלדיגה שאנד גיהאט אונ׳ זיא האבן מיט שאנד גיקלאגט אין איר
טייל · דארום ווערן זיא אין איר לאנד צווייא פאלדיג ערבן) · אונ׳ דז ער זאגט
איך ווער אייך צווייא פאלדיג ווידר געבן · אונ׳ אך דארום ווערן זיא צווייא
פאלדיג ערבן · דאר מיט מיינט ער ניט אליינט צווייא מאל אזו פיל נייארט פיל
מאל · גלייך ירמי׳ י״ז (אונ׳ מיין צווייא פאלדיגה ברעכניש צו ברעך זיא) אונ׳
משלי כ״ו (דר נאר פר טאפלט זיין נארהייט) · ווייטר שטיט אין זכריה (דען
איך הב איר יהודה גישפאנט אז איין פיילן בוגן אונ׳ מיט דען בוגן הב איך דר
פילט דיא הנט פון אפרים) · אונ׳ צו פאר האט ער גיזאגט (אונ׳ איך ווער פר
שניידן דען רייט וואגן פון אפרים אונ׳ דש פערד פון ירושלים) · דאר מיט האט
ער אן גילייגט דז אין דיא טעג פון משיח ווערן כל ישראל ווידר אין איר לאנד
קומן וועלכי זיינן יהודה אונ׳ אפרים · דען אין דיא צייט פון דש צווייאטה בית
המקדש זיינן נור איין טייל פון דיא קינדר יהודה אונ׳ בנימין ווידר קומן אויש דש
גלות פון בבל · אבר צו דער צייט ווערט יהודה אונ׳ אפרים איין קיניגרייך זיין
אונ׳ ווערן ניט מער אין צווייא קיניגרייכן גיטיילט זיין גלייך בישיידליך שטיט אין
יחזקאל ל״ז · ווייטר שטיט (אונ׳ איך ווער דר וועקן דיין קינדר ציון) · וויל זיא
איז דער הויבט דש קיניגרייכש גלייך איר האבן בישיידן · (איבר דיין קינדר יון)
דאר מיט מיינט ער אך גוג ומגוג דען זיא וואורן ברידר פון דיא קינדר פון יפת ·
גלייך בראשית י׳ (דיא קינדר פון יפת וואורן גומר אונ׳ מגוג אונ׳ מדי אונ׳ יון אונ׳
תובל אונ׳ משך אונ׳ תירס) אונ׳ ער מעלדט איינה פון זיא אונ׳ מיינט אך דיא
אנדרי דען זיא ווערן אלי קומן איבר ארץ ישראל · אין דיא צייט פון משיח ·

דארויש קענשטו פֿר שטין דז דיא נוצרים קענן זיך גאר ניט העלפֿן מיט דעם פסוק (נון דיין קיניג ווערט צו דיר קומן) אוז דעם אויש צו ליגן אויף ישו הנוצרי · ווייל אין זיין צייט זיינן ניט ביפֿעסטיגט גיווארן דיא פֿר הייסונג. וועלכי אין דיזן קאפיטל אן גיצייגט זיין · וועלכי אבר ווערן ביפֿעסטיגט ווערן אין דיא צייט פֿון דעם מלך המשיח · דש איינה איז דז אין דיא צייט פֿון דעם מלך המשיח ווערן גאנץ ישראל וועלכי זיינן דש פֿאלק פֿון יהודה אונ' אפֿרים פֿר זאמלט ווערן · דש צווייאטה איז דז עש ווערן זיך פֿיל פֿעלקר ביהעפֿטן צו גאטש פֿאלק אין דיא זעלביגה צייט · דש דריטה איז דז אין זיין צייט ווערט גוג ומגוג קומן איבר ירושלים אונ' ווערן דארטן פֿאלן פֿר דיא קינדר פֿון יהודה אונ' אפֿרים · דש פֿירדי איז דז אין זיין צייט ווערט פֿריד אונ' וואל שטאנד זיין אין דיא גאנצה וועלט · אונ' דש פֿינפֿטה איז דז דער מלך המשיח ווערט אליינט הערשן איבר דיא גאנצה וועלט · אונ' אין דיא צייט פֿון ישו הנוצרי איז ניט איינש פֿון אל דיא זאכן גישעהן כייארט וואר אלש פֿר קערט · דען פֿון דיזן ווארהאפֿטיגן מלך המשיח זאגט די שריפֿט אונ' ער ווערט פֿריד רידן צו דיא פֿעלקר · אונ' ישו הנוצרי האט פֿון זיך זעלבשט גיזאגט איר זולט ניט מיינן דז איך בין גיקומן אום פֿריד אויף דיא ערד צו מאכן נייארט איך בין גיקומן אום דען שווערד צו שיקן · גלייך אין מתיא פרק י' פסוק ל"ד · איך זאגט דער פסוק פֿון דעם ווארהאפֿטיגן מלך המשיח אונ' זיין גיוועלטיקייט ווערט זיין פֿון איין ים ביז צום אנדרן אונ' פֿון דעם באך ביז אם ענד דר ערדן · אבר ישו הנוצרי האט ניט איין אמל גיהערשט איבר איין קליינה שטאט נייארט אנדרי האבן איבר אים גיהערשט גלייך ער האט פֿון זיך זעלבשט ביצייגט דז ער זאגט דז דער מענשן זון איז ניט גיקומן דז מן זאל אים דינן נייארט ער איז גיקומן אום צו דינן גלייך אין מתיא פרק כ' פסוק כ"ח · אלזו איז דאר מיט וואל פֿר קלארט דז ישו הנוצרי וואר קיין משיח · אונ' דיא ביווייז וואש דיא נוצרים ברענגן אויש דעם פסוק דש קענן זיא ניקש העלפֿן:

פרק לו זכריה י"ב

אונ' איך ווער אויש גיסן איבר דש הויז גיזינד פֿון דוד אונ' דיא וואונרט פֿון ירושלים איין גייסט פֿון גינאד אונ' גיבעט אונ' זיא ווערן צו איר אוגן פֿון וועגן דעם וואש זיא האבן דר שטאכן אונ' ווערן איבר אים קלאגן אז ווי מא אין קלאגט איבר איין איינציגן זון אונ' ווערן איבר אים פֿר ביטרט זיין אז איינר דער פֿר ביטרט איז איבר איין ערשט גיבארנן זון:

אויז דעם פסוק ברענגן דיא נוצרים ביווייז אויף איר גלויבן אונ' זאגן דז דער נביא האט בילייגט דז אין דיא צוקונפֿטי טאג ווערן דיא קינדר ישראל בירויא האבן אונ' ווערן ווייגן אונ' קלאגן ווייל זיא האבן דר שטאכן אונ' דר טלאגן דען

אשיח

משיח דער צו זיא גישיקט וואר אונ' דש וואר ישו הנוצרי וועלכר געטליך אונ'
מענטשליך אין איין שטיק וואר · אונ' דר אר פון זאגט ער אונ' זיא ווערן צו איר צוגן
פון וועגן דעם זיא האבן דר שטאכן אונ' ווערן איבר אים קלאגן אז ווימאן
קלאגט איבר איין איינציגן זון :

ענטפרט דש האבן זיא אך ניט רעכט פר שטאנדן אונ' טון ווימ זי גיוואונט
זיין אום ביווייז אויף איר זאכן צו ברענגן אויש איין טייל פסוקים
דר פראפעצייאונג זונדר דיא צו זאמן בינדונג דר נאך פאלגנדי פסוקים רעכט
צו פר שטין אונ' וואש זיא דר מיט מיינן · דען אין דיזן קאפיטל ווערט גיזאגט
פון דיא קוואסט פון גוג ומגוג אויף דש לאנד פון ישראל אונ' ווימ זיא ווערן דארטן
פאלן גלייך ער האט אן גיפאנגן צו זאגן (מיך ווער אמכן אויש ירושלים איין בעקן
דר פר שטאפונג פר אלי פעלקר גרינגז הרוק) · אונ' דיא ווערטר (סף' רעל)
דיא אין דעם פסוק שטין דיא אוז אן פר שטין גלייך שמות י"ב (אין דש בלוט
וואש דא איז (בסף) אין דען בעקן) · אזו אוז אן דש פר שטין איין בעכר דר
פר שטאפונג · דז עש ווערט זיין איין פר טומלונג אונ' פר ווערונג · (אונ' יהודה
ווערט איט זיין אין דיא בילעגרונג אויף ירושלים) · דש איז דז דיא קינדר פון
יהודה ווערן איט דיא פיינד ירושלים בילעגרן · אונ' דז ער זאגט (אונ' אך אויף
יהודה) · דש איז דז אויף זיא ווערט אך ערשט זיין דער בעכר דר פר שטאפונג
דז זיא ווערן קעגן גירוויזן אונ קואן אין דיא בילעגרונג פר ירושלים אונ' דש
ווערט זיא זער לייד זיין · אונ' אזו ווערט עש צו גין · אז גוג ומגוג ווערט קואן פר
ירושלים כאך דיא ערלייזונג אונ' ווערן גין אויף דש לאנד פון יהודה · זא ווערן
זיא זיך ערשט ווענדן צו קואן אויף ירושלים · אונ' ווערן ניט ערשט ביגערן גאנץ
ארץ ישראל איין צו נעמן דען זיא ווערן זאגן אז ירושלים ווערט איין גינואן זיין
ווערט דר נאך גאנץ ארץ ישראל אין אונזר אהלט זיין · כיימרט זיא ווערן גין
נאך ירושלים דורך דש לאנד פון יהודה דען דש איז איר וועג · אונ' ווערן דיא
קינדר יהודה איט זיך נעאן דז זיא ווערן קעגן איר וילן אונז איט זיא גין אום
ירושלים צו בילעגרן · ווייטר שטיט (אונ' עש ווערט זיין אן דען זעלביגן טאג
ווער איך ירושלים אאכן צו איין לאשטיגן שטיין צו אל דיא פעלקר) · זא האט
ער ירושלים ערשט גיגליכן צו איין בעקן דר פר שטאפונג · אונ' דר נאך האט
ער זיא נאך אער גיגליכן צו איין לאשטיגן אונ' שווערן שטיין דז דער אים וויל
פון זיין אורט אוועק נעאן דער קען עש ניט טון ביז ער ווערט גיקראלט אונ' צו
קרעלט אן זיין לייב · דאראוף זאגט ער ווייטר (אונ' זיא ווערן זיך איבר איר איין
מאנן אל דיא פעלקר דר ערדן) אום זיא אוועק צו קריגן · אונ' צו פר טרייבן פון
איר אורט דורך פיל פאלק אונ' איין גרוש אונ' שווער היאר לעגר · (אן דעם
זעלביגן טאג זאגט גאט ווער איך שלאגן איטליכש פערד איט פר טואלונג אונ'
זיין רייטר איט אונזיניקייט) · דש גיט אויף דיא פערד אונ' רייטר פון דיא

פֿעלקר דש לאנדש׃ (אונ׳ אויך דש הויז גזינד פֿון יהודה ווער איך איין אויגן
עפֿן) אונ זיא צו היטן פֿר דיא שלעק דיא איך ווער ברענגן אויף די פֿעלקר אונ׳
איר פֿערד׃ אונ׳ אוב שון דיא פֿון יהודה ווערן לווישן זיא זיין ווערן זיא מיט איר
פֿערד ביטעראוט ווערן פֿון דיא שלעק׃ אבר (אל דיא פֿערד דר פֿעלקר ווער
איך שלאגן מיט בלינדהייט אונ׳ דיא העגן פֿון יהודה ווערן זיך גידענקן) אז זיא
ווערן נאך זיין לווישן איר פֿיינד דז דיא אין וואונר פֿון ירושלים ווערן איין
שטארקייט אונ׳ פֿעסטיקייט פֿר זיא זיין דז זיא ווערן אויז גין מיט איר פֿייגד
צו שטרייטן מיט דיא הילף פֿון גאט דר הימר שארן אונ׳ ווערן דורך זיא ביטעראוט
ווערן)׃ אונ׳ דש ווארט (אמלה) וואש אין דעם פסוק שטיט דש איז טייטש איין
שטארקייט גלייך אז (עזוז) אונ גירעכטיקייט (שלאה) גאנלקייט׃ (אן דעם
זעלביגן טאג ווער איך אמכן דיא העגן פֿון יהודה אז איין פֿייארינן הערד מיט
העלצר) דש איז דז די העגן פֿון יהודה די דא ווערן דרויסן זיין די ווער איך אמכן
אז איין הערד אונ׳ אז איין פֿייארינה קול דיא דא איז בייא דיא העלצר אונ׳
אז איין ברענד פֿייאר אן דיא גארבן׃ דען צו דער צייט אז איך
ווער טיקן אונטר דיא פֿעלקר אונ׳ איר פֿערד דען שלאק פֿון אונזיניקייט אונ׳
פֿר טואלונג אונ׳ בלינדהייט׃ ווערן זיא פֿר שטין דז עש פֿון גאט איז׃ אונ׳
זיא אונ׳ דיא קינדר פֿון יהודה דיא מיט זיא ווערן זיין דיא ווערן שלאגן אונטר דיא
פֿעלקר אויף דיא רעכטי אונ׳ לינקה זייט׃ אונ׳ דיא ווערטר (כיור אש) זיין
טייטש פֿייארינגי קול גלייך ווי אן אופֿט שטיט (תנור וכירים) אוז טייטש אי
אובן אונ׳ איין הערד וואו פֿייאר דרויף איז׃ (אונ׳ ירושלים ווערט ווידר זיצן אויף
איר אורט אין ירושלים) דש איז דז דיא פֿעלקר האבן זיא גיאייכט צו פֿר טילג
אונ׳ פֿר טרייבן פֿון איר אורט אונ׳ זיא צו פֿר וויסטן אז קיין שטאט אער צו זיין
אבר זיא ווערט ווידר קואן אויף איר אורט אונ זיא ווערט הייסט ירושלים גיצענט
(אונ׳ גאט ווערט ערשט העלפֿן דיא גיצעלדר פֿון יהודה)׃ דען דיא אי
שטאט בילעגרן דיא וואונן אין גיצעלדר׃ דארום זאגט ער דיא גיצעלדר פֿ
יהודה אונ׳ דז ער זאגט (צום ערשטן) דש אייגט ער אז די אין וואונר פֿון ירושלים
ווערן גיהאלפֿן ווערן ווערט ער ערשט העלפֿן דיא קינדר פֿון יהודה דיא ד
ווערן דרויסן זיין אויז פֿארצט פֿון איר פֿייגד דז זי ווערן מיט זיא קואן אין די
בילעגרונג (דא מיט דז דש הויז גיזינד פֿון דוד זאלן זיך ניט זער ריאן)׃ דע
דש הויז גיזינד פֿון דוד ווערן אויניוויניג זיין אין דיא שטאט מיט דיא אין וואונ
פֿון ירושלים׃ אונ׳ ווען זיא זעלטן ערשט גיהאלפֿן ווערן זעלטן זיא זיך ריאן קעג
דיא קינדר פֿון יהודה דיא דרויסן זיין אונ׳ זעלטן זאגן דז דיא קינדר פֿון יהוד
זייאן פֿון אירנט וועגן גיהאלפֿן גיווארן׃ (אונ׳ דער טוואכשטר אונטר זיא ווער
זיין אז דוד) דז הער טוואכשטר ווערט אזו שטארק זיין אז דוד דער איין שטארק
העלד ווער אונ׳ איין שטרייט האפֿטיגר מאן׃ (אונ׳ דש הויז גיזינד פֿון דוד ווער

זיין

זיין אז דיא ענגלן אז ווען איין ענגל פֿון גאט זאלט פֿר זיא גין) דש איז דער אלך
המשיח דער דא ווערט זיין אויש דען זאמן פֿון דוד ע"ה דער ווערט זיין אז איין
ענגל פֿון גאט אונ' ער ווערט פֿר זיא ארויש גין אונ' אויך דיא זעלביגי פֿעלקר צו
שטרייטן· דר נאך זאגט ער (אונ' עש ווערט זיין אן דען זעלביגן טאג ווער
איך זוכן צו פֿר טיליגן אל דיא פֿעלקר דיא דא ווערן פֿר ירושלים קומן) · ווייטר
שטיט (אונ' איך ווער אויש גיסן איבר דש הויז גזינד פֿון דוד אונ' איבר דיא אין
וואונר פֿון ירושלים איין גאייט פֿון גינאד אונ' דער בעטאיקייט אונ' זיא ווערן צו
איר לוגן איבר דעם זיא ווערן דר שטעכן) · דש איז נאך דעם ער האט
גימעלדט פֿון איר הוכי מעלות זאגט ער דז ווענעט זאלט זיך טרעפֿן דז די פֿעלקר
זאלטן נייכן פֿון ישראל דר שטעכן אין דען זעלביגן שטרייט אונ' ווען עש זאלט
אך זיין דען גרינגשטן אונטר זי· ווערן זי זיך זער דריבר פֿר וואונדרן ווארום
דש איז גיקומן· אונ' ווערן איינן דז זיא אן היבן צו פֿאלן אונ' אונטר טעניג צו
ווערן פֿר איר פֿיינד · גלייך יהושע ז' אז דיא אנשי פֿון עי האבן גישלאגן פֿון
ישראל זעקש אונ' דרייסיג אזו האט יהושע גיזאגט (איך קלאג פֿר דיר גאט
דר הער ווארום האשטו דש פֿאלק אבן פֿארן איבר דען ירדן) אונ' ווייטר זאגט
ער (איך ביט דיך גאט וואש ווער איך זאגן נאך דעם דז ישראל האט דען
נאקן גיווענט פֿר זיין פֿיינד) · אזו ווערט עש צו דער צייט אך זיין אז זיא ווערן
זעהן דז אן ווערט פֿון זיא דר שטעכן אונ' ווען עש אך נור איינר זאלט זיין ווערן זיא
זיך פֿר וואונדרן · (אונ' זיא ווערן צו איר לוגן דעם זי האבן דר שטאכן) דש איז פֿון
וועגן דעם זיא האבן דר שטאכן · אונ' דיא ווערטר (את אשר) אזו אן פֿר שטין אז
ווען עש זאלט שטין (בעבור) גלייך יחזקאל ל"ו (אונ' איך ווער דש טון (את אשר)
פֿון וועגן דז איר זאלט אין איין גיזעצן גין) · (אונ' זי ווערן איבר אים קלאגן אז ווי
אן קלאגט איבר איין איינציגן זון אונ' ווערן איבר אים פֿר ביטרט זיין אז ווי אן
פֿר ביטרט איז איבר איין ערשט גיבארינן זון) · דש איז גלייך אז איינר דער אור
איין זון האט אונ' ער שטערבט · אודר אז איינר דעם זיין ערשטר זון שטערבט ·
(אן דעם זעלביגן טאג ווערט גרוש זיין גרושי קלאג זיין אין ירושלים גלייך אז
דר קלאג פֿון הדדרמון) דש וואר איין גרוישר חשובר אמן דער ביא זיא צו דער
צייט ביקענט וואר אונ' איר פֿינדט ניקט דר פֿון אין פסוק · (אונ' זיא ווערט
קלאגן דיא ערד) דש זיין דיא אנשי דיא אין דש לאנד וואונן דיא ווערן קלאגן
איבר דעם דער דא ווערט דר שטאכן ווערן אין דיא שטרייט (איין איטליכר
גישלעכט ביזונדר) דז איין איטליכר ווערט קלאגן אויף זיין אורט · אונ' דיא
גישלעכטר דיא היר פֿר מעלדט זיין גלייך אז נתן אונ' שמעי דיא ווערן צו דער
צייט גרוש אונ' ביקענט זיין אונ' דער נביא האט זיא גידאכט דורך זיין
פראפֿעציאונג · אונ' דז ער זאגט (אונ' איר ווייבר ביזונדר) דש ווערט זיין
פֿון וועגן זיטיקייט · נאך קענטשו זעהן אויש דען אן המלט דר דיר דף

פראפעצייאונג אונ׳ אויס דיא צו זאגן בידייטונג דר פסוקים דען איינן אייט דען
אנדרן דז דש גאנצה קאפיטל רעט פֿון דיא קומשט פֿון גוג ומגוג פֿר ירושלים צו
שטרייטן אונ׳ זיא ווערן זיא ניט קענן איין נעמן דען גאט ווערט גרושה שלעק
אויף זיא ברענגן אונ׳ זיא ווערן פֿאלן פֿר דיא קינדר פֿון יהודה אונ׳ ישראל׃
דארום קענן זיך דיא נוצרים ניט העלפֿן אויס דעם פסוק (אונ׳ זיא ווערן צו איר
זאגן פֿון וועגן דעם זיא האבן דר שטאכן) דען דער פסוק רעט פֿון איינם פֿון
ישראל דער דא אעבט דר שטאכן ווערן אין דיזן שטרייט׃ גלייך ביקענט אויז
אויס דען אין האלט פֿון דש קאפיטל אונ׳ אויס דעם פסוק דער צו פֿאר שטיט׃
אך אויס דעם וואס ער ווייטר זאגט (אונ׳ זיא ווערן איבר אים קלאגן אז וויא אין
קלאגט איבר איין איינציגן זון)׃ אונ׳ ווען דש אזו ווער אז וויא דיא נוצרים
זאגן דז אן ווערט צו גן צו דעם דער דא ווערט דר שטאכן ווערן׃ דען העט
ער זעלן זאגן אונ׳ זיא ווערן איבר איר קלאגן אונ׳ איבר איר דער ביטרט זיין
גלייך וויא ער זאגט אונ׳ זיא ווערן צו איר צוגן׃ אך נאך דעם איר האבן אייט
קלארי ביוויז ביוויזן אין דען ערשטן אונ׳ צעהנדן פרק פֿון דעם חלק דז ישו הנוצרי
גאר קיין משיח אונ׳ נאך פֿיל וויניגר אויז ער איין גאט גיוועזן אז וויא זיא איינן׃
זא ווער ביידא פֿר שטענדיגי לייט גינוג גיוועזן אייט דיזה ביווייזונג׃ כיימרט אויך
דש כיאכן זאל וואס האבן בייא צו ברענגן אומצו שטרייטן אויס דעם פסוק׃ דארום
האב איך אך אוין אירי גרונדן אונ׳ ביווייזונגן ווידר ליגן אויס דעם אין האלט פֿון דיזן
קאפיטל אונ׳ אויס דיזן פסוק זעלבשט גלייך וויא איך עש האב צו פֿר שטין גיגעבן׃

פרק לז זכרי׳ י״ג

דוא שווערד דר וועק דיך איבר איין הערט אונ׳ אויף דען אאן איין גיזעלן
זאגט גאט דער הי׳אר שארן׃ שלאג דען הערט דען ווערן דיא שאף פֿר
שפרייט ווערן אונ׳ איך ווער ווידר קערן איין האנט אויף דיא יונגשטה׃ אויס
דעם פסוק ברענגן דיא נוצרים ביוויז אויף איר גלויבן דז דער נביא האט אן
גיזייגט פֿון דש דר שלאגן פֿון ישו הנוצרי׃ אונ׳ דאר פֿון האט ער גיזאגט איין
הערט אונ׳ דער אאן איין גיזעלן׃ אונ׳ דז ער זאגט שלאג דען הערט אונ׳ דיא
שאף זאלן פֿר שפרייט ווערן׃ דא מיט האט ער אן גיצייגט דז אין דיא צייט
אז ער ווערט דר שלאגן ווערן דען ווערן זיין תלמידים פֿון אים פֿר שפרייט ווערן
גלייך עש שטיט אין אוון גליון אין מרקוס פ׳ י״ד׃

ענטפֿערט דיזה ביוויז קענן אך ניט אן גין׃ דען דער פסוק רעט אנדרשט
ניט אז פֿון דען פֿאל דר קיניגרייכן דר ערד אונ׳ דז דיא ישראל
דיא אונטר זיא גיפֿאנגן זיין ווערן פֿון זיא ארויס גין׃ דען אין דיא צייט ווערן
פֿר שניטן ווערן אונ׳ פֿר גין דיא זינדיגר דיא אן דיא בילדר דינן פֿון דיא ערד
אונ׳ ווערן ניט אעער איבר בלייבן אז דיא פֿראמי לייט דיא הייליגן דיא אן גאט

יתברך דיני גלייך אן וואול פֿר שטין קען אויש דיא איינונג פֿון דען קאַפּיטל אויש
דיא פסוקים דיא צו פֿאַר אונ׳ דר׳ נאך שטין אונ׳ דיא זיינן ביקענט אונ׳ קלאר ·
דען דז ער זאגט דאז שווערד דר וועק דיך איבר איין הערט אונ׳ דען אמן איין
גיזעלן · דש איז צו פֿר שטין דז דער שווערד זאל זיך דר וועקן איבר דען קיניג
ישמעאל דש איז דער תוגר דער דא הערשט אין אסיאה אונ׳ אפֿריקה וועלכי
זיין אבר אז דרייא פֿירדי טייל פֿון דיא וועלט אונ׳ דש איינטסטה פֿאלק פֿון ישראל
זיינן אונטר אים אין גלות · אונ׳ גאט האט אים דארום גינענט איין הערט
וויל גאט האט אים זיין אמכֿט גיגעבן זיי שאף צו ווידן אין איר גלות · אונ׳ דש
שאף איז דש פֿאלק ישראל · אונ׳ דז ער פֿון אים זאגט דער אמן איין גיזעלן ·
וויל ער זיך אין בילד דורך זיין האפֿערטיקייט אונ׳ הוך הערליקייט דז ער איז
גלייך אז גאט · אונ׳ דער גלייכן שטיט אין בראשית ג׳ (דער אמנש איז גיוואָרן
אז איינר פֿון אונש אום צו וויסן גוטש אונ׳ בייז) · דש איז נאך זיין איין בילדונג
איז ער אזו גיוואָרן · דען דיא שלאנג האט אים אזו פֿר זיכרט אז ער זאגט
(אונ׳ איר ווערט זיין אז דיא געטר דיא דא וויסן גוטש אונ׳ בייז) אונ׳ דאז זאלישט
וויסן דז דיא האפֿערטיקייט איז גאר גרוש אונטר דיא ישמעאלים אך זעלבשט
אונטר איר שלעכֿטשטי · אונ׳ נאך פֿיל אבר ביי איר קיניג · וועלכש ניט אזו
איז אונטר דש פֿאלק פֿון אדום · דען זיא טראַכֿטן נאך דיא וועלטליכה ווייזהייט
אונ׳ פֿר שטין דז דיא האפֿערטיקייט שלעכֿט איז אונ׳ וויא גוט דיא דעמוטיקייט
איז · ווייטר זאגט ער (שלאג דען הערט דען ווערן דיא שאף פֿר שפרייט
ווערן) · דען אז דר קיניג ישמעאל ווערט פֿאלן ווערט דיא דר לייזונג פֿון ישראל זיין
אונ׳ ווערן ארויש גין פֿון אונטר איר אמכֿט · אונ׳ וויל דש פֿאלק ישראל זיינן אילונדר
אין דיא לייט פֿון גלות פֿר שפרייט אונ׳ פֿר טיילט אין אלי לענדר פֿון זיין
קיניגרייך אונ׳ זיינן ניט אין איין לאנדשאפֿט גלייך וויא זיא וואָרן אין גלות
אדום · דארום ווען זיא שון ווערן ארויש גין פֿון אונטר זיין גיוואלד אויש דיא
ערטר פֿון איר גיפֿאנגנשאפֿט אום צו גין אין דש היילגה לאנד · ווערן זיא ניט
גין מיט גרושי פֿר זאמלונג אונ׳ אין איין שאר אונ׳ אין איין וועג גלייך וויא דיא אויש
אדום גינגן · נייארט זיא ווערן גין פֿר שפרייט אונ׳ צו טיילט אין פֿיל שארן
אונ׳ פֿיל וועגן נאך דיא איניכֿטי דר ערטר וואו זיא דרינן וואונן · דרום נענט
דער פסוק דש אויש גין פֿון אלי פֿר זאמלונגן פֿון אונטר זיין גיוואלד פֿון אלי
ערטר אין וועלכי זיא זיינן בילוואונגן · אין איין לשון פֿון פֿר שפרייטונג דז ער
זאגט אונ׳ דיא שאף ווערן פֿר שפרייט ווערן · גלייך ישעי׳ י״א (אונ׳ דיא פֿר
שפרייטונג פֿון יהודה ווערט ער איין זאמלן פֿון דיא פֿיר עקן דר ערד) · (אונ׳
איך ווער ווידר קערן איין האנט איבר די גרינגשטי) דש זיינן דיא קיניגן דר
פֿעלקר פֿון אדום וועלכי אך זיינן דיא הערטן דר שאף דיא קלייני · אונ׳ דיזה
בילובונג ווערט אך בפֿעסטיגט ווערן ביים דען תוגר אין די שטרייט פֿון גוג

אונ׳ דען פֿון אים זאגט דער פסוק אין יחזקאל ל״ח (דש הויז פֿון תוגרמה דיא אן דיא צפֿון זייט זיין איט אל דיא בייא אים זיין) אונ׳ וויל דיא קונשט פֿון בוגן שיסן איז נאך געבליבן בייא דיא ישמעאלים וועלכש זיא האבן געערבט פֿון ישמעאל איר פֿאטר דער אין בוגן שיסר וואר׳ דארום זאגט ער אין יחזקאל ל״ט (אונ׳ איך ווער שלאגן דיין בוגן אויש דיין לינקה האנט אונ׳ דיין פֿיילן ווער איך אבן פֿאלן אויש דיין רעכטי האנט) אונ׳ פֿון דען פֿאל דר גרינגרה וועלכי זיינן דיא קינדר פֿון דש פֿאלק פֿון אדום האט ישעי׳ הנביא ע״ה גיפראפֿעצייאט אין ישעי׳ ל״ד וועלכש אן פֿאנגט (גינעהנט איר פֿעלקר אום צו הערן) אונ׳ דארונטר איז דיא גאנצה ווייז זאגונג פֿון עובדי׳ אונ׳ דאר איט איז גינוג אום דיזה איר בווייז צו ווידר ליגן:

פרק לח מלאכי א

דען פֿון דיא אויף שטייגונג דר זונבי׳ זיין אונטר גאנג איז איין נאמן גרוש אונטר די פֿעלקר אונ׳ אין אלי ערטר ווערט גירעאפט אונ׳ גינעהנט אום איין נאמנש ווילן אונ׳ ריינה פריזענט דען איין נאמן איז גרוש אונטר די פֿעלקר זאגט גאט דר היאר שארן: אויש דען פסוק ברענגן דיא נוצרים בווייז אויף אירן גלויבן דז זיא זאגן וויא דער נביא מלאכי האט בילייגט אויש דען אונד פֿון גאט דז ער ווערט אנטפֿאנגן אונזר דינשט אונ׳ רעאפונג אונ׳ אונזר פריזענטן ווערן אים אן גינעם זיין׳ אונ׳ דש איז איין גרוש בווייז אויף אונזר גוטן גלויבן:

ענטפרט אויש דיזן פסוק קענן זיא ניקש בווייזן׳ וויל אין דיא צייט פֿון מלאכי הנביא איז דער גלויבן פֿון ישו הנוצרי נאך ניט אין דיא וועלט גיוועזן׳ דען חגי זכרי׳ אונ׳ מלאכי דיא האבן זעלב דריט צו גלייך גיפראפֿעצייאט אין דיא צייט פֿון דש צווייאטה בית המקדש אונ׳ ישו איז אבער אנ׳ דרייא הונדרט יאר נאך זיא געבארן׳ אבר אין דיא צייט פֿון מלאכי האבן דיא פֿעלקר דינשטן גיטאן אונ׳ גירעאפט אונ׳ אופֿפֿר געברא כט צו דיא זיבן צויפֿרה שטערן אונ׳ דיא צוועלף פלאנעטן אונ׳ צו אלירלייא בילדר דיא נאך איר נאמן געמאכט וואורן׳ דארום איז דער נביא ניט גיקומן אום אין דעם פסוק ביקענט צו מאכן דיא מעלה פֿון דיא פריזענטן אונ׳ רעאפונגן דר פֿעלקר דיא צו דער צייט צו דיא פֿרעמדי דינשטן זיינן געמאכט געווארן׳ נייארט ער איז גיקומן אום ביקענט צו מאכן דיא ביזקייט אונ׳ צו פֿר מאכטן דיא פריזענטן אונ׳ אופֿפֿר דר זינדיגר פֿון ישראל דיא בייא פֿון דש זעלביגי דור דיא איט איר זין זינדיגטן אונ׳ פֿר אונהייליגטן דען נאמן פֿון גאט דז זיא ברא כטן פֿר גאט צו אופֿפֿרן וועלכש פֿיך וואש גירויבט נאל בלינד אונ׳ הינקדיג אונ׳ קראנק וואר׳

גלייך

גלייך וויטר שטיט (אונ׳ איר פֿר אונהייליגט מיך מיט דעם דז איר זאגט דער טיש פֿון גאט איז פֿר אונווערדיגט אונ׳ איר רעט פֿון אים דז זיין שפייז איז פֿר שמעהט) ווייטר זאגט ער (אונ׳ איר ברענגט וואש גרויבט אונ׳ הינקדיג אונ׳ קראנק איז) גלייך ביטייטליך אין דיזא פסוקים שטיט דיא פֿור אודר נאך שטין: אונ׳ ער זאגט דז דארין זיינן זיא ארגר אונ׳ גרעטר זינדיגר אז דיא פֿעלקר דיא פֿרעמדי דינשטן טון· גלייך יחזקאל ה׳ (אונ׳ אז דיא גריכטן דר פֿעלקר דיא רונד אום אייך זיין האט איר ניט גיטאן)· דענדער פסוק ביטייט אפֿט זיא ניט וויל זיא האבן ניט גיטאן אז אלי דיא גריכטן דר פֿעלקר· נייערט וויל זיא האבן ניט גיטאן דיא גריכטן פֿון גאט· אונ׳ אך זעלבשט אז דיא גריכטן דר פֿעלקר דיא גוט וואורן האבן זיא אך ניט גיטאן גלייך גישריבן שטיט (אין איין גיזעץ זייט איר ניט גיגאנגן אונ׳ אייני גריכטן האט איר ניט גיטאן אונ׳ אז דיא גריכטן דר פֿעלקר דיא רונד אום אייך זיין האט איר ניט גיטאן) אונ׳ אין יחזקאל י״א זאגט ער (אין איין גיזעץ זייט איר ניט גיגאנגן אונ׳ איין גיריכט האט איר ניט גיטאן אונ׳ אז דיא גריכטן דר פֿעלקר דיא רונד אום אייך זיין האט איר גיטאן)· דאש דז עש טייטש אז ווען דיזא פסוקים זעלטן קעגן אננדר שטרייטן· דארום אוז אן זיך אוזו פֿר שטין· גלייך אז די גוטי גריכטן וואש דיא פֿעלקר האבן האט איר ניט גיטאן אבר איר ביזי גריכטן האט איר גיטאן· אונ׳ דז ער זאגט (אונ׳ אין אלין אורטן ווערט גידעאפט אונ׳ גינעהנט פֿר מיין נאמן)· דש איז צו פֿר שטין דז אויב שון דיא פֿעלקר דינן צו דיא פֿרעמדי דינשטן· דינן זיא גלייך וואול אין דעם נאמן פֿון גאט אונ׳ איר גידאנקן איז צו דעם נאמן פֿון גאט· דען אין דיא לייט אז זיא דעאפן אונ׳ ברענגן איין פריזענט צו דיא בילדר ווען זיא מיינר זעלט פֿרעגן פֿר וואן דעאפט איר אונ׳ ברענגט דיזה פריזענט· ווערן זיא ענטפֿרן איר דעאפן אונ׳ גינעהנן צו גאט דער דא האט ביטאפֿן הימל אונ׳ ערד· אונ׳ דארום זאגט ער עש ווערט גינעהנט אונ׳ גידעאפט אום מיין נאמן· אונ׳ דארום ביפֿלייסיגן זיא זיך צו אופפֿרן מיט פֿורכט אונ׳ עהר אונ׳ ריינקייט· אונ׳ דארום זאגט ער אונ׳ איין ריינה פריזענט· אונ׳ זאגט אך דען מיין נאמן איז גרוש אונטר דיא פֿעלקר· אונ׳ גלייך וואול זיינן אירי פריזענטן ניט אן גינעם פֿר גאט וויל זיא אים ניט קענן· וויל זיא נאך צו גלייך מיט אים דינן אן איינם פֿון זיין ביטעפֿניש· אונ׳ דארום ווארשטו ניט פֿינדן דז דער פסוק זעלט זאגן דז פֿר גאט יתברך זעלט אן גינעם זיין דיא פריזענטן פֿון דיא זעלביגי פֿעלקר גלייך ווייא זיא זאגן· נייערט ער זאגט אין מלאכי ג׳ (אונ׳ עש ווערט אן גינעם זיין פֿר גאט דיא פריזענט פֿון יהודה אונ׳ ירושלים גלייך אז דיא טעג פֿון איביג אונ׳ אז אין דיא ערשטי יארן)· אונ׳ דז ער זאגט (אונ׳ ער ווערט זיא ווידר לייטרן אונ׳ רייניגן אז איין זילבר אונ׳ ער ווערט דען לוי רייניגן אונ׳ ווערט זיא לייטרן אז ווייא גאלד אונ׳ זילבר אונ׳ זיא ווערן

פֿר גאט גינעהנן איין פריזענט מיט גירעכטיקייט) · דש איז דז נאך דעם
זיא ווערן גילייטרט אונ' גיזויברט אונ' גירייניגט ווערן אין פֿייאר פֿון פֿר
דריסיקייט אונ' פיין · דען ווערן זיא פֿר גאט גינעהנן איין פריזענט מיט
גירעכֿטיקייט · אונ' דען ווערט פֿר גאט אן גינעם זיין דיא פריזענט פֿון יהודה
אונ' ירושלים אז אין דיא טעג פֿון איביג אונ' אין דיא ערשטי
יארן · אונ' דז ער זאגט אונ' ער ווערט רייניגן דיא קינדר פֿון לוי · דש
איז וויל דיא כהנים דיא קינדר פֿון לוי דיא ווארן דיא ערשטי דיא אן גאט
גיפֿעלשט האבן גלייך אין מלאכי א' זאגט ער (צו אייך זאג איך דש איר כהנים
דיא איין נאמן פֿר שמעהן) · אונ' דער גלייכן פֿינדן מיר אך דז דוד המלך ע"ה
האט גיזאגט אין תהלים קי"ג (פֿון דיא אויף שיינונג דר זון ביז זיין אונטר גאנג
איז דער נאמן פֿון גאט גילובט · גאט איז הוך איבר אלי פֿעלקר) · קאן אן
דען זאגן דז דוד המלך ע"ה האט בילייגט דז אל דיא פֿעלקר פֿון דיא אויף שיינונג
דר זון ביז זיין אונטר גאנג זעלטן דען נאמן פֿון גאט יתברך גילובט אונ' דר היבט
האבן · זאם דז אל דיא פֿעלקר פֿון דיא אויף שיינונג דר זון ביז זיין אונטר גאנג
זעלטן אין זיין צייט גיגלויבט הבן אן גאט יתברך מיט איין גאנצן אונ' אויף ריכטיגן
גלויבן · אונ' דאש קען דאך גאר ניט גישעהן זיין · דען ער זאגט דאך פֿון זיא
אין תהלים קט"ו (איר בילדר זיינן זילבר אונ' גאלד · ווערקן פֿון מענשן הענד ·
זיא האבן איין מונד אונ' רידן ניט · זיא האבן אויגן אונ' זעהן ניט · זיא האבן
אורן אונ' הערן ניט · זיא האבן איין נאז אונ' ריכן ניט · איר הענד קענן ניט
טאסטן · איר פֿיס קענן ניט גין · זיא קענן ניט ברומן מיט איר קעל · גלייך
ווי זיא זיין אזו ווערן אך איר אמכר זיין אונ' אל דער זיך אן זיא פֿר זיכרט ·
ישראל פֿר זיכרט זיך אן גאט ער איז איר הילף אונ' בישילר) · אזו אך אין
תהלים קל"ה זאגט ער (דיא בילדר פֿון דיא פֿעלקר זיינן זילבר אונ' גאלד ווערקן
פֿון מענשן הענד · זיא האבן איין מונד אונ' רידן ניט · זיא האבן אויגן אונ'
זעהן ניט · זיא האבן אורן אונ' פֿר נעמן ניט · איר הויז גיזינד פֿון ישראל
לובט גאט · איר הויז גיזינד פֿון אהרן לובט גאט · איר הויז גיזינד פֿון לוי לובט
גאט) · דארויש קענשטו זעהן דז דוד המלך ע"ה האט גיוויזן דז אוב גלייך דיא
פֿעלקר לובן אונ' דר היבן גאטש נאמן וויל ער דיא ערשטה אורזאך פֿון אלי
בישעפֿניש איז · האבן זיא גלייך וואל קיין רעכטן גלויבן וויל זיא זיך פֿר זיכרן
אונ' גלויבן אן דיא בילדר דיא ווערקן פֿון מענשן הענד זיין · אבר דש גאנצה
פֿאלק ישראל מיט דיא כהנים אונ' לוים פֿר זיכרן זיך אן גאט אליינט ·
דארום גיהערן זיא אים צו לובן אונ' דאנקן וויל ער איז איר העלפֿר אונ'
בישילר · מיט דיזה אויש לעגונג דונקט אונש איז גינוג אום דיזה איר
בווייזונג צו ווידר לעגן:

פרק לט מלאכי ג

איך ווער צו אייך שיקן אליהו הנביא אי דער גָטליכר טאג ווערט קומן דער גרויז אונ' פֿורכטזאם איז : דיא גלריק שטרייטן קעגן אונש אונ' זאגן אייר יהודים האפֿט אום זונשט אויף דיא קונשט פֿון אליהו הנביא · דען דיא פֿר הײשונג איז שון גישעהן · דען פֿון יאן דער אין אונזר לשון גינענט ווערט יוחנן איז דער פסוק גיזאגט דער אײנזײן פֿר שטאנד איז גלײך גיוועשט צו אליהו גלײך עש שטיט אין אונ גליון אין אטייאש פרק י"א דז ישו האט גיזאגט פֿון יאן דז ער וואר אליהו פֿון וועלכן גיפראפעצייאט וואר דז ער ווערט קומן · אונ' אין פרק י"ז שטיט דז ישו האט גיזאגט פֿון יאן דז אליהו איז שון גיקומן אונ' זיא האבן אים ניט דר קענט נײארט זיא האבן איט אים גיטאן נאך איר ווילן · דען האבן זײן תלמידים פֿר שטאנדן דז ער האט דש פֿון יאן גירעט · אזו וויט רידן אלז דיא קעגן אונש שטרייטן :

ענטפרט דארויש קענן זיא אך ניקש קעגן אונש שטרייטן · דען דיא שריפֿט זאגט קלאר איך ווער צו אייך שיקן אליהו הנביא גלײך אין מלכים א' י"ח (אונ' עש וואר אז דיא צייט פֿון מנחה אויף גינג גינעהנט אליהו הנביא) אונ' דברי הימים ב' כ"א (אונ' עש קאם צו אים איין שריפֿט פֿון אליהו הנביא) אונ' ווען עש אזו ווער אזו וויא זי זאגן · העט דער פסוק גיזאגט איך ווער צו אייך שיקן איינן גלײך אז אליהו הנביא אונ' ניט אליהו הנביא זעלבשט · אדר ער העט גיזאגט איך ווער אייך יוחנן שיקן · וואור צו איז דש ניטיג דז ער נענט יוחנן איט דען נאמן פֿון אליהו הנביא · אך שטיט אין אונ גליון אין יאן פרק א' פסוק כ"א אז די כהנים אונ' לויים האבן גיפֿרעגט אן יאן בישטו אליהו האט ער גיזאגט איך בין ניט אליהו · אך האבן זיא אים גיפֿרעגט בישטו איין נביא האט ער גיזאגט איך בין קיין נביא · אזו שטרייטן דיא ריד פֿון ישו אונ' יאן קעגן אננדר · דען איינר פֿון ביידי איז ניט וואר גיזאגט האבן · אונ' עש שײנט אײער צו זײן דז יאן האט וואר גיזאגט וייל ער האט דיא ווארהייט ביקענט דז ער וואר ניט אליהו הנביא · זא האט דער ניט וואר דער אויף איס האט בילײגט דז ער וואר אליהו · אונ' דער אויף איס דש בילײגט האט דער האט עש דארום גיטאן דז אן זאל אן אים גלויבן דז ער איז משיח ווייל דש ביקענט איז אונטר דש פֿאלק ישראל דז משיח ווערט ניט אייער גיאופֿנבארט ווערן אז נאך דיא קונשט פֿון אליהו הנביא גלײך אין דעם פסוק בישײדן איז · אך שטיט אין אטייאש פרק י"ז פסוק י' אונ' זײן תלמידים פֿרעגטן אים וואש איז דש דז דיא חכמים זאגן דז אליהו מוז ערשט קומן · האט ער זיא גיענטפֿרט אליהו מוז גוויש ערשט קומן אונ' אלז בירייטן · נאך אבער זאג איך אייך דז אליהו איז שון גיקומן אונ' זיא האבן

אים

אים ניט גיקענט ניארט זיא האבן איט אים גיטאן נאך אירן ווילן אונ' אך דער אענגשן זון ווערט בייא זי אונגביוואושט זיין · דא האבן זיין תלמידים פֿר שטאנדן דז ער האט דש גיזאגט פֿון יוחנן · דארויש קענטשו זעהן דז דיא פֿראג פֿון זיין תלמידים האט איט דר צו גיוואונגן צו בילייגן אויך יוחנן דז ער וואר אליהו · אך אויש דעם דז ער האט ערשט צו זיא גיזאגט אליהו ווערט פֿר גווישט קואן אונ' דר נאך האט ער גיזאגט דז אליהו איז שון גיקואן · דארויש קענטשו פֿר שטין דז זיין רייד קואן ניט איבר איין · אונ' דז דיא נוצרים דש פֿר ענטפֿרן אונ' זאגן ווייל יאן האט דש ניט גיוואלט אופֿן באַרן אונ' זיך זעלבשט ריאן דארום האט ער זיא גיענטפֿרט דז ער וואר ניט אליהו · דארויף קען אן פֿרעגן ווען ער ווער גישיקט גיוואורן אן שטאט פֿון אליהו הנביא גלייך וויא זי זאגן · דען העט ער עש ניט אונן פֿר לייקנן אונ' פֿר העלן ווייל צו ער איז גשיקט גיוואורן וועלכש זיך ניט בילעגט אן גיטרייאי גיזאנטי · גלייך איר פֿינדן בייא אלי עראפֿעטן דיא אירי גיזאנטשאפֿט ניט פֿר לייקנט נאך פֿר הולן האבן ניארט האבן עש אן אידר איין ביקענט אונ' אופֿן באַרט ווייל זיא ווארן דר צו גשיקט · אונ' וואש ווערן זיא דען דארצו זאגן דז ער האט גיענטפֿרט דז ער וואר קיין נביא · ווען ער אין זיין פֿר שטאנד גלייך וואר צו אליהו גלייך וויא זיא זאגן וויא וואר ער דען קיין נביא · אונ' דאר איט איז גינוג אוף דיזן דישפוט צו פֿר ענטפֿרן :

פרק מ תהלים קי

ער זאגט גאט צו איין הער זיין צו איינר רעכֿטר האנט ביז איך ווער דיין פֿיינד אאכֿן צו איין שטעאיל אונטר דיין פֿיס : דארויף האט איך איין קלוגר נוצרי גיפֿרעגט פֿון וועאן האט דוד המלך ע"ה דעם פסוק גיזאגט דז גאט האט גיזאגט צו איין הער זיין אויף איין רעכֿטי האנט · ווער איז דער הער פֿון דוד המלך גיוועזן · דארום האט ער פֿר שטאנדן דז ער האט דעם אזאור גיזאגט פֿון ישו הנוצרי דער דא וואר דר זון פֿון גאט אונ' וואר לייבליך אונ' געטליך צו גלייך · דארום האט דוד המלך פֿון אים גיזאגט איין הער · אונ' ווען ער ווער קיין גאט גיוועזן ווער אים דאך ניט אייגליך גיוועזן צו זיצן אן דיא רעכֿטי זייט פֿון גאט יתברך :

אונ' · איך הב אים אזו גיענטפֿרט · זאג דוא איר נאא אך וויא האט דוד המלך גיזאגט אין תהלים קל"ז (בייא דיא בעך פֿון בבֿל זיינן איר גיזעשן אונ' האבן אך גיוויינט) · אונ' דש גלות בבֿל וואר אער אז פֿיר הונדרט אונ' צוואנציג יאר נאך זיין טוט · דארום איז דש דער רעכֿטר פֿר שטאנד פֿון דיזא פסוק אונ' אזאורים דיא אין תהלים שטין · דז דוד המלך ע"ה האט דש גאנצה ספר תהלים גישריבן דורך דען רוח הקודש דז צו קון טייל ביטרעפֿט עש דיא צייט דיא

מן

אין זיין דור ווארן · אונ׳ אך פֿר אל דיא דורות דיא נאך איס ווארן · אונ׳ דארונטר
זיינן פֿיל זאכן דיא ער האט פֿון זיך זעלבשט גיזאגט · גלייך תהלים ב׳ (איך וויל
דש גיזעץ דר צילן גאט האט צו מיר גיזאגט דוא בישט מיין זון איך הב דיך הייגט
גיוואונן) · אונ׳ אזו אך דיא אנדרי מזמורים דיא ווייטר שטין · אך זיינן זאכן
דרינן דיא ער האט גישריבן וויא דיא לייט ווערן ליגן אין גלות · גלייך דען מזמור
(בייא דיא בעך פֿון בבל זיינן מיר גיזעשן) אונ׳ תהלים ע״ט (גאט דיא פֿעלקר
זיינן גיקומן אין דיין ערב זיא האבן דיין הייליגן פאלאש פֿר אונריינגט) · אונ׳
תהלים ע״ד (ווארום גאט האשטו אין דיא אייביקייט פֿר לאזן) · דיא האט ער
אך גיזאגט דורך דען רוח הקדש דז דיא לייט אין גלות זאלן דש זינגן · אך זיינן
מזמורים דיא דורך דען רוח הקדש ווארן גיזאגט פֿון דיא פֿר זאמלונג דר
גיפֿאנגינה אונ׳ פֿון דיא טעג פֿון משיח · גלייך אין מזמור צ״ח (זינגט פֿר גאט
איין נייא גיזאנג) אונ׳ נאך מער אנדרי · אך זיינן פֿיל מזמורים דיא ער האט
גישטעלט דורך דען רוח הקודש פֿון וועגן דיא גישיכטניש אונ׳ נייאי זאכן דיא אין
זיין לייט גישעהן זיין · פֿון איין טייל זיינן דיא גישיכטניש פֿר מעלדט אין אן
פֿאנג דר מזמורים · אונ׳ איין טייל ניט וויל זיא זיינן ביקענט דורך דיא פסוקים
דיא אין דיא מזמורים שטין · גלייך מזמור כ׳ (גאט זאל דיר ענטפֿרן אן טאג
פֿון לייד) וועלכן דוד האט גישטעלט אין רוח הקודש אויף זיך זעלבשט אז ער
גינג אין דיא מלחמה קעגן זיין פֿיינד · אונ׳ האט איס גישטעלט דז ישראל זאלן
איס זינגן אז זיא ווערן אין דיא מלחמה גין · אזו אך דעם מזמור ק״י (גאט
האט גיזאגט צו מיין הער) דעם האט דוד המלך ע״ה גימאכט אויף זיך זעלבשט
אז דיא קנעכט פֿון דוד האבן גישווארן דז ער זאל ניט מער מיט זיא אין דיא
מלחמה גין פֿון וועגן דיא גישיכטניס וואש דוד וואר גישעהן מיט (ישבי בנוב)
גלייך שמואל ב׳ כ״א (דש זעלביגט מאל האבן דיא מאנן פֿון דוד גישווארן אונ׳
זאגטן צו איס דוא זאלשט ניט מער מיט אונש גין אין דיא מלחמה אונ׳ זאלשט דש
ליכט פֿון ישראל ניט פֿר לעשן) · אונ׳ דעם מזמור ק״י האט ער אך גישטעלט
וויא זיין קנעכט אונ׳ מאנן האבן גירעט דיא איס האבן פֿר ווערט אין דיא
מלחמה צו גין דורך איר שבועה · אונ׳ אזו האבן זיא גיזאגט · גאט האט גיזאגט
צו מיין הער דוד בלייב זיצן אין מיין הויז אונ׳ פֿר זיכר דיך אויף מיין רעכטה האנט
אונ׳ שטארקייט דען דיא רעכטה האנט פֿון גאט ביווייזט דיא קראפֿט · אונ׳ דאר
מיט זאגט ער דוא האשט ניט ניטיג אין דיא מלחמה צו גין דען דיא רעכטה
האנט פֿון גאט ווערט פֿר דיר שטרייטן · אונ׳ גאט יתברך ווערט דיין פֿיינד
מאכן צו איין שעמיל אונטר דיין פֿיס · אונ׳ דז ער זאגט (דיין שטארקה אונטר
לעהנונג ווערט גאט שיקן פֿון ציון) דש איז גלייך תהלים כ׳ (ער זאל דיין הילף
שיקן פֿון דיא הייליקייט אונ׳ פֿון ציון זאל ער דיך אונטר לעהנן) · וויל דארטן איז
דיא שכינה פֿון גאט · גלייך תהלים קל״ב (דען גאט האט אויש דר וועלט אן ציון

ער

ער האט גילושט דריקן צו וואשן) ׃ אונ׳ דז ער זאגט (דיין פֿאלק האט זיך בווילִיגט
אן דעם טאג פֿון דיין שטרייט) ׃ דש איז ווען דוא שון ווערשט ניט גין אין דיא
מלחמה ׃ ווערט זיך דיין פֿאלק בווילִיגן אויס פֿון דיינט ווענן צו שטרייטן ׃ אונ׳
דז ער זאגט (דוא בישט איין כהן אויף איביג פֿון ווענן דיא ריד פֿון מלכי צדק) ׃
דש איז צו פֿר שטין דוא ווערשט איין מלך אונ׳ איין כהן זיין אזו לאנג. אז דוא ווערשט
לעבן גלייך ווי אז מלכי צדק איז גיוועזן איין מלך אין ירושלים אונ׳ איין כהן פֿר דעם
אייברשטן גאט ׃ גלייך בראשית י״ד (אונ׳ מלכי צדק דער קיניג פֿון שלם האט
ארויש גיבראכט ברוט אונ׳ וויין אונ׳ ער וואר איין כהן פֿר דעם אייברשטן גאט) ׃
אונ׳ דארום פֿינדן איר אז דוד המלך ע״ה האט אויך גיבראכט דיא ברענד
אופֿפֿר אונ׳ פֿריד אופֿפֿר אין דעם טייאר פֿון ארונה היבוסי שטיט אם ענד פֿון
שמואל (אונ׳ גאט האט זיך בווילִיגט צו דיא ערד אונ׳ דער אמרט וואר אויף
גיהאלטן פֿון ישראל) ׃ אונ׳ ביים שלמה המלך וואר עס פֿר קערט ׃ דען אז ער
אויך בראכט דיא ברענד אופֿפֿר אונ׳ פֿריד אופֿפֿר אין גלגל ׃ שטיט אין שמואל
א׳ י״ג (דוא האשט ניט רעכט גיטאן וויל דוא האשט ניט אכט גינומן דיא
גיבאט פֿון גאט דיין גאט) ׃ אונ׳ דיא ווערטר (על דברתי מלכי צדק) אזו אין
פֿר שטין נאך דיא זאך פֿון מלכי צדק ׳דען דש ווארט (על) איז דא אזו פֿיל טייטש
אז (לפי) נאך ׃ גלייך איוב י׳ (על דעתך) דש איז אזו פֿיל אז (לפי דעתך) נאך
דיין דיעה ׃ אונ׳ דיא י׳ פֿון (דברתי) איז איבריג גלייך ווי אין איכה א׳ דיא י׳
פֿון (רבתי) ׃ אונ׳ גלייך קהלת ג׳ (על דברת בני האדם) דש איז טייטש נאך די
זאך פֿון דיא קינדר דר מענטשן ׃ אונ׳ דז ביים מלכי צדק שטיט ער האט ארויש
גיבראכט ברוט אונ׳ וויין ׃ דש האט ער גיבראכט אן אברהם אונ׳ זיין לייט אונ׳
ניט צו איין קרבן גלייך דיא נוצרים מיינן אונ׳ ווילן זיך דא מיט העלפֿן צו איירן
גלויבן וועלכש אנקאן פֿר שטין אויש די איבר זעצונג פֿון סיאון בורני דר לעלטר
איבר זעצר פֿון דיא נוצרים ׃ אונ׳ דז ער דריקן גידענקט דז ער וואר איין כהן צו
דעם אייברשטן גאט ׃ דש איז וויל אברהם האט אים דש מעשר גיגעבן פֿון אל
דש געלט וואש ער האט אין דיא מלחמה גיקריגן ׃ גלייך בראשית י״ד (אונ׳ ער
גאב אים דש צעהנטה טייל פֿון אליס) ׃ דארויש קענטשטו זעהן דז דער זינגר דוד
המלך האט אין דעם מזמור גאר ניט גימיינט דעם ישו נייארט ער האט דש אלש
פֿון זיך זעלבשט גיזאגט ׃ גלייך ווי ער האט אך מזמורים גיזאגט דורך דעם רוח
הקודש פֿון דיא פֿר זמלונג דר פֿר טריבני ׃ גלייך תהלים צ״ו (זינגט פֿר גאט
איין נייא גיזאנג זינגט פֿר גאט דיא גאנצה ערד) אונ׳ תהלים צ״ז (גאט איז
קיניג דיא ערד ווערט זיך פֿרייאן זיא ווערן זיך פֿרייאן פֿיל אי לענדר) גלייך אובן
בישיידן איז ׃ אונ׳ דז דיא נוצרים פֿרעגן ווען ער וואר קיין גאט ווער איז דאך
בית איגליך צו זיצן אן דיא רעכטה זייט פֿון גאט ׃ דש האבן איר שון בישיידן דז ווען
אין פסוק שטיט דיא רעכטה האנט פֿון גאט מיינט ער זיין גרושה קראפֿט דיא

קיין ענד האט ׃ גלייך תהלים קי״ח (דיא רעכטה האנט פון גאט איז הוך דיא
רעכטה היאנט פון גאט טוט קראפט) ׃ אונ׳ שמות ט״ו (דיין רעכטה האנט
גאט איז בישינט מיט קראפט דיין רעכטה האנט גאט צו ברעכט דען פיינד) ׃
אונ׳ וויל דיא קראפט פון איין מענש ווערט מער גיזעהן אן זיין רעכטה זייט ׃
דארום בישרייבט אך דער פסוק דיא קראפט פון דיא מענשן מיט דש ווארט
(ימין) דיא רעכטה האנט ׃ גלייך תהלים קמ״ד (אונ׳ איר רעכטה האנט איז
איין פאלשה רעכטה האנט) דאר מיט מיינט ער דז איר קראפט אונ׳ מאכט איז
פאלש ׃ אונ׳ אז זיא ווילן דיא ווערטר (שב לימיני) אויש ליגן נאך מיר פר שטאנד
זין אן איין רעכטה זייט ׃ זא ווער עס דאך ניט מיגליך דז דער זון זאלט קענן זיצן
ביא דעם פאטר ׃ דען וויא זיא זאגן וואר דער זון געטליך אונ׳ לייבליך צו גלייך
וויא קען ער דען זיצן אן דיא רעכטה זייט פון דיא געטליכקייט וואו גאר קיין
לייבליכקייט דר ביא איז דש איז דאך איין זאך וואס ניט מיגליך איז ׃ אבר ווען
דיא רעכטה זייט ביטייט דיא קראפט פון גאט גלייך וויא דיא פסוקים פון דיא
נבואה אויס ווייזן ׃ דען איז עס וואול מיגליך צו זיצן אן זיין רעכטה זייט דש איז
דז דיא צדיקים אונ׳ חסידים זאלן זיך פר זיכרן אן זיין קראפט דיא קיין ענד
האט ׃ אך קען מן ניט זאגן זין אן איין רעכטי זייט ביז איך ווער דיין פיינד
מאכן צו איין שטעול אונטר דיין פיס ׃ אז צו אזוויינם דער זיין רעכטה האנט
אונ׳ הילף ניטיג האט ׃ אבר איין גאט האט דאך קיין הילף ניטיג ׃ אך וויא קען מן
צו איין גאט זאגן דוא זאלשט אל לייט איין כהן זיין ׃ דען איין כהן איז איין דינר
אונ׳ דער פר גאט אופפערט ׃ אבר גאט זעלבשט אופפערט ניט ׃ אך וויא קען
גיזאגט ווערן גאט האט גישווארן אונ׳ ווערט זיך ניט בידענקן ׃ אונ׳ נאך מיר
מיינונג האט ער זיך דאך ווידר בידאכט ׃ דען ערשט האט ער גיבאטן צו
ברענגן פלייש אונ׳ בלוט ׃ אונ׳ דר נאך האט ער זיא פר וועקסלט מיט ברוט אונ׳
ווין ׃ אונ׳ אין שמואל א׳ ט״ו שטיט (דען ער איז קיין מענש דז ער ווערט זיך
בידענקן) ׃ אונ׳ אין בלק שטיט אך (ער איז קיין מענשן זון דז ער ווערט זיך
בידענקן) דען גאט יתברך קריגט קיין חרטה ׃ אונ׳ ווען איינר זעלט זאגן דז
וואס גיבאטן שטיט אין תורת משה וויא מן זאל קרבנות מקריב זיין פלייש אונ׳
בלוט אונ׳ אך אנדרי מצות אז מילה אונ׳ שבת אונ׳ נאך מער אנדרי דיא זיינן ניט
אויף איביג גיבאטן גיווארט פר איין לייט ביז ישו הנוצרי ׃ דען אזו באלד אז ער
איז גיקומן האבן דיא מצות אויף גיהערט דיא אין תורת משה שטין אונ׳ זיינן
אנדרי אן איר שטאט גיקומן ׃ קען מן אזו ענטפרן גלייך מיר האבן שון בישיידן
אין פרק י״ט וועלכס קלאר בווייזן איז אזו וואול אויס דיא תורה אונ׳ דיא נביאים
אז אויס מיר און גלין אונ׳ אויס דיא בישרייבונג פון איין טייל פון מיר חכמים
אונ׳ דארום איז עס ניט ניטיג ווידר איין אמל דר פון צו שרייבן ׃ אונ׳ אז דוא
ווערשט דיין פר שטאנד אונ׳ גידאנקן ליגן אויף דעם פרק ווערשטו פר שטין

ווער גלייך האט :

פרק מא דניאל ז

איך הב גיזעהן אין דיזם גיזיכט דש נאכטש וויא מיט דיא וואלקן פון הימל
איז אז איין מענטשן זון גיקומן אונ׳ איז גירייכט ביז צו דעם דער דא איז
אלט פון טעג אונ׳ זיא האבן אים פאר אים גיבראכט : מיט דעם פסוק ברענגן
דיא נוצרים ביווייז אויף מיר גלויבן אונ׳ זאגן וויא דניאל האט גיפראפעצייאט
דז משיח ווערט גאט זיין דען ווען ער זעלט מיין מענטש זיין אז וויא איין אנדרר
מענטש גלייך וויא מיר זאגט · וויא ווערט ער דען קומן מיט דיא וואלקן פון הימל :
ענטפרט דיא ביווייז גילט נאך ניקש : דען אז דער פסוק זאגט דז מיט דיא
וואלקן פון הימל איז אז איין מענטשן זון גיקומן · דש מוז מן ניט
אייגנטליך פר שטין דז דער מלך המשיח ווערט קומן מיט דיא וואלקן פון הימל ·
דען דש האט ער גיזאגט פון דען טרוים דר נבואה · אונ׳ מיט דיא זאך זעלבשט
קען מן פר שטין דז דעם דניאל האט דש גיטרוימט אין דיא נבואה · גלייך ער
זאגט איך הב גיזעהן אין דיזם גיזיכט דש נאכטש וויא מיט דיא וואלקן פון הימל
איז אז איין מענטשן זון גיקומן · אונ׳ וויא זאגן זיא דען איין ביווייז ברענגן פון
איין זאך דיא אין דען טרוים גיזאגט איז אנדר צו זעהן אויף דיא בישיידניס פון
דען טרוים דען אין זיין בישיידניש שטיט בישיידליך דז נאך דיא פר לירונג דר
פיר קיניגרייכן ווערט אונז במלך דש בישטענדיגה קיניגרייך גיגעבן ווערן אן
דיא איברשטי הייליגן וועלכי זיינן דש פאלק ישראל · גלייך דארטן גישריבן שטיט
(אונ׳ דיא איברשטי הייליגי ווערן דש קיניגרייך אנטפאנגן אונ׳ ווערן דש
קיניגרייך ערבן ביז אימר אונ׳ אייביג) אונ׳ ווייטר שטיט (אונ׳ דש גרייכט איז
גיגעבן אונ׳ זיין הערשאפט ווערט אב גיטאן ווערן צו פר טיליגן אונ׳ פר לירן
ביז צום ענד אונ׳ דש קיניגרייך אונ׳ גיוועלטיקייט אונ׳ הערשאפט וועלכה רעגירט
אונטר אלי הימלן ווערט גיגעבן ווערן צו דש איברשטה הייליגה פאלק אונ׳ זיין
קיניגרייך ווערט זיין איין אייביג קיניגרייך אונ׳ אלי הערשאפטן ווערן אים דינן
אונ׳ גיהורזאם זיין) · אונ׳ דז ער זאגט מיט דיא וואלקן פון הימל · דמאר מיט
ווייזט ער דז ער ווערט ניט קומן דורך ביפלייטיקייט אונ׳ קראפט דש מענטשן
נייארט דורך דען ווילן אונ׳ ביפעל פון גאט יתברך גלייך וויא דער אויף גאנג
דר וואלקן דיא דא מאכן רעגנן דיא קענן ניט אויף גין דורך דען ווילן אונ׳ אויש
ווערקונג דר מענטשן נייארט דורך דען ווילן אונ׳ ביפעל פון גאט יתברך ·, גלייך
ירמי׳ י״ד (זיינן דען אונטר דיא נארהייט דר פעלקר די דא קענן מאכן רעגנן ·
אדר גיבן דען דיא הימל דיא שפרייא רעגן · פר וואר דוא בישט גאט אונזר
גאט אונ׳ צו דיר האפן מיר וויל דוא האשט דש אלש בישאפן) · אך ווייזט ער

דמר

דאר מיט דז נאך דעם ער מערט זיך ביווייזן ווערט ער זיך ניט לאנג אויף האלטן אין זיין גין אונ' זיין קומשט ווערט ניט זיין גלייך וויא דיא וואלקן נאך דעם דז זי ווערן גיזעהן אם ענד דר ערדן זיין זיא זיך ניט אונ' קומן גאנץ גישווינד · אונ' דער גלייכן שטיט אין ישעי' י"ט (גאט ווערט רייטן אויף איין גרינגן וואלקן אונ' ווערט קומן קען מצרים) · דש איז איין משל אונ' ביטייט דז ער ווערט גאר גישווינד קומן אום דיא גזירה אויף זיא צו ברענגן · אונ' ירמי' ד' (ער ווערט אויף גין אז דיא וואלקן אונ' זיין רייט וועגן אז דיא שטארם ווינד · זיין פערד זיין גרינגר אז דיא אדלער) · אונ' ישעיה ס' (ווער זיינן דיא אזו שוועבן אז איין וואלקן אונ' אז דיא טויבן אין אירי פענשטר) אונ' ווייטר זאגט ער (איך גאט ווער זיא אילן אין איר צייט) · אונ' אזו זאגט ער אך פון דען טרוים פון נבוכדנצר אין דניאל ב' (דא האשט גיזעהן וויא איין שטיין האט זיך אויש גריסן זונדר הענד אונ' האט דש בילד אויף זיינן פיס גישלאגן) · דש איז דז דער שטיין וואר אויש גריסן ניט דורך מענשן הענד אונ' קראפט · ניימרט דורך דיא קראפט אונ' ביפעל פון גאט · אונ' דארום האט ער אין זיין אויש לעגונג גיזאגט (אונ' אין דיא טעג פון דיזי קיניגן ווערט גאט דר הימל איין קיניגרייך אויף ריכטן דז אין דיא אייביקייט ווערט ניט פר דארבן ווערן) דש איז צו פר שטין דז דיא אויף ריכטונג פון דען מלך המשיח וועלכש דש פינפטה קיניגרייך ווערט זיין · דש ווערט גישעהן פון גאט דר הימל דורך איין ביזונדרה אויש ווערקונג · אונ' פר ענדרונג דר נאטוער · אבר ניט גלייך אז דיא אויף ריכטונג דר פיר ערשטי קיניגרייכן דיא פון דיא ערד ווארן דש איז דז זיא ווארן נור אלין אויף איין נאטורליכה וויז · אונ' דאר פון זאגט ער אין דניאל ז' (אונ' פיר גרושי חיות גינגן אויף אויש דען ים) · אונ' דיא ביטיידניט דר פון איז דז פיר קיניגן ווערן אויף שטין פון דיא ערד · אונ' פון דש פינפטה קיניגרייך זאגט ער (אונ' מיט די וואלקן פון הימל קאם אז איין מענטשן זון) · דש איז דז דיא פיר קיניגרייכן ווערן ארויף קומן אויש דען ים וואס אויף דיא ערד איז · אונ' דש פינפטה קיניגרייך ווערט קומן מיט דיא וואלקן פון הימל · אונ' וויל ער האט דיא פיר קיניגרייכן גיגליכן צו דיא חיות · גלייכט ער דש פינפטה קיניגרייך צו איין מענטש · אום ביקענט צו מאכן דז גלייך וויא איין מענטש איז העכר אז דיא חיות אונ' הערשט איבר זיא · אזו ווערט אך דער מלך המשיח העכר זיין אז אלי קיניגן דר ערדן אונ' ווערט איבר זיא הערשן · אונ' וואס דיא נוצרים זאגן דז ווען דער משיח פון וועלכן אין דיא תורה אונ' דיא נביאים גיזאגט איז קיין גאט וואר וויא זאגט דען דער פסוק פון אים זיין הערשאפט ווערט זיין איין אייביגה הערשאפט וועלכה ניט ווערט ווערן אב גיטאן אונ' זיין קיניגרייך ווערט ניט פר דארבן ווערן · דארויש קענן זיא ניקש ביווייזן · דען דש איז צו פר שטין דז דש קיניגרייך פון דען מלך המשיח ווערט זיין בייא אים אונ' זיינן

קינדר דיא נאך אויז ווערן קומן זונדר אויף הערן ביז אין דיא אייביקייט · דש
איז דז עס ווערט אן קיין אנדרי איבר געגעבן ווערן · גלייך וויא דש קיניגרייך
איז פֿון דיא פֿיר ערשטי קיניגן וועק גינומן גיוואורן · גלייך דניאל ב׳ (אונ׳ דש
קיניגרייך ווערט אן קיין אנדר פֿאלק איבר געגעבן ווערן) · אונ׳ וואש דר נאך
שטיט אין דניאל ז׳ (אונ׳ אלי הערשאפֿטן ווערן אים דינן אונ׳ געהורזאם זיין)
דש שטרייט קעגן זיא · דען פֿיל פֿעלקר האבן אן ישו ניט גלייבט אונ׳ ווערן אים
ניט געהורזאם · גלייך אז דש פֿאלק ישראל אונ׳ דיא ישמעאלים אונ אין
לענדר אונ׳ פֿעלקר אונ׳ נאך פֿיל אנדרי דיא אן דיא ענדן דר ערד וואונן · אונ
אוב אין גלויביגר אנפֿאנט הר קעגן שטרייטן אונ׳ זאגן דז די ווערטר (וכל שלטניא)
איז ניט טייטש אלי הערשאפֿטן · ניימרט עס בטייט פֿיל הערשאפֿטן · דש
דש ווארט (כל) ווערט אופֿט געזאגט אום דיא זאך צו פֿר גרישן דז עס בטייט
פֿיל אונ׳ ניט אלי · גלייך בראשית מ״א (וכל הארץ באו מצרימה) איז ניט טייטש
אלי לענדר זיין גיקומן קעגן מצרים ניימרט פֿיל לענדר · אונ׳ בראשית כ״ד
(וכל טוב אדוניו בידו) איז ניט טייטש דז ער האט אל דש בעסטה פֿון זיין הער
מיט זיך גינומן ניימרט ער האט פֿיל גוטי זאכן מיט גינומן · אונ׳ דער גלייכן
אנדר מנהרי פסוקים · קענן איר אזו ענטפֿרן · עס איז וואול וואר דז דש
ווארט (כל) ווערט אופֿט געזאגט פֿון פֿיל · אבר דש איז נאך דען דז עס קא
מויז דען אן הלט פֿון דיזן פסוקים פֿר שטאנדן ווערן · דען וואו עס ניט קא
מויז גילייגט ווערן פֿון אלי איז אנדרש אז אן עס מויז ליגן · דז עס בטייט דיא
מיינשטי · אבר אין דיזן קאפיטל קען מאן קלאר מויז דיא זאך פֿר שטיק
ערקענט פֿון אלי קיניגרייכן · גלייך פֿר שטאנדן ווערט מויז דען אן פֿאנג פֿון
דיזן פסוק (אונ׳ דש קיניגרייך אונ׳ גיוועלטיקייט אונ׳ הערשאפֿט וועלכי
רעגירט אונטר אלי הימלן דש איז גיגעבן אן דש אייברשטה הייליג פֿאלק)
אונ׳ דניאל ב׳ (זיא ווערט צו מאלן אונ׳ צום ענד ברענגן אלי קיניגרייכן אונ׳ זיא
ווערט אייביג בלייבן) אונ׳ ישעיה ס׳ (דען דש פֿאלק אונ׳ קיניגרייך דיא דיך ניט
ווערן דינן דיא ווערן פֿר לארן ווערן) · אונ׳ וואש איך הב געזאגט דז דר פסוק
(אונ׳ דיא אייברשטי הייליגי ווערן דש קיניגרייך אנטפֿאנגן) דש גיט אויף דש
פֿאלק ישראל · דש קען מאן בווייזן אויז דיא תורה אונ׳ נביאים אונ׳ כתובים
אונ׳ וויל איין טייל דר פֿון אנעדן · אין שמות כ״ב שטיט (אונ׳ ווירדיגט איר
אין הייליג פֿאלק זיין · אונ׳ פֿלייש וואש אויף דש פֿעלד פֿר צוקט איז זאלט
איר ניט עסן איר זאלט עס פֿר דען הונט ווארפֿן) אונ׳ דברים ז׳ (דען דוא
בישט איין הייליג פֿאלק פֿר גאט דיין גאט · אן דיר האט גאט דיין גאט אויס
דר וויילט צום פֿר אים איין גליבט פֿאלק צו זיין פֿון אל דיא פֿעלקר דיא אויף דיא
ערד זיין) אונ׳ דברים י״ד (דען דוא בישט איין הייליג פֿאלק פֿר גאט דיין גאט
אונ׳ אן דיר האט גאט אויש דר וועלט) · אונ׳ ווייטר שטיט (איר זאלט קיין (נבלה)

עשן׳ צו דען (גר) דער אין דיין שטאט איז זאלשטו זיא געבן אול׳ ער זאל זיא
עשן אדר אן אין פֿרעמדן פֿר קויפֿן דען דוא בישט אין הייליג פֿאלק פֿר גאט
דיין גאט · דוא זאלשט דש ציקלין ניט קאכן אין דיא מילך פֿון זיין מוטר) · אול׳
ישעי׳ ס״ב (אול׳ אן ווערט זיא רופֿן אין הייליג פֿאלק דיא דורך גאט דר לייזט
זיין) · אול׳ דניאל ז׳ (איך הב גיזעהן ווי דיזר האָרן האט גישטריטן מיט דיא
הייליגן אול׳ האט זיא איבר וואונן · ביז עש קאם דער דא איז אלט פֿון טעג אול׳
האט דש גריכט גיגעבן אן דיא איברשטי הייליגי · אול׳ דיא צייט איז גירייכט
דז דיא הייליגן ווערן דש קיניגרייך ערבן) · ווייטר שטיט (אול׳ ער ווערט
ריד קעגן דען איברשטן הירן אול׳ דיא איברשטי הייליגי ווערט ער שענדן · אול׳
ווערט מיינן צו פֿר ענדרן דיא צייטן אול׳ דש רעכט · אול׳ זיא ווערן אין זיין האנט
גיגעבן ווערן ביז אין צייט אול׳ צייטן אול׳ אין האלבה צייט) · אול׳ דניאל ח׳ (אול׳
ער ווערט זיין קראפֿט שטארקן אבר ניט דורך זיין קראפֿט אול׳ ער ווערט
וואונדרליך פֿר דערבן אול׳ ווערט ביגליקן אול׳ טון אול׳ פֿר דערבן שטערקי אול׳
אין הייליג פֿאלק) · אול׳ דניאל י״ב (דען צו דער צייט אול׳ צייטן אול׳ אין
האלבה אול׳ אז עש ווערט פֿולענדט זיין דיא צו ברעכונג דר האנט פֿון דש
הייליגה פֿאלק ווערן אל׳ דיזה אין ענדה האבן) · גלייך אך סיאן בודני דר צעלטר
איבר זעלר דר נוצרים האט ביקענט אין זיין אויש לייגונג פֿון דיזן פסוק דז דש
הייליגה פֿאלק איז דש פֿאלק ישראל · גלייך איר האבן אין זעקשטן פרק בווייזן ·
אול׳ גלייך ווי אז דש פֿאלק ישראל ווערן גיהייסן דיא הייליגה פֿון גאט אזו ווערט
אך הקדוש ברוך הוא גיהייסן דער הייליגר פֿון ישראל · אן פֿיל ערטר דר נבֿואה
אול׳ וויל אין טייל דר פֿון אנצעלן · אין ישעי׳ י״ב (דען ער איז גרוש צווישן דיר
דער הייליגר פֿון ישראל) · אול׳ ישעי׳ ל״ז (אול׳ דוא האשט דיין אויגן אויף
גיהובן אום הויך צו דעם הייליגן פֿון ישראל) · אול׳ ישעי׳ מ״א (איך הב דיר
גיהאלפֿן זאגט גאט אול׳ דיין הר לייזר דר הייליגר פֿון ישראל) · ווייטר שטיט
(אול׳ דוא ווערשט דיך פֿרייאן אין גאט אין דעם הייליגן פֿון ישראל ווערשטו דיך
ריאן) · אול׳ ישעי׳ מ״ז (אונזר דר לייזר איז זיין נאמן גאט דער היאר שארן
דער הייליגר פֿון ישראל) · אול׳ ירמי׳ נ׳ (דען קעגן גאט האט זיא גימוטוויליגט
קעגן דעם הייליגן פֿון ישראל) · אול׳ אזו פֿינדן איר אך דז גלייך ווי השם
יתברך גיהייסן ווערט דער איברשטר גאט ווייל ער איז אין גאט איבר אלי
געטר אול׳ אין הער איבר אלי הערן · אזו ווערט אך דש פֿאלק ישראל גיהייסן
דש איברשטה פֿאלק · ווייל השי״ת האט זיא צום איברשטן גישטעלט איבר אלי
פֿעלקר דר ערד · גלייך דברים כ״ו (אול׳ ער ווערט דיך הוך שטעלן איבר אלי
פֿעלקר דיא ער האט בישאפֿן צו אין לוב אול׳ צו נאמן אול׳ צו אין רום · אול׳ דז
דוא זאלשט אין הייליג פֿאלק זיין פֿר גאט דיין גאט גלייך וויא ער האט גירעט) ·
אול׳ דברים כ״ח (אול׳ גאט דיין גאט ווערט דיך גאבן אן שטעלן איבר אלי פֿעלקר

דער ערד) • נון קענטשו אויש אל דיזי ביווייזונגן פֿר שטין דז וואש ער זאגט
דז דיא איברשטי היילגן ווערן דש קיניגרייך איינפֿאנגן • דש רעט ער פֿון
דש פֿאלק ישראל אול ניט פֿון ישו גלייך וויא דיא נוצרים מיינן • דען וואש ער
זאגט אול נו דיא איברשטי היילגן דש שטרייט קעגן זיא • אך אויש דעם וואש ער
זאגט אם ענד פֿון דש גיזיכט איט איר אויש לייגונג אין סימן ז' (אול דש קיניגרייך
אול גיוועלטיקייט אול הערשאפֿט וועלכש רעגירט אונטר אלי היאלן איז גיגעבן
אן דש איברשטה היילגה פֿאלק) קען אן גאנץ קלאר זעהן דז ער רעט פֿון דש
פֿאלק ישראל • אול דעם נאך קען דש וואורט (עליונין) אויף נוויאר לייא אויש
גילייגט ווערן • ענטפֿר אויף גאט ית' ברך • אול אוב שון עש שטיט אין לשון רבים
ווערט עש דאך פֿון גאט פֿר שטאנדן גלייך דניאל ד' (דז דיא נבואה (אלהין
קדישין) פֿון דען היילגן גאט איז אין אים) אוא דז דיא ווערטר (אלהין קדישין)
שטין אין לשון רבים אול ווערן דאך פֿון דעם איינציגן גאט גיזאגט • אול יהושע
ב"ד (כי אלהים קדושים הוא) דען ער איז אין היילגר גאט) • זוא אין
דיא אויש לייגונג פֿון דיא ווערטר (קדישי עליונין) דיא היילגן פֿון דען איברשטן
גאט יאל ווען עש ניט גיט אויף דש פֿאלק ישראל • אוז אן עש פֿר שטין נו דיא
היילקייט פֿון דש פֿאלק ישראל וועלכי דיא איברשטי גינענט ווערן איבר אלי
פֿעלקר • אול דש זיינן דיא פֿראושטי פֿון זיא דען נו דער צייט ווערן דיא זינדיגן
פֿר גין פֿון דיא ערד אול ווערן קיין בייזי אער זיין • גלייך ישעי' ד' (אול דער
נאך ווערט איבר בלייבן אין ציון אול דער דא ווערט בלייבן אין ירושלים נו דעם
ווערט גיזאגט ווערן ער איז היילג) • אול ישעי' כ"ד (אול דיין פֿאלק זיי
אייטל גירעכטי זיא ווערן אויף איביג דש לאנד ערבן) • אול איט דיזה ביוו
קען אן גינוג זאם ענטפֿרן אול איז נאך איין וואוהה אפֿטיגה ענטפֿרט דיא איט ד
פסוקים דר שריפֿט איבר איין קואט קעגן וועלכה קיינר ווערט שטרייטן או
עש אוזט איין אונפֿרשטענדיגר אדר איין גיוואלדש אונזיין :

פרק מב דניאל ט

אונ' נאך דיא נוויאן אול זיבציג שאטות ווערט דער גיזאלבטר פֿר שני
ווערן אול ווערט ניט דא זיין • אול דיא שטאט אול דש היילגה אור
ווערט פֿר הערבן דש פֿאלק איט דעם הער דער איבר זיא ווערט קואן אול ז
ענד ווערט זיין נו פֿר דערבן • אול ביז אם ענד פֿון דיא שטרייט ווערט א
דורך שניידיגה פֿר וויסטונג זיין : אויש דעם פסוק ברענגן דיא נוצרים ביוו
אויף איר גלויבן אול זאגן דז דער נביא דניאל האט אין זיין פר אפֿעלייאונג ביקע
גיזאגט דז דר גיזאלבטר דש איז ישו ווערט דר שלאגן ווערן גלייך גישריבן שט
דר גיזאלבטר ווערט פֿר שניטן ווערן אול ווערט ניט אער דא זיין • דען פֿון וו
פֿר

פֿר אײן גיזאלבטן קען אנדרשט דר פסוק רידן דז ער ווערט פֿר טײטן ווערן:
ענטפֿרט דארויף קענן זיא אך ניקט ביוויזן גלײך אן זעהן קען אויף דיא
פסוקים דיא דר בײא שטין׳ דען ערשט זאגט ער (זיבליג
שאטות זײנן גיזעלט איבר דײן פֿאלק אונ׳ איבר דײן הײליגה שטאט אום דיא
איסטאט צו אמכן פֿר גין אונ׳ דז די זינד זאלן צו קענד זײן אונ׳ די אונגירעכטיקײט
צו פֿר געבן אונ׳ דען גירעכטן דר וועלט צו ברענגן אונ׳ צו פֿר זיגלן די אויז זאגונג
אונ׳ דען נביא אונ׳ צו זאלבן דש אליר הײליגשטה)׳ אונ׳ זיבליג שאטות זײנן פֿירי
הונדרט אונ׳ ניינציג יאר דיא דא וואָרן פֿון די פֿר ווישטונג דש ערשטי בית המקדש
ביז צו דיא פֿר ווישטונג פֿון דש צווייאטה׳ דען זיבליג יאר וואָרן זיא אין גלות בבל
אונ׳ פֿיר הונדרט אונ׳ צוואנציג יאר האט דש צווייאטה בית המקדש גישטאנדן׳
אונ׳ ווייל דניאל האט גיזעהן וויא ירמי׳ הנביא האט בילײגט דז צו זיבליג יאר ווערט
זיא גוט בידענקן׳ גלײך ירמי׳ כ״ט (דען אז עש ווערט דר פֿילט זײן צו בבל
זיבליג יאר ווער איך אײך בידענקן)׳ דארום האט ער גידאכט דז אין דיא
זיבליג יאר ווערן אל אירי זינד צו קענד זײן אונ׳ ווערן דר נאך ניט מער פֿר
טריבן ווערן׳ גלײך איכה ד׳ (דײן זינד איז צו קענד דוא שטאט ציון ער ווערט
דיך ניט מער פֿר טרײבן) אונ׳ דז ער האט גיזעהן אין זײן טרוים אין סימן ז׳
פֿיר חיות אונ׳ דז די פֿירדה ביטײט אויף דש מלכות פֿון רום וועלכש ישראל ווערט
זער פלאגן אונ׳ דז זיא ווערן אין זײן האנט גיגעבן ווערן ביז אײן צײט אונ׳ צײטן
אונ׳ אײן האלבה צײט האט ער ניט פֿר שטאנדן וואש פֿר צײטן אן האט גימײנט׳
דארום האבן איך זײן גידאנקן דר טראכן אונ׳ האט נאך אל צײט דרויף גיטראכט
אום צו זעהן וואש דא ווערט דר פֿון קומן אונ׳ וויא עש ווערט איבר אײן קומן
דיא פֿר הײשונג וואש ער האט גיזעהן אין זײן טרוים איט דעם וואש אן
ירמי׳ איז פֿר הײשן גיוואָרן׳ דען ער האט ניט גיוואושט פֿון דש אנדרי גלות
דש דא ווערט נאך קומן נאך דיא פֿר ווישטונג פֿון דש צווייאטה בית המקדש׳
דארום זאגט ער ווײטר אום ענד זײנר דר צילונג פֿון זײן פראפֿעטישן טרוים (איך
דניאל אײני גידאנקן האבן איך זער דר שראקן אונ׳ אײן גשטאלט איז אין איר פֿר
ענדרט א.ו.ה.ב די זאך אין אײן הערץ ביוואָרט)׳ אך אז ער האט אין דש צווייאטה
גיזכט גיזעהן אין סימן ח׳ פֿון דיא פֿר שטערונג דש טעגליכה אופפֿר אונ׳ דש
הײליקײט אונ׳ דיא היאר שאר ווערט צו טרעטן זײן ביז אובנט אונ׳ מארגן צווײא
טויזנט אונ׳ דרײא הונדרט האט ער אך אויף דעם גיזיכט דיא צאל ניט פֿר
שטאנדן׳ דען ער האט דארום גיוויבלט אוב דיא צײט פֿון דעם גלות אין וועלכן
זיא וואָרן ווערט אזו לאנג גיוועהרן ביז דיא צײט פֿון דיא צאל וועלכה אזו פֿיל יארן
ביטײט אז ערשט צו ענד זײן׳ וויל דארויף גיזאגט ווערט (אונ׳ דוא פֿר שליס
דש גיזיכט דען דש ווערט גישעהן נאך פֿיל טעג)׳ ווען דש אזו ווער זעלט דאר
איט ניט איבר אײן קומן דיא פֿר הײשונג פֿון ירמי׳ וועלכה נור ווײזט אויף

זיבציג יאר · אונ׳ דז ער זאגט ביז אובנט מורגן · דש איז צו פֿר שטין בייא דער אובנט ווערט קומן פֿון וועלכן ג׳יזאגט ווערט אין זכרי׳ י״ד (אונ׳ אן דיזא צייט פֿון אובנט ווערט ליכט זיין) דש איז אין די פֿינשטרניש דש לייד ווערט זיין דש ליכט פֿון הייל׳ גלייך ירמי׳ ל׳ (אונ׳ איין צייט פֿון לייד איז פֿר יעקב אונ׳ ער ווערט דר פֿון גיהאלפֿן ווערן) · אונ׳ דש קעגן טייל ווערט ג׳יזאגט פֿון דען טאג דר פֿרווישטונג אין עמוס ח׳ (אונ׳ איך ווער די ערד פֿר פֿינשטרן אן טאג פֿון ליכט) · דארום דאכט דניאל בייא זיך זעלבשט פֿיליכט פֿון וועגן דיזא ביזקייט דש פֿאלקש ווערט דש גלות פֿר לענגרט ווערן ביז צום ענד פֿון צווייא טויזנט אונ׳ דרייא הונדרט יאר · דארום האט ער אן בעטן צו גאט דז ער זאל דען צארן אב טון · אונ׳ דארום וואר עש ניטיג דז גאט האט אים לאזן וויסן דורך דען מלאך דז עש איז ניט אזו אזו וויא ער האט ג׳מיינט דען אין גלות בבל וואהרן זי ניט רעכט ג׳ירייניגט פֿון איר זינד דען מן האט זיא ניט מער פֿר געבן אז דיזא זינד פֿון די שמיטות וועלכי זיא ניט גיהאלטן האבן דא זיא נאך וואהרן אין דש לאנד פֿון ישראל אונ׳ דז דיזא פֿר הייסונג פֿון ירמי׳ ווערט ביפֿעשטיגט ווערן אז דיזא צייט ווערט קומן · אבר וואש אן גיט דיזא אנדרי אונגירעכטיקייט אונ׳ אויסטאט אונ׳ זינד דיזא ישראל ג׳יזינדגט האבן פֿון דעם טאג אז זיא זיינן אין דש לאנד ג׳יקומן ביז זיא ווידר ארויש גיגנגן וועלכי מן האט זיא אין גלות בבל ניט פֿר געבן · ענטפֿר וויל דיזא צייט צו קורץ וואר אודר וויל זיא האבן נאך מער ג׳יזינדיגט · דאריבר איז דער גזר דין פֿון הש״י פֿר זיגלט ג׳יווארן איבר דש פֿאלק ישראל דז זיא זאלן נאך זיבציג שמיטות קומן אין איין לאנג אונ׳ שווער גלות אין דיזא האנט פֿון דיזא פֿירדה חיה וועלכי זיינן דיזא ראמיים · אונ׳ איבר די היילגה שטאט דז זיא זאל וויסט בלייבן ביז צום ענד דר צאל פֿון צווייא טויזנט אונ׳ דרייא הונדרט יאר · אונ׳ אזו לאנג ווערט ג׳יווערן דיזא צייט אונ׳ לייטן אונ׳ דיזא החלבה לייט דיזא ער האט ערשט אין זיין טרויס ג׳יזעהן אבר ער האט דען אן פֿאנג פֿון דיזא צאל נאך דען ענד ניט פֿר שטאנדן · אונ׳ אך דער מלאך האט אים ניט צו פֿר שטין ג׳יגעבן דיזא צייט פֿון דש ענד דיזר צווייא צאלן ניימלט פֿון דיזא צאל פֿון צווייא טויזנט אונ׳ דרייא הונדרט האט ער ג׳יזאגט (אונ׳ דש ג׳יזיכט פֿון דען אובנט אונ׳ מורגן דז גזאגט איז דש איז וואר · אונ׳ דוא פֿר שליס דיזא וויא זאגונג דען עש זיינן נאך פֿיל טעג דר צו) · אונ׳ פֿון דש ענד פֿון דיזא צייט אונ׳ לייטן האט ער אם ענד פֿון דש ספֿר ג׳יזאגט (דען דיזא זאכן זיינן פֿר טאמטן אונ׳ פֿר זיגלט ביז צו דיזא צייט פֿון ענד) אונ׳ האט אים נור לאזן וויסן דז דיזא לאנגה צייט פֿון דען גלות ווערט זיין אום צו פֿאלגדן דיזא אויסטאט פֿון עבודה זרה אונ׳ אב צו טון די זינד פֿון הורייא אונ׳ צו פֿר געבן דיזא זינדה פֿון בלוט פֿר גיסונג אונ׳ נאך מער אנדרי זינד אויך דש זיא זאלן ניט מער פֿר טריבן ווערן אז וויא צום ערשטן · דען פֿון דיזא צייט האט דער נביא ירמי׳ ג׳יזאגט אין איכה ד׳

(דיין זינד איז נון ענדר דאז שטאט ליון ער ווערט דיך ניט אמר פר טרייבן) · אונ׳ יחזקאל כ״ב (אונ׳ איך ווער דיך פר שפרייטן אונטר דיא פעלקר אונ׳ צו שטרייאן אין דיא לענדר אונ׳ ווער דיין אונריינקייט פון דיר אב טון) גלייך איר המבין בישיידן אין זעקסטן אונ׳ זיבנטן פרק · אונ׳ דז דער נביא זאגט דער גירעכטר פון דיא וועלט · דש איז דז נאך דעם דז דיא זינד ווערן גאר פר געבן ווערן ווערט קומן דער גירעכטר פון דיא וועלט גלייך ישעי׳ נ״א (אונ׳ אייז גירעכטיקייט ווערט נאהינג זיין אונ׳ איין הילף איז אויז גיגנגן) וועלכש ווערט זיין אין דיא טעג פון משיח פון וועלכן גיזאגט ווערט אין ירמי׳ כ״ג (אונ׳ איך ווער אויף ריכטן פר דוד איין רעכט פערטיגה אויז שפראנג אונ׳ איין קיניג ווערט רעגירן אונ׳ ווערט פר שטענדיג זיין אונ׳ ווערט ריכטן אונ׳ גירעכטיקייט טון אויף דיא ערד) · אונ׳ ישעי׳ י״א (אונ׳ ער ווערט מיט גירעכטיקייט ריכטן דיא ארמן אונ׳ דיא גירעכטיקייט ווערט זיין דער גורטיל פון זיין לענדן): אונ׳ דרום ווערט אך דש גמנלה פאלק ישראל אין דיא טעג פון משיח אייטל פרומא לייט זיין · גלייך ישעי׳ ס׳ (אונ׳ דיין פאלק ווערן אייטל גירעכטי זיין): אונ׳ ישעי׳ ס״א (אונ׳ אן ווערט זיא רופן שטארקי גירעכטי) · אונ׳ תהלים ע״ב (אין זיין טעג ווערט בליאן דער גירעכטר) · אונ׳ ירושלים ווערט אן אך הייסן דיא גירעכטה וואונונג דער הייליגר בערג גלייך ירמי׳ ל״א · אונ׳ ירמי׳ ל״ג (גאט איז אונזר גירעכטר) · אונ׳ דען נאמן פון משיח ווערט אן אך נענן גאט איז אונזר גירעכטר גלייך ירמי׳ כ״ג · ווייל אין זיין צייט ווערט דער גירעכטר גאט אל לייט ביים אונש בלייבן · אונ׳ דש איז גלייך ווי אז משה רבינו ע״ה האט גינענט דש מזבח גאט איז איין צייכן אין שמות י״ז גלייך איר המבין בישיידן אין פרק י״ט · אונ׳ דז ער זאגט אונ׳ נו פר זיגלן דיא ווייז זאגונג אונ׳ דען נביא: דש איז נו פר שטין אונ׳ צו פר שטערקן דיא ווייז זאגונג אונ׳ דען נביא גלייך וויא דיא ביפעסטיגונג פון איין בריב איז דיא חתימה · דרום אן שטאט פון פר שטערקן זאגט ער פר זיגלן · אונ׳ דער גלייכן שטיט אין איוב ל״ג (אונ׳ איר שטראף ווערט ער פר זיגלן) דש איז פר שטערקן · גלייך ישעי׳ כ״ח (פיליכט ווערן זיך מייער שטראפן שטערקן) · דש איז פיליכט ווערן מייער פיין שטערק זיין · אונ׳ אן קען דש ווארט (ולחתום) ניט אויז לייגן פר שליסן: דען נאך דעם דז דיא זינד ווערן פר געבן ווערן אונ׳ דער אייביגר גירעכטר ווערט קומן · דען ווערט דיא ווייז זאגונג פר שטערקט זיין אונ׳ דיא נבואה ווערט פר אערט אונ׳ פר שטערקט ווערן אבער נו זיא איז גיוועזן אין דיא צייט פון דש ערשטי בית המקדש · גלייך יואל ג׳ (אונ׳ דר נאך ווער איך איין רוח נבואה אויז גיסן אויבר אלי מענשן אונ׳ זיא ווערן ווייז זאגן מייער זין אונ׳ טעכטר) אונ׳ ווייל אין דיא צייט פון גלות איז קיין נביא אבער אונ׳ איר המבין קיינט דינר אמט ווייש · דרום זאגט ער דז אין דיא צייט פון דיא צו קומנדה גאולה

ווערט דיא נבואה פֿר מערט ווערן אונ׳ דיא וויז זאגונג ווערט זיך שטערקן
אונטר דש פֿאלק ישראל׳ אונ׳ דז ער זאגט אונ׳ צו זאלבן דש אליר הייליגשטה׳
דש איז צו פֿר שטין פֿון דש מזבח וואריין מן האט דש ברענגר אופֿפֿר גיאופֿפֿרט׳
דען דש ווערט אוך דש אליר הייליגשטה גינענט אונ׳ שטיט דר בייא דש לשון פֿון
זאלבן) ׳ גלייך שמות מ׳ (אונ׳ דוא זאלשט זאלבן דש מזבח פֿון ברענגר אופֿפֿר
מיט אל זיין כליק אונ׳ זאלשט הייליגן דש מזבח אונ׳ דש מזבח זאל גאנץ הייליג
זיין) ׳ אונ׳ וויל אין דיא צייט פֿון גלות איז פֿר שטערט דיא שעכטונג אונ׳
פריזענט פֿון מזבח ׳ דאהום זאגט ער דז אין דיא צייט פֿון דיא גאולה נאך דעם
דז דיא זינד ווערן פֿר געבן ווערן אונ׳ דער גירעכטר פֿון דיא וועלט ווערט קומן
אונ׳ דיא נבואה ווערט פֿר מערט ווערן׳ ווערט מן אוך זאלבן דש מזבח וועלכש
גאנץ הייליג איז אום דרויף צו ברענגן ברענגר אופֿפֿר אונ׳ בלוט דרויף צו שפרענגן׳
גלייך אין יחזקאל מ״ג שטיט פֿון דיא צייט דר צו קונפֿטיגה גאולה (אונ׳ אז דיא
טעג ווערן אויס ענדר זיין אונ׳ פֿון דען אכטן טאג אונ׳ ווייטר זאלן דיא כהנים מאכן
אויף דש מזבח אייער ברענגר אופֿפֿר אונ׳ פֿריד אופֿפֿר אונ׳ איך ווער אייך
בווילין זאגט גאט דער הער) ׳ אונ׳ דיא זיבציג שאבוע׳ וועלכי ביטרעפֿן פֿיר
הונדרט אונ׳ ניינציג יאר ׳ דיא האט דער פסוק אין דרייא חלקים גיטיילט ׳
דש ערשטה טייל איז זיבן שאבוע׳ דש זיינן ניין אונ׳ פֿירציג יאר דיא דא ווארן
פֿון דיא פֿר ווישטונג דש ערשטה בית המקדש ביז אום אן פֿאנג דש בויאן פֿון
דש צווייטה וועלכיש וואר אין דש ערשטה יאר פֿון כורש דר קיניג פֿון פרס דר
דא האט רשות גיגעבן אן דיא קינדר פֿון יהודה צו מעגן ארויף צין אויש בבל
קען ירושלים אונ׳ דש הויז צו בויאן אונ׳ דיא הייליגי כלים ווידר אריין צו ברענגן ׳
אונ׳ דאר פֿון זאגט ער (אונ׳ דוא זאלשט ווישן אונ׳ פֿר שטין פֿון דען אויש גאנג
דר זאך צו ווידר קערן אונ׳ צו בויאן ירושלים ביז דעם גיזאלבטן הער זיבן שאבוע׳)׳
דש איז דז דער מלאך האט ביקענט גימאכט אן דניאל דז פֿון דען אויש גאנג
דר זאך ׳ דש איז פֿון דער צייט אז ירמי׳ האט דש גירעט דש איז פֿון דש גלות
פֿון צדקי׳ ביז דען גיזאלבטן הער דש איז כורש׳ ווערט זיין זיבן שאבוע׳ דש
זיינן ניין אונ׳ פֿירציג יאר ׳ אונ׳ ער נענט דען כורש איין גיזאלבטר אונ׳ הער ׳
גלייך ישעי׳ מ״ה (אזו האט גאט גיזאגט צו זיין גיזאלבטן צו כורש) ׳ אונ׳
ווייטר זאגט ער פֿון אים (ער ווערט איין שטאט בויאן אונ׳ איין פֿר טריבני ווערט
ער פֿרייא שיקן) ׳ אונ׳ דש אנדרי טייל איז פֿון דען אן פֿאנג דש גיבייא ביז
אום אן פֿאנג דר פֿר ווישטונג דש איז אז אספסיאנוס קיסר אונ׳ טיטוס זיין
ווייבש זון קאמן אויף ארץ ישראל צו שטרייטן ׳ ווארן צווייא אונ׳ זעכציג שאבוע׳
דש איז פֿיר הונדרט אונ׳ פֿיר אונ׳ דרייסיג יאר ׳ אונ׳ דאר פֿון האט ער גיזאגט
(נאך צווייא אונ׳ זעכציג שאבוע׳ ווערט ווידר גיבויאט ווערן דיא גאס אונ׳ דער
גראבן ׳ אונ׳ אין צייטן פֿון אנגשט) ׳ דש איז נאך דיא גיצעלטי זיבן שאבוע׳

ווערט

ווערט איין אנדרה נייט קואן דז דש גיבייא פֿון גאטש הויז ווערט פֿר שטערט
ווערן · וויל דער (רחום בעל טעם) אול שאשי דער טרייבר האבן אן כורש
איין פֿר הינדרניש גישריבן דז דש גיבייא פֿון דש הויז איז פֿר שטערט גיווארן
ביז פֿר פֿילט ווארן דיא זיבנציג יאר נאך דיא פֿר ווישטונג פֿון ירושלים זאז דז דש
ווערק וואר שטיל גישטאנדן איין אול צוואנציג יאר · דרייא יאר פֿון כורש אול
זעבצעהן יאר פֿון אחשורוש אול צווייא יאר פֿון דריוש · דר נאך האבן זיא גיבויאט
אול ביגליקטן איט דש בויאן פֿון דש הויז אול האבן ווידר אויף גיבויאט דיא גאס
אול דיא הייזר פֿון דיא שטאט דיא דא ווארן פֿר וושט · אול בויאטן אך דיא אויאר
איט דען גראבן דער רונד אום דיא אויארן ווארי · אול גלייך וואול אזו אנג אז דש
צווייטה הויז שטונד דש ווארן דיא צווייא אול זעבציג שאטות ווערכי ביטראגן
פֿיר הונדרט אול פֿיר אול דרייסיג יאר פֿון דען אן פֿאנג דש גיבייאש ביז אם אן
פֿאנג דר פֿר ווישטונג ווארן זיא אין נייטן פֿון אנגשט פֿון וועגן דיא
פֿיינדשאפֿט דר פֿיינד דיא דא ווארן גינענט דיא ניידיגר פֿון יהודה אול
בניאין דיא זיא הינדרטן פֿון איר ווערק אול אך וועגן דיא פֿיינדשאפֿט פֿון דיא
אנדרי האומות פֿון ישראל דש ווארן דיא יונים אול רוויים אול דז זיך דיא קינדר
פֿון יהודה אייכר דען אנדרן האומיטן · אול דש דריטה טייל וואר פֿון דיא קואשט
פֿון אספסיאנוס ביז אם ענד דר פֿר ווישטונג וואר איין שאטה דש איז זיבן יאר
ווארן זיא אין בילעגרונג אול אין אנגשט דורך אספסיאנוס אול טיטוס זיין ווייבש
זון ביז זיא האבן דש הויז פֿר ווישט · אול אז אין פסוק שטיט (אול נאך דיא
צווייא אול זעבציג שאטות ווערט דער גיזאלבטר פֿר שניטן ווערן אול ווערט
ניט דא זיין) · דאר איט גיבט ער צו קענן דז אין דען דריטן טייל ווערכש
איז דיא לעצטה שאטה אול דש ווארן דיא זיבן יאר דז דיא רוויים האבן גישטריטן
פֿר ירושלים ווערט דער גיזאלבטר דר שלאגן ווערן אול דש וואר אגריפס דער
לעצטר קיניג פֿון יהודה איט זיין זון דער קיניג אונכז דיא אספסיאנוס האט
גישלאגן אול האט זיא גיטיט דרייא יאר אול איין האלב פֿר דיא פֿר ווישטונג דש
הויז גלייך ביטיידן איז אין ספֿר יוסף בן גוריון אין פרק ע"ו אול אין ספֿר קבלה
פֿון דען רמב"ד ז"ל ניט וייט פֿון דען אן פֿאנג פֿון דש ספֿר · אול דז אין דעם
פסוק שטיט (ואין לו) אול ער ווערט ניט זיין · דש ווארט (לו) גיט וייט ארויף
אויף דש ווארט (עאך) וואש אובן שטיט · אול דער גלייכן שטיט אין במדבר
י' (אול זיא ריכטטן אויף דש אשכן אי זיא קאאן) · זאא דז ער זאגט אול זיא
ריכטטן אויף דש אשכן דש גיט ניט אויף דיא קהתים דיא בייא, דיא ווערטר
שטין נייארט עש גיט ארויף אויף דיא (בני גרשון ובני ארדי) דיא אובן שטין ·
אבר דז ער זאגט (אי זיא קאאן) דש גיט אויף דיא קהתים · אול דער גלייכן
זיין פֿיל · זאא אוז אין דש אין דניאל אזו פֿר שטין דז דיין פֿאלק ווערט קיין קיניג
אער האבן פֿון ישראל וויל אך דיא שטאט אול דש הייליגה אורט ווערט פֿר דארבן

[...] פאלק פון דעם הער דער דא ווערט קומן אונ' דש וואר דש פאלק פון טיטוס
דיא דא האבן פר דארבן דיא שטאט אונ' דש בית המקדש · אונ' ער זאגט
דארום דז זיין פאלק ווערן זיך פר דערבן · ווייל טיטוס זעלבשט האט אלונג אז
דיא בילעגרונג האט געווערט האט ער זיא אן געבאטן אום פריד צו מאכן אונ'
האט ניט געוואלט דיא שטאט אונ' דש בית המקדש פר דארבן ניימרט דז זיא
זאלן איר האלז געבן אונטר דש יאך פון דיא רומיים גלייך בישריבן איז אין ספר
יוסף בן גוריון · אונ' דאר פון זאגט ער ווייטר (אונ' ער ווערט פר שטארקן
איין פר בונד צו פיל איין שבוע) · אונ' דש איז ניט צו פר שטין דז ער ווערט
איין פר בונד מיט זיא מאכן · ניימרט דז ער ווערט שטארק אן האלטן אונ'
ווערט זיא אן רופן אום איין פרידנש פר בונד צו מאכן אז זיא ווערן עש וועלן אן
נעמן · אונ' דש ווערט געשעהן אין דיא לעצטה שבוע אין וועלכה דיא זיבציג
שבועות ווערן פול ענדט זיין · אונ' דיא אויש לייגונג פון דש וואורט (לרבים) איז
צו דיא חשובים פון דיא יהודים דיא ביא אים ווערן ביקענט זיין · אונ' דארום
שטיט איין קמ"ץ אונטר דיא למ"ד פון (לרבים) דש בדייט דז עש גיט אויף דיא
גוויסה ביקענטה לייט · אונ' גלייך ירמי' מ"א (ורבי המלך) אונ' דיא חשובים
פון דעם מלך · אונ' דז ער זאגט (דיא העלפט פון דיא שבוע) · דש איז דז
אין דיא העלפט פון דיזה לעצטה שבוע דיא ער געוועלדט האט ווערט אויך פר
שטערט ווערן דיא שטעלטונג אונ' פריזענט פון דש בית המקדש דז זיא ווערן קיין
קרבנות מער מקריב זיין פון וועגן דיא שווערי מלחמה אונ' בילעגרונג דיא
טיטוס האט אויף זיא ביטווערט ווייל זיא האבן זיין פרידנש פר בונד ניט גיוואלט
פון אים אן נעמן · נון קענשטו זעהן דז דר פסוק בילייגט דז דער געמלבטר
ווערט פר שטין ווערן דש איז דז אגריפס דער לעצטר קיניג פון דיא יהודים
דער דא האט געהערשט אין דיא צייט דר פר ווישטונג דער ווערט גיטיט ווערן
נאך דעם דז עש ווערן פר איבר זיין ניין אונ' זעכציג שבועות דיא ערשט ווארן
זיבן שבועות אונ' דר נאך צווייא אונ' זעכציג דש איז אין דיא לעצטה שבוע דז אום
ענדר זעלבה וואר דש הויז פר וויסט דורך דיא רומיים גלייך איר האבן בשריבן ·
אלזו קענן זיא נוך איגליך דעם פסוק אויש ליגן אויף יש"ו הנוצרי ווייל זיא זעלבשט
זאגן דז ער איז געהאנגן געווארן צווייא אונ' פירציג יאר פר דיא פר ווישטונג ·
אז איז ער ניט פר שניטן געווארן נאך צווייא אונ' זעכציג שבועות ניימרט נאך
זעקש אונ' פופציג גלייך דיא ווארהאפטיגה ווישן שאפט אויש ברענגט דז דיא
זיבציג שבועות האבן אן געהובן פון דיא פר ווישטונג דש ערשטי הויז אונ' האבן
אויס גילאזן אין דיא פר ווישטונג פון דש צווייטה הויז גלייך איר האבן בישריבן ·
אונ' עש איז ביקענט ביא אלי דיא ביטראכטן דיא ביכר דר גוים דז זיא האבן
קיין קלארה ווישן שאפט פון דען אן פאנג פון דיא שבועות אונ' ניט פון איר ענדי ·
דען איינר זאגט אזו אונ' דר אנדר זאגט ווידר אנדרשט זונדר איינ' פאטש

פונדאמענט

פֿודרעוזענט דז זיא קענטן זיך דר ווין זעהן · גלייך דארויף בילייגט דער חכם
מרטין להוין דער נוצרי אין זיין דיאלוגו בוך דף ק״ע · דארום שטרייטן זיא אך
איבר דיא ניט פֿון דש הענגן פֿון ישו הנוצרי · דען איין טייל זאגן דז ער וואר
אויף גיהאנגן גווייא אונ׳ פֿירציג יאר פֿר דיא פֿר ווישטונג פֿון דש גווייאטה בית
המקדש · זא מוזט פֿאלגן דז ער וואר גיבארן פֿינף אונ׳ זיבציג יאר פֿר דיא פֿר
ווישטונג ווייל זיא זאגן דז ער וואר גיהאנגן דא ער וואר דרייא אונ׳ דרייסיג יאר
אלט · אונ׳ טייל זאגן דז ער וואר גיבארן הונדרט אונ׳ זיבציג יאר פֿר דיא פֿר
ווישטונג · זא זעלט נאך איבר גיבליבן זיין פֿון זיין הענגן ביז צו דיא פֿר ווישטונג
אכט אונ׳ צעכציג יאר · אבר פֿאלגנט דיא רעכינונג ווערשטו פֿינדן דז דש
יאר פֿינף טויזנט דרייא הונדרט פֿינף אונ׳ זיבציג פֿון דיא בישעפֿניש דר וועלט
דש וואר טויזנט פֿינף הונדרט זיבן אונ׳ פֿירציג נאך דיא פֿר ווישטונג דש גווייאטה
בית המקדש אונ׳ דש וואר טויזנט זעקש הונדרט אונ׳ פֿופֿצעהן יאר נאך דיא
גיבורט פֿון ישו הנוצרי · זא ווערט ביפֿונדן דז ישו וואר גיבארן אכט אונ׳
צעכציג יאר פֿר דיא פֿר ווישטונג דש הויז · זא בלייבט איבר פֿון זיין הענגן
ביז דיא פֿר ווישטונג פֿינף אונ׳ דרייסיג יאר דש זיינן פֿינף שבועות · אונ׳ גלייך
וואל קומט ניט איינה פֿון דיזה צאלן איבר איין מיט דיא שריפֿט · אונ׳ ווס
נאך דר ביים איז דז זיא מוזט ליגן דעם פסוק (ביז צום גיזאלבטן הער זיבציג
שבועות) אויף ישו · אונ׳ ער וואר נאך ניט גיבארן אין דיא זיבן ערשטי שבוע.ת
נייאורט פֿיר הונדרט יאר דר נאך · אונ׳ מוזט דעם צווייבל צו קומן פֿיגן זיא צו
זאגן דיא זיבן שבועות מיט דיא צווייא אונ׳ צעכציג אונ׳ ליגן עש מוזט אז ווען ער
זעלט זאגן זיבן שבוע.ת אונ׳ צווייא אונ׳ צעכציג שבועות ווערט אלט ווידר גיבויאט
ווערן · אונ׳ דיזי מוזט ליגונג איז ניט צו פֿר שטין · דען נאך איר מיינונג העט ער
זעלן שרייבן אונ׳ ניין אונ׳ צעכציג שבועות · אונ׳ ווארום אולט ער דען איין אונטר־
שייד צווישן דיא זיבן שבועות אונ׳ דיא צווייא אונ׳ צעכציג ווייל ער דאך פֿון אלי צו
גלייך האט גיזאגט דז דיא גאס אונ׳ דר גראבן ווערט ווידר אויף גיבויאט ווערן ·
אך ווען דיא זיבן שבועות זעלטן ביזונדר גירעכנט ווערן · העט ער אזו זאגן
(ושבועים שבעה) מיט איין ו׳ · דען ווער עש טייטש אונ׳ זיבן שבועות גלייך
ווייא זיא זאגן · אונ׳ ווס זי שטרייטן קעגן דיא מויט ליגונג פֿון אונזרי חכמים דז
דער גיזאלבטר הער דש גיט אויף כרש · אונ׳ דז דער גיזאלבטר ווערט פֿר
שניטן ווערן דש איז אגריפס זאגן זיא עש איז ניט אזו כייאורט אז ער זאגט דער
גיזאלבטר ווערט פֿר שניטן ווערן דש גיט אויף דען גיזאלבטן הער דז ער ערשט
היט גיזאגט אונ׳ דש איז ישו הנוצרי · אך זאגן זיא ווייט קען דש זיין דז דיא
שריפֿט זעלט דען אגריפס נענן משיח נאך דעם אלז ער איז איין רשע גיוועזן
אונ׳ האט זיך ביהעפֿט מיט דיא רומיים · אך וואר ער ניט גיזאלבט מיט דש
זאלב איל · דארויף קענן איר אזו ענטפֿרן · דש איז ניט צו פֿר וואונדרן דז

אונזרי

אונזרי חכמים האבן אויש גליגט דען גיזאלבטן הער אויף כורש אונ׳ ד״ה דער
גיזאלבטר ווערט פר שניטן ווערן דש גיט אויף אגריפס דען זיא וואָרן בײדי
אלכים׳ נײמרט עש איז נו פר וואונדרן אויף דיא חכמים דר נוצרים דז זיא אויש
ליגן נאך איר אײנונג דר הער וואש צום ערשטן אין פסוק שטיט דש איז גאט׳
אונ׳ דש וואָרט (נגיד) דער הער וואש צום אנדרן שטיט דש ליגן זיא אויש אויף
טיטוס׳ אונ׳ איר פינדן נירגנץ דז גאט זאלט גינענט ווערן (נגיד)׳ נײמרט דש
איז אײן נאמן פון אײן מאנש אזן דער איבר אנדרי זײט גישטעלט איז׳ אונ׳ ווען
דער פסוק זאָלט אײנן איט דיא ווערטר (יכרת משיח) דער גיזאלבטר ווערט
פר שניטן ווערן׳ דען (משיח הנגיד) גיזאלבטן הער פון וועלכן ער האט צום
ערשטן גירעט גלײך ווי זיא אײנן׳ דען העט ער זאָלן זאגן ער ווערט פר שניטן
ווערן (המשיח הנגיד) איט אײן ה׳׳ דען ווער עש נו פר שטין פון דען משיח
דעם ער האט צום ערשטן גימעלדט׳ גלײך ווי ער זאגט (והעיר והקדש)
איט אײן ה׳׳ ווײל ער טון נו פאר האט דר פון גירעט (אונ׳ אויף דײן הײליגה
שטאט)׳ אך פינדן איר נירגנץ דז אגריפס וואר אײן רשע׳ אונ׳ וואש מן
גיט דז ער האט זיך ביהעלפט איט דיא רוײם׳ דאר נו וואר ער גיצוואונגן
פון ווֹגן דיא אוט ווילינגי בײזי מענשן דיא אונטר אונזר פאלק וואָרן גלײך ווי יוסף
בן גוריון האט אין זײן ספר גישריבן׳ אך פינדן איר דז כורש האט פרעמדי
געטר גידינט אונ׳ דער פסוק נענט אים (משיח) אײן גיזאלבטר׳ גלײך
ישעי׳ מ״ה (כה האט גאט גיזאגט צו זײן גיזאלבטן צו כורש)׳ אונ׳ וואש מן
גיט דז אגריפס וואר ניט גיזאלבט איש דש זאלב איל׳ אזו וואר אך כורש ניט
גיזאלבט איט דש זאלב איל אונ׳ ווערט דאך אײן גיזאלבטר גינענט׳ דען אײן
איטר קיניג אדר דער זעלבש צו אײן ראש אויש דר וועלט ווערט דער משיח
גינענט׳ גלײך ווי אך גינענט ווערן דיא נביאים אונ׳ דיא פון גאט יתברך
אויש דר וועלט וואָרן גלײך אברהם יצחק אונ׳ יעקב דיא וואָרן אלי איט דען נאמן
פון משיח גינענט אוב שון זיא וואָרן ניט גיזאלבט איט דש זאלב איל׳ גלײך
תהלים ק״ה (איר זאָלט ניט אן רירן אן אײן גיזאלבטי אונ׳ אײן נביאים זאָלט
איר קײן ביז טון)׳ אונ׳ אין ישעי׳ ס״א האט ישעי׳ הנביא פון זיך זעלבשט גיזאגט
(ווײל גאט האט איך גיזאלבט)׳ אונ׳ דער חכם ר׳ יצחק אברבנאל ז״ל האט
ווײט לופיג ווידר לײגט דיא אײנונג דר נוצרים איבר דיזה זאך אין זײן אויש
לײגונג פון ספר דניאל דש דא הײשט מעיני הישועה׳ אונ׳ האב ניט אלש
וועלן היר בײא מעלדן אום ניט צו לאנג צו מאכן׳ זא דז זיא זיך דאר איט ניט
קענן העלפן׳ אונ׳ האבן אלזו פר ענטפרט איר ביווײז איט אײנה
פר ענטפרונג דיא אויף אלי זײטן איט דיא פסוקים׳ דר טריפט איבר
אײן קומט אונ׳ דיא אנדרשט ניש איז איט גיוואלד קענן איבר
טריטן ווערן:

פרק מג

אונ' וואש איין טייל פון דיא חכמים דר גלחים פרעגן ווארום ווילט איר יהודים ניט אן נעמן אל דיא ריד פון דיא ווארהאפטיגי פראפעטן · דען עזרא הנביא האט פיר ספרים גישריבן · אונ' איר האט נור צווייא דר פון אן גינומן דיא בייא אייך גינענט ווערן ספר עזרא אונ' ספר נחמי' · אבר דש דריטה אונ' פירדי בוך האט איר ניט אן גינומן · אונ' אך דש ספר טובי' אונ' דש בוך יהודית אונ' דש בוך דיא ווייזהייט פון שלמה אונ' דש בוך פון יהושע בן סירא וועלכש גינענט ווערט עקלעזיאסטיקוס אונ' נאך אנדרי ביכר דיא אין אונזר ביבל שטין האט איר ניט אן גינומן אונ' ווערן ניט גיפונדן אונטר דיא ביכר דר פראפעטן דיא אין אייער שפראך גישריבן זיין :

ענטפרט דיא ביכר דיא היר פר ערצלט זיין מיט נאך אנדרי דיא איר ניט אן גינומן האבן דיא זיינן ניט פראפעטיש ניימרט איין טייל האבן דיא גלחים גיזאגט אונ' האבן זיא פון זיך זעלבשט אויז גיטראכט אום זיך דר מיט צו העלפן · גלייך וויא דיא צווייא לעצטי ביכר וועלכי זיא צו אייגינן צו עזרא אונ' איין בוך זאגן זיא דז ברוך בן נריה זעלט עש גיזאגט האבן אונ' דער גלייכן נאך אנדרי · אונ' איין טייל האבן יהודים גיזאגט גלייך דש בוך טוביה אונ' דש בוך יהודית אונ' דש בוך יהושע בן סירא אונ' נאך אנדרי · אונ' דארום דיא לעצטי חכמים דר גלחים וויל זיא האבן גיזעהן אין דיא אלטה ביבל די צו קראקא גידרוקט וואר דז די פראפעטישי זאכן זיינן גימענגט מיט אנדרן זאכן דיא ניט גירייכט זיינן צו דיא שטאפל דר פראפעצייאונג · אונ' אום צו אונטר שיידן צווישן הייליג אונ' אונהייליג · האבן זיא בייא אנגדר גיזאמלט אל דיא ספרים דר נביאים ע"ה אונ' האבן איין באנדר דרויש גימאכט אונ' האבן זיא גינענט מיט דען נאמן פון נבואה · אונ' די ספרים די פראפעטיש זיין דיא האבן איר אלי אן גינומן · אונ' דר נאך האבן זיא בייא אנגדר גיזאמלט דיא ביכר וואש דיא גלחים האבן גימאכט צו בהילף צו איר גיזעצן אונ' אך דיא ביכר וואש איין טייל יהודים האבן גימאכט דיא זיא נור פון זיך זעלבשט האבן אזו אויף גישטעלט עש זייא פון שטראפ' ריד אונ' חכמות אדר פר צילונג · אונ' האבן איין בזונדר באנד דר פון גימאכט · אונ' דיא ווארן גינענט אין לשון יון (אפוקריפא) דש זיינן זאכן דיא ניט ווארהאפטיג זיין · גלייך וויא ביקענט איז מיט דיא (הקדמה) וואש זיא האבן גישריבן פארן אין דיא ביבל דיא גידרוקט איז אין דיא פולישה שפראך אין בריסק אין דער ליטא אונ' אין דיא ביבל דיא גידרוקט איז אין דיא שטאט ניסוויש וועלכה איז דיא איבר זעצונג פון דען לעצטן איבר זעצר סיאון בודני אך אין דיא ביבל דיא נייא גידרוקט איז אין דיא פולישה

פוליטה שפראך אין קראקא · ווען טון זיא המבין אך דרינן אונטר אונדר
געפונגט דיא פרמפֿעטישי אויז דיא אפיקורסישי ביכר · הב איך גלייך וואול
געזעהן דז זיא טרייבן אין דיא פֿאר רעדן פֿון דש פירדי בוך וועלכש זי טרייבן
דז עזרא זאלט עש געשריבן האבן דז איר ערשטי המבין דש בוך ניט אן גינומן
וויל עש ניט געשריבן איז פֿון עזרא הסופר · דארום דער דא ווערט נאך זעהן
אין דיא ביכר דיא אפיקורסין גינענט ווערן · דער ווערט דרויש פֿרשטין דז דיא
איינטשי זיינן פֿאלש אונ׳ ליגן · דען אין דש דריטה בוך וועלכש זיא אן עזרא צו
אייגינן זיינן קיין אנדרי זאכן דען אז פֿון דברי הימים פֿון אן פֿאנג סימן ל״ה
ביז אן ענד פֿון ספֿר אונ׳ ווייטר איז אלש פֿון ספֿר עזרא · אבר וואש אין דש
פירדי בוך שטיט וועלכש זיא אך זאגן דז עש פֿון עזרא ווער דש איז אלש ליגן ·
דז זאן זאלט איינן אוב עש ווער אין דיא נבואה פֿון עזרא געזעהן געוועזן אונ׳
געדענקט אך דרינן פֿון ישו הנוצרי · אונ׳ דעם נאך שטרייטן דיא פֿאר רעדן די
פֿאר דיא אפיקורסישי ביכר שטין קעגן איר אייגני ריד · דען זיא בילייגן
זעלבשט דז דיא ביכר דיא אפיקורסין גינענט ווערן דיא האבן אענטשן געמאכט
אונ׳ זיינן קיין פרמפֿעטישי זאכן גלייך ווי דיא פֿארינגי ביכר דיא זיא נענן
אויז דען נאמן פֿון נבואה · אונ׳ אין ווארהייט אין דיא פֿאר רעדן דיא זאגט
דז דש פירדי בוך האט עזרא הסופר גאר ניט געשריבן · אז אך דש לעצטה
בוך וואש זיא צו טרייבן צו ברוך בן נריה שטיט דרינן דז זיא זאגן דז ירמי׳ הנביא
האט איין בריב געשיקט אן דיא לייט דיא אין גלות ווארן דז זיא ווערן אין גלות
בבל פֿיל יארן ביז זיבן דורות · אונ׳ דש איז גוויש ליגן דען און האט זיא ניט לענגר
אויף געלייגט צו זיין אין גלות בבל אז זיבנציג יאר · אך אין דיא פֿר לייגונג פֿון דיא
צו ברעכונג פֿון (בל) אונ׳ דיא טוט שלאגונג פֿון דיא שלאנג · שטיט דז דניאל
ווייל ער האט דען (בל) צו בראכן אונ׳ דיא שלאנג דר שלאגן איז ער געוואָרפֿן
געווארן אין דיא לייבן גרוב אונ׳ וואר אין דיא גרוב ביז אן דען זיבנטן טאג · אונ׳
דש איז גוויש ליגן דען דער פסוק אנטפֿט אונש קלאר ביקענט אין דניאל ו׳ · דיא
אורזאך וואריבר דניאל וואר געוואָרפֿן אין דיא לייבן גרוב אונ׳ אום קיינה אנדרי
אורזאך · אך לאזט ער אונש וויסן דז דניאל וואר ניט לענגר אין דיא לייבן גרוב
אז איין נאכט · אונ׳ אין דעם בוך האט זיא נענן דש ערשטי בוך פֿון אלבי שטיט
ניט אנדר דרינן אז דיא דר צילונג פֿון דיא אלחמות פֿון די קינדר דר חשמונאים
אך אין דעם בוך וואש זיא נענן דש צווייטה בוך פֿון אלבי זיינן דיא איינטשי
זאכן אונ׳ דר צילונג דיא געשעהט זיין אין יוסיפון · אז אך דיא שטרייטונגן דר
קינדר פֿון דיא חשמונאים דיא דארטן פֿר צעלדט זיינן ביז אום ענד פֿון בוך גלייך
ביקענט איז ביא דיא אין דיזי צווייאי ביכר המבין גילייאנט · נון קענטשטו
פֿרשטין דיא אורזאך וואָרום דז איר המבין דיא ביכר וואש אין לשון ווין גינענט
ווערן אפיקורסיאה ניט אן גינומן אונ׳ דאר איט איז דיזה שטרייט אך פֿר

ענטפֿרט

ענטפֿרט :

אלזוא דר ווײַל איך איין וויניג אנהיבן צו שרייבן פון דיא פראג שטיקן דיא איך האב אך קעגן דיא חכמים דר נוצרים גיפרעגט :

פרק מד

איך פֿרעגטי קעגן די נוצרים דש אזו דאך גוויש דז אין דש צו קומנדה אין דיא צייט פון דעם ווארהאפֿטיגן משיח ווערט איין גלויבן אונ' איין תורה אין דיא גאנצה וועלט זיין גלייך ישעיה מ"ה (ביא איר הב איך געשווארן דיא גירעכטיקייט איז אויש מיין מונד גיגאנגן איין זאך דיא ניט ווערט ווידר צו ריק גין דז פֿר איר ווערט קניאן אלי קניא אונ' ווערט שווערן אלי שפראך) . אונ' צפניה ג' (רען דש ווערט צו ביגה אז אונ' ווער איך די פֿעלקר פֿר ענדרן אין איין לויטרה שפראך דז זיא ווערן אלי רעדן נאמן פון גאט אן רופֿן אונ' ווערן אים צו גלייך דינן) אונ' דש גלויבט איר נוצרים אך ווייל עש שטיט אין יחז' פרק י' פסוק ט"ז דז עש ווערט זיין איין הערטשאפֿט אונ' איין הערט . דש איז דז אין דיא צו קומנדה צייט ווערט איין גלויבן אונ' איין קירכה אין דיא גאנצה וועלט זיין : אונ' וויל דש נון ווארהאפֿטיג איז אונ' פון אונש אונ' אייך אן גינומן ווערט . זא אזן איר נוא ווישן אונ' אך אויש דיא ריד דר נביאים ביווייזן ווען פֿי פון דיא דרייא גלויבן דיא הייגט אין דיא וועלט זיין ווערט אין דיא צו קומנדה צייט בישטין בלייבן . דש איז אוב דש גיזעץ פון דש פֿאלק ישראל אודר פון די נוצרים אודר פון די ישמעאלים ווערט איבר בלייבן . דען דש אונז פֿאלגן דז ווייל נור איינה ווערט אין די גאנצה וועלט דר פון איבר בלייבן זא אזן דיא אנדרי צווייא אב גישאפֿט ווערן . נוא פֿינדן איר אין די נביאים פֿיל פסוקים דיא דא וויזן דז דיא תורה פון דש פֿאלק ישראל ווערט אן צייט בלייבן איט דיא זעלביגי דיא זיא האלטן אונ' דז די אנדרי גיזעצן איט דיא זיא האלטן ווערן פֿר לארן גין . דען אין ישעי' נ"ב שטיט (דר וועק דיך דר וועק דיך קלייד אן דיין שטארקייט דוא ציון קלייד אן דיין צירלכי קליידר דוא ירושלים דיא הייליגה שטאט דען עש ווערט ניט אער אין דיר קומן איין אונבישניטנר אונ' אונריינר) . דאראויש קענשטו זעהן דז דיא שריפֿט נענט איט דעם נאמן פון אונבישניטנר דיא נוצרים ווייל זיא זיינן ניט בישניטן . אונ' אונריין נענט זיא דש פֿאלק פון ישמעאל . דען אוב שון זיא זיינן בישניטן . פֿר אונרייניגן זיא זיך אן טוטי לייבר דר אעגטן אונ' ווייזן דז זיא זיינן ריין ווייל זי איר לייבר וואשין פֿינף אמל אין איין טאג . אונ' דער פסוק אעלדט דאראום די צווייא פֿעלקר אדום אונ' ישמעאל . ווייל דיזי צווייא קינינגרייך האבן אין גיטאסט אין ירושלים אונ' האבן דריין גירעגירט אונ' אלי ביידי האבן דר קעגן גישטריטן פֿון דעם טאג דר פֿר וויסטונג ביז אילונדר אונ' איינר האט זיא אב גילאזגן פֿון

דעם

דען אנדרן · דען טיטוס דר הויבט מאן דר רומייא אז ער האט ארץ ישראל איבר וואונן אונ׳ האט ירושלים פֿר ווישט אין דש יאר דרייא טויזנט אכט הונדרט אכט אונ׳ צוואנציג דר ביטשעפֿונג · ווארן ירושלים דר נאך בילאגונג : דורך דיא מאכט דר רומייא אין דיא רעגירונג דר קסרייא פֿיר הונדרט אונ׳ זעכציג יאר · אונ׳ דר נאך אז דר גלויבן פֿון מחמט דער פראפֿעט דר ישמעאלים ווארן אויך גיקומן · פֿר זאמלטן זיך דיא ערביים פֿון דיא קינדר ישמעאל אונ׳ איבר וואונן ארץ ישראל פֿיר הונדרט פֿיר אונ׳ זיבציג יאר · דר נאך אין דיא צייט פֿון דען פויפסט אורבנו דער צווייאטר פֿר זאמלטן זיך דיא נוצרים אויס פֿראנקרייך אונ׳ ענגילאנד אונ׳ איטליא אונ׳ איבר וואנטן ארץ ישראל אונ׳ בליבן דרינן פֿינף אונ׳ אכציג יאר · דר נאך אין דש יאר פֿיר טויזנט ניין הונדרט אונ׳ פֿינף קאם דער קיניג פֿון מצרים מיט איין שווער היאר לעגר פֿון דיא ישמעאלים איבר ארץ ישראל אונ׳ נאם דש לאנד אוועק פֿון דיא נוצרים אונ׳ עס וואר אונטר דיא מאכט פֿון דען מלך מצרים פֿיר הונדרט אונ׳ צוואנציג יאר ביז אן דיזן טאג וועלכש איז דש יאר דרייא הונדרט פֿינף אונ׳ זיבציג פֿון דש זעקסטי טויזנט · אונ׳ פֿון דען טאג דר צו קומנדה ערלייזונג אונ׳ ווייטר האט דר נביא בילייגט דז עס ווערט ווייטר קיין אונבישניטנר אונ׳ אונריינר דריין קומן · דש איז דז ניט איינר פֿון דיא צווייא פֿעלקר ווערט דריין קומן אזו לאנג · אז דיא וועלט ווערט שטין · אונ׳ אזו שטיט אך אין יואל ד׳ (אונ׳ ירושלים ווערט הייליג זיין אונ׳ קיין פֿרעמדי ווערן אבער דרינן דורך גין) · אונ׳ דיא פֿרעמדי זיינן דיא צווייא פֿעלקר אדום אונ׳ ישמעאל די דרינן קומן אונ׳ געוועלטיגן דריבר פֿון דען טאג דר ווישטונג ביז דיא צייט אז די צו קומנדה ערלייזונג ווערט קומן · אונ׳ דאר פֿון שטיט אך אין ישעי׳ ס״ו (דיא זיך איינליג ווייט הייליגן אונ׳ רייניגן מיטן אין דיא גערטן דיא דא עסין דש פֿלייש פֿון חזיר אונ׳ אונריינה טיר אונ׳ מייז דיא ווערן מיט אנאנדר פֿר גין זאגט גאט) · דארויש קענטש זעהן דז דער נביא האט גיזאגט דיא זיך איינליג ווייז הייליגן אונ׳ רייניגן אין דיא גערטן · דש גיט אויף דיא קינדר פֿון ישמעאל דיא ער ערשט האט גיכענט מיט דען נאמן פֿון אונריין · אונ׳ ער זאגט (המתקדשים והמטהרים) דש איז אין (בנין התפעל) דש ביטייט איין זאך דיא איינר אין זיך זעלבשט טוט · וויל זיא דאר מיט ווייזן דז זיא הייליג אונ׳ ריין זיין מיט דעם דז זיא זיך מיר לייבר וועשן פֿינף מאל אין איין טאג גלייך ווי מיר גיברויך איז · אונ׳ זיא זיינן דאך ניט ריין · אונ׳ אין זונדרהייט וויל זיא דאך עסן אלט ווס אונריין איז ווס קאן דען מיר אויש ווייניגשטה ריינקייט העלפֿן אונ׳ דער גלייכן שטיט אין משלי י״ג (אופֿט אייכט אן דז איינר איז רייך אונ׳ האט ניקש אודר ארים אונ׳ האט פֿיל גוט) · דש איז דז אופֿט ווייזט איינר פֿר די לייט דז ער רייך איז אונ׳ עס איז ניט ווער דען ער האט ניקש · אזו אך שטעלט זיך אופֿט איינר ארים אן אונ׳ עס איז ניט ווער דען ער האט פֿיל גוט · אונ׳

נאך פיל מער אנדרי ווערטר דיא דא זיין אין (בנין התפעל) דז איינר ווייזט פון
זיך איין זאך דיא ניט אן אים איז׳ אונ׳ דר נאך זאגט ער דיא דא עסן דש פלייש
פון חזיר אונ׳ אונריינע טיר אונ׳ אייז׳ דש גיט אויף דיא קינדר פון אדום דש
זיינן דיא נוצרים די דא עסן דש פלייש פון חזיר דען די ישמעאלים עסן עס ניט׳
אונ׳ דז ער זאגט זיא ווערן איט אננדר פר גין׳ דש איז דז דיא ישמעאלים אונ׳
נוצרים ווערן דש זעלביגט אמאל איט אננדר פר גין אין דען שטרייט פון גוג ומגוג׳
אונ׳ ער מעלהט אך דר מאס אין דעם פסוק די פר צירונג פון דיזי צוויא קיניגרייכן
וויל זיא ווערן גודער לייט העדרשן אין דיא וועלט אונ׳ דש איז דש פירדי
קיניגרייך וואס דניאל האט גיזעהן׳ אונ׳ דיא ביידי ווערן פר אין קיניגרייך
גירעכנט וויל קיינה האט פון זיא אליינט גירעגירט אויף דיא וועלט׳ אבר
פון דש פאלק ישראל זאגט דער נביא דארטן (אונ׳ זיא ווערן ברענגן אל אייער
ברידר פון אל דיא פעלקר איין פריזענט פר גאט איט פערד אונ׳ רייט וועגן
אונ׳ קוטשן אונ׳ אויל איזלט אונ׳ איט גישווינדר לויפדיגה טיר אויף איין הייליגן
בערג ירושלים זאגט גאט גלייך וויא דיא קינדר ישראל ברענגן דיא פריזענט
אין איין ריין גיפעס אין גאטט הויז)׳ דש איז דז דיא פעלקר דיא דא ווערן
איבר בלייבן אין דיא וויטי אי לענדר דיא ניט ווערן ארויף גין קען ירושלים איט
גוג ומגוג צו שטרייטן אז זיא ווערן הערן פון דען שלאק וויא גאט ווערט שלאגן אל
דיא פעלקר דיא ירושלים האבן בילעגרט׳ אונ׳ אז זיא ווערן זעהן דען נייכן וואש
ער ווערט אן זיא טון גלייך דארטן שטיט (אונ׳ איך ווער איין נייכן אן זיא טון)׳
אונ׳ פון דען נייכן שטיט אין זכריה י״ד (אונ׳ איר אויגן ווערט זיא פר גין אין איר
לעכר אונ׳ איר צונג ווערט זיא צו גין אין איר אונד)׳ דען ווערן זיא דיא קינדר
ישראל ברענגן איט גרוסן כבוד פר איין פריזענט פר גאט אויף דען הייליגן
בערג אונ׳ קען ירושלים׳ אזו אך פון דיא פעלקר דיא דא ווערן איבר בלייבן נאך
דען שטרייט פון גוג ומגוג דיא זיך צו גאט ווערן ביהעפטן אום אים צו דינן אונ׳
דען נאאן פון גאט ליב צו האבן אום זיין קנעכט צו זיין׳ זאגט דער נביא דארטן
(אונ׳ עש ווערט זיין אלי מאנעט אונ׳ אלי שבת ווערן אלי ביזעפנים קואן אום
זיך פר איר צו בוקן זאגט גאט)׳ אונ׳ זכריה י״ד (אונ׳ עש ווערט זיין אל דער דא
ווערט איבר בלייבן פון אל די פעלקר דיא דא ווערן קואן פר ירושלים די ווערן
ארויף גין אלי יאר אום זיך צו בוקן פר דען קיניג גאט דר הייאר שארן אונ׳ צו
פייארן דש פייאר טאג פון סכות)׳ דארויש קענטש זעהן דז די שריפט אויבט
ביקענט דז אל דיא פעלקר דיא נאהנט בייא ירושלים זיין דיא ווערן ארויף גין
אלי שבת אונ׳ דיא וויטר זיין דיא ווערן אלי חודש ארויף גין קען ירושלים׳ אונ׳
דיא נאך ווייטר זיין דיא ווערן אלי יאר ארויף גין׳ אונ׳ וויל דיא רייד פון דיא
נביאים אויש ווייזן דז אל דיא פעלקר דיא אין דיא לוקואנדה לייט ווערן איבר
בלייבן דיא ווערן ארויף גין קען ירושלים אן די שבתות אונ׳ חדשים אונ׳ צו פייארן

דיא פֿייאר טאג פֿון סוכות · אזו קען אונקלאר זעהן דז אין דיא צו קומנדה צייט ווערט אך זעלבשט פֿון אל דיא פֿעלקר דיא צו דער צייט ווערן איבר בלייבן דיא תורה פֿון דש פֿאלק ישראל ביפֿעשטיגט אונ' אן גינומן ווערן · אך וואס דא שטייט אין זכריה ח' (אזו האט גיזאגט גאט דר הייליג שמרן דש ווערט גישעהן אין די זעלביגי טעג דז עש ווערן זיך ביים אננדר אנהבן צעהן מאנן פֿון אלי שפראכן דר פֿעלקר אונ' ווערן אן גרייפֿן אן איין עקר פֿון איין יהודי אונ' ווערן זאגן לאזן איר מיט אייך גין דען איר האבן גיהערט דז גאט איז מיט אייך) · דש ווייזט דז אין דיא צו קומנדה צייט ווערט דש יידשה גיזעץ פֿעשט בלייבן · אך אויז דעם וואש גישריבן שטיט אין זכריה ט' (אונ' איך ווער דש בלוט אוועק נעמן אויז זיין מונד אונ' זיין אומווערדיקייט פֿון צווישן זיין צעהן · אונ' ער ווערט אך איבר בלייבן פֿר אונזר גאט) · קען אן פֿר שטין דז אך דיא זעלביגי פֿעלקר דיא פֿון די פלשתים זיין דיא דא גיוואונט זיין בלוט צו עסן אונ' אומרייני זאכן אונ' לעבדיגי טיר דיא אונריין זיין · דיא ווערן זיא אין דיא צו קומנדה צייט ניט מער עסן · גלייך דא פֿון בייא ברענגט האט דער לעצטר שרייבר פֿון דיא מלכים דער חכם סיאן בורדי אין ספר זכריה אין זיין אויש לייגונג פֿון דיזן פסוק אויך דען גלין דז ער זאגט דז דיא ווערן קיין בלוט אונ' אנדרי אונרייני זאכן דיא אין דיא תורה פֿר באטן זיין ניט עסן · אונ' דש אויז גלייך אז ער זעלבט זאגן דז זיא ווערן אויך איין פֿאלק אייניג זיין אונ' איר האבן שון דר אר פֿון גידאכט אין פרק ט"ז אונ' ל"ה פֿון דיזן חלק · אך אין דעם וואש דא שטיט אין זכריה י"ד (אונ' גאט ווערט אין קיניג זיין איבר דיא גאנצה ערד · אין דעם טאג ווערט גאט איינציג זיין אונ' זיין נאמן ווערט איינציג זיין) · אזו האט דער נביא ביקענט דז אין דיא טעג פֿון משיח נאך דיא שטרייט פֿון גוג ומגוג · ווערן אלי פֿעלקר דר קענן אונ' ווישן דז גאט יתברך רעגירט אליין אין דיא גאנצה וועלט אונ' פֿון דיא צייט אונ' ווייטר ווערן זיא אך דש יאך פֿון גאט יתברך אויף זיך נעמן · אונ' דען ווערט גאט אליינט אין קיניג זיין איבר דיא גאנצה ערד גלייך וויא ער ווערט אויך אליינד גינענט דער קיניג פֿון ישראל אליינט גלייך ישעי' מ"ד (אזו זאגט גאט דער קיניג פֿון ישראל אונ' זיין דר לייזר גאט דר הייליג שמרן איך בין דער ערשט אונ' איך בין דער הינטרשט אונ' זונדר מיר איז קיין גאט) · ווייל דש פֿאלק ישראל אליינט האבן אויף זיך גינומן דש יאך פֿון זיין קיניגרייך אבר דיא איבריגי פֿעלקר דינן נאך אנדר דיא איברשטי אונ' אונטרשטי בישעפֿניס · אונ' דער אין אנדרן דינט זונדר גאט דער פֿר לייקנט גאט אונ' זיין קיניגרייך · אך ווערט גאט אליינד גינענט דער גאט פֿון ישראל אליינט גלייך ישעי' מ"ה (פֿר וואר דוא גאט פֿר בערגשט דיך · דוא גאט פֿון ישראל בישטו איין העלפֿר) אבר פֿון דיא צו קומנדה צייט שטיט אין ישעי' נ"ד (דען דיין הער איז דיין בישעפֿר · גאט דר הייליג שמרן איז זיין נאמן · אונ' דיין דר לייזר איז דער הייליגר פֿון ישראל · דער גאט פֿון דיא גאנצה ערד ווערט

ער

ער ווערן גירופֿן) · דש איז דז עש ווערט קיין אנדערש מער זיין אין דיא וועלט דר
ניט ווערט ביקענן דז גאט איז איין גאט אונ׳ קיינר מער אונדר אים · אונ׳ עש
ווערט קיין אנדרר גלויבן מער זיין אין די וועלט אז דער גלויבן פֿון גאט יתברך
אונ׳ זיין תורה · אך ווייט רעט דז ער זאגט (אין דען זעלביגן טאג ווערט גאט
אייניג זיין אונ׳ זיין נאמן ווערט אייניג זיין) · דאז ער וויל דז גלייך ווי גאט
יתברך ווערט אליין גיהייסן אייניג אונ׳ זיין נאמן אייניג · אין דש אנדר פֿון דש
פֿאלק ישראל אליינט · אזו ווערן אך אין דיא צו קומנדה צייט אלי פֿעלקר זאגן
דז גאט איז אייניג אונ׳ זיין נאמן איז אייניג · דש איז דז עש ווערן קיין צווייערלייא
גלויבן מער אין דיא וועלט זיין · גלייך אז דער גלויבן פֿון דיא יונים איז דיא
איט זיא האלטן דיא דא ווערן אידיש גינענט · אונ׳ הער גלויבן דר טולדים דיא
דא גלויבן אן דיא דרייא פֿערזאניקייט · אונ׳ דער פֿון האט דוד המלך ע״ה גיזאגט
אין תהלים פ״ו (אל דיא פֿעלקר דיא דוא האשט בישאפֿן דיא ווערן קומן אונ׳
ווערן זיך פֿר דיר גאט בוקן אונ׳ ווערן דיין נאמן ערן) · דש איז דז עש ווערט
איין צייט קומן דז אל דיא פֿעלקר דיא דוא האשט בישאפֿן דיא ווערן דר קענן
אונ׳ ווישן דז דוא גאט האשט זיא בישאפֿן אונ׳ ווערן זיך פֿר דיר גאט בוקן אונ׳ פֿר
קיין אנדרן אונדר דיר · אך ווערן זיא דיין נאמן אליין ערן אונ׳ קיינם דער פֿון
אויז ווערן גיבאורן איז · אונ׳ אך קיינם פֿון דיא איבערשטי אודר אונטרשטי
בישעפֿניש גלייך אזו דיא פֿעלקר דר וועלט איצונד טון אונ׳ ווערן נאך טון ביז
צו דיא זעלביגה צייט · אך ווערשטו נאך פֿיל אנדרי פסוקים פֿינדן אין דיא
נביאים די פֿון דיא זאך בישיידן דז אין דיא צייט פֿון משיח ווערט איין גלויבן אין
דיא וועלט זיין אונ׳ דש איז דער גלויבן פֿון ישראל · אך ווערט איין קיניג זיין דער
דא ווערט רעגירן אונ׳ הערשן איבער דיא גאנצה וועלט · אונ׳ דש ווערט זיין דער
אך המשיח אונ׳ וועלכש קומט איר המפֿן גלייך איר המבן בישיידן אין דען
עשטן אונ׳ דען זעקשטן פרק פֿון דיזן חלק · אונ׳ ווערט אך בישיידן אין אין גלייך
אין זיבן פרק י׳ פֿון דש לויילוטה טייל פֿון דיזן בוך · אונ׳ דארויז קענן אין קלאר
זעהן דז דער גלויבן פֿון ישראל אליין איז ווארהאפֿטיג · אונ׳ דער ווערט אליינט
אייבק בלייבן אין דיא לעצטן צייט וועלכש איז די צייט פֿון דען משיח מפֿטיגן פֿר
האפֿטן משיח גלייך בישיידליך פֿר קלארט איז אויז דעם וואז דיא ריד פֿון דיא
נביאים אויז ווייזן :

פרק מה

איין דישפוט קעגן דיא טולדים

ווען מיר וועלן ווישן אוב מיר גלייך האט אודר ניט · אזו מיר נאך זעהן די
פסוקים אויז וועלכי דיא טרייבר פֿון אונז גלאובן ברענגן אין מיר

ריר דש זיינן דיא פסוקים פֿון דיא נביאים דיא אונז מיר וואול ביטראכטן אונ
דיא ריר דר נביאים איבר איין קומן מיט דעם וואש זיא ווילן דרויש ביוויזן
אודר ניט · אונ אז מיר ווערט מיט פֿר שטענדיגי גידאנקן דרויף טראכטן זא
ווערט מיר בפֿינדן אונ פֿר שטין אויש דיא פֿאריגי · אונ נאך פֿאלגינדה
פסוקים הז דיא ריר דר פראפֿעצייאונג · אויש שעלכי דיא טרייבר דש אן גלין
ביוויז ברענגן אויף איהרן גלויבן דיא קומן גאנץ אונ גאר ניט איבר איין מיט איר
זאכן וואש זיא ווילן דרויש ביווייזן אונ קענן זיך ניקש דרויש העלפֿן · דען דיא
פסוקים דר נביאים ע"ה · אויש וועלכי דיא נוצרים ביוויז ברענגן אויף איין
גלויבן דיא האבן דש ניט גימיינט · אונ איז גאר ניט אין איר גידאנקן גיוועזן צו
זיין אויף זעלכי זאכן וואש דיא נוצרים דרויש פֿר שטין · אך ברענגן אופֿט דיא
שרייבר דש אן גלין צו ביוויז פסוקים אויש די נביאים מיט גרושי פֿר ענדרונג
אונ פֿר ענדרן דיא ריר פֿון דען לעבנדיגן גאט נאך איר איינונג · אונ גלויבן · אונ
אופֿט אמאל נום איר ביוויז גוט צו מאכן פֿר אערן זיא דיא ריר פֿון דיא נביאים
אונ וואש קענן זיא מיז דש פֿר איכרן זיא אונ טרייבן עש גאר ניט · אונ צו לייטן
טרייבן זיא איין זאך אום איר גלויבן צו ביפֿעסטיגן אונ זאגן דז עש ווער
פראפֿעציט אונ ווערט גלייך וואול נירגינן אין קיין נביא גיפֿונדן · אונ אך
זעלבשט אין זאכן דיא אין איר ביכר דר לייט ווערן דיא ניט צום גלויבן גיהערן
אירן זיא זיך אופֿט אונ שרייבן פראפֿעציטי זאכן גאנץ אנדרשט אז וויא זיא
אין דיא ספֿרים דר נביאים שטין · אונ דש אלש ווייזט דז איר גיזעץ ניט
געטליך איז נייארט איז פֿון שלעכטי מענשן אויף גישטעלט וועלכי דיא תורה
אונ נביאים ניט האבן פֿר שטאנדן אונ נאך פֿיל ווייניגר דען רעכטן גרונד פֿון
דיא פסוקים גלייך דאר פֿון אמאל ביטייטן איז אונ' ווער דיא פסוקים ברענגן אויף
איר אורט בייא דיא זאכן פֿון אן גלין אין דש צווייאטה טייל פֿון דיזן ספֿר אל
איל איין טייל דר פֿון היר אנלגן · אין אן פֿאנג פֿון אן גלין ווערשטו פֿינדן אין
דיא דר ציילונג פֿון דען יחוס פֿון ישו אין מטייאוש פרק א' פסוק ח' יורם האט
גיבארן עוזיהו · אונ מיר פֿינדן אזו ניט אין דיא נביאים · דען אין דברי
הימים א' ג' שטיט (יורם וואר דער זון פֿון יהושפֿט · אחזיהו וואר דער זון פֿון
יורם · יואש וואר דער זון פֿון אחזיהו · אמציהו וואר דער זון פֿון יואש · עזריה
וואר דער זון פֿון אמציהו · יותם וואר דער זון פֿון עזריה) אונ' דער עזריה
וואש דא שטיט וואר עוזיהו דער פֿאטר פֿון יותם אונ ער האט צווייא נאמן וו
קענשטו זעהן דז מטייאוש האט דרייא דורות אויז ווינק · אן גישריבן דש וואר
אחזיהו יואש אונ אמציהו · אונ' גלייך וויא דוא ווערשט ווייטר קלאר קענן זעהן
דוא ווערשט נאך זעהן אין דיא דר ציילונג פֿון אלי דורות אין דברי הימים ב'
אן פֿאנג סימן כ"ב ביז כ"ו · אונ' דש איז בייא אלי פֿר שטענדיגי ביקענט
מטייאוש האט דיא דרייא דורות מיט פֿלייס אויש גילאזן וויל איך פֿינדן
גבואה

נבואה דז פֿון אברהם ביז דוד וואָרן פֿיר צעהן דורות אונ' פֿון דוד ביז יהויקים
זיבנצעהן דורות · דאָרום האָט ער דיא דרייא דורות ניט גירעכנט אוף דיא
צאָן גלייך צו אַמכן איט דיא צאָל דר ערשטי דורות דיא פֿיר צעהן וואָרן · אונ'
דער גלייכן האָבן זיא אויך גיטראַכט צו טרייבן פֿון גלות בבל ביז ישו פֿיר צעהן
דורות · אונ' האָט עס דאָרום גיטאָן דז ער זאָל קענן זיין נאָך פֿאָלגר דר איט
פֿר פֿירן אונ' דז ער וועלט דאָר איט צו קענן געבן דז וויל דיא אייכה צאָל דרייא
אָל קומט עבן גלייך דז דרייא אָל קומט דיא צאָל פֿון פֿיר צעהן דורות · דש
קומט גוויש ניט ביים גיפֿאָל נייאָרט דורך איין בזונדר ליכה געטליכה בישליסונג
גלייך וויא פֿר שטאַנדן ווערט אויש דיא ריד פֿון אַמטיאוש · אָך ווערשטו אין
דען גיאַנגעלדטן פרק פֿינדן דז אמטיאוש האָט גיזאָגט דז ישו איז גיבאָרן גיוואָרן
פֿון איין בתולה אוף דאָר איט וואָר צו אַמכן וואַש דער נביא האָט גיזאָגט (עש
ווערט איין יונגה פֿרויא טראָגן ווערן אונ' ווערט איין זון גווינן אונ' זיא ווערט זיין
נאָמן רופֿן גאָט מיט אונש) · זאָ קענשטו זעהן וויא ער ברענגט בווייז
אויף זיין גלייבן אויש דעם פסוק אוב שון ער קען זיך דאָרויש גאָר ניקש העלפֿן ·
דען דער פסוק וואָר גיזאָגט צו דען קיניג אחז דז ער זאָל זיך ניקש פֿערכטן פֿר
דיא צווייא קיניגן די דאָ קאַמן איבר ירושלים גלייך ביטיידליך שטיט אין ישעי'
ז' · אונ' ווען דער פסוק ווער גיזאָגט פֿון ישו גלייך וויא אמטיאוש פֿר שטיט
וואַש וואָר דש פֿר איין לייכן אן אחז וויל עש דאָך אין זיין לייט ניט ווערט גישעהן
נייאָרט אער אַז פֿינף הונדרט יאָר נאָך זיין טוט · אונ' וויא זאָלט דען אחז זיין
גיאַוט פֿר שטערקן דורך אַז איין לייכן דז ער ווערט זעלבשט ניט זעהן · אָבר
דיא רעכטי ביטייטונג פֿון דיזה נבואה איט דעם וואַש דיא נוצרים האָבן
דאָריכן ניט רעכט פֿר שטאַנדן ווערשטו פֿינדן איט איין גינוגזאַמה אויש ליגונג
אין פרק כ"ח פֿון דיזן ערשטן טייל · אָך ווערשטו פֿינדן אין מטיאוש פרק ב'
אונ' יוסף שטונד אויף אונ' נאָם דען יונג איט זיין מוטר ביים נאַכט אונ' גינג נאָך
מצרים אונ' וואָר דאָרטן ביז אן טוט פֿון הורודוס · דז איט עש זאָל ביפֿעסטיגט
ווערן וואַש גאָט האָט גיזאָגט דורך זיין נביא הושע י"א (אונ' פֿון מצרים הב
איך איין זון גירופֿן) · נון קענשטו זעהן דז זיא קענן זיך אויש דעם פסוק אָך
ניט העלפֿן צו איר גלייבן · דען דעם פסוק האָט הושע הנביא גיזאָגט פֿון גאָטש
וועגן אויף גאַנץ ישראל · גלייך וויא עש שטיט (דען ישראל איז יונג אונ' איך
הב אים ליב אונ' פֿון מצרים הב איך איין זון גירופֿן) · אונ' דער גלייכן שטיט
אין דיא תורה אין שמות ד' (אונ' דוא זאָלשט זאָגן צו פרעה אַזו האָט גאָט גיזאָגט
ישראל איז איין ערשט גיבאָרן זון אונ' איך זאָג צו דיר שיק איין זון אין וועק אונ'
ער זאָל איר דינן) אָך ווערשטו פֿינדן אין דען גיאַנגעלדטן פרק אונ' הורודוס שיקט
אונ' לאָזט דר שלאָגן אַל דיא קינדר דיא דאָ וואָרן גיבאָרן אונטר צווייא יאָר אין
בית לחם אונ' אין אַלי גיאַערקן · דאָר איט וואָר ביפֿעסטיגט וואַש ירמי' הנביא

הָאט גיזאגט אין ירמי' ל"א (רחל װײנט אום איר קינדר זיא װיל ניט גיטריסט
זיין אום איר קינדר װייל זיא ניט דא זיין) · דארויש קענשטו זעהן דז זיא
קענן ניט רעדן פסוק אך גאר ניקש ביװייזן אול קענן זיך גאר ניקט דרויש
העלפן · גלייך ביטיידליך גיזעהן װערט אויש דיזא פסוקים דיא װייטר שטין דז ער
זאגט (אול זיא װערן װידר קומן אויש דעם לאנד פון דען פֿיינד) · אול דר
נאך זאגט ער (אול דיזא קינדר װערן װידר קומן צו איר גיארקן) · װא דז
דער פסוק רעט פון דיא פֿר טריבן זיין אין פיינדן לאנד אול ניט פון דיא דר
שלאגני · אול דיא פֿר טריבני זיין דיא צעהן שבטים דיא איט אנגנדר איט דען
גנאון פון אפרים גינענט װערן װייל איר ערשטער קיניג ירבעם װאר אויש דם
גישלעכט אפרים דער דא װאר פון דיא קינדר פון רחל · דארום זאגט ער
רחל װיינט אום איר קינדר · אול װען עש װער װיא זיא עש פֿר שטין פון דיא
קינדר פון בית לחם יהודה דיא דר שלאגן װארן װארום זעלט רחל איבר זיא װיינן
זיא װארן דאך ניט איר קינדר דיא קינדר פון לאה · אול נאך איר
איינונג העט ער זעלן שרייבן לאה װיינט אום איר קינדר · אול דיא אויש ליגונג
פון דיזה נבואה איז דיא ביװייזונג דז עש דיא נוצרים ניט האבן פֿר שטאנדן
װערשטו קלאר פינדן אין פרק כ"ח פון דיזן ערשטן טייל · אך װערשטו פינדן
אן ענד פון דען גיאנטרטן פרק אול ער קאם אול ביהעלט זיך אין דיא שטאט
נצרת · דז איז עש אול ביפֿעשטיגט װערן װאש דורך דיא נביאים איז
גיזאגט דז זיין נאמן זאל גינענט װערן נוצרי · דא קענשטו זעהן דז מתיאש
האט אך פאלש גישריבן דען ער האט פון זיך זעלבשט איין ביװייז אויש
גישראבט װאו איין גלויבן נאך אין זיך צו זאגן אז װען עש דיא נביאים זעלטן
גיזאגט האבן אול עש װערט נירגן אין דיא ריד פון דיא נביאים גיפֿונדן · אך
שטיט דארטן אין פרק ה' פסוק א"ג האשט איר גיהערט אול דוא זאלשט דיין
גיזעלן אזו ליב האבן אז דיך זעלבשט אול דיין פיינד זאלשטו האסן · זא קענשטו
זעהן דז מתיאש האט פון זיך זעלבשט אײר גיזאגט אז װיא גאט האט גיבאטן ·
דען איר פינדן נירגן אין דיא תורה אול נביאים גישריבן אול דוא זאלשט דיין
פיינד האסן · אול אין שמות ב"ג פינדן איר גראד דש קעגן טייל (אז דוא
װערשט ביגעגנן אין אוקס פון דיין פיינד אדר זיין איזל דא זיך פֿר אירט זאלשטו
איק װידר היים ברענגן · װען דוא װערשט זעהן דען איזל פון דיין פיינד ליגט
אונטר זיין לאשט זאלשטו ניט נאך לאזן פון אים צו העלפן נייארט דוא זאלשט
איט איס העלפן) · אול ויקרא י"ט (דוא זאלשט דיין ברודר ניט פיינד האבן
אין דיין הערצן · דוא זאלשט דיין גיזעלן שטראפן אול זאלשט פון זיינט װעגן
קיין זינד טראגן · דוא זאלשט דיך ניט ראכן נאך פיינדשאפט היטן אן דיין
קינדר פון דיין פֿאלק אול זאלשט דיין גיזעלן אזו ליב האבן אז דיך זעלבשט איך
בין גאט) · אול דער גלייכן פינדן איר אין משלי כ"ה (װען דיין פֿיינד הונגריג

איז גיוויזן איין ברוט צו עסן אונ ווען ער דורשטיג איז גיב אים וואסר צו טרינקן):
אך ווערטר פינדן אין פרק כ"ג פסוק פ"ה דז אטימוט האט
גיזאגט איר האט דר טלמוד דען זכרי' בן ברכי' צווישן דען פמליט אונ דען
מזבח: אז קענטטו זעהן דז ער האט אנדרשט בילייגט אז ווים אין דיא נביאים
שטיט דען דיא האבן אנדרשט קיינם דר טלמוד אז זכרי' בן יהוידע הכהן גלייך
ביטייטן אז אין דברי הימים ב' פ"ד: אונ דער צעלטר אויבר זעלר סיאן בורני
אין זיין אייבר זעלונג דברי הימים האט ער דש פר ענטפרט אויף דען גליון דז
יהוידע אונ ברכי' וואר איין נאמן אונ וואר איט צווייא נאמן גינענט אונ ער האט
זיך דארינן גיאירט: דען זכרי' בן יהוידע הכהן וואר גיטיט אין דיא צייט
פון יואש דער קיניג פון יהודה צווייא הונדרט אונ פיר אונ פופציג יאר פאר דיא
פר וויסטונג פון דש בית המקדש: אונ זכרי' בן ברכי' האט נביאות גיזאגט
אין דש צווייטע יאר פון דריוש דער דא וואר ארתחשסתא דער זון פון אסתר:
אונ דש וואר דש זיבנציגשטה יאר נאך דיא פר וויסטונג פון דש הויז: אז
וואר פון דיא דר טלמוד פון זכרי' הכהן בייא דש נביאות פון זכרי' בן ברכי'
דרייא הונדרט פיר אונ צוואנציג יאר: אז אויז עס אוס אייגליך דז דיא ביידי
זעלבן איין נאמן זיין גיוועזן אודר דז אין נאמן זעלט צווייא נאמן גיהאט האבן:
דען איר פינדן נירגין דז יהוידע הכהן זעלט גינענט זיין מיט דען נאמן ברכי'
גלייך ווי דער טרייבר סיאון בורני זאגט: אונ דער גלייכן ווערטר פינדן
אין מרקוס פרק ב' פסוק כ"ה דז ישו האט גיזאגט צו דיא פרושים האט
איר ניט גילייענט וואש דוד האט גיטאן אז ער איט זיין לייט דיא איט איק וואורן
הונגריג וואורן דז ער קאם אין גאטס הויז אין דיא צייט פון אביתר הכהן אונ
האט גיגעסן דש לחם הפנים אונ גאב אוך אן דיא אנדן דיא איט איק וואורן דש
דש ברוט וואר פר בטן ווארן דז קיין אנדרר דר פון עסן ווערט דען דיא
כהנים: נון קענסטו זעהן דז מרקוס האט זיך דארינן אך גיאירט אונ
האט אנדרשט בילייגט אז ווים אין דיא פרהפעטן שטיט: דען דש וואר
גישעהן אין דיא צייט פון אחימלך הכהן אונ ניט אין דיא צייט פון אביתר גלייך
שמואל א' כ"א (אונ דוד קאם קען נוב צו אחימלך הכהן): אבר אביתר
וואר דער זון פון אחימלך גלייך שמואל א' כ"ב (אונ עס וואר אנטרונן איין זון
פון אחימלך דער זון פון אחיטוב אונ זיין נאמן וואר אביתר) אונ דען קאם
דוד אליין צו אחימלך אונ וואר קיינר איט אים גלייך דארטן שטיט וויא אחימלך
האט אים גיפרעגט (ווארום ביסטו אליינט אונ קיינר איז איט דיר): אונ
דז דוד האט גיזאגט צו אחימלך (אונ דיא יונגן האב איך בישטעלט אויף אזו איין
גוויסן ארט): דש האט ער נור גיזאגט אום אחימלך צו ענטפרן: וויא ער
אך צו פאר האט גיזאגט (דער קניג האט איר איין זאך גיבאטן): אונ וויא
ער האט אך גיזאגט אין שמואל א' כ"ז (אויף דיא דרום זייט פון יהודה אונ

אויף דיא דרוק זייט פֿון ירחאמלי) דש האט ער אך נור גיזאגט אום איין
ענטפֿרט צו געבן גלייך קלאר צו פֿר שטין אויז אז אן נאך זעהט אין ספֿר טאומלי·
אונ' דער גלייכן ווערשטו פֿינדן אין יאן פרק ג' פסוק ל"ד ז' ישו האט גיזאגט צו
זייני דיסיפלן איך גיב אייך איין נייא גיבאט דז איר זאלט אייכר דען אנדרן ליב
האבן· דש איז אך ניט וואר דז דש איין נייא גיבאט איז דז אייכר זאל דען אנדרן
ליב האבן· דען הש"י האט שון דרויף גיבאטן אין תורת משה אין ויקרא י"ט
(אונ' דו זאלשט דיין נעהנשטן אזו ליב האבן אז דיך זעלבשט)· אך ווערשטו
פֿינדן אין (אקטא אפוסטאלורום) פרק ז' פסוק ד' אונ' נאך זיין אויז גין פֿון
דש לאנד פֿון דיא כשדים האט ער זיך ביזעצט אין חרן אונ' נאך זיין פֿאטרש טוט
האט אן אים פֿון דארטן גיבראכט אין דען לאנד אין וועלכן איר וואונט· דש
איז אך אופֿן באורליך ביקענט דז עש ניט אזו איז· דען אברהם אבינו גינג
אוועק פֿון חרן ווייל זיין פֿאטר נאך לעבט· אונ' זעלבשט נאך דעם דז אברהם
שון פֿון חרן אוועק וואר איז תרח נאך זעכציג יאר אין חרן גיוועזט· אונ'
דש קענשטו דארויש וויסן· דען תרח וואר זיבציג יאר אלט אז אברהם וואר
גיבארן· אונ' אברהם וואר פֿינף אונ' זיבציג יאר אלט אז ער גינג פֿון חרן· זא
וואר תרח דש זעלביג' אמל אלט הונדרט אונ' פֿינף אונ' פֿירציג יאר· אונ' תרח
האט גילעבט צוויא הונדרט אונ' פֿינף יאר· זא פֿאלגט דז נאך דעם אז אברהם
גינג פֿון חרן האט תרח נאך זעכציג יאר גילעבט· אונ' יצחק וואר שון פֿינף אונ'
דרייסיג יאר אלט אז תרח שטורב· אונ' דז ערשט גישריבן שטיט דער טוט פֿון
תרח פֿור דען אויז גאנג פֿון אברהם פֿון חרן· דש איז די גיוואנהייט פֿון דיא
שריפֿט דז ערשט ווערט פֿון איין זאך גאנץ אויש גישריבן· אונ' דר נאך בגינט ער
פֿון וואש אנדרשט צו שרייבן· גלייך איר פֿינדן דז דיא שריפֿט מעלדט דען טוט
פֿון אברהם פֿור דיא גיבורד פֿון עשו· אונ' עשו אונ' יעקב וואורן שון פֿופֿצעהן
יאר אלט אז אברהם שטורב· דען אז יצחק וואר גיבארן וואר אברהם הונדרט
יאר אלט· אונ' יצחק וואר זעכציג יאר אלט אז יעקב אונ' עשו וואורן גיבארן·
אונ' אברהם האט גילעבט הונדרט אונ' פֿינף אונ' זיבנציג יאר· אונ' נאך פֿיל
אנדער דער גלייכן· אך ווערשטו פֿינדן אין דען גימעלדטן פרק פסוק י"ד אונ'
יוסף שיקט אונ' רופֿט זיין פֿאטר יעקב מיט זיין גאנץ גישלעכט נאך מצרים מיט
פֿינף אונ' זיבנציג מענשן אונ' יעקב מיט אונזר עלטרן נידרטן קען מצרים אונ'
שטערבטן דארטן אונ' ער בראכט זיא קען שכם אונ' זיא וואורן ביגראבן אין דען
גראב וואש אברהם האט פֿר געלט גיקויפֿט פֿון דיא קינדר פֿון חמור דער זון
פֿון שכם· אין דיא זאכן האט ער זיך אופֿן באורליך גאירט אזו וואול אין דיא
דרוק פֿון קראקא אז אין דיא פֿון בריסק· נייארט אין דיא דרוק פֿון ניסארש
שטיט זיבנציג מענשן· אונ' דער מחבר זעלר סיאון בורני האט עש פֿון זיך
זעלבשט פֿר בעשרט· דש איז איין פֿעליר· דש אנדרי איז וואש ער האט

גיפֿעלט דז יעקב וואר ניט ביגראבן אין שכם נייארט אין דיא צווייא פֿאכֿריגה
היל אין חברון · דש דריטה איז דז דיא עלטרן דש ווארן דיא שבטים דיא ווארן
ביגראבן אין אלרים נייארט יוסף וואר ביגראבן אין שכם אין דש שטיק פֿעלד
וואש יעקב האט גיקויפֿט פֿון דיא קינדר פֿון חמור דער פֿאטר פֿון שכם פֿר
הונדרט פֿעניג · דש פֿירדה איז דז אברהם האט שכם ניט גיקויפֿט נייארט
דיא צווייא פֿאכֿריגה היל · דש פֿינפֿטה איז דז אברהם האט זיא ניט גיקויפֿט
פֿון דיא קינדר פֿון חמור נייארט פֿון עפֿרון פֿון חת · דש זעקסטה איז דז דש
שטיק אקר וואש אין שכם וואר דש האט יעקב גיקויפֿט אונ׳ ניט אברהם · דש
זיבנטה איז דז ער זאגט פֿון דיא קינדר פֿון חמור דער זון פֿון שכם · אונ׳ ער
העט זאלן זאגן דער פֿאטר פֿון שכם גלייך ביטיידליך שטיט אין בראשית ל״ג
אונ׳ מ״ט אונ׳ נ׳ אונ׳ אם ענד פֿון ספֿר יהושע · אך ווערשטו פֿינדן אין דיא
טריפֿש פֿון פֿויל אן דיא רומייר פרק ט׳ פסוק כ״ד דז ער אונש ניט אליין רעכֿנט
אונטר דיא יהודים נייארט אך אונטר דיא פֿעלקר גלייך גישריבן שטיט אין
הושע (איך ווער נענן דיא ניט מיין פֿאלק זיין מיין פֿאלק · אונ׳ דיא ניט דר
בארמט איז דיא ווערט דר בארמט ווערן · אונ׳ עש ווערט זיין אין דען אורט
דז פֿון זיא ווערט גיזאגט ווערן איר זייט ניט מיין פֿאלק ווערט אן צו זיא זאגן איר
זייט דיא קינדר פֿון דען לעבעדיגן גאט) · נוא קענשטו זעהן וויא פֿיל פֿר בלענדט
דאר מיט דיא אויגן דר אונבשניטנן · דען זיא מיינן דז דיא פֿעלקר דר וועלט
דיא ווארן ערשט גינענט מיט דען נאמן איר זייט ניט מיין פֿאלק אונ׳ מיט דען
נאמן זיא איז ניט דר בארמט · אונ׳ דר נאך ווערט אן זיא נענן מיט דען נאמן
מיין פֿאלק אונ׳ מיט דען נאמן זיא איז דר בארמט · אבר דער דא ווערט לייאנן
אין הושע א׳ אונ׳ ב׳ דער ווערט פֿר שטין דז דער נביא האט אנדרשט קיינש
גימיינט אז דש פֿאלק ישראל · דען אז זיא פֿון גאט אב וויכֿן ווארן זיא גינענט
איר זייט ניט מיין פֿאלק אונ׳ ניט דר בארמט · אבר אז זיא ווידר קערטן צו גאט
יתברך ווארן זיא גינענט דיא קינדר פֿון דען לעבעדיגן גאט אונ׳ דר בארמט
גלייך הושע ב׳ (אונ׳ עש ווערט זיין דר צאל פֿון דיא קינדר ישראל אז דש זאנד פֿון
מער דז ניט קען גימעסן נאך גיצילט ווערן · אונ׳ עש ווערט זיין אן שטאט דז
צו זיא ווערט גיזאגט ווערן איר זייט ניט מיין פֿאלק · ווערט אן צו זיא זאגן
איר זייט דיא קינדר פֿון דען לעבעדיגן גאט) · אונ׳ ווייטר שטיט (זאגט צו אייער
ברידר איר זייט מיין פֿאלק אונ׳ צו אייער שוועסטר זיא איז דר בארמט) · אונ׳
עש איז ניט ניטיג פֿיל דאר פֿון צו שרייבן דען אן קען עש פֿון זיך זעלבשט פֿר
שטין דער דא ווערט לייאנן פֿון אן פֿאנג דש ספֿר הושע ביז סימן ג׳ · נאך
ווערשטו פֿינדן אין דען גיזעלבטן פרק פסוק ל״ג גלייך גישריבן שטיט (איך ווער
גרונד פֿעשטן אין ציון איין פֿלאג שטיין אונ׳ איין פֿעלזן פֿון שטרויכלונג דער עש
גלויבט דער ווערט ניט פֿר שעמט ווערן) · זא קענשטו זעהן דז ער האט אך

מיט

איט דעם פסוק פֿאלט בילייגט דען ער האט אך צווייא פסוקים אונטר
אננדר גיזאגט׃ דען אין ישעי׳ ח׳ שטיט (אונ׳ עס ווערט זיין צו איין ביזא
אן בירייטונג אונ׳ צו איין פֿלאג שטיין אונ׳ צו איין פֿעלזן פֿון שטרויכלונג פֿר דיא
צווייא הייזר פֿון ישראל צו איין נעצא אונ׳ שטרויכלונג פֿר דען אין וואונר פֿון ירושלים)
אונ׳ אין ישעי׳ כ״ח שטיט (דארום האט גאט אזו גיזאגט איך ווער גרונד פֿעסטן
אין ציון איין שטיין איין גיפּריבֿטן שטיין איין ווערדיגן עק שטיין דער דא ווערט
וואול גיגרונד פֿעסטט זיין הער עס גלויבט דער זאל ניט איילן)׃ אך שטיט דארטן
אין פרקי׳ פסוק ג״א דז דיא טריפֿט זאגט אז דער עס גלויבט דער ווערט ניט
פֿר שעמט ווערן׃ אך ווערשטו פֿינדן אין דען ערשטן בריב פֿון פיטר פרק
ב׳ פסוק ו׳ דארום האט דער פסוק אן גילייגט איך ווער גרונד פֿעסטן אין ציון
איין גיפּריבֿטן שטיין איין ווערדיגן עק שטיין דער עס גלויבט דער ווערט ניט
פֿר שאמט ווערן׃ נון קענסטו זעהן וויא אזו דיא פסוקים פֿר פֿעלשן אום ביזוייז
אויף איר גלויבן צו ברענגן׃ אך שטיט דארטן אין פרק י׳ פסוק י׳ דיא טריפֿט
זאגט דוא זאלשט ניט גידענקן אין דיין הערצן ווער ווערט אויף רעכן הימלין׳ דז
איז אום ישו פֿון דען הימל ארונטר צו ברענגן׃ אך ווער ווערט נידרן אין דיא
טיפֿניש׃ דז איז אום ישו ארויף צו ברענגן פֿון דיא טוטן׃ אבר וואס זאל איך
זאגן דיא זאך איז נאהנט ביים דיר אין דיין מויל אונ׳ אין דיין הערצן איז דיא זאך
פֿון דען גלויבן פֿון וועלכן איר רידן׃ נון ווען דוא ווישט אונ׳ דארויף דענקן
ווערשטו זעהן וויא פֿיל פֿר דרייט דיא פסוקים אונ׳ פֿר בלענדט דיא אויגן
דר נארן דיא דא ליכט פֿון דיא געטליכה תורה ניט האבן גיזעהן׃ דען איך
גלויבט אין נוצרי אז ער ווערט טראכטן לויף די פסוקים ווערט ער אזו באלד פֿר
שטין די פֿאלשהייט פֿון די זאכן וואס ער אן ווייזט אונ׳ ווערט ווייסן דז די טריפֿט
רעדט פֿון די גיבאט פֿון תשובה וועלכט גיבאט דיא גאנצה תורה בישטרעפֿט׃
דען נאך דעם ער זאגט אין דברים ל׳ (ווען דוא ווערשט ווידר קערן צו גאט דיין
גאט איט דיין גאנצן הערצן אונ׳ איט דיין גאנצה זי״ל) זאגט ער ווייטר (דען
דז גיבאט וואס איך דיר הייט גיביט איז פֿון דיר ניט פֿר הולן אונ׳ איז ניט וויט
פֿון איז ניט אין הימל דז אן זאלט זאגן ווער ווערט פֿר אונז אין הימל גין אונ׳
זאלט אונז דיא ארונטר נעמן אונ׳ זאלט זיא אונז אויזן הערן דז מיר זאלטן זיא
טון)׃ אויז דיזי פסוקים איז צו פֿר שטין דז גאט יתברך האט אונז לאזן וויסן
דז גרושי גיבאט פֿון דיא תשובה אונ׳ דז זיא אך לייכט איז צו טון׃ דען זאנשטן
אנדרי חטאים זאלן דיא זייכן ניט ווא צו קריגן אבר דז גיבאט פֿון תשובה
אוב שון זיא איז גאר גרוש אונ׳ חשוב איז זיא דאך זער גרינג צו ערלייכן זייך
דארטן שטיט (דען דיא זאך איז זער נאהנט ביים דיר איט דיין מויל אונ׳ הערצן
קענסטו זיא טון)׃ דז איז דז דיא תשובה הענגט אן דיא בקענטניש פֿון מויל
אונ׳ אן חרטה פֿון הערצן גלייך ביים די פֿר שטענדיגי בקענטניש איז׃ אך ווערשטו

פֿינדן

פינדן אין דען בריב וואש געשיקט וואר אן דיא יהודים אין פרק י' פסוק ח'
זאגט ער טעבטונג אונ' פריזענט האשטו ניט בגערט אבר איין לייב האשטו
איר בישאפן · נון קענשטו זעהן וויא ער דיא פסוקים פר פעלשט · דען
אין תהלים מ' שטיט (טעבטונג אונ' פריזענט האשטו ניט בגערט דוא האשט
איר אורן אויש גגראבן) · דש איז אזו גאט יתברך זיין קנעכט צו הערן · דען
דש איז וואש גאט וויל האבן · גלייך גשריבן שטיט אין שמות י"ט דא זיא
שטונדן ביים דען בארג סיני (אונ' אילונד אז איר ווערט איין שטים הערן אונ'
ווערט איין פר בונד היטן ווערט איר איר געליבטד זיין אזו אלי פעלקר דען דיא
גאנצה ערד איז מיין) · אונ' ירמי' ז' (דען איך האב ניט גירעט מיט אייער עלטרן
אונ' האב זי ניט גיבאטן אן דען טאג אז איך האב זי אויש גיצוגן אויש דש לאנד פון
אגיפטן פון וועגן ברענד אופפר אונ' טעבטונג · נייארט דש האב איך זיא גיבאטן
הערט איין שטים · אונ' שמואל א' ט"ו (בגערט גאט דען ברענד אופפר
אונ' טעבטונג אזו וואול אז גאט שטים צו הערן · דען גאט שטים צו הערן
איז בעשר אז טעבטונג · אונ' זיין גיבאט צו פר נעאן איז בעשר אז דש פעט
פון דיא ווידר) · אבר דיא אופפר זיינן איין היילונג פר דיא וויא טאג פון אידר
שפעניקייט · דען ווען זיא ניט זעלטן זינדיגן אעלטן זיא ניט ניטיג האבן אופפר
צו ברענגן · דען ווען איינר ניקש טעדיגליכש עשט וואש האט ער גיווירץ
אונ' גינעזונג ניטיג · אונ' איר שרייבר האט מיט פלייש גישריבן אבר דוא
האשט איר איין לייב בישאפן אום ביוייז אויף זיין גלויבן צו ברענגן דז דער לייב
פון ישו ווערט אל לייט פר איין טעבטונג אונ' פריזענט גיאופפרט · גלייך ער
דמורטן ביקענט אאוכט אין דען לעהגרן פסוק פון דען גיאעלדטן פרק · דש זיינן
איינטייל פון דיא פסוקים דר נבואה אויש וועלכי דיא טרייבר פון אן גליון ביוייז
ברענגן אויף איר גלויבן · אונ' דז ניט איבר איין קואט מיט דיא ווייטונג דר
נביאים אונ' נאך מנהגי דיפסוקים · דיא זיא האבן פר ענדרט גלייך אן האט דיף
אן גיוויזן · אונ' זונדר דיזי ווערשטו נאך אער פינדן אין דיא ביכר פון אן גליון
דיא איר אל היר ניט גיאעלדט האבן אום ניט צו לאנג צו מאכן · אונ' איין טייל
פון דיא זעלביגי גלייכן זיינן שון גיאעלדט אין דיזן ערשטן טייל אונ' איין טייל
ווערן איר נאך אעלדן אין דש צווייטה טייל פון דיזן · ספר אונטר דיא דיספוטן
קעגן די ביכר פון אן גליון · אונ' איך האב שון גיזעהן דז איין טייל פון די חכמים
דר נצרים האבן זיך גישטויסן אן עטליכי פון דיזי שטארקי צווייבלה ופטיקייטן
אונ' האבן גיגראבן אונ' גיטראכט אום דיא זעלביגי צו פר ענטפרן אונ' האבן
ניט גיקענט · איך האב איך גיזעהן וואש ארטין לוטר האט גישריב: אין לאטיין
וועלכש סיאון בורני האט גיבראכט אין זיין אויש לייגונג וואש ער האט גיאנליכט
אויף דען אן גליון אונ' האט עש אין פוליש איבר גיזעצט · אונ' אזו האט ארטין
לוטר גיזאגט · פר וואר דיא ביוייז וואש דיא טרייבר פון אן גליון ברענגן פון

דיא

דיא גיווינונג דר יונגה פֿרויא אונ׳ דיא ווייכונג פֿון רחל אונ׳ וויא אין האט דען
זון גירופֿן אויש אנדרים אונ׳ נאך אער דפר גלייכן ביוויז דיא אין און גלין פֿר
אעלדט זיין דיא אמג אן וואל אין איין בוך זעלן אבר ניט דרויש צו דישפוטירן·
אונ׳ סיאון בורני שרייבט דז ער אייכט דאר איט דז די ביוויז אונ׳ דער גלייכן
זייכן וואל גוט צו אעלדן פֿר איין נוצרי אבר ניט אום איט איין יהודי דרויש צו
דישפוטירן דען דיא יהודים ביווייזן אויש דיא ריד פֿון דיא נביאים אונ׳ דיא
נביאים האבן עש אין די פסוקים גאר ניט אזו גיאייכט אזוויא עש די שרייבר
פֿון אין גלין האבן פֿר שטאנדן:

פרק מו

איין דישפוט קעגן דיא נוצרים

מיר פֿינדן אין דיא נביאים דז דיא פֿעלקר דיא פֿיינד פֿון ישראל דיא זיא
בילייריגן אונ׳ פלאגן דיא ווערן איט איין גרושה שטראף פֿון גאט
גישטראפֿט ווערן· אונ׳ אירי ריד זייכן שון וואר גיוואָרן· דען איר פֿינדן קיין
קיניג אדר הער דער דיא יהודים האט בילייריגט אדר גיפלאגט אונ׳ שאדן
גיטאן דער דאס איז ביטיראט גיוואָרן פֿון דען צאָרן פֿון גאט יתברך· דען וועגן
טון דז גאט יתברך שטראפֿט אונ׳ שלאגט ישראל פֿון וועגן אירי זינד· איז ער
דאך ניט האבן דז אנדרי זאלן זיא שלאגן· אונ׳ דארום שטראפֿט ער דיא
זעלביגי דיא זיא שלאגן איט איין וואנדרליכה אונאעסיגליכה שטראף· גלייך
וויא ער האט גיטאן איט פרעה אונ׳ סנחריב אונ׳ נבוכדנצר אונ׳ האמן אונ׳ נאך
אער אנדרי· דען אוב שון דיא קינדר ישראל האבן פֿר גאט גיזינדיגט אונ׳
האבן פֿיל איסטאאט ביגאנגן אונ׳ זיין דארום פֿרטריבן גיוואָרן אין איר פֿיינדן
לאנד· ווערן זיא גלייך וואול גירעכנט דש פֿאלק אונ׳ ערב טייל פֿון גאט· דען
ער האט זיא ניט פֿרשאעהט אום זיא גאר צו פֿר דערבן נייארט אום זיא צו
שטראפֿן אונ׳ פייניגן אויף דש זיא זאלן ווידר קערן צו גאט אונ׳ דארום האט ער
זיין פֿר בונד איט זיא ניט פֿר שטערט דען גאט יתברך הייסט איר גאט איבר
אל וואו זיא זיין· גלייך ויקרא כ״ו (אונ׳ דש נאך אך אוב שון זיא ווערן זיין אין
איר פֿיינדן לאנד ווער איך זי ניט פֿר שאעהן נאך פֿר אונוועדריגן צו פֿר דערבן
זיא אום איין פֿר בונד איט זיא צו פֿר שטערן דען איך בין גאט איר גאט)·
אונ׳ ווען שון זיא האבן גיזינדיגט פֿון וועגן פֿיל רייכקייט אונ׳ גוטש אין דיא צייט
פֿון דש קיניגרייך אז זיא אין איר לאנד וואָרן· אזו זייכן זיא דר קעגן אויף דער
גלייכן וויז גישלאגן גיוואָרן דז זיא דש גוטה לאנד האבן פֿר לאָרן אונ׳ זייכן אב
גיקואן פֿון קיניגרייך צו דינשט באנרקייט אונ׳ פֿון הערקייט צו נידריקייט אונ׳
פֿון רייכקייט צו אראוט· אונ׳ זיא זייכן עבין גלייך צו איין קנעכט פֿון

איין

מיין קיניג דר געגנשן אדר פֿון דיא הערן דש לאנדש דז ווען טאג מאז איין מאן
פֿר ליכט דורך אייניגה אורזאך זיין לאנד אול ערב · האט ער
דארום זיין עהר אול הולקייט ניט פֿר לארן · דען ער ווערט
דאך דען קיניגש קנעכט גינענט ביז ער שטערבט אול דער קיניג האט דיא
אהבֿט אים צו שטראפֿן אול צו שלאגן נאך זיין בייזקייט אבן ער קעגן אים זינדיגט
אבר ווען איין אנדרר זעלט אים שלאגן אדר דען ווילן אול ביפֿעל פֿון קיניג ·
ווערט אים דער קיניג גיוויש שטראפֿן מיט גרוטן לארן אול ווערט זיך אן אים
נוקם זיין · גלייך איר האבן געלבשט גיהערט אול גיזעהן אין דיא דר לינונג דיא
גידרוקט זיין אין דיא ביכר דר גלחים וויא אין ענגילאנד זיינן גרוטי נקאות
גישעהן אין דיא לייטן אול נאך היינט דען טאג טיטן זיא איט וואנדר באר ליכי
טוט אל דיא דא בדינן דען גלויבן פֿון דען פויפשט פֿון רום אול אל דיא דא
גלויבן אול נאך פֿאלגן דען געלביגן גלויבן · אול דר קיניג טון זיא אך דש געלביגה
גלייכן אין שפניא אול פֿראנקרייך דז זיא טיטן איט וואנדר באר ליכי טוט אל
דיא דא גלויבן אול נאך פֿאלגן דיא לער פֿון ארטין לוטר · אזא דז דער דר פֿון
הערט דר שרעקט דר פֿון דז אים דיא האר צו בערג שטין · אול דש אלש האבן
זיא פֿר זינדיגט · דען אין דיזי דרייא גיאעלדטי קיניגרייכן האבן זיא פֿיל בלוט
פֿון ישראל פֿר גאסן דורך פֿאלשי אורזאכן אול ביפֿעל דז זיא זאלן דען יידשן
גלויבן פֿר לייקנן · ביז זיא האבן זיא אויש איר לאנד פֿר טריבן אול איז ניט
איינר פֿון זיא דרינן גיבליבן · אבלבֿש ניט גישעהן איז אין קייני פֿון דיא אנדרי
לענדר וואו איר יהודים וואונן · דען זיא פייניגן אול שטראפֿן דער דיא יהודים
וואש ביז אדר שאדן טוט · אול העלפֿן דיא יהודים אול גיבן זיא גישריבן דז זיא
זאלן דיא פֿרייאהייט האבן צו אעגן וואונן אין איר לענדר איט פֿריד אול רוא ·
דען דיא קיניגן פֿון דיזי לענדר אול איר הערן גאט זאל איר פֿריד אעבן דיא
האבן ליב גינאד אול רעכֿט צו טון דארום טון זיא קיין אונרעכֿט אדר גיוואלד אן
דיא יהודים דיא אין איר לענדר וואונן · דארום גיבט זיא אך הש"י פֿריד אול רוא
איט אנדר דז ווען זיא טון פֿר שיידיני גלויבן האבן טון זיא דאך איינר דען
אנדרן קיין ביז · גלייך אן נאך היינט זעהט · אול וואט אן גיט דיא פסוקים
דיא אין דיא נביאים גיפֿונדן ווערן ועלכי וויזן אול אן לייגן דז דיא פֿעלקר דיא
פֿיינד פֿון דיא יהודים אול דיא זיא פֿר פֿאלגן אול ביז אול שאדן טון · ווערן איט
גרושי שטראפֿן פֿון גאט גישטראפֿט ווערן · דש קען אן אויש די פסוקים ביווייזן ·
אין דברים ז' שטיט (אול גאט ווערט פֿון דיר אב טון אלי קראנקהייטן אול אלי
ביזי וויא טאג פֿון מצרים דיא דוא ווא אול ווייסט דיא ווערט ער אן דיר ניט טון
נייארט ער ווערט זיא געבן אויף אל זיין פֿיינד) · אול דברים ל' (אול גאט
דיין גאט ווערט געבן אל דיזי פֿלוכן אויף דיין פֿיינד אול האסר דיא דיך האבן
נאך גיאגט) · אול ישעי' מ"א (זיא ווערן פֿר שעאט אול צו שאנד ווערן אל

דיא

דיא זיך מיט דיר גיריבט האבן · זיא ווערן צו ניקט אונ׳ פֿר לארן ווערן דיין
קריגש לייט · דוא ווערשט זיא זוכן אונ׳ ניט פֿינדן דיא זיך מיט דיר גיצאנקן
האבן · זיא ווערן צו ניקט ווערן אונ׳ פֿר גין דיא קעגן דיר גישטריטן האבן) · אונ׳
ישעי׳ מ״ז (זיץ שטיל אונ׳ קום אין דיא פֿינשטר דוא טאכטר פֿון דיא כשדים
דען אן ווערט דיך ניט מער רופֿן דיא הערין איבר דיא קיניגרייכן · איך האב
גיצערנט איבר מיין פֿאלק · איך הב מיין ערב טייל פֿר שוועכט · אונ׳ איך הב
זיא אין דיין האנט גיגעבן · אונ׳ דוא האשט קיין דר בארמיקייט מיט זיא גיטאן ·
אויף דען אלטן מאן האשטו דיין יאך זער בישווערט) · אונ׳ ישעי׳ מ״ט (אונ׳ די
זיך מיט דיר האבן גיריבט ווער איך מאכן עסן איר פֿלייש · אונ׳ אז פֿון זיסן וויין
ווערן זיא טרונקן ווערן פֿון איר בלוט · אונ׳ אלי ביטעפֿנים ווערן וויסן דז איך גאט
בין דיין העלפֿר אונ׳ דיין דר לייזר אונ׳ דער שטארקר גאט פֿון יעקב) אונ׳ ירמי׳ ב׳
(ישראל איז הייליג פֿר גאט · ער איז דאס ערשטי פֿון זיין פֿרוכט אל דר פֿון איס
האט גיגעסן דיא ווערן בישולדיגט ווערן · בייז ווערט אויף זי קומן זאגט גאט) ·
אונ׳ ירמי׳ י׳ (גיס אויס דיין גרים צארן אויף דיא פֿעלקר דיא דיך ניט האבן
גיקענט · אונ׳ אויף דיא גישלעכטר דיא דיין נאמן ניט האבן אן גירופֿן · דען זיא
האבן יעקב אויף גיגעסן אונ׳ פֿר דארבן ביז גאר ענדר אונ׳ זיין וואונונג האבן זיא
פֿר ווישט) · אונ׳ אזו שטייט נאך אין תהלים ע״ט · אונ׳ ירמי׳ ל׳ (דארום אל
דייני עסר ווערן אויף גיגעסן ווערן · אונ׳ אל דייני ניידיגר ווערן אין די גיפֿענקניס
גין · אונ׳ דיא דיך בירויבט האבן דיא ווערן בירויבט ווערן אונ׳ אל דיין רויבר
ווערן צו רויב זיין) · אונ׳ יואל ג׳ (אונ׳ איך ווער אלי פֿעלקר פֿר זאמלן אונ׳ ווער
זיא אראנטר ברענגן צו דען טאל פֿון יהושפֿט אונ׳ איך ווער זיא דארטן ריכטן פֿון
וועגן מיין פֿאלק אונ׳ ערב ישראל דיא זיא האבן פֿר שפרייט אונטר דיא פֿעלקר
אונ׳ מיין לאנד האבן זיא פֿר טיילט) מיט נאך מערדרי פסוקים דיא וייטר שטין
ביז אן דיא ווערטר (דען גאט האט עש גירעט) · אונ׳ אם ענד פֿון ספֿר שטייט
(מצרים ווערט צו פֿר ווישטונג זיין אונ׳ אדום ווערט צו איין ווישטה ווילדרניש זיין
פֿון וועגן דען רויב פֿון דיא קינדר יהודה דז זיא האבן אונשולדיג בלוט פֿר גאסן
אין איר לאנד) · אונ׳ אין עובדי׳ שטייט (פֿון וועגן דען רויב פֿון דיין ברודר יעקב
ווערשטו מיט שאנד בידעקט ווערן אונ׳ ווערשט אין דיא אייביקייט פֿר שניטן
ווערן) · מיט דיא מערדרי פסוקים דיא וייטר שטין ביז אם ענד פֿון ספֿר ·
אונ׳ צפניה ב׳ (דארום אזו גוויש אז איך לעב זאגט גאט דר היגר שארן דער
גאט פֿון ישראל דז מואב ווערט זיין אז סדום אונ׳ דיא קינדר פֿון עמון אז עמורה
דז דארטן ווערן רוישן דיא דיסטלן אונ׳ ווערן זאלץ גרובן זיין אונ׳ ווערט אייביג
ווישט בלייבן · דיא איבריגי פֿון מיין פֿאלק ווערן זיא רויבן אונ׳ דש איבר בלייבונג
פֿון מיין פֿאלק ווערן זיא ערבן · דש ווערט זיא גישעהן אן שטאט פֿון איר
הערטשאפֿט וויל זיא האבן גילעסטרט אונ׳ זיך גרויש גימאכט איבר דש פֿאלק

פֿון

פון גאט דר היאר שארן)・ אונ' אז עקר פון צפני' שטיט (איך ווער אין דיא
זענביגה לייט צו טרעטן אז די דיך האבן גיפייניגט אונ' ווער העלפן די הינקדיגה
אונ' דיא פר שטוסנה ווער איך איין זאמלן אונ' ווער זיא מאכן צו איין לוב אונ' גוטן
נאמן אין דש גאנצה לאנד וואו זיא זיינן פר שעמט גיוועזן)・ אונ' זכריה א'(אונ'
איין גרושן צארן ווער איך צערנן איבר דיא פעלקר דיא אין שטילהייט לעבן ווייל
איך הב ווינג גיצערנט אונ' זיא האבן גיהאלפן צו איר ביז)・ אונ' זכריה ב'(דען
אזו זאגט גאט דר היאר שארן נאך עהר האט ער איך גישיקט צו דיא פעלקר
דיא איך בירובן דען דער איך אן רירט דער רירט אן דש שווארץ אפפיל פון
זיין אויג・ דען איך ווער איין האנט איבר זיא אויף היבן אונ' זיא ווערן איין רויב
זיין צו איר דינר אונ' איר ווערדט וויסן דז גאט דער היאר שארן האט איך
גישיקט)・ אונ' תהלים ע"ט (גיס אויש דיין גרים צארן איבר דיא פעלקר דען
ער האט יעקב פר צערבן אונ' זיין וואונונג פר וויסט)・ אונ' תהלים פ"ג דער אן
היבט (גאט שווייג דאך ניט שטיל) אונ' אזו גאנץ אויש・ אונ' דער גלייכן פסוקים
ווערטשו אך פינדן אין יחזקאל כ"ה כ"ו אונ' ל"ה פון אן, פאנג ביז אן עקר אונ'
סימן ל"ו פון אן פאנג ביז אן דעם פסוק (אונ' דיא ריד פון גאט ווארן בייא איר
צו זאגן) קענטשטו דרונטן נאך זעהן דען איך הב זיא ניט וועלן שרייבן אום ניט צו
לאנג צו מאכן:

פרק מז

איין דישפוט איט דיא נוצרים

מן・ קענו זיא פרעגן דז איר זאגט דז די יהודים האבן ישו הנוצרי גיפייניגט
אונ' אויף גיהאנגן האבן זיא דש אלש איט זיין ווילן אדר קעגן זיין ווילן
גיטאן・ אז דער נוצרי ווערט ענטפרן זיא האבן עש איט זיין ווילן גיטאן・ זא
קענן איר זאגן דער דען ווילן פון גאט טוט דער פירדט גיכאר אין זיין אויגן・
דארום איז איין אידר טולדיג זיך צו ביפלייסיגן אום דען ווילן פון גאט יתברך
צו טון・ גלייך דוד המלך ע"ה האט גיזאגט אין תהלים מ'(איין גאט איך ביגער
דיין ווילן צו טון) אונ' תהלים קמ"ג (לערן איך דיין ווילן צו טון)・ אונ' עזרא י' (אונ'
איצונד גיבט לוב צו גאט דען גאט פון אייער עלטרן אונ' טוט זיין ווילן)・ נון
אוז אן נאך דאר בייא פר שטין ווען זיין ווילן איז אזו גיוועזן ווארום האט ער דען
גיטרויארט אונ' גאט אן גיבעטן אי ער איז אן גיטאשט גיווארן דז ער זאל דעם
בעכר פון אים אב טון・ גלייך אטילאש שרייבט אין פרק כ"ו פסוק ל"ט אונ' …
ישו ווער אין ווינג פון זיא אוועק גיגאנגן פיל ער אויף זיין אן גיזיכט אונ' בעטט
אונ' זאגט איין פאטר ווען עש מיגליך ווער דז דער בעכר זעלט פון איר אב
גיטאן ווערן・ אבר ניט ווי איך ויל נייארט ווי דוא ווילטש: אונ' אך נאך

דעם

דעם ער איז אן גישאסט גיוואָרן האט ער גישריאן מיט גרוסן שטים איין גאט איין גאט ווארום האשטו מיך פר לאזן גלייך דארטן שטיט אין פרק כ"ב פסוק א"ד אונ' דש ווייזט אך דז דער פאטר אונ' זון ניט איינש איז וויל דער וויל פון דען פאטר ניט גלייך איז מיט דען וויל פון דען זון · אונ' ווען דער נוצרי זעלט ענטפרן דז דיא האבן אים אלט גיטאן קענן זיין וויל דז ער וואר דר צו גיצוואונגן· זא קענן מיר צו אים זאגן וויא קענשטו אים דען געבן דען נאמן פון גאט נאך דעם אמל דז ער איז גיצוואונגן איבר זיין דאנק פיין צו ליידן אונ' קען זיך ניט בישערמן פון זיין פיינדן הענד· אונ' וויא קען ער דען בישערמן דיא זיך אן אים פר זיכרן אונ' ער האט זיך זעלבשט ניט גיקענט בישערמן פון דיא הענד פון זיין פיינד · לאזן מיר איין עקסעמפל נעמן פון משה רבינו ע"ה וויל הש"י האט מיט אים גירעט האט אים זיין אן גיזיכט גיליכט, דז זיך כל ישראל אונ' אך זעלבשט זיין ברודר אהרן האבן גיפערכט בייא אים צו קומן ביז משה האט זיא צו זיך גירופן אונ' האט אונז איין דעק פר זיין אן גיזיכט טון· גלייך גישריבן שטיט אין שמות ל"ד · אונ' ווען אזו איין גרושה פארכט וואר פר משה דער דא וואר דער קנעכט פון גאט אונ' זיין נביא · נאך פיל מער גיהערט אן זיך צו פערכטן פר אזו איינם דעם איר נענט מיט דען נאמן פון גאט אונ' זאגט דז ער וואר זעלבשט גאט · דען ווען ער איין גאט וואר וויא איר זאגט אונ' גלויבט וויא האבן זיך דען דיא מענטשן ניט פר אים גיפערכט אונ' האבן אים אן גיגריפן אונ' גישלאגן אונ' גיוואונדט ביז דיא האבן אים מיט איין וואונדר בערליכן טוט גיטיט· אונ' דער גלייכן ווערט גיזאגט פון דען הער פון צור אין יחזקאל כ"ח · (ווערשטו דען פר דיין טוט שלעגר זאגן איך בין איין גאט · אונ' דוא בישט נור איין מענש אונ' קיין גאט וויל דוא בישט אין דיא מאכט פון דיא דיך דר טויטן):

פרק מה

אין דישפוט מיט דיא נוצרים

איר גלויבט דז ישו הנוצרי האט אלי גוטי ווערקן גיטאן פר אלי די נוצרים אונ' דז ער האט אלי גירעכט גימאכט אונ' איר זיין דר ליזט דז זיא זאלן ניט אין גיהנם קומן דורך זיין גוטי ווערקן אונ' פיין אונ' דורך זיין בלוט · אלזו אונזט פאלגן דז קיין נוצרי האט ניטיג גוטי ווערקן צו טון · אונ' דש ניט אליין גיהערט ווען זיא שון דיא ארגשטי ווערקן זעלטן טון זעלט עש זיא דאך ניט שאדן אום דעש וועגן אין גיהנם צו קומן וויל זיא ישו האט שון דר פון דר ליזט · אונ' אין אן גלויבן זעלבשט שטיט איין זאך וואש דאר קעגן שטרייט אונ' ביקענט דז דש ווערק פון ישו האט נור גיהאלפן פר דיא גירעכטי אבר פר דיא ביז וויכטר האט עש גאר ניקש גיהאלפן· גלייך וויא פויל האט גישריבן אן דיא קורינטן אין

פרק ו' פסוק י' ווייסט איר דען ניט דז דיא בייזוויכטר ווערן דש היאל רייך ניט ערבן: אונ' אין דען פֿאלגנדן פסוק האט ער ווייט אויספֿיריג דר פֿון גישריבן. אונ' נאך דעם אלז דז דיא בייז וויכטר דיא זעלבשט קיין גוטש האבן גיטאן קען זיא אויך אנדרן זיין גירעכטיקייט ניקש העלפֿן. אונ' דיא פֿרומי דיא אין זיך זעלבשט גירעכט זיין דיא קענן גיהאלפֿן ווערן דורך איר אייגיני גירעכטיקייט אונ' האבן אויך אנדרן זיין גירעכטיקייט ניט ניטיג. גלייך ווי דיא ערשטי פֿרומי לייט דיא פֿור דיא קונשט פֿון ישו ווארן דיא ווארן גיהאלפֿן דורך איר אייגיני גירעכטיקייט. זא פֿאלגט דען דז ישו האט קיינם פֿון ביידי ניקש גיהאלפֿן אלזו דז דיא דא האפֿן גיהאלפֿן צו ווערן דורך די גירעכטיקייט פֿון ישו די האבן איין פֿאלשה האפֿנונג. אונ' ווען דער נוצרי זעלט ענטפֿרן דז ישו איז גיקומן צו דר לייזן פֿון דען גיהנם דיא זילן דיא דריין קומן פֿון וועגן דיא זינד פֿון אדם הראשון קענן איר אים ענטפֿרן דז איר האבן שון אויט פֿול קונטרליבי אונ' קלארי בווייז בוויזן אין פרק י"א פֿון דיזן חלק דז דיא זילן דר צדיקים אונ' נביאים זיינן ניט גיקומן אין דש נעץ פֿון גיהנם חס ושלום אונ' זיינן ניט גישטראפֿט גיווארן פֿון וועגן דיא זינד פֿון אדם הראשון. אונ' איר האבן אך אלז אירי בווייז ווידר ליגט איט איין גינוגזאמה וויט ליגונג :

פרק מט

איין דישפוט מיט דיא נוצרים

עש איז איבר אייך זער צו פֿר וואונדרן דז איר פֿאשט גלויבט אן ישו הנוצרי אונ' גלויבט ניט אן זיין ריד אונ' אן דיא ריד פֿון זיין שלוחים. אך נעאט איר ניט אן זיין לער אונ' דיא לער פֿון זיין שלוחים אין פֿיל זאכן. דש ערשטה איז דז ער נענט זיך זעלבשט ניט מיט דען נאמן פֿון גאט אין קיין אורט נייארט ער נענט זיך דער מענשן זון אונ' מיט דען נאמן פֿון אדם. גלייך אין אן גליון אין פֿיל עדטר גירעכנט ווערט. אונ' איר אייגנט אים צו דיא געטליכקייט אונ' רופֿט אים מיט דען נאמן פֿון גאט וועלכש ער האט אייך ניט גיבאטן. נוך מייאטן האט ישו גיזאגט איר זאלט ניט דענקן דז איך בין גיקומן אום דיא תורה אונ' נביאים צו פֿר שטערן איך בין אנדרשט ניט קומן אז אום זיא צו ביפֿעשטיגן. דען וועגן שון דיא היאל אונ' ערד זעלטן פֿר שטערט ווערן זעלט דאך ניט איין לעטר אויט דיא תורה פֿר שטערט ווערן נייארט אונטר האלטן ווערן. גלייך גירעכנט ווערט אין אטיאט פרק ה' פסוק י"ז י"ח אונ' י"ט. אונ' אין לוקש פרק י"ו פסוק י"ז שטיט וואש גדריקט דז אייער זעלטן היאל אונ' ערד פֿר ענדרט ווערן אז דז איין פונקט פֿון דיא תורה זעלט אב פֿאלן. אונ' איר גלויבט גראד פֿר

קערט די תורת משה איז שון אב גישאפט אונ׳ דיא וועט פֿון ישו איז אן איר
שטאט גיקומן· אוק דריטן אז דער רייכר אמן האט אן ישו גיפֿרעגט וואש
פֿר גוטי ווערקן זאל איך טון דז איך זאל דש איביגה לעבן קריגן· האט אים
ישו גיענטפֿרט ווען דוא ווילשט האבן דז דיין זייל זאל זעליג ווערן האלט די גיבאט
דוא זאלשט ניט אומרן דוא זאלשט ניט אי ברעכן דוא זאלשט ניט שטעלן דוא
זאלשט קיין פֿאלש גיצייגניש געבן· עהר דיין פֿאטר אונ׳ מוטר· אונ׳ דוא זאלשט
דיין נעהשטן אזו ליב האבן אז דיך זעלבשט· גלייך פֿר מעלדט איז אין מטימש
פרק י״ט פסוק י״ו· דארויש קענשטו זעהן דז ישו האט מיט דיזה ענטפֿרט לו
קענן גיגעבן דז קיינס זיין זייל קען גיהאלפֿן ווערן ווען ער ניט האלט דיא גיבאט
דיא אין תורת משה גישריבן שטין· אונ׳ מיר גלויבט גראד פֿר קערט· דען
מיר זאגט דז דיא זיל קען ניט גיהאלפֿן ווערן דורך דיא ביווארונג פֿון די גיבאט
דיא אין דיא תורה שטין ניירט ווען מייכר נור גלויבן גלויבט אן ישו· אוך האט
ער אים גיענטפֿרט ווען דוא ווילשט פֿרום זיין פֿרקויף דיין גוטר אונ׳ פֿר טייל
דש געלט אן דיא ארמן· אונ׳ איך הב קיין נולרי גיזעהן דער דש געלט גיהאלטן
האבן· אוק פֿירדן האט ישו גיזאגט לו זיין תלמידים דער דיך שלאגט אויף איין
קין באק גיב אים דיא אנדרי אוך· אונ׳ דער דיר דיין קלייד נעמט וואש דוא אוישי
ווייניג טראגשט גיב אים אויך דש אונ׳ ווייגר אים דש אינוויניגשטה אוך ניט· גלייך
גידאכט איז אין לוקס פרק ו׳ פסוק כ״ט אונ׳ אין מטימש פרק ה׳ פסוק ל״ט·
אונ׳ דיזה מונטר ריכטונג הב איך אוך קיין נולרי גיזעהן דער זיא האט נאך
גיפֿאלגט· אוק פֿינפֿטן האט ישו זיין מוטר גינענט איין פֿרויא· גלייך אין יאן
פרק ב׳ פסוק ד׳· ישו זאגט לו זיין מוטר וואש האב איך מיט דיר לו שיקן פֿרויא·
אונ׳ אין פרק י״ט פסוק כ״ו ישו האט גיזאגט לו זיין מוטר פֿרויא דא איז דיין זון
אונ׳ מיר גלויבט דש קעגן טייל די ארים אוך נאך דעם זיא האט ישו גיוואונגן מוטר
זיא נאך איין אייד· דש לעהרדי איז איר פֿירן דז דש בלוט עשן איז איין פֿר
באט וועלכש פֿון אן פֿאנג אן נח· אונ׳ זיין קינדר פֿר באטן וואר אונ׳ אן אל זיין
זאמן· אונ׳ אל דיא פֿעלקר זיינן פֿון זאמן פֿון נח· אונ׳ דר נאך האט אן אן דש
פֿאלק ישראל בייזונדרי שטארק פֿר באטן אין דיא געטליכה תורה אין פֿיל ערטר
קיין בלוט לו עשן· אונ׳ אוך זעלבשט דיא שלוחים פֿון ישו האבן אונטר אננדר
בישלאסן אונ׳ פֿר פֿאשט אויף זיך גינומן דש פֿר באט אונ׳ אוך ווייטר שטארק לו
פֿר ביטן אן אלי דיא זיך לו זיא ווערן ביהעפֿטן אויש דיא פֿרעמדי פֿעלקר קיין
בלוט אונ׳ אוך ניט פֿון דר שטיקט פֿיך לו עשן· גלייך אין מקטא אפוסטולורום
פרק ט״ו פסוק ב׳ אונ׳ כ״ט אונ׳ פרק כ״א פסוק כ״ה· אונ׳ מיר נולרים האלט
דש פֿר באט גאר ניט אונ׳ עשט בלוט אונ׳ פֿון דר שטיקט פֿיך אונ׳ מיר אכט ניט
דש פֿר באט אונ׳ דיא לער פֿון דיא שלוחים· אונ׳ עש זיינן נאך אנדר דערגלייכן
זאכן וועלכי איך הב היר ניט גימעלדט אום ניט לו לאנג לו מאכן:

פרק

פרק ג

מיין דישפוט מיט דיא נכרים

איך זאגט דז מייער אונ גלויבן איז איין גייסטה תורה . דיא אן אייך איז גיגעבן פון ישו נוצרי אן שטאט פון תורת משה : אלזו מוזט איר ניקש אבר דר בייא טון אונ׳ אך ניקש דר פון פר מינרן גלייך אך גישריבן שטיט אין תורת משה : אונ׳ אזו שטיט אך אין מייער אונ גלויבן אם ענד פון דיא טרויאן פון יואן וועלכש אין מייער שפראך הייסט אפוקליפסיס וועלכי זיינן דש ענד אונ׳ דער ביטלונג פון אלי ביכר דש אונ גלויבן : דען דארטן פאלגט ער מיט וויא דרוקליכי פלוך דעם זעלביגן דער וואס פר אנדרט אדר פר מינרט פון דיא ביכר דש אונ גלויבן אך ניט איין אייבר לייא זאך : גלייך דארטן קלאר אונ׳ ביטיידליך שטיט : אונ׳ איר זעהן דאך דז איר אין פיל ערטר פר אנדרט אונ׳ פר מינרט : דש איז דז איר טוט וואס ער האט אייך ניט גיבאטן אונ׳ טוט ניט וואס ער אונ׳ זיין שלוחים האבן אייך גיבאטן : אונ׳ דיא זאכן דיא איר פון אייך זעלבשט אבר טוט אז אין אונ גלויבן שטיט זיינן דיזי : דש ערשטה איז דז עש שטיט נירגין אין אונ גלויבן פון דען גלויבן דר דרייא פעלטיקייט גלייך וויא איר היינט גלויבט : אונ׳ איך פינדן דריגן פיל זאכן דיא קעגן דען גלויבן דר דרייא פעלטיקייט שטרייטן גלייך איר האבן גידאכט אין פרק ו׳ אונ׳ ווערן נאך ווייטר דר פון אבעדן אין דיא דישפוטן פון אונ גלויבן : צום צווייטן פינדן איר נירגינן דז ישו האט זיך זעלבשט גאט גינענט : ניימרט ער לאזט די גטליכקייט אונ׳ קראפט אונ׳ די אונענדיגה מאכט אן גאט יתברך : אונ׳ ער נענט זיך דר מענטשן זון אונ׳ דער גיזאנטר פון גאט יתברך : גלייך אין דען גימעלדטן פרק גימעלדט איז : אונ׳ איר זעלט נאך דר בייא אונ׳ נענט אין גאט : צום דריטן האט ישו ניט גיבאטן הגאון זאל אבערלאז ביילדר מאכן אום זיך דר פור צו בוקן : ניימרט ער האט זיא דש זער פר באטן : אונ׳ אך זעלבשט דיא פיק דיא גישעלט ווערן פר דיא ביולדר האט ער אן זיין תלמידים אונ׳ שלוחים פר באטן אום ניט דר פון צו עשן : אונ׳ איר מאכט אלירלייא ביולדר אונ׳ דינט זיא אונ׳ בוקט אייך פר זיא : אונ׳ אוב איר מעכט זאגן דז דיא ביולדר זיינן נור גימאכט צו גידעכטניס פון הייליקייט אונ׳ ניט אום זיא אן צו בעטן : דש קענט איר וואל זאגן פון דיא גימעני ביולדר אונ׳ דיא פון המלך אונ׳ שטיין זיין : אבר דש קענט איר ניט לייקנן דז איר אייך קניט אונ׳ בוקט פר דיא ביולדר דיא פון ברוט זיין . אונ׳ בעט פר זיא אונ׳ זאגט פון איין מיטליכש ביזונדר דז עש אייער גאט איז : צום פירדן האט אייך ישו ניט גיבאטן דז איר זאלט דיא יהודים פיינט האבן אונ׳ פון זיינט וועגן אן זיא צו רעכן : ניימרט ער האט נאך גיבעטן פון גאט יתברך דז ער זאל עש זיא פר געבן : גלייך אין

לוקס פרק כ"ג פסוק ל"ד ישו האט געזאגט פאטר פר גיב זיא דען זיא ווייסן ניט
וואש זיא טון · אבר דיא בייזי פון אייער גלויבן דיא טון פון זיך זעלבסט זאגן דר
בייא וואש אן האט זיא ניט געבאטן אוני טון קעגן זיין ווילן אוני האבן אויפט אוני
רעכלין זיך פון זייכט ווען אן אונש איט פאלשי אורליגן האפטיגי אורזאכן ווארום
איר קיין שולד האבן · אוני וואש אן גיט דיא זאכן דיא איר פר אינרט פון דען און
גלויבן דיא איר ניט האלט זייכן דיזי · דש ערשטה איז דז ישו האט אייך געבאטן דז
איר זאלט אייער אקיר אוני אלט וואש איר האט פר קויפן אוני זאלט עש פר טיילן
און דיא ארמן · גלייך אין מטיאוש פרק י"ט פסוק י"ו אוני לוקס פרק י"ח פסוק
כ"ב · אוני איך האב קיין נוצרי געזעהן דער דש טוט · אום נאייאסן האט אייך ישו
געבאטן ליבט אייער פיינד אוני טוט גוטש אן אייער פיינד · בעגטט דיא אייך
פלוכן · אוני בעט פר דיא אייך בירויבן · דער דיך אויף איין קין באק שלאגט גיב
אים דיא אנדרי אך · אוני ווער דיין אויש ווינגשט קלייד נעאט וויגר אים דש
אינוויניגשטה אך ניט · גלייך אין לוקס פרק ו' פסוק ל"ה אוני מטיאוש פרק ה'
פסוק ל"ט · אוני איר האלט דש געבאט אך ניט · אום דריטן איז בייא אלי געזאגטן
פון ישו פר בליבן דז אן זאל קיין בלוט עסן אוני אך ניט פון דש דר שטיקטה פיך
גלייך אין אקטא אפוסטולורום פרק ט"ו פסוק ב' אוני פרק כ"א פסוק כ"ה · אוני
איר האלט דש פר בוט גאר ניט אוני עסט בלוט אוני פון דר שטיקט פיך אוני איר
האלט ניט אוני מכט ניט וואש אייך דיא שלוחים פר באטן אוני גילערנט האבן
גלייך איר האבן אין פאריגן פרק גידאכט · אוני נאך דעם איר האבן שון קלאר
בווייזן דז איר זעלט דר בייא אוני פר אינרט די דיר פון און גלויבן · אלזו ווערט איך
געבן ווייזן וואור איט איר קענט אייך נאך אייער פר שטאנד ביפרייאן פון
דיא בישיידליכי פלוכן דיא אם ענד פון און גלויבן געשריבן שטין:

דייזי זיינן איין טייל פון דיא זאכן דיא איר האבן אין לו ברענגן קעגן דיא
נוצרים איר גלויבן · אבר דיא איבריגי רעדין דיא איר נאך קעגן די
האבן דיא זיינן שון בייגריפן אוני פר אנטווארט אין אונזרי פר ענטפרונג דיא איר
האבן געגעבן אויף אירי דישפוטן · אוני דיא אנדרי ווערן איר אנטווארן אין דש
לעצטי טייל פון דיזן ספר אין אונזרי דישפוטן אויף דען און גלויבן גלייך אן ווייטר
ווערט זעהן · אוני אן זאל איך ניט בישולדיגן וויל איך אופט ברענג אייגר לייא זאך
אויש דיא נביאים אוני אויש דיא שרייבר פון און גלויבן אין נוייא אדר דרייא
ערטר אוני אך אער · דען איך האב זיא דארום ניט געבראכט אום לו אונזין
דיא זאכן לו פר שטאפן · נייארט אום אויש דיא איינגשטה זאך אויף איין אירן
ארט וואש אנדרשט לו בווייזן · גלייך דיא פר שטענדיגי לייט אוני דיא וואל
דרויף ווערן טר אכטן ווערן עש לייכט קענן פר שטין:

מילנר

איצונדר אבֿל איך אן היבן צו שרייבן דש צווייאטה טייל פֿון דש ספֿר זעלבֿש
בישטיט אין דיא ווידר ליגונג דר זאכֿן פֿון דיא טרייבר דש און
גלויבן גלייך איך אין איין הקדמה בילובט האב · אונ' דרום זאלשטו וויסן דז איך האב
דיא אייניגשטי זאכֿן אויש גישריבן נאך דיא איבר זעצונג פֿון דען צעלטן טרייבר
סיאון בורדי דער דיא ביבל האט איבר גיזעצט און דיא נוצרים אין וואר לייט
דש איז אין דש יאר טויזנט פֿינף הונדרט צווייא אונ' זיבציג נאך איר רעכֿנונג
אונ' דיא איז נאך בעסר אז דיא איבר זעצונג דר טרייבר דיאו פֿר אים ווארן :

פאר רעדן

ער זאגט דר טרייבר פֿון דעם ספֿר: עס איז בייא אין אידר ווישיגליך
אונ' ביקענט דז דיא נוצרים זאגן דז דש און גלויבן איז איין נייאה תורה
דיא אן זיא גיגעבן איז פֿון ישו הנוצרי · אבר איר פֿינדן כירגן אין דען גלויבן דז
ישו האט איין נייאה תורה גיגעבן גיווארט איר פֿינדן דש קעגן טייל דז ער
זעלבשט האט גיזאגט . דז ער ניט הט וועלן דיא גיזאצט דיא אין תורת משה שטין :
אונ' ער זאגט דר פֿון דז זיא איז איין איביגה תורה די אין דיא איביקייט ווערט
בלייבן · אונ' דיא ניט איגליך איזגלו קעגן אב גישטאפֿט ווערן . אין קיינרלייא לייט
גלייך איר האבן בישיידן אין פרק י"ט · אונ' אך אז דיא ביווייז וואט דיא נוצרים
דאר פֿון ברענגן אויף איר זאגן דיא האבן איר שון אויט אורה המפֿטיגי רעדן אב
גיוויזן אין פרק י"ט אונ' כ' אונ' כ"א כ"ב אונ' כ"ט אונ' ל' פֿון דש ערשטי טייל פֿון
דיזן ספֿר · אונ' עס איז אך ביקענט דז דש און גלויבן איז גישריבן אין דיא לייט
פֿון דען קיסר קוסטאנטין דרייא הונדרט יאר נאך דען טוט פֿון ישו . גלייך
איר האבן בישיידן אין פרק ב' פֿון דש ערשטי טייל : אלזו ווען דיאו נייאה תורה
וואז זיא זאגן איז אין דיא לייט פֿון ישו נאך ניט גישריבן גיוועזן וויא האט ער זיא
דען גיגעבן · אך האט דער חכם ירוניאוס גישריבן אין זיין פֿאר רעדן פֿון דיא
ביכר דש און גלויבן דז ארקוס אונ' לוקס האבן זאכֿן גישריבן וואט זיא האבן פֿון
אנדרי גיהערט · אונ' דהורויש איז צו פֿר שטין דז ער אמאלט ביקענט דז דיא
צווייא האבן דש און גלויבן גישריבן איין לאנגה צייט נאך דען טוט פֿון ישו וויל זיא
ווארן אין דיא לייט פֿון ישו נאך ניט אויף דער וועלט · דארום איז אך איר ביצייגניש
צווייבל האפֿטיג אונ' ניט גוויש ווייל זיא ביצייגן זעלבי זאכֿן וואט זיא האבן ניט
איר אויגן ניט גיזעהן אונ' האבן זיא ניט פֿר גוויש גיוואוסט נייארט וויא זיא עס
האבן גיהערט · אונ' דש קען אן צום בעסטן ביווייזן ווייל די טרייבר דר ביכר פֿון
און גלויבן שטרייטן קעגן אנאנדר אונ' קומן אין פֿיל ערטר אונ' זאכֿן ניט איבר איין
אונ' וואט נאך אער איז דז איר דיר טרעפֿן ניט צו אין דיא אייניגשטי ערטר וואו
דיא ריד פֿון דיא נביאים ע"ה · אונ' אך זעלבשט דיא פסוקים דיא זיא צו ביווייזן

ברענגן אויך מיר ריך אונ׳ גלויבן דיא טרייבן זיא גאר אנדרשט אז וויא זיא אין
דיא נביאים שטין· אך לייגן זיא דיא פסוקים גאר אנדרשט אויז אז וויא עש דיא
נביאים האבן גימיינט· גלייך איר אין טייל דר פֿון האבן ביטייטן אין דיא פֿאריגי
פרקים· אונ׳ אין זונדרהייט אין פרק א״ח פֿון דש ערשטי טייל· אונ׳ ווערן אך איין
טייל דר פֿון בישיידן ווערן אין דש לעצטה טייל אין אידר אויך זיין אורט· אונ׳ דש
אלש וויזט דז דש אין גלין וועלכש דיא נוצרים הייסן דיא וועט פֿון ישו איז קיין
געטליכה תורה גלייך וויא זיא זאגן· נייארט זיא איז אין שטעלונג פֿון גיאייני
לייט וועלכי דיא היליגי ספֿרים אונ׳ דען אין האלט דר פסוקים ניט רעכט
האבן פֿר שטאנדן · אלזו פֿאלגט דהרויז דז זיא עש ניט רעכט האבן:

חלק ב

מטיאש פרק א

א איין׃ אן פֿאנג פֿון מטיאש דר זאגט ער דש גישלעכט פֿון ישו הנוצרי אונ׳
רעכינט דען יוסף דער אמן פֿון מריא נאך שלמה דער זון פֿון דוד·
אונ׳ אם ענד פֿון דיא גישלעכט רעכינונג זאגט ער אליהוד האט אמכן גווינן
אליעזר· אליעזר האט אמכן גווינן מתן· מתן האט אמכן גווינן יעקב׃ יעקב
האט אמכן גיווינן יוסף דער אמן פֿון מריא אונ׳ פֿון איר וואר גיבארן ישו דער
גירופֿן וואר משיח· אזו רעכנט ער דיא גיבירד פֿון אברהם ביז דוד פֿיר צעהן
גבירד· אונ׳ פֿון דוד ביז דיא גיפֿענקניש פֿון בבל פֿיר צעהן גבירד· אונ׳
פֿון דיא גיפֿענקניש פֿון בבל ביז משיח פֿיר צעהן גבירד· אבר אין לוקס אם
ענד פֿון פרק ג׳ פֿינדן מיר דז ער טרייבט דיא גישלעכט פֿון ישו אויף איין
אנדרי אופֿן דיא מיט מטיאש ניט איבר איין קומט· דען ער רעכנט יוסף
דער אמן פֿון מריא נאך נתן דער זון פֿון דוד· אונ׳ זאגט דז ישו וואר דער זון
פֿון יוסף דער וואר דער זון פֿון עלי· דער וואר דער זון פֿון מתת·· דער
וואר דער זון פֿון לוי· דער וואר דער זון פֿון מלכי· אונ׳ נאך דיא דר צילונג פֿון
מטיאש ווערט גיפֿונדן דז פֿון אברהם אבינו ביז ישו הנוצרי ווארן צווייא אונ׳
פֿערציג גבירד· אונ׳ נאך דיא דר צילונג פֿון לוקס ווערשטו פֿינדן זעקש אונ׳
פֿופֿציג גבירד· אך ווערשטו היר אין מטיאש איין אופֿנטליכה פֿויט בפֿינדן דז
ער האט זיך גיאירט אין דיא גישלעכט פֿון דש הויז פֿון דוד· דען ער טרייבט
יורם האט אמכן גווינן עוזיהו· אזו אונגלן דרייא גבירד אחזיהו יואש אמציה
גלייך דוא קענשט ביטיידליך זעהן אין דברי הימים א׳ סימן ג׳ אונ׳ אין דיא דר
צילונג פֿון דברי הימים ב׳ כ״ב ווערשטו אך אזו פֿינדן· אונ׳ איך דונקט דז ער
האט מיט פֿלייס דיא דרייא גבירד ניט גירעכנט וויל ער האט זיא וועלן צו טיילן

אין

אין דרייא אלפיר געהן גבירר דיא אלבן גווייא אול פירליג׳ אול דיא פר
ענדרונגן פון דיא גישלעכטר דיא ביטרעפן כור אליין יוסף אול ניט ישו׳ דען
זיא זאגן דז יוסף המט ארים ניט ביקענט ניט פור דיא גיבורטי פון ישו אול
ניט דר נאך׳ זא קען דש גישלעפט פון יוסף ניקש העלפן צו ישו׳ אול דש
גישלעכט פון ארים איז ביא זיא אך ניט ביקענט׳ אלזו הובן זיך אוס זנטש
באיאט דיא טרייבר פון דיא גישלעכטר וייל עש זיא דאך ניקש קען העלפן׳
אול איך הב גיזעהן דז איין טייל פון דיא חכמים דר נוצרים ענטפרן דארויף דז
לוקס שטרייט ניט קעגן דיא דיר פון אמטיאוס ניימרט זיא ביידי וויזן אויף איינר
לייא רעכנונג׳ דען ביידי טרייבן פון זרובבל דער זון פון שאלתיאל׳ אול וואס
אן גיט דז זי אין איין טייל נעאן ניט איבר איינש קואן דש איז וייל ביקענט איז
דז דיא בחיאטי אולפור נעאי לייט פון דיא יהודים המבן גווייא אדר דרייא נעאין
גלייך אז שלמה ידידיה׳ עוזיהו עזריה׳ יהויכין יכניה׳ אבר אן קאן קלאר זעהן
דז דיא פרענטפרונג גיט ניט אן׳ וייל ער טרייבט דז נתן וואר דער ברודר
פון שלמה׳ אול וואס אן גיט דז ביידי אעלרן אין איר רעכנונג דען זרובבל דער
זון פון שאלתיאל׳ זא ווערשטו זעהן דז זיא ניט צו טרעפן איט דיא לאצ דר
גיביהד׳ דען נאך דיא רעכנונג פון אמטיאוס וואר פון דוד ביז זרובבל אכט
נעהן גבירד׳ אול נאך דיא דר לינונג פון לוקס וואר פון דוד ביז זרובבל דרייא
אול צוואנציג גבירד אזו אך נאך דיא דר לינונג פון אטיאוס וואר פון אברהם
אבינו ביז ישו הנוצרי גווייא אול פירליג גבירד׳ אול ווען זיא ביידי אין דיא פר
וועקסלונג פון דיא נעאן זעלטן איינר לייא גישלעכט רעכנן׳ זעלטן דאך זיין
דיא גבירד גלייך קואן אין איין לאל׳ אך פינדן איר ניט ביידי אלי איט אנכדר
איט גווייא אדר דרייא נעאן גיאורט ביא איין טייל׳ דען פון אברהם אבינו ביז
דוד המלך ע״ה וואורן דיא נעאן פון דיא גבירד ניט פר ענדרט׳ אול איר לאל
איז אין ביידי איר דער לינונג ניט פר וועקסלט׳ אול טייל פון דיא חכמים דר
נוצרים וייל זיא המבן גיזעהן דז דיא פר ענטפרונג ניט אן גיט המבן זיא איין
אנדרי ענטפרט אויש גיטראכט׳ דז אטיאס המט ביקענט גיאכט דש
גישלעכט פון יוסף׳ אול לוקס לאזט וויסן דש גישלעכט פון ארים דיא אך וואר
פון דען זאאן פון דוד אול נתן זיין זון׳ אול ער בישרייבט זיא איט דען נאאן
פון יוסף איר אאן וייל דער אאן איט זיין וייב׳ וואורן פר איין לייב גירעכנט׳
גלייך בראשית ב׳ (אול ער זאל זיך ביהעפטן אן זיין וייב אול זיא זאלן צו איין
פלייש זיין)׳ אזו המט ארטין לאוויץ גישריבן אין זיין דימלוגי בוך אין דף קנ״ג
נאך דעם ער המט דיא ערשטי ענטפרונג ווידר לי[..]ט׳ אבר דער דא ווערט
נאך זעהן אין לוקס פרק ג׳ דר ווערט זעהן דז דיזה פר ענטפרונג אך ניקש איז׳
דען דארטן אאכט ער קלאר ביקענט דז לוקס המט ניט אנדר ביגערט אז צו
לאזן וויסן דש גישלעכט פון ישו וויא ער איז גיקואן פון יוסף׳ אול נאך איר

איינונג דז ער ווערט גירעכנט נאך זיין אוטר׳ · העט ער זעלן שרייבן ישו וואר
דער זון פֿון אוריה הערזון פֿון עלי דער זון פֿון מתת · דען העט ער דיא זאך
גימאכט קלאר ביקענט גימאכט אנדר פֿעלר · אונ׳ דש האט לוקש דר זו גיצוואונגן
דז ער האט ניט גיוועלט אזו שרייבן · אונ׳ דז ער זאגט דז דער מאן איז זיין
פֿרויא וואר פֿר איין לייב גירעכנט גלייך עש שטיט אונ׳ ער זאל זיך אן זיין
פֿרויא ביהעפֿטן אונ׳ זיא זאלן זו איין פֿלייש זיין · דש ווערט גיזאגט ווען
די ליבשאפֿט אונ׳ פֿריינטשאפֿט אבר ניט אין דיא גישלעכט רעכנונג · דען זיא
קענן ניט גין ביווייזן דז דער מאן זאל איין פֿרויא רעכנן נאך · דען נאמן פֿון איר
אמן · אונ׳ אוך דיא גוים קיין גילעגנהייט זו געבן אוף איר פֿר ענטפֿרונג זו
ביווייזן · דארום ווערט דר נאמן פֿון אוריה אין דען זעלביגן פרק גאר ניט גידאכט:

ב אין ערשטן פרק פסוק כ״ב זאגט ער דז ישו וואר גיבארן פֿון איין
בתולה · זו ביפֿעשטיגן דען פסוק איין יונגה פֿרויא ווערט טראגן
ווערן · אונ׳ ווערט איין זון גווינן אונ׳ זיא ווערט זיין נאמן רופֿן גאט איז מיט אונש:
דוא זאלשט וויסן דז איך האב שון גישריבן אין פֿיל פרקים פֿון דש ערשטי טייל פֿון
דיזן ספר דז דיזא גילעגנהייט דר גוים איז אין איר אן גלויבן אונ׳ אין אנדרי
ביכר דז זי ברענגן ביווייז אויף איר ריד אונ׳ גלויבן אויש איין טייל פסוקים דר
נביאים אונ׳ כתובים גאר ניקש ווייזן אויף איר גלויבן · גלייך זיא אך היר וועלן ביווייזן
אויש ישעי׳ ז׳ (דארום ווערט גאט אייך איין צייכן געבן דז איין יונגה פֿרויא
ווערט טראגן אונ׳ ווערן אונ׳ איין זון גווינן) · וועלכש גיזאגט וואר זו אחז דער קיניג
פֿון יהודה דז ער זאל זיך ניקש פֿערכטן פֿר דיא צוויא קיניגן דיא דא קאמן זו
שטרייטן פֿור ירושלים · דארויש ברענגן זי ביווייז דז ישו וואר גיבארן פֿון איין
בתולה · אונ׳ ווען דר פסוק ווער גיזאגט פֿון ישו גלייך וויא זיא עש פֿר שטין · וואש
ווער דש פֿר איין צייכן אן אחז וואש ערשט לאנג נאך זיין טוט ווערט גישעהן אונ׳
וואול אכער אז פֿינף הונדרט יאר · אונ׳ וויא קענט זיך אחז זיין גימוט פֿר שטערקן
דורך אזו איין צייכן וואש אין זיין צייט ניט ווערט גישעהן · אונ׳ דיזא אויש לייגונג פֿון
דיזה פרופֿעצייאונג אונ׳ וויא זיך דיא גוים דארינן האבן גיאירט · ווערשטו
ווייט לויפֿדיג פֿינדן אין פרק כ״א פֿון דש ערשטי טייל דארום האב איך דיא זאכן
היר ניט וועלן נאך איין מאל נאך שרייבן:

ג פרק א אם ענדר זאגט ער יוסף נאם זיין ווייב אונ׳ ער האט זיא ניט
ביקענט ביז זיא האט גיטראגן איר ערשטן זון אונ׳ ער רופֿט
זיין נאמן ישו · נון וויל ער זאגט אונ׳ ער האט זיא ניט ביקענט ביז זיא האט
גיטראגן · דארויש איז צו פֿרשטין דז נאך דיא גיבורט האט ער זיא בישלאפֿן ·
אונ׳ וויל ער זאגט איר ערשטן זון · קען מן פֿר שטין דז זיא האט נאך אנדר קינדר
גיהאט · דען מן קען ניט זאגן דש איז דער ערשטר ווען קיין אנדרי קינדר נאך
אים זיין · אונ׳ דיא וואן יעקב יוסף שמעון אונ׳ יהודה גלייך מטיוש שרייבט אם

ענד פֿון פרק י"ג. אונ' דש שטרייט קעגן איר גלויבן דען זי גלויבן דז יוסף האט
אריך ניט ביקענט פֿור דיא גיבורטי פֿון ישו אונ' אך ניט דר נאך. אך נאך ג' יאר
אייניגונג. ווארום האט ער אין ניט גינענט (עמנו אל) ווען ישעי' הנביא זאגט פֿון
אים האבן בילייגט. דען דער נאמן וואש ער האט פֿינדן איר נירגנץ אין קיין
פראפֿעצייאונג דז משיח זאלט אזו גינענט זיין:

ד פרק ב פסוק י"ד. אונ' יוסף שטונד אויף אונ' נאם דען יונגן אונ'
זיין מוטר ביי דער נאכט אונ' גינג קען מצרים אונ' ער וואר דארטן
ביז הורודוס שטערבט. דא מיט עש זאל דר פֿילט ווערן וואש גאט האט גיזאגט
דורך זיין נביא אונ' פֿון מצרים האב איך איין זון גירופֿן. אין דען פסוק קען
מן אך זעהן דז זיא זיך אירן. דען דעם פסוק האט הושע הנביא גיזאגט פֿון
גאטש וועגן אויף ישראל. גלייך הושע י"א (דען ישראל איז יונג אונ' איך האב
אים ליב אונ' פֿון מצרים האב איך איין זון גירופֿן). אונ' דאר פֿון שטיט אין
שמות ד' (אונ' דוא זאלשט זאגן צו פרעה אזו האט גאט גיזאגט ישראל איז איין
עלטשטר זון אונ' איך זאג דיר שיק איין זון אוועק אונ' ער זאל איך דינן):

ה פרק ב פסוק ט"ז. אונ' הורודוס שיקט אונ' ליש דר שלאגן אל דיא קינדר די
דא וואָרן גיבארן אונטר צווייא יאר אין בית לחם אונ' אין אל איר
גימארקן. אונ' דא וואר פֿר פֿילט וואש דא שטיט אין ירמי' ל"א (רחל וויינט איבר
איר קינדר זי וויל זיך ניט לאזן טרייסטן איבר איר קינדר וויל זיא זיין ניט דא).
אויש דעם פסוק ברענגן זי אך ביווייז אויף איר זאכן וואנדר צו פֿר שטין די אייניגונג
פֿון דען נביא גלייך זי פֿלעגן צו טון אין אנדרי פסוקים. אונ' אויש די פסוקים די
ווייטר שטין קען מן זעהן דז זיא האבן עש ניט פֿר שטאנדן. דען ווייטר שטיט (אונ'
זיא ווערן ווידר קומן אויש דש פֿיינדן לאנד) אונ' דר נאך שטיט (אונ' דיא קינדר
ווערן ווידר קומן צו איר גימארקן). זא קען מן קלאר זעהן אויש די פסוקים דז דר
נביא רעדט פֿון דיא פֿרטריבן זיין אין איר פֿיינדן לאנד אונ' ניט פֿון דיא דר
שלאגני. אונ' די פֿר טריבני זיינן די צעהן גישלעכטר די אלי מיט אננדר גינענט
ווערן נאך דען נאמן פֿון אפֿרים וויל איר ערשטר קיניג ירבעם וואר פֿון אפֿרים
דר זון פֿון רחל. אונ' ווען דר נביא העט גימיינט דיא קינדר פֿון בית לחם יהודה
די דר שלאגן וואָרן גלייך וויא זיא מיינן. ווארום זאגט רחל איבר זיא וויינן זיא
וואָרן דאך ניט איר קינדר נייארט דיא קינדר פֿון לאה דען העט לאה זאלן
וויינן. אונ' דיא אויש לייגונג פֿון דיזה פראפֿעצייאונג אונ' וויא זיא זיך דארינן
גיאירט האבן דש ווערשטו ווייט לייפֿיג פֿינדן אין פרק כ"ח פֿון דש ערשטי טייל:

ו פרק ב אם ענד שטיט אונ' ער ביזעצט זיך אין אין שטאט דיא דא
הייסט נצרת. דא מיט עש זאל פֿר פֿילט ווערן וואש גיזאגט
ווערט דורך דיא נביאים דז זיין נאמן זאל גינענט ווערן נוצרי. דש פֿינדן איר
נירגנץ אין קיין נביא דז ער זאל נוצרי גינענט ווערן:

ז פרק ד׳ אין אן פֿאנג שטיט דאש זעלביג אזו ווי ישו גיבראכט דורך דען טייפֿל אין דיא וויסטנייא דז דער שטן זאל אים פרובירן׃

אונ׳ אז ער האט גיפֿאסט פֿירציג טאג אונ׳ פֿירציג נאכט וואר ער הונגריג׳ דא קאם דער שטן בייא אים אונ׳ זאגט צו אים ווען דוא בישט דער זון פֿון גאט זאג צו די שטיינר זיא זאלן ברוט ווערן׃ האט ער גיענטפֿרט עש שטיט גישריבן דער מענש ווערט ניט אליינט דורך דש ברוט לעבן׃ נייארט דורך אלים וואש אויש דעם מונד פֿון גאט גיט ווערט דער מענש לעבן׃ דא נאם אים דער שטן אונ׳ בראכט אים נאך דיא הייליגה שטאט אונ׳ שטעלט אים אויף דען באלקן פֿון בית המקדש אונ׳ זאגט צו אים ווען דוא בישט דער זון פֿון גאט ווארף דיך אראנטר אויף דיא ערד׃ דען עש שטיט גישריבן ער ווערט דיר זייני ענגלן גביטן זי ווערן דיך אויף דיא הענד טראגן דז דו דיין פֿוס ניט אן שטושט אן די שטיין׃ האט ישו גיזאגט עש שטיט אבר איר זאלט גאט אייער גאט ניט פֿר זוכן׃ דר נאך האט אים דר שטן גינומן אונ׳ האט אים גיבראכט אויף איין זער הוכן בארג׳ אונ׳ האט אים גוויזן אלי קיניגרייכן פֿון דיא וועלט איט איר עהר אונ׳ זאגט צו אים דש אלש ווער איך דיר געבן ווען דוא ווערשט דיך נייגן אונ׳ בוקן פֿר מיר׃ דא זאגט ישו צו דעם שטן גיא הינטר מיך עש שטיט פֿר גאט דיין גאט זאלשטו דיך פֿערכטן אונ׳ אים זאלשטו דינן׃ אונ׳ דיא זאכן ווערשטו אך פֿינדן אין לוקס אין אן פֿאנג פֿון פרק ד׳׃ אויש אל דיזי ריד קען אן זעהן דז ישו וואר קיין גאט אז וויא זיא זאגן דען וויא זעלט דר שטן אן גאט פֿר זוכן׃ אונ׳ וויא זעלט ער זיך ניט פֿערכטן פֿר זיין בישעפֿר וויל ער דאך פֿון אים בישאפֿן איז׃ אונ׳ וויא קענט דש אך איגליך זיין דז אין בישעפֿניש זאל זיין בישעפֿר אזאכן אנטלויפֿן אונ׳ זאל אים קעגן זיין ווילן ברענגן אויף איין אורט וואו ער וויל׃ דש קען דאך קיין פֿר שטאנד איט ברענגן אונ׳ קיין פֿר שטענדיג מענש קען דש ניט בגרייפֿן׃ אונ׳ דש אוז אנדרשט ניט אז פֿון גיאייני מענשן אויש גיטראכט זיין׃

ח פרק ד פסוק י״ג׃ אונ׳ ישו קאם אונ׳ בזעצט זיך אין (כפר נחום) דז נאהנט בייא דש ים איז אן דיא גרענצן פֿון זבולון אונ׳ נפתלי׃

דא מיט עש זאל פֿר פֿילט ווערן וואש דא שטיט אין ישעי׳ ח׳ (דש לאנד פֿון זבולון אונ׳ דש לאנד פֿון נפתלי וואש דא איז אן וועג פֿון איבר אן דיא זייט פֿון ירדן דיא גיאמרקן דער פֿעלקר)׃ אונ׳ אז דוא ווערשט נאך זעהן אין ישעי׳ ווערשטו בפֿינדן דז ער אויש ליגט דיא ריד דר פראפֿעצייאונג נאך זיין אייגן זין וועלכש דער נביא גאר ניט גיאיינט האט׃ דען ער מעלדט נור איין טייל פֿון דען פסוק אונ׳ דש איבריגה לאזט ער שטין׃ אום זיך צו בהעלפֿן איט איין זאך וואש אים ניקט העלפֿן קען׃ דען דארטן שטיט (דען ער ווערט ניט איד ווערן דער זיא ווערט בליידיגן׃ אין דיא ערשטי צייט ווערט ער גרינג איט זיא אום גין אונ׳ ווערט זיא נור פֿר טרייבן אויש דש לאנד פֿון זבולון אונ׳ דש לאנד פֿון נפתלי׃ אונ׳

צום

נון לעצטן ווערט ער זיא ביטווערן אונ׳ ווערט זיא פֿר טרייבן אין דען וועג פֿון
דש אנדר אן דיזא זייט פֿון ירדן אן דיא גרענצן דר פֿעלקר) · אונ׳ דער פסוק
רעט ווי דער קיניג פֿון אשור ווערט קומן איבר דש לאנד פֿון ישראל · אונ׳
לאזט וויסן דש אוב שון תגלת פלאסר דער קיניג פֿון אשור האט צום ערשטן פֿר
טריבן דש לאנד פֿון זבולון אונ׳ דש לאנד פֿון נפֿתלי · זוא וואר דש לייד ביים
ישראל פֿר גרינג גירעכנט · אבר דש לעצטי וואר שווערר דז סנחרב אויף גינג
איבר אלי פֿעסטי שטעט פֿון יהודה אונ׳ האט זיא בילאגרן אונ׳ ירושלים אליינט
בליב נור איבר · אונ׳ וויל ער האט צום ערשטן בילאגרן דש גאנצה לאנד פֿון
ישראל איט איר גרענצן רונד אום · דארום גידענקט ער דש ים אונ׳ דען ירדן
דיא זיינן דיא גרענצן פֿון ארץ ישראל אונ׳ דיא זיינן אך דיא גרענצן דר פֿעלקר
דיא אין ארץ ישראל וואָרן · אונ׳ דאר פֿון זאגט ער (גליל הגוים) דש איז דיא
גרענצן דר פֿעלקר · וועלכי זיינן אלי גרענצן פֿון פלשתים · אונ׳ אז ער קאם
צו שטרייטן פֿר ירושלים אונ׳ האט זיא בילעגרט · קאם ביים נאכט איין ענגל
פֿון גאט אונ׳ שלוג אין דש לעגר פֿון אשור הונדרט אונ׳ פֿינף אונ׳ אכציג טויזנט
שטארקי העלדן · אונ׳ דען וואר דש פֿאלק דיא אין דיא פֿינשטר גינגן דש
ווארן יהודה אונ׳ בנימין דיא ווארן אין פֿינשטרניש פֿון אנגשט אז סנחריב קאם
איבר ירושלים · דיא זאכן דש ליכט פֿון דיא גרושה הילף דיא דא גישאך אין
דען פֿאל פֿון זיין לעגר · דען דיא הילף ווערט ליכט גינענט · גלייך אסתר ח׳
(לי׳ דיא יהודים וואר ליכט) · אונ׳ דען האסטו דש פֿאלק גרוש גימאכט · דש
איז דוא האסט דיא הערליכקייט פֿון דש פֿאלק ישראל גיגריסט לוישן דיא
פֿעלקר · ווייטר שטייט (דוא האסט אים דיא פֿרייד פֿר גריסט) · דען זיא
האבן זיך פֿר דיר גיפֿרייט אין בית המקדש אז זיא האבן דיך גילובט איבר דש
גרושה וואונדר גלייך ווי זיא האבן זיך גיפֿרייט אז זיא האבן גיטיילט דען רויב
פֿון דיא שאר פֿון אשור · אונ׳ גלייך ווי זיך דיא מענשן פֿרייאן אין דיא צייט פֿון
שניט · אונ׳ דש וואורט (לא) שטיט מיט איין א׳ אונ׳ אן לייאנט עס מיט איין ו׳
דש ביטייט (לו) צו ישראל וואר איין פֿרייד · אונ׳ קעגן דיא פֿיינד זאגט ער
(לא) מיט איין א׳ דז צו זיא וואר עס קיין פֿרייד · אונ׳ דר נאך זאגט ער (דען
דש יאך פֿון זיין לאשט אונ׳ דען שטאק פֿון זיין אקסל) פֿון דען מלך אשור ·
(האסטו צו בראכן גלייך אן דען טאג פֿון מדין) · דש איז אזוי אז דוא האסט
צו בראכן דש יאך פֿון מדין פֿון דיא העלד פֿון ישראל אין דען שטרייט פֿון גדעון
דז זיא אך פֿילן מיט אננדר אין איין נאכט · אונ׳ דש גישאך דורך דיא קראפֿט
אונ׳ שטארקייט פֿון גאט דען ער האט גימאכט דז זיא האבן זיך מיט אייגן
שווערד דר שלאגן אונ׳ איז איין גרושי הילף אן ישראל גישעהן · ווייטר זאגט
ער דז אלי דיא אנדרי מלחמות דיא גישעהן דורך פֿיל גיברום אונ׳ גירויש · אבר
דיזא מלחמה ווערט ניט אזוי זיין · דען אלי אנדרי דיא דא שטרייטן האבן פֿיל

רואור

רומור אונ' דיא קליידר זיינן בישפרענקט מיט בלוט · אבר אין דיזה שטרייט ווערט
קיין גירויש נאך שווערד אונ' בלוט זיין · נייארט אין פייאריגר בראנד ווערט
אויף זיא קומן · דז דער ענגל פון גאט האט זיא גישלאגן אונ' איר זיינן וואָרן פר
ברענט אין איר לייבר · ווייטר זאגט ער (דען איין קינד איז אונש געבארן איין זון
איז אונש גיגעבן אונ' די הערשאפט איז אויף זיין אקסל) דש גיט אויף חזקיה דער
קיניג פון יהודה וויל אין זיין צייט איז דיזה וואונדרליכה הילף אן ישראל גישעהן ·
אונ' דיזה פרופעצייאונג איז גיזאגט אין דיא צייט פון דש קיניגרייך פון
אחז · אונ' דש איז צו פר שטין דז דש גרושה וואונדר וועלכש איז דער פאל פון
סנחריב ווערט גישעהן דורך דיא גירעכטיקייט פון דש קינד דז אונש איז
גיבארן אונ' דער זון דער שון לאנג אן אונש איז גיגעבן · דען אז אחז וואר קיניג
וואר חזקיה זיין זון שון ניין יאר אלט · אונ' דז ער זאגט (אונ' ער רופט זיין נאמן
איין וואונדרליכר ראט געבר איין שטרקר גאט איין איביגר פאטר איין הער
פון פריד) · דש האבן איר וואול בישיידן אין פרק כ"א פון דש ערשטי טייל :

ט **פרק ד** פסוק י"ח · אונ' אז ישו גינג אן בארטן פון ים פון גליל זאך ער
צווייא ברידר · דען שמעון דען אן האט גינענט כיפה אונ'
(אנדר) זיין ברודר דז זיא ווארפן נעצן אין ים דען זיא וואָרן פישר · אונ' ער
זאגט צו זיא גיט איר נאך מיך וויל אייך מאכן פישר פון מענשן · אונ' אזו שטיט
אך אין לוקס פרק ה' פסוק י' אונ' ישו זאגט צו שמעון פערכט דיך ניקט דען
פון איצונד אונ' ווייטר ווערשטו מענשן פאנגן · נון קענטשטו זעהן ווייא ישו האט
אן גיפער דיא וואהרהייט גיזאגט · דען ער האט ביקענט דז אל זיין פור נעמן
איז גיוועזן אום דיא לייט צו פאנגן גלייך ווייא זיא האבן דיא פיש פון ים גיפאנגן
אונ' גלייך ווייא דיא פיש אזו באלד אז זיא אין דש נעץ קומן אזו זיא שטארבן ·
אזו אך דיא מענשן דיא אין זייר נעץ גיפאנגן ווערן זא קענן איר זילן גווייש ניט
לעבן בלייבן :

י **פרק ה** פסוק י"ז · איר זאלט ניט דענקן דז איך בין גיקומן אום דיא
תורה אדר דיא נביאים צו ניקט צו מאכן · איך בין ניט גיקומן
אום זיא צו פר ווערפן נייארט אום זיא צו ביפעסטיגן · איך זאג אייך דז ביז
שון דיא הימל אונ' ערד זעלטן פר גין זעלט גלייך וואול ניט איין לעטר אדר פונקט
פון דיא תורה פר אינרט ווערן נייארט ביפעסטיגט ווערן · דארום דער דא
ווערט דש קלענישטי גיבאט פר ווערפן אונ' ווערט אך אן אנדרי לערנן דז זיא זאלן
אזו טון דער ווערט קליין גינענט ווערן אין הימל רייך · אבר דער דא ווערט דיא
גיבאט האלטן אונ' ווערט אן אנדרי לערנן דיא זעלביגי צו טון דער ווערט גרוש
גינענט ווערן אין הימל רייך · אונ' אזו זאגט אך לוקס אין פרק י"ו פסוק י"ז
איער זעלטן קענן הימל אונ' ערד פר גין אז דז עש זאלט איין פונקט פון די תורה
פר וואָרפן ווערן · דיזי זאכן זיינן קעגן איר גלויבן דען זיא זאגן דז תורת משה

איז שון אב גישאפט אונ׳ דיזו וועט פון ישו איז: אלזו מיר שטאט גיקומן׳ אונ׳ דארום
האבן זיא פר ווארפן דש גיבאט פון דיא ביטשניידונג אונ׳ האבן דש טויפן אן איר
שטאט גישטעלט · אך האבן זיא אב גישאפט דען שבת אונ׳ רומן דר קעגן אן
זונטאג · אונ׳ האבן אך אב גישאפט אל דיא מצות דיא אין דיא תורה שטין
דיא אן פאנגנש דיא געטליכה תורה איז שולדיג צו טון׳ גיהערט איין טייל פון
דיא ווייבר דיא אין דיא תורה פר בוטן זיין האלטן זיא אונ׳ איין טייל ניט ·
אך האלטן זיא איין טייל גיבאט דיא דער פר שטאנד מיט ברענגט · גלייך דש
גיבאט דז מן גאל פאטר אונ׳ מוטר עהרן אונ׳ זיין נעהנשטן ליב האבן אונ׳ צדקה
געבן אונ׳ ניט שטעהלן אונ׳ רויבן אונ׳ הורן אונ׳ בלוט פר גישן אונ׳ נאך מער אנדרי·
דיא אויש דען פר שטאנד קענן ביטראכט ווערן אונ׳ דיא אך זעלבשט דיא
פעלקר האבן גיהאלטן פור דיא קומשט פון ישו דיא גאר קיין ווערטן האבן
גיהאט · אונ׳ איר האבן שון ווייט לויפיג דאר פון גישריבן אין פרק י״ט
פון דש ערשטה טייל:

יא פרק ח פסוק מ״ג׳ האט מיר גיהערט וואש גיזאגט ווערט אונ׳ דוא זאלשט
דיין נעהשטן ליב האבן אונ׳ דיין פיינד האסן · דארויש קענשטו
זעהן דז אין דעם פסוק האט מטיאוס אך ניט רעכט ביליגט · דען איר פינדן
נירגנץ אין דיא תורה אדר אין דיא נביאים דז דוא זאלשט דיין פיינד האסן ·
נייארט איר פינדן דש קעגן טייל · דען אין שמות כ״ג שטיט (ווען דוא ווערשט
ביגעגנן דען אוקס פון דיין פיינד אדר זיין איזל ווערט זיך פר אירן זאלשטו איס
ווידר אום געבן · ווען דוא ווערשט זעהן דען איזל פון דיין פיינד ליגן אונטר זיין
לאשט זאלשטו ניט נאך לאזן פון איס צו העלפן נייארט דוא זאלשט איס
אויף העלפן) · אונ׳ ויקרא י״ט (דוא זאלשט דיין ברודר ניט פיינט האבן אין דיין
הערצן · דוא זאלשט דיין נעהנשטן שטראפן אונ׳ זאלשט איבר איס קיין זינד
טראגן · דוא זאלשט ניט רעכן נאך פיינד שאפט האלטן איבר דיא קינדר פון
דיין פאלק · אונ׳ זאלשט דיין נעהנשטן אזו ליב האבן אז דיך זעלבשט איך בין
גאט) · אונ׳ אזו פינדן איר אך אין משלי כ״ד (ווען דיין פיינד פאלט פרייא
דיך ניט אונ׳ ווען ער שטרויכלט לאז זיך דיין הערץ ניט פרייאן) · אונ׳ משלי כ״ה
ווען דיין פיינד הונגריג איז גיב איס ברוט צו עסן אונ׳ ווען ער דורשטיג איז
גיב איס וואשר צו טרינקן) :

יב פרק ח פסוק י״ט · אונ׳ עש קאם איין קלוגר מאן אונ׳ זאגט צו ישו איך
וויל דיר נאך גין איבר אל וואו דוא ווערשט גין · אונ׳ ישו זאגט
צו איס דיא פיקש האבן גרובן אונ׳ דיא פיגל פון הימל האבן נעשטן · אבר איך
בין איין מענשן זון איך האב קיין אורט וואו איין קאפף נידר צו ליגן · אונ׳ דש
ווערשטו אך פינדן אין לוקש פרק ט׳ פסוק נ״ז · דש שטרייט אך קעגן איר
גלויבן דז זיא גלויבן דז ער וואר איין גאט · אונ׳ ווען דש אזו ווער אזו זיא זאגן

דז ער איז איין גאט גיוועזן וואָרום האט ער זיך דען גינענט איין מענטשן זון · אונ׳ וויל ער דאך זעלבשט פֿון זיך בילייגט דז ער וואר איין מענטשן זון · אזו גיהערט אן זיך מן אים ניט צו פֿר זיכרן · גלייך תהלים קמ״ו (פֿר זיכרט אייך ניט אן הערן אן איין מענטשן זון) · אונ׳ ירמי׳ י״ז (אזו האט גאט גיזאגט פֿר פֿלוכט איז דער אמן דער זיך אן איין מענטש פֿר זיכרט) · נון ווען ער איין גאט ווער וואָרום האט ער דען גיזאגט דז ער האט קיין אורט · דען ווער דאך דיא גאנצה וועלט זיין · גלייך תהלים כ״ד (צו גאט איז דיא ערד אונ׳ אירדר פֿילונג די וועלט אונ׳ דיא דרינן וואוכן):

יג פרק י · פסוק ל״ד · איר זולט ניט דענקן דז איך בין גיקומן אום פֿריד אויף דיא ערד צו זענדן · איך בין אנדרשט ניט גיקומן אז אום שווערד צו שיקן · אך בין איך גיקומן אום צו טיילן דען זון פֿון זיין פֿאטר אונ׳ דיא טאכטר פֿון איר מוטר אונ׳ דיא טכירך פֿון איר שוויגר : אונ׳ דש ווערשטו אך פֿינדן אין לוקס פרק י״ב פסוק נ״א · נון קענשטו זעהן דז וויל ער זאגט ער איז ניט גיקומן אום פֿריד אויף דיא ערד צו שיקן נייארט שווערד · דאראויז האט ער לאזן וויסן דז ער וואר קיין משיח · דען פֿון דען פֿר האפֿטן משיח ווערט גיזאגט אין זכרי׳ ט׳ (אונ׳ ער ווערט פֿריד רידן צו דיא פֿעלקר) · אונ׳ פֿון דיא לייט שטיט אין ישעי׳ ב׳ (עש ווערט איין פֿאלק קעגן דש אנדרי קיין שווערד אויף היבן) · אונ׳ אזו שטיט אך אין מיכה ד׳ (עש ווערט איין פֿאלק קעגן דש אנדרי קיין שווערד אויף היבן) · אונ׳ מיט דעם דז ער האט גיזאגט אום צו טיילן דען זון פֿון זיין פֿאטר האט ער אך גוויזן דז ער וואר קיין משיח · דען אין דיא לייט פֿון דען פֿר האפֿטן משיח ווערט קומן אליה הנביא פֿון וועלכן גיזאגט ווערט אם ענד פֿון מלאכי (אונ׳ ער ווערט אומכֿן ווידר קערן דש הערץ פֿון דיא עלטרן צו דיא קינדר אונ׳ דש הערץ פֿון דיא קינדר צו איר עלטרן):

יד פרק י · פסוק א׳ · ישו האט גיזאגט צו זיין לערנערן גיזאנטן דער אייך אן נעמט דער נעמט איך אן · אונ׳ דער איך אן נעמט דער נעמט דעם אנדער איך האט גשיקט : דארויש גלויבן דיא נוצרים דז ישו איז זיין גיזאנטן וואָרן אין איין גלייכניש · אונ׳ וויל זיא דאך גלויבן דז דיא דרייא פֿעלטיקייט איינש איז · אזו זיא אך גלויבן דז ישו נור איין איז · אונ׳ דער גלייכן ווערשטו פֿינדן אין יוחנן פרק י׳ פסוק ל״ח :

טו פרק יא · פסוק י״ג · ישו האט גיזאגט אל דיא פראפֿעטן אונ׳ דיא תורה האבן גיפראפֿעצייאט ביז יוחנן · אונ׳ ווען איר אים וועלט אן נעמן אזו איז ער אליהו דער דא האט זעלן קומן : אונ׳ אזו אך אין לוקס פרק י״ו פסוק ט״ז האט ישו גיזאגט דיא תורה אונ׳ דיא נביאים האבן גיפראפֿעצייאט ביז יוחנן · אונ׳ דאר מיט האט ער גימיינט דז דיא תורה אונ׳ נביאים וואָרן ניט אייביגליך גיאורדנט נייערט ביז יוחנן דער דא וואר אין דיא לייט פֿון ישו · אונ׳

ישו זעלבשט שטרייט קעגן זיין אייגינה ריד · דען אין אטיאש פרק ה׳ פסוק
י״ז שטיט דז ער האט גיזאגט איר זולט ניט דענקן דז איך בין גיקומן אום דיא
תורה אונ׳ נביאים צו ניקטן צו מאכן · אונ׳ איר האבן דש טון פר ענטפרט אין
פרק י״ט פון דש ערשטי טייל פון דש ספר · אך דיא פרמפעלייאונגן דיא נאך
ניט זיין פר פילט אונ׳ ווערן ערשט גישעהן אין דיא צייט פון דען וואר המשיח
משיח · דיא שטרייטן קעגן דיא אייננג · גלייך אז דיא פר זאמלונג דר צעהן
גישלעכטר אונ׳ דיא שטרייטונג פון גוג ומגוג אונ׳ וויא דער איל בערג ווערט צו
שפאלטן ווערן אונ׳ נאך אער אנדרי פרמפעלייאונגן דיא איר האבן גיאעלדט
אין פרק ג׳ פון דש ערשטי טייל · אונ׳ דז ער האט גיזאגט פון יוחנן דז ער וואר
אליהו דער דא זולט קומן · דאר פון ווערשטו דש קעגן טייל פינדן אין יאן פרק
א׳ פסוק כ״א זאגט ער וויא זיא האבן יוחנן גיפרעגט בישטו אליהו · האט ער
גיזאגט איך בין ניט אליהו · אך האבן זיא אים גיפרעגט בישטו איין פרמפעט
האט ער גיענטפרט איך בין קיין פרמפעט · אונ׳ איר האבן שון דאר פון ביטיידן
אין פרק ל״ט פון דש ערשטי טייל :

טז פרק יב פסוק ל״ב · ווער דא ווערט וואש רידן קעגן דען אענשן זון
דעם ווערט עש פר געבן ווערן · אבר ווער דא ווערט וואש
רידן קעגן דען רוח הקודש דעם ווערט עש ניט פר געבן ווערן אויף דיזה אונ׳
אויף יענה וועלט · אונ׳ דש שטיט אך אין לוקש פרק י״ב פסוק י׳ · אלזו האבן
אטיאש אונ׳ לוקש אלי ביידי אר איט גוויזן דז ישו וואר איין אענשן זון אונ׳ קיין
גאט · אך האבן זיא קלאר ביוויזן דז דער זון אונ׳ רוח הקודש ניט איינש איז
זוא אוז פאלגן דז דיא דרייא זיין ניט איינש גלייך בייא פר שטענדיגי לייט
ביקענט איז :

יז פרק יג פסוק נ״ה · דיא יהודים האבן גיזאגט פון ישו ער וואר דאך
איין זון פון איין ציאר אאן אונ׳ זיין אוטר האט גיהייסן אריאם אונ׳
זיין ברידר וואָרן יעקב אונ׳ יוסף אונ׳ שמעון אונ׳ יהודה · אונ׳ זיין שוועסטרן זיינן
אלי בייא אונש · אונ׳ דש שטיט אך אין ארקוש פרק ו׳ פסוק ג׳ · דש שטרייט
אך קעגן דעם וואש זיא גלויבן דז יוסף האט אריאם ניט ביקענט פור דיא
גיבורט פון ישו אונ׳ אך ניט דר נאך · פון וועגן זייכן דען דיא ברידר אונ׳
שוועסטרן גיבארן :

יח פרק טו פון אן פאנג בייז אם ענד פון פסוק כ״א · אז דיא פרושים
האבן זיין תלמידים ביטראפט וויל זיא האבן גיגעשן זונדר
די הענד צו וועשן · האט ער צום צעלטן גיזאגט וואש דא גיט אין אונד פון אענשן
דש מאכט אים ניט אונריין נייארט וואש אויש דען אונד גיט · אונ׳ דש שטיט
אך אין ארקוש פרק ז׳ פון אן פאנג בייז פסוק כ״ד · דש קען אך ניט אן זיין
דען ווען דש פאשט ווער דז וואש אין דש אענשן אונד גיט מאכט אים ניט אונריין

וואָרום

ווארום האט גאט דען פר באטן אין דיא תורה דז מאן זאל קיין אונרייני זאכן עסן· גלייך ויקרא י״א (אונ׳ פר אונרייניגט אייך ניט דורך זיא דען דורך זיא ווערט איר פֿה אונרייניגט)· אונ׳ ווייטר שטיט (איר זאלט אייער זילן ניט פר אונרייניגן)· דא הייסט אייז גו פר שטין דז איין אונריינה שפייז פר אונרייניגט דען לייב אונ׳ דיא זיל· אלזו ווער קען זיך דען אונטר שטין קעגן גאטס ווארט גו שטרייטן אונ׳ גו אורטיילן קעגן דיא ריד פֿון גאט אונ׳ פֿרייא גו אמכן וואס גאט האט פר באטן· אונ׳ ווען דיא אונריינה שפייז דיא איין מענטשן אונר גיט זעלט איך ניט פר אונרייניגן· ווארום האבן דען דיא אפוסטלן פר באטן וואס דר שטיקט איז אונ׳ דש בלוט· אונ׳ אדם הראשון האט איט קיינרלייא ווערק גיזינדיגט אז נור אלייך דורך איין גווישה זאך דיא ער האט גיגעסן· דען זעלבט וויין אונ׳ אנדרי שטארקי טרונק דיא גו פֿיל גין אין אונר דש מענטשן דיא אמכן אין אונריין גלייך בילייגט ווערט דורך אגוה אונ׳ נוט· אונ׳ ווען אויט דען מענטשן אונר גיט דיא ריד פֿון דען לעבדיגן גאט אונ׳ דז ער גאט לובט אונ׳ דאנקט אונ׳ ווען ער רעט פר שטענדיגי ריד אונ׳ שטראף ריד אונ׳ אנדרי זאכן דיא לום מענטשן לעבן גיטיג זיין דיא ווערן אים דאך גוויס ניט פר אונרייניגן· אונ׳ דאר פֿון האבן איר שון ווייט לויטריג גישריבן אין פרק ט״ו פֿון דש ערשטי טייל פֿון דיזן ספר· אך וואהום עסן דען דיא נוצרים נאך הייגט דען טאג ניט זונדר דיא העגר גו עסן· אונ׳ האלטן זיך דארינן ניט אז וויא ישו אונ׳ זיין תלמידים האבן גיטאן· אונ׳ דער גלייכן ווערטש אך פֿינדן אין לוקס פרק י״א פסוק ל״ז:

מט פרק יט פסוק ט״ז· עס קאם איין אמן אונ׳ זאגט צו ישו דוא גוטר לערן מייסטר וואס פר גוטי ווערקן זאל איך טון דז איך זאל קריגן דש איביגה לעבן· האט אים ישו גיענטפֿרט ווארום הייסטו איך גוטר עס איז קיין גוטר אז איין גאט· אונ׳ ווען דוא ווילשט האבן דיא זעליקייט דר זילן היט דיא גיבאט· דוא זאלשט ניט אמרדן דוא זאלשט ניט אוס קיישן דוא זאלשט ניט שטעלן אונ׳ זאלשט קיין פֿאלש גיצייגניס זאגן· עהר דיין פֿאטר אונ׳ אוטר אונ׳ דוא זאלשט דיין נעהשטן אזו ליב האבן אז דיך זעלבשט· ווייטר זאגט ער ווען דוא ווילשט פֿול קומן זיין פר קויף דיין אקיר אונ׳ גיב אלמוזן אן דיא ארמן· אונ׳ אזו שטיט אך אין מרקוס פרק י׳ פסוק כ״א אונ׳ אין לוקס פרק י״ח פסוק כ״ב שטיט פר קויף אלש וואס דוא האשט אונ׳ פר טייל עס אן דיא ארמן· נו מאקענשטו זעהן ווייל ער האט גיזאגט ווארום הייסטו איך גוטר עס איז קיין גוטר אז דער איינציגר גאט· דאמיט האט ער גו קענן גיגעבן דז ער אויך קיין גאט גלייך וויא זיא גלויבן· אך איט דעם דז ער האט גיזאגט ווען דוא ווילשט האבן דיא זעליקייט דר זיל האלט דיא גיבאט· האט ער גיוויזן דז מאן קען ניט זעליג ווערן ווען מאן ניט האלט דיא גיבאט פֿון תורת משה· אונ׳ דז דא שטיט אין מטיאוס פר קויף דיין ערב אונ׳ גיב אלמוזן אן דיא ארמן· אונ׳ אין

מרקוס

ארקוש אונ׳ לוקש פֿר קויף אלז וואש דרוא האט אונ׳ פֿר טייל עש אן דיא ארמן
דש שטרייט קעגן איר גיזעץ׳ דען זיא זאגן דז דיא נייאי אעטן פֿון ישו זייך
דארום אוין גיקומן וויל זיא זיין גריכט לו האלטן׳ אונ׳ דיא תורה פֿון משה
איז אב גישאפֿט גיוואָרדן וויל איר גיבאט זיינן לו שווער דז קיין אענטש קען זיא
רעכֿט האלטן גלייך עש שטיט אין אקטא אפוסטולורום פרק ט״ו פֿון אן פֿאנג ביז
פסוק י״ב׳ אונ׳ אזו האט אך פויל גישריבן אן גלטי פרק ז׳ פסוק ל״ב׳ נוא
גביט דיא וועט פֿון ישו דז אן זאל געבן זיין ערב אונ׳ אלז וואש איינר זיין אייגנש
האט אן דיא ארמן׳ אונ׳ דיא תורה פֿון משה גביט אן זאל נור איין דש לעהנטי
טייל פֿון דיא פֿרוכֿט פֿון דיא ערב וועק געבן אונ׳ דען גאנלן ווקיר איט ניין טייל
פֿון דיא אין קואשט זאל אן פֿר זיך האלטן׳ אונ׳ דש וויזט דז דיא תורה פֿון משה
איז ניט שווער אין איר גיבאט גלייך וויא זיא זאגן׳ נייארט זיא איז לום
פֿארטייל פֿון אונזר לייבר אונ׳ זילן גלייך איר האבן בישיירן אין פרק י״ט פֿון דש
ערשטי טייל פֿון דיזן ספֿר׳ אונ׳ דער גלייכן ווערשטו אך פֿינדן אין לוקש
פרק ו׳ פסוק כ״ו:

כ פרק כ פסוק כ״ג ישו האט גיזאגט לו זיין דיסיפולן לו דיא לאיידזין פֿון
זבדיאוש אבר דז איך זעלט אייך לאזן זילן אן איין רעכֿטי אונ׳
לינקה זייט דש איז ניט אין איין אמכֿט נייארט פֿר דיא עש איז בירייט פֿון איין
פֿאטר׳ אונ׳ דש שטיט אך אין לוקש אונ׳ אין ארקוש פרק י׳ פסוק א׳׳ נוא וייל
דאך דר זון דיא אמכֿט ניט האט אום זיין ווילן לו טון נייארט דר פֿאטר אליין האט
דיא אמכֿט׳ זא האט ער דאר איט לאזן וויסן דז דער פֿאטר אונ׳ זון ניט אייניש
איז גלייך וויא זיא זאגן:

כא פרק כ פסוק כ״ח׳ ישו האט גיזאגט לו זיין תלמידים דז דער
אענטשן זון איז ניט גיקומן דז אן זאל אים דינן נייארט ער
איז גיקומן אום לו דינן׳ אונ׳ דש שטיט אך אין ארקוש פרק י׳ פסוק א״ד׳
דאר איט האט ישו לאזן וויסן דז ער וואר קיין גאט׳ אונ׳ דש איז אום לוייא
אורזאכן׳ דש איינה איז דז ער וואר איין אענטשן זון׳ לום אנדרן האט ער
גיזאגט דז ער איז איין דינר אונ׳ ווערט ניט גדינט׳ אך האט ער פֿון זיך זעלבשט
לאזן וויסן דז ער וואר קיין משיח׳ דען פֿון דען אלך המשיח ווערט גיזאגט אין
זכריה ט׳ (אונ׳ ער ווערט הערשן פֿון איין ים ביז לום אנדרן אונ׳ פֿון דען טייך ביז
לום ענד דר ערדן)׳ אונ׳ תהלים ע״ב (אונ׳ אלי קיניג ווערן זיך פֿר אים בוקן
אלי פֿעלקר ווערן אים דינן)׳ אונ׳ דניאל ז׳ (אונ׳ אלי הערשאפֿטן ווערן אים
דינן אונ׳ גיהורזאמן):

כב פרק כג פסוק ל״ה האט ער גיזאגט איר האט דר שלאגן דען זכריה
דר זון פֿון ברכיה לווישן דען פאלייש אונ׳ דען אופפֿר שטול׳
אונ׳ דש וואר ניט אזו נייארט זיא האבן דר שלאגן דען זכריה דער זון פֿון יהוידע

הכהן גלייך בישיידליך שטיט אין דברי הימים ב׳ כ״ד · אונ׳ דער קלוגר נוצרי
סיאון בורני אין זיין איבר זעצונג פֿון דברי הימים האט דש גימיינט צו פֿר
בעסרן אונ׳ דארום האט ער גיזאגט דז אטליכה נעמט דעם זכרי׳ דער זון פֿון
ברכיה אונ׳ ער מיינט דאך יהוידע דען זיא האבן זיין פֿאטר יהוידע אך ברכיה
גינענט · אבר ער האט זיך דארין גאירט · דען איר פֿינדן נירגן דז מן האט
יהוידע הכהן מיט דען נאמן פֿון ברכיה גינענט גלייך סיאון בורני זאגט · אך
איז עס ניט מיגליך דז זכרי׳ דער זון פֿון יהוידע הכהן אונ׳ זכרי׳ דער זון פֿון
ברכי׳ זעלט איין אמן זיין · דען זכרי׳ דער זון פֿון יהוידע איז גיטיט גיווארן אין
דיא צייט פֿון יואש דער קיניג פֿון יהודה צווייא הונדרט אונ׳ פֿיר אונ׳ פֿופֿציג יאר
פֿור דיא פֿר ווישטונג פֿון דש ערשטי בית המקדש · אונ׳ זכרי׳ דער זון פֿון
ברכי׳ האט גיפראפֿעצייאט אין דש צווייטה יאר פֿון דריוש דער דא וואר
ארתחשסתא דער זון פֿון אסתר · אונ׳ דש וואר דש זיבציגשטה יאר נאך דיא
פֿר ווישטונג פֿון בית המקדש · אזו וואר פֿון דיא דר טויטונג פֿון זכרי׳ דער
זון פֿון יהוידע הכהן ביז דיא פראפֿעצייאונג פֿון זכרי׳ דער זון פֿון ברכי׳ צווייא
הונדרט אונ׳ פֿיר אונ׳ פֿופֿציג יאר · אזו האט סיאון בורני ניקט גיהאלפֿן מיט
זיין פֿר בעסרונג דען דש קען ניט פֿר ענטפֿרט ווערן :

כג פרק כו פסוק ו׳ · אונ׳ אז ישו וואר אין ביתניאה אין הויז פֿון
שמעון דער אויש זעציגר קאם איין פֿרויא בייא אים אונ׳
האט אין איר האנט איין גלאז מיט קוסטליכי וואסר אונ׳ זיא גיסט דיא וואסר
אויף דען הויבט פֿון ישו · אונ׳ אין מרקוס פרק י״ד פסוק ג׳ שטיט אונ׳ אז ער
זאס אין ביתניאה אין הויז פֿון שמעון דער אויש זעציגר קאם איין פֿרויא אונ׳
האט אין איר האנט איין גיפֿעס פֿון אלבשטר מיט איל פֿון ספיקה נרדי זער
טרעפֿליך אונ׳ עס וואר איין לאך אין דש אלבשטר גיפֿעס אונ׳ זיא גיסט דש איל
אויף דען הויבט פֿון ישו · אונ׳ אין לוקס פרק ז׳ פסוק ל״ז שטיט איין פֿרויא האט
גיבראכט איין אלבשטר גיפֿעס מיט איל אונ׳ שטעלט זיך הינטר ישו בייא
זיין פֿיס אונ׳ זאלבט זיין פֿיס מיט איל · ווייטר שטיט אין פסוק מ״ו ישו האט
גיזאגט צו שמעון דער הער פֿון הויז דוא האשט ניט איין מאל מיט בוים איל איין
הויבט גיזאלבט אונ׳ זיא האט מיט קאשטליך איל איין פֿיס גיזאלבט · אונ׳ אין
יאן פרק י״ב פסוק ג׳ · דיא האט גינומן איין פֿונט ספיקנרדי איל זער קושטליך
אונ׳ זאלבט דיא פֿיס פֿון ישו · נון קענטשו זעהן וויא דיא שרייבר פֿון און גליון
גיט איבר איין קומן ווען זיא איין זאך דר צילן :

כד פרק כו פסוק ל״ט · אונ׳ אז ישו גינג איין ווייניג פֿון זיא וועק פֿיל ער
אויף זיין אנגיזיכט אונ׳ בעט אונ׳ זאגט איין פֿאטר ווען עס
מיגליך וועאר דז דער בעכר זעלט פֿון איר אב גינומן ווערן · אבר ניט אז
וויא איך וויל נייארט וויא דוא ווילשט · אונ׳ דש ווערשטו אך פֿינדן אין מרקוס

י"ד פסוק ל"ה אונ' אין לוקש פרק כ"ב פסוק א"ח· דש איז אך קעגן איר גלויבן·
דען זיא גלויבן דז ישו הנוצרי האט זיך איט זיין ווילן דר לו בגעבן אוף זיך פון
אירנט וועגן לו לאזן פייניגן אונ' הענגן אוף לו פר געבן פר איר זינן· אונ' וועגן
דש וואר זיין ווילן גיוועזן גלייך וויא זיא זאגן· ווארום וואר ער דען טרויאריג
אי ער וואר גיפאנגן אונ' האט לו גאט גיבעטן דז ער זאל דעם בעכר פון איס
אב טון· אך נאך דעם ער וואר גיפאנגן רופט ער איט הוכר שטים איין גאט
איין גאט ווארום האסטו איך פר לאזן· גלייך אין מאטיאוש פרק כ"ז פסוק א"ו·
אונ' דש ווייזט אך דז דער פאטר אונ' דער זון ניט איינש וואר· ווייל דער ווילן
פון דען זון ניט איז אז דער ווילן פון דען פאטר· אונ' דש האבן איר שון בישייטן
אין פרק א"ו פון דש ערשטי טייל פון דיזן ספר:

כה פרק כז פסוק ט'· דש זעלביגש אלז איז ביפעשטיגט גיווארן ווש
דער נביא האט גיזאגט אונ' זיא נאמן דרייסיג זילברלינגן
פר דיא שאצונג ווש זיא האבן גישאצט פון דיא קינדר ישראל אונ' גאבן זיא
פר איין פעלד פון איין טעפר גלייך איך גאט האט גיבאטן· דא האט אטיאש
אך פאלש בלייגט פון דיא שריפט גלייך וויא ער פלעגט לו טון· דען אין זכרי'
י"א שטיט ניט אזו· נייארט (אונ' זיא וועגטן איין לון דרייסיג זילברלינגן אונ'
גאט זאגט לו איר ווערף עש אין דען שאץ)· אך ברענגט ער ביווייז אויף זיין
גלויבן אויש דעם פסוק זונדר לו פר שטין וואש דר נביא האט דמאר איט גימיינט
גלייך ער פלעגט איט דיא אנדרי פסוקים דר נבואה לו טון· אונ' דער רעכטר
פר שטאנד פון דיא זאך קען פר שטאנדן ווערן אויש דיא פאריגי אונ' נאך
פאלגנדי פסוקים דז דיזי פראפעלייאונג גיבט לו קענן דז דיא קינדר פון
יהודה ווערן פון גאט גפירט ווערן אזו לאנג אז דש לווייאטה בית המקדש ווערט
שטין ביז לו דיא פר ווישטונג· אונ' ער נענט דיא אמגן פון דש לווייאטה הויז דש
דר שלאגינה טאן· דען אז זיא האבן איבר טרעטן דיא גיבאט פון גאט ווארן
זיא איבר ענטפרט אין דיא האנט פון איר פיינד אוף דר שלאגן לו ווערן· אונ'
דז ער זאגט (אונ' איך נאם איר לווייא שטעק· איינס הב איך גיהייסן ליבליך·
אונ' איינס הב איך גיהייסן פר דערברש)· דש נעאן פון דיא שטעק אז אן ניט
איינגנטליך פר שטין נייארט עש איז איין פראפעלייאונג די בייא פר גלייכניש
איז גיזאגט· אונ' ער גלייכט דיא רעגירר לו דיא שטעק· ווייל דר גיברויך איז
דז איין שאף ווירר האט איין שטאק אין זיין האנט· אונ' דמאר פון זאגט ער דז
אוף ישראל לו ווידן האט ער לווייא שטעק גינאן· אום דמאר איט לו ווייזן דז
אן ווערט זיא ניט רעגירן אויף אייכרלייא אאניר נייארט נאך איר ווערקן·
אונ' דז ער זאגט איך הב איינס גיהייסן (נועם) ליבליך· דש איז איין גלייכניש
אויף די רעגירונג פון זרובבל אונ' נחמי' דיא פון דש הויז דוד ווארן· אונ' (חובלים)
פר דערברש איז איין גלייכניש אויף דיא רעגירונג פון דיא חשמונאים דיא פון

זיך געלובט גירעגירט האבן · אונ' דיא רעגירונג קאם זיא ניט צו וויל זיא ניט
וואָרן פֿון דען זאמן פֿון דוד המלך ע"ה · אונ' זיא ווערן גיהייסן (חובלים) אלז
טייטש פֿר דערבן · גלייך שיר השירים ב' (אחבלים כראים) זיא פֿר דערבן
דיא וויין גערטן · דרום וואָרן זיא אויך גלייכֿר וויז גישטראפֿט. דז גאט האט
אירי קנעכט איבר זיא גיאוכֿט הערשן · אונ' האבן זיא פֿרשניטן אונ' רעגירטן
צו איר שטאט · אונ' דז ער זאגט (דיא גיפֿעס פֿון איין גמרישן הערט) : דש
בידייט אויך דיא רעגירונג דר קנעכט דש וואָרן הורדוס איט זיין קינדר · אונ'
קינדס קינדר דיא דא האבן גירעגירט ביז צו דר פֿר ווישטונג פֿון בית המקדש
אונ' דז ער זאגט (אונ' איך ווער פֿר טילגן דיא דרייא הערטן אין איין מונ.) ·
דש גיט אויך דיא פֿראפֿעטן דיא אך הערטן גינענט ווערן · דען דער גיברויך
איז דז איין הערט האט נאך קלייני הערטן אונטר זיך · אונ' דיא דרייא הערטן
וואָרן חגי זכרי' אונ' מלאכי דיא דא האבן גיפֿראפֿעצייאט אין איין צייט פֿון אן
פֿאנג דש צווייטן בית. הויז אונ' אין איין אמתהייט זיינן אלי דרייא גישטארבן אונ'
נאך זיא וואר קיין נבואה אונטר ישראל · אונ' וויל ישראל האבן קיין טטרוין אן
גיזאָן האט זיין גאט פֿרטיילגט פֿון וועגן דיא זייד פֿון ישראל · אונ' דארום
זאגט ער (אונ' איך הב קיין ווילן אן זיא) דש איז אן ישראל · וויל זיא האבן איך
אך ניט גיאוכֿט · ווייטר זאגט ער (אונ' איך הב גיזאגט איך וויל אייך ניט אייכן)
דש איז דז נאך דען טוט פֿון דיא דרייא הערטן הב איך גיזאגט. דז איך ווער
איין אונגילפֿט פֿון אייך פֿר בערגן · אונ' ווער אייך ניט מער ביטערחן פֿון דיא
ליר דיא איבר אייך ווערן קומן פֿון וועגן אייער זינד · נייארט דיא שטארבן זאל
ווערט שטארבן אונ' דיא דא ווערט פֿר איטן ווערן דיא ווערט פֿר פֿאלן בלייבן
אונ' דיא איבריגה ווערט אייגה דיא אנדרי אויך עסן פֿון וועגן הונגר · אונ' דז
ער זאגט (אונ' איך הב גינאן איין שטאק (נועם) אונ' הב אים פֿר שניטן אום
איין פֿר בונד צו פֿר שטערן) · דש איז איין פֿר גלייכניש אויף דיא אנטרינונג
פֿון זרובבל אונ' נחמי' · דען אז דער צייט וואר דיא ליבשאפֿט פֿר שניטן אונ' דר
פֿר בונד פֿר שטערט וואש דא וואר צווישן זיא · אונ' דיא קינגן פֿון פרס דיא דש
איבריגה אמאל רעגירטן איבר אלי פֿעלקר · ווייטר זאגט ער (אונ' איך הב צו זיא
גיזאגט ווען עס אייך וואול גיפֿאלט גיבט אייר אייצלון אונ' אזו ניט. פֿה אירדט
עש אונ' לאזט עש בלייבן) · דש האט גאט צו זיא גירעט דורך די פֿראפֿעטן
אונ' האט עש אזו גיאייכט · ווען עס אייך גוט דונקט צו גין אין דיא וועג פֿון
גוטס אזו גיט · אונ' ווען איר ניט ווילט זא לאשט עש בלייבן · אונ' דז ער
זאגט גיבט איר איין לון · דש איז צו פֿר שטין וויל איך אייך וויזן. אונ' שפייז
גיבט איר איין לון דש איז האלט איין גיבאט. אונ' דש זאל איין לון זיין פֿר אלש
גוטס וואש איך הב אייך גיטאן · אונ' אז פֿר זאגט אונ' אזו ניט פֿר אירדט עש
דש איז ווען איר וועלט פֿר אירן אונ' ווערט איין גיבאט ניט האלטן · אזו ווער

איך

אויך איך אודר ניט וויירן אונ׳ קיין גוטס טון׳ אונ׳ אזו פֿינדן איר אוך דז הקב״ה
האט געזאגט צו יחזקאל אין יחזקאל ב׳ (עס זייא זיא ווערן הערן אודר פֿר אײדן)
אונ׳ דש איז גלייך דברים ל׳ (דז לעבן אונ׳ דען טוט הב איך דיר פֿור געשטעלט)׳
ווייטר זאגט ער (אונ׳ זיא ווערגטן איין צו דרייסיג זילברלינגן)׳ דש איז אין
אך ניט אייגנטליך פֿר שטין׳ נייארט עס איז איין פראפֿעטיש פֿר גלייכניש
אויף דרייסיג צדיקים דיא דא האלטן דיא גיבאט פֿון גאט דיא צו דיא לייט
אונטר זיא ווארן נאך דען טוט פֿון זכריה אונ׳ נחמי׳׳ אונ׳ ווארום דז ער גלייכט
דיא צדיקים צו (כסף)׳ ווייל דש ווארט (כסף) איז דז לשון פֿון (כוסף) גילושטן׳
ווייל זיא אל לייט גילושטן נאך דען הייליג פֿון גאטש הויז׳ אונ׳ דאר פֿון זאגט ער
ווייטר (אונ׳ איך הב גינעהן דיא דרייסיג זילברלינגן׳ אונ׳ הב זיא געווארפֿן אין
גאטש הויז אין דען שאץ)׳ דאז איז אזו פֿור גיקומן אין דען טייל פֿון דיא
נבואה דז ער האט גינומן דש זילבר דורך דיא ביפֿעל פֿון גאט. אונ׳ האט עס
גיווארפֿן אין גאטש הויז (אל היוצר)׳ אונ׳ דש ווארט (היוצר) איז אזו פֿיל
אלז ווען ער זעלט זאגן (המוכר) דען דיא אותיות (מהו״י) פֿר ווקסלן זיך׳ דש
איז ער האט עס גיגעבן אין דען היטר פֿון דען אוצר׳ אונ׳ דש בידייט דז די
דרייסיג צדיקים אלייניט ווערן ביוואורט זיין פֿר דיא געשעפֿטי לייה׳ דש איז
פֿר דבר אונ׳ שווערד אונ׳ הונגר דיא דא ווערן קומן אויף דיא ביזוויכטר פֿון
דעם דור׳ ווייל דיא צדיקים ווערן זיין אין די פֿר בערגליש פֿון דען אויבערשטן
אונ׳ אין דען שאטן פֿון דען אלמעכטיגן ווערן זיא איבר נעכטיגן׳ אונ׳ דען ווערן
זיא זיין אזו ווען זיא זעלטן ביוואורט ווערן אין דיא ביוואורונג פֿון גאטש הויז אונ׳
אין זיין שאצן׳ אונ׳ דז ער זאגט (אין דען אוצר דר ווירדיגה טוגנהייט)׳ דאז
שטיט (אל היוצר) דש ווארט (אל) גיט צו (היוצר) אונ׳ אך ווייטר אויף דיא אנדרי
ווערטר (אדר היקר) דיא ווירדיגה טוגנהייט׳ אונ׳ דאר איט מיינט ער גאטש
הויז׳ גלייך ער ווייטר ביטיידליך זאגט (אונ׳ איך הב עס געווארפֿן אין גאטש
הויז אין דען שאץ)׳ ווייטר זאגט ער (דז איך הב פֿר איטן פֿון זיא)׳ איך
בין אין איין עהר גיבליבן אונ׳ הב איך פֿון זיא אב גיקערט פֿון וועגן איר בייזי
ווערקן׳ אונ׳ דז ער זאגט (אונ׳ איך הב פֿר טיטן איין אנדרן שטאק דיא פֿר
דערבר)׳ דש איז איין גלייכניס אויף דיא אויס רייסונג פֿון דש קיניגרייך דר
קהנים דז איך קיניגרייך וואר אויס גריסן אין דיא לייט אזו דיא ליבשאפֿט אונ׳
ברידרשאפֿט דיא אויסן זיא ווארי איז פֿר שטערט גיווארן אין דיא לייט פֿון
הורקנוס אונ׳ אריסטובלוס אין פֿודה דז זיא ווארן אב גיטיילט דיא קינדר פֿון
יהודה אונ׳ בנימין אויף דיא זייט צו זיא ביהעפֿטן פֿון דיא אנדרי גישלעכטר פֿון
ישראל אין צוויא טייל׳ אונ׳ דיא צו טיילונג וואר דיא אורזאך פֿון דיא אויס
רייסונג פֿון איר קיניגרייך׳ אונ׳ דז ער זאגט (נעם דיר גיפֿעס פֿון איין
נאריש הערט) דש איז איין גלייכנש אויף דש קיניגרייך פֿון הורודוס איט זיין

זון דעם פר גלייכט דיטריפט צו איין נאריטן הערט וויל ער האט זיין נור אויף
גישפארט אול ביזי ריד אן גיטאן וואו דורך ער האט זיין ווייב אול קינדר דר
שלאגן דיא ניקט פר שולדט האטן נייארט איבר גישוועגן דר ביז טפרעכרש ׃
אול אז משלי י״ד שטיט (איין נאר גלויבט אלט) ׃ אך האט ער פיל אונשולדיג
בלוט פון ישראל פר גאסן ׃ אול דיא י׳ פון דש ווארט (אוילי) איז איבריג גלייך
אז דיא י׳ פון (אכזרי) ׃ ווייטר זאגט ער (וויא גיטריאן איבר דיא אונרעכטי
הערטן דיא דא פר לאזן דיא שאף) ׃ דש וואר אגריפס דער דא גינג נאך רום
אול האט ארויף גיבראכט אספסיאנוס אול טיטוס זיין ווייבש זון איבר ירו׳ שלים
אול נון זעלטן וואר אספסיאנוס גירגירט איבר איס אול האט איס איט זיין זון
אונבז גיטיט דורך דען שווערד דריאה יאר אול איין האלב פור דיא פר וויסטונג
פון בית המקדש ׃ אול אויש אורזאך פון דיא פיינדשאפט דיא זיך האט דר
וועקט צווישן דען קיניג אגריפס אול דיא ביזוויכטר דיא הערן דר אוט ווילגי ׃
איז דש הויז פר וויסט גיווארן גלייך אין יוסיפון בישריבן איז ׃ דש איז דער קורצר
אין האלט פון דיזה פרמפעלייאונג ׃ אול נאך דעם דוא האשט דש אלש וואול
פר שטאנדן וואש קענסטו זעהן דז דיא גוצרים קענן זיך גאר ניקש העלפן אויש
דעם פסוק (אול זיא וועגטן איין זון דרייסיג זילברלינג) ׃ דען דער איז אזו
ניט צו פר שטין אז וויא דיא ווערטר אויש וויזן נייארט עש איז איין פרופעטישה
פר גלייכניש גלייך וויא דיא אנדרי פרמפעלייאונגן ביימ פר גלייכניש גירעט
ווערדן ׃ גלייך איר האבן בישריבן ׃ אול אום דיא זאך ווייטר פול קומלייך אויש
צו פירן וואש אונז אן פר שטינדז ווען אונשן זעלט דען פסוק איינגנטליך פר שטין
גלייך וויא דיא גוצרים איינן ׃ וואש קענטן זיא דאך דעם פסוק ניט אויש לייגן
אויף דש געלט פון די פר קויפונג פון ישו הנוצרי אול זיין פר וועקסלונג גלייך וויא
עש אטיאוס פר שטיט ׃ וויל אין דיזה פרמפעלייאונג ניקש פר אעלדט ווערט
פון קיין געלט אול פר קויפונג אודר קויפן אדר פר וועקסלן נייארט פון לון אול
דש איז דער לון דעם איר האבן בישריבן ׃ וואש נאך אער איז ׃ נאך דעם אזל
דער נביא האט גיזאגט צו ישראל איט ביפעל פון גאט גיבט איר איין לון אול
זיא האבן אלזו בהלד גיווארן זיין לון דרייסיג זילברלינגן אול האבן עש גיגעבן אין
דיא האנט פון נביא ׃ דש ווייזט אויש דז זיא האבן עש גיטאן איט ביפעל פון
גאט ׃ וואש וואור זיא דש פר איין גוט ווערק גירעכנט ׃ אובר דיא פר קויפונג
פון ישו גלייך וויא זיא זאגן וואר איין גרושה זינד ׃ אול וויל עש איין גרושה זינד
וואר וויא זעלט דען גאט גביטן דז אן זאל איס פר קויפן וועלכש דאך איין זינד איז
זולו דז דש אזו איין אייטונג איז דיא קיין פר שטענדיג אענש קען ביגרייפן ׃

כז פרק כז

פסוק א״ו׳ אול עש וואר אין דיא נייטי שטונד רופט ישו
איט איין הוכי שטים אול זאגט איין גאט ווארום
האשטו איך פר לאזן ׃ אול דש ווערטש אך פינרן אין ארקוס פרק י״ה פסוק ל״ד

דאר

דאר מיט האט ער אך לאזן וויסן דז ער וואר קיין גאט ניט גימרט אז איין אנדרר
אענגט דער גאט אן רופט אין לייט פֿון גוט :

כז פרק כח פסוק י״ח · ישו האט גיזאגט צו זייני דיעניצון דיא גאנגה
הערשאפט איז איר גיגעבן איבר דיא הימל אונ׳ ערד

דאר מיט האט ער אך ביקענט גיאמבט דז ער וואר קיין גאט · דען דען דיא
הערשאפט איז גיגעבן פֿון איין אנדרן דער קען קיין גאט זיין · גימרט אין דען
ביטעפר אליין איז דימרעגירונג אונ׳ דיא הערשאפט אונ׳ ער גיבט גיאם אן וועמן
ער וויל אונ׳ אנטפאנגט קיין הערשאפט פֿון איין אנדרן · אונ׳ ווען איין אנדרי
זעלט זאגן דז זיין פֿאטר האט איך דיא הערשאפט גיגעבן אונ׳ קיין אנדרר · זאז
קענן איר איך ענטפֿרן ווען דאז איז אזו אונ דאך לווים זיין דען דער איינר
גיבט אונ׳ דער אנדרר אנטפֿאנגט · אונ׳ ניט זאגן דאך דז דער פֿאטר אונ׳ זון זיין
איינש : אזוו איז גין דיא דישפוטן איבר אטימוס :

מרקוש כח פרק ב פסוק כ״ח · ישו האט גיזאגט צו דיא פרושים
האט איר ניט גילייאנט וואש דוד האט גיטאן

דאז ער איז דיא אמן דיא בייא איס וואָרן הונגריג וואָרן דז ער קאם אין גאטש
הויז אין דיא צייט פֿון אביתר דער כהן גדול אונ׳ ער עסט דז לחם הפנים אונ׳
גאב אך אן דיא אמן דיא בייא איס וואָרן פֿון דז ברוט וועלכש פֿר באטן וואר צו
עסן אן אלי אענגשן אז נור אליין צו דיא כהנים · אונ׳ דז ווערשטו אך פֿינדן אין
אטימוס פרק י״ב פסוק ג׳ אונ׳ אין לוקס פרק ו׳ פסוק ג׳ · דמרויש קענשטו זעהן
דז מרקוש איט זיין חבֿירים האבן זיך אך גיאירט · דען דיא זאך איז גישעהן אין
דיא צייט פֿון אחימלך הכהן אונ׳ ניט אין דיא צייט פֿון אביתר גלייך שמואל א׳ כ״א
(אונ׳ דוד קאם קען נוב צו אחימלך הכהן) · אבר אביתר וואר דער זון פֿון
אחימלך · גלייך שמואל א׳ פ״ב (אונ׳ עש וואר אנטרונן איין זון פֿון אחימלך דער
זון פֿון אחיטוב אונ׳ זיין נאמן וואר אביתר) אונ׳ דען קאם דוד אלייניג צו אחימלך
אונ׳ עש וואר קיינר איט איס · גלייך דארטן שטיט דז אחימלך פֿרעגט אן דוד
(ווארום ביסטו אלייניג אונ׳ קיינר איז איט דיר) · אונ׳ דז דוד האט גיזאגט צו
אחימלך (אונ׳ דיא יונגן האב איך בישטעלט אויף איין גוויסן אורט) · דז האט
ער נור גיזאגט איס איס פֿר דיא צייט דאר איט אב צווייען · אך האט ער
גיזאגט (דער קיניג האט איר איין זאך בֿיפֿולן) · אונ׳ דער גלייכן האט דוד
אך גיזאגט אין שמואל א׳ כ״ז (אויף דיא דרום זייט פֿון יהודה אונ׳ אויף דיא
דרום זייט פֿון ירחמאלי אונ׳ אויף דיא דרום זייט פֿון קני) · גלייך דיא זאך
וואול צו פֿר שטין זיין בייא דיא דרויף אויסלעגונג געבן אין ספֿר שמואל א׳ :

כט פרק ג פסוק ל״א · אונ׳ זיא קאמן זיין ברידר אונ׳ זיין מוטר אונ׳ אז
זי דרויסן שטונדן שיקטן זיא צו איס אונ׳ ליסן איס רופֿן אונ׳

דז גיאייני פֿאלק זיצטן רונד אום איס אונ׳ זאגטן צו איס דיין מוטר אונ׳ ברידר

זיינן דרויש אונ׳ פֿארשן נאך דיר · וואז האט ער זיא געענטפֿרט ווער איז איין
אוטר אונ׳ איין ברידר · אונ׳ ער זוגט קעגן זייני דיסיפולן דיא רונד אום אים
זאסן אונ׳ זאגט דש זיינן איין אוטר אונ׳ ברידר · דער דען וויל פֿון גאט טוט
דער איז איין ברודר אונ׳ שוועסטר אונ׳ איין אוטר · אונ׳ דש ווערשטו אוך פֿינדן
אין אטיאוש אם ענד פֿון פרק י״ב אונ׳ אין לוקש פרק ח׳ פסוק י״ט · דארויש
קענשטו זעהן דז וויל זיין אוטר אונ׳ ברידר האבן געזעהן דז ער דש גיאיילה פֿאלק
האט פֿר פֿירט דארום האבן זיא ניט געוועלט אין הויז ארין גין · נייארט זיא
האבן געשיקט אוף אים ארויש צו רופֿן אוף אים · פֿון דש ווערק צו פֿר היידרן ·
אונ׳ ער האט זיא ניט וועלן פֿאלגן אונ׳ האט ניט געוועלט צו זיא ארויש גין גלייך
וויא זיא האבן אים אך ניט וועלן פֿאלגן · אונ׳ דש קאן אן ביווייזן איט דעם וואש
דא שטיט אין יואן פרק ג׳ פסוק ה׳ דז אך זיין ברידר האבן אן אים ניט געגלויבט:

ל פרק יא פסוק י״ב · אונ׳ עש וואר דש אנדרגנט אז ישו גינג אויש בית ניאה
וואר ער הונגריג · זאה אך ער פֿון ווייטן איין פֿייגן בוים אונ׳ ווארן בלעטר
דראן · אונ׳ ער קאם אום פֿייגן אב צו לעזן אונ׳ נאך דעם דז ער דר בייא קאם זאה
האט ער קיין פֿייגן געפֿונדן נייארט בלעטר וויל דש זעלביגש אאל קיין צייט פֿון
פֿייגן וואר · זאה זאגט ישו צו דען פֿייגן בוים אן זאל נימר אער קיין פֿרוכט פֿון דיר
עשן אונ׳ אזוא שטיט אך אין אטיאוש פרק כ״א פסוק י״ט · דש ווייזט אך בשיידליך
דז ער קיין גאט וואר אונ׳ דז אך קיין געטליך פֿר שטנד אין אים וואר · דען ווען ער
ווער גאט גלייך וויא זיא זאגן אדר ווען עש ווער איין געטליך פֿר שטאנד אין אים
געוועזן וויא האט ער ניט געוואושט אי ער צו דעם בוים קאם דז קיין פֿייגן דראן
ווארן · אונ׳ אין זונדרהייט דז צו דר צייט קיין פֿון פֿייגן וואר · אונ׳ דש העט אך
דר שלעכטר אענש ניט געטאן דז ער ווער גיגאנגן צו איין פֿייגן בוים אום אים
צו אבלן אייניטריקנאום · זונשט דז ער קיין פֿארטייל דר פֿון האט · אונ׳ ווען ער
העט דיא אאכט גיהאט צו קענן דיא נאטויער פֿר ענדרן נאך זיין ווילן גלייך וויא
זיין נאך פֿאנגרט גלויבן · זוא העט ער זעלן ביפֿעלן אויף דעם בוים דז עש זאלן
פֿייגן דרויף וואקשן · זוא העט ער זיין פֿארטייל דר פֿון גיהאט דז ער העט
גיקענט זיין הונגר דר איט פֿר זעטיגן · דש הב איך איין אאל פֿור גיהאלטן אן איין
גוייטן גלחי · זוא האט ער איר געענטפֿרט דש איז גוויש דז אן דש ניט אייגנטליך
אוז פֿר שטין נייארט דש אוז נאך וואש אנדרשט ביטייטן · גלייך וויא איך
יהודים אך זאגט פֿון דיא פסוקים דיא אין דיא תורה אונ׳ נביאים שטין דז זיא
אוזן ניט אזא איין פֿעלטיג פֿר שטאנדן ווערן · נייארט אן אוז דען רעכטן אין האלט
דר פֿון פֿר שטין וואש זיא ביטייטן · אזו זאגן איר אך דז אן אוז נאך וואול דארויף
טראכטן אום דש רעכט צו פֿר שטין · אונ׳ דש איז דער רעכטר פֿר שטאנד
דאר פֿון · דז ישו איז גאר ניט איין אאל בייא קיין פֿייגן בוים גיגאנגן ·
נייארט דש ווערט אלש בייא פֿר גלייכנש גיזאגט פֿון ישראל דיא צו איין פֿייגן

בוים גיגליכן זיין גלייך אין פֿילערטר אין דיא נביאים גיזאגט ווערט · אוך ווערן זיא גיגליכן צו איין וויין שטאק · גלייך גיזאגט ווערט דא זאלשט דען וויין שטאק אויז מצרים ציהן · דאז איז דש צו פֿר שטין דז ער קאם צו ישראל גלייך בילייגט ווערט פֿון דיא נביאים · אונ' ישראל וואלטן אים ניט אן נעמן ווייל זיא האטן קיין פֿרוכט דש וואר דיא חכמים · אונ' ווייל ער זאך דז זיא וואלטן אים ניט אן נעמן האט ער זיא גיפֿלוכט אונ' זאגט דאז פֿייגן בוים אן זאל פֿון דיר נימר מער קיין פֿרוכט עסן · דש מיינט אונטר ישראל זאל קיין קלוגר מאן מער גיפֿונדן ווערן · דאז הב איך אים דמורוף גיענטפֿרט דש קען ניט אייגליך זיין דז איר זעלט דען רעכטן פֿר שטאנד דר פֿון גיטראפֿן האבן · דען דש שטרייט קעגן דיא רייד דר נביאים · דען אין דיא צייט פֿון משיח ווערט דער פֿר שטאנד אונ' דיא פראפֿעציאונג ביי אלי בישעפֿניש פֿר מערט ווערן · גלייך יואל ב' (אונ' איר ווערט וויסן דז איך בין צווישן ישראל אונ' איך בין גאט אייער גאט אונ' קיינר מער אונ' אייך פֿאלק ווערט נימר מער פֿר שעמט ווערן · אונ' דר נאך ווער איך איין רוח הקודש אויש גיסן אויף אלי בישעפֿניש אונ' אייער זין אונ' טעכטר ווערן פראפֿעציאן) · אונ' אזו נאך מער אין פֿילערטר · אונ' איר זאגט פֿר קערט דז ישו דער נאך אייער רייד משיח וואר האט גאר קיין קלוגן מאן אונטר ישראל גיפֿונדן · אלזו ווייזט איר דש ניט רעכט בידאכט האבן:

לא פרק יג פסוק ל"ב · ישו האט גיזאגט צו זייני דיסיפֿלן דען טאג אונ' שטונד ווייש קיינר · ניט דיא ענגלן דיא אין הימל זייגן אונ' אוך ניט דער זון נייארט דער פֿאטר אליין · נון קענשטו זעהן וויא ער האט דא קלאר גווייזן דז דער זון איז קיין גאט ווייל ער ניט וויש וואש דר נאך ווערט גישעהן: אזו ווייט גיגן דיא דיספוטן מיבר ארקוש:

לוקש לב פרק א פסוק כ"ו זאגט ער עש קאם דער ענגל גבריאל פֿון גאט גשיקט צו מרים ווייל זיא נאך איין יונגפֿר וואר אנטשפֿאזט פֿון יוסף דער דא וואר פֿון הויז דוד אונ' האט איר לייטונג גיבראכט דז זיא ווערט טראגן ווערן אונ' איין זון גווינן אונ' זאל זיין נאמן רופֿן ישו' אך ווערט דער זון הייליג זיין אונ' ווערט גינענט ווערן דער זון פֿון גאט · אך ווערט אים גאט געבן דען שטול פֿון דוד זיין פֿאטר אונ' ווערט רעגירן איבר דש הויז גיזינד פֿון יעקב ביז איביג אונ' זיין רעגירונג ווערט קיין ענד האבן · נון קענשטו זעהן דז דש ניט איבר איין קומט איט דיא אנדרי רייד צייטונג פֿון אין גלייך נייארט זיא שטרייטן קעגן אנגדר · אונ' צוויא שטרייטיגי זאכן קענן ניט צו גלייך וואר זיין · נייארט איינש דש מיינה וואר מיז אזו דש אנדרי ליגן זיין · דען ווען דיא דר צייטונג פֿון לוקש וואר מיז דז ווייל מריק נאך איין יונגפֿר וואר האט איר דער ענגל לייטונג גיבראכט דז זיא ווערט איין הייליגן זון גווינן דער דא ווערט גינענט ווערן דער זון פֿון גאט · ווארום האט דען דיא מוטר פֿון ישו

איט זיין ברידר זיין שטיק אונ׳ אונטר וויזונג ניט וועלן פר נעמן׳ עש ווער דאך בילך גיוועזן דז זיא העטן זעלן אובן אן זיין אונטר דש פאלק דיא זיך פר זאמלטן אום זיין ריד לו הערן׳ אונ׳ זיא האבן ניט אויין אלז גיוועלט אין דען הויז אריין גין וואורין ער האט דש גימיינה פאלק נאך זיך גילוגן׳ ניימורט זיא האבן לו אים גישיקט אום איק אריש לו רופן אונ׳ איק פון דיא ווערק לו פרהינדרן גלייך אויש דיא ריד פון ישו זעלבשט ביקענט איז אין אוונגליון מרקוס פרק ג׳ פסוק ל״א׳ אך ווארום האבן דען זיין ברידר ניט וועלן אן אים גלויבן גלייך אין יוחנן פרק ז׳ פסוק ה׳ יתוב אונ׳ ווארום האט איר אוטר אריק ניט גיזאגט דז זיא זאלן אן איק גלויבן אונ׳ האט זיא ניט דר לילט וואש זיא האט פר לייטונג. פון איק גיהאט פון דען ענגל דוי זיא וואר טראגן גלייך וויא לוקש דר לילט׳ אך ווארום האט דער ענגל גיבאטן אן זאל איק הייסן ישו נאך דעם אז אלז דז פון גאט איז פר הייסן גיוואורין דורך דען פראפעט ישעי׳ דז אן זאל איק הייסן עמנואל גלייך גישריבן איז אין מתיאוש פרק א׳ פסוק כ״ב׳ אונ׳ ווארום האט איק גאט ניט גיגעבן דען שטול פון דוד גלייך דער ענגל האט בילובט אן זיין אוטר׳ דען ער איז ניט גיזעסן אויף דען שטול פון דוד אונ׳ האט גאר ניט גיהערשט איבר ישראל גלייך איר האבן בישיידן אין פרק כ״א פון דש ערשטי טייל פון דש ספר׳ אונ׳ וויא קען דוד גינענט ווערן דער פאטר פון ישו נאך דעם אז ישו ניט גיבארן וואר פון יוסף דער דא וואר פון הויז דוד וויא זיא זאגן׳ גלייך איר האבן בישיידן אין פרק א׳ פון דש ערשטי טייל פון דיזן ספר׳ אך דז ער זאגט דז זיין רעגירונג ווערט קיין ענד האבן׳ אונ׳ פויל שטרייט דר קעגן אין זיין ערשטן בריב אן דיא קורינטן אין פרק ט״ו פון פסוק כ״ד ביז כ״ט דז ער זאגט דז אין דיא לו קומנדה לייט ווערט ישו דיא רעגירונג ווידר געבן אן גאט זיין פאטר אונ׳ ווערט זיך זעלבשט אך אן איק געבן׳ דארויש קענטשו זעהן דז דיא רעגירונג פון ישו ווערט ניט איביגליך זיין ניימרט לייטליך׳ דען אז ער ווערט דיא רעגירונג ווידר געבן אן זיין פאטר׳ דען ווערט זיין רעגירונג אויין ענד האבן נאך איר מיינינה אייזונג אונ׳ גלויבן׳ אונ׳ נאך דעם איר האבן אויש איר מיינינה ריד בווייזן דז דיא רעגירונג פון ישו ווערט אויין ענד האבן׳ אבר דיא רעגירונג פון גאט ביקענן זיא זעלבשט דז דיא האט קיין ענד׳ זא אזו פאלגן דז דער פאטר אונ׳ דער זון ניט איינש זיין:

לג פרק ב פסוק ו׳ אונ׳ עש גישאך אז זיא וואורן אין בית לחם זיא וואורן איר טעג דר פילט אום לו גווינן זא׳ גווינט זיא דען ערשטן זון׳ דארויש קענן אן קלאר זעהן דז אריק הט ישו גיוואונן נאך דעם דז איר לייט דר פילט וואר אום לו גווינן גלייך דיא אנדרי אייבר דיא לו ניין מאניטן גווינן׳ אונ׳ אזו פינדן איר אך דארטן אין ערשטן קאפיטל פסוק ל״ט דז נאך דעם דז אריק וואר טראגן גינג זיא אין הויז פון אליזבעטה פריינדין אונ׳ בליב

בייא איר דרייא מאניטן אונ׳ דר נאך גינג זיא ווידר אין איר הויז · אונ׳ דוא ווערשט פֿינדן דז איר קאלענדר קומט דארינן ניט איבר איין מיט דיא שרייבר פֿון און גליון נייארט זיא שטעלדן טאג. פֿון מרים איר טראגן אלבט טאג אין טבת דען זיא נענן דיצעמבר · אונ׳ דען גיבארטש טאג פֿון ישו אן פֿינק אונ׳ צוואנציגשטן · אלזו נאך דיא מיינונג דר שרייבר פֿון דען קאלענדר זא וואר ניט מער צווישן דש טראגן אונ׳ גווינן אז זיבנצעהן טעג · אונ׳ דז איין טייל נוצרים זאגן דז דען אכטן דיצעמבר וואר דער טאג פֿון דש טראגן פֿון דיא מוטר פֿון מרים איר טאכטר · דען נאך העטן דיא נוצרים דען טאג זעלן נענן דש טראגן פֿון דיא מוטר פֿון מרים אונ׳ ניט דש טראגן פֿון מרים · אוך ווארום גידענקן דיא נוצרים דש טראגן פֿון דיא מוטר פֿון מרים וועלכש אויף איין נאטורליכה וויז גישעהן איז אונ׳ גידענקן ניט דש טראגן פֿון מרים וועלכש נאך איר מיינונג אויף איין וואונדרליכה מאניר איז גישעהן:

לד פרק ב פסוק נ״ג · אונ׳ זיין פֿאטר אונ׳ מוטר וואָרן פֿר וואונדרט איבר דיא זאכן דיא פֿון אים וואָרן גיזאגט · אונ׳ אין פסוק מ״ב שטיט אונ׳ דער יונג בליב אין ירושלים אונ׳ די אים גיוואגן האבן די האבן ניקט גיוואושט · אונ׳ אין פסוק מ״ח שטיט אונ׳ זיין מוטר זאגט צו אים דוא יונג וואש האשטו אונש גיטאן דיין פֿאטר אונ׳ איך האבן דיך מיט שמערן גיזוכט · אונ׳ פרק ד׳ פסוק כ״ב דז זיא זאגט פֿון אים איז ער דען ניט דער זון פֿון יוסף · אונ׳ אין יאן פרק א׳ פסוק מ״ב שטיט איר האבן גיפֿונדן דען ישו דער זון פֿון יוסף פֿון נצורת · אונ׳ פרק ו׳ פסוק מ״ב · איז ער דען ניט ישו דער זון פֿון יוסף וועלכש פֿאטר אונ׳ מוטר איר קענן · נוא קאנשטו זעהן דז דיזי דר גילונגן שטרייטן אך קעגן דש וואש זיא גלויבן דז ער וואר גיבארן זונדר פֿאטר:

לה פרק ג פסוק כ״ג בגינט ער צו שרייבן דש גישלעכט פֿון יוסף פֿון נתן דער זון פֿון דוד · אונ׳ דש שטרייט קעגן דעם וואש דא שטיט אין מטיאש פרק א׳ דען צו היא רעכנט ער ישו דר זון פֿון יוסף דר זון פֿון עלי דר זון פֿון מתת דר זון פֿון לוי דער זון פֿון מלכיה · אונ׳ אין מטיאש רעכנט ער יוסף דער מאן פֿון מרים פֿון שלמה דער זון פֿון דוד · אונ׳ לאזט אויש מיט דיא גישלעכטר אליהוד האט מאבן גיווינן אלעזר · אלעזר האט מאבן גיווינן מתן · מתן האט מאבן גיווינן יעקב · יעקב האט מאבן גיווינן יוסף דעם מאן פֿון מרים פֿון וועלכר וואר גיבארן ישו · אונ׳ נאך דיא דר גילונג פֿון מטיאש ווערן ביפֿונדן פֿון אברהם אבינו ביז ישו הנוצרי צווייא אונ׳ פֿירציג גיבירדי · אבר היר נאך דיא דר גילונג פֿון לוקש ווערשטו פֿינדן זעקש אונ׳ צוואנציג גיבירדי · אונ׳ איך האבן שון וויט צופֿריג גישריבן פֿון דיזה קעגן שטרייטונג אין מטיאש פרק א׳ · אונ׳ מן קען זיא פֿרעגן וועלכר יוסף איז גיוועזן דער מאן פֿון מרים · אוב עש

וואר

וואר יוסף דער זון פון עלי דער זון פון מתת דער זון פון לוי גלייך לוקס זאגט ·
אבר יוסף דער זון פון יעקב דער זון פון מתן דער זון פון אלעזר גלייך מטיאוס
זאגט · אונ' אז דו נון גלויבשט דיזה ריד פון לוקס אזו פאלשטו פאלט דיא גיליגניט
פון מטיאוס · אונ' פר קערט אך אזו · אך ווערשטו פינדן דז לוקס בגינט דיזה
גישלעכטר צו רעכנן מיט דעם דז ישו וואר דער זון פון יוסף דער זון פון עלי · אונ'
לאזט אויס דער זון פון אנוש דער זון פון שת דער זון פון אדם דער זון פון גאט ·
אלזו טייטש אויז דיין ריד דז ישו ווערט דארום בייא זיא דער זון פון גאט גינענט
וויל ער וואר גיבארן פון אדם דער פון גאט זעלבשט בישאפן וואר גלייך ביקענט
איז בייא דיא וואל אכטונג גיבן אויף זיין ריד :

לו פרק ד פסוקי"ז · אונ' זיא גאבן אן ישו דש ספר פון ישעי' הנביא אונ' ער עפנט דש ספר אונ' פינדט דש אורט וואו גישריבן

שטיט דער גייסט פון גאט איז בייא איר וויל גאט האט איך גיזאלבט אום צו פר
קונדיגן דיא דעמוטיגן · ער האט איך גשיקט אום צו פר בינדן דיא צו ברא כני
הערצר · צו רופן פרייאהייט צו דיא גיפאנגני אונ' צו דיא בלינדי איר אויגן
צו עפנן אונ' די צו ברטכני צו בפרייאן · אום צו רופן איין יאר פון ביוויליגונג
פון גאט · אונ' ער שליסט דש ספר צו אונ' גאב עס אן זיין יונג · אונ' דר נאך הוב
ער אן צו זאגן אן דיזן טאג איז דיא שריפט פר פילט גלייך וויא איר האט
גיהערט · נון קענשטו זעהן וויא דיא נוצרים האבן זיך דורכן טך גיאירט ·
דען ער אעלגט דיא פסוקים אנדרשט אז גישריבן שטיט אין ישעי' ס"א ·
דען ער האט בייא גיזעלט צו ביהיילן פון זיין גלויבן (אונ' צו דיא בלינדי איר אויגן
צו עפנן) וועלכש אין ישעי' ניט שטיט · אונ' דיא פסוקים דיא קעגן זיא זיין
האט ער ניט גיאעלהט · גלייך וויא ווייטר שטיט (אונ' איין טאג דר ראכונג פר
אונזר גאט צו טריסטן אלי טרויאריגי · צו טון אן דיא טרויאריגי פון ציון אום
זיא צו געבן שונהייט אן שטאט פון אש · איין פריליך אויל אן שטאט פון
טרויאריקייט · איין אום ווינדונג פון לוב אן שטאט פון צו ברעכן גייסט) אונ'
אזו ווייטר ביז אם ענד פון דש קאפיטל · ווארום אן קען קלאר זעהן דז דיזי
פסוקים זיין גאר ניט גיזאגט פון ישו נייארט ישעי' האט זיא פון זיך זעלבשט
גיזאגט אונ' אויף זיך האט ער גיזאגט גאט האט איך גיזאלבט · דש איז ער
האט איך אויש דר ווילט אונ' צום נביא גישטעלט · גלייך מלכים א' י"ט (אונ'
זאלשט זאלבן אלישע צו נביא אן דיין שטאט) · אונ' תהלים ק"ה (איר זאלט ניט
אן רירן אן איין גיזאלבטן) · אונ' דש איז צו פר שטין דז גאט האט אים דר צו
גישטעלט אונ' גשיקט אום דיזי טריסטונגן צו פר קונדיגן אן דיא קינדר ישראל
דיא דא ווערן אין נחמה נייס אין גלות זיין דז זיא זאלן איר המתנות ניט פר לירן
פון דיא גאולה דורך דעם דז זיא ווערן פינדן דיא טריסטונגן גישריבן דורך דיא
נביאים אויס דען אונזר פון גאט · אונ' ער נענט דיא אין גלות זיין דעמוטיגי

אונ'

אונ' צו בראכני הערצר · גיפאנגני אונ' גיבונדני אונ' טרויארינ' פון ציון · דען
דש וואר איר רעכטר נאמן גלייך קלאר אין דען קאפיטל שטיט · אונ' אך אין דש
פאריגה אונ' נאך פאלגינדה קאפיטל וואול פר קלערט איז :

ל"ז פרק ו פסוק כ"ז · האט ליב אייער פיינד אונ' טוט גוטש אן אייער
האסר · בענשט דיא אייך פלוכן · אונ' בעט פר דיא אייך
בעטריבן · דער דיך שלאגט אויף איין באק גיב איים דיא אנדרי אך · אונ' דער
דיר דיין אויס וויניגשט קלייד נעמט פר וועהר אים אך ניט דש אינוויניגשטה ·
אונ' דש ווערשטו אך פינדן אין מטיאוש פרק ה' פסוק ל"ט · אונ' איך האב קיין
נארי גיזעהן דער דש גיבאט האלט · דען אך ישו זעלבשט האט ניט גיהאלטן
וואש ער האט אן אנדרי גילערנט · דען עש שטיט אין יאן פרק י"ח פסוק כ"ב
דז איין איינר האט איין שלאק גיגעבן אויף זיין קין באק אבר ער האט דיא
אנדרי ניט אויף גיהאלטן · נייארט ער האט אים גילאנקנט איבר דען איינן
שלאק אונ' זאגט צו אים · ווארום שלאגשטו מיך · אונ' אזו שטיט אך אין אקטא
אפוסטולורום פרק כ"ג פסוק ב' אז דר כהן האט ביפולן אז מאן פויל איין פאטש
געבן האט ער די אנדרי באק ניט אויף גיהאלטן נייארט ער האט אים גיפלוכט
אונ' זאגט גאט זאל דיך שלאגן · אלזו איז דש קעגן זיין אונ' שטרייט קעגן דען גיהונד
פון איר גיזעגט · דען זיא זאגן דז דיא וועט פון ישו איז גרינג צו האלטן · אונ'
פויל דער דען ישו אזו גיטרייא איז גיוועזן אונ' האט זיין גיבאט ניט גיקענט
האלטן · ווייא ווערדן דיא אנדרי דיא אן אים גלויבן זיין גיבאט קענן האלטן ·
אונ' דער גלייכן ווערשטו אך פינדן אין מטיאוש פרק י"ט פסוק כ"א :

ל"ח פרק יא פסוק ל"ג · אונ' ישו זאס אונ' עשט נעבן איין פרושן יהודי
אונ' האט זיך זיין הענד ניט גיוואשן פר דען עשן · האט זיך
דער פרושר אמן פר וואונדרט אונ' האט אים גיפרעגט ווארום ער זיך ניט
וועשט · אזו האט ער גיענטפרט איר וועשט דיא שיסלן אונ' בעכר פון
אויסווייניג : אבר אייער אינוויניגשט איז פול פון רויבריייא ב"ג · ווייא צו דיא
נאריכטע · דער דא האט דיא אויס וויניגשטי בישאפן דער האט אך דיא
אינוויניגשטי בישאפן · עש וואר בעסר דז איר זעלט צדקה געבן וואש איר
האט דען זעלט אייך אלש ריין זיין · דיזי ריד האבן קיין פר שטאנד · אונ' עש
איז איין וואונדר פון דיא אן אים גלויבן אונ' זיין טריט נאך פאלגן ווארום זיא זיך
איר הענד וועשן ווען זיא זיך זעלן עשן · דען זיא העטן זעלן טון אז ווייא ער
האט גיטאן · אונ' דש ווערשטו אך פינדן אין מטיאוש פרק ט"ו :

ל"ט פרק טז דר צילט ער פון איין ארמן דער האט גיהייסן לאזארום
אונ' נאך זיין טוט האט ער זיך פר לושטיגט אין דיא שוס
פון אברהם אבינו ע"ה · אונ' דז איין רשע דער זיין לושט האט גיהאט אין דיזה
וועלט וואר נאך זיין טוט גיפייניגט אין גיהנם · אונ' צווישן ביידן וואר איין

וואסר

ווייטר וועג אונ' איין גרוסר אב גרונד דז מן קענט ניט דורך קומן צווישן דיא צווייא
ערטר׳ נון האט ער מיט דיזה רידונג צו קענן גיגעבן דז אברהם אונ'
לאזרוס וואָרן ניט אין גיהנם׳ דאז פֿאָלגט דאראויש דז נאך איער ישו איז
גיקומן וואָרן קיין צדיקים אין גיהנם נייארט דיא בייז ווילכֿר אליינט׳ אלזו
שטרייט דאש קעגן דעם גרונד פֿון אייר גיזעצן אונ' גלויבן׳ דען זיא גלויבן דז אל דיא
פֿרומי לייט קאמן אין גיהנם פֿון וועגן דיא זינד פֿון דען ערשטן אדם ביז ישו
קאם אונ' דר לייזט איר זילן פֿון דען גיהנם דורך זיין טויט׳ אונ' דיזה איינונג
האבן איר שון ווייט לויפֿיג איבר שטריטן אין פרק י"ח פֿון דאש ערשטי טייל פֿון
דיזן ספֿר:

מ פרק כג פסוק ל"ד׳ ישו האט גיזאגט איין פֿאטר פֿר גיב זיא
דען זיא ווייסן ניט וואש זיא טון׳ דאש שטרייט אך קעגן
דען גרונד פֿון דען גלויבן דר נוצרים דיא דא זאגן דז גאט האט דיא יהודים מיט
איין גרוסה שטרונג בישטראפֿט וויל זיא האבן ישו גיפייניגט׳ אלזו האט
גאט זיין גיבעט ניט אן גינומן אונ' האט זיא ניט פֿר געבן׳ אונ' ווען דר נוצרי
זעלט זאגן דז זיין גיבעט וואר אן גינומן פֿון גאט ית' אונ' ער האט זיא פֿר
געבן׳ דאז זיינן דאך דיא יהודים פֿון זייכט וועגן ניט גישטראפֿט גיוואָרן׳ אזו
ווייט גין דיא דיטשטן איבר לוקט:

יאן מא פרק א פסוק כ"א׳ אונ' דיא כהנים אונ' לוים פֿרעגטן אין ואן בישטו
אליהו׳ אונ' ער זאגט איך בין ניט אליהו׳ דר נאך פֿרעגטן
זיא אים בישטו איין פרופֿעט׳ דאז זאגט ער איך בין קיין פראפֿעט׳ הירקעגן
שטרייט מטיאוש אין פרק י"א פסוק י"ג׳ ישו האט גיזאגט אל די פרופֿעטן אונ'
די תורה האבן גיפראפֿעצייאט ביז יאן׳ אונ' ווען איר ווילט עש אן נעמן דאז איז
ער אליה דער נאך ווערט קומן אונ' אין פרק י"ז פסוק י"ב שטיט ישו האט
גיזאגט דז אליהו איז שון לאנג גיקומן אונ' זי האבן אים ניט דר קענט נייארט זי
האבן מיט אים גיטאן נאך איר ווילן אונ' אזו ווערט דר אמענשן זון אך פֿון זי ליידן׳
דא האבן זיין דיסיפלן פֿר שטאנדן דז ער האט דאש גיזאגט פֿון יאן דער זיא האט
טובֿל גוועזן׳ אונ' איר האבן דאש שון ווידר לייגט מיט איין גינוגזאמה פֿר
קלערונג אין פרק ל"ט פֿון דאש ערשטי טייל פֿון דיזן ספֿר׳ אונ' דיזה פֿראג האב
איך איין מאל אן איין גוויסן נוצרי פֿור גישטעלט דאז האט ער איר גיענטפֿרט דז
איר פֿינדן אך אין דיא נביאים דז זיא האבן לייגן גיזאגט׳ גלייך שמואל הנביא
דז ער האט גיוועלט לייגן זאגן פֿר שאול דז ער גינג קרבנות צו אופֿפֿרן אונ' ער
וואָלט גיגאנגן אום דוד צו זאלבן׳ אזו האט אך יאן לייגן גיזאגט דז ער וואר ניט
אליהו אונ' אין דיא ווארהייט וואר ער אליהו׳ דאז האב איך אים גיענטפֿרט דז
אן קען דאראויש ניקש בווייזן׳ דען דאש איז גוויש דז שמואל הנביא האט ניקש
פֿר לייקנט פֿר דוד צו זאלבן ער גישיקט וואר נייארט פֿר איין אנדרן האט ער

עס פֿר לייקנט דש איז פֿר שאול. אונ' ווען דש אזו ווער אזו וויא איר זאגט דז ימן וואר ח"ו אליהו זא העט ער עס פֿר ישראל ניט זעלן פֿר לייקנן וויל ער צו זיא גשיקט וואר גלייך אזו אך דיא נביאים האבן גיטאן:

מב פרק ב פסוק ד'· ישו האט גיזאגט צו זיין מוטר וואס הב איך מיט דיר צו טון דוא פֿרויא· אונ' אין פרק י"ט פסוק כ"ו זאגט ער אונ' אז ישו זאך זיין מוטר אונ' זיין תלמיד דעם ער האט ליב דא רטן שטין· זאגט ער צו זיין מוטר דא איז דיין זון· נוא קענסטו זעהן וויא דש שטרייט אך קעגן איר גלויבן· דען זיא גלויבן דז אך נאך דעם אז מרים האט ישו גיבארן וואר זיא איין בתולה· אונ' ווען דש אזו ווער ווארום האט זיא איר זון ניט גינענט מיט דען נאמן פֿון בתולה נייארט ער האט זיא גירופֿן פֿרויא דש ווייזט אויך מיינה דיא ביאמנט איז גלייך דוא קענסט זעהן אין פרק ד' פסוק כ"א אונ' פרק ח' פסוק ד':

מג פרק ב פסוק י"ח· דיא יהודים האבן גיזאגט צו ישו וואס פֿר אין צייכן ווייזט דוא אונז דז דוא אזו טוסט· האט ער זיא גיענטפֿרט צו ברעכט דש בית המקדש אונ' אין דריטן טאג וויל איך עס אויף ריכטן· דא זאגטן זיא צו אים איר האבן דש היכל זעקס אונ' פֿירציג יאר גיבויאט אונ' דוא ווילשט עס אין דרייא טאג בויאן· דש קען ניט מיגליך זיין דז די יהודים האבן אזו צו אים גיזאגט· דען דש בית המקדש וואס אין די צייט פֿון ישו וואר דש גיבייא פֿון דעם קיניג הורודוס נאך די אויסונג דר נוצרים אונ' זיין גמלכה רעגירונג האט ניט לענגר גיווערט אז זיבן אונ' דרייסיג יאר גלייך בישריבן איז אין ספר יוסף בן גוריון פרק ט"ה· אונ' דש בית המקדש וואס הורודוס האט גיבויאט דש וואר אין אכט יאר גיבויאט גלייך אך אין יוסיפון פרק נ"ה שטיט· אלזו האט זיך דער שרייבר גאירט אין דיזא צאל פֿון זעקס אונ' פֿירציג יאר:

מד פרק ו פסוק נ"ח· דז איך בין פֿון היאל גינידרט דש איז ניט אום איין ווילן צו טון נייארט דען ווילן פֿון דעמדער איך האט גישיקט·
מיט דעם דז ער זאגט איך בין פֿון היאל גינידרט· מיינט ער דר מיט דיא נשמה· קומן דאך דיא זילן פֿון אלי מענשן פֿון דארטן· אונ' האט ער דען גימיינט דען לייב· זא שטרייטן אל דיא אנדרי שרייבר פֿון אין גליון קעגן אים אונ' אין זונדרהייט לוקס מיט דעם דז ער שרייבט אין פרק ב' פסוק ז' דז זיין מוטר האט אים גיבוירן אין בית לחם אין איין קריב פֿון דיא בהמות· אונ' דז ער האט גיזאגט ניט אום איין ווילן צו טון נייארט דען ווילן פֿון דעם דער איך האט גישיקט· דש ווייזט דז דער שיקר איז ניט איינש מיט דעם דער דא איז וואר גשיקט· וויל דער ווילן פֿון דען גשיקטן איז ניט איינש מיט דען ווילן דער אים גשיקט האט:

מה פרק ז'

מה פרק ז פסוק ה׳׃ דען אך זיין ברידר האבן אין ניט גיגלויבט׃
דארויש קענשטו זעהן דז אך זעלבשט זיין ברידר דיזא קינדר
פון זיין מוטר דש וואָרן יעקב. אוני יוסף אוני שמעון אוני יודה דיזא גידאכט זיין אין
אשימאש פרק י״ג פסוק נ״ה האבן אין ניט גיגלויבט וויל זיא האבן זיין גידאנקן
בעסר פר שטאנדן׃ אוני איר האבן שון דר פון גימעלדט אין לוקס פרק ח׳׃

מו פרק ז פסוק ט״ו׃ אוני דיא יהודים פר וואונדרטן זיך איבר ישו
אוני זאגטן וויא קען ער איין ספר פר שטין נאך דעם אלז ער
ניט גילערנט איז׃ דש קען ניט אזו זיין׃ דען ישו הנוצרי וואר דער תלמיד
פון רבי יהושע בן פרחיה אוני איז אויך מיט אים גילאפֿן נאך אלכסנדריאה פון
אנדרים פר דען קיניג ינאי׃ גלייך דיזא קלוגי פון די לייט האבן פון אים ביצייגט
אנזוויא זיא עש זעלבשט האבן גיזעהן׃

מז פרק ח פסוק ג׳׃ דיא פרושים בראכטן פר ישו איין פרויא דיא
זיא האבן גיפֿונדן אין הורריא׃ אוני זיא פֿרעגטן אים
ביפֿעלשטו אך דז מאן זאל זיא פר שטייניגן גלייך וויא משה אונש ביפֿעלט אין זיין
תורה׃ אוני ער האט גיענטפֿרט דער פון אויך ניט גיזינדיגט האט דער זאל
ערשט איין שטיין אויף איר ווערפֿן אוני דר נאך זאלט איר זי פרייא לאזן פון דען
טוט׃ נון קענשטו זעהן דז ער האט גיאורטיילט קעגן דיא גאטליכה תורה
וואָרין גיזאגט ווערט דוא זאלשט דש ביזה פון דיר אויש ראמן׃ אוני שטרייט אך
קעגן דאש אורטייל פון דיא וועלטליכה גיזעץ דען דיא ביפֿעלן אך אום דש ביז אויש
צו ראמן דורך דש טוט שלאגן דר זינדיגר׃ אוני דארום אך זעלבשט דיא נוצרים
דיא אן אים גלויבן דיא ריכטן זיך ניט נאך זיין אורטייל ניימורט זיא טיטן עש זייא
אמאן אודר ווייבר דיא הוררייא נאך גין אוט אודר בערליכי טוט׃ אבר נאך
דיא אונטר ריכטונג. פון ישו זעלטן אונז אלז דיא גריכטן אב גישאפט ווערן׃ אוני
אלזו דיא גאנצה וועלטליכה אורדר פר דארבן ווערן׃ אוני דען זעלט דש מענטשליכה
גישעלפט פר גין גלייך בייא פר שטענדיגי מענטשן וואול צו פר שטין איז׃

מח פרק ח פסוק א׳׃ אוני איצונדר ווילט איר מיך טיטן׃ אזו איין
מענטש דער אייך דיא וואָרהייט זאגט וואש איך הב פון
גאט גיהערט׃ נון קענשטו זעהן דז ישו האט פון זיך צו קענען גיגעבן דז ער
וואר קיין גאט ניימורט איין מענטש׃ אוני אזו האט אך פויל פון אים גיזאגט אין זיין
שרייבן צו דיא רומיים אין פרק ה׳ פסוק ט״ו׃ דורך דיא גינאד פון איין מענטש
ישו דער משיח איז פיל גוטש גישעהן אן פיל׃ אך נענט איך ישו אין פיל ערטר
דער מענטשן זון׃ אוני איר פינדט נירגן דז ער האט זיך גאט גיהייסן גלייך וויא
דיא נוצרים גלויבן׃ גלייך איר האבן ביווייזן אין פרק י׳ אין דש ערשטי טייל פון
דעם ספר׃

מט פרק י פסוק ט״ז׃ ישו האט גיזאגט איך הב נאך אנדרי שאף
דיא

דיא ניט אויש דעם שטאל זיין דיא זיינן איר אך ניטיג צו ברענגן אונ' זיא ווערן
איין שטיק פר נעמן אונ' עש ווערט איין הערטשאפט אונ' איין הערט זיין · דאר
איט האט ער דיא ווארהייט גיזאגט · דען ער האט גוויזן דז אין דש צו קומנדה
ווערט איין גיזעץ אונ' אך איין קיניג זיין גלייך וויא דיא נביאים ע"ה ביליגן · גלייך
ישעי' מ"ה (ביידא איר האב איך גישוואורן · דיא גירעכטיקייט איז אויש איין
אונד גיגאנגן איין זאך דיא ניט ווערט צו רוקגין · דז פר איר ווערן קנייאן אלי
קניא · עש ווערט שווערן אלי שפראך) · אונ' צפני' ג' (דען דש זעלביגש אמאל
ווער איך פר קערן צו דיא פעלקר איין לויטרה שפראך דז זיא ווערן אלי אן רופן
דען נאמן פון גאט אום אים איין פאריג צו דינן) · אונ' שון דרום ווייסט קלאר
וויסן אויש דיא רידר נביאים וועלכה תורה אין דיא צו קומנדה צייט ווערט
בישטענדיג בלייבן · אזא ווערטשו פינדן אין ישעי' נ"ב (דר וועק דיך דר וועק
דיך ביקלייד דיך איט דיין שטארקייט דוא ציון · קלייד דיך אן דיין צירליכי קליידר
דוא ירושלים דיא הייליגה שטאט דען עש ווערט ניט אמער אין דיר קומן קיין
אונביטשניטנר נאך אונריינר) · אונ' ישעי' ס"ו (דיא זיך הייליגן אונ' רייניגן אין
דיא גערטן איינליג וויש אין דר איטן דיא דא עסן דש פלייש פון חזיר אונ' אונריין
פיך אונ' אייז דיא ווערן איט אננדר פר גין זאגט גאט) · אונ' ווייטר שטיט (אונ'
עש ווערט זיין אלי חודש אונ' אלי שבת ווערן אלי בישעפניש קומן אום זיך פר אי'
צו בוקן זאגט גאט) · אונ' זכרי' ט' (אונ' איך ווער אב טון זיין בלוט אויש זיין אונד
אונ' זיין גרייאליכקייט פון צווישן זיין צען) · אונ' זכרי' י"ד (אונ' דער דא ווערט
איבר בלייבן פון אל דיא פעלקר די דא זיין גיקומן פר ירושלים דיא ווערן אלי יאר
ארויף גין אום זיך צו בוקן פר דען קיניג גאט דער הימל שארן אונ' צו פייארן דען
פייאר טאג פון סכות)·אונ' נאך פיל דער גלייכן פסוקים אין וועלכי קלאר שטיט
דז אין דש צו קומנדה ווערט איין תורה זיין אנדרש אז די תורה פון ישראל ·אונ' דש
האבן איר שון ווייט לויפיג פר קלארט אין פרק א"ר פון דש ערשטי טייל פון דיזן
ספר · אבר וואש אן גיט דז אין דש צו קומנדה ווערט איין קיניג זיין פון דש
פאלק ישראל · דש ווערטשו פינדן אין דניאל ב' (אונ' אין דיא טעג פון דיזי
קיניגן ווערט גאט אין הימל איין קיניגרייך אויף ריכטן דז אין דיא איביקייט
ווערט ניט פר דארבן ווערן אונ' זיין קיניגרייך ווערט אן קיין אנדר פאלק איבר
גילאזן ווערן זי ווערט צו מאלן אונ' אומבקער גין אל דיזי קיניגרייכן אונ' זיא ווערט
איביג בלייבן)·אונ' דניאל ז'(אונ' דש קיניגרייך אונ' גיוועלטיקייט אונ' הערשאפט
וואש דא רעגירט אונטר אלי הימלן דש איז גיגעבן אן דש פאלק דיא איברשטי
הייליגן ·איר קיניגרייך איז איין איביג קיניגרייך אונ' אלי הערשאפטן ווערן אים
דינן אונ' גיהארזאם זיין)·אונ' דאר פון שטיט אין במדבר כ"ד (איך זע אים אונ'
עש איז ניט איצונדר · איך לוג אים אונ' עש איז ניט נאהנט · ער הוט גיטרעטין דער
שטערן פון יעקב אונ' עש ווערט אויף שטין איין גיוועלטיקייט פון ישראל אונ'

ווערט וואנדרן די הערן פֿון אומב אונ׳ ווערט דורך לעכרן אל דיא קינדר פֿון שת)׃ אונ׳ איר האבן שון דאר פֿון ביטיידן אין פרק א׳ אונ׳ פרק ו׳ פֿון דש ערשטי טייל פֿון דיזן ספֿר׃

נ פרק י׳ פסוק ל׳ ׃ ישו האט גיזאגט איך אונ׳ איין פֿאטר זיינן ביידי איינס ׃ דארויז גלויבן דיא נוצרים דז דער פֿאטר אונ׳ זון איינס איז ׃ אבר ווען דארויז ווער צו פֿר שטין דז דער פֿאטר אונ׳ זון איינס איז נאך דעם פֿר שטאנד אונ׳ גלויבן דר נוצרים ׃ אז ווערשטו פֿינדן דז ישו זעלבשט שטרייט דר קעגן ׃ גלייך אין מרקוס פרק י״ג פסוק ל״ב ׃ דז ישו האט גיזאגט דען טאג אונ׳ דיא שטונד ווייש קיינר עט זייא דיא ענגלן אדר דער זון ניימרט דער פֿאטר אליין ׃ אלזו ווייזט דש דז דער פֿאטר אונ׳ זון ניט איינס איז וויל דער זון ניט ווייש וואש דער פֿאטר וויש ׃ אונ׳ מרטין לוטר שרייבט אין זיין בוך דש דאש הייסט דיא זאג פֿון דרייא טעג אין דן ס׳ דז וואש ישו האט גיזאגט איך אונ׳ איין פֿאטר זיינן ביידי איינס ׃ דארויז פֿאלגט ניט דז דער פֿאטר אונ׳ זון זעלטן איין פרשון זיין ׃ דען דער גלייכן האט ער גישריבן דז פויל אונ׳ אפולוס זיינן ביידי איינס ׃ אונ׳ דארום קען ניט פֿאלגן דז פויל אונ׳ אפולוס זעלטן ביידי איין אמן זיין דען איין אידר וואר איין בזונדר פרשון ׃ אלזו פֿאלגט דען פֿר שטאנד פֿון מרטין לוטר קען דארויז ניט פֿר שטאנדן ווערדן דז דער פֿאטר אונ׳ זון זעלטן איין פרשון זיין ׃ אונ׳ נאך דעם וויא עט דיא נוצרים פֿר שטין אזו האט ישו קענן גאט גירעט דז ער האט זיך גיגעבן דען נאמן פֿון גאט ווען ער קיין מענש צו קומט ׃ דארום וואר זיין שטראף דז ער האט אך אונז פֿר לירן דש זעליגקייט וואש ער האט שון גיהאט אונ׳ דש וואר דש אנגעליכה לעבן ׃ גלייך איר פֿינדן בייא נבוכדנצר אין ישעי׳ י״ד דז ווייל ער האט גיזאגט (איך וויל גין אויף דיא הוכי וואלקן איך וויל מיך גלייכן צו דעם אייברשטן) ׃ וואר ער גישטראפֿט דז מן זאגט צו אים (ניימרט צו דיא גרוב ווערשטו גיגירדט ווערן אן דיא זייטן פֿון דיא גרוב)׃ אונ׳ דניאל ד׳ (אונ׳ זון ווערט דיך פֿר טרייבן פֿון דיא מענשן)׃ אונ׳ יחזקאל כ״ח וייל דער הערר פֿון צור האט גיזאגט (איך בין גאט איך בין גיזעסן וואו גאט זיצט)׃ דארום איז צו אים גיזאגט גיווארן (ווערשטו דען פֿר דיין טוט שלעגר זאגן איך בין גאט ׃ אונ׳ דוא בישט דאך נור איין מענש אונ׳ קיין גאט וויל דוא בישט אין דיא מאכט פֿון דיין דר שלאגר)׃

נא פרק י׳ פסוק ל״ג ׃ דיא יהודים ענטפֿרטן צו ישו איר פֿר שטייניגן דיך ניט פֿון וועגן גוטי ווערקן נייארט פֿון וועגן לעסטרונג דז וויל דוא איין מענש בישט אונ׳ מאכשט דיך פֿר איין גאט ׃ אונ׳ ישו האט זיא גיענטפֿרט עש שטיט דאך אין אייער תורה איך הב גיזאגט איר זייט געטר ׃ אונ׳ ווען ער נענט איט דען נאמן פֿון געטר אן זעלכי דיא גאטש ווארט בייא זיך האבן ׃ אזו דש עש אונז וואול אן גישריבן ווערן מיך דז איך דער פֿאטר׃

פֿאטר האט גיהייליגט אונ' אין דיזה וועלט גשיקט וויא זאגט איר דז איך שענד
אונ' לעסטר ווייל איך הב גיזאגט איך בין גאט · נאך קענטשו זעהן וויא ער זיך
פֿר ענטפֿרט מיט זעלבי זאכן דיא איך ניקש קענן העלפֿן · דען ער ברענגט
ביווייז אויז תהלים פ"ב (איך הב גיזאגט איר זייט געטר אונ' איר זייט אלי דיא
קינדר פֿון דען איברשטן) · אונ' דעם אזוור האט דער זינגר דוד המלך ע"ה
גיזאגט דורך דען רוח הקודש אוף דיא דיינים צו דר מאנן דז זיא זאלן קיין
אונרעכט משפט טון · אונ' דיא אויש לייגונג פֿון דען פסוק איז דש · איך
הב גימיינט דז איר ווערט אייך האלטן אז דיא ענגלן אונ' דז איר ווערט אלי זיין
אז דיא איברשטי דיא אל לייט בישטענדיג בלייבן ווייל איר נון טייל גלייך זייט
מיט דיא ענגלן מיט דעם דז איר האט די נשמות פֿון אובן · דען דר רעכט משפט
טוט דער איז גלייך אז איין ענגל פֿון גאט דר היאור שמרן · דארום פֿאלגט
דארויף (פֿר וואר אז איין מענש זאלט איר שטערבן) · דש איז ווייל איך זע
דז איר אייך ניהט נאך דיא לייבליכי גילושטיקייטן דש דא קומט פֿון דיא ערד
אונ' טוט טמאלקהאפֿטיקייט אן גירילכט · זא ווערן אייער זילן אך שטערבן
גלייך אז איין מענש דער איין לייב איז · אונ' דיא זיל ווערט ניט דארויף גין צו איר
איברשטה ווארונג אום צו קענן גין צווישן די ענגלן דיא אלהים אונ' דיא קינדר דש
איברשטן הייסן · אונ' ווערט אך פֿאלן אז איינר פֿון דיא העררן דיא איבר האנט
נעמן אום גיוואלד צו טון · אונ' עש איז ביקענט ביא אלי דיא לשון הקודש פֿר
שטין דז אין דיא נבואה ווערן דיא מלאכים גינענט (אלהים) אונ' (בני אלהים)
דען דער נאמן (אלהים) ווערט ביא פֿיל זאכן גיברויכט אונ' ווערט גיזאגט
פֿון איין מויך ריכטר אונ' רעגירר · אונ' דארום ווערט עש ערשט
גיזאגט פֿון גאט · גלייך (בראשית ברא אלהים) ערשט האט גאט בישאפֿן) ·
אונ' ווערט אך גיזאגט פֿון דיא ענגלן · גלייך שופטים י"ג (דא האט מנוח
גיוואוסט דז עש וואר איין ענגל פֿון גאט) · אונ' דר נאך האט ער גיזאגט (מיר
ווערן שטערבן דען מיר האבן (אלהים) איין ענגל גיזעהן) · אונ' זכרי' י"ב
(אונ' דש הויז גיזינד פֿון דוד ווערט זיין (כאלהים) גלייך אז איין ענגל פֿון גאט
פֿר זיא) · אונ' איוב ל"ח (אז מיט אנגדר זינגן דיא מארגן שטערן אונ' שאלן
אל דיא (בני אלהים) ענגלן) אך ווערט עש גיזאגט פֿון מענטשן דיא דיינים
גלייך שמות כ"ב (ביז (האלהים) דיא ריכטר זאל דיא זאך פֿון זיא בידי קומן ·
דעם (אלהים) דיא ריכטר ווערן בשולדיגן דער זאל צוויא פֿאכדיג בצאלן אן
זיין גיזעלן) אונ' תהלים פ"ב (אין מיטן (אלהים) דיא ריכטר ער טוט ריכטן) ·
אונ' נאך פֿיל מער דער גלייכן אין דיא נבואה · אונ' איר האבן טון דאר פֿון
גידאכט דז דש ווארט (אלהים) ווערט ניט אליין פֿון גאט גיזאגט נאך פֿון אנדרי
גיזאגט · אין פרק ט' פֿון דש ערשטי טייל · אונ' אין דעם אזוור אליין ווערטש
פֿינדן דז דש ווארט (אלהים) ווערט פֿון אלי דרייא גיזאגט דיא איר האבן

אובן גימעלדט · דען אם אן פאנג פון מזמור זאגט ער (אלהים) גאט שטיט
אין דיא גימיינטה פון גאט) · אונ' אם ענדר פון מזמור זאגט ער (שטיא אויף
(אלהים) גאט ריכֿט דיא ערד) · דש ווערט פֿר שטאנדן פון גאט זעלבשט ·
אונ' דז ער זאגט (אין מיטן (אלהים) · ריכֿט ער) דש גיט אויף דיא דיינים ·
אונ' דז ער זאגט (איך הב גיזאגט איר זייט אלהים) · דש איז טייטש ענגלן גלייך
איר האבן בישיידן · אונ' אזוא ווא אן אך פֿר שטין ווש גאט האט גיזאגט צו משה
אין שמות ו' (זע איך הב דיך גיגעבן (אלהים) צו פרעה) · דש איז איך הב דיך
גישטעלט אין דיא ווירדיקייט פון איין ענגל פֿר פרעה · אונ' גלייך וויא איין
ענגל רעט דר ריד פון גאט צום פאלק דורך מיטל פון איין נביא · אזו זאלשטו אוך
רידן צו פרעה ווש איך ווער דיר ביפעלן דורך מיטל פון אהרן דיין ברודר: אונ'
דארום זאגט ער (אונ' אהרן דיין ברודר זאל דיין (נביא) פור שפרעכר זיין) ·
אבר דיא טרייבר פון אין גלויבן וויל זיא ניט האבן פֿר שטאנדן וויא דיא ווערטר
אלט קענן פֿר שטאנדן ווערן דארום אירן זיא זיך אין פֿיל ערטר פון דיא נבואה
אין אירי אויש לייגונג · אונ' אין זונדרהייט אין דעם פסוק דז זיא האבן אויש
גלייגט דיא ווערטר (אלהים אתם) אויף דען נאמן פון גאט יתברך גלייך
ביקענט איז בייא דיא אין איר ביכר ליינן אונ' נאך טראכטן:

נב פרק י פסוק ל"ח · אויף דז איר זאלט ווישן אונ' זאגן דז איין פאטר
איז אין איר אונ' איך בין אין אים · אונ' אזו שטיט אך אין
פרק י"ד פסוק י"א גלויבט אן איר דען איך בין אין איין פאטר אונ' איין פאטר
איז אין איר · אונ' אין פסוק כ' שטיט ישו האט גיזאגט צו זיין דיסיפלן אן דעם
טאג ווערט איר ווישן דז איך בין אין איין פאטר אונ' איר זייט אין איר אונ' איך
אין אייך · אונ' פרק י"ז פסוק כ"ד דז מיט זיא זאלן אלי אייניש זיין גלייך וויא דוא
איין פאטר בישט אין איר אונ' איך אין דיר אונ' דז זיא זאלן אך אין אונש אייניש
זיין דז דיא וועלט זאל גלויבן דז דוא האשט איך גישיקט אונ' דיא
שיינהייט דיא דוא איר האשט גיגעבן דיא הב איך אן זיא גיגעבן דז מיט זיא
זאלן אייניג זיין גלייך איר אך אייניג זיין אויך אין זיא אונ' דוא אין איר דז מיט
זיא זאלן מיט אנגדר אין אייניש זיין · אויש דיזי רידן גלויבן דיא נוצרים דז דער
זון מיט דעם פאטר זייגן אייניש אונ' ברענגן דארויש ביווייז אום אויש דיא דרייא
פעלטיקייט אייניש צו מאכן אוב שון דער דריטר ניט פֿר מעלדט איז · זא אויז
אויש דיזי רעדן פאלגן נאך איר אייניגונג דז זיא גלויבן אך דער גלייכן דז דיא
אייניקייט פון ישו וועלכי זייגן דיא דרייא פעלטיקייט פֿר אייניגט זיין מיט דיא
צוועלף גיזאגטן · אונ' דער גלייכן ווערשטו פינדן אין מטיאוש פרק י' פסוק א':

נג פרק יג פסוק ג' · אז ישו האט גיוואוסט דז דער פאטר האט אים
אלט גיגעבן · אונ' פרק ט"ז פסוק ט"ו שטיט ישו האט
גיזאגט צו זיין דיסיפלן אלט ווש דער פאטר האט איז איין · אונ' אין מטיאוש
פרק

פרק כ"ח פסוק י"ח שטיט ישו האט גיזאגט דיא גאולה הערשאפט איז איר
גיגעבן איבר דיא הימל אונ' ערד · נון פינדן איר דז ישו זעלבשט שטרייט קיגן
דיא ריד · דען אין מרקוס פרק י"ג פסוק ל"ב שטיט וויא ער האט גיזאגט דיזה
צייט ווייש קיינר עט זייא דיא ענגלן דיא אין דיא הימלן זיין אונ' אך ניט דער זון
ניימרט דער פאטר אליין · אלזו האט ישו דאמיט צו קענן גיגעבן דז דיא גא
קוואנדה זאכן דיא דער פאטר ווייש דיא זיין ניט גיגעבן אן דען זון · אך איז
דעם וואש דא שטיט אין מתיאוש פרק כ' פסוק כ"ג דז ישו האט גיזאגט צו
זיין דיסיפלן צו דיא צוויא קינדר פון זבדיאוש אבר אום רייך צו לאזן זיצן אן איין
רעכטה אונ' לינקה זייט דש איז ניט אין איין אגלט ניימרט צו דיא דר צו בירייט
זיין פון איין פאטר · האט ער אך לאזן וויסן דז דיא אגלט אום זיין ווילן צו טאן
דיא איז אים פון זיין פאטר ניט גיגעבן · אך אויש דעם וואש דא שטיט אין
מתיאוש פרק ח' פסוק י"ט דז ישו האט גיזאגט צו דעם אמן דער דא האט אים
וועלן נאך גין דיא פיקס האבן גרובן אונ' דיא פיגל פון הימל האבן נעשטן אבר
איך דער מענטשן זון האב קיין אורט אום איין קאפף נידר צו ליגן · האט ער אך
לאזן וויסן דז גאט דער בישעפר פון דיא וועלט האט אים ניקש גיגעבן אך ניט
איין אורט אויף דיא ערד אום זיין קאפף נידר צו ליגן · אונ' אך איז דעם וואש
דא שטיט אין יוחן פרק י"ד פסוק כ"ח דז ישו האט גיזאגט צו זיין דיסיפלן דער
פאטר איז גרעטר אז איך בין · האט ער אך צו קענן גיגעבן דז דיא
אלטבארקייט דיא דער פאטר האט דיא איז אן אים ניט גיגעבן פון אים · אך
פינדן איר אין דעם בריב וואש אן דיא יהודים גישיקט וואר שטיט אין פרק ב'
פסוק ז' דוא האשט אים אביסל הערשן איבר דש ווערק פון דיין הענד דוא האשט
אלש גיטאן אונטער זיין פיס וועלכש ווייזט דז ער האט אים אלש גיגעבן אונ' האט
ניקט איבר גילאזן · אבר איצונד זעהן איר נאך ניט דז אן האט אים אלש
גיגעבן · אלזו קענטשטו זעהן אונ' פר שטין אויש דיא זאכן וויא דיא ריד פון אין
גלוין שטרייטן קעגן אננדר :

נד פרק יג פסוק ל"ד · ישו האט גיזאגט צו זיין דיסיפלן איך גיב אייך
איין נייא גיבאט דז איר זאלט אייננר דען אנדרן ליב האבן ·
דש קען אך ניט רעכט זיין דז דיא ליבשאפט פון דיא מענטשן זאלט איין נייא
גיבאט זיין · דען גאט האט עש גיבאטן אין תורת משה אין ויקרא י"ט (דוא
זאלשט דיין נעהשטן אזו ליב האבן אז דיך זעלבשט איך בין גאט) · גלייך אין
מתיאוש פרק י"ט פסוק אונ' פרק כ"ב פסוק ל"ט :

נה פרק יז פסוק ג' · ישו האט גיזאגט צו גאט אונ' דש איביגא
לעבן איז דז אן זאל דיך אליינט דר קענן פר איין
וואורהאפטיגן גאט אונ' דעם דוא האשט גישיקט דש איז ישו דער משיח · דארויש
קענשטו זעהן דז ישו זעלבשט האט ביקענט דז דער וואורהאפטיגר גאט איז

דער איינִיגר גאט אליין אונ' ער נענט זיך זעלבשט ניט מיט דעם נאמן פֿון גאט
גלייך ווי דיא נוצרים גלויבן נייארט מיט דעם נאמן פֿון משיח דער פֿון גאט
געשיקט איז נאך זיין זאגן. אך פֿינדן מיר דז פאול האט געשריבן אין איין בריב
אן טימוטיאוש זיין דיסיפל אין פרק א' פסוק י"ז אבר דער קיניג פֿון דיא וועלט
דער ניט שטערבט אונ' ווערט ניט געזעהן דז איז דער איינִיגר גאט אין עהר
אונ' שונהייט ביז אין דיא אייביקייט אמן. נון קענשטו אך זעהן אויז דיא רייד
פֿון פאול דז גאט יתברך איז ניט שטערבליך אונ' ווערט ניט געזעהן ער איז דער
איינִיגר גאט דעם אליינט צו קומט דיא עהר אונ' שונהייט אונ' אן קיין אנדרן.
אלזו וואר ישו קיין גאט אז ווי דיא נוצרים זאגן:

נו פרק יח אין אנפֿאנג זאגט ער אז יודש אסקריוטא קאם מיט זיין פֿאלק אום ישו אן צו גרייפֿן גינג ישו אראויש צו דש היאר אונ'
פֿרעגט זיא וועאן זוכט איר. אונ' זיא זאגטן צו אים ישו הנוצרי. זו זאגט ער
איך בין ישו הנוצרי אונ' דא שטונד יודש זיין פֿר רעטר בייא זיא. אבר מאטיאוש
אין פרק כ"ו פסוק מ"ז אונ' מרקוש אין פרק י"ד פסוק מ"ג אונ' לוקש אין פרק
כ"ב פסוק מ"ז שרייבן דז יודש האט אין לייכן גיגעבן אן דעם פֿאלק אז זיא קאמן
אום ישו אן צו טאסטן דא זאגט ער דעם איך ווער קוסן דעם גרייפֿט אן אונ' זיא
טעטן אלזו. נון קענשטו זעהן דז יוחן קומט אין זיין גילייגניש ניט איבר איין
מיט דיא דרייא לייגן דיא אובן געשריבן זיין גלייך וואול צו פֿר שטין איז בייא דיא
אירי זאכן וואול ביטראכטן:

נז פרק יט פסוק ט"ו דיא כהנים ענטפֿרטן איר האבן קיין קיניג אנדר דען קיסר. דש וויזט דז פֿר דש הענגן פֿונטשו
האבן שון דיא קסרייא פֿון רום גיהערשט איבר ישראל אונ' דער קיסר וואר
טיבירוש דער דעם פילאט האט געזעלט איבר ירושלים גלייך ביטיידן איז אין
לוקש פרק ג' אין אנפֿאנג. אונ' דאראויש קען אן ענטפֿרן אן דיא נוצרים דיא
זאגן דז פֿון וועגן דיא זינד וואש דיא יהודים האבן געטאן מיט דש הענגן פֿון ישו
דארום האבן זיא איר קיניגרייך פֿר לארן. אונ' איר האבן שון פֿון דיזה דישפוט
געשריבן אין פרק ג' פֿון דש ערשטה טייל פֿון דיזן ספֿר:

נח פרק כ פסוק י"ז ישו האט גיזאגט צו מריאם מגדילנא ריר מיך ניט אן דען איך בין נאך ניט ארויף גיגאנגן צו מיין פֿאטר
אבר מיין הערן איז צו מיין ברידר אונ' זאג צו זיא דז איך גיא ארויף צו מיין
פֿאטר אונ' צו אייער פֿאטר צו מיין גאט אונ' צו אייער גאט. היר מיט האט
ער אך לאזן וויסן דז ער קיין גאט וואר גלייך אזו דיא נוצרים זאגן. אונ' דז דער
גאט פֿון ישראל וואר זיין גאט אונ' דז ער אליינט וואר ניט גינענט דער זון פֿון
גאט נייארט ער וואר גלייך דיא אנדרי קינדר פֿון ישראל דיא גינענט ווערן דיא
קינדר פֿון גאט. גלייך דברים י"ד (איר זייט קינדר צו גאט אייער גאט).

אזו ווייט גין דיא דישפוטן איבר יאן׃

דיא דר לילונג דר ווערקן פֿון דיא גייאגטן וועלכיש לוקש האט גישריבן דז אין
איר שפראך גינענט ווערט אקטא אפוסטולורום׃

נט פרק א פסוק ו׳· אונ׳ דיא גייאגטן פֿר זאמלטן זיך אונ׳ פֿרעגטן
ישו אוב דוא ווילשט איצונד אויף׳ ריכֿטן דש קיניגרייך
פֿון ישראל· אונ׳ ער ענטפֿרט זיא איר אוזט ניט ווישן דיא צייטן דיא דער
פֿאטר האט אין זיין אמכט גישטעלט· נאך קענטשט זעהן דז דיא דש האבן
גיפֿראגט דיא האבן לאזן ווישן דז דש קיניגרייך פֿון ישראל ווערט ערשט אין דיא
לוקואנדה צייט בירייט ווערן· אונ׳ דש איז קעגן דיא אייכונג דר נוצרים׃ אונ׳
דער דרויף האט גיענטפֿרט דער האט איט זיין ענטפֿרט לאזן ווישן דז ער וואר
ניט דער פֿר האפֿטר משיח גלייך זיין גלויברט פֿר שטין וויל ער האט ניט גיזאגט
דז ער דש קיניגרייך בירייט· אך האט ער לאזן ווישן דז קיינר קען ווישן דש
ענד פֿון דעם גלות בייז דיא צייט ווערט קומן· אוז גאט אליינט ווייסט פֿר
שטאנד ניט צו דר פֿארטן איז׃

ס פרק ה פסוק ל״ד· אונ׳ עש שטונד אויף דער נשיא אונ׳ לערן
איינשטר ר׳ גמליאל אונ׳ זאגט צו דיא יהודים פֿון וועגן דיא
גייאגטן פֿון ישו לאזט זיא איט פֿרידן· ווען אנדרשט איר ראט אונ׳ ווערקן איין
אע׳טליך ווערק איז דז זיא עש טון אויש איר אייגן ווילן זא ווערט עש דאך אין
ווייניג צייט פֿר שטערט ווערן· אונ׳ ווען עש איין געטליך ווערק איז דז עש
גשיכט איט גאטשווילן אונ׳ זיין ביפֿעל זא קענט עש ניט פֿר שטערט ווערן
ניימרט עש ווערט לום לעבטן איין בישטאנד האבן· אונ׳ איר ווילט אייך שטעלן
קעגן דען ווילן אונ׳ ביפֿעל פֿון גאט· אונ׳ ברענגט ביווייז דרויף׳ פֿון טיאדוש
אונ׳ יהודה פֿון גליל דיא פֿון זיך זעלבשט אויף׳ שטונדן אנדר דען ווילן אונ׳ ביפֿעל
פֿון גאט אונ׳ זיין אין ווייניג צייט פֿר גאנגן אונ׳ אל דיא זיא האבן גיפֿאלגט זיין
גאנץ אונ׳ גאר פֿון דיא וועלט גיקומן· היר אויש האט איין גוישר הער פֿון דען
גלויבן דר נאך פֿאלגר פֿון ארטין לוטר קעגן איר גדישפוטירט· אונ׳ זיין דישפוט
איט דיא ענטפֿרט דיא איך הב איס· דרויף גיגעבן הב איך שון גישריבן אונ׳
ואול פֿר קלארט אין פרק ד׳ פֿון דש ערשטה טייל פֿון דיזן ספֿר אונ׳ הב עש היר
ניט וועלן נאך איין אמאל שרייבן אום עש ניט צו לאנג צו מאכן׃

כא פרק ז פסוק ד׳· אונ׳ נאך דעם ער גינג אויש דש לאנד פֿון דיא
כשדים האט ער גיוואונט אין חרן אונ׳ נאך דען טוט פֿון
זיין פֿאטר האבן זיא אים פֿון דארטן גיבראכֿט נאך דש לאנד אין וועלכן איר
וואונט· היר אין קען אן אופֿנטליך זעהן דז זיא זיך אירן· דען אברהם
אביגו גינג אויש חרן וויל זיין פֿאטר נאך לעבט· אונ׳ אך נאך דעם אברהם שון
אויש חרן וואר איז תרח נאך צעכניג יאר אין חרן גיוואונין· אונ׳ דרויש קענטשט

עש ווישן העטן צו זיבציג יאר האט תרח אלבן גווינן אברהם · אונ׳ אברהם וואר
פינף אונ׳ זיבציג יאר אלט אז ער גינג אויש חרן · דש זעלבגש אלז וואר תרח
הונדרט אונ׳ פינף אונ׳ פירציג יאר אלט · אונ׳ תרח האט גילעבט צוויא הונדרט
אונ׳ פינף יאר · אלזו פאלגט דז נאך דעם אז אברהם גינג פון חרן וואר תרח
זעכציג יאר אלט · אונ׳ אז תרח איז גישטארבן וואר יצחק פינף אונ׳ דרייסיג
יאר אלט · אונ׳ וואש אן גיט דז דער טוט פון תרח שטיט ערשט גישריבן פור
דעם אויש גאנג פון אברהם פון חרן · דש איז דיא גיוואונהייט פון דיא שריפט
אום פון איין זאך ערשט גאר אויש צו שרייבן אונ׳ דר נאך ווערט איין אנדרי זאך
אן גיפאנגן · גלייך איר פינדן דז דיא שריפט מעלדט ערשט דען טוט פון
אברהם אונ׳ דר נאך דיא גיבורטי פון יעקב אונ׳ עשו · אונ׳ יעקב אונ׳ עשו
ווארן טון פופצעהן יאר אלט אז אברהם שטורב · דען אברהם וואר הונדרט
יאר אלט אז יצחק וואר גיבארן · אונ׳ יצחק וואר זעכציג יאר אלט אז יעקב אונ׳
עשו ווארן גיבארן · אונ׳ אברהם האט גילעבט הונדרט אונ׳ פינף אונ׳ זיבציג
יאר · אונ׳ נאך פיל מעד דער גלייכן · אך מעלדט דיא שריפט דען טוט פון
יצחק פור דיא פר קויפונג פון יוסף אונ׳ צו דיא צייט האט יצחק נאך גילעבט ·
ווען דוא ווילשט רעכנן דיא יארן פון יצחק דיא ווארן הונדרט אונ׳ אכציג יאר ·
אונ׳ צו זעכציג יאר האט ער יעקב גיוואונן · אונ׳ יעקב וואר אכציג יאר אלט
אז יוסף וואר גיבארן דש ווארן הונדרט אונ׳ פירציג יאר · אונ׳ צו זיבצעהן יאר
וואר יוסף פר קויפט · דש איז הונדרט אונ׳ זיבן אונ׳ פופציג יאר · אלזו האט
יצחק צו דיא צייט נאך גילעבט :

סב פרק ז פסוק ז׳ · אונ׳ אך דש פאלק דעם זיא ווערן דינן ווער איך
ריכטן זאגט גאט אונ׳ דר נאך ווערן זיא ארויש גין אונ׳ ווערן איך
דינן אויף דיזן אורט · אויש דיזן פסוק קענשטו אך זעהן דז די גיזאגטי פון ישו אונ׳
די שרייבר פון און גליון ווארן ניט ערפארן אין די תורה אונ׳ אין דיא נביאים ·
דען אין דיא תורה שטיט ניט אזו · ניימרט אין בראשית ט״ו שטיט (אונ׳ אך
דש פאלק אן דעם זיא ווערן דינן ווער איך ריכטן אונ׳ דר נאך ווערן זיא ארויש גין
מיט גרוש גוט) · אבר דער שרייבר וויל ער האט עש ניט רעכט גיוואושט
האט ער דיא העלפט פון דעם פסוק פר וועקסלט מיט דיא העלפט פון איין
אנדרן פסוק · אונ׳ האט גישריבן אונ׳ דר נאך ווערן זיא ארויש גין אונ׳ ווערן
איך דינן אויף דיזן אורט · אונ׳ דש האט ער גינומן אויש דעם וואש גאט האט
גיזאגט צו משה רבינו ע״ה אין שמות ג׳ (אז דוא ווערשט דש פאלק אויש
מצרים ציהן זאלט איר גאט דינן אויף דיזן בערג) · גלייך בישיידליך צו זעהן
איז ביא דיא אלש רעכט נאך זעהן אין דיא ערטר וואו דיא פסוקים שטין :

סג פרק ז פסוק י״ד · אונ׳ יוסף שיקט אונ׳ רופט זיין פאטר יעקב
אונ׳ זיין גאנצן גישלעכט נאך מצרים מיט פינף אונ׳ זיבציג

מענשן

אגנטן׳ או׳ יעקב או׳ אונזר עלטרן נידרטן נאך אלרים או׳ שטערבטן דארטן
או׳ אן האט זיא גיבראכט קען שכם או׳ האבן זיא בּיגראבן אין דש גראב וואש
אברהם האט גיקויפט פר געלט פון דיא קינדר פון חמור דער זון פון שכם׃
דארין קענשטו אך אופן בארליך זעהן דז ער האט זיך גאירט׳ עש זייא וויא
עש שטיט אין דיא דרוק פון קראקא אדר אין דיא דרוק פון בריסק׳ ׳ נייארט
אין דיא דרוק פון ניסויש שטיט זיבליג אגנטן׳ או׳ דער טרייבר שיאון בודני
האט עש אויש זיך זעלבשט פר בעשרט גלייך וויא ער האט אך אין אנדרי ערטר
גיטאן או׳ עש איז ניט רעכט׳ ערשטו ווייל אין בראשית מ״ו שטיט (אל
דיא זילן פון דש הויז גיזינד פון יעקב דיא דא קאמן קען אלרים וואָרן זיבליג)׳
או׳ יוסף איט זיין צווייא זין וואָרן אונטר דיא זיבליג׳ או׳ דברים י׳ (אית
זיבליג זילן נידרטן דיין עלטרן נאך אלרים)׳ צום צווייטן וואר יעקב ניט
בּיגראבן אין שכם נייארט אין דיא טאפלטה היל דיא אין חברון וואר׳ צום
דריטן וואָרן דיא עלטרן וועלכי זיין דיא שבטים בּיגראבן אין אלרים או׳ נור
אליין יוסף וואר בּיגראבן אין שכם אין דען חקיר וואש יעקב האט גיקאפט פון
חמור דער פאטר פון שכם פר הונדרט זילבּרלינג׳ צום פירדן האט אברהם
ניט גיקאפט שכם נייארט דיא טאפלטה היל אין חברון או׳ ער האט זיא ניט
גיקאפט פון דיא קינדר פון חמור דער זון פון שכם נייארט פון עפרון פון חת׳
צום פינפטן דש שטיק פעלד דש דא וואר אין שכם האט יעקב גיקאפט או׳ ניט
אברהם׳ דש זעקשטה איז דז ער זאגט פון דיא קינדר פון חמור דער זון פון
שכם׳ או׳ ער האט זעלן זאגן דער פאטר פון שכם׳ גלייך דש אלש בּיטייטליך
שטיט אין בראשית ל״ג או׳ ל״ד או׳ א״ט או׳ נ׳ או׳ אם ענד פון ספר יהושע׳
או׳ דש אלש ווייזט דז דיא דיסיפלן פון ישו או׳ זייני גיזאגטי האבן דיא תורה
או׳ נביאים ניט רעכט פר שטאנדן׳ או׳ איר האבן פון דיזי פעלר טון גיאעלרט
אין פרק א״ה פון דש ערשטי טייל פון דיזן ספר׃

סד פרק ז פסוק א״ג׳ ברענגן זיא צו ביוויז צווייא פסוקים אויש
דיא נבואה פון עמוס אבר ניט וויא זיא דארטן גישריבן
שטין׳ דען ער טרייבט או׳ איר ווערט נעאן דש גיצעלט פון דען מולך או׳ דען
שטערן פון ראפן אייער געטר דיא בילדר דיא איר האט גימאכט אום זיך פר
זיא צו בוקן או׳ איך ווער אייך פר טרייבן וייט אוועק פון בבל׳ אבר אין דיא
שריפט ווערט ניט אזו גיפונדן׳ נייארט או׳ איר ווערט טראגן אייער קיניג
סכות או׳ כיון אייער בילד דער שטערן פון אייער געטר דיא איר האט אייך
גימאכט או׳ איך ווער אייך פר טרייבן וייט אוועק פון דמשק׳ נון קענשטו
זעהן וויא ער האט זאלן גישריבן גאנץ אנדרשט אז וויא זיא אין דיא נבואה שטין׳
או׳ נו דוא ווערשט נאך זעהן אין עמוס אין דיא איבר זעצונג פון שיאון בודני
ווערשטו דיא אורהייט דר קענן׃

סה פרק ח אונ׳ דאז וואר איין אויבערר דער היט שאפֿין אונ׳ האט דיא
יהודים פֿר פֿירט אויז זיין אויברייאו אונ׳ זאגט דז ער איין
גרושר אמן וואר אונ׳ דיא אויז האבן גיזעהן פֿר וואונדרטן זיך זער אונ׳ האבן אים
פֿר איין גאט גיהאלטן וויל ער האט זיא איין אמונה לייט אן גירייצט אונ׳ פֿר פֿירט
אויז זיין אויברייאו אונ׳ אזו הב איך אך גיפֿונדן אין ספר דברי הימים אין דיא
פּוליטה שפראך ווענליש זיא הייסן דיא גרושה אוטה קראניק אין דן קכ״ט דז
שאפֿין האט דורך זיין אויברייא דיא טוטן לעבנדיג גימאכט אונ׳ זיא האבן אים
פֿר איין גאט גיהאלטן · אזו קען אן דמרויש ביווייזן דז דיא ווייכן פֿון ישו דורך
אויברייא זיין גישעהן אונ׳ דיא עש ניט בעשר האבן פֿר שטאנדן דיא האבן אים
פֿר איין גאט גיהאלטן · אונ׳ דער גלייכן ווערטשו אך פֿינדן אין פרק כ״ח פסוק
ג׳ פֿון דיזן ספר :

סו פרק י פסוק י״א · שטיט דז פיטר האט גיזעהן ווייא עש זיינן פֿון
הימל גיפֿאלן פֿון אלירלייא חיות אונ׳ פֿיגל אונ׳ קריכנדי טיר
אונ׳ ער הערט איין שטים דש לו אים זאגט שטיא אויף שעכט אונ׳ עס · אונ׳
פיטר האט גיענטפֿרט איך דארף קיין אונריייני זאכן עשן · זא הערט ער
ווידר איין שטים דש דא זאגט וואש גאט האט גירייניגט דש אוזט איר ניט פֿר
אונרייניגן · אונ׳ אזו ווערשטו אך פֿינדן אין פרק י״א פסוק ו׳ · אך ווערשטו
פֿינדן אין דען בריב פֿון פויל אן דיא קוריטן אין פרק י׳ פסוק כ״ה אלש וואש זיא
אין דיא האל פֿר קאפֿן · אונ׳ מרקוש פרק ז׳ פסוק ט״ו שרייבט דז ישו האט
גיזאגט צו דיא פרושים וואש דא גיט אין אונד פֿון אוגנטן דש אאכט אים ניט
אונריין נייארט וואש אויש דען אונד גיט · אונ׳ איר האבן שון דיא שטרייטיקייט
דאר קעגן גישריבן אין פרק ט״ו פֿון דש ערשטה טייל · אונ׳ אך אין דיזן אנדערן
טייל אין אטיאוש פרק ט״ג · דארום הב איך עש ניט וועלן היר נאך איין אאל
שרייבן · אונ׳ אז דוא ווערשט דארטן נאך זעהן ווערשטו דיא וואר הייט דר קענן :

סז פרק י״ג פסוק כ״א · פויל האט גיזאגט צו ישראל אז זיא האבן
איין קיניג אן גיהייסן האט זיא גאט גיגעבן שאול דער זון
פֿון קיש אויש דש גישלעכט פֿון בנימין דער האט גירעגירט פֿירציג יאר · דא
קענשטו זעהן ווייא פויל האט זיך דארין גאירט · דען שאול האט ניט אזו לאנג
גירעגירט · דען אי ער האט גיזינדיגט איט עמלק האט ער נור צווייא יאר
גירעגירט · גלייך שמואל א׳ י״ג (איין יאר וואר שאול אלט אז ער וואר קיניג
אונ׳ צווייא יאר וואר ער קיניג) · ווענליש צו פֿר שטין אויז דז פֿון אן פֿאנג דר
רעגירונג פֿון שאול פֿון דיא צייט אז ער וואר גיזאלבט דורך שמואל הנביא ביז
דיא רעגירונג וואר אים בישטעטיגט פֿון כל ישראל וואר איין יאר אויש אונ׳ דא
האט זיך שאול אויש דר וועלט דרייא טויזנט אאן פֿון ישראל · אונ׳ דר נאך האט
ער צווייא יאר גירעגירט איט צו שטימונג פֿון כל ישראל ביז ער האט גיזינדיגט

בייא עמלק דא וואר ער גירעפֿנט אז טוט דען דער גאיט פֿון גאט האט איך
דר טראקן · דארום וואגן איך דיא יארן פֿון זיין רעגירונג ניט גירעכנט · אונ׳
דארום האט שאול איבר איך גיטרויארט · אונ׳ אין דיא לייט האט איך גאט
גישיקט אוף דוד צו איין קיניג צו זאלבן · אונ׳ אז דוד וואר גיזאלבט צו קיניג ווערט
ער גוויט בייא צוואנציג יאר אלט גיוועזן זיין · דען ווייטר בישרייבט איך דער
פסוק דז ער וואר איין אמן גרוט פֿון יארן · גלייך שמואל א׳ ט״ז (איך הב
גיזעהן איין זון פֿון ישי פֿון בית לחם דער דא ווייס צו שפילן אונ׳ איין שטארקר
העלד אונ׳ איין קריגש אמן אונ׳ פֿר שטענדיג · אונ׳ איין אמן פֿון גישטאלט אונ׳
גאט איז איט איך) · אונ׳ אז דוד האט גירעגירט נאך דען טוט פֿון שאול וואר
ער נור דרייסיג יאר אלט · גלייך שמואל ב׳ סימן ה׳ · אלזו נאך דיזה רעכנונג
הוט שאול קיין צעהן יאר גירעגירט ביז זיין טוט · אונ׳ עש קען אך זיין דז ער האט
נאך ווינגר גירעגירט · גלייך עש טרייבט דער חכם בעל ספר העקרים
אמאר ג׳ פרק כ״ה :

סח פרק יג פסוק ל״ג · זאגט ער דז פויל ברענגט בייוויז אויף ישו דז
ער וואר דער זון פֿון גאט אויש תהלים ב׳ (גאט האט צו
איר גיזאגט דוא בישט איין זון איך הב דיך היינט גיוואונן) · אבר ער קאן דאר
איט ניקש בייוויזן · דען דעם גאנצן אינזאור האט דוד גיזאגט דורך דען רוח הקדש
פֿון זיך זעלבשט אין אן פֿאנג פֿון זיין רעגירונג אז ער האט גיהערט דז זיך דיא
פעלקר הבן איבר איך פֿר זאאלט · גלייך שמואל ב׳ ה׳ (אונ׳ דיא פלשתים
האבן גיהערט דז אן האט דוד גיזאלבט צו איין קיניג איבר ישראל זא גינגן אל
דיא פלשתים אוף דוד צו זוכן) · אונ׳ דז ער זאגט (קיגן גאט אונ׳ זיין גיזאלבטן) ·
דא האט ער זיך זעלבשט גיהייסן דער גיזאלבטר פֿון גאט גלייך אך אויף איין
אנדרן אורט שטיט דער גיזאלבטר פֿון דען גאט פֿון יעקב · אונ׳ וויל דש וואר
דער ווילן אונ׳ ביפֿעל פֿון גאט דז דוד איז גיזאלבט גיווארן צו איין קיניג · אלזו
דער זיך שטעלט קעגן דיא רעגירונג פֿון דוד דער שטעלט זיך קעגן גאט ·
אונ׳ דער גלייכן שטיט אין במדבר כ״ו (דש וואר דתן אונ׳ אבירם דיא בייא דיא
גימיינדה גירופֿן ווארן דיא דא האבן גיקריגט קעגן משה אונ׳ אהרן אונטר דיא
גימיינדה פֿון קרח אז זיא קריגטן קעגן גאט) · אונ׳ דז ער זאגט (אונ׳ איך
הב איין קיניג אמבֿן הערטן) · דש איז איך הב איך צום קיניג גיזאלבט ·
גלייך וויא גאט האט גיזאגט אין שמואל א׳ ט״ז (איך וויל דיך שיקן צו ישי פֿון
בית לחם דען איך הב גיזעהן איינם פֿון זיין קינדר זאל איין קיניג זיין) · אונ׳
ער זאגט (אויף ציון איין הייליגן בערג) · דען דש וואר דיא קיניגליכה שטאט
אונ׳ ווערט אך דיא שטאט פֿון דוד גינענט · אונ׳ דז ער זאגט (גאט האט צו
איר גיזאגט דוא בישט איין זון איך הב דיך היינט גיוואונן) דש האט דוד אך
פֿון זיך זעלבשט גיזאגט · דען איין אידר דער גיהוראם איז צו גאט רינכטש

דער ווערט זיין זון גינענט · ווייל דיא קינדר גיהור זאם זיין נאך דיא שטיק פֿון
מיר פֿאטר · אונ׳ דער גלייכן שטיט אין שמות ד׳ (איין עלטשטר זון מיין ישראל)·
אונ׳ דברים י״ד (איר זייט קינדר פֿר גאט אייער גאט) · אונ׳ הושע א׳ (עש
ווערט צו זיא גיזאגט ווערן איר זייט קינדר פֿון דעם לעבנדיגן גאט) · אונ׳ ד
ער זאגט (איך הב דיך הייניט גיבוירן) · דש איז אן דעם טאג אז ער איז גיזאלבט
גווארן דורך שמואל הנביא דא וואר ער גלייך אז ווען ער וואר אן דעם טאג
גיבארן · דען דא וואר ער פֿר ענדרט אז ווען ער איין אנדר מענטש וואר·
גלייך שמואל א׳ ט״ז (אונ׳ שמואל נאם דען האָרן איט איל אונ׳ זאלבט אים איטן
זיין ברידר אונ׳ דער גאייט פֿון גאט רוטט אויף דוד פֿון דעם טאג אונ׳ ווייטר)·
אונ׳ זיא קענן ניקט פֿרעגן ווייל ער זאגט (איך הב דיך גיבוירן) · דען דער
גלייכן שטיט אך אין דברים ל״ב (דעם בישעפֿר דער דיך הוט גיבוירן האשטו
פֿרגעסן) · אונ׳ דז ער זאגט (הייש אן פֿון איר זאא וויל איך דיא פֿעלקר געבן
צו דיין ערב) · דש גיהערט צו דען פֿאריגן פסוק · דען נובן זאגט ער גאט
האט צו איר גיזאגט דוא בישט איין זון · אונ׳ הינונד זאגט ער וויא ער האט
אך צו איר גיזאגט הייש אן פֿון איר זאא וויל איך געבן דיא פֿעלקר צו דיין ערב · אונ׳
דאר פֿון שטיט אין שמואל ב׳ ח׳ (אונ׳ דוד שלאגט דיא פלשתים אונ׳ אנטלש
זיא מונטר טעניג) · אונ׳ ווייטר שטיט (אונ׳ אואב ואר קנעכט צו דוד אונ׳
ברענגטן אים פריזענטן) · אונ׳ ווייטר שטיט (אונ׳ גאנץ ארום וואָרן קנעכט
צו דוד) אונ׳ אך דיא קינדר פֿון עמון אונ׳ נאך אנדר אנדרי פֿון דיא פֿעלקר דר
לענדר דיא אום ענדר פֿון ארץ ישראל וואונטן דיא ווארן קנעכט צו דוד · דארום
קענן דיא נוצרים דעם וואור ניט מויש ליגן אויף ישו הנוצרי דען ער האט נירגן
איבר קיין אורט גיהערשט ניאורט אנדרי האבן איבר אים גיהערשט · דען זיא
האבן אים גירילכט צום טוט גלייך וויא איין אנדר אענש · אך האט ער פֿון זיך
זעלבשט בילייגט אין אטיאוש פרק כ׳ פסוק כ״ח דז ער זאגט דז דער אענשן זון
איז ניט גיקואן דז אן זאל אים עהרן ניארט ער איז גיקואן אום צו דינן· אונ׳
דארויש ווערט פֿר שטאנגן אז ישו וואר קיין אשיח גלייך וויא זיין גלויברש פֿר
שטין · אונ׳ אזו אך דז ער זאגט הייש פֿון איר זאא וויל איך דיר געבן דיא
פֿעלקר · דש שטרייט קעגן זיא · דען וואן ער איין גאט ווער גיוועזן וואש האט
ער ניטיג גיהאט אן צו הייטן פֿון איין אנדרן דען ווער דאך דיא גאנצה וועלט
זיין · אלזו קענן אן קלאר זעהן דז דעם פסוק וואש פֿויל האט גיברואכט צו בהילף
אויף איר גלויבן דש קען אים גאר ניקט העלפֿן:

סט פרק יג פסוק ל״ה · זאגט ער דז פויל ברענגט ביוויז אויף איר
גלויבן אויש תהלים ט״ז (דוא ווערשט דיין פֿרואי ניט לאזן
דש גיהנם זעהן) · אונ׳ אין טטאט דז עש שטיט (שחת) איז טייטש דש
גיהנם · האט ער גישריבן אז ווען עש זעלט שטין (השחתה) איין פֿר דערבנש·
אונ׳

זאגט דז נאך דעם טוט פֿון דוד האט אין געזעהן איין פֿר דערבניש אין זיין
לייב · אבר דעם וואש גאט האט אויף געוועקט אויש זיין גרוב דער האט קיין פֿר
דערבניש געזעהן · אונ׳ דער לעצטר איבר זעצר פֿון דיא נוצרים שיאון בורני
ער האט אין ספֿר תהלים ניט געשריבן (השחתה) נייארט (שחת) דש איז
איין גרוב אדר גראבן · אונ׳ דאז האשט ווארהאפֿטיגי גילייגן דז (שחת) איז
מיט טייטש פֿר דערבן גלייך פֿויל זאגט אויש תהלים צ״ד (ביז עש ווערט
גיגראבן ווערן פֿר דעם ביז וויכט · (שחת) איין גרוב) אונ׳ משלי כ״ו (דער
דא גראבט (שחת) איין גרוב דער ווערט דרינן פֿאלן) · אונ׳ תהלים ז׳ (ער
האט איין גרוב גיגראבן אונ׳ איז גיפֿאלן (בשחת) אין דיא גרוב דיא ער האט
געווערקט) · דען אן קען ניט זאגן גראבן פֿון איין פֿר דערבניש נייארט פֿון
איין גרוב אדר גראבן · אונ׳ (שחת) אונ׳ (בור) אונ׳ (שאול) אונ׳ (קבר)
דיא האבן איין טייטש אונ׳ פֿאלגן נאך אנכדר צו קואן · דארום זאגט ער (דוא
ווערשט איין זיל ניט פֿר לאזן (לשאול) צו דיא גרוב · אום צו זעהן (שחת) דיא
גרוב) · אונ׳ דיא אויש ליגונג פֿון דעם פסוק איז דש · איך וייש דז דוא
ווערשט איין זיל ניט פֿר לאזן צו נידרן אין דיא גרוב איט דען לייב נייארט דוא
ווערשט זיא צו דיר נעאן ווייל איך פֿרום בין · נוא קענשטו זעהן דז דער פסוק
ווארויש דיא נוצרים ווילן איר גלויבן ביפֿעשטיגן דער קען זיא ניקש העלפֿן :

ע פרק טו

פֿון אנפֿאנג ביז פסוק י״ב דר צילט ער וויא איין טייל זיין
אויף געשטאנדן דיא דא האבן גיגלויבט איט דיא פרושים

אונ׳ זאגטן פֿון דיא פֿעלקר דיא דא האבן אן גינואן דש געזעץ פֿון ישו דז זיא ווערן
ניט קענן אין איר זילן גיהאלפֿן ווערן ווען זיא ווערן זיך ניט בישניידן לאזן אונ׳
דיא תורה פֿון משה האלטן · אונ׳ דא פֿר זאאלטן זיך דיא גיזאנטן אונ׳ דיא
הויבט לייט אונ׳ ווער איין גרושר שטרייט אונטר זיא · ביז פיטר שטונד אויף
אונ׳ רידט קעגן זיא אונ׳ צום ענד זאגט ער וואהם וועלט איר אילונד איין שווער
יאך ליגן אויף דיא העלז פֿון דיא תלמידים וועלכש איר אונ׳ אונזר עלטרן האבן ניט
גיקענט טראגן · נייארט איר גלויבן דז דורך דיא גינאד פֿון ישו דער משיח
אליינט ווערן איר זעליג ווערן · אונ׳ איט דעם וואש פיטר האט דא גיזאגט
שטרייט ער קעגן דעם וואש ישו האט גיזאגט צו איין רייכן אאן ווען דוא ווילשט דז
דיין זיל זאל זעליג ווערן האלט דיא גיבאט דוא זאלשט ניט אחרן דוא זאלשט ניט
אום קיישן. דוא זאלשט ניט שטעהלן גלייך אין מטיאוס פרק י״ט · דען איט דעם
האט ישו גיוויזן דז אן קען ניט גיהאלפֿן ווערן אונדר דיא גיבאט פֿון תורת משה
צו האלטן · אך האט ער דיא גיבאט פֿון תורת משה גינענט איין שווער יאך
וועלכש ער אונ׳ זיין עלטרן האבן ניט גיקענט טראגן · אונ׳ איר האבן שון
בישיידן אין מטיאוס אין דען אובן גיאעלדטן פרק דז דיא גיבאט פֿון ישו זיינן
שווערר אז דיא גיבאט פֿון תורת משה · דען ישו האט אן איין רייכן אאן גיבאטן

די ער זאל פֿר קויפֿן זיין אקיר אונ' אלט וואש ער האט אום צדקה צו געבן אן די ארמן : אונ' דיא תורה אשה גבוט נור דש לעהנה טייל וועק צו געבן אונ' דז פֿעלד איט נייו חלקים פֿון דיא פֿרוכט זאל ער פֿר זיך האלטן : אונ' דער גלייך האט פֿיל אך גישריבן אן גלטי אט ענד פֿון פֿידרן קאפיטל אין דיא פֿרייה וואש דער אשיח האט אונש גיגעבן זאלט איר בלייבן אונ' זאלט אייך ניט אפ בינדן אין דש יאך פֿון בגלווינקגיש : זא קענשטו זעהן דז פֿיל האט אך גינע דיא תורה פֿון אשה דש יאך פֿון בילווינקניש : אונ' אין דיא ווארהייט איז דער אער גילאאונגן דער אל זיין פֿעלד אונ' אלט וואש ער האט אוז פֿר קויפֿן אונ' א דיא ארמן געבן אז דער נור דש לעהנדה טייל פֿון זיין פֿרוכט וועק גיבט : אונ' דארום האב איך אך קיין נולרי גיזעהן דער דש גיבאט זעלט אן נעאן אונ' האלטן אך דיא גיבאט וואש ישו האט גיבאטן ווען איינר דיך שלאגט אויף איין באק גיב אים דיא אנדרי אך : אונ' דער דיר דיין אויש ווינגשט קלייד וועק נעאט ווייגר אים אך ניט דש איקן ווינג.ט זה : גלייך אין לוקש פרק ו' פסוק כ"ז : האב איך קיין נולרי גיזעהן דער דש האלט : אונ' אך ישו זעלבשט אונ' פֿיל זיין גיזאגטר האאבנדש ניט גיקענט האלטן גלייך איר האבן בישיידן אין לוקש אין דען גיאעלדטן פרק:

עא פרק טו פסוק י"ג : יאקוב דער שליח בדענגט איין פסוק אויש עאוס צו ביוויזן אויף זיין גלויבן אונ' אנדרשט אז וויא אין דיא נבואה שטיט : דענער טרייבט אזו : דא איט דז דיא איבריגי פֿעלקר זאלן גאט פֿארטן אונ' אל דיא פֿעלקר פֿון דיא זעלביגי זיין נאאן ווערט גירופֿן זאגט גאט דער דש אלש טוט : אונ' אין עאוס ט' שטיט ניט אזו : נייארט (אויך דש זיא זאלן ערבן דיא איבר בלייבונג פֿון אדום אונ' אל דיא פֿעלקר אויף וועלכי איין נאאן ווערט גירופֿן זאגט גאט דער דש טוט) : אונ' דש איז צו פֿר שטיהן ז ישראל ווערן ערבן דיא איבר בלייבונג פֿון אדום אונ' אל דיא פֿעלקר וייל דער נאאן פֿון גאט ווערט איבר זיא גירופֿן : דש איז איבר ישראל : גלייך דברים כ"ח (אונ' אל דיא פֿעלקר פֿון דיא ערד ווערן זעהן דז דער נאאן פֿון גאט ווערט איבר דיר גירופֿן זא ווערן זיא זיך פֿר דיר פֿערכֿטן) : אונ' אז דוא ווערשט דיא פסוקים אויף איר אורט נאך זעהן זא ווערשטו דיא ווארהייט דר קענן:

עב פרק טו פסוק כ' אונ' כ"ט שטיט דז דיא גיזאגטן האבן איין פֿאריגן פֿר באטן דיא שעכֿטונג פֿר דיא בילדר אונ' הורייא אונ' זעלכי פֿיך דיא גיוורגן זיין אונ' קיין בלוט צו עשן : אונ' אזו ווערשטו אך פֿינדן אין דיא דרוק פֿון קראקא אונ' בריסק : אבר אין דיא דרוק פֿון מיסויט האט דער טרייבר טיאון בורני ניט גישריבן דיא דר ווארגן זיין : אונ' קיינר פֿון דיא נולרים האלט דש פֿר באט אונ' עשן וואש דר שטיקט איז אונ' בלוט

גלייך איר האבן בישיידן אין פרק ט״ו אונ׳ כ׳ פון דש ערשטה טייל פון דש ספר:

עג פרק טז פסוק א׳ שטיט דז טיאוטימוש דער דיסיפל פון פויל וואר דער זון פון איין ישראלית דיא ישו אויך גילויגן האט אונ׳ זיין פאטער וואר איין יון׳ דא מיט גיבט ער לו קענן דז דיא יידשה פרויא דיא ישו האט אויך גילויגן דיא וואר ניט פון דיא פרומי וייבר נייארט זיא וואר איין הור נאך דעם אונ׳ זיא האט זיך ביהעפט לו איין ערל פון דיא יונים:

עד פרק טז פסוק ג׳ שטיט דז פויל האט דען טיאוטימוש זיין דיסיפל בישניטן אונ׳ דש שטרייט קעגן איר גלויבן׳ דען זיא זאגן דז דיא בשניידונג איז נור גיגעבן גיווארן פר איין לייט ביז ישו איז גיקומן׳ אונ׳ נאך דען טוט פון ישו האט פויל דען טיאוטימוש בישניטן׳ אך קענשטו זעהן דז דש ווערק פון פויל שטרייט קעגן זיין אייגינה ריד דז ער האט גישריבן אן דיא קורינטן אין פרק ז׳ פסוק י״ח דז דער אונבישניטן איז דר זאל זיך זעלבשט ניט בישניידן׳ ווארום האט ער דען זיין תלמיד בישניטן אונ׳ ער וואר אונבישניטן׳ אוך האט ער גישריבן אן גלטי פרק ה׳ פסוק א׳ איך זאג דז ווען איר ווערט אייך בישניידן זא ווערט אייך משיח ניקש העלפן׳ אונ׳ איך בילייג דז איין איטליכר דער בישניטן איז דער איז שולדיג אל דיא גיבאט פון דיא תורה לו האלטן׳ אונ׳ ווארום האט ער אים דען בישניטן ווערט אים דאך דער משיח ניקש העלפן׳ אונ׳ נאך דעם ער האט אים בישניטן ווארום האט ער אים דען ניט גיבאטן ער זאל דיא מלות האלטן׳ אונ׳ פויל זעלבשט וואר בישניטן ווארום האט ער דען ניט גיהאלטן דיא גיבאט פון תורת משה אונ׳ ער האט נאך אן אנדרי גילערנט דז זיא זאלן זיא ניט האלטן׳ אונ׳ ווארום האט ער דען דש גיבאט דר בישניידונג פר ריכט אן זיין דיסיפול טיאוטימוש וייל דאך נאך איר זאגן דיא לייט טון פר בייא וואר:

עה פרק טז פסוק ז׳ איין ביוואררר פון דש גיפאנגן הויז האט גיזאגט לו פויל אונ׳ לו סילה וואש מוז איינר טון דז ויין זיל זאל זעליג ווערן׳ זיא ענטפרטן אים גלויב אן ישו דען משיח ווערשטו מיט דיין הויז גיזינד זעליג ווערן׳ נון קענשטו זעהן דז דיזי גיזאנטן קומן אין אירי אונטר ריכטונג ניט איבר איין מיט דיא פון ישו׳ דען דער רייכר מאן פרעגט אן ישו וויא זיין זיל קען גיהאלפן ווערן׳ האט ער ניט גיבאטן דז מן זאל אן אים גלויבן נייארט ער האט אים ביפולן ער זאל האלטן דיא גיבאט דיא אין תורת משה שטין׳ גלייך אין מטיאוש פרק י״ט פסוק ט״ז אונ׳ אין מרקוש פרק י׳ פסוק י״ז אונ׳ אין לוקש פרק י״ח פסוק י״ט:

עו פרק כח פסוק ג׳ זאגט ער אז דער שלאנג האט גיבישן דיא האנט פון פויל אונ׳ האט אים ניט גישעדיגט האבן גימיינט דיא עס האבן גיזעהן דז ער גאט וואר׳ זא קענאן זעהן דז דיא דא האבן גימיינט דז

ישו

ישו וואר גאט דיא האבן זיך אך גאירט מיט פֿיל אום אים פֿר איין גאט צו האלטן
אונ' דער גלייכן ווערשטו אך אובן פֿינדן אין פרק ח':
דיא שריפֿט פֿון פֿיל אן דיא רואיים

עז פרק ה פסוקי"ד · דער מלאך המות גיהערשט פֿון אדם ביז
משה אבער דיא זינדיגר אין גלייכניש דר זינד פֿון אדם
הראשון · אונ' אנדרשט וואו שטיט אך אבער דיא ניט זינדיגן · דאר מיט האט
פֿיל גוויזן דז וואס דא שטיט אין ויקרא י"ח (אונ' איר זאלט היטן איין גיזעץ
אונ' גירעכטן דיא דער מענש זאל טון אונ' דר דורך לעבן) · דש איז איין זונדרליכה
פֿר בעטרונג. צו דעם וואס גיזאגט איז צו אדם הראשון אין בראשית ב' (אן
דען טאג אז דוא ווערשט דר פֿון עסן ווערשטו שטערבן) · דש איז וויל אדם
הראשון וואר ווידר שפעניג קעגן גאט וואר ער פֿר שולדיגט צום טוט
דר זיל' · אבר ווען ישראל ווערן האלטן גאטס גיבאט דיא אין תורת משה שטין
ווערן זיא קריגן דש לעבן דר זילן · אונ' דארום האט ער גיזאגט דז דער מלאך
המות גירעגירט פֿון אדם ביז משה · אונ' דש שטרייט קעגן דען גלויבן
דר נוצרים · דען זיא זאגן דז דר טוט דר זילן האט גיווערט ביז ישו · אונ' איר
האבן שון ווייט לויפֿיג דאר פֿון גישריבן אין פרק י"א פֿון דש ערשטי טייל
פֿון דש ספֿר:

עח פרק ט פסוק כ"ד · דען ער נענט אונש ניט אליינט יהודים
נייארט אך פֿון דיא פֿעלקר · גלייך אין הושע שטיט איך
ווער רופֿן דיא ניט איין פֿאלק זיין איין פֿאלק · אונ' דיא ניט דר בארמט איז ווער
איך רופֿן זיא איז דר בארמט · אונ' עס ווערט זיין אין שטאט דז צו זיא גיזאגט
ווערט איר זייט ניט איין פֿאלק ווערט צו זיא גיזאגט ווערן איר זייט דיא קינדר
פֿון דען לעבנדיגן גאט · נאו קענסטו זעהן וויא פֿיל האט דיא פֿעלקר פֿאלש
אונטר ריכט · דען ער האט צו פֿר שטין גיגעבן אז ווען דיא פֿעלקר ווערן צו
פֿור גינענט גיוועזן מיט דען נאמן איר זייט ניט איין פֿאלק אונ' ניט דר בארמט
אונ' דר נאך ווערן זיא גיהייסן ווערן איין פֿאלק אונ' דר בארמט · אבר דער
דא ווערט נאך זעהן אין הושע א' אונ' ב' דער ווערט פֿר שטין דז דער נביא
האט קיין אנדרן גימיינט אז דש פֿאלק ישראל · דען אז זיא וואָרן פֿון גאט אב
גוויכן וואָרן זיא גינענט איר זייט ניט איין פֿאלק אונ' ניט דר בארמט · אובר אז
זיא ווידר קערן צו גאט ווערן זיא גירופֿן דיא קינדר פֿון דען לעבנדיגן גאט אונ'
דר בארמט · גלייך דארטן שטיט (אונ' עס ווערט זיין דז אן שטאט דז צו זיא
ווערט גיזאגט איר זייט ניט איין פֿאלק ווערט צו זיא גיזאגט ווערן איר זייט דיא
קינדר פֿון דען לעבנדיגן גאט) · אונ' ווייטר שטיט (זאגט צו אייער ברידר
איר זייט איין פֿאלק אונ' צו אייער שוועסטרן איר זייט דר בארמט) · אונ' איך
האב ניט וועלן לענגר דר פֿון שרייבן דען דער עס ווערט נאך זעהן אין הושע פֿון

אן

אן פֿאנג ביז אם דריטן קאפיטל דער ווערט דש אלש פֿון זיך זעלבשט פֿר שטין:

עט פרק ט פסוק נ"ג· גלייך גישריבן שטיט איך ווער גרונד פֿעסטן אין ציון איין אמרט שטיין אונ' איין פֿעלזן פֿון שטרויכלונג אונ' אל דער עש גלויבט דר ווערט ניט פֿר שעמט ווערן· נון קענשטו זעהן דז ער האט זיא דאר איט אך ניט רעכט ביריכט· אוב שון ער האט דש גינומן אויש צווייא פסוקים דיא ער האט אונטר אננדר גימענגט· דען אין ישעי' ח' שטיט (אונ' עש ווערט זיין צו איין אן ביריטונג אונ' צו איין אמרט שטיין אונ' צו איין פֿעלזן דר שטרויכלונג פֿר דיא צווייא הייזר פֿון ישראל צו איין נעץ אונ' שטרויכלונג פֿר דיא וואונר פֿון ירושלים)· אונ' ישעי' כ"ח שטיט (דרום אזו האט גאט גיזאגט איך ווער גרונד פֿעסטן אין ציון איין שטיין איין גיפרובטן שטיין איין ווערדיגן עק שטיין דער וואול גיגרונד פֿעסט ווערט זיין דער עש גלויבט דער זאל ניט איילן)· אונ' אזו שטיט אך אין פויל' פרק י' פסוק י"א דען דיא שריפֿט זאגט דער אן אים גלויבט דער ווערט ניט פֿר שעמט ווערן אונ' אזו ווערשטו אך פֿינדן אין דען ערשטן בריב פֿון פיטר פרק ב' פסוק ו' דרום האט דער פסוק אן גשיין איך ווער גרונד פֿעסטן אין ציון איין גיפרובטן שטיין איין ווערדיגן עק שטיין· דער דר אן גלויבט דער ווערט ניט פֿר שעמט ווערן· אבר ווען דוא ווערשט דיא פסוקים אויף איר אורט נאך זעהן אין ישעי' זא ווערשטו פֿר שטין וויא זיא דיא פסוקים פֿר ענדרן אום ביוויז אויף איר גלויבן צו ברענגן גלייך וויא זיא פֿלעגן צו טון איט דיא אנדרי פסוקים פֿון דיא נביאים:

פ פרק י פסוק ו'· דיא שריפֿט זאגט דוא אוטש· דיר ניט גידענקן ווער ווערט אויף הען הימל גין· דש איז אום ישו פֿון דען הימל הרונטר צו ברענגן· אך ווער זאל הרונטר גין אין דיא טיפֿניט· דש איז אום ישו הרויף צו ברענגין פֿון דיא טוטן· אבר וואש זאל איך זאגן דיא זאך איז זעהר נאהנט בייא דיר אין דיין אונד אונ' אין דיין הערץ· דש גיט דען גלויבן אן פֿון וועלכן איר רידן דז ווען דוא ווערשט איט דיין אונד ביקענן אן ישו אונ' ווערשט איט דיין הערץ גלויבן דז גאט האט אים לעבנדיג גימאכט פֿון דיא טוטן דען ווערשטו ביוואהרט זיין· נון קענשטו זעהן וויא פויל האט אהיר אך דיא פסוקים פֿר ענדרט אום דיא זעלביגה דיא ניט פֿר שטין דיא געטליכה תורה וואש פֿור צו שווענץ· דען זעלבשט איין נוצרי ווען ער ווערט דיא פסוקים נאך זעהן אין דיא תורה אויף איר אורט וואו זיא שטין דער ווערט וואול קענן פֿר שטין דז עש ניט אזו איז גימיינט גא וויא ער שרייבט· אונ' ווערט וויסן דז דער פסוק רעט פֿון דיא מצוה פֿון תשובה אונטר וועלכה אלש ביגריפֿן איז· דען ערשט זאגט ער אין דברים ל' (ווען דוא ווערשט ווידר קערן צו גאט דיין גאט איט דיין גאנצן הערצן אונ' איט דיין גאנצה זעל)· אונ' באלד דר נאך זאגט ער (דען דש גיבאט וואש איך דיר היינט גביט איז ניט פֿר הולן פֿון דיר אונ' איז ניט וייט· זיא איז

ניט אין הימל דא מאן זעלט זאגן ווער ווערט פר אונש אויף דען הימל גין אונ
ווערט זיא פר אונש נעמן אונ אונש דיא זעלביגה לאזן הערן דז מיר זיא זאלטן
טון) · ווארומ'ט לו פר שטין אזו דז גאט האט אונש לאזן וויסן וויא גאר
הוך דש גיבאט פון דיא תשובה איז אונ מאן קען לייכט דר לו קומן · דען אנדרי
זאכן דיא פיל ווערט זיין דיא זיינן זער שווער לו ביקומן דארום זאגט ער ווייטר
(דיא זאך איז זער נאהנט ביא דיר אין דיין מונד אונ הערצן קענשטו זיא
טון) · דש איז דז דיא תשובה הענגט אן דיא ביקענטניש מיט דש מונד
אונ דורך בירויאה האבן אין הערצן גלייך ביא פר שטענדיגי לייט ביקענט איז:

פא פרק יא פסוק כ"ו · אונ אוב דש טון אזו איז ווערט גאנץ ישראל
ביוואורט זיין · גלייך גישריבן שטיט אונ עש ווערט קומן
אין ציון איין דר לייזר אונ ווערט אב טון דיא אומטרייא פון יעקב · נון קענשטו
זעהן וויא ער האט דעם פסוק אך פר ענדרט אום זיין גלויבן דר מיט לו
ביפעשטיגן · דען איר פינדן אזו ניט אין דיא נבואה גיאורט אין ישעי' נ"ט
שטיט (אונ עש ווערט קומן אין ציון איין דר לייזר אונ לו דיא דא ווערן ווידר
קערן פון איר אומטרייא אונטר יעקב זאגט גאט):

פב פרק טז פסוק כ' · אונ דער גאט פון פרידן ווערט דען שטן
באלד לו שטוסן אונטר אייער פיס · אזו אך אין זיינן ערשטן
בריב וואש ער האט גישריבן אן טיסלוניקי פרק ב' פסוק י"ח זאגט ער פון דעם
וועגן האבן איר גיוועלט ביא אייך קומן איך פויל אבר דער שטן האט איך פר
הינדרט · אלזו האט פויל דאר אויט ביקענט גיאמכט דז דער שטן אך נאך
דען טוט פון ישו אין דיא לייט פון פויל האט ער נאך גילעבט אונ גיהערשט איבר
דיא גיזאנטן פון ישו אונ איבר דיא אן אים גלויבן · אונ דש שטרייט קעגן דען
גלויבן דר נוצרים · דען זיא גלויבן דז וואש גיזאגט ווערט אין בראשית ג' (ער
ווערט דיר דען קאפף לו קוועטשן) דש ביטייט אויף ישו דז ער האט דען שטן
גיטיט · גלייך איר האבן בישריבן אין פרק י"ב פון דש ערשטי טייל פון דיזן ספר:

דער ערשטר בריב פון פויל אן דיא קורינטן

פג פרק ה פסוק ח' · פויל בישולדיגט דיא נוצרים דיא דא וואונטן
אין דיא שטאט קורינטי פון וועגן דיא זינד פון הורריא
אייל איינר פון זיא האט גינומן דיא פרויא פון זיין פאטר · זא האט ער ביפולן מאן
זאל אים טיטן · אונ פויל האט זיא אין אל זייני אונטר ריכטונגן ביפרייאט פון
אלי גיבאט דיא אין תורת משה גישריבן שטין · ווארום האט ער זיא דען
בישולדיגט וויל זיא האבן איבר טרעטן אין פאל באט פון הורריא · אונ ווארוש
האט ער גיוואושט דז עש פר באטן איז ווען עש ניט ווער אויש דיא געטליכה
תורה · דען אין גאן גלוין שטיט גאר ניקש דר פון · אבר אין דיא תורה אין
ויקרא י"ח שטיט (דיא שאנד פון דיין פאטרש וייב זאלשטו ניט אופן בארן עש

אויז דיא שאנד פון דיין פאטר) · אונ' ויקרא כ' (אונ' ווען איינר ווערט ליגן
ביא זיין פאטרש וויב דער האט דיא שאנד פון זיין פאטר אנטדעקט זיא זאלן
ביידי גיטייט ווערן איר שולד בלוט איז אן זיא) · אונ' דברים כ"ז (פר פלוכט
איז דער דא ליגט ביא זיין פאטרש וויב) · אלזו אוז פאלגט דז פויל האט ניט
ביפולן צו טיטן דער זיין פאטרש וויב נעאט אויז דען גיזעץ פון אן גלין נייארט
פאלגט דש גיזעץ פון דיא תורה · אונ' נאך דעם אל ער האט גיטראפט
דעם דער איין גיבאט אויז דיא תורה האט איבר טרעטן · זא האט ער צו
קען גיגעבן דז אך זעלבשט דיא גוים זיינן ניט פריא פון דיא גיבאט דיא אין
תורת משה גישריבן שטין ביא ביטטראפונג פון טוט · אלזו האט ער לאזן
וויסן דז ישו האט זיא ניט דר לייזט פון דיא פלוכונג דר תורה גלייך וויא ער האט
גישריבן אין זיין בריב אן גלטי פרק ג' פסוק י"ג :

פד פרק ו פסוק ג' · פויל האט גיזאגט ווייסט איר דען ניט דז איר
ווערן אך דיא ענגלן ריכטן · דש איז אך גוויש דז דש ניט
קען גישעהן דען אך דער בעשט ווכטר דיא נביאים האט זיך גיפערכט פר
דיא ענגלן אונ' וואש זאל דען פויל אונטר זיא ריכטן וויל זיא דאך ניט לייבליך זיין
דז זיא זעלטן זינדיגן אונ' אין דש גריכט קומן :

פה פרק ז פסוק י"ח · דער בישניטן איז דער זאל זיך ניט אונבישניטן
אמכן אונ' דער אונבישניטן איז דער זאל זיך בישניידן ·
דען דיא בישניידונג איז ניקש אונ' די פאר הויט איז ניקש נייארט די היטונג פון
גאטש גיבאט · אונ' אויך איידר זאל בלייבן ביא זיין גיזעץ וואש ער גיוואונט איז ·
אונ' אך אין זיין בריב אן גלטי פרק ה' פסוק ג' אונ' איך ביזייג אן אלי מענשן דער
בישניטן איז דז ער איז שולדיג צו טון אל דיא גיבאט פון דיא תורה · דיזי
זאכן רידן דיא גוים פר דיא יהודים אום זיא דר איט צו איבר רידן אונ' צו ציגן
אום איר ווערט אין צו נעמן :

פו פרק י פסוק ח' · אונ' דז איר זאלן ניט פר אונרייניגט ווערן איט
הוררייא גלייך וויא איין טייל זיינן פר אונרייניגט גיוואורן אונ'
זיינן דרייא אונ' צוואנציג טויזנט אין איין טאג גיפאלן · היר איט האט ער זיך
אך גיאירט · דען ער העט זאלן זאגן פיר אונ' צוואנציג טויזנט גלייך במדבר
כ"ה (אונ' דיא דא שטורבן אין דיא פעשט וואורן פיר אונ' צוואנציג טויזנט) :

פז פרק טו פסוק נ"ד · דא איט עש זאל ביפעשטיגט ווערן וואש
גישריבן שטיט דער טוט איז פר שלונדן ביז אין דיא
איביקייט וואו איז דוא טוט דיין ענד וואו איז דוא גרוב דיין שטארקייט · דא
קענטשטו אך זעהן וויא ער האט דיזי צוויא פסוקים גאר אנדרשט גישריבן אז
וויא אין דיא נבואה שטיט אום היגן צו ברענגן אויף זיין גלויבן · דען איר
פינדן דש נירגן אין דיא נביאים · נייארט אין ישעי' כ"ה שטיט (דער טוט

ווערט פֿר שׂנדן ווערן ביז אין דיא אייביקייט) · אונ׳ אין הושע י״ג שטיט
(איך ווער פֿון דיר רידן לוס טוט איך ווער דיך פֿר שניידן צו דיא גרוב) · אונ׳
דער דיא פסוקים ווערט נאך זעהן אין איר ערטר אזו זיא שטין דער ווערט דיא
ווארהייט דר קענן :

דיא שריפֿט פֿון פויל אן גלטי

פח פרק א פסוק י״ח · אונ׳ דרייא יאר דר נאך בין איך ווידר
גיגאנגן נאך ירושלים אום פיטר צו זעהן אונ׳ ווער בייא
אים פֿופֿצעהן טאג אבר איך הב קיינם פֿון דיא גזאנטי גיזעהן נייארט יעקב
דער ברודר פֿון ישו · היר מיט האט פויל ביקענט דז יעקב דער ברודר פֿון
ישו ווער איינר פֿון זיין גיזאנטן · אונ׳ דש שטרייט קעגן דעם וואש יאן האט
גיזאגט אין פרק ו׳ פסוק ה׳ דז זיין ברידר האבן אים אך ניט גיגלויבט · אונ׳
איר האבן דש שון דארטן אויך זיין אורט ביטיידן אונ׳ אין לוקש פרק ח׳ אונ׳ אין
ארקוש פרק ג׳ · אונ׳ אז דאז ווערשט איין זעהן אין דיא פרקים ווארטשו פֿר
שטין וועלכר פֿון ביידי גלייך האט :

פט פרק ג פסוק י״ג · פויל האט גיזאגט דז דער משיח האט אונש
דר לוזט פֿון דיא פֿלוכן דיא אין דיא תורה שטין וויל ער איז
גיפֿלוכט גיוואָרן פֿון אונזרט וועגן · דען עש שטיט גישריבן ער איז גיפֿלוכט
אן דער הויץ דער גהאנגן העגגט · דז ער זאגט דז דער משיח האט אונש
דר לוזט פֿון דיא פֿלוכן פֿון דיא תורה · דש קומט מיט דיא ווארהייט ניט איבר
איין דען אן קען ניט ביטעראט ווערן פֿון דיא פֿלוכן דיא אין דיא תורה שטין אז
נור אליין דורך דש היטן פֿון דיא גיבאט אבר ניט דער זיא פֿר ווערפֿט גלייך וויא
דיא אייגונג דר נוצרים איז · אונ׳ דש גיט נור אן דיא קינדר פֿון ישראל אן וועלכי
דיא געטליכה תורה גיבאטן איז · אבר דיא פֿעלקר דר וועלט דיא ניט דרויף
גיבאטן זיין אונ׳ זיינן ניט גיגאנגן אין דש יאך פֿון דיא גיבאט צו טון דיא זיין פֿרייא
פֿון דיא פֿלוכן דר תורה אך זונדר אויש ליין אונ׳ דער קעגן האבן זיא אך קיין
טייל אן דיא בענשונגן דיא דרינן גישריבן שטין · אונ׳ דז ער זאגט וויל ער איז
גיפֿלוכט גיוואָרן פֿון אונזרט וועגן · דאר מיט איז בייא גיפֿאל דיא ווארהייט
אויט זיין אונזר גיגאנגן · אבר דז ער זאגט דז עש שטיט גישריבן ער איז
גיפֿלוכט אן דער הויץ דען גהאנגן העגגט · דא האט ער זיך גאירט אן דען
לשון פֿון פסוק · דען ער העט זעלן זאגן גלייך אין דברים כ״א (דען דיא פֿר
לייפֿטרונג פֿון גאט העגגט) :

צ פרק ג פסוק י״ו · צו אברהם וואָרן זאגן בילובט (ולזרעו) אונ׳ צו
זיין זאמן · אונ׳ עש שטיט ניט (ולזרעיו) דז ער זעלט פֿון
פֿיל רידן נייארט ער רעט פֿון איינם וועלכש איז דער משיח · דא רין האט ער
זיך אך גיאירט · דען דיא גיוואונהייט פֿון לשון הקודש ברענגט מיט צו רידן

פון דעם זאמן (זרע) אז ווען ער זעלט רידן פון איינם אונ׳ איינט דאך פיל· אונ׳
דש קען מאן קלאר ביוויין אויז בראשית י״ג (דען דש גאנצה לאנד וואש דוא
זעהשט ווער איך דיר געבן (ולזרעך) אונ׳ אן דיין זאמן ביז איביג) אונ׳ ווייטר
שטיט (אונ׳ איך ווער טון (זרעך) דיין זאמן אז דש שטויב פון דיא ערד)
וועלכש גיט אויף דש פאלק ישראל אונ׳ ניט אויף ישו גלייך וויא ער איינט· אך
שטיט אין בראשית ט״ו (אונ׳ ער בראכט אים ארויש אונ׳ זאגט לוג נאך דען
הימל אונ׳ ציל דיא שטערן אונ׳ זא אוב דוא ווערשט זיא קענן ציילן אונ׳ ער זאגט צו
אים אזו ווערט זיין (זרעך) דיין זאמן)· ווייטר שטיט (אונ׳ ער זאגט צו אברם
דוא זאלשט וויסן דז (זרעך) דיין זאמן ווערט איין פרעמדלינג זיין אין איין לאנד
וואש זיא ניט צו קומט)· אונ׳ אזו ווערשטו אך אין פיל ערטר פינדן אבר איט
דיא פסוקים איז גנוג צו ביוויזן אן פר שטענדיגי:

איין בריב פון פויל אן איפיזי

צא פרק ד פסוק ח׳· דארום האט ער גיזאגט דוא בישט אויף דען
הימל גיגאנגן אונ׳ האשט גיפאנגן איין גיפענקניט דוא
האשט גאבן גיגעבן אן דען מענש· נון קענטשטו זעהן וויא פויל האט היר אך
אנדרשט גישריבן אז וויא דוד המלך ע״ה האט גיזאגט אום זיך דר איט צו העלפן·
אויף זיין גלויבן· דען דוד המלך האט ניט גישריבן דוא האשט גאבן גיגעבן אן
דען מענש נייארט דוא האשט גאבן גינומן פר דען מענש גלייך דוא קענשט
זעהן אין תהלים ס״ח:

דער ערשטר בריב פון פויל אן טיסלוניקי

צב פרק ב פסוק י׳· פויל האט גיזאגט איר זייט צייגן אונ׳ אך גאט
וויא דז איט אויף ריכטיקייט אונ׳ רעכט אונ׳ אנדר
לעסטרונג זיינן איר ביי אוך גלויברט· דארויש קענשטו זעהן וויא פויל האט
זיך גאירט אין זיין רידן אין איין גאייכה זאך וועלכש דער איינשטר פון דיא נצריק
זעלט זיך דר פור היטן פון אין דער גלייכן זאך ניט גישטרויכלט צו ווערן· דען
ער האט ערשט גירעט פון דיא מענשן אונ׳ דער נאך פון דען בישעפר ית׳ ברך
דז ער זאגט איר זייט צייגן אונ׳ אך גאט אונ׳ ער העט ערשט גיזעלט רידן פון
גאט אונ׳ העט זעלן זאגן גאט איז גיצייגן אונ׳ איר זייט אך צייגן· אונ׳ דארויש
קענשטו אב נעאן וויא ער זיך אין זיין אנדרי ריד האט גאירט· אונ׳ וויל פויל
וואר אזו הוך שפרעכיג אום דיא גאייני לייט נאך זיך צו ציהן· דארום האט
איך זיין האפערטיקייט פר נידריגט דז ער וואר גישטרויכלט אין זיין רידן וואש
דורך ער וואר פר שעמט פר אלי מענשן:

איין בריב פון יאקוב

צג פרק ב פון פסוק י״ד ביז אום ענד פון פרק לובט ער אער דיא
ווערקן אז דש גלויבן אונ׳ זאגט דז גלויבן אנדר ווערקן איז

טוט אין זיך זעלבשט · דען אברהם אבינו וואר אך רעכט פערטיג אין זיין ווערק אז ער האט זיין זון לו איין אופפר ווערין גיבראכט · אונ' רחב הזונה האט אך גוטי ווערק גיטאן דז זיא האט דיא ארגלים פר בארגן אונ' האט זיא אין איין אנדרן וועג גישיקט · דען גלייך וויא דער לייב אנדר אוטם איז טוט אזו איז אך דש גלויבן אנדר ווערקן טוט · אונ' איר פינדן דז פויל שטרייט דר קעגן אין זיין בריב וואש ער האט גשיקט אן דיא רוויים אין פרק ג' פסוק י"ט דז ער זאגט דז דורך דש טון פון דיא גיבאט פון דיא תורה קען קיין מענש רעכט פערטיג ווערן פר גאט · אונ' אין פסוק כ"ח זאגט ער איר האלטן פר גוויש דז דורך דש גלויבן קען דער מענש רעכט פערטיג ווערן אנדר לו טון דיא גיבאט פון דיא תורה · אונ' דער גלייכן לובט ער אך דש גלויבן אער אז דיא ווערקן אין זיין בריב וואש ער האט גישריבן אן גלטיאין פרק ב' פסוק ט"ז דז ער זאגט איר וויסן דז קיינר קען גירעכט ווערן דורך דיא ווערק פון דיא תורה נייארט דורך דען גלויבן פון ישו · ווייטר זאגט ער אם ענד פון פרק ווען דיא גירעכטיקייט זעלט זיין דורך איטל פון דיא תורה זא וואר דער משיח פר ניקש גישטארבן · אונ' אין פרק ג' פון אן פאנג ביז לום ענד האט ער אך דער גלייכן זאכן גישריבן · אונ' אזו פינדן איר אך אין דען בריב דער גשיקט וואר אן דיא יהודים אין פרק י"א דז דער שרייבר פון דען בריב לובט אער דש גלויבן אז דיא ווערקן אונ' זאגט דז אברהם דורך זיין גלויבן האט ער זיין זון לום אופפר גיבראכט · אונ' זאגט אך דז רחב הזונה דורך איר גלויבן וואר זיא ביטעראט פון דען טוט וויל זיא האט דיא ארגלים פר בארגן אונ' האט זיא מיט פרידן אוועק גישיקט · נון קענשטו זעהן דז זיא קענן זיך נאך דיא גיזאגטן איר ריד ניט ריכטן וויל אייניר שטרייט קעגן דען אנדרן · אונ' דיא געטליכה תורה שטרייט קעגן דיא ריד פון פויל אין דברים ו' (אונ' דש ווערט אונש איין גירעכטיקייט זיין ווען איר ווערן היטן אום לו טון אל דיזי גיבאט) :

איין בריב דער גשיקט וואר אן דיא יהודים

צד דער בריב איז ניט ביקענט פון וועם ער וואר גישיקט דארום זאגן איין טייל נוצרים דז לוקש האט אים גשיקט אונ' טייל זאגן דז אפולוס האט אים גשיקט · אונ' טייל זאגן דז פויל האט אים גשיקט גלייך דמרטן פר אטלדט איז אין דיא פאר רעדן פון דען בריב · נון קענשטו זעהן וויא זיא ניט איבר איין קומן אין איר ריד · דען אייניר זאגט אזו אונ' דער אנדרר זאגט ווידר אנדרשט · אונ' דרום ווערשט פינדן דז שיאון בורני האט גישריבן אין זיין בוך דש דא הייסט אנבורוכי דף א"ז דז דיזר בריב איז אין דיא ערשטי לייטן ביים דיא נוצרים ניט אן גינומן גיווארדן :

צה פרק א פסוק ה' · דען וועם האט ער גיזאגט לו אייניס פון דיא ענגלן דוא בישט איין זון איך הב דיך הייגט גיבוארן אזו אך

איך

איך ווער אים זיין צו איין פֿאטר אונ׳ ער ווערט מיר זיין צו איין זון · אך אז ער
בראכֿט זיין עוולטן זון אויף דיא וועלט האט ער גיזאגט זיא האבן זיך פֿר אים
גיבוקט אל דיא ענגלן פֿון גאט · אונ׳ צו דיא ענגלן האט ער אך דער גלייכֿן
גיזאגט ער אמכֿט זיין באטן ווינדן זיין דינר פֿלאמריג פֿייאר · אונ׳ צו זיין זון
האט ער אך גיזאגט דיין שטול גאט איז אימר אונ׳ איביג · איין רעכֿט פֿערטיגה
רוט איז דיא רוט פֿון דיין קיניגרייך · דוא האשט ליב גירעכֿטיקייט אונ׳ האשט
פֿיינט בוזקייט דארום האט דיך גאט דיין גאט גיזאלבט מיט איין פֿרייליך איל
מער אז דיין גיזעלן · דארויש קענשטו זעהן וויא דער שרייבר האט זיך אין דיא
פסוקים אופֿן בארליך גאירט · דען דז ער ברענגט ביוויז אויף ישו אויז דעם
פסוק גאט האט צו איר גיזאגט דוא בישט איין זון איך האב דיך היינט גיבארן ·
אונ׳ איר האבן שון בישיידן אין פרק י״ג פסוק ל״ג פֿון אקטו אפוסטולורום דז
דער פסוק מיט דעם גאנצן מזמור האט דוד המלך ע״ה אין רוח הקודש גיזאגט
פֿון זיך זעלבשט דארום קענן דיא נוצרים דארויש גאר ניקש ביווייזן · אך וואש ער
ברענגט אויש דעם פסוק איך ווער אים זיין צו איין פֿאטר אונ׳ ער ווערט מיר
זיין צו איין זון · דש גיט אך ניט אויף ישו ניימרט גאט האט דש גיזאגט צו דוד אויף
זיין זון שלמה אונ׳ דש קען אן קלאר ביווייזן אויש דעם וואש ווייטר שטיט (דז ווען ער
ווערט אונרעכֿט טון זא ווער איך אים שטראפֿן מיט איין רוט דר מענשן אונ׳
מיט פלאג דר מענשן קינדר) · אונ׳ דש איז ביקענט דז דיא נוצרים גלויבן דז
אזו לאנג אז ישו האט גילעבט האט ער גאר ניקש גיזינדיגט אונ׳ קיין אונרעכֿט
גיטאן · אונ׳ וויא קענן זיא דען דעם פסוק אויף אים אויש לייגן · אך דז ער
שרייבט דז פֿון אים איז גיזאגט דז אל דיא ענגלן פֿון גאט ווערן זיך פֿר אים
בוקן · דש גיט ניט אויף אים ניימרט דז אין פסוק שטיט אל דיא ענגלן בוקן זיך
פֿר אים דש גיט אויף גאט ית׳ · דען דש ווארט (לו) צו אים וואש אין
דעם פסוק שטיט דש גיט אויף דעם וואש צו פֿאר שטיט (פֿר דען הער פֿון דיא
גאנצה ערד) גלייך אלז בישיידליך אין דען מזמור שטיט · אך וואש ער ברענגט
אויש דעם פסוק דיין שטול דוא גאט איז אויף אימר אונ׳ איביג · אונ׳ ער
האט עש אזו בישיידן אז ווען ער זעלט דש ווארט (אלהים) צו אים זעלבשט
היבן גירעט אז ווען ער זאגט דיין שטול דוא גאט · דש איז אן אזו ניט פֿר שטין
ניימרט ער האט גימיינט דיין שטול איז דער שטול פֿון גאט · אונ׳ דער גלייכֿן
שטיט אין דברי הימים ב׳ ט״ו (אונ׳ דיא נבואה עודד הנביא) דש איז אזו ווען ער
זעלט זאגן אונ׳ דיא נבואה ונור דיא נבואה פֿון עודד הנביא · אונ׳ דש איז
גלייך דברי הימים א׳ כ״ט (אונ׳ שלמה זאס אויף דען שטול פֿון גאט) · דען
ווייל הט״י הייסט דער קיניג פֿון ישראל אונ׳ ישראל הייסן גאטס פֿאלק דארום
דער דא זיצט אויף דען שטול פֿון דש קיניגרייך פֿון ישראל דער הייסט ער זיצט
אויף דען שטול פֿון גאט · אונ׳ דער מזמור ווערט גיזאגט פֿון דען מלך המשיח

דעם גאט ווערט אויף ריכטן פֿון דעם זאמן פֿון דוד המלך ע"ה אונ׳ ער ווערט
איין אלק זיין איבר כל ישראל אונ׳ זיין רעגירונג ווערט קיין אויף הערונג האבן
נייארט ער ווערט רעגירן אונ׳ זיין זון אונ׳ זונס זון נאך אים ביז אייביג׳ אונ׳ דאר
פֿון האט ער גיזאגט דיין שטול דער דא איז דער שטול פֿון גאט ווערט גיוועהרן
ביז אייביג׳ אונ׳ דאר פֿון שטיט אך אין דניאל ב׳ (אונ׳ אין דיא טעג פֿון דיזי
קיניגן ווערט גאט דר היאלן אויף ריכטן איין קיניגרייך וועלכש אין דיא אייביקייט
ווערט ניט פֿר דארבן ווערן אונ׳ דש קיניגרייך ווערט אן קיין אנדר פֿאלק איבר
גיגעבן ווערן׳ דש ווערט צו מאלן אונ׳ אמכן פֿר גין אל דיזי קיניגרייכן אונ׳ דש
ווערט אייביג בלייבן)׳ אונ׳ דניאל ז׳ (אונ׳ זיא ווערן אנטפֿאנגן דש קיניגרייך
דיא הייליגי איברשטי אונ׳ ווערן ערבן דש קיניגרייך ביז אייביג אונ׳ ביז אייאר
אונ׳ אייביג)׳ גלייך איר האבן דש אלז בישיידן אין פרק ו׳ אונ׳ א"א פֿון דש
ערשטי טייל פֿון דעם ספר׳ אזו אך דיא ביוייז וואש ער ברענגט אויש דעם
פסוק וואש דר נאך שטיט (דוא האשט ליב גירעכטיקייט אונ׳ האשט דיא בוזקייט
דארום האט דיך גאט דיין גאט גיזאלבט)׳ זא האט ער אך אויש גילייגט דש
ווארט (אלהים) דוא גאט אז ווען ער זעלט אים אייגן אונ׳ אל זיין גידאנקן איז
דז ער וויל אן ישו דיא געטליכקייט צו שרייבן׳ אבר ער האט דש אך ניט רעכט
פֿר שטאנדן׳ דען דש איז אזו צו פֿר שטין׳ דארום האט דיך גאט דער דיין
גאט איז גיזאלבט׳ אונ׳ דער גלייכן שטיט אך אין תהלים מ"ח (דען דש איז
גאט אונזר גאט אייאר אונ׳ אייביג)׳ אונ׳ תהלים נ׳ (הער צו איין פֿאלק אונ׳
איך וויל רידן׳ ישראל אונ׳ איך וויל איבר דיר בילייגן איך בין גאט דיין גאט) :

צו פרק ב פסוק ז׳׳ האבן זיא אך ביוייז גיבראכט אויף ישו אויש
דעם פסוק דוא האשט אים וואש ווינגר גימאכט אז גאט
אונ׳ איט עהר אונ׳ שונהייט הושטו אים גיקרינט׳ אונ׳ אין פסוק ט׳ זאגט ער
דז ישו וואר וואש ווינגר אז דיא ענגלן׳ נאר קענשטו זעהן וויא דער שרייבר
שטרייט קעגן זיך זעלבשט׳ דען אין דען פֿאריגן פרק האט ער ישו בעסר
גימאכט אז דיא ענגלן פֿון גאט ביז ער זאגט דז פֿון אים ווערט גיזאגט דז אל דיא
ענגלן פֿון גאט זאלן זיך פֿר אים בוקן׳ אונ׳ אין דעם פרק האט ער אים פֿר
קערט אונ׳ גרינגר גימאכט אז דיא ענגלן ווייל ער זאגט דז ישו וואר וואש
ווינגר אז דיא ענגלן גלייך גישריבן שטיט אונ׳ ער האט אים וואש גרינגר
גימאכט אז דיא ענגלן׳ אלזו איז עש ניט איגליך דז דיא ענגלן זעלטן זיך בוקן
פֿר ישו ווייל ער גרינגר וואר אז זיא׳ אבר דער שרייבר האט איט פֿליס דעם
מזמור אזו אויש גילייגט אויף ישו הנוצרי וועלכש דוד המלך ע"ה גאר ניט גימיינט
האט׳ נייארט דיא אויש לייגונג פֿון דיזה פסוקים איז דש׳ דז ער זאגט (אז
איך זע דיין היאלן דש ווערק פֿון דיין פֿינגר דיא לבנה אונ׳ שטערן דיא דוא האשט
בירייט)׳ דש איז צו פֿר שטין דז ווען איך זע אונ׳ גיב אכטונג אויף דיזה גרושי
אונ׳

אונ׳ בישטענדיגי בישעפֿניש זא פֿר וואונדר מיך איך אונ׳ גידענק בייא איר
זעלבשט (וואש איז איין מענש דז דוא אן אים גידענקשט אונ׳ איין זון פֿון איין
מענש דז דוא זיינר גידענקשט)׃ דען וויא׳ איין מענש איז נור איין קליין
בישעפֿניש דען היינט איז ער דא אונ׳ מארגן איז ער אין דיא גרוב וויא האשטו
אן אים גידאכֿט אונ אים אזו צו בישאפֿן דז דוא בישט אים אזו גינעדיג גיוועזן
אונ׳ האשט אין אים איין זיל גיגעבן דיא דא איז הוך אונ׳ ריין אונ׳ בישטענדיג
דיא הער קומט פֿון דיא וועלט דר ענגלן׃ אך גידענקשטו אן אים איט דעם דז
דוא אל לייט דיין מלכות אויף אים גיבשט׃ אונ׳ איט דיזה הוכה זיל האשטו
דעם מענש גלייך גיאאכֿט איט דיא איבערשטי ענגלן׃ אונ׳ דאך איז ער נאך
וואט אינדר אז זיא וויל זיין לייב איז צו זאמן גישטעלט פֿון איין נידריג אונ׳ טריב
אונ׳ פֿר גענקליכֿה לייבליכֿקייט׃ אבר דיא ענגלן זיינן אייטל פֿר שטאנד אונ׳
פֿון לייבליכֿקייט אב גישיידן׃ נאך גלייך וואול פֿון וועגן דיא זיל האשטו אים
גיקרינט איט עהר אונ׳ שונהייט דען דוא האשט אים גיאאכֿט הערשן איבר דש
ווערק פֿון דיין הענט דש זיינן אל דיא אונטרשטי בישעפֿניש׃ אונ׳ דאר פֿון
האט ער גיזאגט (דוא האשט אלש גיטאן אונטר זיין פֿיס)׃ גלייך ער ווייטר
בישיידליך זאגט (שאף אונ׳ אלי רינדר אונ׳ אך דש פֿיך פֿון פֿעלד פֿיגל פֿון הימל
אונ׳ דיא פֿיש פֿון מער)׃ אונ׳ דש האט ער אך לאזן וויסן אין דש ווערק פֿון דיא
בישעפֿניש דז ער זאגט (איר וועלן איין מענש בישאפֿן אין אונזר פֿארם אונ׳
גלייכניש אונ׳ זיא זאלן הערשן איבר דיא פֿיש פֿון מער אונ׳ דיא פֿיגל פֿון הימל
אונ׳ איבר דש פֿיך אונ׳ איבר דיא גאנצה ערד)׃ גלייך איר האבן בישיידן אין
פרק י׳ פֿון דש ערשטי טייל פֿון דש ספֿר׃ דאר איט האט אן דיר בוויזן דז דיא
נאריש קענן ניקש בווייזן אויף ישו אויש דיא פסוקים דיא דער טרייבר האט
גיבראכֿט אין דיזי צוויא פרקים׃

צו פרק ח

פסוק ח׳׃ ברענגט ער בווייז אויף איר אן גליון אויש ירמי׳
ל״א (עש ווערן טעג קואן זאגט גאט דז איך ווער איט
ישראל איין נייא פֿר בונד אאכֿן)׃ דאר פֿון האב איך טון גישריבן דז אן קענן
דארויש ניקש בווייזן אונ׳ וויא אן דיא נבֿואה אז פֿר שטין דש האב איך טון בישיידן
אין פרק כ״ט פֿון דש ערשטי טייל פֿון דש ספֿר אונ׳ דארום האב איך עש ניט
וועלן טאפלט אן טרייבן אום עש ניט צו לאנג צו אאכֿן דען אן קען עש דארטן נאך
זעהן׃ אונ׳ אין פסוק י״ג זאגט ער דז איט דעם דז ער זאגט איין נייא פֿר בונד
גיבט ער צו קענן דז דש ערשטי איז גישליסן אונ׳ וואש גישליסן אונ׳ אלט איז דש
קען באלד פֿר דארבן ווערן׃ דארויש קענשטו זעהן וויא דער טרייבר האט אזו
אונפֿרשטענדיג גישריבן דז דיא ריד אונ׳ גיבאט פֿון גאט קענן פֿר שליסן אונ׳
פֿר דארבן ווערן׃ אונ׳ האט פֿר געשן וואש דוד המלך ע״ה האט גיזאגט אין
תהלים קי״א (דיא ווערקן פֿון זיין הענד זיינן וואר האפֿטיג אונ׳ גירעכֿט׳ זיא

זיינן

זיינן וואר האפטיג אול זייני גיבאט זיא זיינן אונטר לעהנט אול פֿאשט ביז אין דיא אייביקייט· זיא זיינן גימאכֿט מיט אמרהייט אול רעכֿט פֿערטיקייט) · אול ישעי׳ מ׳ (דש גראז ווערט פֿר דערט דיא שפראלונג פֿר וועלגט אבר דיא ריד פֿון אונזר גאט בלייבט אייביג) :

צח פרק י׳ פסוק ה׳· ברענגט ער ביוויז אויך איר גלויבן אויש תהלים אול זאגט עש שטיט גישריבן דוא האשט קיין שעכֿטונג אול פריזענט ביגערט גיימרט אין לייב האשטו איר בישאפֿן · אול אין פסוק שטיט ניט אז· גיימרט אין תהלים מ׳ שטיט (שעכֿטונג אול פריזענט האשטו ניט ביגערט · דוא האשט איין אורן אויש גיגראבן · ברא‍נד אופפֿר אול זינד אופפֿר האשטו ניט אן גיהייסן) · אול דש איז לו פֿר שטין דוא האשט איין אורן גיעפֿנט אונן דיין שטיק לו הערן דען דש איז וואש גאט ביגערט · גלייך ער האט גיזאגט אז זיא שטונדן בייא דען בארג סיני אין שמות י״ט (אול אילונד אז איר ווערט איין שטיק הערן אול ווערט איין פֿר בונד האלטן · זא ווערט איר איר גליבט זיין אער אז אל דיא פֿעלקר דען איין איז דיא גאנצה ערד) · אול ירמי׳ ז׳ (דען איך הב ניט גיזאגט לו אייער עלטרן אול הב זיא ניט גיבאטן אן דען טאג אז איך הב זיא אויש אלרים גילוגן פֿון וועגן ברא‍נד אופפֿר אול שעכֿטונג· גיימרט דש האב איך זיא גיבאטן הערט איין שטיק אזו ווער איך לו אייך זיין לו איין גאט אול איר ווערט איר זיין לו איין פֿאלק) · אול שמואל א׳ ט״ו (ביגערט גאט דען ברא‍נד אופפֿר אול שעכֿטונג אזו וואול אז גאטש שטיק לו הערן · דש הערן איז בעשר אז שעכֿטונג · לו פֿר נעאן גאטש גיבאט איז בעשר אז דש פֿעט פֿון דיא ווידר) · גיימרט דיא אופפֿר זיינן איין האלונג פֿר דיא ווייא טאג דר זינד דען ווען זיא ניט זינדיגן האבן זיא ניט ניטיג איין אופפֿר לו ברענגן · דען ווען איינר ניט עסט וואש אים שעדיגליך איז אזו האט ער קיין קרייטר ניטיג · אול עש טייכט דז דער שרייבר האט דיזן פסוק אויש פֿליים פֿר ענדרט · דען ער האט גישריבן אבר דוא האשט איר איין לייב בישאפֿן · אום זיין גלויבן דר מיט לו ביפֿעשטיגן דז דער לייב פֿון ישו וואר גיאופפֿרט אן שטאט פֿון שעכֿטונג אול פריזענט גלייך ער האט דארטן ביקענט גימאכֿט אין פסוק י׳ פֿון דען גיזעלדטן פרק דז ער זאגט איט וואש פֿר איין וואול גיפֿאלן איז דער לייב פֿון ישו דאין אחל גיהייליגט איוואַרן איט דיא אופפֿר · אול איר האבן דר אר פֿון שון גידמאכֿט אין פרק א״ה אין דש לווייטה טייל פֿון דיזן ספר :

דיא דר ליוונג פֿון דיא טרויש פֿון יזאן וועלכֿט אין איר שפראך גינענט ווערט אפוקליפסיס

צט פרק ז׳ פסוק ה׳· אעלדט ער דיא לוועלף גישלעכֿטר פֿון ישראל אין דיזה אורדר · ראובן גד אשר נפֿתלי מנשה שמעון לוי יששכר זבולון יוסף אול בנימין · נון זעהשטו זיא ער האט פֿר געשן דן שבֿטרן אול

אונ׳ האט אנטה אן זיין שטאט גישטעלט · אוב שון ער איז איט גירעכנט אונטר
דש שבט פון יוסף · דארויש קאן מן זעהן דז דער שרייבר פון דיזא טרויאן האט
ניט מיין אחל רבת גיוואוסט די נאמן דר גישלעכטר איט איר נעאן וועלכש אך
דיזא קלייני קינדר ווישן · אונ׳ דש ווייזט אך דז אך אנדרי זאכן דיזא אין אונז גליך
שטין האבן זעלכי גישריבן דיזא אך זעלבשט אין דיזא גאיינטשטי זאכן דיזא אין דיזא
הייליגי ספרים שטין ניט ער פארן ווארן גלייך איר האבן בוויזן אין פרק א״ה פון
דש ערשטי טייל פון דיזן ספר · אונ׳ אך אין אונזר פאר רעדן פון דש לווייאטה
טייל אונ׳ אך אין פיל פרקים פון דיזן חלק:

ק פרק כב

פסוק י״ח דש איז אוש ענדר פון אין גליון שרייבט ער איך
בילייג אן מיין אידר דער דא הערט דיזא פרופעציאונגן
פון דיזי ביכר אונ׳ ווערט וואש דרויף פר אערן אויף דעם ווערט גאט פר אערן די
שלעק דיזא אין דיזי ביכר גישריבן שטין · אזו אך דער דא ווערט וואש פר
איגרן פון דיזא זאכן דיזא אין דען פרופעטישן בוך שטין · דעם ווערט גאט
פר איגרן זיין טייל אויש דען בוך דש לעבנש · אונ׳ פון דיזא הייליגה שטאט אונ׳ פון
דיזא פר זיכרונגן דיזא אין דיזא ביכר שטין · נון קענשטו זעהן דז דיזי ריד
שטרייטן אך קעגן זיא · דען אל דיזא נולדים פר אערן דיזא זאכן דיזא אין און
גליון שטין · דען זיא רופן דען ערשטן טאג אין דיזא וואוך וועלכש ישו נאך זיין
שלוחים ניט האבן גיבאטן · אך פר איגרן זיא וויל זיא זיך ניט היטן פון לו עסן
בלוט אונ׳ פון פיך דיזא דר שטיקט זיין וועלכש איגן דיזא שלוחים האבן פר באטן
גלייך אין מקטא אפוסטאלורום פרק ט״ו פסוק כ׳ אונ׳ כ״ט · אונ׳ דאר פון האבן
איר שון ווייט לויפריג גישריבן אין פרק ג׳ פון דש ערשטי טייל פון דיזן ספר:

היר איט איז פול ברא(?)לט וואש איך הב ביזאבט לו שרייבן אין דיזן לווייאטן טייל
דורך דיזא הילף פון דען אייניגן גאט דער דא איז דער ערשטר אונ׳ דער
הינטרשטר אונ׳ דז אנדר איז קיין גאט איז:

תושלבע

ה׳ יגר מזוך ר׳ עמד

י׳ ר׳ [illegible]ב הזמירת

Pinner 1471.